COMMENTARII LVCIDISSIMI IN TEXTVM PETRI HISPANI REVERENDI PATRIS

Thomæ de Mercado ordinis Prædicatorum artium, ac ſacræ Theologiæ profeſſoris

PRIMA EDITIO CVM ARGVMENTORVM ſelectiſſimorum Opuſculo quod vice Enchyridy eſſe poſsit Dialecticis omnibus.

CVM PRIVILEGIO.

HISPALI
EX OFFICINA FERDI-
nandi diaz, in via Serpentina.
1571.
Eſta taſſado en maravedis.

EL REY

POR QVANTO POR PARTE DE vos fray Thomas de mercado de la orden de los predicadores, Maestro en sancta Theologia, nos fue fecha relacion diziendo, que vos auiades compuesto vn libro intitulado Logica de Aristoteles magna y parua, en tres cuerpos. El qual era muy vtil y prouechoso: suplicãdo nos los mãdassemos veer y daros licẽcia y priuilegio para los poder imprimir por el tiempo que nuestra voluntad fuesse, o como la nuestra merced fuesse. Loqual visto por los del nuestro consejo, se hizo en los dichos libros la diligẽcia que la pragmatica manda. Y fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra Carta para vos, en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien. Por la qual vos damos licencia, y facultad para que vos, o la persona que para ello vuestro poder ouiere, y no otra persona alguna, podays hazer imprimir y vẽder los dichos libros q̃ de suso se haze mẽciõ enestos nuestros reynos, y señorios, por tiẽpo, y espacio de seys años, que corran y se cuẽten desde el dia dela fecha desta nuestra cedula. So pena que qualquier persona, o personas que sin tener para ello vuestro poder los imprimiere, o vẽdiere, o hiziere imprimir, o vender. pierda toda la impression que hizieren, y vendierẽ con los moldes, y aparejos della: y mas incurran en pena de cinquenta mil marauedis, por cada vez que lo contrario hizieren. La qual dicha pena sea la tercia parte para la persona que lo acusare: y la otra tercia parte. Para el Iuez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para la nuestra camara y fisco: con tanto que todas las vezes que los ouieredes de hazer imprimir durante el dicho tiẽpo de los dichos seys años vengays al nuestro consejo à pedir licencia para ello, y enel se vea el original, por donde le ouieredes de imprimir, y se hagan las demas diligencias necessarias para ello. So pena de caer & incurrir en las penas contenidas en la dicha Pragmatica y leyes de nuestros reynos. Y mandamos a los del nuestro Consejo, & à otras qualesquier Iusticias destos reynos y señorios, que guarden y cumplan, y executen y hagan guardar cumplir y executar esta nuestra cedula, y todo lo enella contenido. Dada en Madrid à diez y seys dias del mes de Março, de mil y quinientos y setenta y vn años.

EL REY

Por mandado de su Magestad.
Antonio de Erasso.

IAC. DONII VELISII IN PHILOSOPHIA, AC VTROQVE iure Baccalaureati Epigramma in meritissimas Auctoris laudes.

HERCVLEIS fama est Hydram cecidisse lacertis,
& face supposita deposuisse dolos:
Quæ toties potuitq; mori, potuitq; renasci
& potuit damnis auctior esse suis:
Truncarat caput Alcides huic forsitan vnum,
Mox septemgeminum procreat illa caput.
Creuit in immensum sic insuperabile monstrum,
Maius & humanis viribus vrget opus.
Extemplò poterat, quam vi, nec viribus vllis
Frangere, consilio perdere, & arte parat.
Accumulat syluamq; omnem, flamasq; ministrat,
Exustum est monstrum sic furiale rogis.
Tu nouus Alcides consilio, & robore Thoma,
Qui superas monstrum non minus arte pari.
Terruerat teneras iuuenum Dialectica mentes.
Mille superuacuis inuia facta viis.
Extulerat capita innumera exhalantia virus
Pestiferum fœdis exitiosa modis.
Sed tandem portentum ingens incendia pauit,
Ex Hydra phœnix exoriturq; nouus.

AD ILLVSTRISSIMVM ET REVERENDISSIMVM DOMINVM CHRISTOPHORVM DE ROIAS ET Sandoual Archiepiſcopum Hiſpalenſem, frater Thomas de Mercado Ordinis Prædicatorum. Pluri. Obſer. Dicit.

(?)

VERISSIMAM OMNIVM ANTIQVORVM
ſententiam experimento comperi: ſcilicet virtutem ex ſe inter
omnes vbique nationes pulcherrimam, cõmendatiſſimamque
eſſe. Præſertim virtutes illas, quæ ad mores ſpectant, Iuſtitiam,
Fortitudinem, Modeſtiam, Prudentiam omnium rerũ ſagaciſſi
mam indagatricem Quæ hominẽ ad moderanda ſcæptra quæ-
libet, ad gerenda quæcumq; imperia, ad gubernandam omnem
ciuitatem, belli, togæq; commode, ac tranquille idoneum, paratiſſimumq; red-
dunt. Demum (vt Seneca epiſtola centeſsima decima ſecunda docet) virtus reg-
na, vrbes, prouincias temperat. Cuius ſpeciem, ac decorem qua nam in re ſitus
ſit, tragœdia nona his verbis oſtendit. Pulchrum eſt inter illuſtres eminere vi-
ros, conſulere patriæ, ſe ab cæde abſtinere, tempus iræ dare, orbi quietem, ſæcu-
lo ſuo pacem. Et merito ſplendorem virtutis intuenda pace conſtituit. Nam ſi
ſpecioſiſſima eſt apta membrorum proportio, debita colorũ varietas cum ve-
nuſtate: ſi parui noſtri corporis modulata compoſitio vſq; adeo arridet, quæ
vna mente, eadem gubernatrice forma digeruntur? quãto venuſtior, ac gratior
totius regni quies, & tranquilitas contẽplanti apparebit. Vbi quiſq; tute pro ſui
conditione viuat, ſuis rebus pacifice vtatur, vbi tantus eſt hominum numerus,
tanta linguarum diuerſitas, deniq; tanta cupiditatum concertatio. Egregium
procul dubio ac pæne diuinum eſt, hæc eo pacto moderari, ita ſocietatis nexu,
& vinculo connectere, vt per diuerſa loca degentes ea ſerie ordinentur, vt ex
illis corpus vnum coalſcat politicum, & commode diſpoſitum. Nihil hac ad-
mirabili reipublicæ diſpoſitione, vel pulchrius excogitari poteſt. Quo fit, vt vir
rutem, ac honeſtatem præſtantiſſimam eſſe nemo vnquam ambigat. Vt pote cu
ius hæc opera, effectaq; mentis oculis mirum in modum iocunda, & delectabi-
lia videntur. Et quidem non poterat, non ita vſu veniſſe: cum ipſius ſummæ ſa-
pientiæ virtus proles cenſeatur: quæ cuncta creata formæ nitore maximo inter
ualio antecedit (vt Salomon ille rex ſapientiſſimus teſtatur.) Sobrietatẽ (inquit)
& prudentiam docet, & fortitudinem, & iuſtitiam, quibus vtilius nihil eſt in vi
ta hominibus. Quorum omnium, non futiles cauſſas, nõ leuia argumenta apud
auctores probatos tam noſtrates, quam ethinicorum reperio: ſed peculiarius cui
dentiuſq; hoc mihi ob oculos figunt, quæ tuæ illuſtriſſimæ dominationis effi-
cit in me præſtantiſſima virtus. Sane gaudia penitiſſima, & intima quædam vo-
luptas tuæ vniuerſæ felicitatis, quã in te Deus optimus maximus profuſis mani
bus elargitus eſt, te in tã ſublime honoris faſtigiũ, & ad tã p̃clarũ dignitatis api
cẽ euehẽs. Quæ res clariſſime arguit amorẽ in te meũ vehemẽtẽ cũ ſolus amor

gaudium creare possit, omnium affectionum, quæ nostro arbitrio geruntur, origo & certissima præsipue voluptatis, & lætitiæ caussa. Cuius amoris tam peculiare est felicitatis, qua fruimur, vel amatus fruitur, possessione lætari, quam absentis fortunæ, ac commodi desiderio moueri, & cupidine angi. Vnde quam voluptatem capio tot te cōtemplans, tamq; insignibus indies auctum dignitatibus titulis honorificijs, eximijsq; honoribus, mei in tuam excellētiā amoris simbolum compertissimum est. Qui tuæ maximæ præstantiæ, & prudentiæ singularissimæ, simul, & profundissimæ doctrinæ argumentum est non vulgare, vt pote quæ solæ potuerunt: me intui mihi incogniti amorem sola sui fama non modo allicere, sed impellere etiam, atq; obtorto (quod aiunt) collo trahere. His namq; dumtaxat scilicet virtuti, atq; sapientiæ cœlitus concessum est, vt incognitæ ac nunquam visæ solo sui nominis nidore suauissimo vehementes sui excitent amores. Hæc ab vltimis orbis regionibus reginā illam Sabba per ardua, ac prærupta itinera ad solymos vsq; perduxit, fœminam delicatam, diuitem, & omni rerum vbertate refertam, vt Salomonē regem, cuius sapiētiæ fama afficiebatur, proprius cerneret. Cicero in eo libello, cui de amicitia nomen indidit, hæc digna christiano homine verba protulit. Nihil virtute amabilius, nihil, quod magis ad amicitiam alliciat. Quipe cum propter virtutes, & probitatem, & eos, quos nusquam vidimus, quodammodo dil gimus. Et inde natura deorum, deos ipsos virtutis amore captos inducit. Nihil est virtute (inquiunt) præstantius, quā qui adeptus erit, vbicumq; gentium cōmoretur: à nobis diligetur. Quod verius nos de solo vero deo nostro cum scriptura asseremus: sane virtutis esse amantissimum, cuius est potentissimus conditor, ac lubēs largitor. In huius igitur volūtatis testimonium quodcunq; hoc munusculi est, tibi libentissime offero, benigne ac perhumane suscipiatur identidem orans · vt pote eputo, sincero, solidoque amore profectum. Etsi obsequia, quæ in referenda gratia aliquorum officiorū versantur, vultu principes accipiant sereno, & libenti animo æquum est, quanto hilariori pectore qui dignitate antecellunt, ab inferioribus sibi oblata sumere debent. Si exploratum habeant ab vltronea & propensissima voluntate emanasse. Si accepto muneri habere, & verbis agere amplissimas gratias, req; ipsa se cumulo beneficiorum obrutum fateri, ad noua sibi largienda officia inuitat, animumq; de se benemerentis assidua commemoratione, ad ampliora beneficia cōferenda delinire, & pellicere solet: nō minus grato animo capere quæ offeruntur, addecet: cum nulla præcesserunt munera, nulla astrinxerunt officia, quæ demereri possent obsequio prosequentē. Quamuis inficias ire nemo possit, maximopere omnes tuis & literis, & virtutibus astringi, vt vniuersi tibi obsequi, morigerariq; debeant: quodamq; genus esse gratitudinis monumenta atq; obsequia, quæ tui nominis eternitati theologi præstiterimus. Vt pote eiusdem tu literatturæ, atq; in ecclesia adeo eximius atque singularissimus princeps. Et quamquam hic res aliàs quam plures rara ac incredibili tuæ magnitudinis memoria dignas recensere possem, tum præclara tuorum maiorum gesta, tum etiam hæc tua facinora, quibus viri quiq; sapientes obstrupescunt, deniq; lætitiam, & gaudium omnium huius ciuitatis maximæ ciuium, qui talem patronum & archiepiscopum sibi optigisse gloriantur: qui sua singulari doctina animas recreet, & salutari disciplina pascat: nullas tamē volui hic caussas communes, sed peculiarem tantum, quæ me excitauit, in medium aducere.

REVERENDI PATRIS THOMAE DE MERCADO ORDINIS PRAEDICATORVM ARTIVM

ac sacræ Theologiæ professoris in Summulas Prologus.

NON PAVCOS DIES ILLA ME SVSPENsum cogitatio tenuit, huius aggredie̅di laboris, adeundiq; discriminis, quòd plurimi ante me hanc facultatem tradiderunt, eius commento operam impendentes, quorum eruditioni, ac literaturæ non modo re, verum neq; cogitatione conferendus essem: tantum abest illorum mihi multiplicem doctrinam arrogem, & ostentem. Verebar multum, ne otij, pigritiæve notarer, si orbitam tot eruditiorum hominum quadrigis conculcatam sectari concupiscerem: vel audaciæ suggillarer, si progredi altius tantisper contenderem; quã cæteri longe doctiores proggressi sunt. Mecum vero identidem voluens, quàm libenti animo viri illi grauissimi, alijs etiam amplioribus studijs intentissime addicti artem Dialecticam (qua summa potuere diligentia) suis lucubrationibus illustrare conati sunt: animos, & vires ad scribendum assumpsi: quæ multorum dierum studio ex ipsius institutis exhausi. Quod sine obiurgationis formidine facere non licere modo, sed omnino expedire arbitror. Vtpote cum hæc facultas cæterarum disciplinarum limen, ac vestibulum sit: inquam nobis primo incumbendum, & quæ vellud in radice, ac fonte vniuersos scientiarum riuulos, ac vberes scaturigines complectatur. Quæ proinde omnium principia, ac elementa retegere, retectaq; disponere, ac demum in disposita conclusiones redigere nos omnes erudit. Et duo iam diu ipso rerum vsu mihi explorata sunt. Alterũ quauis in re ardua, ac prærrupta plurimum referre, si optimum auspicium, & dextro (quod aiunt) genio initium summatur, alterum, quo præstantiora quæpiam sunt, eo difficilius, ac laboriosius huiusce principia felicia homines indagare, atq; tenere. Humanorum vero operum laboriosissimum est perfectam, absolutamq; cognitionem vestigare: & summorum infimorumq; notitiam (quæ totius tamẽ philosophiæ (quam modo euoluimus, summa est) adipisci. Quæ maxime proinde omnibus ante actis seculis habita est. Quare egomet mihi vehementer suadeo, semper fuisse perarduũ huius philosophiæ primordia, idest, artes liberales præsertim dialecticam sic literis collimare, vt vniuersis commodo, emolumentoq; esse possint. Et tunc mehercle prodesse valent: cum valuæ, & aditus sunt specie & pulchritudine sua arcem sapientiæ ingressuros hilariter excipiẽtes: adeoq; late patent, vt neminem capere non queant, tam hilarem ingressum ostendẽdo, vt omnes ingredi certatim gestiant. Hoc genus est philosophiæ genuinum principium, quæ nostro captui & imbecillitati se se acommodat, satis cognoscens quam leui de caussa soleant homines ab optimis quibusq; cogitatis pedẽ referre, si in ipsis repagulis, ac carceribus curriculi difficultas animos inexpertos terruerit, aut rerum repugnatia, & obluctatio horrorem incusserit: præsipue in his, quæ animum concernunt: quibus (vtplurimum) mortales minores adhibent conatus. Quam ob rem sanctio est, constitutioq; antiquitate veneranda (quam

 ab ipsa

ab ipsamet sapientia emanasse non dubium est) vt institutores, ac illius præmō-
stratores anotioribus quamis in arte primordia ducant. Vt dulcedo ipsa cogni-
tionis & facilitas ad studia cæpta excolenda animos teneros arrigat, alliciatq;.
Quo circa magnopere conducere puto, maxima perspicuitate dialecticæ facul-
tas referetur. Vt quoniam in illa mirificis arcanis: atq; misterijs frui neutiquā
valemus vellut in reliquis. vbi rerum maiestas: & præstantia tenet, ac reficit intel
lectum semper nouarum, carūdemq; magnarum rerum cupidum, saltem ipse fa
cilitatis, ac splendoris gustus delectaret, hocq; claritatis lacte tyrones nutriret:
donec ad validiores cibos mandendos essent vegetiores, firmioresque. Lex, ac
norma docendi adeo recta, vt si eius obseruantia postulet, quædam silentio in-
uoluere, quæ obscure dicenda essent: sapientissime subticeantur. Nec breuitatis
vitium incurremus, si breuitate & compendio conducibilius disciplina institui
tur. Hanc vero procedendi seriem concinniorem, & aptiorem cæteris & nostri
intellectus lumen aperte demonstrat, & ipsiusmet natura, & cōditio efflagitat.
Quæ est recōdita, & abstrusa per comperta, & plana inuestigare. Quod nos dis-
cursibus rem perquirere nuncupamus. Præterea experimur quanto detrimen
to iam diu afficiamur, quòd maiores nostri hanc sapientiæ ianuam haud sum-
ptuosam, alacrem ædificauerint, sed adeo arctam tenebrosamq;, vt nullum inge
nium nisi subtile, & sublime ad illam vsq; penetrare valeat: & tali picturarum
genere conformatam, vt omnes tam horribilium imaginū stupore attonitos
fugent, exterminent, & expellant. Huiusmodi ingressus neminem profecto inui
tat, sed omnes fere ita abigit horrore, et formidine ingenti perculsos, vt Hercu-
laneus vigor accersendus sit, aut Atlanteū robur, ne terga vertant ingressuri.
Virtus tam rara quam præclara, tanq; paucis diuinitus concessa, vt plerią; scho
lasticorum in ipsis pæne dialecticæ incunabulis animo linquātur, & ad id litera-
rum genus regrediantur, quæ nil nisi folia, & flosculos germināt: nempe lingua
rum peritiam, & rhetorices phalerata ornamenta. Nec audent ad arcem philo-
sophiæ mirabilem transire vbi rerum naturas ac proprietates cominus contem
plentur diuinaque, & vtriusq; theologiæ arcana linceo melius intuspiciāt, qua
rum alteram misticam appellatam ab Mercurio trimegisto, & ab Horo Appolli
ne originem trahere memoriæ prodiderunt, alteram ab deo mentibus nostris
infusam, qua ipsius vltra mundana cognitio comparatur, exploratissimum est.
Quid aliud vero in re tantenui & exili vt artium materia tam ingens distinctio-
num congeries, tam innumerabilis regularum multiplicitas, tantus tamq; va-
stus opinionum cumulus, vt non quot capita, tot sententiæ, sed tot millia sen
tentiarum, nisi teneris, & inassuetis iuuenum mentibus spetra horribilia, laruas
metuendas, lemures formidandos, ac deniq; phantasmata formidolosa obicere?
quibus quemadmodum oculi corporei terrentur, ita mentis his præstigijs ex
cæcantur, & inanibus deliramentis retundūtur. Quid sunt machinationes illæ
quas veris dialecticæ institutis commiscere sophistissimi solent? veluti hoc im-
mensum chaos, quod excogitarūt cumulantes literarum commentitias Rapso
dias a a a. b b b, insolubilium, ac reflexiuarum laqueos in enodabiles, nisi cen-
tauri, & centimani gyges, veriqúe cyclopes, & læstrigones, qui maiorem stragē
in mentibus edunt, quam hæc portentosa monstra facerent damni, si natura illa
procreasset. Quæ vniuersa mala etsi omnes lugeamus nemo hactenus illis tulit
opem, nemo medicinam attulit. Nam licet quidam hoc Oestro perciti, hisque sti
mulis exagitati ad aliud extremum præcipitentur, nempe vt incompedes hanc
disciplinam & pauca præcepta redigāt, nulla argumentorum & disputationum
libella interposita: sed vt tantam sophismatum colluuionem distrahant, ac spar
gant

gant, stilo scholarum abstinentes vsitato, nullas quæstiones ventilantes, sed ieiunas definitiones, exanguesq; diuisiones prodentes. Haud id est tamen scopū attingere, publica via incedere: sed per diuerticula ad alia deflectere. Quod pythagorico symbolo, & choraulicæ arti tantopere refragatur. Sane quo tramite nusquā ad cacumē, & apicē philosophiæ peruenietur. Nā hæc facultas ad cæteras obtinēdas vnica est, & methodus, & via: cuius natura, & virtus eo sita est, vt media, modosq; adducat, quibus reliquæ parentur: quas tamē citra argumentorū stimulos, & obiectionum arietes haud conquires. Vnde qui dialecticam sepositis disceptationibus edisserit, feras extra cardines circunuoluit, & proprio fine frustratur. Siquidem cum tanta siccitate digesta, nec ad alias peruestigandas valet, nec ipsa addiscitur. Nulla enim sine exercitatione paratur, præsertim dialectica, quæ non tam in proprio penetrando obiecto (vt pote minimæ entitatis) posita est, quam in eius excutiendis erotematis: quæ regulas arguendi præmonstrant. Id circo ille dialecticus apud omnes consumatus habetur, qui extemplo docte, ac expedite argumentatur. Ad hæc isthæc facultas non tantum innumera regularum multitudine animum non onerat, sed maxime subleuat, & mucronē nostri intellectus acutiorē, nitidioremq; reddit: vt ipsa arcana in naturæ magestate abdita scindat intacta, & facili momento prosecet, vtq; Metaphysicæ subtilitates ac Theologiæ penetralia reseret. Nam dum sciscitamur, ac responsa præbemus, intellectus acuitur, dumq; obiectiones non modo specie apparentes, sed nonnunquam vrgentes infringere, ac dissoluere conatur: læuigatur, ac detergitur. Ita vt argumenta sint cotes, & aqua, ærugo qua intellectus expellitur. Vt tersus, ac micans, & tam acutus emergat, vt pilum prætenuem capitis incentum partes medium dissecet. Scilicet vt in exilibus, ac simplicissimis quidditatibus quingētas rationes formales abse inuicem differentes dialecticus adinueniat. Haud poterat tam exiguas atomos oculis minus quam lincæis, aquilinisve cernere. Vnde summopere necessum est, plurimis disceptationibus dummodo grauibus hæc facultas tradatur. Quas dum extricat, mentis acumen promptius redatur. Quod etiam ad easdem præceptiones menti affigendas impendio conducit. Vt pote quas sine exercitatione vix memoria quantumuis laboret, tam immenso dilatātur numero, vnquam apprehendet. Itaq; opus est hæc sapientiæ ianua, & lata, & spaciosa simul & id genus lapidibus cōstructa sit, qui acuant, & instigent ingredientes, cum ad aliarum facultatum veritates dignoscendas omnis intellectus humanus in se consideratione excussus sit hebes, & omnis humana perspicuitas lippientibus oculis consimilis. Vnde responsionibus & obiectionibus exacuatur, oportet. Sed quemadmodū, cum cotes non plana, vel grauis est tonsoris manus cultelli æs extenuatur, atq; comminuitur: vel ipsa acies retunditur: sic quoduis ingenium hebetatur, cum artes addiscendæ absq; splendore, & claritate rubiginose traduntur: vel redundantia argumenta præsertim sophistica accumulantur. Tanta enim caliginis densitate omnis mētis lux obnubilatur, ac obtenebrescit. Tam dextram vero habere dexteram ad acuendas initiantium philosophorum mentes, vt poliantur, scabanturq; neminem latet quam arduum sit, atq; difficilimum. Quare homines multiiuga eruditione præditi, nusquam lassi destiterunt hanc facultatem omni arte disponere melius, & perpolire: totis viribus conantes ipsam perfectam literam studiosis exhibere, atq; præstare. Quam ob rem nemo nos merito temeritatis arguet si eodem animo, quo maiores nostri eandem molam rursus agitemus nostra manu ipsam læuigantes, si forsan periculum facientes eam perfectam & aptam educere valeamus. Nam neminem

hactenu

hactenus illi suos numeros reddidisse:ipsum enectorum tædium addiscentiū manifestissime ostendit. Philosophi igitur instructi consilio primo Metaphysicæ tradito,nempe vt non modo vere dictis,recteq; factis præcedētium se se quisq; iuuet:sed circunspecte aduertat, quibus nam in rebus illi cæcutientes prolapsi: vt eorum errores deprecetur, atq; effugiat:attente circunspeximus vbi nam huius artis priores defecerint,vt id nostro inopere corrigamus. Et ecce subito mille crepidines,mille saxa, in quibus illi impingentes non leui sui, & nostro detrimento allucinati sunt. Nam nostra errata atq; defectus ita proparula sunt, vt non illico appareant modo: sed, & dicterijs, ac scommatis irrideantur. Vt sæpe diligenti animo expenderim,cur viri adeo eruditi,ita prouidi, & cauti in rebus tam perspicuis cespitarent. Et id solum caussæ inueni. Nullum ante cērum annos ausum ex sententia stili scribere: & qua expediret methodo chartis scripta sua illinere:ne se sophistarum vulgo irridendum obijceret,maluisseq; ipsorum libidini assentiri, quam suam vel facultatem propugnare, vel doctrinā tanta sordium colluuione defæcare,atq; expurgare:quantam illi adaugent:& ipsi(vt par erat) non exaugent. Nam nostri excessus,ita limites omnes excedunt, vt qui etiam illis infestamur, apprime nouerimus: & nunc nostras nugas irridemus:nunc dialecticos inconfertissimis senticetis irretitos, & pungentissimis præpeditos sophismatum vepretis collacrimemur. Et quis præceptorum, & interlegendum,cum discipulis dictata tribuit,non cachino suscipit tot literarū portenta,quæ ob nostram solum cogitationem terminorum suppositionem inuenerunt,resolutionemq; perturbant. Et horum signorum vterq;, alter, neuter varāi multiplicemq; acceptionem maximo risu non diffudit. Et quis vt intellectu hæc assequatur,non eget,illa penitus effingat,et comminiscatur:adeo nullo vero fundamento: sed nostra æstimatione veluti illi pensiles horti Semiramidis in aere pendent, & circumfuso librantur prorsus invento(quod ille ait)vt poëtarum figmentis magis affinia,quam nostræ Dialecticæ consentanea videantur. Quid de alijs dicam plurimis veritati tam aperte reclamantibus,& claritati tantopere inimicis: vt nemo eorum qui hoc tempore stilo indulgent,non ingenue fateātur,male se similia non scribere,quam illa describere:& eo animo ea literis mandare,vt stolidis faciāt satis. Quare quo scopum attingam,firmo animo constitui semel hunc rapidum intercidere, sistereq; torrentem, & stultis ac puerilibus sophistis displicere, vti prudentibus morem geram, qui sic edoceri ingenuas artes exoptant: vt earum, & fulgor, & lumen splendescat: & pulchritudinis mirifica species detegatur. Quæ quam nouercali odio res commentitias, atq; fictitias execrentur,atq; aduersentur: satis euidens est, ex quo vnicum instrumentum sunt omnis perquirendæ veritatis. Ni persuasum habeamus veritatem indagari sine falsitate non posse, aut lucem nisi in tenebris conspici. At qui cum etiam statuerim solummodo eius propriam, genuinamq; materiam pertractare, succindens, quæ vel apparenter hucusq;, aut inapparenter intromissa, viique intrusa sunt. Et credo non incompta apparitura, quamquam alienis & vestibus, & plumis vt cornicula illa Aesopica, non induatur. Ipsa enim sola dialectica syncera,defæcata, tersa & auro pustulato purior,vim, vires, & virtutem habet, operationes intellectus tum vt moderetur,atq; gubernet: tum vt perpoliat,atq; purificet. Primum quod euellendū sese obtulit,mentalium conceptionum tractatus est in primo volumine in tempestiue digestus. Materies ex occultissimis, atq; abditissimis philosophiæ arcanis accersita. Cum indeceat ea in ipso exordio inculcare,quæ ad coronidem reuo-

canda

canda erant. Et quod non introitus,sed exitus cognitu dificilimus etiã his,qui
in litteris plures fecére progressus, aditu demum metuendus, & omnibus for-
midabilis. Et eadem methodo vniuersas quæstiones huic rei pendulas subterfu
gimus. Nempe an in mente vltimata æquiuocatio inueniatur? ibidemue actus
dentur syncathegotematici?vtrum vno,eodemq; cõceptu & obliquus & rectus
casus percipiantur?sit ne mentalis propositio simplex , an composita qualitas,
cum alijs innumeris perceptu difficillimis, nimium confusis , & parum etiam
si intellegeris conducibilibus. Qua præcor dialecticæ parte ex tam profunda
tamq; abstrusa doctrina primo volumine iam exacto percipit fructum dialecti
cus,quid emolumenti affert?nisi alas premere ac frangere:& sua caligine quem
uis hebetare.Quis tyro nouellusq; non pauebit?si quod magni nominis philo-
sophi in de Anima constituti , aut summi Theologi in primo sententiarum
vix attingunt, conceptuum scilicet productionem, intellectualiúmq; consisten
tiam specierum,sibi in ipso limine ingressuro proponãtur, & intelligere discipu
li cogãtur,quod ipsi ꝓuectiore etiã ætate magistri iã effecti vix agnoscunt. Ter-
tiũ fuit,quod ad subleuãdũ oneris molestiam & laboris discrimen obseruaui
non modo non sectari opiniones (quæ proprius errores appellentur) quarum
non modicus est numerus,sed ne refutarem quidem. Quoniam idem labor no-
stros dialecticos infestabat in impugnandis quam sectãdis. Præcipue quòd vt sen
tentiæ cui obuiam eas,oportet enodetur,& fundamenta quibus innititur , ap-
perias,cuncta demũ innotescant. Vnde nullas tenebras effugit,qui hæc non se-
quitur errata,si obsistit illis obluctatus. Quarto delibero illum exponibilium la
birinthum his verbis incipit & desinit,construitur,funditus subcidere. Vt pote
qui quantumlibet enucleatus nusquamiuuenibus pateat. Nam quis summuli-
starum vnquam in summulis naturam generationis & corruptionis intelligen-
tia consequtus est?quam donec ad libros de Physica auscultatione perueniat,
nemo cognoscet quantumuis laboris insumat. Quid de instantium & momen-
torum Occeano,doctrina sane per quam tenebricosa,et hisce in artibus nullius
prorsus momenti, nisi per præruptas præcipitesq; rupes dialecticos iter facien-
tes deducere. Eisdem etiam de caussis sermonem dedisser,conticui:qui nihil eru
ditionis summularum vnquam contulit studiosis. Verum enimuero quantum
curæ atq; studij in aliensis & peregrinis ablegandis adhibui:tantum laboris &
operis imposui in explicandis,ac enodandis latissime quæ artis peculiaria erãt:
non modo leges & præceptiones stabiliens , quæ obseruentur sed plura obij-
ciens argumenta,quibus veritas dignoscatur,& intellectus acies minus obtusa
redderetur. Qnare institutum nostrum est,sic hanc disciplinam proferre vt om-
nibus & vsu et fruge, omni illa quasi malorum lerna expurgata, & natiua luce
& splendore induta futura sit. Faxit deus , vt tam integro animo is labor acci-
piatur,quam sincerum nostrum desiderium fuit. Et moueat præfractos & ob
firmatos sensus in suis erroribus : vt aliquando extra siluestres & montosas
vias progredi delectentur, & per Topiaria & plana floribus variegata nostræ
dialecticæ incedant.

IACOBI DONII VELISII ELEGEIDION IN AVctoris encomium.

CADMVS Agenorides Dircaa per oppida fertur,
Cum fugeret patrias exful, inopsq; minas,
Inueniſſe prima varijs elementa figuris,
Non notisq; rudes erudyſſe notis:
Anguis humi ſternens ſinuoſa volumine terga
Herculeas potuit, qui decuiſſe manus,
Extraxit dentes, ac latis credidit aruis
Palladis admonitu, conſilioq; Deûm.
Inde fide maius, paullatim increſcere ferrum,
Et tela, & clypeos, & videt arma virûm.
Ac ſubito moritura cohors colliſa duello,
Ipſa ſuis telis dilaniata cadit.
Fœdera ſed pacis, de tot modo fratribus ortis,
Quinq; ſuperſtitibus flaua Minerua dedit.
Edocuit Cadmus muſarum arcana: ferino
Qui vetuit, priſcos degere more viros:
At ſectatorum magno conamine turma
Pro placitis certant nocte, dieq; ſuis.
Hinc odia, & fratres inter diſcordia praeceps,
Hinc ſecta, hinc varijs dogmata ſecta modis
Has tu pacaſti furias, & iurgia Thoma,
Hac tu Palladia diſijcis arte mala.
Ergo tuum vigeat decus immortale per orbem,
Nec taceant nomen ſacula longa tuum.
Te ſine Cimmerias tenebras Dialectica prorſus
Ferret, & immenſum tempus in omne Chaôs.

SVMMVLÆ REVERENDI PATRIS Thomæ de Mercado ordinis prædicatorum, artium ac sacræ Theologiæ professoris feliciter incipiunt.

PROLOGVS.

DIALECTICA est ars artium & scientia scientiarũ: omnibus disciplinis, & scientijs adquirendis apta media subministrans: vt pote quæ diffinitionem, diuisionem & argumẽtationẽ docet: quibus in vniuersum scientiæ cõparantur. Propter quod prima omniũ iure iam diu apud quosq; doctos habita est. Sed terminus est à quo aptius ipsa principiũ capessit.

Lectio prima.

DE literis dialecticalibus præcepta traditu ro id primo mihi oppido quàm maximè studendum fuit, quibusnam forma, & methodo celerius, ac vtilius in artem hanc tirones inducerem. Enimuero magna vtilitas sita est (quod omnes vbique gentium sapientissimè atque scitissime iudicarunt) vt negotiũ quod libet prosperè cedat, si principium ritè sumatur. Et eo pacto aggredientibus philosophiã perpetuò iudicaui per prospere futurum si rude foret atque de forme (vt ita dixerim) eorum principium, vt ex ipsa principij deficiẽtia futuræ sufficientiæ, et maximi incrementi, (si ego non fallor) & certissima spes, & quædam iam radix origoq; haberetur. Et credo, me non falli, adeò multo rerum vsu, & diutina experientia temporum, quibus incessanter totius philosophiæ institutoris officium exercui, & solerti satishuius artis, et nostri ingenij naturæ consideratione id comperi. Primo animaduerto hanc logicã præsertim paruam (quam summulas neuterici appellant) non esse captu admodum facilem, quim forsam non nihilum difficilem, tum regularum & diuisionũ multitudine, quum earundem (vt liberè loquar) in certitudine: vt potequarum pleræque communi modo concipiendi, atque loquendi dum taxat innituntur: qui non potest non esse anceps, & quandoque varius: ac proinde titubare illas non nunquam, ac veluti ruinam minari. Qui vero stabiles ac firmes eas redere ipsarum natura reclamãte conantur (& conantur inde fessè plurimi) necesse est, in disciplinam condensas tenebras inducant: in numeris distinctionibus, futilibus ac lapsantibus vtẽdo, plurimas exceptiones admittendo, cum intra proprios artis cancellos tot regulæ, ac distinctiones traditæ sint vt conduceret plurimũ in minorem numerum (si fieri posset) redigerentur, & argumentis in regulas efficacibus obiectis, solutiones aggregando vix argumẽta soluentes. Quæ omnia mea sententia nimium obsunt, debilem iuuenum intellectum sua subtilitate ne dicam obscuritate obnubilando: nõ prosunt. Simile principium magna doctrinarum copia refertum, foliaceũ atq; ampulosum, quod vel sola specie terret, nostri temporis hominibus per placet, cum multo cõmodius rei dialecticæ cõsuleret, qui ex ingẽti regularum, ac diuisionum acerbo partem non modicam prælcinderet. Nam etiã si maiorem succideret, nullam forsa necessariã aufferret. Et que superessent vtiles, eatenus exponeret, atque tueretur, vt rei natura fert, & necessitas expostulat. Hanc docendi methodum, cum sit perinde venusta, ac erudita,

dita, voco ego difformem, adeo iam turgenti elatoque docendi stilo omnes assueuimus. Præterea huius artis præcepta sunt valde vniuersalia, ad vniuersas scientias comparandas maxime conducētia Quæ & in naturæ secretis rimandis, & in methaphisicalibus abstractionibus dilucidandis, nec non & ad sacræ theologiæ arcana scrutanda magnopere iunant. Et vt tironibus cōstet, quanta eis præceptis cognitis facultas acquiratur, & ꝓpriis cernant obtutibus quantum ad omnia prosint, cæterarum disciplinarum materias scriptores hic asciscunt: vbi summulares regulas exemplificent, ac sternant, & sæpius easdem quantumcumque graues, arcanasq; obiter tractant Quæ sicuti extra huius artis limites commorantur: ita erant silentio contegēdæ, vt iuuenes illas nec olfacerent quidē. In libro primo vētilant, an Deus sit terminus increatus? & nunquid ens conceptum dicat communem Deo & creaturis, sit ne Christus nobiscum vniuoce homo? Quæstiones ex abditissimis theologiæ locis intempestiue satis erutæ. Ex Methaphisica has & similes mille discutiunt, nempe diuisio entis in decē prædicamenta qualis sit, & in sensibus exterioribus si notitia formetur, dentur ne in rerum natura intentionales species, & in quo genere adelliciendas noticias cōcurrant, propterea quod Augustinus dicat ex obiecto & potentia pari notitiam. Quinimo libros de anima integros apud veteres philosophos difficillimos habitos hic cōmentantur: dum de omni conceptu mentis atq; noticia disputant. Que tamen omnia ego cum formidine nomino. Nam meo videri simile principium tāta quæstionum varietate expletum non eruditione cōfet, sed maximo rationum pondere mentem infirmam onerat, ac infringit, & cōdensa nimis veritatis luce lippientes oculos vel disgregat, vel omnino excœcat. Et ideo eam perpetuo sentētiā dixi huius artis exordium haud eius dignitati, & potestati responderet, sed ingrædiētium facultati & ingenio morē gereret, sicq; mutilum formemus, vt nihil falsi traderetur, & multa vera silerētur alio loco & proprio & aptiori propalanda, vt in præsentiarum re & opere præstare omnē conatum Domino iuuante nauabo. Nostratia enim fuisse prosequar, aliena & peregrina rescindā, Quāquàm certo scio, etiamsi in materiis propriis exponendis spatiemur, plusquàm Atticos dialecticos non summularū cōmentatores, sed summatores vidēdos adeo multoplura hactenus in summulis extranea agitātur, quā ꝓpria. Et hinc respōsionē sibi sumāt, ne eandē repetere sæpe cogamur, qui in subsequētibus quæsierint, cur materias nōnullas subtiles (quæ inter viros doctos magnis vltrò citroq; rationibus hìc discutiuntur) omittamus, vel diuisiones consuetas aliquādo, vel sileamus, vel aliquot mēbris priuemus, vel demū multa prætereamus quæ scite, & decore dici viderērur. Quærimus enim nō vbi doctrina inseri possit, sed vbi nā traditam, & expositores facilius enucleēt, & auditores clarius intelligant.

¶ Omne opus quod de requalibet philosophiæ hactenus homines instituerunt in duas partes experiētia & Cicerone teste subsecarunt, in proœmiū. s. atque tractatū. Nā necesse est priusquā materiā assumptāaggrediaris & tui, & instituti operis rationē reddas: quo auditores quasi præparās, beneuolos, attētos atq; dociles facias. Quod quisq; assequitur dū in operis væstibulo disciplinæ vtilitatē dignitatēue, materiā & ordinē procedēdi, breuissime expandit, quod nos breui sermone, tribus videlicet propositionibus, in textu prosequuti sumus. Nā illa octo quæ lib. 1. phisi. tex. 1. sentit cōmentator in principio illico operis disserēda. nō adeo cuncta requisita sunt, vt pluta modo preterire immane iudicetur. Sed nostrarū triū propositionum prima est, quod dialectica est ars artiū & scientia scientiarū: quia in diffinitionis, diuisionis, & argumētationis natura exponēda occupata est. Quæ obiectū dialecticæ docet, & docēdo dociles auditores cōstituit. Obiectū enim cuius libet artis est id, circa quod ars versatur, vt Grāmaticæ obiectū est recta loqutio, docet enim quonā pacto homines recte & loquantur, & scribāt, Rethoricæ vero ornata & elegās, vt pote in qua edisserēda per omnes suas partes intēta est. Igitur quemadmodū grammaticæ obiectū est cōgrua oratio, & rethoricæ facunda: ita Dialecticæ est argumentatio, diffinitio, & diuisio, quia horū omnium exactā notitiā nobis tradit. In prima parte prædicabilibus scilicet & predicam entis docet diffinire, & diuidere: in secūda omnem arguēdi modū fusissime per sex decē libros exponit. Sed interrogas quidnā sit diffinitio, diuisio, & argumētatio Nō est opus tā cito, donec ad secundum librū perueniatur exactius ista cognoscere, quàm grāmatici vulgariter

cognos-

conoſcunt: dũ de ſuis regulis altercãt. ſi argumentum eſt ratio, quæ ad aliquid probandũ adducitur, Diuiſio eſt quædã rei verbis partirio, vt figura nominũ duplex alia primitiuæ alia diriuatiuæ ſpeciei, & illa Ciceronis cauſarũ generis, in turpe, honeſtũ, deliberatiuũ iuditiale, Diffinitio eſt oratio rei naturã exponẽs, vt homo eſt animal rationale. His autẽ ſuppoſitis facile eſt propoſitionẽ efficaciter probare, nẽpe & artẽ artium, & ſcientiã ſcientiarũ eſſe quoniã hæc tria docet. quod proinde priori loco ſtatuendum eſt, primo quia cũ iſta diſcãtur valde ſit requiſitum, & nulla ſciẽtia præter dialecticã eã doctrinã exhibeat quod perpẽdenti ſingulas euidẽter patebit, fit vt hæc dialectica neceſſario ediſſerat, & cõfirmatur quia inter omnes ſola Dialectica omniũ modus nuncupatur, modus autẽ adquirendi ſciencias eſt diffinitio, diuiſio, & argumẽtatio ſiquidẽ in omni philoſophiæ parte aut declaratur res obſcura & implexa & hoc fit diffinitione, aut ampla in ſuas partes ſecatur, & hoc fit diuiſione, aut probatur ambiguũ, & id abſoluitur argumentatione. Igitur de his quæ ſunt media ea ſcientia merito exiſtimãda eſt diſputare, quæ diſciplinarum omniũ modus, & mediũ omnium ſentẽtia exiſtit & appellatur. Vnde philoſophus in methaphiſica ſcientiã cõmunem eã appellat, ob id quod cũctis diſciplinis generale, eſt; huius facultatis vſum in ſui adquiſitionẽ exigere, ipſiusq; regulis & cõſtitutionibus in ſe ipſis cõſtare atque procedere. Qua in re quanta ſit Dialectica viris ſapientibus habenda patentiſsimẽ, cõſtat cũ earum nobis rerũ notitiã tradat, ſine quibus, nec philoſophiæ, nec ſapiẽtiæ doctrinã cognoſcere queũt, qua nihil ſublimius nihil diuinius in rebus humanis inuenimus. Et nõ tantũ adnomen & rẽ ſcilicet vt ſcientia cõmunis & modus ſit ex proprio obiecto ſibi vendicat, verum etiã vt quã optimo iure ars artiũ, & ſcientia ſcientiarũ iã diu apud omnes habeatur obtinuit, ſiquidẽ regulas & documẽta præbet quibus recto tramite & philoſophiã adeamus, vt eã nobis facilius & citius cõparemus. Quid enim illius & ſingularũ eius partiũ princeps intẽtio eſt, quã quod rerum omniũ præſtantiſsimũ eſt, verum à falſo diſcernere, & quid vnũ quodque ſit diffinire, & vtrumq; diſputãto cõuincere, aut ſi lateat detegere; vel ſi alijs cõmunibus vocibus rem eãdem explicare fas eſt, rerum naturas & cauſas conoſcere, multitunem comprehẽdere, & proprietates callere quod ſine huius artis inſtitutis nemo vnquã aſſequetur, nec niſi millies defficiendo ſequetur, Neceſſe eſt enim veritatis appetitor (quã vniuerſi naturaliter, & vehementer appetimus) ſimul & ſolertiſsimus inquiſitor (quod perpaucis contingit) veri inquiſitionẽ, atq; indagationẽ, veritatis inquã viã pdoceatur, ne in ipſo progreſſu labari, aut ab errare contingat. Veri aũt inquiſitio eſt argumentatio vt Ariſtotiles ſentit, quã dialectica exactiſsime docet vn & diffiniendi formã abq; diuidendi. Qua ratione eã nomenclaturam, atq; titulũ licet illuſtriſsimũ atq; ſublimem circũſpectẽ huic arti antiqui accõmodarunt.

IN OPOSITVM horũ ſunt nonnullæ obiectiones primo ars & ſcientia diſtinguntur ab Ariſtot. 6. Ethic ergo falſo dialectica & ars aſſeritur & ſciẽtia. Reſpõdetur duplicẽ eſſe artem mehanicã ſane & liberalẽ diſtinctio eſt adeo celebris, vt ruralibus hominibus inoteſcat, & ideo quo nã modo hæc mẽbra differant, hic inſinuare nec opus eſt, nec locus quidẽ. Sed dicimus artem liberalem ab ſcientia minime, ſed mechanicã, & ſeruilem, differre ac proinde logicã quæ ars liberalis eſt, ſcientiã ſimul optime poſſe eſſe.

SECVNDO vnius diſciplinæ (quod omnes ingenue fatentur) vnicũ debet, eſſe obiectũ: male ergo nos tria huic arti aſsignamus. ſ. diffinitionẽ diuiſionẽ, & argumentationẽ. reſpõ. vnicum eſſe pariter in dialectica, ſicut in cæteris obiectũ, quod hæc omnia complectitur, nempe modus ſciẽdi. ſed vt clarius loquemur tribus illis nominibus vſiſumus. exẽplum eſt appoſitũ in rhetorica, quæ de exordio, narratione, diuiſſione, cũ reliquis tractat, cuius integrũ obiectũ non quintuplex, ſed cõpta, ac elegãs oratio eſt, ad quam conficiendam omnes illæ partes concurrunt.

SECVNDA propoſitio textus eſt. Dialectica eſt prima omniũ ſcientiarũ acquiſitionẽ, Quæ neceſſario ex præcedẽti inferri videtur: nã ſi media tradit, quibus ſcientiæ cõparantur, par eſt, vt ipſa prius habeatur, mediũ enim antecedit finem. Præterea vnã quamq; artẽ adiſcenti, neceſſariũ eſt, prius terminos proprios artis, & inſtrumentorũ agnoſcere terminos autẽ quibus omnes ſcientiæ vtuntur & cõſtant dialectica exponit, vt poſtmodum videbimus, igitur neceſſario eſt prima habẽda. ſic Ariſto. putat abſurdũ & modum ſciendi. i. dialecticã, & ſcientiam. i. aliquã cæterarum diſciplinarum, quis nitatur ſimul addiſcere, cum huic ſi recte procedimus, &

opera,& studiũ prius impẽdenda sint. Quamquã & is potest, eiusdẽ sententiæ esse legitimus sensus, quod licet, diuersis scientijs si tẽpus & ingeniũ suppetit vna quis studere, possit: (vt frequẽter in scholis cõperimus) id, si logicam ignores, minime facias, nucis, oleũ & operam perdere, in tãtum dialecticalia instituta ad cæteras cõparãdas necessario præexiguntur. fateor, fuisse olim inter graues, ac sapientes philosophos multum satis hãc rem controuersam, à qua (videlicet) arte principiũ sumẽdũ foret, eis qui vniuersam philosophiã per lustrare voluissent: sed cum natura, & ratio postularet, vt à Dialectica exordiũ caperetur breui tẽpore disceptatio diluta est consentientibus omnibus, vt ab ea omnes inchoarent, qui recto, ac strato calle in suo studio procedere desiderassent.

¶ IN contrarium nihilominus argumẽtum sese statim offert, Rhetorice, & Poesis cum Grãmatica plerumq; ante logicam addiscũtur. Resp. Dialecticam esse primã omnium scientiarũ: præfatas vero artes haud esse proprie sciẽtias libra enim qua trutinantur, an aliqua ars sit scientia hæc est. s. si diffinitione, & diuisione procedat, & efficacibus, & infallibilibus argumentis sua instituta conuincat. Modo si rhetoricã, & poẽsim mẽris bilance ppẽderis inuenies, per diffinitiones, & diuisiones non admodum exactas, & absolutas procedere, rationes autem tantũ probabiles, nõ penitus efficaces adducere, solere. Itaq; habent aliquam partẽ scientiæ, non omnẽ. ideo, vt nostra propositio vera sit sanè dialecticã esse, primam omniũ sciẽtiarum non opus est his artibus prius adquiratur, cum hæ scientiæ saltẽ perfectæ nõ sint. Et vt ceroas, quãto iure dialectica omnes scientias anteitura est: hæ adhuc artes quoniã aliquid scientiæ sortiuntur, etiã si quis eas prius auscultet, nõ callebit, donec dialecticalibus literis imbuatur, quod ipsimet rhetorũ principes ingenue fatẽtur, Cicero sane, ac Quintilianus.

¶ SECVNDO graues doctores maxime nostrates, Hilarius, Remig. Grego. Bernard. & similes ex sapientiæ fonte etiam humanæ, vsq; ad satietatẽ sine dialectica bibisse, videntur, & innumeros codices disciplinis, & artibus refertos in lucẽ edidisse, in quibus nõnunquã logicã exosam sibi testantur, tantũ abest vt eius studio sacræ vitæ, vel frustulum dedicassent. Non ergo est omniũ prima. Rspon. quotquot nostratũ sapientia, & scientia claruerunt ante sapientiã cõparatã iuuenes, & manus, & animũ logicæ tradidisse, quod ipsorum lucubrationes aperte demonstrant, logicalia instituta vbiq; redolẽtes. Artes enim liberales olim virgines etiã illustres discebãt, nedum viri. Et de hæroibus nostris ecclesia id vel in primis in eorũ solennijs decãtat. Vnde Hieronimus in apologia contra Ruffinũ. q. 95. testatur, se sepẽ modos cõclusionũ dialectica elementa docuisse, & super Ezechiel breuiter exponit quantũ hæc facultas Christianæ religioni prosit. vere (inquit) quidquid in seculo dogmatũ peruersorũ est, quidquid ad terrenã scientiã pertinet, & reputatur esse robustũ, hoc dialectica arte subuertitur, & instar incẽdij in cineres, fauillasq; dissoluitur, vt putetur nihil, quod putabatur robustissimũ, & Augustin con. bres. 2. l. non curo (ait) verũ dialectica disputãdi disciplina vocetur, curo tamen, quantũ valeo, nosse, ac posse, disputare, hoc est, veritatẽ à falsitate loquendo discernere: quia hoc nisi curauero, perniciosissime errabo, & inferius, hanc artẽ (quam dialecticã vocant) nunquã doctrina christiana reformidat, sicut eã in stoicis nõ formidauit Apostolus, quos secũ cõferre, volentes nõ respuit. Vnde nunquã dialecticã sancti contemserunt, quã summis laudibus ad sidera vsque Augustinus effert. Sed eius apud plerosque prauũ vsum cũ Salomone detestantur, dicente, qui sophistice loquitur, odibilis est Deo, quẽ nos pariter (vt par est) abominamur. nã cauillose ad decipiendũ arguere magnũ vitiũ est at paralogismos nosse nõ ad vsum, sed ad ipsum & in nos & in alios euitãdum vtilissimũ est sicut periti medẽtis est, & herbas salubres vt ægroto applicet, & mortiferas, vt caueat dignoscere,

TERTIA propositio a termino incipiendũ est quæ si nõ tam euidens, ac præcedẽtes apparet profecto est verosimilima. Enimuero ea huius artis intẽtio est, vt naturam argumẽti, & qualitates homines agnoscãt. Argumẽtum autẽ primo cõstat ex propositionibus integris, atq; perfectis, mox vna quæq; propositionũ ex simplicibus dictionibus, simplicẽ dictionem appello terminũ. Igitur rectus ordo postulat de minoribus partibus sermo nõ faciat, qui argumenti naturã exponit. nã termini in compositione rationis materialiũ instar partiũ in structura domus se habent. quã qui cõstruit primo ruderibus, ac segmẽtis aggregatis minores partes, & deinceps maiores parietes, sane atq; tecta erigit. Ita qui ad notitiã totius argumenti peruenire, cupit,

cupit, opertet, minimas primo, & deinde ſuo gradu maiores partes cognoſcat, vt partibus cognitis facile totū dignoſcatur. Eſt & alia huius propoſitionis ratio quod vt Ariſt. in. 1. phiſi. docet, à facilioribus & notioribus nobis in vnaquaq; diſciplina inchoādū eſt vt. ſ. principium, quoad fieri poſsit ſemper tam facile ſit ac lucidum, quod vt diſcentibus clareſcat non multum negotium inſtruenti, & inſtruēdis ſua obſcuritate faceſſat. Terminus autē, ſeu quod idē pollet dictio ſimplex pene grāmaticis denuo venientibus nota eſt. Nā quid nomen quid verbum, dictiones nimirum ſimplices iam audierunt. Vnde optima ratione, & via inchoātibus modo dialecticam terminorū ſermonem apponemus, ſane vt, dum de dictionibus illis ſermonem teximus, res quidem eis antea vt cumq; cognitas continuare priora ſeſe ſibi videārut, ſicq; dum vetera putant verſare ad noua ſenſim traducemus. Magna meo arbitratu principij & facilitas, & ſuauitas, maxime principij ſummularū hactenus non modo dificilis, ſed quod ego ſemper dolebam inacceſsibilis. quæ cōmoda penitus amittebamus, & oppoſita in cōueniētia incurrebantur, ſi aliorſum principium faceremus. Mos eſt, vſuiq; inuiolabilis huius artis interpretū in prima illico lectione iuuenes quos inſtituendos ſuſcipiunt modum arguēdi peripatim non ex cathedra docere, licet argumenti naturam ad ſecundum vſq; librum diſerendam reponant. Inſtitutum tanta neceſſitate, & ratione introductū quam conſuetudine poſtmodū & obſeruātia firmatū. Neceſſe eſt, n protinus, vel balbutienter dialectici argumententur, & diſceptent, vt doctrinam melius percipiant, & ingeniū ad altiora capienda acuant, perpoliantq;. Igitur ne huius inſtituti tranſgreſſores eſſe videamur, cuius cultores nos eſſe, profitemur, aduertēdū eſt, eā orationem eſſe argumentum in qua altera duarū dictionū igitur, vel ergo, reperta fuerit, vt leo eſt animal, ergo eſt ſenſibile. quæ conſtat neceſſario ex tribus partibus. ſ. ex antecedenti, & conſequenti, & nota illationis. Antecedens eſt quod ad probandum aſſumi's & cognoſcitur ſitu quia illationem præcedit. vt in exemplo leo eſt animal. conſequens eſt quod infertur ex antecedenti, & ſequitur illationem: vt illa leo eſt ſenſibilis. Illatio ſunt ipſæ dictiones, Quibus velut ex antecedenti cōſequens deducitur, aut ambo coniunguntur: vtrumq; enim facit. Aūs autē etſi plerumq; ſit cōpoſitum nōnumquā eſt ſimplex, nempe quando vnicā orationem in ſe habet vt in exemplo inducto. Quæ ſola tūc dicitur antecedens: nimirū quæ ſola copulam, antecedit, Cōpoſitum eſt ſi duas orationes in vi duarū habeat, vt homo eſt viuens & Petrus eſt homo, ergo Petrus eſt viuens. tunc ambæ ſimul integrant antecedens, ſed prima ſeorſum appellatur maior: ſecūda vero minor. argumento vt fas erat expoſito, modus illud proponendi, & reſpondendi viua voce, & traditione ſcholis tenetur, nempe vt contra diffinitionē, aut diuiſionem, vel regulā textus, cōmentiue obiectū ſibi fideliter nulla dictione mutata propugnator quietè referat, vt interim illud mente ſecū tacite et ſilēter perpēdat, & cum argumentante verbis conueniat, ratio autem ſimul integre pronūciata, ſic fruſtratim repetatur vt ſingulis partibus ſigillatim reſpondeat, nā ſingulæ habent & vires, & pondus in argumento. prima igitur maior. ſ. ſi antecedens fuerit hipotheticum. ſ. cōpoſitum reſumpta, ſi iudicio reſpondentis eſt vera conceditur, ſin falſa negatur, ſi dubia diſtinguitur, ſi impertinens illationi fuerit viſa, tranſeat. ſi infecta eſt illic reſponſio ſiſtit, inter eſt enim proponētis, eā probare. Itidem ſi diſtinguitur plerumq; reſpondentis officiū ceſſat, at vero admiſſa è veſtigio ad minorē tranſitur, eadem methodo expediendā, ſi aūt ad conſequentiā perueneris, ſi bona eſt cōcedito, ſi mala negato, ſed dubiā ne diſtinguas. nā ſi aliquatenus illatio titubat ex aliqua amphibologia, vel æquiuocatione illatæ propoſitionis eius infirmitas oritur, quam proinde ſub hoc nomine conſequens, cenſent diſtinguendā, & in vno ſenſu illatio admittitur, in alio exploditur. Quādo vero per modū conſecutionis argumentū inducitur, vt ſequitur, dialecticam non eſſe ſcientiā, cōſequens eſt falſum, ergo & antecedens prima vocatur ſequella, ſecūda minor, & conſequens reliqua.

Caput primum.

TEXTVS.

TERMINVS EST ſignum propoſitionis cathegoricæ conſtitutiuum, vt Socrates. Et eſt duplex vocalis. ſ. & ſcriptus. Terminus vo-

calis est vox significatiua ad placitũ, ex qua simplex cõficitur propositio. Scriptus similiforma est scriptura significatiua ad placitũ, ex qua simplex conficitur propositio. Signũ vero est, quod potẽtiæ cognoscitiuæ aliquid à se repræsentat, vt imago. Quod bifarie cõtingit. s. naturale & adplacitum. Signũ ad placitũ est quod ex institutione repræsentat, vt hæc vox Plato. Naturale autẽ est, quod ex natura sua repræsentat, vt gemitus infirmi.

Lectio prima.

TERMINVS qui & dictio simplex, vt in prologo innuebamus, primo nobis dialecticã aggrediẽtibus cognoscẽdus est, vt pote logicalis architecturæ primũ fundamẽtũ, sed terminꝰ vt exactè hìc cognoscatur, quod nunc omni studio quærimus, nõ est opus, ea omnia tractemus, quæ in se ipse habet, nam multa habet quæ scopũ nostrũ neutiquã respiciunt. primo est vox quædã & sonus hominis ore, & humanis instrumẽtis prolatus. At quid sit vox, quidq; sonus, nemo iam non videt, quam nostra scire in præsentiarum minime refferat. Erat quidẽ hæc vetus, ac perpetua quæstio inter nobilissimos philosophorũ olim agitata, esset ne vox corpus, an incorporea: sed absq; cõtrouersia iam inter nos constat, & quid sit vox, & quid sit, nos hìc discutere, nõ debere: sed eũ sermonẽ philosophis deferre, qui res naturales attẽte scrutantur. terminus autẽ ea sola ratione logicæ cõsideratione clauditur, quod orationes, & omnino argumẽta primò cõponit. At cõponit in quantũ significat, significatio est ergo quã in terminis nos considerare vel solã debemus: nec propterea Petrus Hispanus merito reprehendendus est, quod huius rationis non ignarus à sono exorsus est, etenim id ob maiorẽ doctrinæ copiã effecisse, videtur: quãtũ nos nõ adeo vberẽ in præsenti cõcupiscimus Præterea sillabarũ numerũ, quãtitatẽ, & accẽtũ, quæ ad carmina cõficiẽda iure proprio poëtæ sibi vẽdicãt, nõ decẽt certe, vt nos, & si naturã termini exactissimè velimus, agnoscere, hìc vllatenus perpẽdamus. Igitur ab eo expositio tx. & diffinitionis aptissime incipiet quod voces, terminos cõstituit cũ determinis capitulum, habeatur hoc autem est significatio.

¶DE SIGNIFICATIONE autẽ tractare, per inde est, ac de signo agere. Signum autẽ est, quod potẽtiæ cognoscitiuæ aliquid repræsentat, vt effigies repræsentat imperatorẽ, & imago heroẽ, & li lapis lapidem, & li homo hominẽ. His enim visis, vel auditis signis res importatæ se nostræ memoriæ offerũt. Potẽtia cognoscitiua appellatur sensus interior, vel exterior, nõ solũ hominum sed etiã rationis expertiũ, quibus vt experientia cõperimus, plura signa subseruiũt, quæ vt à natura illis data sũt, ita naturali instinctu cognoscũtur. vox enim lupi terret oues, & fugã arripere facit, quo sibi tẽpestiuè periculo caueãt. & nõ tãtũ sensus potẽtia cognoscitiua est, sed præcipuè intellectus qui maximè, & facilius, & naturalius per signa signata percipit, & ad ea quæ absunt se se sua virtute extẽdit. His potẽtijs omnibus signa repræsentãt. uerũ nõ est sat, vt res quæpiã signũ habeatur quid repræsentet (omnes enim aliquid se. s. vel aliud represẽtãt) nisi quid à se distinctũ, qua de causa diffinitioni adiectũ est, aliquid aliud à se repræsentat nã dupliciter repræsentare cõtingit: obiectiue, & instrumẽtaliter omnis res alicui sensui præsens ei se obiectiuè repræsentat, vt ex cõmuni modo loquendi educitur. Dicimus enim præsẽtaui me illi, & eũ imperio coegerũt, vt sese iudici tali die præsentet, quod est vadimoniũ indicere. vnde repræsentare obiectiue est, obiectũ esse actu alicuius potẽtiæ cognoscitiuæ. Repræsentare autẽ instrumẽtaliter est (vt dicit Augustinus in lib. de doctrina Christiana) cum res præter sui cognitionẽ ducit apprehẽdentẽ in cognitionẽ alterius, scilicet, potentiã velut manu ducẽs, quod haud omnia obiecta habẽt, nã si video parietẽ, nihil aliud q̃; parietẽ nosco. At obiecta obtutibus imagine: & eã cerno, & ea me ducẽte rem significatũ intelligo. Hoc est, instrumẽtaliter repræsẽtare, instrumentũ enim imago mihi fuit, quo ego in noti-

in notitiã sui signati perueni, cuius forsam modo nõ meminissem, nisi repræsentatione imaginis excitarer. tale autem representare instrumentaliter est significare.

¶ AD CONTRA diffinitionem arguitur, li equus codice complicato est signum ad placitum, & tamen non repræsentat, cũ nulla sit potentia cognoscitiua præsens, cui suum signatum proponat, ergo diffinitio est mala. Pro solutione huius obiectionis & omniũ futurarum diffinitionum intelligentia notãda est summulistarum regula. s. verba in diffinitione non dicunt actũ, sed aptitudinem. verba (inquam) secunda pars orationis vel participia (nã in alia vniuersaliori significatione omnes partes orationis verba dicuntur) quando diffinitionibus insertæ fuerint (raro in id contingit) non illhc exprimunt suã actionem in actu, sed in aptitudine li. cõficit quidẽ in diffinitione termini, & li repræsentat in præsenti significãt vtriq; actiones exercitas, sed in diffinitionibus posita solum ad eas exercẽdas aptitudinem important. Itaq; sensus est, signũ est quod potẽtiæ cognoscitiuæ aliquid aliud à se potest repræsentare. Et terminus est vox significatiua ad placitum, ex qua propositio simplex potest, confici. Sed hæc aptitudo quam dicunt in diffinitionibus verbã, intelligitur proxima, non remota, quæ s. vt in actum exeat nihil in se adquirere, postulat. Dictiones enim scriptæ significabũnt quidem nulla sui mutatione facta, tantum adsit potentia, cui repræsentent. Colores autem in vasibus reseruati quibus cras effigiãda est imago, non sunt certè signum, cum sui mutationẽ & dispositionem, varijs inquam delineamẽtis deduci exigant. Ad argumẽtum ergo negetur minor. Sed replicatur dictiones scriptæ codice adhuc apperto, casu quo græcus latinas, aut græcas latinus legat, sunt signa & nõ repræsentat instrumentaliter, cũ legentẽ in rerũ aliarũ notitiã minime ducãt, ergo nec potentia præsens sufficit. Idẽ argumentũ de signis vocalibus cõstruitur, si ea eius idiomatis peregrinus proferat, vel audiat. Idẽ pariter de imaginibus ac demũ de quibuscumq; in uniuersum quorũ significationẽ & visum ignorat. Respõ. quòd vt signũ cui propriũ munus præstare, queat, necesse est, quid nã significet, agnoscat: nã ignorato quid voces importẽt, ipsa quidẽ erũt signa illi, tamẽ vt signa seruire nõ poterunt sed vt dicit Apostolus, si nõ sciero virtutẽ vocis. i. significationẽ, ero ei cui loquar barbarus, & qui loquitur mihi barbarus. & cognoscere significationẽ est scire & illud esse signũ, & cuius signum. Quid enim prodest, nosse in cõfuso, signũ esse, nisi in particulari sciat, hoc significare. Ad argumentũ ergo dicito, præsentia potentiæ nõ esse opus vt sint actu signa. Sed vt actu signa præsentent sufficit potentia præsens virtutẽ signi cognoscens, qua si nõ cognocat, idem profectò est præsens esse, ac si abesset Itaq, illi termini vel imagines sunt signa siue liber sit complexus: siue potẽtia præsens vel absens, Ad idẽ rursus arguitur li, homines est signũ & tamen nõ significat aliquid potẽtiæ cognoscitiuæ, ergo. Probatur minor, aliquid, & vnũ idem sunt, pluralis vero dictio nõ vnũ sed plura repræsentat, ergo nõ aliquid, sed aliqua. pro huius solutione notato, signorũ aliud significare aliquid i. vnũ, aliud aliqua. i. plura, vt li, equi. Aliud aliqualiter. i. aliquo modo, vt li oĩs & aduerbia. Sed nos vt breuiori forma, (qđ maxime in definitionibus obseruari, debet,) definitiones cõponeremꝰ sub vna particula significare. s. aliquid hæc tria concludimus. quia reuera & aliqua quãtũcumq; multa aliquid sunt. Vnde ad argumẽtũ distinguimus minorem, cõcedimus enim non significare vnum simpliciter aut aliquid, negamus tamen non repræsentare aliquid in sensu definitionis.

SIGNVM aũt (subnectitur in tex.) est duplex, naturale, & ad placitũ. Signũ ad placitũ est repræsentans ex institutione, naturale vero quod ex natura sua, seu ex se ipso, babet, repræsentare omni impositionẽ semota. si cõpetit significatio signo quia huic homines applicatũt, & illud significatiuũ fecerunt signum est ad placitum. s. qđ ex beneplacito, & volũtate humana significationẽ sortitur, vt hæc vox equus. Ex natura sua est sonꝰ, Cæterũ qđ nobis equos repræsentet, ex decreto latinorũ consequuta est. Qui quemadmodũ huic voci & his sillabis eã applicuerũt, potuerũt alteri voci copulare, & hãc repræsentationis expertẽ relinquere. Ex electione ergo hæc vox repræsentat, vt pote quæ inter multas, quæ pariter assumi aptæ erant, assumta est. Si vero signum de se significationẽ habet, non à voluntate sibi donatã signum naturale erat, vt pote ex natura sua significans. Enimuero quod de se vnaquæq; res habet, naturaliter videtur habere, ve gemitus informorũ latentẽ dolorẽ sæpe inuito etiã ægroto circunstãtibus indicat, & interiectio cupiẽtis vehementiã desiderij exprimit, & fumus à natura ignẽ, à quo progreditur significat. Solet etiã & merito, hæc definitio significãdi naturaliter vt melius intelligatur, negatiuè explicari. i. non ex impositionẽ hominum, sed ex natura sua repræsentare.

¶ AT circa vnũ quodq; horum membrorum

 sunt

sunt non nulla aduertenda.1. Signa ad placitũ non solum voces,& scripturæ sunt,sed res plerunq; permanẽtes,vt limitum tituli terminos ditionis seu iurisdictionis significant, indumenta frequenter hominũ conditionẽ & status indicant. Videmus Iacob cum ei Deus apparuisset lapidem oleo aspersisse,& sibi in signum erexisse. Circũcisio pariter cæremonia antiqua hæbreorum,signum iure prædicatur, eius fidei quam diuinæ pollicitationi fidelis Abrahã contra spem in spem credens adhibuit,Signũ (inquit Paulus)accepit circumcisionis Abraham, signaculum iustitiæ fidei.De Iride habetur Genesis.9.Hoc est signũ fœderis , qđ est inter me, & vos,arcũ meũ ponã in nubibus cœli , & erit signum fœderis inter me,& inter terram. Hæc profecto,& innumera aliasimilia repſentãt ex institutione,vt pote quæ & esse,& integra esse absq; significatione possunt,vnde significatio illis ex beneplacito aduenit.Hoc in libra & trutina est qua signa ex institutione cognoscas.

¶ Præterea huiusmodi signa sunt in duplici differentia quædam generalia , & communia vni populo,regno,genti,religioni.Alia quorundã singularia.hæc autẽ diuersitas,eo solũ dimanat,quod sicut in omnibus his significatio ex institutione pendet, ita significationis extentio, aut restrictio. Sic aliquibus signis vtuntur non nunquam aliqui quæ sibi dũtaxat nota sunt.

SIGNA naturalia ab alijs primũ, præter differentiã suis definitionibus importatam cõsequenter differunt,quod sunt cunctis vniuersalia,& cõmunia,vt pote à natura significationẽ habẽtia natura enim õibus cõmunis, omniũ mater,& altrix,nõ magis in eos hoẽs clemẽs, ac prona est quã in alios.& ideo eius signa quãtum de se est , idẽ apud omnes repræsentant, Et est tã singularis ipsis hæc proprietas , quòd per eã Petrus Hispanus signum naturale diffiniuit,dicens,illud essequod idẽ apud omnes repſentat , quasi naturalis significationis naturã optime explicaret,eo quod indifferẽs ac generalis omnibus esset,& quidẽ est talis definitio, vt ea secure summulistæ vti,queãt, tametsi cõtra eã soleant,illico in eũ modũ argutare, quẽ in opusculo argumentorum prosequimur.

RVRSVS hæc signa sunt in duplici differẽtia , quædã significãt ex instituto solũ naturæ. Alia sunt tantũ naturalia Priora vidẽtur quæ à natura data sunt,vt repræsentent. V.g.gemitus dolẽtis,latratus canũ,hinnitus equorũ,mugitus bouũ , blacteratus arietũ.balatus ouium barritus elephãtorum,piccarũ garritus,gratitatus anserũ,& aliæ plures vel voces,vel actiones animaliũ naturaliter certe , ac principaliter inditæ sunt vt sensum voluptatis,vel doloris,aut necessitatis repræsentent. Alia autem significãnt,quoniã sunt effectus,vel caussa eius quod significant,vt fumus ex humiditate calida promanans naturaliter suã caussã memoriæ suggerit , sed non editur à natura tamen, vt id faciat. Vestigiũ etiam trãseuntis animatis pulueri expressum nõ est relictũ,vt prætereuntẽ significet,sed mansit ex transitu effectũ , ac proinde animal figurat. Significant itaq; hæc naturaliter,id est,non ex impositione,sed non exinstinctu naturæsed,potius cũ quodã discursu nostro,cũ necesse sitvt hæc signa nobis quicquã repræsentẽt,quædã experientia , & discursus quidã præcedat,quo frequẽter cõperiamus extalibus caussis similes effectus ꝓfluere , tũc visis effectibus protinus ad caussas discurrimus. Verũtamẽ in significãtibus ex instinctu id neutiquã reperitur , quum quã primũ suspiriũ, aut gemitus emittitur,ita naturalis est illi repræsentatio,vt non modo viri nullo discurso præuio,sed etiã pueri ex tẽplo mœrorem,aut dolorẽ suspicẽtur. Hacratione merito exinstinctu censentur significare,animalia enim ex instinctu ditũtur,facere,quia nulla ratione propria,sed natura instigãte,impellenteq; agũtur, Cur ergo signa ex instinctu nõ dicẽtur, quorũ significatũ à natura tributum sine discursu cognoscitur,& quæ animalibus rationis expertibus subseruiunt?his enim & suas appetitiones & etiam morbos referant & cognoscunt.

CONTRA definitionẽ significãdi arguitur canis assuetus domũ ante dñm introire, visus postmodũ ingredi,aduentum dñi significat. Et mappæ vbi visus mensis prãdendi inoleuit prãdiũ repræsentant,& tamen nõ naturaliter,nec ad placitũ.ergo nã neq; imposit9 est canis,nec ex sese significat sicut fumus. Solent nonnulli huic distinctioni bimẽbri tertiũ apponere.s.significare ex consuetudine,quãdo sicut in signis ad placitũ impositio est fundamẽtum significationis,& in naturalibus rei natura,ita cõsuetudo est fundamentũ,& principiũ vt aliquid significet,quod frequẽter contingit. Ad hoc Primũ dicimus qđ cũ hæc materia significandi eatenus nostro intento deseruiat, quatenus signũ ad placitũ intelligamus, Intẽtio nostra non fuit,nec debuit esse,sic ex ꝓfesso eam,& singulas partes per tractare, ac si tota ꝓpria foret. Sed hãc partẽ dũtaxat exequturi,cætera præstringimus vt eã melius intelligerem9,ideo de significatione naturali multa scitu digna continẽti pauca ꝓposuimus:ea videlicet quæ nostrũ scopũ aliquatenus attingere & cõcernere visa sũt. Reliqua quæ hic meo videri scriptores

admo

admodũ téporius effundunt, vtiliter succidimus, cũ & altioris facultatis videretur, & acutiora ingenia postularet. Qua etiã de caussa haud operæ pretiũ duximus huiꝰ diuisionis sufficiẽtiã multis verbis obnixe tutari. Tametsi secũdo faciledici, possit hãc cõsuetudinariã significationẽ dubio ꝓcul ad naturalẽ reduci, quatenus cõsuetudo pro altera natura haberi, solet.

CONTRA definitionẽ signi ad placitũ est argumẽtũ, scripturæ sunt signa vocũ, & voces cõceptionũ, & tamen ipsas nõ repræsentãt, ergo non sunt signa ad placitũ, cũ non sint instrumẽtalia. Maior authoritate Aristotelis patet, ea (inquit) quæ sunt in voce signa sunt earũ quæ sunt in anima passionũ, & ea quæ in scripturis cõsistunt, notæ sunt eorũ quæ in voce. Minor ꝓbatur, quia nec vidẽs scripturas in notitiam vocũ scribẽtis trahitur, nec audiẽs vocẽ in notitiã mẽtis proferẽtis, sed ambo in cognitionem rerũ significatarũ: si, lapis auditus solũ lapidem repræsentat. Pro huius solutione notato, quod voces repræsentat nostras conceptiones. voces enim quæsiuimus vt eis mediãtibus cogitationes nostræ, seu appetitiones alijs paterẽt & scripturæ similiter sunt signa vocũ, quia characteribus agimus qđ vocibus ageremus, si non abessent quibus scribimus. Scribere enim quodã genus, & modus est loquutionis. Verũtamen Significare seu esse signũ stat dupliciter: primo pro eo qđ est exprimere, alio modo pro eo qđ est trahere audientẽ in notitiã rei signatæ, memoriæ ipsius illã suggerẽdo, & vterq; modus significãdi est ꝓprius instrumẽtorũ cõsuetusq; & fieri, & nominari. Instrumẽtũ enim significatiuũ est quo aliquid exprimimꝰ, & instrumẽtũ pariter repræsentatiuum, quo alterũ in cognitionẽ rerũ adducimus. Animus, volo tibi mẽtem meã explicate, certiorẽ mearũ cogitationũ facere, nõ celabo tibi intẽtionẽ meã, & quiescimus certe, ac laxamꝰ affectũ, cũ amico animũ propalamus. quædã enim voluptas est, prodere passionẽ. vt quasi æstuãtẽ intro ignẽ loquendo vel mitigemus, vel emittamꝰ. & vtroq; modo definitio significãdi instrumẽtaliter intelligitur. s. potẽtiæ cognoscitiuæ aliquid repræsentare, vel solũ exprimẽdo, vel potentiæ remobijciẽdo. Priori sensu voces sunt signa conceptionũ, & vocũ literæ: vt poteq̃ eas exprimunt in ipsarũ cognitionẽ tamẽ saltẽ directe auditorẽ minime ducẽdo. nã indirecte reflexione quadã nihil prohibet quin ego, per ea quæ audio affectũ, vel intellectũ mecũ loquentis agnoscã Possunt, hanc distinctionẽ sumulistæ apposito exẽplo intelligere, gubernator vt prorex, ꝓtor & imago repꝛsentãt, regẽ, prorex quasi vices regis gerẽs, eiusq; locũ tenẽs. Imago aũt nõ sic, sed inspicientes se in cognitionẽ regis ducẽdo, qđ gubernator minime facit. Haud enim quasi regis similitudo est, nec per eũ in cognitionẽ regis, vel in notitiã venimus. Ita scripturæ vices vocũ exequũtur, & voces cõceptuũ & sic eas repræsentãt exprimẽdo quidẽ, nõ suggerẽdo. Vnde argumento cũ minoris distinctione respõdetur.

¶ CONTRA diffinitionẽ significãdi naturaliter arguitur, imago significat naturaliter, (vt sæpe astruximus) & tñ non ex se, sed ex beneplacito pictoris, vt pote quã si pictor nõ depinxisset prorsus nihil significasset. Et cõfirmatur, quia sicut impositio libera vocibus significationẽ dedit, ita delineatio libera imagini vt significaret. circa hoc argumentum obseruãdũ est, quod natura imaginis est, vt ex lineamẽtis varia dispositione colorũ deductis pullulet similitudo, ex similitudine autẽ oriatur significatio. Itaq; esse imaginẽ habet efficiẽter ab arte, at facta imago ex se, nõ ex bene placito repræsentat. nã fũdamẽtũ, seu materia significãdi est nõ artificis actio, sed similitudo, quæ imagini õni nõ intrẽseca, & naturalis inest. Exẽplũ huius est in fumo, qui vt existat frequẽter ex humana industria, & libito pẽdet: nisi lignũ enim ab homine cõbureretur, nec eius humiditas modo calori cederet, nec in vapores exhalaret. atquod fumus productus significet, id profecto ex natura habet. Sed replicatur: etiã terminus quando iã cõstitutus ex se, & natura sua significat, tamet si ex arbitrio nostro pẽdeat (quod ingenue fateor) vt terminus existat, ergo si illud iussit, vt imago naturaliter repræsentet, haud est quare iudicãdũ sit, terminũ nõ naturaliter significare. Primo iã discrimẽ datũ est quòd signis naturalibus id vnde eis immediate significatio cõuenit, & cõsurgit, est illis naturale, vt in imagine est similitudo, in fumo ipsũ ꝓduci ab igne at id vnde vocibꝰ significatio prouenit, est solũ bene placitũ. Et ideo iure ad placitũ repræsentare dicũtur. depræhẽdes autẽ patẽtissime horũ signorũ differẽtiã, quod cũ imago, fumus, & voces significẽt, nõ possumus homines, facere, vt sit imago, ac fumus, & nõ significẽt, poterimus autẽ facilime, vt hæ sint voces, & nõ repræsentẽt. potest quoq;, aliud subtiliꝰ discrimẽ adhiberi: nẽpe quòd imagini significatio naturalis est, & inseparabilis. At voci, termino etiam postq̃; terminus creatus fuerit. non naturalis, sed penitus distincta atq; diuersa est, & ideo nõ potest ex se vnq̃;, repꝛsentare, dici: vt pote quæ nunquã in se significationẽ claudat, sed ex impositione. Atqui rationi omnino dissimili (si aduertimus) & penitus diuersa vox, & imago prodeũt, nam imago vt existat, à volũtate habet, verũ quod existens significet, ex sua natu-

ra. At

ra. At vox naturaliter quidē vox est, sed significationem ex decreto nostri arbitrij sortitur. NATVRA significādi quantū opus erat exposita, facillima cognitu termini dīnitio relinquatur. s. signū ad placitū cathegoticæ propositionis constitutiuū, nā quid signū ad placitum sibi velit, iā plane declarauimus: quod cum sit prima pars definitionis, per eā naturalia signa primo à ratione termini lōge semota videbis. Verū circa placitū voces constituens valde cō cōsiderādū est, quòd etsi termini ex institutione fiant, nō quæcumq; institutio, aut cuiuslibet sufficit, vocē terminum cōstituere, sed eius perfecto opus est, qui terminos imponēdi auctoritatē habeat. Quædā enim iurisdictio est, atque potestas nomina rebus indere, quib9 appellentur. Prim9 homo cuius epitheton est Adamus cōmunis humani generis protoplastus, qui primus nominū & inuentor, & impositor extitit (vt intelligas quā natiuum sit homini vocibus vti, ita vt cōditus fuit prim9, vocibus vius est) totius reipublicæ, imo totius orbis caput & princeps erat, reipublica pariter eadē nūc potestate viget. Et sacerdos inter nos deo ei9 minister: cō sacro baptismate infantē intingit nomē illi assignat quo deinceps nūcupetur, ac discernatur. Et quē admodū ab republica nomina rerū cōduntur, quæ negotia potiora prudēta cōsilio & oculata meditatione gerere soler. Ita mehercle erram9 vehemēter. si temere rebus nomina applicita fuisse, arbitramor: maxime inter idiomata regularia. s. Hæbreū, Caldaicū, Græcū, & Latinū. Vbi rerum & naturæ, & proprietatum ratio in impositione semper habita creditur. Præsertim in nominibus cōpositæ figuræ. ex qua sapiētiū solertia, atq; studio ethimologiæ nominum dimanāt, quarū curiosissimus scrutator Diuus noster Isidorus suo tēpore viguit, quæ penitus nullæ forent si nulla ratione, sed mera cōfusione & casu nomina facta fuissent. Eadem quoq; via, & modo illas voces institutas iudicandum est, quæ primo ab aliquo illius idiomatis disserto ac erudito inuentæ, populi multitudini in cōmunem vsum oblatæ, ab ipsamet multitudine paulatim, & fluxu tēporis acceptæ fuerunt. Quinimo constitutis iā idiomatis ea sola est methodus voculas denuo imponendi, & veteres deponendi. Tēporis enim diuturnitate nō ex templo obsolescunt. Quæ nihilominus à tēpu institutæ, & destitutæ iudicantur. Si vero inter aliquos particulares quod non raro in scholis contingit aliqua vox imponatur, diminutē, & secundū quid terminus censenda est. Nostra vero diffinitio cum de terminis perfectis tradatur, de signo ad placitum anthēticè instituto intelligenda est. At hæc significationis terminorum doctrina haud sine cōtrouersia olim, sicut nūc à nobis, absque contradictione suscipiebatur. Quin potius erat quæstio celebris in vtramque partem à viris eruditissimis agitata. Plato existimabat naturaliter voces repræsentare, cui pleriqe Grāmaticorū subscribebāt, Inter quos P. Nigidius multa argumenta effingit, vt doceat non impositione, sed quadam vi, & ratione naturæ nomina & verba gigni. Ex quibus hoc decerptum cum Aulo Gelio his summulatum cōmentarijs quoniam lepidū visum est interseruimus. Cum Vos (inquit) dicimus motu quodam oris conuenienti cum ipsius verbi demostratione vtimur, & labias sensim primores emouemus, ac spiritum & animam porrò versum, & ad eos quibus cum sermocinamur, intendimus. At contra cū dicimus, Nos, nec perfuso, intētoq; flatu vocis, nec proiectis labijs pronunciamos sed spiritum & labias quasi intra nos metipsos coercemus. Hoc idē fit & in eo quod dicimus tu, & ego, & tibi, & mihi. Nā sicuti cum adnuimus, & abnuimus, motus quidem ille vel capitis, vel oculorum à natura rei quam significat non abhorret; ita in his vocibus quasi gestus quidam, oris & spiritus naturalis est. Eadem quoque ratio est in græcis vocibus, quam esse in nostris, animaduertimus. At in oppositum est, quòd si naturales termini forent, ijdē vtiq; apud omnes vbiq; gentium existerēt, quemadmodum reliqua signa naturalia omnibus esse communia mōstrauimus, aut si diuersi essent, fundamentum & causam naturalem hæc diuersitas haberet, sicuti nostra differentia colorum habet. Vt alij. s. nigri simus, alij albi, cum eandem naturam vniuersi participemus, quod ex diuerso cælorum climate, aut varia humorum mixtione, ac tēperie promanat. Ad idiomatum diuersitas nemo non videt, quàm in voluntatis arbitrio sita est decernenti, his vocibus vti, illas relinquere. Est nobis earum liber perfectusque delectus. videmus, idem idioma paucis annorum curriculis totum pene mutari, priscum abolescere, vel adeo elegantia perpoliri, aut barbarie fœdari vt aliud denuo introductum videatur. Quid aliud nunc Itali plorant, quàm romanum sermonē tempore Ciceronis integrum, ac elegātem, nunc defloratū viciatūq;. Quid aliud excellentius Cicero Hortensius, Brutus, ac cæteri oratores clarissimi, (quibus illa ætate respublica maiorem immodum floruit) iactabant sese populo Romano contulisse, quàm rusticum, & humilem progenitorum sermonem expolisse plurimum ac

venus

venustissimũ reddidisse. Itaque est euidétius quã vlla probatione indigeat, in his omnibus vsum, & consuetudinem omnino præualerè, ac dominari. Nec terminos à natura existere, nec differentiã eorũ nisi in hominũm beneplacito fundari, vel acceptũ referri. Vnde Augustinus. li. 3. Musicæ. Nomina (inquit) vt cuiq; placuit imposita sunt, quorum vis authoritate, ac cõsuetudine maxime nititur & lib. 83. quæst. In potestate (inquit, constituentis vocabulum est, quo volet quisq; appellet rem quã cognouerit. Et Hieronimus super Ezechiel. 16. nomina noua rebus nouis imponuntur. At ré adeo iam constanté non decet pluribus corroborando labefactare & dubiã reddere. Nigidij autem argutationé quia ingeniosa obseruatio, & curiosa animaduersio visa nobis fuit, inscripsimus, nõ quòd veritatis viribus non sit penitus deserta, & vacua. Terminus igitur est signum ad placitum.

SVBNETITVR cathegoricæ cõstitutiuũ. Nomine propositionis cathegoricæ, in pñsentiarũ propositio simplex, vel (quod idem est vna oratio indicatiui modi, intelligitur. Vnde sensus diffinitionis est, terminũ esse aptum ad cõficiendã orationé simplicem, quod est finis proximus, & præcipuum ipsius officiũ. s. propositiones cõponere. Eò nãq; termi nos quæsiuimus, vt propositiones, seu orationes perfectas cõflaremus, quibus vel maxime mens nostra explicatur, quod in his omnibus principaliter intendimus. Vnde animalia sicuti ratione carent, ita terminos consequenter nõ habent, quoniã ad illorum finem peruenire, non queunt, videlicet vt propositiones componant.

¶ IN cõtrariũ arguitur supposito terminos iã inuentos esse (vt res habet euentus) si fingamus, deinceps nullas propositiones fore superstites, nihilominus essent termini: ergo de se nõ ordinãtur ad cõficiendã propositioné, nã si hunc in scopũ tenderét, eo ablato, profecto nõ manerét. In solutione huius obiectionis duo sunt apprimè cõsiderãda, primũ casum esse impossibilé. Salté naturaliter (vt illico dicemus, Homines scilicet nõ esse vñquàm loquturos, aut propositionibus vsuros cum necesse sit, quiuis rationis cõpos statim suã ratiocinationé exprimere, velit, proprietate ita naturæ innata, vt paruuli, quibus vix adhuc lumen rationis splenduit, vel balbutiéter, verba formare conentur, cupiditate atq; conatu quæ cũ sint naturaliter insita auferri quoquo pacto, vel inde euelli nõ possunt. Secundum est quod si licet fieri non queat, fiet fingamus, manerent termini prodessentq; vt imperfecte nobis inuicé saltem loquæremur. nã terminus primo simplicé rem significat, vt h animal naturã animalis & h, equus equi, & postmodũ illã significãdo, dũ alteri voci vel vocibus copulatur, orationé contexit. Vnde etiã si hoc secundũ amitterent, népe vt nec orationé componerent, nec alijs vocibus cohæreret, seruiret adhuc, vt primũ exequeremur ré simplicé s. significando proferremus, genus quoddã mutilæ loqutionis. Quali nos in certis cænobij partibus si loqnédũ est vti, iubemur, essentque præterea pfecti, & absoluti termini, quippe de se habiles atq; parati, vt orationes cõficerent, tametsi alias oratio esse, nõ possit. Vnde rectè per hãc aptitudiné terminus diffinitur, quæ illi abesse, deesseue, nõ potest. Ad argumẽtũ igitur negatur sequella sicuti & hæc esset negãda si postquã constructæ sunt domus, ex téplo vniuersi homines interirent, quorũ causa vt incõlãtædificãtur manerét desertæ, ac inhabitatæ, ergo nõ est finis domus habitatio hominũ. nã nõ ideo vrbs gratia ciuiũ nõ conditur quia si diruũtur menia supersunt, quoniã etiã si supersint, vt superesse quidé debent, nisi pariter diruãtur, propter ciues constructa fuerunt, qui occisi sunt. nã scire quisq; debet ré ab fine in fieri, nõ in facto esse, pédere, vt si ꝓpter te pictor sculpit imaginé, causa certè vt pingeretur fuisti, & nisi viueres, forsam delineata nõ esset. At picta hoc est iã effigiata etiãsi vltimũ dié excedas imago ꝑmanebit, cũ ergo ꝓpositio finis terminorũ sit, si iã terminis impositis ꝓpositiones desierint, nõ ꝓpterea termini cessabunt.

TERMINVS autẽ est duplex, alius vocalis, alius scriptus. Terminus vocalis est, vox significatiua ad placitũ ex qua simplex cõficitur ꝓpositio. hic est diuisio termini. nã mos est philosophorũ, postquã cõmune aliquid & vniuersale, diffiniunt, illico in partes si habet illas diuidere vt animal prius à philosopho diffinitur, mox in rationale, & irrationale subdiuiditur. Ita prorsus de termino actũ est, vt diffinitus in hæc mẽbra diuidatur, quẽ moré deinceps ꝑpetuo seruabimus. Huius diffinitionis bonitas nõ aliũde necesse est, ꝓbetur, quàm qđ ei regula, & proprietas bonæ diffinitionis cõuenit. Regula aũt est, vt per diffinitioné ab diffinito quæcumque illud nõ fuerint, quãtuncunq; proxima seiungantur. vt hæc diffinitio hominis animal rationale, eò bona cognoscitur, quòd per illas duas partes expressas ho-

mo à quocumq; etiã animali ſimilimodiſcer uitur,ita nunc per hanc diffinitionẽ, vox ſignificatiua cũ cæteris arcẽtur ab termino vocali,etiã ſcripti qui ſunt ei omniũ reriſpropinquiſsimi. Nã per li,vox, excluduntur primo ſcripturæ. Significatiua,vt voces abigas nõ ſignificantes vt blitin,nico ſeruus,arete, & ſimiles. Ad placitum ,propter repræſentantes naturaliter vt infirmotum gemitus. Poſtrema dictio ſatis iam expoſita eſt.per eã enim excludũtur ipſæmet propoſitiones quibus quodam modo priores particulæ cõueniunt,eſt enim vox ſignificatiua ad placitum at non ex qua ſimplex conficitur propoſitio. Diffinitio vero ſcripti hac vocalis expoſita intellectaq; nulla penitus difficultatẽ inuoluitur,vt pote à qua niſi prima indictione nec vnguetranuerſo diſtat.

CONTRA expoſitionẽ ſecũdæ particulæ arguitur,nulla vox eſt nõ ſignificatiua,nã ſaltẽ repræſentat prolatorẽ , ergo inepte ſignificatiua,vt expellantur nõ ſignificantes,ponitur. Reſpõdetur,quod vocibus ea ſignificatio peculiaris tribuitur qua mẽtis affectum ſeu cõceptũ exprimũt. Ad hoc enim uocibus homines vtimur.quocirca quæ aliquid horũ nõ exprimunt,exiſtimãtur abſolute nõ ſignificare,vti ſcilicet voces ſignificare ſolent. Tametſi aliàs quouis modo,& ratione cõmuni ſignificẽt,vnde blitiri & ſui ſimiles frequẽtes tatis inter dialecticos cẽſentur in ſignificatim. Sed replicatur huiuſmodi voces ſunt termini ergo ſignificatiuæ, probatur antecedens , habẽt proprietates termini,& finẽ illorũ qui eſt orationes cõficere aſſequuntur ergo. Aduertendũ eſt omnẽ vocẽ humanã articulatã etiã nõ ſignificantẽ aptã eſſe propoſitionẽ intrare. Quod voces aliorũ animaliũ nõ attingũt tum quod homines quorũ voces ſunt faciũt orationes,alia animalia non faciunt, tũ quia eſt materia idonea eo q̃d vox exiſtit,vt cõpoſitionẽ intret, vbi nõ poteſt imago aut quodlibet aliud ſignũ intrare. Itaque etiã ſi nõ ſignificet, ſignificantium finẽ in parte conſequitur,ſed nõ totaliter, Termini enim cõponũt ſignificãdo,aliæ autem tantum materialiter intrãdo,ob id tamẽ nõ ſequitur terminos eſſe quoniã finem terminorũ attingunt niſi homines angelos appelles quia ad eundẽ finem ſ beatitudinẽ vtrique ordinãtur & tendunt. Plura alia exiguntur vt termini habeãtur nẽ pe vt naturam termini ſortirentur.

Cap. ſecundum.

TERMINVS alius eſt vniuocus,alius æquiuocus Vniuocus eſt qui ſua ſignificata eadẽ ratione repræſentat, vt leo. Æquiuocus qui ſua ſignificata diuerſis rationibus repræſentat. Is rurſus eſt duplex, alter æquiuocus abſolutus alter æquiuocus analogus. Æquiuocus abſolutẽ eſt qui multa diſtinctis omnino ratiõibus,diſparatis que ſignificat. Analogus qui non penitus diuerſis ſed ſimilibus, vel proportionem habẽtibus ſua ſignificata repræſentat.

Lectio prima.

QVAMQVAM ſuperiori capite , terminũ in ſcriptum & vocalẽ ſecuerimus,præſentibus et futuris tamem diuiſionibus nec ſcriptũ ſeorſum,nec vocalẽ ſed vtrũque mixtim partimur,Nam & ſcriptus,ſicuti vocalis vniuocus eſt , & æquiuocus, quod in ſubnectẽdis p̄titionibus deincepsſupponatur De æquiuocis ſermonẽ Ariſtoriles in ante p̄dicamentis priuſquã in logicã calamũ inueheret,in ipſo ſtatim exordio acueſtibulo peregit,ea ſane ratione ductus quòd cũ multa ſatis haberet in dialectica diſcutiẽda , operæ pretiũ merito iudicauit,& nos pariter iudicare,debemus,in ipſo illico introituquæ nõ ad diſciplinã ſpectant ſemouere,vt in rebus artẽ cõcernẽtibus omnis poſtmodũ ſermo expẽdatur,non in aliena erret. Eſt regula vero in omnibus diſciplinis diligẽter obſeruata , vt vniuoca æquiuocis extractis ꝑpetuò philoſophi velut in ſuo munere verſentur,æquiuoca enim ab omni ſciẽtia & arte ſemper aliena ſunt,vt in ante predicamentis patebit. Vnde ante omnia huius materiæ cognitio philoſophiã agrediẽti affatim neceſſaria eſt, tametſi nõ exactamodo atq; ꝑfecta.minime quidẽgẽ niũ cõſumata ꝑ ſe obeſſet,ſi ingeniũ iã noſtrũ

capa-

capaxesset, sed materiam adeo abstrusam, atq; reconditam noceret valde, si terministis nunc ex fundamentis reserare voluissemus: vt pote ingenia acutiora, & magis disciplinis versata ob magnam sui subtilitatem exigentem. Igitur vniuocorum, & æquiuocorum naturam eatenus trademus, quatenus artis facultati & iuuenum capacitati prodesse, compererimus, altiora, atq; subtiliora in prædicamenta reijcientes.

¶ PRIMO diffinitiones nostræ textui heic insertæ (vt mihi plane videor) sunt intellectu faciles, dúmodo iuuenes sciant quid est eadem vel diuersa ratione plura significare, quod manifestis exemplis multò melius potiusquã regulis cognoscent. Li, homo, significat quidẽ omnes homines, & omnes eadem ratione (rationẽ existiment eam nos hic appellare qua interroganti cur hoc est illud? apte interrogati respondent: vt si quæras cur Plato est homo? respondetur, quia est animal rationale. Si cur Socrates? itidem quia est animal rationale, & sic de quibuscumque hominum quæsieris. Idem habet etiam li, equus, omnes singulares huius naturæ eadem ratione repræsentans, vt Fauellus est equus quoniam est animal hinnibile Brunellus quoque propter eãdem causam equus nominatur. Igitur hi termini & omnes in vniuersum de quorum significatis quando interrogaueris cur talia existant, de cunctis eadem vera responderi, cõpereris. sunt vniuoci. Aequiuoca opposito modo rationibus pluribus sua significata importat, vt li, canis, significat latrabilẽ, piscẽ, & sidus, & vnumquodque peculiari ratione. Piscis est canis quòd est animal. Domesticus est canis, quia est animal latrabile sidus est canis, quia est stella figurã canis terrestris, aut eius proprietatẽ habens, Quia in æstiuo vertit animantes. li, Petrus etiam significat hominẽ & psitacum, quibus tamen nullam rationem cõmunem secũdum istud nomẽ assignabis. Et ridere significat lætitiã hominis, & floriditatẽ prati (ambo enim vulgo ridere dicuntur) sed homo ridet, quia lætatur, & gaudet pratũ quia floret, & viret. & li, leo, significat ferã viuã, & eius effigiem. Verã quidem, quia est animal rugibile, pictam autem nõ quòd animal, quippe omnis sensationis ac vitæ expers, sed quod simile sit viuẽti. Ecce quomodo diuersis rationibus illi termini sua significata importẽt. priores vero eadẽ ideo illi censentur æquiuoci, hi autẽ vniuoci.

¶ ADVERSVS tamẽ exẽplũ canis inductũ arguitur, latrabilis, & piscis sunt animalia & viuẽtia vnamque proinde rationẽ cõmunẽ ambo sortiuntur, ergo terminus illis est vniuocus aduertendũ est quod quemadmodum termini sunt significãtes, & denominãt res in esse significatas, ita termini vniuocant, & æquiuocant, res vero significatæ dicuntur æquiuocari, seu vniuocari, sic voces inter sũmulistas vocãtur æquiuocæ æquiuocãtes, vel vniuocæ vniuocãtes, res vero vniuocæ vniuocatæ. Quia ergo nomina in rebus vniuocationẽ faciunt, nõ debemus rerũ significatarũ naturas absolute inspicere vt quales sint termini, iudicemus, sed significationẽ potius ipsorũ terminorum per quã res diuersam nomẽclaturam sortiuntur. nã contingit, vt res duæ ad vnũ nomen relatæ. sint absolute vniuocæ, relatæ alteri æquiuocæ si enim vox quicq; illis importet vniuocæ sunt, & vniuocus est terminus, si vero diuersa æquiuocantur: duabus rebus, vel pluribus aliqua sunt cõmunia, alia singularia vnde oportet vnũ terminũ aliquid vniuersale multis referre. nomen ergo significans illis cõmunia quæque erit ipsis vniuocum, significans vero singularia æquiuocũ. V.g. animalia argumento adducta. s. piscis, & latrabilis, ambo quidẽ sunt animalia, sed non ambo aquabilia, vel terrestria: vnicuiq; proprium est alterum istorum, li ergo animal importans illis rationem generalem vniuocum erit. At li, canis, quia significat ea quibus inter se distant æquiuocus, Vnde ad argumentum negatur consequentia.

¶ CONTRA distinctionẽ arguitur, plures sunt termini vniuoci, simul & æquiuoci, ergo falsò nos eos quasi duo mẽbra diuersa seiungimus, antecedens patet, quoniã li leo respectu viuentiũ est vniuocus vt pote quos eadẽ ratione refert. At si ad eos & eorũ cadauera referatur æquiuocus est. Eodẽ modo licet in alijs multis arguere. Pro horũ solutione notato, quod terminus æquiuocus habet multas significationes, nõ vnã, enimuero cũ ad placitũ & ex libera institutione significet, nihil prohibet quin eidẽ voci multæ significationes, accõmodẽtur. vt de facto accomodantur, secundũ quas omnes sumptus est æquiuocus, si vero secundum vnam vniuocus, & quia nullus æquiuocorum est qui nõ habeat multas, nullus est illorum, qui vtroq; modo accipi, & considerari non possit. Itaq; omnis æquiuocus potest, vt vniuocus sumi sed non pro-

Propterea malè ad inuicē absolutè sumpti diuiduntur. Nā si absolute æquiuocus capiatur non est vniuocus: nisi male disiūgi, dicas similia ab dissimilibus, propterea quod eædē res & similes in vno & dissimiles in alio reperiūtur. Ita de termino prorsus philosophādum est, nempe quod respectu aliquarum rerū est vniuocus, relatus ad alias æquiuocus.

¶ SED CONTRA diffinitionem vniuocorum arguitur, illud coppulatū Petrus, & Plato est vniuocus, & tamē diuersis rationibus sua significata importat, ergo diffinitio est mala. Maior patet, quia partes sunt vniuocæ ergo totū. Minor probatur, repræsentat sub ratione Petri, & sub ratione Platonis quas rationes constat, esse differentes: cum proprietates vnius hominis nōsint alterius. Respōdetur quod licet sint duæ partiales, est vna integra totalis quod ad vniuocationem sufficit, æquiuocus vero repræsentat pluribus rationibus integris, & cōpletis non componentibus vnum secundum illud nomen.

¶ CONTRA eādē diffinitionē arguitur. li. Petrus vt terminus vniuocus & nomē propriū (nam quatenus plures Petros importat æquiuocus est) significat vnū tantū, ergo falso in diffinitione asseritur debere multa significare. Pro solutione huius obiectionis aduertito quòd vniuoca dicuntur res vnius naturæ & vocis, æquiuoca, quæ solū in voce æquiparātur. Itaque in vniuocatione est cōuenientia omnimoda & in re significata. s. & in termino significante, in æquiuocatione vero diuersitas, & æqualitas. Qualitates nimirū omnes pluralitatē postulātes, ideo in diffinitione multitudinem significatorum exegimus. Quocirca terminus singularis proprie nō est vniuocus, tametsi æquiuocus proprie possit esse. Sed his nō obstantibus non adeo stricte philosophi huius tēporis loquuntur, sed singulares quoque secundū vnā significationem acceptos vniuocos censent, quia vnū indiuiduum vnica ratione importat. Itaque licet, in plurali numero dixerimus significata, respōdemus, minime opus fore, vt plura significet, constat enim, terminum rem singularem dumtaxat importantem eadē ratione significare, Vnde in diffinitione nomine significata vnum vel plura intelliguntur veluti in diffinitione significandi nomine aliquid, vnum vel aliqua interpretati sumus.

Lectio secunda.

Subdiuiditur in textu æquiuocus, in absolute æquiuocum, & analogū: qui æquiuocationis natura non cōplete participat, sed medium quodā est inter vniuocū, æquiuocumque iacens. Etenim cum æquiuocatio in nominis vnitate, & rationum diuersitate cōsistat, contingit nōnunquam, vt nec nomē quibusdam rebus simpliciter sit cōmune, nec ratio prorsus diuersa, tunc est analogia. Circa quod est considerandum, quod vniuocatio consumata exigit, vt nomē absolutè & prædicetur, & ratio significata vnius, vel multorū (vt diximus) eadē penitus existat, quod palā est hoc in termino homo. Ab hac perfecta nominis, & rationis identitate distat velut extremū alterum exacta æquiuocatio, quādo scilicet & nomen absolutè cōmune est, & ratio omnino diuersa, vt li. canis, At quando terminus conuenit quidē multis, sed nō æqualiter, ita vt in nomine ipso aliquatenus, non consentiant, & disconueniant & in rerū ratione importatis non omnino dissentiant, tūc medium istud est analogia, vt li homo dictus de homine & de ipsius cadauere. Nam cadaueri vox, homo, nō simpliciter applicatur, nec homo insicū addito mortuus vocatur, nec natura cadaueris ab humanitate omnimodo differt, cū humanitatis partē essentialē includat s. corpus. Itaque & si rationes differant haud tantum quim assimilentur. Li, Nero etiam primo repræsentat imperatorē seuitiæ, & ferocitati deditū, de quo absolutè dicitur: secūdario quoslibet feroces, ac crudeles: quòd priori similes sunt Nerones nūcupamus, sed diminutè, Analogia ergo ab pfecta æquiuocatione deficit, primo quòd nomē omnibus significatis perfecte in æquiuocatione cōuenit, in analogia nō in æquali gradu conuenit, sed primo significato pfecte, cæteris minus exactè, & plerūq; secūdū quid: secūdo ratio, quæ diuersa omnino foret, opus erat, aliquatenus similis est. Verum harum duarum conditionū (quas hucusq; vti requisitas explicuimus) prima, vel. s. nomen non perfecte omnibus cōpetat, non est vsquequaque vniuersalis, nec vt vniuersalis sit, opus est, tametsi, (quod ingenuè fateor) tamquā generalis apparenter, & forte verè deffendi, possit. At citra controuersiā secunda est quæ analogiam cōstituit, per quamque dignoscitur. Nam quoad primā multa analoga reperies, quæ absolute de suis significatis verificantur. Bonum enim, & ens analogicè de Deu, & creaturis dicuntur.

Deus enim eſt ens,& bonum,& eius pariter creaturæ,quas imperãdo eſſe fecit,& volendo facit Ex his ergo duabus cõditionibus prima quidẽ pene vniuerſalis eſt,ſecũda ſine exceptione in cũctis verificatur:cũ quia hæc terna pari forma currit,népevt eorũ quæ nomẽ analogum importat,vnum prius,aliud poſterius ſignificet:nam vbilibet analogia reperta fuerit,prius,& poſterius deſſe nõ poſſunt. Vt li bonum prius ſignificat creatorẽ , poſterius creaturã. Sic Chriſtus de bono interrogatus reſpõdit,quid me interrogas de bono,nemo bonus niſi ſolus deus(id eſto)ẽs Deus bonitate infinito interualo excedit, creaturæ vero poſterius bonæ ſunt,nã bonæ quæcũque fuerint neceſſe eſt,ob multas cauſas cõcedãtur, quibus ad præſens ſuppreſsis ſaltẽ propter ipſius creatoris honorẽ,ne.ſ.optimus cũ ſit malorũ operũ auctor habeatur. Quocirca diuiſionẽ ſignificãdi ad placitum hinc ſibi dialectici exhauriunt,nempe quod analogus ſignificat duo,aliud prius, alius poſterius. Has aũt neceſſarias cõditiones exactè præſenti loco diſcurere,eſſet(mea ſ ẽtẽtia)facultatis cãcellos prætergredi,& vltra ſepta(quod aiũt) trãſilire. Res perſpicuas exponẽdn obſcuras facere. Multo clarius,& vtilius nũc iuuenibus doctrina exẽplis ꝓponetur , quàm ſophiſmatibus depẽdẽtia harũ cõditionũet emanatione ad logicã vſqꝫ prorſus dilatis. Analogia igitur in proportione quadã vel rerũ ſignificatarũ ſimilitudine cõſiſtit, proinde Analogus multa ſemper in æqualiter afferet: vnum,ſ. prius,aliud poſterius,quod prius eſt principale ſignificatũ appellatur, quod poſterius minus principale,vt li leo prius viuos , & feras, minus principaliter eorum effigies. Quibus factis neceſſario & loqutionis ambiguitas,& orationis obſcuritas inter homines cõtinget Enimuero hæſitabit quiſqꝫ iure pro quonã ſuorũ ſignatorũ analogus in oratione locetur,de quo illorũ (inquã) ſermo habetur, cũ ꝓ multis collocari:et.de multis haberi poſsit Ad tollendã ergo huiuſmodi amphibologiã ſolẽt dialectici duas regulas ſtatuere quibus intellectu perceptis ac memoria retentis facile diſcernas pro quonã ſignato analogus ſumatur :quas protinus ediſeram,ſi prius hoc argumentum diluero.

¶ Sed aduerſus analogam ſignificationem ſe queretur, li , homo & ſimiles ad viuos eſſe analogus , quod patenter falſum eſt,verùm ſequella probatur:ſignificat hominem in cõmuni prius,ſingulares autem poſterius,ergo ſi hæc conditio certiſsima eſt analogorũ (vt aſſeruimus) videtur certe analogus. Circa hoc argumentum notato,quod non eſt idẽ ſignificare vnum primario, & aliud ſecundario,& ſignificare vnum prius,alterum poſterius. li . homo quidem ſignificat primo, & per ſe naturam(ſicuti.c.de termino expoſuimus). Socratem vero. Platonem,Caliam,ac reliquos indiuiduos ſecũdario, nullum tamẽ prius vel poſterius. Nam ſignificare poſterius eſt repræſentare aliquid per ſimilitudinẽ,vel proportionem quam haber cum priore ſignicato. Vt floriditas dicitur riſus poſterius:quoniã pratũ floridum & homo hilarius,atqꝫ iocũdus proportionẽ habẽt. At li homo nõ ſignificat Petrũ quia eſt ſimilis homini,vel quòd proportionẽ cum illo gerat,ſed quia verã hominis naturã adeptus eſt. Sic negatur ſeqlla.

¶ Sed ex regulis prima eſt,talia ſunt ſubiecta qualia permittitur ab eorum prædicatis, niſi alias impedimentum fuerit. Secunda, analogum per ſe ſumtum ſtat pro famoſiori ſignificato. Pro quarũ intelligentia ſupponendum eſt quod cum analogus poſsit,eſſe ſubiectũ,vel prædicatum,prima loquitur de illo quando ſubiectum exiſtit,& ſenſus eſt , analogum ſubiectum ſignificat ſecundũ exigentiam prædicati,ſi principale mẽbrum, eſt ſubiectum pariter ſtat pro illo,ſi vero prædicatum poſterius eius ſignatum eſt, endẽ ſenſu, analogum intelligetur. V.g, li homo ſignificat hominem viuum,pictum,& mortuum: verum tamen in hac,homo eſt animal rationale,ſolũ loquitur de viuo,hic homo eſt mortuus tantum pro cadauere,at vero in hac iſte homo graphice pictus eſt,ſtat ꝓ effigie. Vnus met analogus pro tot in diuerſis orationibus ſine ambiguitate ſumptus eſt,quia talia erãt prædicata. Ratio huius regulæ ea eſt,quod in multis(vt pat eſt)ſubiecta dependẽt ab prædicatis,illaque ſequũtur:cõſtat enim hìc,homo eſt albus, ſumi pro viris , hìc,homo eſt alba,pro fœminis: ex diuerſitate ſolũ prædicati. Sed quia multum hæ partes diſtãt , maioris efficaciæ,ac põderis quælibet reſtrictio ſuiecto ante verbũ adiecta, quã prædicatum ceſetur. Vnde hic,homo ſenſibilis eſt pictus, reſtrictio ſenſibilis reſtrictionẽ interimit prædicati , ac proinde impedit, ne talia ſubiecta ſint, qualia prædicata Quãdo vero ſubiectũ omni reſti ac funiculo reſtrictionis ĩmediatæ abſolutũ prædicato ſubſternitur, eius exigen

tiam

tiam obseruat, maxime cum prædicatum est simplex, nam si est complexum constans ex ambobus significatis, vt hic homo est viuus pictus, tametsi possit dici principaliorē partem sequi, certius tamen est, nullam certam regulam eius acceptionis esse, sed nec opus est regula, cum propositiones simules monstra plerumque propositionum sint, potius quàm propositiones, quas terministæ in summulis ad examinandas, vel (vt proprius loquar) fœdandas huius artis regulas fingunt. In quibus duo vel tria significata vnius analogi pro prædicato coniungunt, quo genere orationis in communi, ac seria consultatione nunquam vtimur. Vndæ hæc regula, & aliæ quā plurimæ in dialectica nō nullis subtilibus cauillātionibus quasi tenebris caligineque offulsæ, apud graues philosophos sua perspicuitate splendent, adeo sunt planæ, ac faciles. Secunda, Analogum per se sumptum stat pro famosiori significato. Per se sumitur quando non restringitur, vel ab prædicato si est subiectum, vel ab alia secum adiectione posita, Ratio namque æquitasq; postulat vt si prius & principalius terminus quid significat, pro eo existimetur semper stare, si alicū de aliud non insinuetur, et ideo cum per se capitur, velut libertate sibi donatus de suo præstātiori significato loquitur. At si quæras vnde hæ regulæ vel deducantur, vel deductæ stabiliantur? ex cōmuni modo concipiendi tantum colliguntur, vniuersi enim secundū earum tenorem concipimus. Et illæ orationes allatæ palā hos sensus auribus exhibent.

¶ Sed contra hæc prædicta arguitur, bonū & ens dicitur analogicè de Deo, & creaturis, & tamen competit illis vniuocorum diffinitio. s. quod eadem ratione sua significata refert. Nam si quæras, cur Deus est bonus, respondebitur quia est amabilis. Idemque de creaturis. Si roges etiam cur Deus est ens, dicetur quia habet esse, eademque causa, si quæras cur homo, dabitur? Ergo vel non sunt hi termini analogi, vel analogia, & vniuocatio coincidunt. Respōdemus, quòd sicuti analogia medium est, (quem admodum expandimus) ita vtrumque extremum participat, & aliquid comercij cum ambobus habet, cū vniuocis quidem quod eadem ratione sua significata repræsentat, sed diminuta ac parū eadem (proportionali. s. vel simili) non prorsus eadem, veluti homo qui perfecte eadem de cunctis hominibus verificatur. At quanto ratio minus in analogis eadem est tanto est magis disparilis atque diuersa, in quo cū equiuocis communicat. Atqui sunt gradus in hac disparitate, seu differentia rationis Quandoque quidem analogus repræsentat sua significata tam eadem ratione, & causa, vt prope modum foret omnimoda, vt liens de substantia, & accidenti Plerumq; tamen tā minima est similitudo rationum vt magna inueniatur disparitas. His suppositis ad argumētum negatur minor. Creaturarum enim bonitas, et si ab opifice emanarit, in tantum exceditur, vt infinito interuallo distet. Itaque non eadem ratione de ambabus dicitur, sed simili. vel quod nunc idem reputamus proportionali.

¶ Contra ambas analogorū regulas arguitur nulla datur de analogo prædicato: quid ergo iudicabimus cum prædicatum extiterit, vt frequēter euenit. Et confirmatur hæc propositio (si secūda regula vniuersaliter accipitur) esset falsa, pratū ridet, quia per se sumimitur, nisi dicas (quod hactenus nemo dixit) subiectum restringere prædicatum. Germana huius obiectionis solutio est ingenua confessio. s. non vsquequaque ad iudicandum de analogis, has regulas sufficere. Haud ideo tamen non multum præstant. Nam primo in analogo subiecto faciūt, ne vlla sit cōfusio, deinde innuunt, quin et docēt, minimo negocio adhibito quomodo acceptio prædicati noscatur. Nā facile est & promptum in hac, pratū ridet, sumi prædicatum pro floriditate. Et iden harum regularum patrocinio & communi modo concipiendi prædicati analogi suppositio vel acceptio dignoscenda relinquitur.

¶ Contra primam regulam arguitur, si generaliter vera foret, omnes hæ orationes concederētur, omnis homo est pictus, omne ens est accidens, & similes: quæ tamē semper ab omnibus negantur, tamquam falsæ, vel solis auribus consultis apparentes. Verum sequella patet si talia sunt subiecta qualia prædicata Sonarēt enim, omnē hominē pictū esse pictū, omne ens accidens esse accidēs, quo nihil est verius, Respondemus, quòd cū regulæ ex cōmuni modo loquendi dumtaxat ex hauriantur nefas est, tantum eas exteudere, vt generali vsui loquendi dissonent. Sed potius eis terminis circunscribātur oportet, quibus clausæ omnium conceptioni quadrēt. Hæ autem insertæ propositiones palam falsitatis

conuin.

conuincuntur, propterea regularum intelligentiã in hunc modũ colligo. Nempè vt prima regula generalis sit. talia esse. v. subiecta qualia prædicata, quando subiectum non distribuitur. Quando vero vniuersalitate modificatur, si prædicatum membrum præstantius est, subiectum stat pro illo etiam cũ distributione, analogia entis, & suarũ proprietatum excepta, in quibus est exceptio & singularis causa exceptionis, vt omnishomo est animal, omnis leo currit, omne resibile est homo, omnes sunt veræ quales non forent, si subiecta pro alijs quàm veris & viuis supponerent. Et ratio huius ea (nisallor) est quòd significatum nobilius iure id sibi vendicat, vt analogus etiã distributus pro se solum capiatur. At excipimus ens, quia distributum pro prioribus, & posterioribus significatis mos est philosophis, sumere, vt in his omne ens est substãtia, omne esse est infinitum. Pro cunctis subiectum accipitur licet prædicatum pars sit præcipua proindeq; negatur. Caussam huius redent suis discipulis methaphisici, quorũ est, ista exactè dilucidare, nobis sufficit, hoius doctrinæ veritatem cõmuni sensu inficientiũ semper similes orationes ꝓbare. s. omnens est Deus, omne ens est substantia, quantumcumque excellentior ac suprema pars signata prædicetur. Cũ tamẽ in alijs analogis sine vlla cũctatione concedant, omnis homo est viuẽs, omnis leo est rugibilis, omnis angelus est spiritus. Igitur integra, & sana est regulæ interpretatio, nempe quòd analogũ distributum stat pro famosiori significato, si prædicatum est illud excepto ente, & suis proprietatibus Quando autẽ prædicatũ est ignobilius, si subiectum generaliter capitur, nõ stat pro illo, nec potest, cum generalitate sumtũ pro se illud coarctare. Quod verũ sine vlla prorsus exceptione entis vel similium reperies. Vt hìc omnis homo est pictus, omne ens est accidens. Sed quid dicemus de hac cõmuniter admissa: omnes Reges Hispaniæ sunt sculpti in arce Segobiensi: videtur enim, doctrinã nostrã infringere, vt pote quæ de subiecto distributo & prædicato ignobiliori substrato cõceditur. Sed minime obstat, vt pote cuius sensus est, omniũ Regum verorum Hispaniæ speciem illic esse depictã: ita vt si effigies vnius ex omnibus sculta nõ esset propositio nõ admitteretur. Quod est euidẽs argumẽtũ, nõ stare subiectũ distributũ pro pictis. Nãque si staret, quãtũcumque pauci deliniati forent, propositio esset vera. Igitur dubio procul capitur pro veris, & sentẽtia est, Reges omnes quotquot viui fuere, illìc esse depictos. Quibus suppositis ad argumẽtũ respõdetur, deffincere quidẽ regulã cũ prædicatũ minus principale est, & analogũ subiectum distribuitur.

¶ CONTRA diffinitionẽ analogiæ est argumentũ, li Angelus est analogus substantijs abstractis, & eorũ imagini: dicimus enim iste Angelus ingeniose effigiatus est, & tamen nulla est similitudo, vel proportio. Nam si vlla foret maxime in figura (quia in natura nulla prorsus, nec apparenter) sed illi non habent figuram, cũ expertes corporis existant ergo. Respondeto, quòd secundum rem nulla est proportio, sed quia nos spiritualia nõnisi per materialia intelligimus: per ea quæ de corporalibus cognoscimus, illa etiam explicamus. Spiritus autem illi sunt incorruptibiles, fortes, polcherrimi, veloces, & agiles Sic rudibus qui spiritualia secundũ se scruptari, nõqueũt, ea per hanc effigiem intelligenda proponimus, iuuenis decorus, alatus, & alacer. Ingestus lætitia, gloria, in iuuentute, incorruptibilitas in specie, pulchritudo, in pennis velocitas exprimuntur. Vnde ad formam argumẽti minorem distinguito, nulla est proportio secundum rem concedito, secundum nostrũ modum intelligendi negato.

¶ DE partibus analogiæ, (quæ sunt eius species) multa hìc doctores tradunt intellectu, ac explicatu difficilima: & ad summularũ regulas, & instituta capiẽda vixquid (quod ego viderim) vtilitatis cõferẽtia. Et ideo cũ analogorũ materia necessario in ante prædicamẽtis sit nobis rursus obiatura, aptius (meo arbitratu) illìc hæc omnia expãdentur igitur terministarũ ingenio consulentes obscurissima quæque quantum possumus, resecamus.

Caput Tertium.

TEXTVS.

TERMINORVM vniuocorũ alius est cathegorematicus, & alius sincathegorematicus. Cathegorematicus est qui per se aliquid significat vt Socrates. Sincathegorematicus vero qui &

 consigni-

cõſignificatiuus appellatur, ſignificat aliqualiter vt omnis.

Lectio vnica.

NON iam terminus in genere præſcoti, & deinceps futuris diuiſionibus ſub partitur, quemadmodum hucuſque actum eſſe, vidẽmus, ſed dũtaxat vniuocus. Nam ideo vel maxime in exordio illico ſermonẽ æquiuocorũ fecimus, vt illos ſumuliſtæ cognoſcerẽt & cognitos vbi forte impegerint, intactos abire ſinant, vel (vt aiunt) diſtinguant. Philoſophi namque vniuocorũ ſemper definitiones tradunt: & ea cõtinuo tractant. Terminus itaque vniuocus in cathegorematicum, & ſin cathegorematicum diuiditur. Vocabula vt pleraque alia ex græcis mutuata latinis. Que ſi ſecundũ ethimologiã ſignificationẽ interpræteris idẽ quod prædicatiuus & coprædicatiuus æquipollent, id eſt, cathegorematic9 poteſt in oratione ſubiectũ eſſe vel prædicatũ, ſincathegorematicus vero ſolus minime, ſed in aliorũ, id eſt, cathegorematicorũ comitatu poſitus, & vt ſocietas non poſtulat, exprimatur, cõprædicatiuus interpræṫatur. illa enim dictio, con, in omniũ cõpoſitione coniunctionẽ & aggregationẽ dicit. Sed ethimologia relicta aptius & perſpicacius per ſignificationẽ diffiniuntur Cathegorematicus eſt aliquid ſignificans, vt leo, Sincathegorematicus qui aliqualiter, vt li omnis Aliquid in prima definitione ponitur ad eundem ſenſum, quo ſignũ vniuerſaliter ſumptũ ſuperius deſcripſimus, vt aliqua etiã includat. Vno enim nomine cõgruè breuitatis cauſa (quæ ſumma in definitionibus requiſita eſt) ambo explicãtur. At quid ſit aliquid ſignificare, vel aliqua, nemo eſt, qui vel nullo docẽte non iam proſpectet. Sed quid aliqualiter ſignificare id expoſitione indiget. quòd proinde ſolet, ab ſumuliſtis quæri: & pluribus explicari multum obſcuris, & quæ difficulter intellecta vix adhuc ſatisfaciũt. Propterea puto clarius & verius reſponſum fore ſi rem exemplis cognitis, & tractatis potius quàm multis regulis & ſignis expandamos. Video, in grãmatica ſimplici expoſitione benegrãmaticos quid ſit aduerbium noſſe, ſ. aduerbium eſt quòd additũ nomini, vel verbo, vel participio ſignificationem eius auget, vel mutat, vel minuit, vt valde amat, non amat, minus amat, ſatiſdoctus. Cur non ad eundem pariter modum nos in ſummulis naturam ſincathegarematicorum explicabimus? Præſertim cum vt plurimum dictiones ſint aduerbiales, & indeclinabiles, igitur ſignificare aliqualiter eſt quòd cũ per ſe terminus aliquid non indicet, alteri tamen adiunctus facit, vt is cui coppulatur ſic vel aliter ſumatur, & legens, vel audiens aliter eundem intelligat. ita vt quaſi ſignificationem augeat, (vt dixerunt) vel mutet, copulatus, (inquam) alteri vel termino, vel orationi. v. g. li homo currit, dicit abſolute hominẽ currere ſi uero adiungatur ſubiecto li omnis, ſignificabit iam non vnum, vel alterum, ſed omnẽ hominẽ curſum exercere Et hæc oratio, leo dormit, aſſerit, leonẽ ſomno eſſe ſopitũ, ſi uero inſeras. Nõ, oppoſitũ ſenſum faciet. Ecce quomodo cũ per ſe non ſignificẽt quid, cathegorematicorũ ſenſũ, & acceptionẽ moderãtur. Vnde ſiphris in algoriſmo aptè cõparari, ſolẽt: vt pote quæ ſolitariæ nullũ pretiũ ſortiũtur, & alijs adiectæ eorũ augẽt, & pretiũ.

¶ SED aduerſus hæc omnia nõ deſunt multa argomẽta, primo verbũ ſubſtantiuũ, imo omnia adiectiua ſunt vniuoca, & nullo horũ mẽbrorũ contẽta. Nã ſincathegoremata nõ ſunt, quippe quæ principales partes orationis exiſtũt: cathegoremata vero nõ videtur, quoniã (vt teſtati ſumus) idẽ cathegorema eſt, qđ prædicatũ: verbũ vero nec prædicatũ, nec ſubiectũ, ſed copula eſt, igitur mala eſt diuiſio. Secũdo obliqui nominis, vt leonis, leoni ſecũdũ expoſitionẽ ſignificãdi aliqualiter apparẽt ſincathegoremata: per ſe enim regulariter in oratione collocari, nõ poſſũt, ſed ſẽper alijs dictionibus adiũcti, & cohærẽtes, quarũ ſignificationẽ modificãt. qđ ſonat, eos aliqualiter dũtaxat ſignificare, ſed cũ idẽ nomẽ cũ recto cẽſatur (vt reuera idẽ eſt per varios caſus deductũ) intelligibile vtique nõ eſt, ſi rectus cathegorema exiſtit, quopacto ſincathegoremata ſint obliqui. Ad primũ reſpõdetur, quòd verba ſæpe ſunt prædicata, imo adiectiua ſẽper, (vt in ſecũdo libro patebit) At etiã ſi nũquã id facerẽt, cathegoremata nihilominus forẽt, quoniã (vt dixi) nõ ſecundum ethimologiam in præſentiarum, diffiniuntur. Itaque non tam ad munus, quod in oratione exercent, quàm ad ſignificationẽ mẽtis oculi coniciendi ſunt. Verba autẽ integrè, & perfectè aliquid ſignificant, vt li, amo amorem, & lectio lectionem, & ſum, exiſtentiã, vitamque. Secũdum ſimili arte diluitur, primo aliquãdo obli

quis

qui subiectũ existunt, præcipuè cũ verbis impersonalibus, deinde semper significãt aliquid idẽ scilicet ipsi ũ quod rectus, ac per cõsequẽs semper cum illo eiusdem naturæ censentur.

¶ ADVERSVS diffinitionẽ termini sincathegorematici arguitur. li sapienter, & li iuste significant aliquid, cùm is qui audit aliquid intelligit. s. sapientiam, & iustitiam, & tamen sunt sincathegorematici, ergo mala est diffinitio. Secundo li cras, perfectè significat aliquid. s. diem hesternum: & tamen est sincathegorema, quandoquidem aduerbium apud grammaticos existit.

¶ PRIMVM vt diluamus, aduertendum est, quod significare sincathegorematica stat dupliciter, vno modo quòd ex parte obiecti aliquid ei correspondeat distinctum ab ipso termino (sicut in exemplis argumẽtationis) huic velociter velocitas aliquatenus respondet, & huic sapienter sapientia. Alij sunt quibus nihil ab dictione ipsa diuersum respondet in re, vt li non, & li &, Attamen natura omnium sincathegorematicorum non in significatu, sed in modo significandi sita est, nã cũ ipsi sint bipartiti, quibusdã importantibus aliquid, quibusdã nihil: natura in eo consistet quod eis generale reperitur. Et hic est modus significãdi, significãt enim aliqualiter, id est diminutè, impfectè, mutilatim, vt li, sapiẽter, importat quidẽ sapiẽtiã sed diminutè, & li velociter velocitatẽ, sed hæc dictio exactè, illa incõplete, & ideo significãt aliqualiter. Ad secũdũ dicito quòd est cathegorema, quia absolutè crastinũdiẽ repræsẽtat, nec est tã aduerbiũ quàm nomẽ potius indeclinabile. Et si aduerbiũ apud grãmaticos iudicatur, nõ ideo est sincathegorema: quia quemadmodũ multa illorum nomina declinabilia, vt li omnis, & nullus sincathegoremata sunt, ita è conuerso nonnulla aduerbia cathegoremata sunt.

¶ CONTRA eandẽ diffinitionẽ arguitur, li, omnis significat aliqualiter, & li nõ, & reliqui: ergo aliqualiter est significatũ illorũ, ac per cõsequens semper significabũt aliquid, licet imperfectè. Illa cõsequẽtia tenet ab actiua ad passiuã. Respondemus, quòd ab actiua ad passiuã nõ valet, nisi quãdo vis verbi transit in accusatiuũ, non quãdo solũ aduerbium est modus vt amat iuste, ergo iusteè est amatũ. quia nõ fertur verbũ in aduerbiũ. & sic cõtingit in præsenti, quoniã cũ dicimus, significat aliqualiter, vis verbi significat, nõ trãsit in aduerbium, ita vt aliqualiter sit significatum.

Cap. Quartum.

TEXTVS.

TERMINORVM cathegorematicorum alius cõmunis & alius singularis. Cõmunis est, qui plura diuisim significat, vt leo. Singularis, qui vnum tantũ vt Socrates. Quod est triplex, aliud proprium, vt Petrus, aliud determinatum, vt hic homo, aliud vagũ, vt aliquis homo. Rursus ab principio cathegorematicus partim est collectiuus, & partim diuisiuus. Collectiuus est qui multa copulatim repræsentat: vt Mexico, diuisiuus vero qui vnum, vel plura diuisim repræsentat vt equus.

Lectio Vnica.

HACTENVS de terminis secundũ eorũ significationem, & modũ significandi loquuti, deinceps iam secundum rẽ significatã loquemur: & ideo hic cathegorematicus dumtaxat diuiditur, qui aliquid, vel plura importat. Has autem definitiones ipsa ethimologia definitorum penè declarat. Nam cõmune id censetur, quòd pluribus accõmodatur, singulare quod vni tãtũ inseruit. Vnde vtriusque definitio perspicua sequitur, id solũmodo expositione indiget, quid scilicet diuisim significare, appellemus. Est aũt sic multa repræsentare, vt vnũquodque etiã seorsum repræsentet. Nẽpe vt vnũ illorũ significet, & aliud significet, qđ eo signo patenter atq; lucidè dignoscitur, si de vnoquoque illorũ verificetur: vt li homo homines omnes ꝑfectò, & vnumquemque significat De quocumque enim ostenso verè, & aptè dicitur, iste est ho-

mn. Amplius id ex aliorum comparatione intelligetur, li Plato putant nonnulli, plura per accidens saltem significare, partes videlicet Platonis, corpus, & animam. Et tamé non significat illas diuisim, quia non significat animam, nec significat corpus. de neutra enim expressa verificatur. Et li Roma nommodo mœnia arte, ingenio, & ordine disposita, sed verius, & formalius ciues ratione, & legibus congregatos significat. qui cum plures non esse, non possint: vt ciuitas conficiatur: plures iam significabit, & tamen de singulis (vt constat) non potest, dici, iste est Roma. vnde non significat eos diuisim. Igitur significare diuisim est, vnum quodque suorũ signatorum sigillatim repræsentare, ac præse ferre, at li Petrus solùm repræsentat vnum, vt pota nomen proprium. Atuerò si multis generale foret, propriũ esse, desineret. Quocirca nemo iam non videbit, quàm in præsenti loco de vniuocis sermonem habeamus, cum æquiuocè li Petrus de multis verificetur.

¶ SINGVLARE subpartitur in tria, sed nomen proprium proprissime est singulare, reliqua suo gradu, & ordine deficiunt, & ad cõmunes declinant. Determinatum est terminus cõmunis cum signo demõstratiuo: vt hic equus (dum signũ tamen sit exactissimæ restrictionis) qualia li hic, & is, & iste videntur. Nã li ille, non ita multum terminũ coarctat, ac constringit, & ideo singulare vagum (meo arbitratu) facit. Etenim vagus est cõmunis cum signo particulari modificatus, vt quidam leo, ille philosophus. Porphirius in prædicabilibus aliud singulare his adiecit, qđ ex suppositione nuncupauit. V.g. (vt eius exẽplo vtamur) sophroniscus genuit solũ Socratẽ: vnde li sophronisci filius erit ex hac suppositione terminus singularis, qui alias (nisi id præadmittas) cõmunis est, cum plures procreare, posset. At is modus loquendi est philosophicus, & nimis magistralis. Summulistæ vero qui termini significationem rimantur, singularem eum terminum appellare, nõ debẽt: qui nullam determinationem, sed generalitatem potius præsefert. Præterea multi termini hactenus ab omnibus cõmunes iudicati singulares à fortiori censerentur, vt li, Deus, li Sol. Cũ non solum ex suppositione vnus solus sit Deus, verum ex necessitate absoluta vnus duntaxat esse possit.

¶ CONTRA diuisionẽ arguitur, li homines est cathegorematicus, & tamẽ nec communis, nec singularis. nã si quis hnũ foret maxime cõmunis, at significare diuisim, ei neutiquã cõpetit, qui vnũ tantũ referre, nõ potest. Ergo aut diuisio est insufficiẽs, aut expositio nulla. Solet, huic argumẽto responderi, & recte quòd terminus pluralis per singularẽ iudicatur, cũ idẽ sit nomen per varios casus, & diuersos numeros deductũ, deriuatũq;. Quòd si nõ habuerit, (vt sæpe contingit) fingatur. Quẽ admodũ grãmaticus verborũ accentũ docet, eũ.i. & sillabarum numerum ex secunda persona actiuæ vocis, etiã in deponẽtibus agnoscẽdum, & indagãdũ. Vnde li, homines est cõmunis, & plura diuisim significãs secundũ rectũ singularẽ, qui est reliquorum mensura. Secundo nos respondemus, quòd per se etiã plura diuisim significat nam quãdo diximus, debere vnũ quodque, importare, non intelligitur vnum numero, sed vnumquodq; suppositorum, modo li homines de singulis binarijs hominum optime verificabitur, binarius vero ad minus est illi suppositum. Sed tunc est replica quòd esset collectiuꝰ, ad quã nos tamen illico respondebimus.

SECVNDO li Deus, & li, sol, & mundus, & orbis, nec sunt singulares, & multò minus, cõmunes, cũ minime plura importãt. Dicito eos esse cõmunes, quia certè quãtũ ex parte sua est, multa significant. Etenim voces imponuntur, ad significãdũ res, secundũ quòd a nobis intelliguntur, nos vero & si vnus sit solus Deus in cœlo, & in terra, multos intelligere, & nominare, consueuimus. Vnde apostolus dicit, scimus quia nihil est idolũ in mũdo, & quòd nullus est Deus nisi vnus, nã etsi sint qui dicãtur dij, siue in cœlu, siue in terra (si quidẽ sunt dij multi, & domini multi) nobis tamen vnus est Deus pater ex quo omnia, & nos in illo, & vnus dominus Iesus Christus. Presertim quòd cum antiqui decepti multos colerent, quæsierunt vocẽ, qua omnes deos exprimerent. Et de alio sole, & alio orbe quærimus, an sint possibiles: in quo euidẽterdepræhẽdimus, multa hos terminos significare, ac ꝑ cõsequens esse cõmunes, Li Phæbus vero est singularis huius nostri, Solis nomẽ (vt poetæ comminiscuntur) proprium.

¶ SED peculiariter dubitatur, qualis nã sit li, omnis homo? respõdetur, esse cõmunẽ, quia si solus homo vnus hodie in orbe existeret, is esset omnis homo, & si ctas isto mortuo aliꝰ itidẽ vnꝰ resurgeret oĩs esset, idque vniuoce. Sed replicatur, hic nõ diuiditur nisi cathegorema

rematicus, iſte vero inſertus argumento eſt miſtus,& ex vtroque compoſitus: ergo neutrum membrorum huius diuiſionis eſt. Dicemus,quòd totus eſt cathegorematicus, quia denominatio,& natura àprincipaliori parte deſumitur neq; fas foret, vt li omnis naturã alterius auferret,aut diminueret De complexis nihilominus alijs,quæ ſolent hic in diſputationem adduci, quorum vna pars ſit communis,& altera ſingularis, & ſimilibus combinationibus nullam regulam in præſentiarum ſtatuere poſſumus, quæ à ſummuliſtis queat,comprǣhendi,cum complexorum nõ modo acceptionem multiplicem hucuſque, ſed nec naturam pate fecerimus. Et ideo ſiquis ſophiſtarum argutias reſcindere, velit, facile id vtique,& commode faciet, ſi dixerit,nunc nos de ſimplicibus dictionibus diffinitiones tradere, de complexis poſtmodum vſque ad nauſeam tractaturos. Nec obſtat, quod de li omnis homo diximus,qui in præſenti vt ſimplex iudicari,ſolet:vt pote ex vno ſolo cathegoremate conſtans & eum ſecundum partem principalem iudicamus.

¶ INTER communes terminos pauci ſolent, quaſi obeliſcis ob nimiam ſuam generalitatem inſigniri,qui tranſcendentes ideo nũcupantur, numero ſex, his duabus dictionibus denotati,reu bau ſ.ens,vnum,res.aliquid verum,& bonum. Nam nihil eſt in orbe, de quo omnes nõ verificentur. Alij etiam adhuc amplioris ſignificationis ſunt,qui ſupra tranſcendentes nominãtur:vt li,intelligible,imaginabile,& ſimiles,qui & de exiſtentibus omnibus,& de nõ exiſtentibus pluribus dicũtur.

¶ TERMINVS rurſus à principio in collectiuum,& diuiſiuum ſecatur,quæ nec cum præcedenti diuiſione, nec cũ altero eius mẽbrorum coincidit.Nam ex communibus multi ſunt collectiui,& multi diuiſiui, vt li populus,collegium,conuentus,prioris claſsis ſunt. At li equus,cœlum,ignis ſecundæ. Igitur horum terminorum naturam facile quiſque dignoſcet,ſi in rem ſignificatam oculos coniecerit,Nam collectiuus neceſſario exigit, plura ſignificet. Quoniam nulla collectio, aut aggregatio eſt, niſi adſit multitudo, cuius multitudinis quotieſcumque nullum eſt id, quod terminus primo ſignificat collectiuus eſt,quod nullo negocio colliges,ſi videre,velis vtrum de illo dicatur,necne:vt li populus vniuerſos ciues ſignificat quorũ nemo profecto ſeorſũ ciuitas exiſtit,cũ de illorũ nemine nomẽ populus verificetur. Hoc ergo eſt copulatim repræſentare,videlicet quòd in ſocietate quadã,& coniunctione plura ſignificẽtur.

¶ TERMINVS diuiſiuus per oppoſitum omnino ſenſum vnũ,vel multa repræſentat. Contra hæc autem arguitur,omnis terminus cõmunis eſt diuiſiuus, nam ſignificat plura, quorum vnum quodque eſt id, quòd repræſentat. Enimuero id eſt diuiſim ſignificare,vt antea expoſuimus. Ergo in hac diuiſione nõ ingreditur cõmunis. Sed nec ſingularis, quoniam collectiuus eſt,qui multa importat.ſingularis autem tantum vnum ſecum affert. Ergo nullus ſingularis in hac partitione clauditur. Facilè primo argumento reſpõdetur, quòd omnis terminus communis diuiſiuus eſt,vt qui plura diuiſim importat. Sed nõ propterea nullus eorũ eſt collectiuus, cũ vtrũq; diuerſis rationibus eſſe, poſsit. ſunt diuiſiui, inquantum plura ſignificant, de quorum quolibet verificatur. Et collectiui quatenus vnũquodque repræſentãt, ex multis conſtans,& conſurgens,nam vnum ſolum numero ſuppoſitum collectione conſtare poteſt, vt populus importat ſingulos populos diuiſim, & vnũ quẽq; collectiuè,terminus quoq; ſingularis eſt collectiuus vt li Roma.

Cap. Quintum.

TEXTVS.

TERMINVS item cathegorematicꝰ alius eſt abſolutus,& alius cõnotatiuus. Abſolutus eſt ſignificans aliquid per modũ per ſe ſtãtis, vt li equus. Cõnotatiuus qui aliquid repræſentat per modũ alteri adiacentis, vt li iuſtus. Et hi nõnumquã connotant poſitiuè, vt li, album, quando que priuatiue, vt li cœcus.

Lectio Vnica.

HAEC connotatiuorum materia est quidem summulistis apprime necessaria, sed multis ambiguitatibus implexa, à neotericis tradita. Cum tamen quanto vtilior est, tãto maior, si opus foret, labor impendẽdus erat, vt clarius traderetur. Nos itaque alieno periculo experti vt eorũ anfractus effugiamus, si alicubi ingenio, & breuitate vsi sumus, hìc maximẽ præstabimus plura resecantes, & ea duntaxat, quæ ad rem certò pertinent, tradentes. In his autem definitionibus nihil nouitatis, aut obscuritatis est, dempta vltima dictione, quæ proinde sola nunc à nobis exarãda est. Quid. s. sit per modum per se stantis, vel alteri adiacentis significare, & quidẽ exẽplis aptius materia hæc, quàm regulis aperietur. Homo, aër, & aqua existunt per se, albedo vero, nigredo, & figura adiacent alteri. Sĩgnificare per modum stantis est, sic rẽ exprimere, quasi per se existat, vt capra, & lignum. Per modum alteri adiacẽtis terminus repræsentat, qui quasi alteri conueniens quicquam exprimit, vt li album. Significat enim albedinẽ tamquã inhærentem alteri. Quod (vt clarius percipias) hæc duo nomina iustum, & iustitia confer, Constat namque, ambo pariter iustitiam exprimere, sed li, iustitia, significat hanc virtutem absolutè, quasi per se stantem, li iustus eandem, sed inhærentem. Ex quo infertur, quòd nomẽ connotatiuũ sortitur duplex significatum, alterum est id, quòd adiacet, alterum, id cui adiacere, denotatur. Vt li, album, primo significat albedinẽ adhærentẽm homini, secundario ipsum hominẽ. Vtrũque vero completum, & integrum signatum est. Quod quidem ipsum nomen præsefert, nã connotare dicit multa. s. significare vnum insinuando aliud, vt li fortis expressè, & patenter dicit fortitudinem, & insinuat etiam eũ, qui est fortis. Quòd nimirum sensibiliter eius significationem exprimentes deprehẽdimus, quia quæsiti quidnam significet? non possumus ambo, non exprimere, id vero quod palã nomen significat, formale significatũ appellatur, id vero cui hærere cõnotat, materiale.

¶ IN cõtrarium multipliciter arguitur. Primo li bonitas, & virtus, & similes voces significant qualitates, quæ per se stare, nõ possunt, ambæ enim reperiuntur in spiritibus. Vt pote earum qualitatum capaces, & tamen non sunt connotatiui, sed absoluti. Et è conuerso li rationale significat substantiam, animam. s. per se existentem vt pote immortalem, & tamen non est absolutus, sed connotatiuus substantiæ.

¶ SECVNDO terminus connotatiuus sortitur duplex significatum, ergo est æquiuocus: & per consequens non est cathegorematicus, & confirmatur quia vnum ipsorum significat prius, & alterũ posterius. Vbicũque aũt est prius, & posterius est analogia, ergo talis terminus est analogus. Pro solutione prioris obiectionis est aduertendum, quod aliter, & multipliciter solent hi termini per neotericos diffiniri. Nonnulli sic, absolutus est qui significat per modum substantiæ. connotatiuus qui per modum accidentis. Quæ diffinitiones re ipsa nostris æquipollent. At nostræ eo meliores sunt quo clariores, & magis perspicuæ. Nam modus substantiæ est, per se stare, siue existere, modus accidẽtis alteri adiacere. Vnde opus est sic diffinientibus, per nostras suas descriptiones exponãt. quoniã interrogati quis est modus substantiæ? & quis accidentis? nostris verbis respondere, coguntur. Præterea descriptiones præfatæ, vt rem significatam scrutentur, obligant omnino summulistas, cum modum substantiæ, & accidentis diffinitionibus inserunt, qui proinde illis scrutandus est, & (meo iudicio) id tantum non licet, quantũ non expedit, vt pote arduum, onerosum & multum difficile. Præterea & si natura termini ex re signata dependeat, completius tamẽ ex modo significandi, & ideo conducibilius eorum naturam per significationem, quàm sua perpendere, interest, nostris regulis explicabimus, quàm per rem significatam. Nec nostra ita scire, refert, quæ, qualisue res importata existat, sed qualiter importetur. Vnde non tam rem significatam, quàm modum significandi debemus, aduertere. Et quia accidens potest significari per modum per se stãtis, & substantia per modum alteri adiacẽtis, solus modus diligenter inspiciendus est, rei autem natura pro hoc tempore relinquẽda. Sic argumẽto satis multum dicitur. radix autem huius si quis scire, cupiat, natura est nostri intellectus potentis accidens absq; subiecto absolute apprehendere, licet ipsum per se stare, non possit, sed semper alteri innixũ, & e contra animam per se viuentem velut in altero existentem, & quia voces significant res, non prout in se sunt, sed quatenus intelliguntur, potest accidens absolute, & substãtia connotatiue significari.

¶ AD secundum principale respondetur, quòd

quòd æquiuocus significat multa non facientia vnum, sed vnum quod que seorsum est totale distincta significatione expressum & importatũ. Cõnotatiuus vero vnũ: quod habet materiale, & formale, repræsentat, vti Hispalis significat multos ciues, neminem quidem sigillatim, sed cunctos quatenus integrant vrbem. Ad replicam negatur regula, quòd vbicumque fuerit prius, & posterius sit analogia si prius, & posterius referuntur ad terminum quasi vnum, nõ quasi duo. vt cibus, & animal sunt duo significata huius termini, sanum: sed corpus & albedo vnum huius album. Præterea quòd in hac materia nõ est prioritas, & posterioritas, sed principalius, & minus principale, res longe diuersa, vt alias videbimus. Et in hoc etiã est quæstio grauis, vtrum istorum principalius per connotatiuum significetur, cum in vtramque partem sint & auctores graues, & rationes efficaces. At disceptatio hæc nimium profectò ante tẽpus hìc ventillatur, cum opportunũ locum, ac proprium in ante prædicamentis sortiatur: ad quẽ etiã ij, qui eã hic fuse discutiunt, post multa dicta sese referunt. Vnde illhucvsque merito deponemus. Interea formale significatum sum mulistæ principalius semper arbitrentur.

¶ RVRSVS contra easdẽ definitiones argutatur, terminus cõnotatiuus, & adiectiuus idẽ æqui pollere, videntur, cũ ex nominibus ipsis, tum etiã ex definitionibus. Nã sicut nos cõnotatiuum diffinimus, quòd significet aliquid per modum alteri adiacentis, dicunt illi, adiectiuum esse, quod significat per modũ accidentis, quod re ipsa, (vt. s. falsi sumus) idẽ est. At hi termini magister, pater, dominus non sunt adiectiui sed substantiui. Ergo, vel isti sunt absoluti, vel definitio connotatiuorum non est bona.

¶ SECVNDO li cœcus, & mortuus sunt cõnotatiui, & tamen nõ significant per modũ alteri adiacentis, sed potius non adiacentis, nam significant per modum non habentis. Etenim cœcus signicat quòd iste non habeat visum, mortuum, quod cadauer careat vita, vnde potius dicunt, has qualitates non adiacere, quàm inhærere, ergo truncata est, & insufficiens definitio.

¶ PRO solutione prioris argumenti notato, quòd adiectiuum dicitur, & est ab adiacẽtia, eo quòd cõiungi, vel adiacere, potest substantiuo. Nã grammatici quorũ interest solũ modo cohærentiam vocum meditari, nemẽ substantiuum appellant quod per se in oratione existere aptum est, adiectiuum quòd postulat semper, cũ altero coniungi. Dialectici verò in hoc opusculo intuẽtur, quomodo terminus significet. Vnde cõnotatiuus hic nõ denotat substantiuo adiacere, sed intra suæ significationis ambitum denotat formale significatum inherere materiali. Ita diuersa multum est adiectiui, & connotatiui consideratio. Et licet definitiones videantur germanæ, sensus definitionum plurimum distant. nam per modum accidentis in definitione adiectiui refertur ab substantiuum, id est, quòd adiaceat substantiuo, sed in descriptione cõnotatiui ad materiale suum significatũ. Et multa sunt nomina substãtiua connotatiua, quippe quæ, licet in oratione per se stare, possint, significãt tamen aliquid per modũ alteri adiacentis. Sed hic apprime cõsiderato, (tametsi vt cũque sit inuolutũ) quòd nõ est idem concretum, & connotatiuum, licet idẽ appareãt, æquipollere. Siquidem multa sunt nomina concreta, quæ, & absoluta. Vt li homo, li animal, & similia. Sed huius caussam ac discrimẽ in ante prædicamentis reddemus.

¶ PROPTER secundũ addunt nonnulli definitioni, vel nõ adiacẽtis. Sed meo arbitratu id minime requiritur. nã definitio, quantũ veritas, & sufficientia permittunt, cõpendiosa, & breuis esse, debet, qđ vt obseruaremus, particulã illã rescidimus. Quoniã illi termini re vera significant per modũ alteri adiacẽtis, vnus quidẽ carentiã visus, alter vitæ. Sed has negationes quasi ad hærentes, & vt conuenientes alteri. Dicitur enim cadauer mortuũ. quoniã non habet vitam: hoc tamen habet, quòd non habet vitam. Nec minus profectò li cœcus significat, hunc hominem habere cœcitatem, quã li albus albedinem, licet in re sit discrimen, quòd cœcitas in oculo nihil est, albedo in corpore è contrario aliquid est.

¶ SOLENT heic statui duæ regulæ, quibus terminus absolutus, & cõnotatiuus dignoscatur, in quarum expositione, & defensione multum operis, & laboris impenditur, cum & falsitatis, & insufficientiæ illicò sint cõuincendæ, quas ideo missas consultò fecimus, ne verba diffundere, & tempus terere, affectasse, videremur. Præsertim cum his definitionibus, & argumentorum solutionibus facilime quisque eos nullo negocio discernet.

¶ SVBNECTITVR demum connotatiuorum partitio, in connotantem positiuè,

 & pri-

& priuatiuè, quæ mistim in præcedentibus satis enucleata est, atque exposita.

Cap. Sextum.

TEXTVS.

TERMINORVM cathegorematicorũ alius est primæ intentionis, & alius secundæ intẽtionis. Terminus primæ intentionis est terminus significans aliquid secundum id, quod habet in re, vt li homo. Terminus vero secundæ intentionis significat aliquid secũdum id, quòd habet per intellectum vt nomẽ, oratio.

Lectio vnica.

HAEC secundarum intentionum materia est sane multum subtilis, & magnopere necessaria (vt in prædicabilibus, & prædicamentis patebit, quo loco exactè nobis, & adamussim expendenda est). Sed libuit in præsentiarum, quia non nihil expedit harum rerum subtilium, & de summis (quod aiunt) apicibus crassa etiam Minerua notitiam aliquã tirõibus tradere. Quod paucis ego expedire conabor, hinc cõmode principio auspicato. Cum termini sint humanitus adinuenti, vt res, & rerum modos, atque proprietates explicaremus, necessum est, vt secundum rerum pluralitatem, & diuersitatem termini quoque differant, & multiplicẽtur. AEqua enim & paria (vt par est) debẽt esse signa signatis. Quando quidem mutuo sibi respondent. Inter ea vero quæ de rebus dicuntur, quædam eis de se conueniunt, alia minime conuenirent, nisi intellectus, & ratio circa illas quid negociaretur. Quæ doctrina exemplis notissimis erit èuestigio comperta. Statuamus hìc Petrum, qui est homo, & animal, & rationale, & quantus, & albus: quorum nihil ei largitus est intellectus. Quippe ess[?]a ei naturaliter conuenientia, At præter hæc habet quòd hoc nomine Petrus significatus est, quòd neutiquàm haberet, nisi intellectus illũ significaret, & terminum, ad significandum, imponeret. Huius generis, & cõditionis sunt plurimæ proprietates, quas s ratio in rebus facit, & factas attribuit, vt species, & genera, & sillogismus, & argumentatio, & oratio. Voces quidem de se sunt sonus (hæc namque natura vocum est.) At quòd significent & in modum orationis disponantur, negociũ est intellectus. Itaque in duplici differẽtia sunt, quæ de rebus prædicamus, quædam naturalia illis, & realiter adiacentia. Quædam per intellectum dumtaxat in rebus adinuenta, atque applicata. Et cum ad rerum diuisionẽ termini pariter diuidantur, necessum est, vt alteri illorũ prioris generis proprietates importẽt. alteri posterioris, Vnde qui significauerit aliquid rei realiter conueniens, primæ intentionis erit. Qui autem id quod secundũ ordinem ad rationem, secundæ intentionis existimabitur, vt li, homo animal, quantitas, qualitas, & actio exprimunt ea, quæ à natura vel arte rebus conueniunt. Sed h[i] silogismus, & demonstratio significant ea quæ intellectus in rebus, vel in vocibꝰ facit. Et hinc ratio istorum nominum .s. primæ intẽtionis, & secundæ intentionis colligitur. nimirum quod ea quæ realiter competunt, primæ intentionis sunt, & primario in sunt Prima intentio enim est naturæ vt pote primum operans, quæ vero per nostram intẽtionem creãtur secundæ intentionis apte appellantur, quia secundario, & vltimo adueniunt.

¶ SOLENT nonnulli, terminum secundæ intentionis hoc pacto diffinire, vt significet semper aliquam proprietatem, vel Grãmaticæ, vel Logicæ, vel rhetoricæ, ob idquòd hæ disciplinæ, atq; artes de rationis operibus tractent. At hæc propositio est quidem vera sententia, sed mala definitio potius diuisionis formam præseferens. cum hæc secundarum materia intentionum sit adeo abstrusa, & metaphisicalis, nullam prorsus difficultatem hìc agitare, voluimus: ne in obscuritatis pelagus summulistas immergeremus. sed qui tem exactè discussam desiderauerit. opusculum nostrorum argumẽtorum euoluat, vbi materiam omnibus suis numeris quãtum ad summulistas pertinet (si non fallor) absoluimus.

Cap.

Cap. 7. de Complexis.

TEXTVS.

TERMINORVM tandem cathegorematicorum quidam sunt complexi vt homo albus, alij incomplexi vt leo. Complexi sunt quorum partes per se aliquid significant. Incomplexi quorũ partes ibi non sunt significatiuæ, inter quos nomina etiam continentur, quæ grammatici figuræ compositæ vocant.

Lectio.

NVLLA erat necessitas, seorum de terminis complexis disputationem inire, cum nihil aliud complexus sit, quàm duo, vel tres termini simplices, de quibus satis hucusque tractauimus, quod cuius libet intellectui ita erat præuium, vt nulla speciali doctrina opus foret Ecquis enim non callet duos, vel plures terminos simplices cõglutinatos vnũ esse compositum. At propter simplices potius terminos, qui compositi partium multitudine apparent, necesse est, de vtrisque sermonem texere. Igitur complexus est terminus cuius partes ibi sunt significatiuæ. vt homo albus, vbi li homo, & albus aliquid significant. At li dominus penitus est simplex, tametsi li do, & minus extra dictionem disiunctim prolata quicquam repræsentent: verũ intra nihil prorsus. quod facile cernes, si eorum significationes expendas quoniam cum li do significet donationem, & minus paruitatem, si illic suas significationes retinerent, significaret dominus, donare parum: quo à propria significatione nihil est distantius, & ita partes istæ nullam rem significant, quinimo si logicè loquimur, haud est necessum, hac distinctione vti scilicet, quòd partes intra terminum non significant, seorsum significant. Nam cum dialectici non de sillabis, sed de dictionibus significantibus agant, quales illæ non existunt, non censentur li do, & li minus quæ faciunt dominus, eædem dictiones, cum do verbum & minus aduerbium. & si apud nos eædem voces non sunt, possumus, & debemus, absolute dicere, partes illas nec intrà, nec extrà significare, At li homo albus absolutissimus complexus est, vt pote cuius partes sine controuersia aliquid repræsentant. Terminus autem incomplexus est cuius partes non significant, quod in multis palam est naturam simplicium, & apparentiam habentibus, sed in multis obscurum: qui cum re simplices existant, apparent compositi. hi sunt, quos figuræ compositæ vocãt, vt li equiferus, res publica, terranoua, noua hispania. Quæ nomina in tres classes grãmatici secant, in composita .s. ex duabus integris vt respub. & ex duabus fractis vt armiger, aut promiscue ex fracta, & integra manente: vt equiferus. Sed ista distinctio ad nos qui non sillabas metimur, nequaquam spectat, pertinet tamẽ de cunctis firmiter stabilire, neutras siue laceras, mutilasue, siue integras significare. Quod multis argumentis ostenditur. Primo nullus terminus complexus est nomen, sed duo nomina, non vna dictio, sed duplex apud grammaticos. Nomen autem compositæ figuræ & apud nos, & illos vnum omnino iudicatur, nec enim in ratione nominis, minus vnum est respublica, quam homo, quod vnum esse constat. Igitur non sunt partes in figura composita significantes Secundo nomen compositæ figuræ, & simplicis in natura nominum non differunt, nisi solo accidenti. Igitur tam simplex natura est incompositis, ac in simplicibus. esse enim complexum, & incomplexũ, vel habere partes significantes, & carere illis, ad rationem nominis, non ad qualitatẽ spectat. Vnde longe diuersa continent hæ distinctiones, nominis .s. penes figuras, & termini, penes incomplexum, & complexum. 3. Nomẽ compositæ figuræ apud dialecticos exactissimè nomen est, ergo caret partibus, quia (vt mox visuri sumus) ad rationem nominis partium simplicitas exigitur. 4. vt sit nomen compositæ figuræ, indifferens est, partes in sua integritate maneant, an mutilentur, dumtaxat requiritur, ex duabus dictionibus aliàs significantibus originem ducant Tam compositæ figuræ est cuius partes sunt truncæ, ac si integræ mansissent. At quando

ſunt fractæ nullo modo ſignificant, ergo nec cum integræ, quandoquidem tam de per accidens eſt integras manere. Vnde cum par iudicium de omnibus eſſe debeat, & vtraque ſint æque figuræ compoſitæ, infertur neutras habere partes ſignificatiuas. cum pleraque tã manifeſte illis careant, vt nec habere, videantur. Ac proinde (niſi ſpecie nos falli ſinimus) idem dicturi ſumus, & de his quæ videntur, habere. 5. Significatio horum nominum frequenter eſt diuerſa ab ſignificationibus partium, & tamen quando partes ſignificant, iuxta earum ſignificationem eſt repræſentatio totius Nam ex illis totum non modo in voce, verum etiam in ſignificatione conſurgit. Modo li reſpublica nomen vrbis non repræſentat agrum, nec cœlum, quæ partes tamen ſeorſum important, vt pote res maximè publicas. Et li equiferus non ſignificat equum, ſæuũ, ac ferocem, ſed ſilueſtrem in ſiluis, paſcuiſq; degentem. Cum cicures quoque plerumq; ferociant. Verum eſt, quid germanitatis habere totius ſignificationem cum partibus. Nam non temere ex quibuſlibet dictionibus nomen conflandum eſt, ſed ex his quæ aliquatenus id exprimere, ſolent, quod tunc ea voce compacta exprimere, decernimus. Vt li reſpublica quidem de ſe res manifeſtas refert, ciuitas autẽ ſatis ſane & perſpecta, & conſpicua res eſt, vt merito reſpublica appellari, debuerit. Sed hoc nõ probat partes vnde originẽ trahit, ſignificare, cũ & in ſimplicibus nominibus imponendis frequenter contingat, ab aliqua ratione, ſeu proprietate nomẽ inſtitui: quas nullatenus ſignificat. Fœmina enim vocatur virago, quia de viro ſumta eſt, & ſaxũ appellatur lapis, quòd lædat pedẽ, & uir nuncupatur homo, quia ex humo formatus eſt. Et tamẽ lapis nõ exprimit quidquid oſtendit pedes: cũ ad multa alia ſæpe allidãtur. Nec homo quodlibet ex tellure cõpaginatũ, (quid enim ex terra quæ omniũ mater iure cenſetur, nõ naſcitur?) Nec virago, quodcumq; ex viro deſumtum. Ex quo manifeſtiſsimè apparet, quam verè S. Thomas dixerit, aliud longe diuerſum eſſe, vnde nomen imponitur nonnumquam, aliud ad quod exprimendum ſubſtituitur. Hæc autem origo ex dictionibus alias ſignificantibus in compoſitæ fguræ nominibus probat quidem bene diſcrimẽ, quod ingenioſe Ariſtot. inter cõpoſita, & ſimplicia animaduertit. In hoc (inquit) nomine equiferus, nihil per ſe ipſum equus ſignificat, ſicut in hac oratione ſignificat, equus eſt ferus: verum non vt in ſimplicibus nominibus, & in compoſitis eſt. In illis enim nullo pacto pars eſt ſignificatiua. in cõpoſitis vero videtur quidem, nihil tamen ſeparata ſignificat. Multis hanc controuerſiam dirimi, quæ paucis ſufficiẽter abſolui, poſſet, propter iuuenes, qui dum grammaticæ vacarent, imbiberunt nomen huius figuræ, partes ſignificãtes habere. Nam hiſmet verbis illam diffiniunt, vbi pro certo ſignificare credunt, quod vt dediſcant. & ex animo hanc opinionem euellant, operæpretium iudicaui tam multis, efficacibuſque rationibus monſtrare, quàm ſola ſpecie (vt Ariſtoteles innuit) decepti fuerunt, qui hac forma figurã compoſitã deſcripſerunt.

¶ CONTRA diffinitionem termini complexi arguitur, ſequeretur, propoſitionẽ eſſe terminum cum eius partes ſignificent, quæ tamen toto cœlo ab ratione termini diſtat. Reſpondeto, ſemper in his diffinitionibus terminorum terminum ipſum ſuppreſſum (qui omnibus tamen communis eſt) debere, hoc pacto ſubintelligi Complexus eſt terminus cuius partes. Et diffinitio hæc integra nõ competit propoſitioni, vt pote quæ non eſt terminus. At ex quo vna pars diffinitionis alteri ab diffinito competat, non arguitur deffectus diffinitio, cum tota, vt ſit mala, conuenire, debeat. At replicatur, ſi pars vltima conuenit, quæ eſt differentia, neceſſe eſt, tota de illo verificetur, quodcumque enim rationale exiſtit, ipſum eſt homo. Si ergo differentia huius diffinitionis. ſ habere partes ſignificatiuas, propoſitioni cõuenit, erit terminus. Reſpondetur hoc intelligi in diffinitionibus perfectis, & abſolutis, hæc autem non eſt admodum exacta, ſed quædam deſcriptio, & ideo neceſſe eſt, tota competat, non vna pars.

¶ SECVNDVM li omnis homo eſt terminus cõplexus, & tamen vna pars non ſignificat aliquid, ſed aliqualiter, nec eſt ſignificãs, ſed conſignificans, ergo. Maior eſt nota, quia non eſt incomplexus, haud enim eſt vnus terminus, ſed duo, non ſimplex dictio, ſed compoſita, ergo eſt complexus Reſpondetur, ſufficere ad complexionem, vel ambo eſſe cathegoremata, vel ſaltem alterum. Et ſignificare aliquid, vel eſſe ſignificatiuam hìc ad eundem prope modum accipitur, quo ſignificationem

tionem in communi definimus. f. significare est, potentiæ cognoscitiuæ aliquid repræsentare, & terminus est vox significatiua ad placitum, vbi sincathegoremata proculdubio clauduntur.

¶ CONTRA eandem definitionem arguitur, li gladius, & ensis est terminus non complexus, & tamen habet partes significatiuas. Vnaquæq; enim pars per se intus, & foris est terminus, ergo partes significant. Idem argumentum est de istis vocibus, Marcus Tulius Cicero, quæ cum plures sint, & significantes sunt incomplexus terminus. Idem pariter de nomine; & cognomine hominũ vt Didacus de Segura, vnam rem enim, simplicem videlicet personam explanant, & tamen partes significant. Pro solutione horum considerato, dupliciter contingere, idem duos terminos significare. f. eodem modo, vel diuerso. li album, & albedo significant eundem coloré, at differenter, album connotatiuè, albedo absolutè, li homo, & animal rationale significát idem, sed diuersimode, li homo confusè, animal rationale distinctè. Termini significátes vel diuersa, vel idem diuerso modo, sine hæsitatione faciunt coniuncti terminum complexum. Sed significantes idem: & eodẽ modo sunt in duplici differentia, alteri sunt penitus idem voce, & significatione, vt vna dictio causa emphasis repetita, vel etiam sine causa vt Deus, Deus, homo, homo. Et talis combinatio non est complexio termini, sed potius repetitio, & idem terminus iteratus. Termini vero qui cum vocis articulis differant significant idem, & eodem modo, vocantur sinonomi, & per dicta verba definitur. Nam sinonimitas postulat significationis identitatem & vocis differentiam, vt vestis, & vestimentum, infirmitas & morbus, mors & interitus. Omnes hi vocum binarij cum differant prolatione, referunt penitus idem saltem secundum vsum. De his quæritur, an quilibet binarius sit terminus complexus, & pars affirmatiua probatur, quia sunt duo termini, non sicut eadem dictio iterata. Igitur est complexus. Sed (mea sententia) ambo simul capti sunt terminus incomplexus. Nam cõplexio penes significationẽ pensatur, significatio penes rem significatam & modum. Vnde cum significent idem, & eodem modo, nõ potest, vtriusque significatio non esse eadem, & vna & per consequens, non sunt terminus cõplexus. Complexa enim repræsentatio, & composita exigitur, simplex nullatenus sufficit. Vnde negamus, sufficere duos terminos esse, nisi significatione differant. Et sic respondemus ad argumentum de sinonomis. Ad aliud de nomine & cognomine, vt Thomas de Aquino, Ilefonsus de Segura, quæstio est an sint ambo vnus complexus, sed (me iudice) est incomplexum. Primo quia significant idem, & eodem modo: eandem scilicet personam. Secundo non sunt duo nomina, sed vnum completum. Cuius signum est, quòd cognomen certe per se, non propriè de indiuiduo prædicatur, non enim dicimus, ostenso Rege, is est Austria, sed Philippus de Austria. Itaque non additur cognomen nomini proprio quasi nouum nomen: sed (vt ipsum nomen præ se fert) quasi nomẽ cum alio, velut scilicet complementum nominis. Nam habet nomen inter multa esse rei distinctiuum, & non distinguitur, nec dignoscitur exactè, nisi per nomen cum cognomine. Ideò quasi vnũ simplex, ac integrum vtrumque sine dubio reputandum est.

¶ SI LI, berla imponatur ad significandũ, quod significat corpus habens nigredinem, erit, complexũ: & tamen nullæ partes eius reperiuntur, ergo alicui competet diffinitũ, & nõ definitio Ad hoc notato, quòd (vt crebrò nunc docuimus) termini complexio non penes vocem, sed penes significationem pensatur. In qua si partes habet, etiam si vna dũtaxat dictio existat, aut simplex sillaba, censebitur complexũ, sicut e diuerso concessimus, quantumcumq; voces coaceruarentur, si omnium eadem significatio erat, non fieri ex cunctis, vltra quàm incomplexum. Vnde ad casum argumenti, dato esse complexum & ad rationem communi heic omnium dialecticorũ distintione satisfacito. Aiunt enim & doctè, dupliciter stare partes significãtes, habere, formaliter. f. & virtualiter formaliter complexus, quando & significatione, & voce euidenter partes conspiciuntur: vt Coruscus: musicus virtualiter, quando tantũmodo significatione. Nam significatio est virtus vocis; & virtus plerumque est latitans, non manifesta. Quolibet autem modorum sat est partes habeat, vt sit terminus complexus.

QVARTO ad idem arguitur de facto, album est complexum, quippe referens idem, quod corpus habens albedinẽ, & tamen nullæ partes inueniuntur: ergo. Negatur certe, album significare idem reuera, quod tres illæ

partic

articulæ, etenim corpus & habens multa referunt, quæ non refert album. Corpus quidē flaua ſimplicia. Habens poſsidentes, vterquè demum res innumerabiles. Verum eſt quidē id, quod album ſignificat, eſſe corpus habēs albedinem: verum hoc non ſignificatur per terminum, quod implerisque alijs ſæpiſsimè contingit. Li Alfonſus ſignificat perſonam ſapientem, potentem, decorum, ipſumvero nomen nihil horum, nec ſapientem, aut ſapientiam, nec potentem, aut potētiam ſignificat. Nec opus eſt vllo pacto, quidquid eſt, quod ſignificatur: nomen exprimat vnum, aliàs fruſtra plura de vno prædicarentur. Igitur albū ſignificat albedinem in concreto, ſignificatione (vt patet) incomplexa tametſi connotatiua. Sed replicatur eſt album, ergo corpus habens albedinem. Et è conuerſo, ergo ſignificant idem, ſed negatur hæc conſequentia, nō enim ſi bene ſequitur iam antecedens, & cōſequens, idem ſignificat. Infertur enim recte ridet, ergo eſt riſibilis, & tamen tam aliud ſignificat antecedens ac conſequens: quàm diuerſum eſt, ridere, & eſſe riſibilem Sed replicatur illa duo æquipollent album. ſ. & corpus cum albedine, ergo ſignificant idem. At dialectici dicunt bifariam eſſe æquipollētiā, aliam in conſequendo, aliam in ſignificādo, in ſignificando æquipollent ſinonomi, in conſequendo quorum ſignificata ſunt idem, etſi diuerſis nominibus exprimantur, & ita termini noſtri argumenti æquipollent in conſequendo, non in ſignificādo. Facile ſolent nōnulli huic argumento ſatisfacere fatentes illa nomina ſignificare idem ſed non eodem modo, vt diſcrimen ſit in modo ſignificādi, non in re ſignificata. Et quidem de ſignificatione totali non aſpernor ſolutionem.

¶ CONTRA definitionem termini incōplexi. In nominibus compoſitæ figuræ partes ſemper retinent ſignificationem, abſurde enim iudicatur, res deſinere, eſſe terminum: ob id quòd cum adiectiuo publica coagmentatur ac copulatur. Reſpondeto partes nec retinere ſignificationes, nec amittere, quoniam eam nunquam habuerunt. Nam etſi videantur, eſſe, haud tamē ſunt eædem voces, quibus applicata eſt ſignificatio. Enimuero non quomodo libet vocibus prolatis eā homines indiderunt, ſed quando velut integrū per ſe nomen proferrentur. Nonnulli admittunt ſignificare, ſed non ibi. Alij hoc argumēto conuicti. ſ. quòd eam non perdiderūt, reſpondent, ſignificare ibi, ſed non prout ibi ſunt, & alias mille diſtinctiones ignoranter commiſcent. Cum reuera illæ partes nunquam fuerint ſignificatiuæ.

¶ SOLENT aliqui hic de terminis pertinentibus, & impertinentibus, de omni ſpecie contrarietatis tractare Doctrina prouectiores auditores efflagitante, & ideo impertinēter (meo iudicio) & ſatis intempeſtiue diſcutitur, aptius, & cōmodius in tertium librum hæc nobis tradentur.

LIBER II. DE Enuntiatione.

Cap. I. De nomine.

TEXTVS.

NOMEN EST vox ſignificatiua ad placitū, ſine tēpore: cuius nulla pars ſeparata aliquid ſignificat finita, & recta. Vox ponitur ad excludenda alia ſigna nō voces. Significatiua ad differentiā vocis non ſignificatiuæ. Ad placitum ponitur ad differentiam vocis naturaliter ſignificantis ſine tempore, vt excludatur verbum, quòd cū illo ſignificat. Cuius nulla pars ſeparata aliquid ſignificāt, ad differentiam orationis: cuius partes ſunt ſignificatiuæ, Finita, vt abigamus nomen in finitum: quod ſecū dum logicum non eſt nomē, ſed cū additione diminuēte.

ſno-

ſ. nomen infinitum, vt non homo, non equus. Recta, ad differentiam obliquorum: vt Catonis, Catoni: qui ſecundum logicum nō ſunt nomē, ſed caſus nominis. Vnde ſolus rectus cenſetur nomen.

Lectio. I.

TERMINORVM notitia, (quantum fas iudicauimus) præſuppoſita: ſupereſt (niſi cunctatio placet) ad enuntiationis naturam enucleandam, accedamus. Nam cum argumentationis vim, & compoſitionem oſtēdere, properemus: neceſſum eſt, eius partes prædixeramus. Etenim argumētatio eſt quædam artificioſa intellectus ſtructura, primo ex propoſitionibus cōtexta: quæ ex terminis cōpactæ ſunt mox propoſitiones ex terminis compoſitæ. Terminorū ergo diffinitionibus, ac regulis velut fundamentis iactis: compoſito gradu in propoſitionis tractatum pergemus. Propoſitio, autem, ſeu (quod idem eſt.) enunciatio. (Vtrumque enim nomen indifferenter apud ſummuliſtas idem enunciat.) cum nonnihilum differant, (vt quinto libro videbimus) eſt ſubiectum huius libri: ſicuti terminus præcedentis. Sed id ſtatim noſtrum progreſſum oppugnat: cui de nomine, & verbo ſermonem interſerimus. partes ſanè propoſitionis ſi enunciatio ex terminis componitur, de quibus tam fuſe hucuſque præfati ſumus. ipſa enunciatio ſutura erat huius libri principium: poſtquam eſt obiectum: quando quidem eius partes, ac mēbra iam nobis præcedenti opere conſtant. Ratio huius ordinis tamen eſt, quòd in abſoluto ductum libro agitur abſolutè de terminis, naturam eorum, quatenus ſimplices dictiones quædam exiſtunt perpēdendo: vbi nomina, & verba promiſcuè continentur. At hic cum iam ad propoſitionem nobis peruentum ſit: quaſi partes ipſas ædificio applicamus. illic dolauimus, atque læuigauimus: hic ſculpimus quaſi formam materiæ inducentes. In cuius aplicatione non pauca ſe nobis diſſerenda offerūt hactenus rationabiliter tacita Nam primo cum non æque ex omnibus terminis enunciatio conſtet, cōſtat opere prætium fore aduertere: quæ nam principales, ac primariæ ſint. ſ. nomina, & verba, & protinus in quo differāt, aſsignare. Secundo Reſpondemus (& ſententia eſt eadem) in ſuperioribus de ſignificatione actum eſſe, hic de ſignificationis officio, et vſu, quæ nomen, & verbum in propoſitione præſtant. Nam verbum ſignificat cōpoſitionem, quam ſine extremis non eſt intelligere, in qua compoſitione nomina coniunguntur, & verbum copulat. Igitur meritò de mine, & verbo tractatur.

¶ PETRVS Hiſpanus philoſophorū more nomen (quod eſt vox) diffiniturus ab ſono, ac voce exorſus eſt. Dicens: vox eſt quid quid auditu proprie, & per ſe percipitur, & vox eſt ſonus ab ore animalis, & naturalibus inſtrumentis formatus. Verumtamen cū palam ſit. nos heic dumtaxat de humana voce loqui, quæ cunctis nota eſt, fruſtra vexabimur, peregrinam ſcilicet materiā expedēdo. Sic plerumque iam ab eius doctrina hoc capitulum doctores meritò reſcindūt, & in parua phiſicalia reponunt. Quod & Ariſtotiles præſenti loco fecit videns id altioris eſſe facultatis. Igitur nomē eſt vox ſignificatiua ad placitū. Tres partes priores definitionis eaſdē expoſitiones ſortiuntur: quas terminorū capite multis verbis patefecimus. Quarta eſt ſine tēpore, in qua differt ab verbo: quod grāmatici ſatis euidenter noſcunt: & mox exactius nos quid nam ſit, oſtendemus. Nunc philoſophum imitando ſat erit, abunde exēplis vti. Qui dixit valetudo quidem nomen eſt, valet autem verbum: valet tēpora & modos habet: nomen ſolummodo caſus. Valetudo incolumitatem importat, ab omni tempore abſolutam, valet autem prout quis de præſenti nūc incolumis, ea fruitur. Itaque nomen ſignificat ſine tempore: cuius nulla pars. per ſe eſt ſignificatiua, ſeparata. Nomen debet, eſſe dictio ſimplex, & vox vnica & terminus incomplexus, vt pote prima propoſitionis pars: qualis non poterit eſſe, ſi cōponitur. Nam quamlibet minima dictionum compoſitio redit orationem. Ergo vt nomen nō ſit oratio, quod valde requiritur: nullæ ſint partes nominis neceſſum eſt. Finita ponitur ad ſemouenda nomina infinita. Hæc infinitorum, & finitorum materia noua nouitijs videnda eſt: vt pote cuius nec nomina hactenus audierunt. Finitum nomen dicitur: quia certæ, & limitatæ ſignificationis eſt.

Nomen enim eſt quaſi notamen quo aliquid dignoſcitur. Nam (etſi vox ſit, præmultum. tamen ab alijs ſuum ſignificatum diſtinguit quaſi quædam eius proprietas: ac ſi quoddã ſignum foret corpori eius impreſſum. Haud enim paruum diſcrimen eſt vocari iſtum Platonem, illũ Socratem. Cum ergo nomen ſecernat, ac inſigniat. neceſſe eſt certæ ac taxatæ ſignificationis exiſtat. Quoniam ſi nihil limitatum importat, quomodo illud à reliquis diſtinguere, aut eius poterit notam eſſe. Iure ergo dictio finita exigitur: vt vel ſignificet certam naturam, vt homo, vel certam perſonã, vel ſingulare vt Petrꝰ, & Fauelus: ſiue nomẽ ſit vel pronomen, nomen enim vtrumque apud logicos extimatur. Sunt autem quædam voces infinitæ omnia. ſ. indifferenter exiſtentia, & non exiſtentia ſignificantes: ita vt nihil certum eis auditis cognoſcatur, vt ſi non homo, non equus. Quas voces Ariſtoteles dicit non eſſe nomina: quoniã & quod eſt, & quod non eſt in rerum natura ſine diſcrimine vllo ſignificant. Nam quidquid non eſt homo, vel non eſt equus in cõfuſo referũt: modo quid non eſt homo, Certe præter hominem omnia ſiue entitas realis ſiue ficta ſunt non homo, ſic de omnibus verificantur. Hæ autẽ dictiones ſicut nomina non ſunt, ita in nullius idiomatis vſu inueniuntur. Quinimo nec nomen (inquit philoſophus) impoſitum eſt, quo eas appellare oporteat ſed deinceps nomina infinita appellentur. Quia linguarum inuentores eas voces ſtatuunt, quæ ſcopo & fini loquendi conducunt, quibus videlicet res, ac rerum proprietates notare, nuncupare, ac inſignire. poſſunt. Quod finitis tantummodo peragitur. Ideo cuncta nomina cõſueta ſunt finita. Dialectici huius modi infinita contexunt ſine vlla toriam rerum neceſsitate, tantum vt negationis amplitudinem (quod eos abunde delectar) exerceant. Formant autẽ ea quibus libet finitis negationes præponendo, vt homo, non homo, leo, non leo, quo exceptis hominibus cuncta importantur Siquidem nec angelus, nec cœlum, nec ſimplicia elementa, nec mixta inſenſibilia, nec pecora ſunt homines. Vnde omnes iſtæ ſunt veræ, Angelus eſt non homo, leo eſt non homo & ſic de ſingulis. Per quas tamen plane vides, quã nihil de rebus intelligamus: potius quid non ſint, quã quid ſint cognoſcimus. In quo palam cernes, nec nomina eſſe, nec officium nominis exercere. Nihil notant, nihil de rebus explicant: quod eſt munus nominum. Igitur ea ratione neceſſario finita ponitur: vt infinita ab definitione ſecluſa intelligantur.

¶ RECTA demum nomen eſſe, debet, nõ obliqua (id eſt) nominatiuus. Nam cæterij caſus ſecundum uocis ethimologiam ab ratione nominis non nihil degenerant. Obliquum enim in ſuo genere quid imperfectum exprimit. Et ratio eſt, quia cum nomen rem nominet: numquam perfecte res niſi recto nominatur: per obliquos non tam res ipſa, quam aliqua eius habitudo importatur. Itaque rectus cenſetur nomen: caſus vero ab illo originem trahere. Et deinde nomẽ eſt pars præcipua propoſitionis, ex eo enim & verbo integratur, & videmus, non niſi ex recto, & verbo regulariter conſurgere. Rectum ſi verbũ addas ſignificat verum vel falſum: cum obliquo vero raro propoſitio reſultat, nec ſenſus nec ſententia exprimitur. Imperſonalia quidem exigunt plerumq; obliquos: nihil mirum irregularia verba nominibus irregularibus imperfectis (inquam) & deficientibus cõpulentur. Quocirca cum dialectici heic partes enunciationis ſcrutentur: multo minus quam grãmaticus obliquos nomina iudicat. Quoniam in propoſitionis compoſitionem quæ illorum ſcopus eſt regulariter non deſeruiunt. Igitur nomen apud nos eſt vox ſignificatiua ad placitũ, ſine tẽpore, cuius nulla pars ſeparata eſt ſignificatiua, finita, & recta.

¶ IN contrarium tamen diſceptatur, & primo aduerſus conditionem exactam ſine tẽpore, ſi dies, anus, & tempus ſunt nomina & ſignificant cum tempore. Nam tempus eſt ipſorum ſignificatum, & videtur quidem difficile, tempus ſine tempore ſignificari. Reſpondemus, longè differre ſignificare cum tempore, & tempus: vt pote quorũ vnum quodque ſeorſum ſine alterius comitatu inuenitur. Primo verba adiectiua vt amo, lego ſine diſceptatione ſignificant cum tempore, haud vero tempus. Si quidem interrogati quid nam ſignificent nemo mehercle tempus, reſpõdebit, ſed amo amorem, lego lectionem, & ambulo curſum. Quemadmodum ergo verba euidenter repræſentãt cum tempore nõ tempus, ita profecto nomina tempus, non cum tempore.

¶ SECVNDO contra quintam particulam (cuius nulla pars.) Corpus album abſolute eſt terminus, ergo abſolute, & nomen. Probatur conſequentia. Complexio non dirimit

rimit

rimit vnitatem termini, ergo nec nominis. Enimuero tam pars prima propositionis est terminus, sicut nomen. Heic differentia quæ ritur nominis, & termini. Quare. f. vnius natura compositionem admittit, alterius eam excludit. Nam si de nomine disceptatio foret, quis prohibet, quim homo albus complexum nomen appellaremus, sicuti terminum complexum? Et est magnum discrimē, quòd terminus complexus perfectè est terminus, nec complexionis appellatio quicquā termini integritati adimit. rationi autem nominis intantum detrahit, vt auferat. Non est enim nomen, sicut nec nomen infinitum. Igitur notandum est, nullam esse consequtionem ab termino ad nomen: quoniam si prorsus eadem vtriusque ratio foret, superuacuè de nomine seorsum peracta terminorum disputatione tractaretur. Vnde est duplex diuersitas. Prima termini natura consistit in significatione, cui nihil complexio repugnat: quin immo significatio simplex ad compositam ordinatur: vnde terminum in ordine ad propositionem diffinimus. Nominis autem natura est, esse notam, qua quid discernatur: discernitur autem per vltimum, quòd est vnū & simplex (etsic ab complemento, inquit, Sanctus Thomas) cuiuslibet rei nomen imponitur illi, cuius caussa rationi nominis quælibet compositio obstat. Esset enim tunc duplex nota: ex quibus profectò nunquam fit congrue vna. Quòd si discrimen istud iuuenes exactè non perceperint, percipient facile aliud Nempe quod (vt dictum est) nomen & verbum non modo partes propositionis, verum etiam orationis sunt, quamduo nomina exhibere, sufficiunt. Ergo vt ab oratione nomen sicut pars ab toto differat, necesse est nullam compositionem dictionum habeat, per quæ argumentum manet absolutum.

¶ CONTRA penultimam particulam finita, arguitur. Nomen infinitum sufficienter ab ratione nominis præcedenti dictione (cuius nulla pars) arcebatur, cum ex partibus significantibus constat: ergo hæc redundat. Quippe nulla necessitate inserta. Ambiguum est, & sub iudice inter doctores, vtrum negatio & cathegorema innomine infinito repræsentet. Circa quòd est aduertēdum dici quidem communiter nomen infinitum ex negatione infinitante & termino infinitato componi: hunc vocant terminum, cui negatio adducitur, vt li equus in hoc non equus. Nam cum antea hominem limitatè repræsentaret, nūc indifferenter omnia, cēsetur infinitatus, quasi extra præscriptos cancellos in immensum protensus, vel extractus, negatio vero addita infinitans. Secūdum hoc validum argumētū est, negationē illheic significare. Quia si infinitat, cum nihil efficere, nisi per suam significationem possit, infertur, ibi exercere illā. Intra enim non extra infinitat. Sed verius puto quod Sanctus Thomas in periherminias docet, simplicem scilicet dictionem esse partium expertem. Quod multis argumētis probatur. Primò, totum dicitur de re, cum quid vnum de illa enunciare volumus, videlicet esse non hominem. Nanuti de leone asserimus est fortis ita anunciamus esse nō hominem. Vnde simplicis omnino significationis prædicatum videtur, esse. Secundo si negatio, & altera dictio ibi significationem retinent per ambas nihil aliud certè fieret, quam negare de re naturam hominis: nihil prorsus positiuum includeretur: & tamen omnes dicunt, includi suppositum & significari, non solum quando in oratione dicimus, est non homo, sed perse prolatus non homo significat rem quam libet, quatenus non est homo. Igitur illheic negatio, vel cathegorema nihil seorsum significant. Tertio si negatio illic significat non minus li homo significaret, & sic illo complexo non homo sicut importatur negatio, exprimetur etiam homo: presertim cum cathegorema pars principalis exsistat. Et si homo significatur, falsissimè dicitur, significare quidquid est non homo. Significaret enim contradictoria. hominem scilicet, & non hominem: tametsi non verificaretur totum de priori, propter negationem adiectam. Igitur ad primum argumētum negatur antecedēs. Et ad secundum quòd illa compositio ex infinitante, & infinitato, non est formaliter, sed materialiter intelligenda. sensus est. Vt quēadmodum partes nominis compositæ figuræ plerumque desumūtur ex habentibus alias significationē, qua coniunctæ carent: ita quia li homo significat hominem, adiuncta vero negatione non hominem iam, sed reliqua: dicunt dialectici, istud secundum intellectum considerantes, illum infinitatum fuisse, sed reuera nec cathegorema realiter infinitatur, nec negatio quid illic operatur sed ex vtraq; dictione velud ex duabus integris nomē cōpositæ figuræ infinitus terminus conflatur. Siquis autem existimet, partes ibi significare.

quòd

quòd potest, facile tueri: dicet crebrò cōtingere, ob penuriam nominum circumloquijs homines vti, quemadmodum in superioribus terminum vocalem, & terminum scriptum diximus. Et cum speciem vnam termini simplicem exprimeremus, circunloquio vsi sumus, nomen proprium illius non habentes. Sic quoniam nomen vnum nō habemus, quo quidquid non est homo explicemus, eo vtimur complexo, quod apte & perspicuè nostrum conceptum, & intentum repræsentat. Solutio certe est facilis & intellectu plana. Argumento principali respondebitur, necesse fuisse, eam particulam addere, licet priori propulsaretur: quia vtrū excluderetur ambiguum satis erat. Et secundo quoniam significatio illimitata non minus rationi nominis quam complexio inimica est, atq; infesta. Vel quidquid de partibus arbitretur, erat per hoc impedimētum ab definitione pariter segregādum. Quòd verò ab deffinitione qoid duabus particulis remoueatur, nihil incōueuit, si quòd semotum est duas cās remotionis habet. At replicatur, multa nomina sunt amplioris significationis quam nomē infinitum: ergo ob eius amplitudinem non est expellendum. Antecedens probatur, intelligibile, imaginabile, ens, longe plura quam non leo significant. Homines enim, & non homines, feras omnes, existentia, & imaginaria repræsentant: & nihilominus sunt absolutè nomen. Respondetur: quòd significatio maxime connotatiuorum penes illorum formale expenditur. Nam forma dat esse. Nomina autē ista & si de materiali quamplurima importent: de formali vnam rationem certā, & positiuā significant. s. intelligibilitatem, fictionē, esse. Et sic sunt certæ ac limitatæ significationis. Sed de hoc fusius in opusculo argumentorū.

¶ ADVERSVS vltimam particulam obijcitur, rectus, & obliquus sunt idem nomen, ergo falso ab sua radice abscinditur. Ratio etiam separationis est nulla. s. quòd adiecto verbo non fit propositio: cum etiam eundē defectum nomina adiectiua patiantur: quæ sunt absolutè nomina. Si quidem albus est, nulla propositio est. Ad hoc argumentū aduerto, non esse hic grāmaticès regulas exactè obseruandas. Diuersæ disciplinæ grāmatica & Dialectica sunt. diuersoq; proinde tramite procedunt. Multa dicunt illi esse distincta: quæ nos eadem reputamus, & contrario. Inter eos genus distinguit, & multiplicat nomina: apud nos autem tam idem nomen est albus, alba, album quantumcumq; genere varient, quam hic homo, & quæuis dictio iterata. Ad hæc figuræ simplicis & compositæ nomina in grāmatica plurimum differunt: in logica nulla est figurarum discretio. E conuerso rectus, & obliquus censentur ab illis idem declinatione, & origine nomen: nos intātum casus ab ratione nominis separamus vt ne nomina iudicemus. Sic respondeto ad primū argumentum. Secundo dicimus (de ea re in capite quinto fuse disserturi an illa sit propositio, albꝰ est.) Quòd ratio fundamētalis, cur nomina obliqui non existant, est quòd cum nomen sit quo rem nominamus: propriè, & absolutè solo recto res nominatur: per genitiuum hominis homo neutiquā nominatur, sed eum quatenus possessor est significamus. & experientia comprobatur: quòd cum rem quam piam nominare volumus recto id etiā ex templò loquentes facimus. Quod officiū & munus cum sit essentiale nomini: rationabiliter obliqui excluduntur: adiectiua retinentur.

Cap. II. De verbo.

TEXTVS.

VERBVM EST vox significatiua ad placitū cum tēpore, cuius nulla pars separata aliquid significat, recta. Cum tempore, ponitur ad differētiā nominis, quod significat cum tempore. Recta ad differentiam verborū obliquorum, vt cucurrit, currebat: quæ non sunt verba secundum dialecticum, sed verba obliqua. Vnde solum verbum præsentis temporis indicatiui modi secundum dialecticum dicitur esse verbum.

Reliqua

Reliqua vero verba eiusdem modi vel aliorum modorũ dicũtur verba obliqua. Aliæ autẽ particulæ ponuntur hic, eadem ratione, qua in definitione nominis ponebantur. Et sciẽdum, quòd dialecticus tantum ponit duas partes orationis.s.nomen, & verbũ, alias autẽ appellat sincathegorematicas, idest cum alijs significatiuas.

Lectio prima.

QVAMQVAM definitio hæc in vna dictione tantum à superiori differat nempe cum tempore: sunt in cæteris nonnulla propria verbi cõsideranda: tametsi principaliter in hanc nobis insistendum sit, vt pote illius differẽtiam propriam. Circa eam igitur aduertito, aliud esse connotare tẽpus, aliud significare tempus, aliud cum temporè. Duo priora præcedenti capite breui perstringimus, Connotant tempus li cæna, prandiũ, & similes termini significantes quosdã actus certo tempore geri consuetos. Ientaculum cibationem factam mane, prãdium meridie, cæna nocte repræsentat. Sed ly annus & mẽsis referunt absolute rem ipsam quæ est tempus quicquid sit. Haud in præsentiarum enim temporis naturam referamus, sed de tempore cum omnibus, qui philosophiæ literas ignorant, loquimur. Ecquis, vt Augustinus scite aduertit, tempus esse nescit: licet quid sit nõ multi sciant. At significare cum tempore est, importare actionem, secundum quòd exercetur, & est in vsu, & fieri. Quod multò aptius exemplis dignoscitur, quã definitionibus explicatur. qua proinde methodo aduerto hãc difficultatem Aristotelem facile docuisse, valetudo (inquit) nomen est. valet autem verbum Lego, & lectio, Curro, & cursus idẽ significant. Ly amor amorem quidem sine vlla penitus modificatione, at amo eundem secundum quod exercetur, transitq; ab amãtè in rem amatam. Cursus cursum absolutè quẽcumq; per actum, præsentem, futurum à quocumq;, & quandocumq;, fiat. Curro autem eundem quasi modo fieret, & exerceretur, & quidem significare actionem, vel passionem prout est in actu, est, referre illas quatenus fiunt, & egrediuntur ab agente vel recipiuntur in passo nam sic in reipsa exercentur, dũ eliciuntur ab sua caussa. Atqui hæc est ratio, cur verbum supposita, personas, & tẽpora exigit: quoniam necesse est, fiat ab aliquo, & recipiatur in aliquo quod est vel prima, vel secũda, vel tertia persona, & exerceatur in præsenti vel expectetur futura, aut significetur transacta: vnde tota verborum structura dimanat regentium ante se & post se casus. Significãt enim huiusmodi casus, actores vel susceptores actionum illorum, importare sic actionem dicitur, significare cum tempore, quia huius modi actionis exercitiũ, & continuitas plerumq; fit in tempore, & tempore eius diuturnitatem, aut breuitatem metimur. Itaq;, quemadmodum ly album, & albedo referunt idem, & differunt modo, quod ly albedo, importat colorem absolutè, ly album prout alteri adiacet, qui diuersus modus constituit, alterum absolutum, alterum connotatiuum, ita significare actionem quæ tenus infieri & in fluxu constituit verbum & & significare illam absolutè, vt res quædam est, facit nomen.

¶ RECTA DESIGNAT, solum præsens indicatiui, apud logicos verbum haberi, sicuti, & solum rectum nomen. Et ratio est, quia solùm præsens inter omnes modos, & tempora simpliciter cum tempore significat. Quid enim hoc est aliudquã, significare actionẽ, vel passionem: & tamẽ nemo dicitur agere, vel pati perfecte, & completè, nisi qui nũc agit, aut patitur. Passum autem vel passurum aut egisse, vel acturum in tantum distant ab verbo: quantum apud omnes vbiq; gentium refert dicere ago, aut egi. Etenim ex omnibus solum ago est, egit aut aget nihil est, alterum præterijt, alterum futurum est: quod in cunctis fere materijs locum habet insignem, cum nullibi nõ referat plurimum esse, fuisse vel fore. Nam nec mortuus iam homo est nec generandus, sed qui modo exsistit. Sic, ab ratione verbi cæteri modi & tempora cadunt (id est) deficiunt. Prætereà significare cum tẽpore est, significare actionem in exercitio, & certè nec actio futura, nec præterita

exercetur sed instans, & præsens. Ideo solus amo consumate cum tempore significat, reliqua imperfectè in ordine ad præsens, ab quo deducuntur, Sic casus verbi, & obliqui, non verbum vocantur.

¶CONTRA definitionem arguitur non amo, non audio nõ sunt verba, quia sunt verba infinita & tamen nulla particula definitionis excluduntur ergo. Confirmatur Aristotiles, & Petrus Hispanus, & quotquot hactenus amborum comentatores scripserunt, addunt huic verbi definitioni, ac nominis, finita, Circa hanc quæstionem aduertendum Arist. huiusce nomina, & verba infinita finxisse, aut sane iam ab alijs efformata promulgasse, & ab vtriusq; ratione separasse, quem incredibili aplausu in re tam noua clausis oculis cuncti postmodũ sequuti sunt. Quod, vt facerẽ (ne cõmunis itineris desertor viderer) egometmecũ maximè laboraui: sed certè obtinere id à me non. Potui vt homini in hac materia citra delectum, & nulla prævia censura subscriberẽ: tot absurditates, & inextricabiles difficultates ex similium verborum positione inter dialecticos pullulare, cernor: à quibus se se expedire liberè hucusq;, vidi neminem. Primum apud dialecticos est maximè ambiguum, an terminorũ finis similibus dictionibus contingere possit, vt.s. orationẽ cõficiant? plurimis, ac grauissimis doctorib9 arbitrãtibus nõ aptè in oratione significatiui collocari. Et certè intellectus ægerrime percipit hãc esse affirmatiuam, Petrus non currit: qualis necessario existit. si verbum infinitum est. Quid ergo opus est terminos effingere ad propositiones cõponendas tam penitus ineptos & omnino incongruos, atq; incõcinnos? At non est animus omnia argumenta, omnesq; rationes efficaces huc inducere quibus velut arietibus fortissimis hæc opinio cõcutitur, ac deijcitur. Quas tam expedire iudicaui, silentio sidere, quàm operæ pretium puto hãc opinionem, ex dialecticorum mente (in qua iam diu residet) si fieri possit penitus abradere. Huiusce enim conditionis materia est, vt & qui eam defenderit, tenebrarum antiquum chaos inhabitet, & qui expugnauerit, dum tam condensas tenebras fugare, atq; dispargere, nititur: manu eas palpet, renoluat, & volutando inuenes inuoluat. Disseruimus tamẽ hanc questionem seorsum in argumentorum opusculo prouectioribus Dialecticis vsq; ad vnguẽ vbi efficacibus argumentis ostendimus quã deuia, ac extorta hæc infinitorum verborũ doctrina sit, quàmq; vnutilis & nihil frugi bonæ eruditioni afferens, sed corporis potius instar opaci lumen veritatis impediens. Nec miror profecto philosophum in re tam gracili subtiliq; perspicienda tantisper caligasse, si alijs grauioribus tunc doctrinis intẽtus ad pauca prospectans quæ tunc scribẽtis intellectui se offerebant, aparenti coniectura sibi suasit, perinde verba infinita, ac nomina dari. Admirarer potius, si discrimen tam abditũ extemplò prospexisset. Equis nisi diuturno tẽpore, & plurimis vltrò citroq; discussis rationibus reperiet, quam ratio longe diuersa in verbis ac in nominibus inueniatur: quibus tã simillissima species, & apparentia est. Igitur ne dũ hãc positionẽ refellimus, iuuenes tetra caligine offuscemus, resolutorie dicito nulla esse verba infinita nec verba infinitari posse, quemadmodũ possũt nomina, & participia, Ideo illã dictionem finita, hactenus inseri cõsuetam à verbi definitione recidimus.

¶AD HVC aduersus definitionẽ instatur Aristotiles preter has particulas aliam verbi adiecit definitioni.s. & est nota eorũ quæ de altero prædicãtur Ita enim diffinit, verbum est quod cõsignificat tẽpus cuiuspars nihil extra significat, & est semper eorũ quæ de altero prædicantur nota. Quã dictionẽ (vt constar) Petrus Hispanus prætergressus est, ergo vel Aristotiles definiendo afluit (vitiũ in scholis turpius quã in moribus prodigalitas,) vel auctor definitionẽ mutilauit. Pro solutione argumẽti notato quid est notã esse, vt discernas, an id nostra definitione claudatur? an oscitanter prætermissum fuerit, quod nullo negocio si oculos in propositionẽ conijcimus, agnoscemus, Nã in ea prædicatũ subiecto cõiungitur: quã coniunctionem efficit verbum: hoc enim copulat, si quid copulandum est. Notã ergo esse, eorũ quæ de altero dicũtur, est esse copulam, qua prædicatũ subiecto adiũgatur, quod in omni ꝓpositione necessario reperimus, vt pote sine quo impossibiliter ꝓpositio cõsinget. Nec id solũ cũ dicimus, Petrus est albus, vbi euidẽter verbũ copulat, verũ est, sed etiã quãdo, Petrus est, tantũ asserim9. Etenim illic ens subintelligitur de petro predicari, illiq; proinde adiunari. Idem de verbo adiectiuo vt Socrates diligit Alcibiadem. Quanquã in his nõ tam distinctè verbum cõiungat, quin cõiungi potius, appareat, verũ, tamen reuera latenter habet. Primo ipsum

verbum

verbum est prædicatum. Quid enim prædicatum est, nisi quod de alio dicitur? & quid in hac Petrus amat Deũ, de petro prædicatur, quam diligere? Ergo verbum est prædicatum, quod cum necessario adiungi, debeat subiecto copula interesse debet. Vnde semper verbum in propositione est nota eorum quæ de altero prædicatur, Et in hac Plato docet philosophiam, docet est prædicatum, & prædicati nota, ipsum enim verbum sese subiecto copulat, Hanc naturam, seu proprietatem verbi quærimus, cur Petrus Hispanus vel ex cõposito siluerit? quipe quam in Aristotele quẽ sequebatur, exactam reperiebat. Præterea aliud non minus inter Philosophos celebre, ac omnium ore versatum verbo idem Arist. tribuit. s. quod verbum dicit compositionẽ, quam sine extremis non est intelligere: cuius prouerbii, mirandum est Petrum Hispanum non meminisse. maximé cum ex duobus dictis non sententiam ambiguam sed veram esse, atq; constantem dignoscatur. At si nõ fallor neutrum Petrum Hispanum tacuisse, reor, sed vtrumq; potius illa particula significare cum tempore ingeniose clausisse Primo ambo ista sunt vnum, non duo. Idem vnum est (inquam) notam esse eorum quæ de altero prædicantur, & dicere compositionem, quæ absq; extremis non percipiatur. Quid enim notam esse (vt vidimus) erat nisi coniunctionem esse, qua prædicatum vniretur subiecto, aptum autem esse verbum, vnire extrema, est, ipsorum extremorum compositionem importare. Itaq; sunt idem, & notam esse, & compositionem referre. Modo quã vnum, & alterum sint idẽ, quod significare cũ tẽpore, vel ex hoc illico emanet quiuis, pensauerit quid est cũ tẽpore significare se solo sine magistro facilimé intelliget. Est enim dicere actionem, seu passionem (vt sæpe repetimus & sæpius repetendũ est) prout sunt in fluxu, & fieri (id est) quatenus egrediũtur, & exercetur ab agente. Ergo si verbũ importat hãc habitudinem, egressionẽ, seu emanationem ab agente, necessario hanc illam copulabit: vt in hac Illefonsus legit, lectionem Illefonso verbum vincire videtur: quod est notam esse eorum quæ de altero prædicantur, verbum. s. applicare prædicatum subiecto, quod euidenter in verbis adiectiuis apparet, & idẽ de substãtiuis philosophãdum est. Hoc ipsum autem. s. notam esse est compositionem dicere, quæ sine extremis exactè non cognoscatur. Itaq; significare cum tempore, aut est tota natura verbi videlicet, & esse vnitiuum extremorum, & eorundem compositionem dicere. aut fons certe, & origo inde vtrumq; profluit. Et ideo sufficienter illis verbis naturam verbi auctor descripsit. Nam instare rursus: an ista vt Aristotilẽ exprimere, plus conduceret inquisitio est (cum rem teneamus) impertinacua, maximè quod Aristotiles non vtrũq;, sed alterũ in definitione expressit, alterũ extrà, quasi ex ipsa met finitione manarit.

¶ CONTRA quartam particulam cum tempore. Si hoc est quod exposuimus significare actionem, vel passionem, prout fluunt, ly, quiesco, & ly sto verba non essent: vt pote quæ non actionem, sed quietem, & priuationem actionis importat, secundo verbum substantiuum est, neutrum, sed esse & vitam significat: ergo non esset verbum, Tertio si verba cum tempore significãt: quoniam actionẽ, & motum referunt quæ (vt dicit Arist.) tempore mensurantur. ly generare, ac intelligere, hunc modum significandi non haberẽt, quæ actiones instantaneas, tempore non mẽsuratas important quæ omnia videntur deñia, & absurda. Oportere quam maxime arbitror, calleant iuuenes quidnã sit cum tempore significare: quod vt exacte percipiant, necesse est, aliquot regulas dediscant, atq; ex animo pellant quas grãmatici imbiberunt. Verbum igitur (vt docere iam cepimus) intelligant, nec significare tempus, nec aliquam reuera temporis differentiam, vt auribus, & mente quiete cõsultis vtcumq; cognoscent. Nam voces id repræsentant quod auditores eis perceptis intelligunt, atqui patet cum audio tempus me tempus intelligere, sed cum audio lego dumtaxat lectionem, cum ambulo cursum, & ita nullum tempus lego significat. At hæc valet & valetudo idem penitus referunt, sola modi significandi differentia distant, ergo si modo tantum non in re significata differunt, non significat, valet, tempus cum valetudo illud non significet. Secundo intelligãt non exigere rationem verbi actio vera, passio ve significetur, nam licet plerũq; veræ actiones, vel passiones exprimãtur, quãdoq; (vt in verbis obiectis arguendo cõstat) earum priuationes repræsentantur, sed verbi natura est referre motũ, vel aliquid per modũ motus q̃d est significare quid, prout, fluit, & exercetur. Is enim est modus singularis motus, seu actionis, vel passionis (quæ idẽ sunt)

nempe exerceri, & continuari. Nam tandiu solummodo permanent, quandiu continuãtur, quã primũ fieri desinunt, desinunt quoq; esse, nam cum facta non manent, sed pereũt. Vnde ly est, significat esse, viuere, existere, ac si hæc herér quia refert illa, quatenus qui est, exercet esse, & vtitur illo. Per hoc soluitur, primum, & secundum argumentum. Sed rogas, quid ergo est significare cum tempore? profecto nihil aliud, quàm significare aliquid per modum actionis, & passionis: quæ in nobis prope semper sunt tales, vt tempore mensurentur, eiq; velut mensuræ subiaceant. Et quia tam frequens in nobis est nostros actus tempore metiri: verbum significans actiones dicitur, significare cum tempore: quoniam significat id quod cum tempore fit. Sed de se verbum nullum tempus postulat, aut differétiam temporis vllam afert. Vnde post finem orbis cum motus quieuerit, tempusq; (vt scriptura testatur) cessauerit, tum loquemur nominibus, & verbis, ac modo loquimur, quãdo nullum stabit tempus Igitur de per accidens est verbo significare actionem: quæ fiat in instanti, si eam significat quatenus in fluxu, & tendentia, est velut egreditur ab agente significat. Et sic intelligo siue de nostra intellectione, siue de cognitione Angelorum dicatur cum tempore, significat, quia hoc non est tempus importare, aut quod importatur, tépore reali metiri, sed significare actioné, vel passionem quatenus fiunt, & exercentur. Sic satis arguméto tertio factum credo. Nam siue referatur actio instãtanea siue téporaria significabit verbum cum tépore: quando hoc nihil aliud est, quã repræsentare aliquid, vt effluit, vt decurrit, vt genero, & generauit.

¶ CONTRA eãdé parté arguitur, participium non est verbum, & tamen significat cũ tempore, ergo definitio est nulla: quia participiũ debebat, ab ratione verbi excludi, per id quod verbo proprium est: non per cõmune. Nam si non est verbum, & verbo participat: cõmunium vtiq; particeps est, ergo hæc definitio non continet id, quod singulare verbi est, quando quidem significare cum tempore (vt hactenus astruximus) erat proprium illius. Sed minor prioris antecedentis prob. participium diuiditur per tempora præsens, præteritum, & futurum. 2. non minus amaturus significat actionem, in ordine ad differentiam futuri, quàm ly amabit: igitur significat cum tempore. 3. Aristotiles censet participiũ significare cum tempore, & proterea adiecit definitioni, & est nota eorum quæ de altero prædicantur. Per quã patenter participium excluditur, vt pote non copula, sed potius cum subiecto copulatum, atq; vnitum: ergo hæc definitio Petri Hispani est diminuta.

¶ MOLESTVM est semper dialecticis participiũ, semperq; eius intelligentia negociũ in hac materia facessit, non valétibus plane discernere, an cum tempore significet? Et difficultas quidem non est definitionis defensio. Facilime enim prior argumentatio diluitur, respondendo non esse rectam præsens. f. indicatiui modi, negandoq; discursum. Nam constat casus verbi non esse verbum, nec excludi per significare cum tempore, quod est verbi proprium, sed per vltimã rectam. Quis ergo prohiber, quin cum amaret, & amauisset verbi obliquis, participium pariter casus habeatur, tãtũ, abest, opus esse, per quartã dictionem excludi. Maxime quòd cũ tempore significare non est tam proprium dialectici verbi, vt nulli alteri cõueniat, cum conuenire casibus inueniatur. Propriũ eius dicitur, vt tota classis verbi ab nomine distinguitur. Sed deficultas est definitione, de senia de reipsa, vtrũ cum tempore significet. Circa quod est aduertendum, participium medium quoddam esse inter nomen, & verbum strictè dictum, & vti medium extremis participare. Sumit (inquã) de nomine & verbo, cum nomine declinatione deducitur & casibus, quod à verbo penitus alienum est. Cum verbo in tempora partitur. Quæstio ergo est an communicet etiã significando cum tempore, & meo arbitratu si significat: imperfectè cum illo significat. Quod multis, ac manifestis rationibus probo. Primo nulla est differentia inter amans & prudens: ambo eundem modum significandi habent, illud autem non significat cum tépore: ergo. Nam quod prudens non habeat verbum vnde deducatur nihil refert. Quia de significatione tantum agimus. Quinimo ideo in exemplum illud adduximus, quòd euidentius erat, nullatenus cum tempore significare: cum tamen eũdem omnino modũ significandi cum amans (vt apparet) sortiatur. 2. quando participium est nomen, nõ significat cum tépore, ergo nec quãdo verbum. Quia accipi vt nomé, vel verbũ, solũ acceptioné variat, non significationem: de qua dumtaxat in præsentiarum verba facimus. Præterea in hac propositione, Petrus fuit amás, est amans,

amans,nemo hactenus existimauit duas esse dictiones cum tempore significantes, sed tãtũ vnã.s.verbum.& tamen accipitur hic participialiter?vbi nã melius, si hic nõ accipitur? Ergo non significat cũ tempore. Cõfirmatur ly amatus non importat absolutè passionem in ordine ad præteritũ, cum optime ac verè si Petrus inciperet, nunc amari: diceremus, Petrus est amatus. Secũdo confirmatur quia notam esse eorum quæ de altero prædicantur profectò (vt vidimus) ex significare cum tempore profluebat, vnde nullatenus notã esse, infert, nihil, aut parum cum tempore repræsentare. Arbitror significare cum tempore primo & principalius indicatiuo modo cõpetere, cæteris modis minus perfectè. Nã profectò non tã adamussim exacteq; actionẽ, vel passionem, pro vt sunt in fieri & fluxu significãt: participijs aũt, gerundijs & supinis tã minus cõuenire quãta est ipsorum ab verbò separatio, & discõtinuitas, coniugatioq; diuersa. Sunt enim extra propriã verbi declinationem propriã formam habentia partes verbi, velut hominis, sanguis, & capilli affixi quidem, sed discontinui. Deinde omnia hæc sunt media reuera nominis naturæ germana, & valdè propinqua, vnde non negamus quadam tenus ratione suum significatum importare, in ordine ad aliquam differentiam tẽporis. Sed tã diminutè, ac imperfectè vt per illam dictionem, significare cũ tẽpore, probè, & sufficienter ab ratione verbi arceantur.

¶CONTRA quartã particulã, cuius nulla pars, arguitur. Verbum adiectiuum est complexũ, tantundẽ est enim amo, ac sum amãs, amaui ac fui amans, in vniuersum demum adiectiuum per participium & verbum substantiuum resoluitur. Igitur illa conditio est nulla. Cũ a principio animum ad sumulas cõmẽtandas appuli, firmo decreto mecũ statui non modo in expugnãdis stultis opinionibus (quarum nõ modica in arte iam est cõgeries, si modo opinio appellãda estquæ nulla ratione fulcitur) nullum laborẽ insumere, ne stultus pariter iuxta sententiã philosophi refellendo viderer: verum nec eas quoquo pacto recensere quantum saltem fillere, potissem Indignissimas eas sapiẽtũ memoria iudicãs, vel vt apud sapientes referrẽtur, adeò à veritatis limine, lõge absunt, distãtq;, & vt proprio loquartã manifestè veritati cõtradicũt. Quas proinde letheo fluuio immergẽs nũquã enerrauras multo vtilius obsequiũ me dialecticis præstare, credidi, quã si referrem. Igitur non nullorũ beneplacitis in hac materia penitus amotis aduertendum est, duplex esse verbũ alterum adiectiuum, alterum substantiuum. Hoc vnum tantum est, sum, es, fui nisi ly exsisto substantiuum existimes: cætera omnia sunt adiectiua. Substantiuum appellatur quoniam significat substantiam, exsistentiam, esse rei, ac vitam, quæ velut rei substantia reputatur. Adiectiua vero quoniã actiones vel passiones important, quæ sunt vti accidentia exsistenti aduenientia, vt ambulo scribo, moueo. Distinctio quidem hæc non ex modo significandi, sed ex re significata depromitur: nam si penes modum significandi colligeretur, multa essent substantiua. Quid enim prohiberet plura talẽ modum participare? Vnde non est similis distinctioni terminorũ in absolutum, & cõnotatiuũ. Vtrumq; est enim cõnotatiuum. Nec nominũ apud grãmaticos in substãtiuum & adiectiuũ, sed solum differũt in materiali significato, quod vnum importat esse, alterũ actionẽ, ambo cũ tẽpore. Secũdo est cõsiderandũ, quòd verbũ adiectiuũ potest, resolui in substãtiuũ, & suum participiũ vt scribo, sum scribẽs. Hoc ideò quòd significãt actiones, vel passiones: quæ præsuponũt esse. Qui enim scribit, legit, ambulat, primo est deinde ambulat. Sed hoc non est tam proprium adiectiui, quam & substantiuum congruè simpliciter resoluatur. Aptè enim ly Petrus est, exponimus Petrus est ens. Verum maior quædam ratio est, & tantillum discriminis in adiectiuis, quòd per verbum & participiũ res distinctè explicantur. Vt sum ambulans: in substantiuo vero idem in vtraq; dictione exprimitur. Quãquãsi de resolutione sermo est perinde resoluitur, ac adiectiuum. Quibus expositis respõdetur negãdo antecedẽs, Inopinabile est enim, adiectiuũ sit cõplexum, substantiuũ incomplexum: (vt illi concedunt,) primò quoniã non differunt ex modo significandi, sed penes rem significatã: cõplexum autem, & incomplexum in modo distant. Secundo si cõplexũ esset, quia resoluitur, idẽ potest fieri in substãtiuo. Vnde procõperto tenendum est verbum adiectiuum ita esse incomplexum, sicut substantiuũ. Nec valet illatio: resoluitur cõplexo, seu exponitur ergo est vnà complexum. Nã homo (qui est incõplexus) explicatur sua definitione. Maxime quòd non necessario hæc adiectiui resolutio, sed voluntariè fit. Nec eum audio

Petrus legit aliter intelligo, aut concipio. Sed replicatur: ſi neceſſario non reſoluitur, & tãtum æquipollent in conſequendo, non in ſignificando? qua forma, & via de adiectiuo verificatur notã eſſe eorum, quæ de altero prædicantur. Siquidẽ in hac Petrus ſcribit, non vnit verbum cũ præter ſe nihil ſit quod vniatur. Si ergo neceſſe eſt copula differat à copulatis, oportet hæc Petrus ſcribit, ſit hæc Peterus eſt ſcribens. Sed retorquetur ſatis tempeſtiuè, argumentum ſi vt ſit nota, requiris reſolutionem, adiectiuum certe non erit verbum, vt pote non copula. Quia ſi in hac Peterus ſcribit, non eſt copula, ſed in iſta Petrus eſt ſcribens, hic vtiq; participium nõ eſt copula ſed ly eſt. Ita generaliter nunquàm notam eſſe, competeret adiectiuo. Secũdo hæc oratio formaliter, vt iacet, Petrus ſcribit, eſt perfecta propoſitio: ergo perfectiſsimam copulam habet. Nam ſine copula, & nota eorum quæ de ſubiecto prædicantur, nulla propoſitio conſurgit: ergo hic eſt optime nota Petrus ſcribit, atq; adeo vnit, & prædicati cũ ſubiecto compoſitionem importat.

¶ Demum quæres qua nã ratione verba termini connotatiui ſunt? cum non ſignificent accidens, per modum alteri adiacentis, ſed actionem prout egreditur potius ab agente. Secundo cõnotatiuus connotat ſuum materiale ſignificatum cui hæret, verbum autem non apparet, connotare niſi modum actionis prout exercetur. Eſt aduertendum quòd vtrumq; & li album, & li amo dicunt cõpoſitionem, nam li album importat albedinem, prout eſt in altero, li amo actionẽ prout ab alio fit, vnde compoſitio verbi eſt compoſitio actionis, vel paſsionis cum ſubiecto. Quinimo quia ſignificat actionem, quæ neceſſario ab vno in aliud tranſit, ſaltem ex modo ſignificãdi compoſitionem, amborum extremorum affert, & ideo etiam cõſignificat materiale, ſi alij connotatiui hoc faciunt, & ſignificant per modum alteri adiacentis. Si quæ autem alia de verbo, aut in verbo ſuper ſunt aptius capite de propoſitione dicentur.

Cap. De Oratione.

TEXTVS.

ORATIO EST vox ſignificatiua ad placitũ cuius partes aliquid ſignificãt, vt Petrus albus. Quæ eſt duplex, alia perfecta, quæ perfectum ſenſum generat in animo audientis, vt Petrus loquitur. Alia imperfecta, quæ imperfectũ ſenſum generat, vt Plato docens. Perfectarũ alia eſt indicatiui, vt homo currit, alia imperatiui, vt Petre fac ignem, alia optatiui, vt utinam eſſem doctus, alia ſubiunctiua, vt ſi veneris ad me, dabo tibi equũ, alia deprecatiua, vt miſerere mei Deus ſecundum magnã miſericordiam tuam. Harum autem orationum ſola indicatiui eſt propoſitio.

Lectio Vnica.

ORATIONIS definitio eadẽ quæ termini cõplexi eſt, niſi quod nomẽ termini infronte definitionis nõ ponitur, ob id quòd illa particula ꝓpoſitio excluditur, ne ſit terminus cõplexus, hic cõtrà volumus, propoſitionẽ includere, vt ſit oratio. Dedimus autẽ definitionem per vocẽ, vt omnibus eſſet modus vnus definiendi cõmunis. i. nomini, verbo, termino, orationi de quibus hactenus egimus. Cuius partes: iam oratio ab nomine & verbo ſeiungitur, quaſi totum à partibus, nã his illa carebant, eſtq; (vt conſtat) omnis terminus complexus oratio, ſed non e cõuerſo, omnis oratio cõplexus. Cuius natura ſuo loco expoſita, & cognita nulla ampliori expoſitione indiget iſta definitio. Diuiſio etiã ſubiũcta eſt perſpicatior quã vt cõmentationem poſtulet. Solùm exarandum quid nam ſit perfectũ, aut imperfectũ ſenſum exprimere. Res ſatis perſpicua eſt: talem ſententiam ſignificare, vt quantum eſt in ſe haud mentem audiens

audientis pendentem, ac sollicitam habeat vt Petrus legit, Paule recede, vtinam essem bonus, si studuerō proficiā. Tales orationes significant sigillatim, ita quòd integrè & absolute vt auditor finem loquendi amplius expectare, non cogatur vt sæpissime contingit. Nam si dicas me amare Deum, expectat profectò auditor velut sermonis exitum, quid sibi velit, aut quo proferens tendat. Hic autē Plato disputat, nihil amplius præstolatur. Haud tamen opus est, consentiat, vel discentiat audiens, aut vera, falsaue sit propositio, quantum libet enim sit impossibilis vt homo est lapis, aut repudiet concipiens, erit sensus perfectus, & oratio perfecta. Tantum orationis respiciēda est significatio. Quod si has omnes næniās, ac tricas dēclinare, facile velis: hac forma defines Oratio perfecta est, quæ significat sententiam integram, imperfecta quæ mutilam ac truncatam sententiam profert, & vt clarius dicam sententiæ frustulū vt Petrus sanus, Ioannes scribens. Perfecta autem oratio est quintuplex.

¶ Sanctus Thomas ingeniosè & doctè vt cætera, huius diuisionis sufficiētiam ex eius fundamento demōstrat. Pro cuius notitia sciēdum, quòd vt ex Aristotile priori libro retulimus, ea quæ sunt in voce signa existunt earum quæ in anima intellectionum. Nam vt cōceptiones nostras hominibus proferamus voces, & scripturas instituimus: quod maximè orationibus multo melius, quàm simplicibus sigillatim vocibus efficimus. Illis nāq; integram sententiam proferimus, illis alios docemus, militibus imperamus, rempublicā gubernamus, & dirigimus, quid deniq; intus latet, quod extra vocibus nō educimus? Vnde oratio vocalis, & scripta est instrumentū quodam rationis, & animæ quo suos sensus, cōmunicet. Ex quo fundamento duo corollaria pullulāt. Primum bene orationem perfectā & imperfectam per sensus integri, aut truncati expræssionē definiri. Siquidem instrumentum per suum finem aptissimè diffinitur, vt serra per lignorum scisuram, vomes per terræ arationē aruiq; cultū, calamus per scripturā. Igitur cū finis quē mens vsu orationū assequitur, sit se se, suosq; sensus, quibus cum loquitur, prodere scitissimè per explicationis perfectionē, aut imperfectionē orationes hæ definientur: vt pote instrumentum mētis vnicum ad illud consequendum. Secūdo infertur (quod ad præsentis diuisionis intelligentiā pertinet) tot necessario esse orationes perfectas, quot ad scopum attingēdū ratio postulat. Est autem vis intellectus, non modo in se rerum naturas concipere, verum res agendas ordinare, atq; præcipere. Nā quarumcumq; rerum ordo, siue natiualium, siue artificialium est singularissimus intellectus effectus: cum impossibile sit, nisi in intellectu virtutē ordinandi insitā reperiri. Per hāc regulā verissimā, quàm lumen naturale ostendit, & docet, prisci Philosophi Deū esse, cognouerūt. Quoniā necesse est, mens aliqua existat, ab qua ordo admirabilis terrū, & orbis partiū concentus, & dulcis armonia promanet. Explicat ergo intellectus, & quod intelligit, & amat, seu desiderat, & quod circa se, alios ve ordinat, & dirigit. Ad explicandum judicia deseruiūt indicatiuus, & subiūctiuus, vt mox capite sequēti videbimus. Ad insinuādam, ac pate faciendam, voluntatis propensionem, optatiuus. Ad ordinandum alios, imperatiuus, nam inferioribus imperat, superiores deprecatur. Igitur quinq; sunt orationes perfecte, indicatiua, subiuntiua, optatiua imperatiua deprecatiua.

¶ CONTRA diffinitionem orationis arguitur ly amo, & pluit, sunt orationes, & perfectæ quæ tamen partibus carēt, quinimo illa sola syllaba, si, (quæ latinè etiā dicitur) quis cum interrogatus, sit ne Petrus domi? respōdet. Si, generat perfectum sensum, & est penitus incomplexa. Dicimus orationes debere, habere partes significātes in se nō ex bonitate intelligētis, vel quid supplentis, quales nō sunt illæ dictiones: sed ex cōsuetudine & vsu in vna prima persona, in altera sub intelligitur natura. Et ly, si, æquiualet interrogationi præcedēti non ex se sed quia illa præcessit, cū tamē vt esset oratio, deberet in se, vbicūq; locaretur, quasi expropio partes sortiri. At cōtra definitionē orationis perfectæ, hæc Plato legit, est perfecta vt pote indicatiui, & tamē nō generat sensum perfectū: siquidē audire adhuc, expectamus, quid legat. Quinimo ipsius met vis verbi videtur suspēsa manere cū exigat in aliud trāsire & nō trāseat, quantò magis erit suspēsus auditor. Respondeto, nō necesse fore, ita exactā & suis numeris absolutā sentētiā proferat, vt nihil possit addi. Sufficit talem significet, vt sententiam faciat, & possit audiens quiescere. Nam in sensu perfecto explicādo quidam gradus reperiūtur. Aristoteles, demum, ex omnibus his oratio-

nibus(inquit),sola indicatiua nostrã confideratio complectitur,reliquas alterius facultatis est, pertractare. Sic deinceps de solo indicatiuo, cæteris,vt par est,prætermissis,disputabimus.

¶ A T cum hactenus dictum sit, terminum complexum vniuersaliter esse orationem, hanc autem non generaliter esse terminum merito in calce huius capitis quæritur,adquã vsq; metam finemq; oratio terminus complexus est? An exorationibus(inquã)quotquoe non fuerint propositiones,termini censebũtur complexi? Ex vna parte sola propositio videtur ab ratione termini excludi , atq; ex terminari, vt prima definitione patet,exqua simplex conficitur propositio , ex alia apparet inconueniens & incomodum orationes perfectas aliorum modorum terminos facere,præsertim cum ad propositiones simplices nõ ordinentur. Haud enim apparet, quonam pacto ex oratione optatiui propositio posit,componi. Inhac quæstione ego existimo,nullam orationem perfectam esse terminum complexum. Enimuero quamquàm termini principaliter ad exprimendum iudiciũ intellectus diriguntur:ipsa etiam volũtas est potentia princeps hominis & cæterarum regina. Nec minus proprium est eius appetere quã intellectꝰ intelligere: nec parum est quẽ libet suum explicare appetitum. Vnde nulla oratio perfectum sensum explicans, æquum est,terminus,sed totum quoddam in suo genere existimetur. Et ita consequenter arbitror in definitione termini particula , ex qua simplex conficitur propositio, omnes orationes pfectas excludi. impfectæ vero optimo iure termini iudicabuntur, vt pote quæ sicut imperfectum ad perfectum ordinari solet:ad perfectas cõficiendas instituuntur. Alias multi erunt profecto sine vlla disceptatione termini quibus illa defiitio (s. terminus est signum propositionis constitutiuum) nõ competat. Nã si amarẽ,& amẽ,& amaquas quæso propositiones formaliter, & significanter (vt requiritur)componunt?certè nullam indicatiui modi componere,queunt. Igitur nomine propositionis cõgruè potest oratio perfecta intelligi quinimo & complexa propositionalia(vt in subsequentibus videbimus)nã Petrus Hispanus definiens hypotheticã dicit cõponi ex duabus cathegoricis: nomine cathegoricarum etiam aliorum modorũ orationes intelligens & per consequens non est cur oratio quæqueperfecta terminus,sed termini suis censeatur.

Cap. 4. De modo sciendi.

TEXTVS.

MODVS SCIENDI est Oratio alicuius ignoti manifestatiua, vt homo est animal rationale. Qui est triplex definitio, diuisio, argumentatio. Definitio est oratio rei naturam exponens, vt triãgulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Albedo est color disgregatiuus visus. Diuisio est, oratio rem in suas partes distribuẽs: vt animal aliud rationale, aliud irrationale. Argumẽtatio est oratio inqua ex vno infertur aliud, vt Petrus ridet, ergo est risibilis.

Lectio Prima.

HAEC modi sciẽdi materia,quã necessariũ est,à summulistis pingui Minerua cognoscatur,tã vtile,ac requisitũ est non plene modo attingatur. Et noceret enim,si iã deinceps eã penitus ignorarẽt, & obesset pariter si nũc exactè doceretur. Siquidẽ tota logica est quidã modus sciendi,vt pote hoc tota versans scilicet in forma , & multitudine definitionis, diuisionis , argumẽtationis tradenda. Qua in re expedit maximè sivim ordini naturæ noluimus afferre,nõ antea perfectè modũ sciendi cognoscatur , donec integrã disciplinam percurrerint , atq; lustrauerint Et ideo perperã mihi semper egisse,vidẽtur, qui modũ sciendi ita in præsentiarum exponunt, vt fusiùs in sequẽti artis ꝑgressu nõ explanetur Modus profecto habẽdus est in expositione modi

modi, vt qui modũ sciẽdi tradũt, nõ vltra modum doceant. Modus autem tenẽdus is est, vt in genere natura modi explanetur, species suis particularibus locis cognoscendæ relinquantur. Igitur modus sciendi est oratio alicuius ignoti manifestatiua. Nam optima ars, & forma sciendi est vt quod ignotum est manifestetur, ad ea enim cognoscenda quæ iam nota sunt, non opus est, modum inuestigare, cum modus sit velut medium, quod tamen nisi ad ea comparanda quæ non habemus, minime quærimus. Et modus sciendi debet esse semper oratio, siue natura magistra, siue præceptore instituente discamus. Nam in ipsa quoq; mente cum per nos inuentione addiscimus suo modo orationes & propositiones sunt, quod manifestè ipsæ orationes vocales ostendunt. Voces enim exterius formatæ (vt dudum dicebamus) vicariæ sunt earũ orationum quæ in mente latitant. Quibus animum amicis patefacimus. Quòd est argumentum euidens idem quoq; in mente accidere, nempe vt orationes, & omnino argumentationes sint. Quinimo experimur ore occluso, & lingua quiescente intus nos silenter discurrere, ratiocinari, loqui, & integram concionem formare. Quod probat nihil nos in voce agere, quod prius mentis verbis non agamus. Igitur modus sciendi, quodcumq; & vbicumq; discamus, semper est oratio alicuius ignoti manifestatiua. Quæ statim in tria subdiuiditur. s. definitionẽ, diuisionem, & argumẽtationem. Hæc autem nihil aliud sunt, quàm distincta media: quibus diuersa, & diuersimode scimus. Quoniam (vt in posterioribus tractaturi sumus) nõ vno, sed multis modis quid quã sciri contingit. Sufficientia autem huius diuisionis plerumq; hac via colligitur: quod ignotum aut complexum, aut incomplexũ, est, hoc definitione & diuisione addiscitur, illud argumentatione. Et ratio rationis (quã post modum melius intelligemus) est, quòd de re incomplexa non quærimus, nec quærere possumus, nisi quid? aut quotuplex? aut qualis? aut quanta sit? & similia: quæ diffinitione & diuisione panduntur: complexum autẽ si nos latet (& complexum vocamus propositionem) necesse est argumento manifestari. In eo enim pernoscendo tantum superest de eius veritate constet: quod argumentatione peragitur. ¶ Cõtra definitionem primam sic arguitur, sepæ diffinimus quod notũ est, probamus itidem quod omnibus palam est. Nã omnis modus sciendi est oratio, cum modus sciendi optimus ac princeps sit experientia rerũ, illarum scilicet proprietates experiri vt in medicina cõstat & Aristotiles in principio methaphisisæ sentit. Pro horum solutione notato, multifariã aliquid à nobis cognosci, cũ antea ignoraretur, primo reuelatione diuina, qualiter Adam, prophetæ, Salomon, Apostoli aut in omnibus, aut in quibusdam cœlitus inspirati fuerunt. vnde Petrus de sacrarũ literarũ auctorib9 ait, nec enim volũtate humana allata est aliquãdo scriptura, sed spiritu sctõ inspirati loquuti sũt sancti Dei homines. De quo genere docendi dicit Daniel. 2. Nabucb Donosori Regi Babilonis, Deus dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam, ipse reuelat profunda, & abscondita. Et iterum ibidem, est Deus in cœlo reuelans misteria Cuius doctrinæ discipulos Dauid iure fœlices appellat dicens. Beatus quem tu erudieris domine. Sed is modus discendi non debuit hic a nobis definiri quia nulla diffinitione pendet, vt pote supra naturalis, multiplex, & nõ frequens. Alius modus sciendi est inuentio vt pote cum absq; doctrina experientia præeũte incognita cognoscimus. At hoc post omnia fere iam labore, & studio antiquorum inuenta rarissime vsu venit vt se ipso quisq; artem indaget, & comparet: præterq̃, quòd multò facilior, & certior ad discendum est doctrina, disciplina q;. Nã etsi experientia plurimum iuuet, multò tamen melius res per suam diffinitionem cognoscitur. Vnde Augustinus in de doctrina Christiana, cum multa signa rerum sint, principatum significandi, & res manifestandi vocibus tribuit. Secundo dicimus quòd oratio est modus sciendi proximus: experientia remotus. Quia experientia ipsa ad diffinitionẽ, & diuisionem venandam tendit, ac dirigitur. Tertio dicimus quòd experientia non est generalis modus in omnibus. Sunt enim disciplinæ quædam res tam sublimes diserentes, vt nos eas aut experiri, aut ad sensum neutiquam possimus ostendere. Oratio autem manifestatiua ad omnia valet. Et causa est quòd experientia subiicitur sensui, qui dumtaxat ad corporalia, & singularia extenditur oratio autem manat ex mente, qua (vt Aris. docet) est omnia fieri: quæ omnia (inquam) tam singularia q̃; communia corporea, & spiritalia cognoscere, potest. Igitur ad argumentum, iuxta hæc discrimina vera antecedens

diſtinguito. Ad ſecundum dicendum, quòd cum definitio ſit ipſa rei manifeſtatio nō poſſumus diffinire rem iā notam antequam diffiniretur, Poteſt quidem fieri vt cunq; nota ſit: non tamen plene, & poteſt etiam nota eſſe definienti per eandem nihilominus definitionem non ei, cui datur diffinitio. Secundo dicimus, quòd quantumcumq; definitum ſit notum, ad ſuam definitionem relatum, quæ multo perſpicatior eſt ignotum apparebit. Contra diuiſionem modi eſt argumentum, multa prius ignota ſine definitione, diuiſione, vel argumentatione patent: vt cum pingere dicimus cum facta in curia audimus, cū ex India incredibiles rumores aduentant. Verumtamen ſicut nos hic, non dequacūq; ſcientia loquimur ita nec de quocumq; modo. Sciētia.n. latiſsimè patet vt ſcire dicamur, quodcumq;, & vt cumq; intelligimus, de qua tamen non niſi cum philoſophis, nunc ſtrictiſſime agimus. ſcientiæ vero exactæ dictæ non ſunt plures quam hi tres modi comparādæ. definitio ergo eſt oratio rei naturam exponens, vt homo eſt animal rationale. Nonnulli definiunt ſic, eſt oratio naturam rei, aut termini ſignificationem exponens. Nō multum refert, tametſi prior breuior ſit, & ſufficientior etenim termini ſignificatio eſt eius natura. Rei autem natura poteſt, multipliciter innoteſcere: aut ſcilicet per eſſentia ſuam aut per aliquot proprietates: vt faciunt medici, qui per effectus herbarum definitiones venātur. Quoquomodo, fiat, dicitur diffinitio. Quādo aūt rem diffinimꝰ licet vtamur termino, nequaq; iam terminum, ſed rem ſignificatam diffinimus. Vt hic albedo eſt color diſgregatiuus viſus, albedinem deſcribimus, cuius natura explicatur non vocabulum ſignificans. Aliquando autem diffinimus tantum vocem vt cum quærimus, quid terminus vt lydeus, aut rector ſignificet. Et reſpōdemus, ſubſtantiam primam, vel quid huiuſmodi, tūc non de natura rei ſignificatæ, ſed de ſignificatione termini ſignificantis tractamus. Hac de cauſa conſueſcunt dialectici dicere duplicē diffinitionem eſſe, aliam quid rei, aliam quid nominis, vnam ſ. quæ explicat naturam rei importatæ per vocem, aliam quæ ſignificationem apperit ipſius vocis. Quam diuiſionem diffinitionis (vt ilico in ipſa definitione inſinuent) illum modum diffinēdi diſiunctum tenent i. eſt oratio naturam rei, aut termini ſignificationem exponens. Hac in parte tamē non eſt ſiſtendum cùm eadem vtriuſq; ſententia exſiſtat. Aſt circa diffinitionem realē eſt aduertendum duplex mea diffinitum eſſe, propinquum ſanè, & principale Propinquum appellant ipſum terminum in fronte ac limine poſitum. Nam quia diffinitiones dātur per terminos loco rerum ſubſtitutos, nō poſſunt termini non cenſeri aliquatenus diffinitum: & propinquum, tùm quòd propinquius eſt diffinitioni formali, tùm quòd proximum conſiderationi logicali. Principale autem eſt ipſa res cuius quidditas ſignificatur. Quidditas enim, eſſentia, ratio, & natura cum de rebus ſermo habetur apud dialecticos pro eodem vſurpantur. Diffinitio ſolet dupliciter ſummi vno modo pro tota oratione ex diffinito & ſignificatione conſtāti, qualiter ſūpta ſēper eſt propoſitio, cū diffinitio de diffinito in ea prædicetur. Aliquādo pro ſola diffinitione, quatenus ab diffinito ſecernitur: vt animal rationale eſt diffinitio hominis. Ly vox ſignificatiua ad placitum ex qua ſimplex conficitur propoſitio, termini. Et hæc eſt cauſſa cur diffinitio non vera vel falſa, ſed bona vel mala dicitur: nimirum quia non eſt propoſitio. Et in hac acceptione (quæ illius propria eſt) ſolēt dialectici dicere, duas conditiones cuiuſlibet diffinitionis bonitatem exigere. Primam, vt clarius, & diſtinctius quam diffinitum ſignificet. Nam cum diffinitio ſit diffiniti explicatio, ſi clarior & perſpicacior non foret, haud bona explicatio eſſet. Quo circa illud magnopere cauendum eſt, vt diffinitū diffinitionem ingrediatur: aliàs quomodo poteſt lucidior eſſe continens rurſus in ſe tenebras obſcuritatemq; diffiniti. Sed neceſſe eſt alijs terminis clarioribus, & nō vno, ſed multis. vti quoniam vnus qualiſcumque fuerit ſignificabit diffinitum æquè, & incomplexè & confuſſe. Secunda conditio eſt, vt diffinitio ſit adæquata tantum habens quæ prorſus ad explicandam rei naturam neceſſaria ſint, nō plura pauciorave, ne redundans ſit, vel mutila & diminuens. Debet namq; eſſe propria, (vt aiunt) lucida, & compendioſa quantum poſsit, fieri breuis, vt leo eſt animal rugibile, naturam leonis, & nihil aliud. Ex quo tria corolaria à primè cōſideranda ſequuntur: primum eſt quòd diffinitio, & diffinitum ſunt conuertibiles, hoc eſt, de ſe mutuo etiam cū diſtributione prædicabiles, vt omnis homo eſt animal rationale, & omne animal rationale eſt homo. Et omnis modus ſciendi eſt

oratio

oratio alicuius ignoti manifeſtatiua, & omnis oratio eſt modus ſciendi, ſicq; in cæteris. Secundum vt de quocumq; verificatur diffinitum, & diffinitio pariter & conuerſo. Quinimo (quod eſt tertiũ) de quocumq; dicitur vnum cum addito, dicitur alterum cum eodem. Quia cum idem & conuertibilia ſint, quodlibet vni addatur additur ſimul alteri, vt ſi eſt homo albus, erit animal rationale album. Ex quibus corollarijs duo priora nulla habent nec poſſunt habere exceptionē. hoc tertium etſi æque verum ſit, haudita planum eſt. Poſtulat enim multa quæ non facile callētur, nempe vt proprietas logicalis nulla inferēdo mutetur, quod tamen frequēter in hac ſpecie argumentationis contingit, obidquod illud additum aliter in antecedens, aliter in conſequens ponitur.

¶ HINC ſequũtur duo loci arguēdi in hac materia. Primus eſt ab diffinito ad definitionem & econuerſo affirmatiue vel negatiuè conſequentia. (Inquam) in cuius antecedens affirmatur, vel negatur diffinitum, & in conſequens ſimili forma diffinitio poteſt poni. Nam ab affirmatione vel negatione diffiniti ad affirmationem vel negationem diffinitionis & ediuerſo certiſsima eſt conſequutio. Et in hoc ōfectus diffinitionis cōuincitur ſi hæc regula. ſ violatur. Si alicui definitum conuenit cui definitio non conueniat aut è conuerſo. Quoniā ſicut ſunt termini conuertibiles, ita quoad verificationē omnino pares atq; æquales. Secundus locus arguēdi, eſt ab diffinito ad quamcumq; partem definitionis ſed nō e contrario. Vt ſi li homo eſt nomen, ergo vox ſignificatiua ad placitum, Brunelus eſt equus, ergo hinnibile, Si Iſocheles triā gulus ergo figura Haud tamē valet ex oppoſito, iſta res eſt animal. ergo eſt homo: à parte ad totum Loci arguendi ſunt quædam argumentorum ſedes, & regulæ generales: ex quibus ſuas vires illatio deſumit, quorum in dialectica magnus numerus eſt. Sed quos memoriæ figere, plurimum cōfert: vt pote argumētorum quaſi oſſa, & nerui. Vt ſi formatis conſequentijs quis inficias iret, cum certæ, ac efficaces ſint, firmaret oppugnator dicens, tenere ab diffinito ad definitionem. Nam hos locos velut cōſecratos olim lucos immane piaculū eſt violare, aut infringere, & violat certe quicumq; locum negat, de loci firmitate aut veritate hæſitans. At ideo tamen oportet, hi loci tantum ſtatuantur, qui ſint firmiſſimi pariter & veriſsimi. Summam enim autoritatē loci quā apud dialecticos obtinent unde ſibi, niſi ex irrefragabili certitudine qua pollent vendicarunt? Congrue autem primus argumentandi locus aptiſsime ex primo ſciendi modo. i. ex definitione colligitur, qui ſicut primas tenet, ita ſoriam cæterorum origo, ac principium eſt.

¶ CONTRA diuiſionem definitionis arguitur, nulla definitio rei eſt, quin nominis ſignificationem explicet & e conuerſo, definitio nominis aliquatenus naturam rei. Vt hæc definitio, animal rationale probe explicat ſignificationem nominis: & hæc termini albi corpus habens albedinem quadam tenus rationē naturam albi: male ergo ſecernuntur. Ad hoc eſt aduertendum quòd (vt Boëtius docte aduertit) ſignificatio termini, & res ſignificata per illum ſunt adeò coniuncta quātū ad explicationem: vt neceſſum ſit intellectus diſcerniculo ad eas ambas cognoſcendas & diſiungendas uti. Eſt autem interſtitiũ hoc, quòd definitio rei præfatis conditionibus clarius, & diſtinctius rei naturā explicat. Quid nominis vero ipſam rem ſignificatam dicit eius natura relicta. Vt corpus habens albedinem eſt ipſa res ſignificata albi nihil de natura explicans. Siquidem corpus, & albedo quæ ibi poſuimus, non explicant quoquo pacto quid ſit corpus, & quid albedo. At li animal rationale explicat non hominem, ſed quidditatem eius. Non nulli exiſtimant terminum abſolutum non poſſe apte definiri, ſed tantum connotatiuum. ob id quòd abſoluti ſignificatio niſi rei ratione expoſita, non exprimitur, quod patenter falſitatis conuincitur. Quia ſiquis interrogatus, quid ſignificat homo? reſponderet, nos, ſufficienter ſignificationem definit. Quoniā ſi definitio nominis eſt ipſius ſignificationis explicatio, cum illic probe ſignificatio exprimatur, definitio ſuo modo cenſenda eſt. Itaq; differunt ambæ definitiones, quòd altera nos in notitiā quidditatis rei adducit, altera tantum in cognitionem ipſius rei. Et certè ſi bene aduertimus, vix ſe ſe hæc definitiones vnquam tangunt: quia definitio quid rei non explicat ſignificationem nominis, quandoquidem nō eſt illud formaliter, quod ſignificat. Haud enim animal rationale ſignificat hominem ſed animal & rationale.

¶ CIRCA definitionem nominis ne quis decipiatur aduertendum, aliud eſſe interpræ

tationem

tationem nominis, aliud ethimologiam, aliud definitionem. Hæc est per quam cognoſcimus rem ſignificatâ. Ethimologia eſt quædam deductio cauſæ vnde impoſitores adducti ſimplicia nomina compoſuerunt, & talibus rebus accomodarunt, ita Cicero. 1. acade. verborum etiam explicatio probabatur idest, qua de cauſa quæq; eſſent, ita nominata quam ethimologiam appellat, vt ingenioſus dicitur quaſi vim gignendi habens intus: anguis quòd anguloſe vel ſinuoſe ſerpat & nusquã rectus, prudens vt proculuidẽs, nox velut noceat, dogma ab putando, facundus facile fari potens, luculentus, lingua, clarus, & ſermone lucidus que nõ ſunt quoquomodo definitiones, nec nominis quidem. Vnde Sanctus Tho. 2. 2. q. 92. arti. 1. ad. 2. aliud eſt ethymologia nominis, aliud ſignificatio nominis, illa attenditur ſecundum id, a quo nomẽ imponitur ad ſignicandum. Vt lapis imponitur à læſione pedis. Non tamẽ hoc ſignificat, alioquin ferrũ cum lædat pedem, eſſet lapis. Deinde per has rationes, rem ſignificatâ non cognoſcimus. Non enim prudens ſignificat videntem ab remotis cum multi ſint etiam lincei imprudentiſsimi. Interpretatio autem tranſlatio ſignificationis in alio idiomate, vnde interpræs dicitur quaſi partes inter duo idiomata agens, vt iudei interprætantur cõfeſſores, martires teſtes. Ecclæſia conuocatio, Angelus nuntius, catholicus vniuerſalis, Euchariſtia bona gratia. Propheta, præfator qui porrò fatur & de futuris vera enũciat. Patriarcha patrũ princeps Monacus ſingularis.

Lectio ſecunda.

DIVISIO eſt oratio rẽ per ſuas partes diſtribuens, vt terminus alius vocalis, alius ſcriptus, oratio, alia perfecta, alia imperfecta. Modus ſciendi, alius definitio, alius diuiſio, alius argumentatio. Quæ perinde ac definitio bifarie ſumitur, aut pro tota ſcilicet oratione conſtanti ex diuiſo & membris diuidentibus, aut dumtaxat pro his partibus. Primo modo ſemper eſt propoſitio etiam ſi nulla copula exprimatur, quia eam oportet ſubaudiri. Secundæ acceptionis diuiſio exigit ad ſui bonitatem duas proprietates. Prima eſt, ne per multas, ſed per quã paucas partes aſsignetur. Quia cum ſit modus ſciendi, debet eſſe perſpicax & breuis, vt ſit accõmodus tractabilis, memoriæq; efficacius hæreat. Multitudo enim nimia harum ſimilium partium difficultatem & obſcuritatem impingit. Vnde cum plures ſint (vt frequenter euenit) ars & ingenium adhiberi ſolent, quoad paucas, ad duas videlicet ſpiſſeſcant. Quarum altera eſt qua cæteris præſtat, altera loco reliquarum per oppoſitionem explicata. Vt innumeræ ſpecies animalis (quis eas præ multitudine vnq; ſatis nouit?) in duas partes omnes diſtribuuntur in rationale. ſ. & irrationale. Et numerus in inmenſum partibilis in parem & imparem ſecatur. At ſi diuiſi quatuor dumtaxat partes aut tres ſint, erudite omnes aſsignari poſſunt & diuiſio eſſe quadrimembris. Maior vero eſſet nimium obeſa & deformiter pinguis. Itaq; conditio eſt vt ſit breuis, at ita breuis, vt ſemper ſit bimembris, non requiritur. Quia habent nõnunq; aliquot diuiſa tã pauca membra vt longe conducibilius ſingula ſigilatim atq; poſitiue exprimantur, quam negatione ſubticeatur. Vt bonum multo clarius diuiditur per honeſtum, delectabile & vtile. quam ſi per delectabile & non delectabile. & hoc rurſus in honeſtum & vtile diuidires. Et mathematicæ ſpeculatiuæ dilucide in quatuor, etiam diſtrahũtur Ariſmethicã, muſicam, geometriam & præſpectiuam. Verum eſt adeo frequenter plurimas eſſe cuiuſlibet generis ſpecies, vt prope ſemper illo ingenio & forma in conſtruendis diuiſionibus, opus ſit vti. Nempe vt per duas partes opoſitas aſsignetur. Vnde ex frequentia quaſi prouerbium inter dialecticos emanauit bimembrem eſſe debere. Nam & ſi non ſit adeo perſpicua & clara negatione inſerta omnes fere includendo ac ſi poſitiue explicarentur: multo obſcurior ipſa omnium ſupputatio foret. Secunda proprietas eſt vt ſingula membra ſint inferiora diuiſo. Quumquòd ſunt membra, quæ ſingula ſemper minora ſunt corpore: tum partes quæ cum ab toto contineantur, & continens ſit maius contento, diuiſim excedantur oportet. Tertia conditio eſt, vt omnes ſimul ipſi adæquent: ita vt neq; excellat membra ſimul capta, nec ab eis ſuperetur. Quia nihil in diuiſo eſt, ſi apta diuiſio eſt ac ſufficiens: quod non in diuidentibus explicetur. neq; hæc quicquã habere debent, quod in toto non reſideat corpore. Diuiſio nanq; eſt velut quædam definitio amplitudinis diuiſi ac proinde nec plus nec minus habere debet: quam diuiſum ſecundum illam conſiderationem ambit. Quarta proprietas vt membra ſint formaliter diuerſa. Vt interſeſe (inquam)

quam) differant, ne coincidant. Quoniam diuisum est velut corpus quod ex diuersis partibus necesse constat. Si totum corpus oculus fuisset (vt theologizat Apostolus) corpus vtiq; non foret. Multitudo enim partium ac diuersitas in similibus omnino requisita est. Ad cuius analogiam in diuisionibus philosophamur partes esse distinctas. Quia si eædē forent: falso separentur. Et quid aliud est secari diuisum nisi in frustra & partes concidi. Igitur conditio est quā requisita vt hæ inter se formaliter differant. Quæ leuiter conside rata non bonitas diuisionis esse, sed natura, videtur, non conditio, sed quiditas: at penitius prospecta apparet exacta cōditio, excellentemque doctrinam docet. Quocirca est aduertendum distare quandoq; tanto interuallo partes, vt res plures existant. Vt color, alius albedo, alius viredo, alius palledo. Animal aliud equus, aliud elephans, aliud phrinos, & sic in alijs. Quæ diuisiones vocantur reales: vbi membra. s. realiter distinguntur. At non semper tales sunt: cum plerumq; sola ratione distinguantur. Vt bonum alterum delectabile, alterum honestum. Haud enim sic distant, vt nullum delectabile sit honestū, quemadmodum nullus elephans est aquila, quinimo cum honestate summa semper cōiuncta est voluptas. Et è contra multa honesta animum studiosum vehementer delectāt. Quin hoc insitæ virtutis signum est: si cū gaudio & letitia eius opus quis exsequatur. Et nihilominus delectabile & honestum distinctæ rationes sunt. Quatenus enim optimum est vnum quodq; & de se expectabile, honesti rationem induit: vt voluntatem vel appetitum sui præsentia exhilarat, delectabilis. Similes distinctiones vocantur rationis. Dicimus ergo quòd partes distingui diuisionis natura; est: quo pacto autem debeat distingui (cum multipliciter ac varie possint) hoc ad bonitatem, expectat. Et dicimus semper oportere formaliter distingui diuersas. s. formali rationes. Quod cum nō obseruatur: partes coincidunt. Quo ferè omnia argumenta tendunt, quæ aduersus diuisiones in disciplinis philosophicis militant. Nempe vt probent membra non esse diuersa. Quia nulla res amplius diuisioni officit. ¶ Intra membra diuisio prima sui partitione secatur: (alia est enim æquiuoca, alia analoga, alia vniuoca. Quæ si tamé recolas, quæ. c. 3. plene notauimus illico pene trabis. Népe si diuisum est æquiuocus, & æqui uoce secundum omne significationem sumptus, diuisio est æquiuoca. Si vero vniuocus sic quoq; captus, vniuoca, si analogus, dicetur analoga. At circa priorem diuisionem aduertito, quòd cum per æquiuocum nulla ratio cōmunis importetur, solumq; nomen de illis verificetur: huiusce diuisio potius quā nominis appellatur quid enim illic nisi diuersæ significationes secuntur: ideo apud philosophos sæpius diuisio nominis quā æquiuoca diuisio nuncupatur. Analogum autem quando secundum habitudinem aliquam vnam ratio nem importatur, apte diuisio rei nominatur, & analogi in analogata. Vt diuisio termini in cathegorematicum, & sincathegorematicū: diuisio entis in substantiam & accidens, quā do vero nullam vnam rationem vtcumque cōmunem refert, vt risus de gaudio & viriditate diuisio est pariter quid nominis Diuisio vniuoca est perfectissima & in qua omnes cōditiones exactè obseruandæ sunt. Hæ enim sunt diuisiones scientiales & disciplinabiles, (æquiuocæ verò, sicuti termini ipsi, abiguntur) in quibus proinde similis obseruatio non est superstitiose quærenda. Nec enim in hac canis in latrabilem & piscem, singula membra sunt inferiora diuiso. Quinimo & in analogis quanto ab vniuocatione distant, tanto huiusmodi conditionesdefficiunt. Sunt enim pleraque æquiuocationi valde vicina. Multis alijs modis solet diuisio sub aliquas partiri: quorum ad prædicabilia vsq; ex professo obliuiscimur.

¶ SEQVVNTVR in hac materia tres loci arguendi. Primus, ab diuiso ad totam diuisionem, & e cōuerso à diuisione ad diuisum affirmatiuè & negatiuè. Quia cum sint termini conuertibiles (vt per conditionē patet) mutua est interillos consequentia. Vt si est terminus ergo vocalis, seu scriptus. Non est animal: ergo nec rationale, nec irrationale. Est hoc honestum, vel delectabile: ergo bonum. Non est hæc res motus, ergo nec actio, nec passio. Secundus ab membro diuidente ad ipsum diuisum affirmatiue. Si in antecedēti membrum diuidens affirmatur, in consequenti licet affirmare diuisum. Vt bene valet, est homo, ergo animal. Est par, ergo numerus. Est vtile, ergo bonum. Negatiue vero non sequitur. Quia negato vno membro potest & conuenire diuisum: cum possit competere alterum. Tertius locus est: ab diuiso negatiue ad quodlibet membrum est bona illatio.

llatio, quoniam negato superiori nõ possunt de illo non negari inferiora.

¶ CONTRA definitionem diuisionis in hac: animal aliud homo, aliud leo, membra diuidentia non sunt partes animalis, sed integra quædam animalia: ergo nõ diuiditur res in suas partes. Respondetur non intelligi debere esse partes ad modum medietatis ligni scisi, sed quadam similitudine. Cum animal cõtineat sub se hominem, & cætera animalia: vocant philosophi species contentas partes subiectiuas diuisi. Contra primam conditionem arguitur, quando per negationem positiue partes reliquæ explicãtur, nec quidditas rei, nec pluralitas eius cognoscitur. ergo non est modus sciendi. vt pote cum conditio naturam destruat diuisionis. Antecedens probatur. Quia per negationẽ nihil scitur. Quid enim elephantem esse scimus: quia non esse hominem cognoscimus? Melius ergo est omnes partes numerentur, quã sic breuitati studere: vt nihil breuitare studeatur. Dico quòd per solam negationem parum, aut nihil de re noscitur: at per affirmationem simul & negationem multum per omnem modum. Nam qui intelligit hominem esse animal rationale, non rugibile, hinnibile, non arborem, non corpus simplex, perfectiorem notitiam rei assequitur. Nos autem nunquam docuimus partes vniuersas negatiue explicandas: sed vna præstantior positiue explicatur: reliquis (quando plurimæ fuerint) quadam negatione circumductis. Obstat vero ne vniuersæ enumerentur, sæpissime ignorari. Differentiæ rerum enim (vt Aristo. dicit) sunt nobis ignoræ. Quis animalis species quot in equore narãt, quot alis aera scindunt, quot nutriuntur in agro vnquam dignouit? quod vero illa negatiua differentia species omnes contentæ non exacte cognoscantur nihil impedit. Quia diuisio non tam modus sciendi est ipsarũ partium, ac specierum quam diuisi Quod vt constat, multo melius hac forma diuidendi innotescit. Secundo quòd si supputarentur, esset certe modus diuisio sine modo Negamus itaq; non multò facilius hac forma diuisum cognosci quam si computentur.

¶ CONTRA secundam conditionem in hac corporum aliud sensibile, aliud insensibile, posterius membrum non est inferius sed longe superius diuiso, substantiæ. n. immateriales sunt insensibiles quæ incorporeæ existunt Respondetur semper in membris claudi tacite diuisum. Et sensus est aliud corpus sensibile, aliud insensibile: & maxime id requiritur in membris negatiue explicatis Per quæ omnia latissimus dialecticis campus aperitur, ad inquirendum quales nam præcedentes diuisiones fuerint, an vniuocæ æquiuocæ ve, deinde an perfectæ. Et primo in hac diuisione modi sciendi illud deesse videtur quod vnum membrum. s. definitio conuertitur cum diuiso Nam hoc. s. oratio alicuius ignoti manifestatiua conuertitur cum modo sciendi quia sunt definitum & definitio. Et secundo in diuisione termini in vniuocum & æquiuocum. Vnum membrum diuidens includit totum diuisum postquam est diuisio vniuoca. Sed de his & similibus in argumentorum opusculo me disseruisse memini. Id tantum modo adnota quòd eadem pene diuisio saltem quoad duo membra potest scite definitionis constitui. Sanè vt altera definitio sit vniuoca: nempe cum definitũ est vniuocum secundarijs definitis: altera analoga: quando vt licet raro contingit, definitur aliquod analogum, vt ens est quod habet esse: vnũ quod est indiuisum. æquiuoca uero esse nequit quoniam equiuocum vt sic non definitur sed diuidetur. Nam equiuocum sua significata multis rationibus repræsentat: ratio vero est definitio. non ergo vnica est definitio eius sed multiplex.

¶ ARGVMENTATIO est oratio in qua ex vno infertur aliud Vt homo est rationalis: ergo est disciplinabilis Quæ multa nomina sortitur. Nam dicitur discursus, argumẽtum, medium, consequentia, ratio. Quæ & si iam promiscue pro eodem sumantur: nihilominus habet vnumquodque in argumentatione suam peculiarem rationem. Discursus appellatur quatenus intellectus opus est, quo ex vna parte in aliam deuenit. Medium est solum antecedens. quod ad inferẽdum aliud assumitur, siue recte probet siue non. Argumentum est ipsum antecedens: sed tunc solum cum reuera probat. Vnde definiens Petrus Hispanus argumentum, dicit esse, quod rei dubiæ facit fidem Quam nullo modo & multo minus opinionem efficere posset nisi aliquo pacto probasset. Consequentia autem est ipsa consequentis ex antecedente illatio & consequutio. Vnde est medium quodam inter antecedens & consequens ab vtroq; in locis & regulis arguendi statim subnectendis sejunctum. Traduntur enim hac forma si consequentia

ſequentia eſt bona, & antecedens eſt verum conſequens debet eſſe verum. Argumentatio autem eſt velut totum quodam, omnes ſingulares reſpectus in ſe claudens. Verum nō eſt iam in vſu hæc nominum tam curioſa vel ſuperſticioſa diſtinctio, cunctis pro eodem acceptis. Igitur argumentatio eſt oratio in qua ex vna parte infertur alia. Boetius autem, & Petrus Hiſpanus (vt citauimus) diffiniunt hoc pacto. Eſt oratio rei dubiæ faciēs fidem, quæ (vt decet grauiſsimos doctores) eſt magiſtralis. Nam literaliter nec cōpetit omnibus argumentis bonis (cum multa ſint pluſquam fidem ſacientia: nempe quæ generant ſcientiā euidentemq; cognitionem) nec etiam malis: vt pote quæ ſæpius non fidem aſtruunt, ſed apparentiam oſtentant, Qua in re conſiderato, duplicem eſſe conſequentiam bonam. ſ. & malam. Prior eſt in qua vere & rectè ex antecedente conſequens infertur. Vbi. ſ. antecedente conceſſo non poteſt conſequtio negari. Mala eſt in qua ineptè & fraudulenter vnū ex alijs deducitur. Vt Petrus eſt proceri capitis: ergo eſt ingenioſus. Vnde conſtat, quòd definitio Petri Hiſpani tantum conuenit validis argumentis, quæ ad minus fidem faciēt. Sed non propterea non eſt bona. Quia problema eſt inter artiſtas, vtrum paralogiſmus & elenchus (id eſt) vitioſum argumentum ſit argumentum conſequentiaq;. Et rem dubiā pro parte affirmatiua reddunt: tum hæc præſens conſequētiæ diſtinctio in bonam & malam: tum quòd cum negatur, conſequentia nuncupatur. Pro parte negatiua quòd negare conſequentiam eſt negare ſequi. & ſi non ſequitur non eſt conſequentia. Quæſtio quidem eſt exigui aut nullius momenti: dūmodo qualiſcumq; ſit huius reivera deciſio, modum loquendi communem non deſeramus vtraſq; conſequentias cum omnibus appellitando. Et forte Petrus Hiſpanus partem affirmatiuam opinabatur & ideo definitionem bonis argumētationibus duntaxat deſsignauit. Nec reuera argumētatio ſimpliciter eſt, ſi bona non eſt. nec diuiſio hæc omnino vniuoca eſt, ſed analoga. Quia mala conſequentia nō tam naturam quàm ſimilitudinem cōſequentiæ habet. At quoniam vtcumq; conſequentia eſt eam noſtra definitio ſuo gradu claudit. Argumentatio latius quā ſignum à nobis datū primo libro patet, nec illæ dictiones tantum notæ illationis ſunt, ſed aliæ plures: videlicet QVIA, SI. Hæc enumeratio palam conſequentia exiſtit. Si homo volat, alas habet, ſi cœlū mouetur, cauſa prima mouēs eſt. Et hæc, quia homo eſt rationalis: homo eſt riſibilis, quoniam Deus bonus eſt: incarnatus eſt. Sed non debuimus tironibus tam vniuerſales ſermones proponere. vnde ſignum ad illas notas, coarctauimus, quæ principio dialecticis frequentiores ſunt. Sed nūc aduertendum. quòd cum ab illatione oratio ſit argumentum, triplex eſt genus argumenti: ſicut triplex eſt diuerſitas illationis. Aliud eſt rationale, aliud cauſale, aliud conditionale argumentum. Rationale eſt vbi conſequēs forma ratiocinationis infertur: quod fit his dictionibus, IGITVR, ERGO. Cauſale: vbi formaliter cauſa conſequentis illatione cauſali redditur, QVIA, QVONIAM, OB ID, & ſimilibus. Conditionale vbi conſequens ſequitur ex conditione antecedentis. Quæ omnia in exemplis poſitis apparent: de quibus operoſius 3. lib. deo opitulāte tractabimus. Sat in præſentiarum duximus ſumma iuga præſtingere.

¶ QVEMADMODVM definitio, & diuiſio peculiares locos arguēdi eliciunt, ita argumentatio (licet proprius ſit ipſemet locus) habet certas regulas non ad firmandas illationes (cum argumentatio ſit illatio) ſed ad oſtendendam veritatem, vel falſitatē propoſitionum: quæ in argumento aſſumuntur. Quarum duas tantum in præſentiarum referemus (ſunt enim quàm plurimæ vt. 3. lib. videbimus, quo vniuerſas expoſituri ſumus.) Quibus interea iuniores in ſuas redargutiones vtantur: vt pote vtiles & faciles. Prima eſt. Si conſequentia eſt bona. & antecedens eſt verum: cōſequens eſt verum. Nam ex vero (vt quiſq; minimo ingenij labore ſibi experiri poteſt) non ſequitur niſi verum. Quòd ſi verum quod libet quantumcumq; mutabile, quandiu verū eſt, falſum parturiri nō poteſt. quàm ab primo & infinito vero veritate ſcilicet prima, quod Deus eſt, alienum exiſtit, aut mendacem eſſe, aut mendacium dicere. fraudem nectere. Nec fallere profecto, ne talli poteſt. Vnde Auguſtinus. Cum Deus noſter omnipotens ſit ad certe nō poteſt. cui impendio quā maxime falſitas deteſtabilis eſt. Hinc velut inconcuſſum principium dialectici hauriunt, & hauſtum celebrant ſcilicet impoſſibile fore in bonam conſequentiam antecedēs eſſe verum, & conſequens falſum. Quod ex regula manat: vbi verum docetur non producere,

pucere, nisi veri. Productum ergo (id est, illatum ex antecedente vero, falsum esse nequit. Cuius regulæ multiplex, vtilisq; apud dialecticos vsus est. Primo confert plurimum ad veritatem propositionis probandam, eam in bonam consequentiam ex aliqua vera inferendo. Secundo ad conuincendam illationis malitiam. Nam si datur antecedens verum & consequens falsum hoc est euidentissimũ & infallibile signum eius anullitatis. In quo creberrime maximus sumulistarum connatus cum magno commodo impenditur vt fallaces. f & apparentes consequtiones detegant, infringant, & instent. His enim ipsis met verbis dialectici vtuntur. Sane cum & veritatem antecedentis & consequentis falsitatem. demonstrant. Nam fieri minime potest vtcerte ex veritate falsum deducatur. Ne fructus tam pestilentis radix tam salubris exsistat.

Verum vero quamquam verum dumtaxat inferat. potest ex falso inferri. Et ex vtroq; ex falso. f. & vero sequitur. Vnde si consequẽtia est bona & consequens est verum: nihil inde qualitatis de antecedenti colligitur: cũ vnum & alterum esse queat. Vt hæc propositio, Petrus est animal, infertur ex ista, Petrus est homo, & ex hac Petrus est equus. Vnde autem tam prodigiosa diuersitas profluat. f. vt verum solũmodo verum emittat: falsum autem verum ac falsum emittere possit: non hic anxie dialectici quærant. Dicetur partim in methaphisica & plenius in theologia: quòd sicut bona sunt, in quibus malum nullum est. nullum autem malum ostenditur: in quo multa bona, vel aliquod non reperiatur: ita vera sunt in quibus nulla falsitas latet: rara autem falsitas est, in qua aliqua veritas nõ contegatur quæ inde illatione deduci possit.

Secunda regula est falsum non sequitur nisi ex falso. Si consequentia est bona, & consequens falsum antecedens debet esse falsum. Et ratio regulæ originalis est quia cum falsum ex vero prodire in consequtione nõ possit: nihil superest nisi falsum, ex quo inferatur. Vsus autem huius regulæ totuplex & similis est præcedenti. Nempe & ad falsitatem propositionis ostendendam per hoc quod quid manifestius falsum ex illa sequitur: & ad defectum consequentiæ propalandum: si consequens videlicet est falsum, & antecedẽs verum. Modus autem proponendi argumenta respondendiq; quis, quamq, ingeniosus & breuis inter dialecticos versetur in prologo in si nnauimus Tantum superest hic eius obseruã tiam nostris dialecticis comẽdemus. vt pote ad omnia in philosophia valde requisitus, impendio vtilis Quem si obnixe & totis viribus teneant, exerceantq, sat scio, eos quum ingenij robur (dos mirum in modum amabilis.

Tum maximam arguendi dexteritatem, & respondendi facilitatem (qua in scholis nulla est pulchrior ac delectabilior gratia) sibi cõparaturos. Nempe si tribus nostris verbis iam diu toto orbe celeberrimis. Concedo, nego, distingo (& si à nonnullis sannionibus irrideantur, omnia captiosa argumenta diluamus. Ipsa sufficiunt modo ingenium & labor adsit qui ea scite vibrare & in omnem vsum exercere discat. Nec illi audiendi sunt (nisi vt basiliscorum sibila) qui & si exsistiment huiusmodi breui loquentiam & Atticam facundiã in scholis quam necessariam, haud tamẽ tam sufficientem ac vniuersalem, quin aliquot sint obiectiones interrogationes ve ita captiosæ: quibus vix simplicibus his responsionibus satisfaciamus. Censura profecto ex ingenij hebitudine potius, quam ex eruditione profecta Quam eleganti stilo (vt pleraq;) in suis noctibus Aulus Gelius inserit. Cuius verba placuit nostris inserere. Vt videant scholastici q̃; infirmo argumento adnitantur qui solidam philosopborum sapientiam malitiose carpiunt.

¶ LEGEM (inquit) esse disciplinæ dialecticæ si dequapiam requæratur, disputaturq;, atq, ibi quod rogere vt respondeas: tunc ne amplius quid dicas, quam id solum quod es rogatus, aut aias aut neges (siluit is author, aut distinguas) eamq; legem qui non seruet, aut plus, aut aliter quam sunt rogati respondeant existimantur rudes, indoctiq, esse, disputandiq; morem ac rationem non tenere. Hoc quidem quod dicunt in plerisq; disputationibus proculdubio fieri oportet. Indifinitus namq;, inexplicabilisq; sermo fiet nisi interrogationibus, responsionibusq; simplicibus fuerit determinatus. Sed enim esse quædam videntur, in quibus si breuiter, & ad id, quod rogatus fueris, respondeas, capiare. Nam si quis his verbis interroget, postulo vt respondeas, desieris ne facere adulterum an non? vtrumq; dialetica lege respondeas siue aias, siue neges hærebis in captione Sed hærebit legis nostræ respondendi vsus ignarus. Nam strenuus quisq; eo prælij genere certe euadet delusa captiuncula non modo illes-

sus sed

fius fed & victor gloriosus cum lege dialecti-ca respondendo partem negatiuam tuto & incunctanter dare possit. Nempe adulterum esse non desiui. Nec inde nunc adulterum esse colligitur: quia non sumus omnia, quæ hucusq; non desinimus esse, si nunquam fuimus in chaoaimus esse. At vlterius progrediés: quid (inquit) legis istius propugnatores in illa captiuncula facient, in qua hærere eos necesse est, si nihil amplius quàm interrogati erût, responderint. Nam si ita ego istorum aliquem rogem, quid quid non perdidisti, habeas nè, aut non habeas? Postulo: aut aias, aut neges vtcumq; breuiter respondent, capietur. Nam si non habere se negauerit, quod non perdidit: colligetur oculos non habere, quos non perdidit, sin vero habere se dixerit: colligetur habere se cornua. quæ non perdidit. Vide quàm sola specie elenchi decepti legem sanctissimam reprehendunt legis sufficientiam & virtutem ignorantes. Quanto vero rius hæ tetertimis ignorantiæ tenebris capiuntur, muoluntur q;. Quid enim nostræ legis perito facilius, q̃, eisdem legis verbis huic interrogationi plenissime satisfacere. Ergo propositionem obiectæ, quidquid non perdidisti, habes, negando respondetur. Et rectè & verissime nego me habere quid quid nõ perdidi. Nam falsa est hæc, quid quid non perdidi habeo, & hæc vera non habeo, quidquid nõ perdidi. Sed inde non infertur, quis me non habere oculos, nisi non habenti mentis viuaces oculos. Hæc exempla in medio iecit (vt credant iuuenes) si intellectus, & exercitatio accedat, nullam esse rogationem adeo inuolutam, nullam propositionem ita implexam, quam distinctione, affirmatione, negatione ve facillime enodare, non queant. Sed quem admodum respondentes breuitatis admonemus, ita propugnatores dent operam iubemus, vt quã succincte argmẽta proponãt, probationes forment, vt æquali iure atq; eadem lege, quod est æquitas, sese teneri arbitrentur.

¶ OPORTET TAMEN prius quàm vlterius procedamus duplicem consequẽtiam dialectici peripatẽtam habeant materialem, scilicet & formalem. Materia cuiusuis argumenti est res significata, per propositiones: ex quibus argumentum constat, formã vero ipsarum propositionum dispositio; vel vnius ex alia, seu ex aliis illatio. Sensos autem huius distinctionis est, quasdam consequentias esse legitimas, solum gratia materiæ, propter naturam, scilicet rei significatæ: quia talis est. Vt hæc Petrus est animal, ergo omnis homo est animal. Si deductio consideretur nulla prorsus est, at si rem introspicias signatam, ita est, quod & Petrus est animal, & omnis homo est animal. Verum si cernere voles, vt gratia duntaxat materiæ valeat muta illam, non valebit: vt non valet, Petrus currit, ergo omnis homo currit. Alia autem est formalis cuius propositionum, ac terminorum dispositio adeo recta, & regularis est, vt vbiq; teneat, vt omnis homo currit, Petrus est homo, ergo Petrus currit. Si animal est: viuens est, sed est viuens, ergo corpus. Inter has discrimen est, quòd consequentia materialis in se tãtum tenet, propter materiam, similes vero consequentiæ non tenent, quia materia mutata ruit. Formalis vero & in se, & in similibus tenet. Atqui vt consequentia vna alteri consimilis fiat, primo requiritur, sit eiusdem loci, vt huic, Petrus est homo, ergo animal rationale. Similis est ista, albedo est color, ergo qualitas sensibilis: Raphael est spiritus, ergo substantia intellectualis: & deinde tot habeat partes, tot propositiones similes, in quantitate, & qualitate (dũ modo intelligatur) eandem in argumento plerumq; quantitatem haberi particularem ac indefinitam. Sed hæc pressius & in tertio libro, & in quinta parte tertij libri examinabuntur.

Cap. V. De propositione.

TEXTVS.

PROPOSITIO est oratio verũ vel falsum significans indicando.

Lectio vnica.

HACTENVS DE partibus propositionis disputatione peracta (nam nomē & verbū sunt vti partes physicæ, instar animæ, & corporis in homine, oratio velut animal in eiusdē definitione) facili negocio natura propositionis cognoscitur, cū ex notitia partiū totius natura citra difficultatē innotescat. Quocirca non alijs expositionum circulis Aristotiles id ostendit, cum iam partes diseruisset quàm simplici sententia dicens. Propositio autem non omnis oratio, sed illa in qua verum est, aut falsum. Ad cuius exemplar Petrus Hispanus his verbis diffinit. Propositio est oratio verum, vel falsum significans indicando. Vbi tātum exponamus opus est, quid nam sit verum, vel falsum significare. Quamquàm, mihi satis non constat an hic & hæc ipsa expositio redundet, quam ab Aristotile prætermissam video. Exemplis definitionem & quid esset verum vel falsum significare, manifeste (meo iudicio) patefecit: non rursus definitionem definitionis adiecit. Enunciatiua (inquit) non omnis, sed illa in qua verum est, aut falsum: quod non omnibus orationibus competit. Nam qua quispiam quidpiam optat, vt, vtinam legerem: oratio quidem, sed nec vera est, nec falsa. Idem exemplificarè licet in oratione imperatiui, & subiunctiui, & infinitiui. Quibus dumtaxat verbis videor mihi dilucidissime hanc definitionem expositā. Tantum abest vtilem, commodamq; fore illam dictionum congeriem, quam ad exponendam propositionem veram, vel falsam doctores hìc coaceruant. Sed demus id tempori, & media via incedamus: vt paucis cum Aristotile alias hoc exponente, quid sit verè, vel false significare definiatur. Significare verè est significare rem ita esse, sicut est: & falsè significare rem aliter esse, quam est. Quibus, verbis modo intelligantur, nullius alterius additione opus est: his sufficienter, & compendiose definita veritas & falsitas innotescunt exemplis adhibitis, vt comparebit. Hæc oratio homo est risibilis, significat verè: significans hominem esse risibilem: sicuti est a parte rei. Et hæc, dies est, repræsentat modo verum, quia ita est diem esse, ac illa asserit. Et hæc homo non est lapis pariter est vera, quoniam sicut affirmat non esse lapidem, reuera non esse, inuenimus. E hæc, Ioannes non est æthiops, si albus existat, est verissima. Nam sicut per illam explicatur, est. Et hæc Abraham genuit Isaac. Romulus condidit vrbem. Sunt similiter veræ, & significant sicuti est. Abraham scilicet genuisse, vt reuera genuit. Et quemadmodum explicamus hanc partem in propositiones veras, contingentes, necessarias de intrinseco, & extrinseco tempore. ita pars altera explicanda est: nempe significare false. Itaq; verba illa numero pauca, sensu plurima, exprimunt sufficiēter, quid nam sit, vere vel false significare: superfluuntq; mille dictiones, quibus iuuenes definitionem onerant. Aiunt enim significare vere est significare ita esse, sicut est, vel non esse, sicut non est, vel fuisse, sicut fuit. aut fore, vt futura est: vel possibilem esse, necessariā, contingentem, sicut est possibilis, necessaria, contingens. Quibus singulis positiuis partes consuunt negatiuas, quæ legere etiam tædet, tantum distat, vt definitionis formam, & cōpendium rem summe requisitam obseruent. Igitur velut extra ripas defluentes philosophiæ littore coërceantur: & in antiquum alueum Aristotilis redeāt. Maxime quòd hæc, equus nessario est animal, babet duo, & esse veram, & necessariam: & vtiq; in ratione veræ, quia significat rem esse, sicuti est, constituitur. de eius necessitate aliud iudicium sectendum est. Vnde illis verbis quantum oportet, veritas & falsitas elucescunt. Sic Arist. exponens quæ propositio vera est, quæ falsa, non alijs ambagibus, sed simplici sermone vsus, ab eo (inquit) quòd res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa. Si res (inquam) ita se habet, ac significatur, siue dicas, eam esse quid (siue non esse quid: dummodo ita sit) propositio significans, est vera. Si vero res aliter se habeat, ac significatur, propositio est falsa, quantumcumque sit de præterito, vel de futuro. Siquidem in communi modo loquendi ambabus conueniunt, et applicamus hæc verba, ita est, vel non est. Siquis enim asserat Abraham genuit Noe, respondemus, non ita est: non dicimus, non ita fuit. Vide ergo quàm breuiter, quàm perspicuè res aliàs occultissima veritas, scilicet, & falsitas definita sit. Perspicuè dixerim, & non modo breuiter: quia multo clarius, & certius huiusmodi qualitates per ordinem ad rem importatam definiūtur, quàm in ordine ad iudiciū intellectus: quod pariter explicāt.

(vt non

(vt nonnulli faciunt tum quòd arduum est & intellectu difficilimum, quid sit ipsum intellectus iudicium ? & quando quum quòd ipsius met iudicij intellectualis veritas in ordine ad rem significatam per propositionem pensatur. Quare enimhoc iudicium Petrus est albus in anima verum est, nisi quia ita est in re.f. Petrum esse album. In curuum ergo & circulare iter deuiamus recto, calle procedimus si illico veritatem & falsitaté per res significatas exponimus.

¶SED QVID SIBI vult dictio vltima, indicādo cum fine illa definitio compleretur? Nam hæc oratio verum, vel falsum significans, sufficienter propositionis exprimit quidditatem. Sic Arist. nullā vlterius adiecit. Quinimo videtur obesse. Quoniam si in dicando exigit, vt oratio sit indicatiua, quid dicemus de hypotheticis subiunctiui? vt si Petrus disputaret, esset doctus & similibus, quæ nihilominus absolute ꝓpositiones sunte respondemus sensum illius additi esse significās asserendo. Et re vera particula non est definitioni admodum necessaria: vt pote clausa in priori vere vel falsè significans. Omnis enim oratio verè vel false repræsentans indicat, & asserit. Ipsum enim significare verū falsumvè cōsistit in asserēdo. Et omnis propositio siue affirmet, siue neget, asserit. Quinimo ob id oratio imperatiua, optatiua, & reliquorū modorum vere vel falsè non significat, nec propositio est, quia in nulla earū quicquā asseritur, sed affectum explicant appetitus. Et nihilominus non superflue adiecta est ob maiorem claritatem propter nouitios, quibus euidentius, & notius erat, quid esset, indicare: quam verum, aut falsum significare. Itaq; dictio illa est velut præcedentis expositio. Vnde ad argumentum secundum respōdemus, quòd indicando, non restringit orationem, ad solam indicatiui sed ad solam indicanté, & asserentem: vbi & hypotheticæ continentur. Cathegorica quidē est vna simplex semper indicatiui (oratio enim simplex nisi huiusmodi verum, vel falsum exprimere nō potest) sed hypothetica quæ (vt verbis vtar Aristotelis) coniūctione est vna (vt est) inqua plures cathegoricæ iunguntur: vt Petrus docet, & Ioannes discit etiam contexta ex partibus subiunctiui optime significat, & asserit. Vt si Plato viueret, alter gubernarentur Athenæ. Vtraq, definitur hic, vt pote vtraq; significante verum, vel falsum asserendo.

¶CONTRA DEFINITIONEM arguitur si verum, vel falsum significant verum, & falsum & tamen non sunt propositiones, sed nomina, ergo non est propositionis proprium, sed commune quoq; alijs verum significare. Quidam respondent: quòd propositio non significat verum, sed vere, non falsum, sed falsè. Et possunt id vere dicere, at idem argumentum fit de huiusmodi aduerbijs. Vnde cum eadem sit vtriusq; solutio, cō sultius est cum Sanct. Thom. definitionem, vt iacet, tutari. Significare ergo verum, vel falsum bifariā contingit, vno modo, quòd ipsum verum, vel falsum sit tantum significatū vocis: sicut fit in his dictionibus, verum, vere, veritas, falsum, falsitas. Alio modo, vt in significatione verum contineatur, & exerceatur. Li verum significat veritatem, sicut album significat albedinem, & de quacunq; re verita tem habēte verificatur: veritas tamen est in sola ꝓpositione. Vnde dicimus aptè, hæc propositio est vera illa falsa. At insignificatione istorum terminorum nulla est veritas, nulla iacet falsitas. Vnde non dicimus, nec dicere possumus li verum est verum aut li falsum, falsum. Propositio ergo habet in se veritatem, & exercet illam, & sic appellatur vera significans verè, & vera existens.

¶SOLET IN præsentiarum propositio diuidi in veram, & falsam (quod ex definitionē exhauritur) ac insuper in necessariam, contingentem, impossibilem: quorum priora duo definita sunt: cætera colliguntur hac forma. Nempè quæ significat, quemadmodum est necesse, sit, necessaria est. Vt homo est risibilis. Nam risibilem esse hominē non modo verum est, sed necessarium. idem est iudicium de negatiuis, vt homo non est lapis Contingens est, quæ significat quod potest esse, & potest non esse: quæ falsa (inquā) & vera succesiue inueniri potest. Vt Ioannes loquitur, hodie pluet. Vnde propositio actū falsa: crebro est contingens. Impossibilis est, quæ significat id, quod non potest esse. Vt albedo est nigredo, leo est capra, lapis est herba. Non existimo requisitum esse, addere sextum membrum, quod multos cerno fecisse.f. possibilium. Quoniam (vt.3. lib. videbimus) non constituit modus ille propositionem distinctam ab contingente, & necessaria, Ideo absq; necessitate non est fas, partes seu species multiplicare.

¶SVNT PRAETER has aliæ,

propoſitiones, quas falſificantes, ſeu reflexiuas appellant, nimirum quæ ſic ſeipſas deſtruunt, vt ex hoc quòd ita eſt, ac ſignificant, falſas eas inferas: & è cõuerſo. Vt li hæc propoſitio eſt falſa, pro nomine eandem orationem demonſtrante: & hæc propoſitio nõ eſt vera. Nam profectò ſi vera eſt, non eſt vera. Quoniam in hoc eius veritas conſiſtit. ſ. ſi ſit falſa, vt pote id ipſum aſſerens. Sed hæ ſunt perpaucæ, & que nullam prorſus eruditionem conferunt, quas proinde tractandas in opuſculum inſolubilium ocio vacantibus, & ludere volentibus reieci. Id dumtaxat interea notato, omnes ſummularũ regulas (etiã ſi id in ſingulis non exprimatur) intelligendas eſſe excluſis, ſeu exceptis in ſolubilibus reflexiſq;. Quo documento innumeræ diluentur obiectiones, quæ de reflexiuis interim noſtris definitionibus (ſat credo) obijcientur.

¶ CONTRA definitionẽ arguitur hæ orationes, vellem eſſe fælix, vtinam eſſem doctus, cum ſimplices ſint, & non indicatiui: ſignificant verè vel falſe, ergo. Antecedens probatur. Sunt aptæ ſaltem prior iuramento ſtabiliri: & ambarum aſſertori poſſumus diſſentire, quod vtrumq; ſignum eſt indiciũq; euidens contentæ illic veritatis. Quia nec firmatur iureiurando niſi aſſertio facti, vel futuri, nec negamus niſi verum, vel falſum. Ad hoc argumentum notato, quòd ſicut mente intelligimus, & amamus: ita ex orationibus, quæ ad explicanda noſtri animi interiora inuentæ ſunt, quædam ſignificant cõceptiones intellectos, quædam affectiones voluntatis. Veritas autem & falſitas tantum eſt in intellectu: non in appetitu. Vnde nulla oratio explicatiua directè appetitus eſt vera, nec falſa: ſed ea dumtaxat, quæ iudicium intellectus exprimit. Qua in re neutra argumento inſerta vera eſt, nec falſa. Verum quia cum quid appetimus, eius deſiderium habemus, fit vt hæ orationes ſæpe propoſitionibus æquipolleant, & illarum vice ſumantur. ſ. velim eſſe fœlix, appetitum habeo fœlicitatis. Quod eſt peculiare in hoc verbo volo. Nam in nullo alio verbo ſubiunctiui modi hanc æquipollentiam nec acceptionem inuenies, vt cum amen, vtinam docerem, & ſimilibus. Igitur non quia æquipollent in cõſequendo, nõ aũt in ſignificãdo propoſitiones cenſendæ ſunt.

¶ CONTRA EANDEM definitionẽ: li homo eſt animal, in hac homo eſt animal, eſt ꝓpoſitio, & li equus currit, in hac verum eſt, quod equus currit: ſunt orationes perfectæ, ſignificantes vere, vel falſe: & tamen non ſunt propoſitiones, ergo. Probatur minor. Sont partes propoſitionum, ergo non ſunt propoſitiones, quoniam pars, & totum diſtinguũtur. Quæſtio eſt inter dialecticos celebris, & iam diu multis ventilata vtrum pars propoſitionis quæ ſeorſum ſumta foret propoſitio, ſit intra pariter talis exiſtimanda? Et vt certa ab incertis diſiungamus, aduertito, multipliciter propoſitionem vnam eſſe partem alterius: de quibus tamen omnibus quæſtio non diſcutitur. Nam ſi ſunt partes hipotheticæ palam omnibus eſt illic ꝓpoſitiones eſſe: ſed in cathegoticis dumtaxat queritur, ſiue ita ſit pars, vt reuera ſit totum: vt quando ſignom ſolum de nouo additur: ſcilicet, vt hic: omnis homo velociter currit. Vtrũ Li homo velociter currit ſit propoſitio: vel quando totaliter aliquod extremum eſt, (vt in exemplo argumenti poſuimus.) Et videtur quidẽ propoſitio. Nã tota oratio eſt vera: ergo ita eſt, ac affirmat, ſed affirmat li homo eſt animal eſſe propoſitionem, ergo illa eſt propoſitio. Maxime quòd nihil ad exactam propoſitionis rationẽ deeſſe video, quãq̃ accipitur materialiter: quod nihil penitus obſtat. Nã & hic, homo eſt terminus materialiter ſubiectũ ſumitur materialiter, & nihilominus eſt terminus. Mihi occurrit dicendum, illic non exiſtere propoſitionem. quod multipliciter patet. Primo non eſt oratio verum, vel falſum ſignificans. Ergo, prob. añs: ſuppoſito quòd in vna propoſitione ſimplici tantum eſt vna veritas, vel falſitas. Aliàs eſſet ꝓpoſitio plures. (De qua illico loquemur) at veritas penes cõpoſitionem totius propoſitionis penſatur. (Ab eo enim quod prædicatum cõuenit, vel non conuenit, propoſitio vera, vel falſa eſt,) Ergo donec prædicatum enunciatum ſit nõ ſignificat verè, vel falſè: ergo ſubiectum non poteſt propoſitio eſſe Confirmatur in hac, homo eſt animal, eſt propoſitio, vnum ſolummodo affirmo: ergo dumtaxat vnam veritatem ſignifico. Quia veritas, & falſitas (vt diximus) in aſſerẽdo conſiſtit. Ergo ibi li homo eſt animal nihil affirmat, aut negat. Et per cõſequens nõ ſignificat vere nec falſe. Secundo ſequeretur, eandem cathegoricam ſimul eſſe verã, & falſam: q̃d eſt impoſsibile. Probatur ſequela. Sumo iſtã Petrꝰ eſt homo albus (ſuppoſito eſſe ethiopẽ,) ſi illic Petrus

eſt homo

est homo, est propositio, erit vera, & necessaria: ergo habet veritatem. Integra autem est falsa, igitur simul vtrumq;. Confirmatur simili forma propositio simpliciter impossibilis esset simul necessaria. Vt hæc Deus est substantia praua, & è conuerso necessaria foret vna, & impossibilis: vt Deus non est peccator. Nam li Deus non est propositio est, si semel admittis partem, quæ seorsum esset propositio, similem quoq; intra iudicari debere. Igitur si par ratio habenda est, pariq; gradu currunt veritatem vel falsitatem significare, & propositionem esse, sequitur orationem, quæ nec vera, nec falsa, nec impossibilis, aut necessaria est, penitus non esse propositioné. Sed est vel vnum extremum complexum, vel pars quãtumlibet magna. Posset quis existimare, ea distinctione se se posse has rationes diluere: nempe longe aliud censeri propositionem esse, & propositionis officium exercere (nam semper natura distinguitur, ab operatione) & quòd isthæc argumenta procedunt de officio, seu effectu propositionis. At distinctio quidem vera est, sed falso applicata. Natura namq; propositionis est significare verè vel falsè, quando quidem id eius definitio est. Officium forsan erit immutare auditorem, inq; eius méte assensum producere: quidditas vero illius significatio veritatis, & falsitatis de qua (vt patet) nostra argumenta procedunt, & per consequens de natura, non de effectu. Natura autem est vnum de altero asserere, affirmando vel negãdo. Etenim & qui negat, asserit, scilicet non esse subiectum prædicatum, alias non esset aut verax, aut mendax. Vbi aduertendum se offert, quàm non sufficiat ad propositionem constituendam qualiscumq; significatio, sed assertiua, & prædicati cum subiecto copulatiua. Quod termini illi prout hic ponuntur certe non habent. Vnde obiter aliquot argumenta soluuntur, quæ solent, definitioni iactari, de his orationibus, qui currit, vel homo qui currit, vel si Petrus disputat, quæ sunt indicatiui. Certe ob id tantum non æstimãtur propositiones, quia non significant asserendo. Itaq; argumẽto principali concedito, propositionem quidem illam esse veram, at illa non significat subiectum illic esse propositionem, sed absolute asserit esse, ad quod sufficit seorsum, & per se talem esse, non quatenus intra iacet. Sed replicas, si mo li Petrus est homo. quæ (vt constat) est propositio, addo albus: mirum est illud additum tollat à priori propositionem esse, qualis prius erat.

¶ SED SI AVRES consulas, & huiusmodi artificialia in quadam compositione consistere aduertas; certe desinit esse mirum, quòd variata compositione etiã si partes maneant forma totius mutetur. Perpende animo, an idem asserant hæ duæ, homo est animal, & homo est animal est propositio, vel Petrus est homo, & est homo albus. Verumnè sint eædem compositiones. Cernes quo nam pacto manentibus partibus forma totius alteretur. In ista Petrus est homo esse substantiale, affirmatur, in hac est homo albus esse accidentale. Ad confirmationem respondeto, non esse æqualem rationem de terminis simplicibus, & de propositione. Nam forma termini est significatio, propositionis vero significatio assertiua, quæ illic perijt integris significationibus partium existentibus: Ad argumentum in fronte paragraphi positum respondeto, esse illud subiectum orationem, non propositionem.

¶ CONTRA ID QVOD asseritur propositionem necessariam esse veram. Equus est animal, est necessaria, non tamen vera: si supponamus nullum equum existere, quod est possibile, tunc non est ita, ac significatur, cum nullus equus vel animal existat. Ad hoc argumentum aduertito, propositionem necessariã perpetuæ veritatis esse, quæ non potest vnquã ex vera mutari in falsam. Namquæ ex vno extremo in aliud transit, contingens est. Sicuti impossibilis est, quæ nõ potest ex falsa fieri vera. Necessaria ergo propositio cum semper debeat esse vera, & fieri possit, vt res significata per subiectum, & prædicatum nõnunquàm non existat: opus est, verbum illic nõ dicat existentiam. Vnde sensus huius homo est animal, non est hominem existere animal, quod est contingens, sed de natura, & ratione hominis esse animal. In quibus similibus propositionibus dicitur copula ab tempore absolui. Nam significare cum tẽpore erat, importare actionem, vel passionem pro vt fiebat, & exercebatur, in ordine ad aliquam differentiam temporis: & quia verbum significans cum tempore subiectum prædicato copulat semper in ordinem, ad suam differentiam: quod est denotare, prædicatum, conuenire subiecto in illa differentia temporis. Vt hic homo fuit albus, denotatur, albedinem conuenisse: in hac

erit albus inhæſura. Hoc coniungere ſic extrema in ordinem ad ſuam differentiam vocant dialectici, reſtringere extrema iuxta differentiam importatam: vt ſupponant pro exiſtentibus in illam. Abſolui à tempore verò appellant, non quòd non ſignificet cum tempore, cum id ei eſſentiale ſit, ſed impediri, ne extrema in ordine ad differentiam reſtringat. Itaq; ex duobus. ſ. ex coniunctione extremorum, & reſtrictione, abſolui ab tempore eſt, quòd exerceat primum non ſecundum. Solutio eſt dialecticis perſpicua, & bona: vnde propoſitio neceſſaria ſemper manet vera. Quoniam non ſignificat, extrema exiſtere, ſed naturaliter cõuenire, vel repugnare. Quod ante orbẽ conditum verum erat.

¶ CONTRA eandem definitionem arguitur, canis eſt ſubſtantia, eſt oratio ſignificans verum, & tamen non eſt propoſitio: quia nõ vna, ſed multiplex propoſitio eſt: ergo. Quoties æquiuocus ponitur in ſubiecto æquiuocè ſumtus, eſt inter logicos diſceptatio, quidnam illa ſit oratio, vna nè, an plures? Et in ſignificando quidem videtur multis æquipollere ſ. canis marinus eſt ſubſtãtia, & ſic de alijs. Et Ariſt. 1. peri. le. 12. dicit, ſi duobus vnum nomen poſitum eſt, ex quibus non eſt vnum, nõ eſt vna affirmatio. Vt ſiquis ponat hoc nomẽ tunica homini, & equo: & dicat tunica eſt alba, hæc non eſt vna affirmatio, nec negatio. Hæc enim homo & equus eſt albus nihil ab illa differre videtur: at hæc nihil ab hiſce differt, equus eſt albus, & homo eſt albus. Quòd ſi hæ plura ſignificãt, & ſunt plures, patet, & primam illam, aut plura, aut nihil ſignificare. Vbi Ariſtoteles ſentit aliquando eſſe plures, cui ſubſcribentes poſteriores appellant huiuſmodi propoſitionem plures & (meo iudicio) vere, & aptè. Nam propoſitionem eſſe, dubitari, nequit: vt pote in qua eſt veritas, vel falſitas. Quòd vero non ſit abſolutè plures, conſtat, quia licet ſubiectum includat in ſe, mixtim tria, nõ vt cõplexa: prædicatũ, tamẽ & copula vna acceptione feruntur in illud: ſic nõ vndequaq; plures eſt, ſed ex parte ſubiecti. Nec inſignificãdo tribus integris æquipollet, ſed huic marinus, latrabilis, & ſidus eſt ſubſtantia (vt dicit philoſophus) quæ cum ſit cathegorica aliquid differt à tribus facientibus hypotheticam. Sed nec eſt omnino vna, cum non habeat vnum ſubiectum, ſed tria. Igitur vocetur propoſitio, & oratio plures, vt partim vna, & partim plures nuncupetur.

At argumento dicito, eſſe propoſitionem perinde ac orationem: & eſſe vtramq; cum addito. Sic diffinitum & definitio cohærent. Sed quæritur, an quando ponitur æquiuocus à parte prædicati, faciat propoſitionẽ plures? Dicimus non ſumi communiter æquiuocè à parte prædicati. Nam æquiuocus de quo, niſi de aliquò eius mẽbro prædicatur: pro quo illic accipitur? Sed & ſi quando contingat, æquiuocè capi, vt in hac ens eſt canis, non denominabit propoſitionem plures, quia à ſubiecto (vt videbimus) propoſitiones denominantur, quod eſt in illis velut materia: vnde diſtinctio, & pluralitas numerica deſũmitur.

Cap. V I. De diuiſione Propoſitionis.

TEXTVS.

PROPOSITIO eſt duplex alia cathegorica, alia hipothetica. Cathegorica eſt, quæ habet prædicatũ, & ſubiectum, & copulam tã quã partes principales ſui: vt homo eſt albus: Petrus diſputat. In hac enim Petrus eſt ſubiectum, diſputat prædicatum & quod coniungit vnum altero copula: vt patet reſoluendo homo eſt diſputans. Et dicitur cathegorica à cathegorizo, as. Quod eſt ac prædico prædicas. Subiectum eſt illud de quo aliquid dicitur. ſ. prædicatum. Prædicatum quod dicitur de altero, ſcilicet de ſubiecto.

Lectio

Lectio vnica.

NATVRA propositionis iam cognita diuiditur hic in cathegoricam, & hipotheticam, quæ exponenda vsq; in exordium quarti libri differtur. Cathegorica vero vt pote simplicior definitur per hoc quod est habere prædicatum, copulam, & subiectum tanquam partes principales sui. Quo probè ab hipothetica secernitur quæ has partes velut sui minimas habet. Integris nanq; propositionibus componitur, vt leo rugit, & equus hinnit. Est enim cathegorica in logicali ædificio, vt paries in architectura: cuius maiores, ac præstantiores partes sunt lapides, & ligna, hipothetica instar aulæ, cuius parietes cum tecto: argumentum vero vt totum edificiũ. Igitur cathegoricæ partes sunt prædicatum & subiectũ, quæ quid nam sit lucet in textu. Nam optimæ definitiones sunt adamussim definitorum quidditatem explicantes. Circa prædicatum aduertito, identificari crebrò cũ verbo s. quoties verbum est adiectiuũ: quod quidem semper est prædicatum, & rectius loquendo totale prædicatum. Primo est prædicatum: quia in hac homo diligit Deum, quod affirmatur de homine, est, diligere Deum: & tamen li diligo est copula. Quod vt euidentius appareat, solent dialectici, verbum huiusmodi in verbum substantiuum, & participiũ resoluere. vt præfata resoluitur in hanc, homo est diligens Deum. Dixi, si exactius loqueremur, esse totale prædicatum. quia certe in dicta propositione tantum asseritur, vt diligat, accusatiuus determinatio dilectionis est. Et bene hoc comprobatur, eo quòd solum diligere de homine verificatur: deus nõ verificatur: & dilectio significatur in recto, Deus autem in obliquo. Et nihilominus communiter non iudicatur in similibus, nisi partiale prædicatum. Verba vero definitionis prædicati sunt magnopere expendenda. Enimuero non exiguũ prædicatum verificetur, affirmetur, negetur ve: dumtaxat vt de alio dicatur Quod est vniuersalius, nam & quod falso, & vere prædicatur, & quod asseritur, vel inficiatur, dicitur. Et ideo solum respicitur, vt tum dicatur. Quonam pacto dicatur id non refert nec prædicatum esse, aufert Quod de hac parte notauimus, idem de subiecto aduertatur. Vnde in hac: te disputante ego sedebam, subiectum est solum pro nomẽ ego: te disputante est ablatiuus absolutus. Hic equus est corpus, e contrario prædicatum est tantum corpus. Vbi vides, quam non modo in propositione sincathegorematici; sed sæpius cathegorematici termini sunt partes minus principales, sane nec prædicatum, nec subiectum. Haud opus est specialiter aduertere, quam frequenter hæ partes sint cõplexæ, tametsi plerumq; incomplexæ, sint.

¶ CONTRA diuisionem textualem argumentum suboritur, hæc propositio, Petrus qui disputat, loquitur: non est hipothetica; nec cathegorica: cum duæ orationes esse, videantur. Et hæc Petrus, & Paulus disputat, (vt retulimus ex Aristotele) nihil differt ab istis, Petrus disputat, & Paulus disputat: ergo non est cathegorica: & tamen habet prædicatum, & subiectum vti partes principales sui. Pro notitia horum considerato, dupliciter relatiuum collocari, vno modo à parte subiecti, & vocatur copula implicationis (id est) quæ subiecto adglomeratur: & complicatur, (vt in argumento obiecimus) & tunc vniuersaliter tota propositio est formaliter cathegorica. Collocatur nõnunquam à parte prædicati: & si refert subiectum, generaliter, est hipothetica: vt equus est animal, qui est hinnibilis. si vero refert prædicatum, plerumq; est cathegorica. Et horum ratio nulla est alia, nisi quòd positum à parte prædicati, vel subiecti relatiuum referendo illud fit vnum extremum cum illo, estq; quasi eius restrictio, vel modificatio Quando vero collocatur in prædicato, & refert subiectum, facit seorsum sententiam, & sic redditur hipothetica. Dixi plerumq; efficere cathegoricam, si positum in prædicato referat illud, quia nõnunquam est ambiguum: & ideo cõsulendus est sensus. Quocirca propositio argumẽti est cathegorica, vbi vnum principaliter asseritur. Ad secundum respondemus, æquipollere in consequendo, non in significando. Aristoteles vero non ad modum significãdi sicut nos modo. sed ad rem significatam respexit.

¶ CONTRA definitionem propositionis cathegoricæ Diuisiones sæpius carẽt hac forma. vt bonorũ aliud honestũ, aliud vtile, aliud delectabile: vbi nec subiectũ, nec prædicatũ, cum nec copula appareat, quæ tñ sunt propositiones. Et hæc, tædet me vitæ, cũ perfectũ sẽsum exhibeat, nõ videtur illic huiusmodi partes splẽdescere. Et in hac, in Senaca non sunt pisces, saltem subiectum nullum inuenitur.

Pro horum notitia noto, quòd dupliciter cõtingit esse cathegoricam, formaliter. s. & virtualiter. Primo modo est, quæ cõstat ex prædicato, & subiecto in voce. Sed prædicatum, & subiectum multi fariã (etiam in voce reperitur, secundum quòd multiplex verborum natura est, atq; exigentia. Alterum exigit rectum, alterum obliquum. Sed si pro exigentia casus constituitur, propositio, formaliter est cathegorica licet subiectũ non habeat, in recto. Vt vobis conuenit humiliari, si vobis, est subiectum, quibus humiliatio congruere, dicitur: & tædet me vitæ, si me subijcitur, tædium vitæ prædicatur. Quod sic existimandũ esse, hac ratione mõstratur. Illæ sunt exactissime propositiones cathegoricæ, (vt pote in quibus absolutissime est veritas, vel falsitas.) Ergo constãt ex subiecto, & prædicato in voce, cum nihil opus sit ibi, suppleatur. Consequentia probatur. Quia non potestvera esse, aut falsa, nisi aliquid enuncietur: & ennunciari non potest, nisi quid de quo dicatur. Quod autem dicitur, est prædicatum: de quo vero subiectum. ergo similes partes habent. Quod obiter de exigentia verborum, & natura diximus, philosophandum est in figuris loquutionum, & tropis, quibus plurimis in carmine vtuntur poetæ. Nonnulli existimant, non accipi illas propositiones, vt iacent, nec solere, auditores, eas vt audiũt, percipere: sed huius tædet me vitæ, formari hunc sensum in auribus, menteq, percipientis, anima mea habet tædium vitæ meæ, & huius mea interest legere, meũ munus, aut vtilitas est legere. Nos dicimus, quòd licet æquipolleant, non est opus, aliter quàm sonant, concipi: nec sat est, æquippolleant sententia, vt eodem modo cognoscantur Etenim si homo, & animal rationale idem prorsus significant: & tamẽ homo est incomplexus, definitio complexa. Et certe propositiones, vt iacent, significant, perfecte, verum, vel falsum. ergo vt iacent, habẽt, quod enunciatur. & per consequens, vt iacẽt, prædicatum, & subiectum. Præterea experiẽtia comperimus, ad percipiẽdum sensum huius tædet me vitæ non meminisse nos, verbi habeo. Sed quæres, quomodo si idem significãt non eodem modo intelliguntur? imo profecto diuersitas explicationum ex varijs itidem modis concipiendi emanauit. Eadem enim res idemq; sensus varie concipi, & multipliciter intelligi potest Nec est maior loquutionum copia, quã conceptionum. Vnde in lingua vernacula & in quocumq; idiomate regulari, & vbertas, & abundantia verborũ ex multiplicitate intelligentiæ orta est. Propositio virtualis est illa, quæ non in significatione vocali, sed in sensu significato partes habet. vt cum quidpiam in oratione vel subiectum, vel prædicatum, copulaue subintelligitur. His in vniuersali tractatis ad singula argumenta respondeto. Ad primum de diuisionibus quòd quãdo diuisio (sicut docuimus) tamquã propositio, pro aggregato ex diuiso, & membris diuidentibus sumitur. subiectum est diuisum, & copula suppletur. Ad secundũ iam est responsum. Ad tertium, quòd quemadmodum in verbis adiectiuis prædicatum est in verbo ipsa actio importata: ita ex substantiuo sæpe prædicatum, vel subiectum subducitur. Vnde in secana non sunt pisces subiectum est entia inclusa in copula: & sensus est, nulla entia in Secana sunt pisces. Si pisces vis subiectum constituere, educetur ex copula prædicatũ vt nulli pisces in Seneca existũt.

Cap. VII. De qualitate Propositionis.

TEXTVS.

PROPOSITIO num cathegoricarum alia est affirmatiua, alia negatiua. Affirmatiua est illa, in qua prædicatum affirmatur de subiecto, vt homo disputat. Negatiua in qua prædicatum negatur de subiecto, vt homo non disputat.

Lectio vnica.

PRIMA DIVISIO propositionis cathegoricæ est, in affirmatiuam, & negatiuam. quarum definitiones ita sunt in textu perspicaces, vt nullius cõmenti egeant. Tantum aduertito affirmari quicquam in præsentiarum idem esse, ac illud asserere, siue verè, siue, falso. Et si rẽ lucidam obscure scribere, velles:

velles, affirmari prædicatum est, copulam cõ iungere illud subiecto, negare, disiungere. Nã verbum extremorum cõpositionem importat, quã negatio dirimit, & tollit: extrema enim segregat, nõ cõnectit. Vnde philosophus in libris Perihermenias affirmatiua vocat cõpositionẽ, negatiuam diuisionem. Etverumq; diffiniens affirmatio (inquit) est enunciatio alicuius de aliquo. negatio, enunciatio alicuius ab aliquo: vbi separatione insinuat. Qua in re penes verbalem copulam (nam suntplures alijs nominibus nuncupatæ) qualitas pro positionis hoc est affirmatio, & negatio pendetur. Siquidem negatio in propositione reperta si sua virtute copulam nõ tangit, negatiua non est: vt homo est non lapis: nõ petra est leo, infinitanter accepta. Sed considerato huiusmodi copulam esse duplicem, s. principalem, & minorem. Illa est qua mediáte ma iora propositionis extrema siue affirmáter, siue negáter copulátur. Reliquæ minus principales. Vt in hac Plato, qui fuit sapientissimũ sentit, mũdum in tempore incepisse, sunt tria verba: fuit (& hoc est copula implicationis) secundo sentit (quæ est principalior,) tertia incepisse. At quõd li sentit, præstet: ex sensis ipsius assertionis colligitur. Haud enim asserere intendimus, Platonem excelluisse sapientia: sed sua prudentia mundi principium attigisse. Et generaliter loquendo cum sepissimè plures sint copulæ non est certior firmiorq; regula ad discernendum vera eminentiam, quàm sensum prospicere. & qua coniunctum est id quod principaliter enunciatur: illa inter cæteras princeps est. Minime inficias ibo, quim aduertere, cõferat vtrum si hæc negatur propositio, sit negatiua, etiam si reliquæ affirmentur: vel ansi maneat asserta, sit affirmatiua, quantum libet cæteræ inficientur. Vnde si dices, (vt in eodem exemplo perstamus.) Plato qui non fuit vllatenus imperitus, sentit, orbem non fuisse æternum: propositio est affirmans, quia sentit affirmatur. Simul ergo decessum est & quid sit copula præstans, & per quid affirmatio, seu negatio perpẽdatur, & cognoscatur. Nam penes copulam principalẽ venanda est. Sed hæc rursus est duplex, simplex. s. & composita, complexá ue: vel vnũ (in quam) verbum, aut multiplex diuersorũ temporum. Vt disputo, disputabit, simplex copula, est, & fuit, ambulat, vel ambulauit cõ plexa. Vbi si ambæ partes affirmantur affirmatiua est: si ambæ negantur negatiua: vt So crates non est, nec fuit lasciuus. At si vna pars negatur, & altera affirmatur, vt antichristus non est, sed erit: Plato non existit, sed extitit magnus, & efficacibus rationibus inter dialecticos pugnatur, qualis nam censenda sit. At opinionibus relictis dico primo, quòd nullatalis potest esse simul affirmatiua, & negatiua. Nam vt sit affirmatiua, opus est, copula principalis affirmetur, & mediante ea subiecto prædicatum cohæreat, vt negatiua idẽ negetur. Hoc autem est impossibile. s. vt copula principalis, & multo minus totalis affirmetur, & negetur. Secundo eadem vna propositio esset cõtradictio. s. affirmatio, & negatio quod est impossibile. Igitur nulla potest esse vtrumq;. Sed dicẽda est ppositio mixtæ qualitatis, nempe nec affirmans, nec penitus negans: sed habens in se promiscue & affirmationem, & negationem. Quod ea solum ratione probo, quòd in hac quæstionis aliás implexæ decisione nulla absurditas, sed consona veritas, magna facilitas, & claritas apparet. Nec video, quæ maior sit ratio, alterapar tium præstet: cum vtraq; sit parilis, & totam propositionem denominet. Sed tunc est argumentum, quòd diuisio Aristotilis, & Petri Hispani quæ tantũ modo bimembris est in sufficientiæ, atq; defectus arguetur. Sed minime gentium, nam homines sapientissimi, simul & grauissimi (de harum propositionum qualitate tractarunt, quæ in philosophiæ disciplinis comparandis subseruiunt: huiusmodi autem propositiones mixtæ nullus prorsus commoditatis, & vsus scientifici sunt, sed ad ingenia vexanda, & obscuranda tantum inuentæ videntur.

¶ CONTRA definitionem affirmantis, hæc nemo currit, est affirmans, vbi tantũ est subiectum, & verbum, & tamen prædicatum non affirmatur de subiecto, ergo. Responde tur, quòd duplex est negatio, alia aduerbialis, vt non, minime, nequaquã, alia nominalis, siue sit nomẽ adiectiuum, vt nullus siue substantiuum, vt nihil, nemo. Quarum quælibet propositionem negatiuam, reddit, siue sit expressa, & integra, siue mutila, & verbo, nomine in serta: vt elegantiæ, & facundiæ causa fieri solet. Maxime apud poëtas, inquibus huiusmodi negationum scissuræ, & implicationes sunt quam frequentes. Secundo contra definitionem negantis. Hæc, nemo nõ est sui amator, nullus equus non est sensibilis. non sunt negatiuæ. quia æquipollent affirmanti-

tibus. Prima huic, omnis res se ipsam amat: secunda huic, omnis equus est sensibilis, & tamen prædicatum negatur de subiecto. Nam si vna sola negatio disiungeret, quantò fortius duabus expulsum remouebitur. Aduertenda est natura, & cōditio rara negationis. Negat: & negare in substantia est, oppositum eius dicere quod absq; ea diceretur, vel eius quod prius iam dicebatur. Accidit autem negare, & quod affirmabatur, & etiā quod antea negabatur. Vt si quis dicat, homo currit, tu contradicens aias, non currit. Si ille, nullus homo hodie in scholis aderit, tu è diuerso, non nullus homo aderit. Si ergo negare est, semper sensum oppositum reddere, si negatur, quod negabatur: supererit necessario sensus assertus, & propositio affirmans. Quādo ergo est vnica negatio, ꝓpositio est negatiua, quādo aūt duæ, affirmatiua: tūc enim negabitur, quod negabatur. Quod velut regulā infallibilē dialectici his verbis explicāt. Paritas negationum cōstituit affirmationē, imparitas negationem. Et licet cōmuniter in vna oratione nō soleāt, vltra duas, aut tres negationes: reperiri: quotquot tamen repertæ fuerint, hanc regulam obseruant. Nam summulistæ nōnunquā aliquas orationes tot negationibus fingunt onustas, vt eas barbaras reddant. At quantum libet barbaræ erunt affirmans, si fuerint pares, & negans si impares. dummodo neganter in sensu communi sumantur. Nam ad maiorem expresſionē nollentis voluntatis solemus nonnunquam negationum cōgerie prædicatum inficere, vt nō nō nō ibo, vbi semper est negatiua. Ad argumentum negato minorem, & adprobationem fatetor, cum sola manere negatiuā: sed duabus negantibus assertam. Hæc est enim natura negationis, isq; effectus negandi, omnia s. inuertere, & in sensum oppositum conuertere. Quod breuissime & elegāter his verbis adamussim explicant dialectici. Negatio est malignantis naturæ, quidquid post se inuenit, destruit, & eius oppositū reddit. Quod in sententia eadem est quæ regula prior. Nā cum in rebus naturalibus, quæ sunt eiusdem naturæ, soleant se mutuo iuuare, & suum effectū citius, atq; perfectius absoluere, vt duo ignes mutuo se augent, fouēt, & vehemētius comburunt, negatio est talis proprietatis, vt nō modo affirmationi obstet verū negationē etia si in aliquā impegent sibi similē, destruat, ac proinde merito maligna appellatur.

Cap. 8. De quantitate Propositionis.

TEXTVS.

PROPOSITIONUM cathegoricarū alia vniuersalis, alia particularis, alia indefinita, alia singularis. Propositio vniuersalis est illa, in qua subijcitur terminus communis signo vniuersali determinatus: vt omnis homo disputat. Signa vniuersalia sunt hæc, omnis, nullus, quilibet, & similia. Propositio particularis est illa, in qua subijcitur terminus cōmunis signo particulari determinatus: vt quidā homo disputat. Signa particularia sunt hæc, quidam, aliquis, alter, & similia. Propositio indefinita est, in qua subijcitur terminus communis sine signo vt homo disputat. Propositio singularis est illa, in qua subijcitur terminus discretus, vel terminus communis cum pronomine demonstratiuo primitiuæ speciei, vt Petrus disputat, hic homo currit. Sed diuisa propositione quadrupliciter sciendum est, quòd triplex est quæsitiuum

per

per quod de ipsa propositione, quærimus, quæ: qualis: & quanta: Quæ: quærit de substantia propositionis. Vnde ad quæstionem factam per, quæ: respondendum est cathegorica, vel hypothetica. Qualis: querit de qualitate. Vnde ad quæstionem factam per qualis: respōdendum est affirmatiua, vel negatiua. Quanta: quærit de quantitate. Vnde ad interrogationē factam per quanta: Respondendum erit vniuersalis. Seu particularis, indefinita, vel singularis, Vnde versus. Quæ ca. vel hip. qualis neg. vel affirmat. v, quanta, par. in, sin.

Lectio Vnica.

QVEMADMODVM Aristoteles dicit, artem imitari naturam quātum potest: nos in dialecticali materia expendenda semper consuetum philosophiæ progressum, atq; discursum imitamur (licet non semper huius ordinis tirones admoneamus.) In phisica vero indagata iā rei cuiusq; natura qualitas eius, & quantitas inquiritur quantum. s. homo crescere, possit, quam procerus & gigās esse, vel quam pumilio, quàm videlicet paruus, ac humilis staturæ. Ita cognita propositionis natura, & qualitate eius quantitatem rimamur. Doctrina mehercle & ad propositiones constituendas, & ad syllogismos formandos admodum vtilis. Quantitas autem propositionis (vt legis ex textu) penes subiectum expenditur, quod est velut materia, & corpus: illius prædicatum vt forma. In rebus autem naturalibus augmētum, & decrementum ex corpore venamur, non ex anima. Ergo si subiectum est terminus singularis, talis est propositio, & idem, si cōmunis pronomine demonstratiuo alligatus, atq; restrictus fuerit. Quia re vera tunc terminus similiter discretus est. Si vero subiectum cōmunis terminus est, tūc si solus, indefinita est, si comitatus signo. metire quali nam: si vniuersali, erit vniuersalis: si particulari pticularis. Sufficiebat autē propositionē duplicē constituere: vniuersalē. s. & particularem. Ad hāc siquidem & indefinita, & singularis reducentur. Vniuersalis statim in sensu, & significatione, per se apparet. Omnia enim fere sui subiecti significata cōplectitur. Saltem loquitur de multis affirmando, vel negando prædicatum. Nihilominus hæc diuisio est quædā scala, graduśq; quantitatis: vbi propositio singularis infimum locum tenet (vt pote tantū de vno loquens.) Particularis crescit parumper. Nam & si de vno loquatur, illud non singularizat, sed manet indesignatū: vt quidam homo loquitur. Vnus quidem est, verum nō dū ostensus. Indefinita sine dubio maior est, vt homo ambulat, quæ nec dicit esse vnum, nec plures. Hæc eius indifferentia est quedā augmētatio. Vniuersalis autem est maxima, velut res cum gignuntur pusilæ & temporis progressu suis gradibus vsq; ad maximā quātitatem suam augentur. Ita philosophandum de propositionibus. Vndè indefinita mediam & debitam mēsuram habet. Sic dialectici docent eam esse in statu velut homo cum vir est, non iuuenis nec senex. Ex quibus omnibus inferimus ab signis duas species propositionis denominari. s. vniuersalis & particularis. Sed quidnam sit vniuersale signum cum adducta sint exempla haud est opus meo iudicio speciali inquisitione rimari. Res sine expositionibus perse euidentissima. Includit enim tam patenter vniuersalitatem, facitq; vt subiectum pariter multitudinem explicet: vt neminē latitare posśit. Vt omnis homo currit (id est) singuli, ita, vt nemo sit, qui nō currat. Quem sensum generalē illud signum efficit. Sine quo si diceres, homo currit, non significares omnes exercerē cursum. Idem hìc nullus homo est lapis, nullus etiops. Sed hoc est magnopere aduertendū quòd iste horū signorū effectus. s. vt ille terminus cui applicatur multos exprimat, de quibus pdicatū dicatur, siue negādo, siue asserēdo, appellatur ab neutericis distribuere. Et distributio etiam si

nominis

nominis ethimologiam prospectes, est denotare quòd singulis significatis termini aliquid prædicati tribuatur. Vt omnis homo est albus: homo distributus ponitur pro multis: quibus singulis albedo conuenire innuitur. Sed cum dicimus vniuersale signum vniuersalem propositioné reddere, intellige si ab alio nõ impeditur, propter signa negatiua, quæ (vt vidimus) sunt malignantis & destruentis naturæ. Vt omnis homo est in agro vniuersalis est. sed, non omnis homo est in agro, indiffinita seu singularis. Vt pote cuius sensus est aliquis abest agro: vbi negatio signi sequentis officium impediuit. Vnde quando vnum tãtum signum est à parte subiecti siue negans, siue positiuũ definitiones verificatur: quando duo vel plura coeunt, si ambo sunt positiuæ, idem obseruatur. Si vero negatiua ant negatiuum immiscetur quædam turbatio & velut cæterorum depopulatio accidit. At quid de simili propositione iudicandum est, per regulam negationis capite superiori traditam luce clarius est: nempe quod negatio est malignantis naturæ constituens semper oppositum eius, quod inuenit, non modo in qualitate, verum etiam in quantitate: cum in principio propositionis ponitur vbi in subiectum feratur, & quantificet illud. Vt si absente negatione propositio erat vniuersalis præsente & subiecto (à quo quanta denominatur) præposita erit particularis, vel indiffinita. Si vero erat antea indiffinita, efficietur vniuersalis. Vt hæc non homo currit, tantum valet, ac nullus homo currit. Et cuilibet harum omnis equus currit, nullus equus currit, negatio proponatur, restabunt particulares. Vt non omnis equus currit, aliquis equus non currit, nonnullus equus currit, aliquis equus currit. Quando vero negatio post subiectum collocatur, tunc quantitatem propositionis non mutat quia non agit nisi in subsequentia.

Quot autem modis negatio affirmationi cõmisceri possit non est loci præsentis, nec diei prosequi, vt pote materiam propriam conuersionum de qua. 3. lib. disputabimus.

Contra diuisionem arguitur, hæ propositiones tantũ homo est animal, equus est species animalis, & similes: sunt cathegoricæ sub nullo horum membrorum clausæ. Nam maxime sub indefinita continerentur, & tamen prima æquippollet vniuersali. s. omne animal est homo, secunda non de aliquo incerto, sed de natura certa, & determinata loquitur. Igitur alicui conuenit diuisum, cui nullũ mẽbrum diuidens. Ad hoc argumentum respondeo, duplicem esse diuisionem, aliam exactam, & vndequaque perfectam (quam dialecticalem appellant) de qua omnes conditiones & regulæ præfatæ verificantur: alia etiam bona est, quæ appellatur accommoda cuius. s. membra cum non penitus amplitudinem diuisi amplectantur: tamen exhauriunt quantum opus est. Et talis est præsens cum plures sint cathegoricæ hic non cõtentæ. Continentur hic vero primo illæ, quæ de rebus, & significatis secundarijs vt de indiuiduis loquuntur non de naturis substratis secundis intentionibus. Et ratio videtur esse, quòd in similibus potest esse pluralitas, & paucitas: penes quam propositionis quantitas pensetur. Naturæ autẽ ab natura determinatæ & immutabiles sunt. Sed melius respondetur, quòd diuisio est consumata, & diuisum non est cathegorica sed cathegorica quãta. Et certe omnis quanta erit altera illarum, illa autem equus est species: non est quanta exclusiua autem quanta est. s. indiffinita: nec est inconueniens æquipolleat vniuersali. At vt sit quanta propositio, quid opus sit: de particulari, & singulari, ex suis definitionibus iã constat: vt vniuersalis primo requiritur, signum vniuersale esse in subiecto, non post subiectum: (vt diximus) secundo vt illud signũ distribuat subiectum. Illud signum vero tantum (vt. 4. lib. videbimus) aliquam vniuersalem continet sed non distribuit subiectum: nec in hac cui æquipollere argumẽtabamur, subiectum eius distribuitur sed prædicatum. Indiffinitam autem facile est cognoscere.

Nam terminus cõmunis si absque signo quãtificante, & non pro natura sed pro indiuiduis supponat, indefinita est. Iuxta quas expositiones textuales definitiones interprætandæ sunt.

¶ CONTRA definitionem propositionis vniuersalis, hæc cuius libet hominis domus est res artificialis, est vniuersalis, vt pote generaliter de cunctis hominibus loquens: & tamen subiectum non distribuitur. s. domus, de qua prædicatum affirmatur. Ad hoc argumentum aduertito subiectum esse nõnunq̃ complexum, & tunc siue partes in eodem casu collocentur vt equus & leo pugnant, siue in diuersis vt angeli intellectus est subtilissimus: pro cunctis est regula, quòd si totum distribuitur, sine cõtrouersia est vniuersalis: &

si non

ſi non totum quæcumq; pars principalis diſtribuatur, ſufficit propoſitionem vniuerſalem dialecticе cõſtituere, maxime ſi pars prima fuerit. Dumtamen aduertas in præſenti nos neutiquam intelligere, ſubiectum eſſe cõpoſitum, vel complexum: quando ſunt ſubſtantiuum, & adiectiuum. Nam ambo quantum ad diſtributionem pro vnico & ſimplici termino reputãtur, necuſquã aptè cõgruéq; vnum ſine altero diſtribuitur exiſtentibus in eodem extremo. Verum eſt, (vt ad conſtitutam regulam redeamus) quòd non erit tam vniuerſalis ac ſi totum diſtribueretur, eam tamen magnitudinis menſuram habebit, vt vniuerſalis ſemper exiſtat, magis, vel minus: ſecundum quòd eius vniuerſalitas aut plus extenſa, vel coarctata fuerit. Vnde hæ Petri quilibet equus currit: & equus cuiuſlibet hominis eſt animal, ſunt vniuerſales: & ambæ ſunt maiores in Darij, vbi maior exigitur vniuerſalis Vt bene ſequitur Petri quilibet equꝰ currit, fauellus eſt Petri equus, ergo fauellus currit. Equus cuiuſlibet hominis eſt animal, Petrꝰ eſt homo, ergo equus Petri eſt animal. Vnde ad argumentum negatur minor. Nam licet domus non diſtribuatur, diſtribuitur genitiuus, qui etiam eſt ſubiectum. Nã vt ſubiectum ſit haud opus eſt, de eo directè dicatur prædicatum: ſat eſt in recto, vel in obliquo.

¶ VLTIMO arguitur propoſitio indefinita æquipollet vniuerſali: vt homo eſt animal. Et omnis homo eſt animal, cur ergò ſeparãtur? Dicito generaliter in ratione quantitatis diſtinctas eſſe: pluſq; & minus, ad earum veritatem requiri. Nec idẽ ſonant homo currit, & omnis homo currit. Quia ſæpiſsimè prima eſt vera, hæc nunquã non falſa. Sed ſunt quædam propoſitiones, quas vocãt doctrinales, de his rebus contextæ: quæ & vni, & cunctis conueniunt: vt ignis eſt calidus; albedo eſt color, homo eſt riſibilis: angelus eſt ſpiritus. Sed de rebus ſignificatatis nulla nobis ratio, in præſentiarum habenda eſt, vbi non materiam propoſitionum diſcutimus, ſed formam docemus.

Cap. 9. De ſuppoſitione.

TEXTVS.

SVPPOSITIO eſt acceptio termini pro aliquo de quo verificatur. Vt hic leo rugit, leo accipitur pro ſuo ſignificato. Quod in ſubſtantia (vt dixit Ariſtotiles) eſt vti terminis pro rebus quia eas nobiſcum ducere nõ poſſumus. Et eſt duplex, alia formalis, alia materialis. Suppoſitio materialis eſt acceptio termini pro ſe ipſo: vt homo eſt nomẽ. Suppoſitio formalis eſt acceptio termini, pro eo quod ſignificat vt equus eſt ſenſibilis. Quæ quidem partitur in propriam, & impropriam. Propria eſt acceptio termini pro eo quod proprie ſignificat. Vt virtus eſt qualitas mẽtis. Impropria eſt acceptio termini pro eo, quod improprie ſignificat, vt iſte eſt alter Nero, is alter Hector. Propria eſt duplex, alia ſimplex, alia perſonalis, ſuppoſitio ſimplex eſt acceptio termini communis pro eo, quod primo ſignificat, vt equus eſt ſpecies. Perſonalis eſt acceptio termini pro indiuiduis, vt boues triturant. Hæc autem ſubſecatur in na-

turalẽ,& accidentalem. Suppoſitio naturalis eſt acceptio termini pro omnibus ſuis ſignificatis proprijs, vt elephans eſt animal. Accidentalis eſt acceptio termini pro indiuiduis quæ illis correſpondent iuxta exigentiam copulæ, vt equus currit. Sed hæc duplex, alia communis, alia ſingularis. Communis eſt acceptio termini communis, vt baſiliſcus ſibilat. Singularis eſt acceptio termini diſcreti, vel cõmunis pronomine demõſtratiuo reſtricti, vt Socrates docet, iſte vir eſt ruffus. Cõmunis autem eſt triplex, ſcilicet vniuerſalis, determinata, confuſa. Vniuerſalis eſt acceptio termini ſigno vniuerſali modificati, vt omnis ciuis tenetur parère reipublicæ. Determinata eſt acceptio termini communis ſine ſigno, vel cum ſigno particulari, vt imago eſt pulchra, aliquis gentilis credidit. Confuſa eſt acceptio termini mediate poſt ſignum vniuerſale affirmatiuum, vel quomodo libet cum ſigno ſpecialis confuſionis accepti: vt prædicatum huius animal eſt ſenſibile, vel bis cãtaui miſſam. Ac demũ vniuerſalis, alia eſt diſtributiua, alia collectiua. Prima eſt acceptio termini ſigno vniuerſali diſtributi, vt omnis ars eſt in intellectu. Collectiua eſt acceptio termini communis collectiui diſtributi, vt totus populus eſt in Ecclæſia, omnes apoſtoli Dei ſunt duodecim.

Lectio prima.

POSTQVAM quidditatem, & accidentia propoſitionis expandimus, aptè hoc in loco munia, officiaq; aliquot dileremus: quæ in ea termini ſimplices exequũtur. ſ ſuppoſitionem, ampliationem, reſtrictionẽ. Quod & ad perfectiorem eiuſdem propoſitionis notitiam non parum conducet. Noſſe ſane quid nan faciant? Et quomodo eius partes ſe habeant? Dum tamen in hoc tractatu modus iam din ab omnibus exoptatus adhibeatur. Solet nãq; hic paruorum logicaliũ materia tot ſophiſmatis velut cõdenſa tenebrarum caligine offuſcari, & inuolui, tot regulis ſubtilibus, ac inanibus diſtinctionibus intricati, vt nulla eius ſubſtãtia nulla ſpecies appateat reſplendeat ve, ita his aculeis tam ſpinoſis, & ſcrupulis adeo infeſtis, fit inacceſibilis, vt eddatur & iam intellectui inuiſa atq; inuiſibilis. Dabo operam faxit Deus vt tanto clarius per nos tradatur, quanto hactenus confuſè, & diffuſè tradita eſt, & quantum ſcimus ad omnes vbiq; artes eorum notitiã prodeſſe. Igitur ſuppoſitio eſt acceptio termini pro aliquo. Nam cum termini humanitus inuenti, ac impoſiti ſint, vt homines illis ſe ſe mutuo cõmunicarent. Quæ communicatio eſt quædam rerum diuerſarum tractatio, ſiue earum quas appetimus, & inquirimus, ſiue earum, quas cognoſcimus, ſiue à nobis geſtarum, præſentium, præteritarum, futurarum. Cunſtat ideo nos terminis ſignificationem

tionem accommodare, vt loco rerum dequi bus fermocinamur, eos substituamus. Quod Attico suo stilo Aristotiles explicuit dicens: quia res nobiscum ducere non possumus, vti mur terminis pro rebus. Hæc ergo termini pro suo significato substitutio (vt ipsa etiam eiusdem nominis ethimologia præsefert) est eius suppositio. Scilicet vt nos cum de rebus quicquam enunciare volumus, loco illarum terminos supponimus. Siquis de equo prædicat, quòd hinnit: vocem equus eius loco in oratione locat, & pro dicenda propietate verbum hinnit. Ecce quo pacto termini capiuntur pro rebus, & subseruiūt. Atuero huiusmodi substitutio debet esse regularis, & quadam rationis forma exercita, non temeraria, & voluntaria. Primo terminus non pro requacunque indifferenter: sed vel pro se, vel pro suo significato. Vt homo non pro leone, sed pro homine: leo non pro elephante sed pro leone. Secundo cum eundem terminum plura significata inæqualiter importare contingat, per regulas traditas, vel tradēdas eius suppositio cognoscēda est. Nam modo haud monstramus, pro quo speciatim supponat: sed quid sit supponere. In æquiuocis dictum est analogum per se sumtū stare pro famosiori significato. Hic stādi modus est ista suppositio, de qua nunc loquimur. Et stare pro famosiori significato est, pro principaliori, supponere: quod in hoc capite repetemus. Sed est quæstio digna agitatu: quando terminus accipitur, vtrum quoties illum proferimus, an in propositione solum? Et certè re oculatius inspecta non supponit terminus nisi in propositione. Nam substituere est, vt vnus agat quod alter acturus erat: vnde non substituitur terminus ad rem significandam: vt pote quod ipsa res non erat factura, videlicet sese significare: sed substituitur profectò cum de illa aliquid, vel eam de aliquo dicere volumus. Tunc enim si res præsens foret, & aptè collocari posset, nostro in sermone collocāda erat: sed quia abest, & ad sermonem conflandum penitus est inhabilis: termini substituuntur. Igitur tantum in propositione exactè supponunt, in qua dumtaxat fit prædicatio. Extra significabit quidem terminus rem, seu eum eam nominamus, aut vocamus: at supponere minime poterit. Sed hoc suppositio vlterius inquiritur, anquoties inseritur propositioni, supponat? Ex eadem radice quiuis nullo negocio colliget, solum substituī, quando iuxta exigentiam copulæ res ex sistit. Nam nemo substituitur propriè pro eo quod non est. Quia ex quo corrumpitur subrogatio cessat. Vnde si quis dicat, Adam est, propositio quidem est, sed res significata nō est, cuius vice Adam ibi supponebatur, & ideo non supponit. At si diceres Adam fuit certè capitur. vt pote re iuxta copulam existente præterita: cum constet Adam præteriisse. Hinc patet propositiones frequenter inueniri de subiecto, vel prædicato non supponentibus. Quod quantus, & quando sit defectus constabit inferius. Suppositio igitur est acceptio termini pro aliquo, de quo verificatur. In qua dictione (quod dudum dilerebamus) f. vt res exsistat iuxta exigentiam verbi continetur. Hoc enim opus est ad hoc quod verificetur. Quæ verificatio cum ab omnibus nemine discrepante exigatur, liquet, non posse nisi in propositione terminum supponere. Non in alia oratione quantumcumque perfecta, tantum abest, vt solitarius supponat. Enimuero nusquam verbum exigentiam habet ni verbum propositionis. Alias dic mihi quæso huius orationis verbum, vtinam essem doctus, quam exigentiam habet? Quo modo secundum eam res f. doctus correspōdeat. Nūdebet iā existere, aut futurus esse? præpterea nullus terminus verificatur nisi in propositione, est enim verificari vere affirmari. Igitur si exigentia & verificatio exiguntur (quæ solum modo in propositione reperiuntur) liquet quòd termini sola in propositione supponūt? Hæc autem necessitas rē exsistentis iuxta exigentiam copulæ in ipsa suppositionis natura fundatur. Est enim substitui terminum pro re: vnde par iudicium de suppositione vocis ferendum est, ac de rei collocatione ferretur. Quando vero res iuxta verbum non exsistit, etiam si foret in oratione possibilis, tunc non collocaretur, ergo nec signum eius tunc substitui cēsendum est, cum suum significatum non supponat. Secundo suo modo extrema realia extremis propositionis correspondent. Nam originaliter (vt in prædicamentis videbimus) est in rebus significatis propositio. Vnde quando in re extrema non correspondent, significāt quidem termini, haud tamen supponunt. Sed magno ingenio opus est, hanc exigentiam semper dignoscere. Quid f. sit vna quæq;, & qualis: vt in omnibus terminorum suppositiones nosse, possimus. Aliqui exponunt breuiter exigē

tiam

tiam verbi esse, vt res iuxta differentiam temporis verbo importatam exsistat: sed non sufficienter dicitur. Primo quia differentiæ allatæ sunt tantum tres. dialectici (vt exponemus) vtuntur quinque. & censent secundum illas res exsistere. Vt in hac intelligo chimeram, accusatiuus supponit: tametsi differentia sit temporis præsentis: iuxta quam nullatenus chimera exsistit. Igitur melius, & clarius dicemus, verbi exigentiam ex suo significato colligi Quæ est quidem, vt res exsistat, secūdum quòd requiritur, vt verbum illi competat. Verbi gratia vt subiectum huius homo currit supponat, necessario debet viuere, quia nō potest currere, nisi viuat. Et idem est in omnibus fere verbis adiectiuis, quorum actiones importatæ vt in plurimum rem esse prosupponunt. Et in substantiuo maxime de secundo adiacente, vt leo est, opus est, in rerum natura sit: est in hac homo fuit albus, vt fuerit. Hæc enim est verbi præteriti, vel futuri exigentia Quia non solum fuerunt qui iam præterierunt, sed & præsentibus multa vere enūtiamus conuenisse. Vnde ante se postulant rem stare, seu stetitisse, prædicatum autem fuisse, vel fore. Ideo ex veris & consuetis modis talem esse horum verborum exigentiam colligimus. Sed si dicas homo potest disputare, sat est, vt possit existere. Siquidem & de homine nondum genito asserimus, multa posse. s. magnum esse philosophum, strenuum ducem. Quinimo in hac Adā potest ambulare, tam verbum quam subiectum supponunt. etiam si fingeremus, resurrectionem non esse futuram. Quia non est sensus quòd potent deinceps cursum exercere: sed quòd eius naturæ insit hæc potentia: siue res præterierit, siue futura fuerit. Diximus supponere, & subiectum, & verbum ambulare quia copula penesquam in his modalibus suppositio pendanda est, non est iam verbum, sed modus potest, possibiliter, & similes. Et in hac homo possibiliter disputat, non est de præsenti disputatione sermo, sed de possibili. Ideo si disputatio esse potest, illic disputat, supponit. Et quemadmodum supponunt nōnunquam termini in ordine ad modos verbis relictis: ita etiā quandoq; in ordine ad nomina. Vt Ante Christus est generabilis. Qui vt supponat, necesse est, non exsistat. Nam quod iam est, ingenerabile est. Habent hoc plurima nomina desinentia in bile. Vt correptibile, generabile, amabile, intelligibile. nempe vt non dicantur semper de existentibus: sed de possibilibus & in hac, Petrus contingenter disputat, cum contingens sit, quod potest esse, & potest non esse, constat eandem esse. s. potens, & contingens exigentiam. At vero in hac, Petrus ædificat domum, Paulus consuit calceos, nō est opus certè domus, vel calcei sint: quia si forent, non fierent. Nec in his Petrus moritur: domus corruit, Sat est prioribus orationibus, modo prædicata fiant, & sint in sui productione: in posterioribus in corruptione. Verum accusatiuus huius intelligo chimeram, haud est necesse, existat: cum probe etiam intelligatur, etiam quod non existit. Intelligens quidem debet esse: quoniā si non vixerit: non intelliget: sed res intellecta sufficit intellectui correspondeat. Nec est similis ista, video parietem. Quia sensus non perinde, ac intellectus in non entia, & apparentia fertur: sed tantū (vt Cicero dicit officio. 1.) ad id quod adest, quodq; præsens est se accommodat. Demum in his omnibus fingo chimeram, imaginor montes aureos, vellem esse Angelusq;, hircoceruus significat monstrum: supponunt accusatiui. Quomodolibet enim se habeant, actiones illis competunt, in illosq; transeunt. Quid enim exiges, vt ego quid fingam, quam vt fingam? Et ad significandam vocem quampiam quid impossibile, sat est, imponatur: & quod illa res significetur. Sed est plurimum aduertendum, idem esse iudicium de propositionibus negatiuis, quod de affirmatiuis tulimus. Nempe quòd si in affirmatiuis termini supponerent &, in negatiuis separiter supponunt, siue hæ fuerint veræ, siue illæ falsæ. Vt chimera impossibiliter ambulat & si vera sit oratio, subiectum non supponit. At hic Petrus non contingēter disputat, (licet sit falsa) supponūt. Itaq; exigentia modi, vel verbi, vel nominis in negatiuis per affirmatiuæ cognoscenda est. Quam vtrobique accuratissime inspiciendam admonemus: vt dignoscant vtrum termini capiantur. Est autem exigentia exacta (vt diffinimus) rem significatam taliter exsistere, vt ei significatum verbi conueniat, vel modi. Quia tunc solummodo loco rerum significatarum signa substituuntur. Quam nimirum viam, & cursum si semel tenemus euidenter scio, mille anfractus, & innumeras ampliationis regulas euitauimus & vacuas, inanesq; reddemus. Sine quibus hac nostra expositione in plamet & definitionē optimè omnes suppositiones termi-

norum

norum saluamus. Quòd est forma, & ars plurimum ingeniosa. Sed supposito terminos in sola propositione supponere, & quãdo: de adiectiuis inter antiquos ac recẽtiores fortiter dimicatur: vtrum aliquando supponant? Antiqui vt terminus supponat, exigunt ista, quæ hucusq; expositione protendimus, & insuper quod afferat secum suum suppositum. Quo ex grãmatica nomina adiectiua adiectiue tenta carere patet. Sic pro comperto arbitrabantur, ea non supponere. Et suppositionem definiunt esse acceptionem termini substantiui. Neoterici vidẽtes rem signatam iuxta verbi exigentiam existere, & sæpe talia nomina de alijs enunciari putant, citra ambiguitatem pro suo significato accipi. Et certè nõ video, cur ipsorum sententia non sit nobis in præsentiarum amplexanda. Quia si suppositio est substituere signum vice signati: profecto loco accidentis in prædicatione adiectiuum, subrogatur. Qua de causa nullã modificationẽ termino in definitione adiecimus, quemadmodum illi adijciunt.

¶ HAEC SVPPOSITIO multipliciter ordine quodã & descẽsu procinditur. Primo penes rem importatam. Secundo penes terminum importantem: tertio penes signũ, quo terminus modificatur. Hæc enim termino vel intrinseca, vel coniuncta videntur. Primo ergo suppositio alia est materialis, alia formalis. Siquidem & termini prose in oratione ponuntur. quod ex eorum materiæ aptitudine pronenit, vt pote ad conflandas propositiones apta. Cum ergo de ipsis terminis crebrò multa enunciemus, & ipsi possint propositionem intrare: frustra alios eorum loco substituemus. Etenim si res ipsæ (quarum sunt signa) orationem componere possent, res profecto, nõ terminos in oratione poneremus. Ignauiter enim & pigrè cum negotiũ gerere possis, alteri gerendum committis.

Quando autem terminus per se supponat, perfacile est ex sensu propositionis colligere. Nam quando non de re, sed de nomine loquimur, constat pro se collocari: vt homo est nomen. mus est vox. Signis quoq; materialitatis dignoscitur: vt iste terminus, leo, hoc nomen, hæc dictio, & id charater: ly: est signum materiale. vt cui copulatur, materialiter supponat. Suppositio autem pro re significata, vt homo currit: cũ significatio sit forma termini congrue dicitur formalis. Sed vt hæc significatio in termino, primo in propriam, & impropriam secabatur (vt primo, & secundo terminorũ capitibus vidimus) suppositio pari forma multiplicatur: videlicet vt alia sit ꝓpria, alia impropria. Hæc est acceptio termini pro eo quod impropriè significat, vt homo pro effigie, nomen inuentoris pro re inuenta, vt nomẽ Cereris, & Bacchi pro esca & vino, nomen fructus, & prouentus, pro tempore quo maturescit. Li rideo pro floriditate prati. Diximus enim loco præfato sæpe terminum aliud à proprio significato referre propter similitudinem cum illo, vel aliquam affinitatem, vel attributionẽ. Idem dicimus modo de suppositione. At considerato, non esse generale vt omnis analogus impropriè pro significato minus principali supponat: siquidem ens propriè pro Deo, & creaturis supponit, quia propriè vtrumq; significat, tametsi Deus eius princeps significatũ existat. Quinimo & accidens propriè illo nomine significatur, quod licet nõ sit absolute ens, est propriè ens, vt pote verè naturã entis habens.

¶ RVRSVS cõsiderato, quòd has significationes, seu suppositiones improprias grãmatici tropos, seu figuras, appellãt Rhetores schemata, sed rem superfici etenus meditantes, & ad pauca (vt dixit Arist.) respicientes, nõ vniuersaliter profecto cũcta rimãtes. Nã & si aliqua in parte hæc duo suppositio impropria, & figurata coincidant, tamen non raro differunt. Enimuero nec omnis impropria est figura, nec omnis tropus impropria. Primo sanũ supponit impropriè pro medicina, & vrina, & nulla prorsus figura est, vt nomen signati pro signo, aut nomẽ causæ pro effectu, accipiatur, & cõuerso suppositio Antonomatica est tropos, sed proprissima. Est autẽ Antonomasia quãdo nomẽ cõmune pro indiuiduo omniũ, quæ importãtur, dignissimo sumitur: vt seruator pro christo, Apostolus pro paullo, virgo, ꝓ deipara, orator apud græcos, pro Demosthene, apud nos ꝓ Cicerone, Antonomatice vsurpatur: vt Pontifex pro Romano Põtifice qui pontificia potestate cũctis orbis pontificibus antecellit, omnibus diuinitus prælatus. Philosophus pro Aristotele qui iã diu sine cõtrouersia omniũ philosophorũ primas obtinuit. Sapiens pro Salomone cui plusquã omnibus mortalibus maior rerũ notitia: atq; etiã clarior, diuinitus concessa est. Et tñ hæc nomina propriè pro illis supponũt. Perpẽde quantũ illa duo distẽt. Quin figurata suppositio sæpè nõ in significatione in ꝓpria

ad huc fundatur. Cum frequenter poëtæ vocabula pro ea re quam nullatenus significãt, vsurpent. Terẽt: sine Cerere, & Baccho friget Venus. Ceres, & Bacchus, vinũ, paneq́, denotãt, quòd nõ significãt, sed illorum inuẽtores vt euidenter in antiphrasi constat. s. quando nomen pro opposito sui significati capitur: vt lætũ pro morte qua nigil tristius: parcæ à parcendo quæ nemini parcant. Et quis vnquam probar cuncta nomina nec improprie significare semper contrarium eius, ad quod repræsentandum imposita fuere? & tamen indifferẽter in omnibus poetæ ista figura vtuntur, si id carminis mensura, vel pulchritudo narrationis expostulet. Sed est argumentũ quod cum omnis suppositio sit propria vel impropria, quæ ambæ penes significationem colliguntur, sequitur antiphrasis pro suo vtcumq; signato supponat. Respondere profecto non video, curquisq; doctus nõ possit: haud oportere has poetarum figuras sub nostris suppositionibus adæquare omni ex parte contineri, vt pote irregulares, & quæ sæpe non significationi vocis, sed fictioni annitantur. Vt nõ quid narrent, lecturus, sed quid velint narrare, diuinaturus videaris. Vnde sæpe supponũt nec pro proprio, nec pro improprio significato, cũ tropus (vt definit quintilianus) sit verbi vel sermonis ab propria significatione ad alia cũ virtute mutatio, idest, cum sua vtcũq; significatione, & Isidorus. l. 1. etymolo. tropi sunt ab propria significatione ad non propriam similitudine. Et denique respõdemos inter eas nonnullas esse proprias, alias improprias, reliquas reductiue ad has species adduci. Nostræ autem desfinitiones dantur de suppositionibus improprijs, quæ termini significationem sequuntur: quæ scilicet ex significatione pariter impropria oriuntur. Dicere autem sigillatim quot sint sermonis tropi nemini palam non est, quam sit alterius facultatis. s. grãmaticæ: tantum abest huius loci materia id exigat. Quod tamẽ cerno meos prædecessores (nescio an cum fruge) fecisse. Igitur suppositio impropria sic sehabet.

Secunda Lectio.

PROPRIA EST ACCEPTIO termini pro eo, quod proprie significat, vt leo, pro leone, gigas pro gigante. disiuncta illico in duas, nempe in simplicẽ, & personalem. Pro quarum notitia considerato, terminos principaliter ad significandã naturam, seu speciẽ in communi impositos fuisse: secũdario ad singularia, quæ perpetua generationis, & corruptionis serie oriuntur, & intereũt. Nam si quæsieris, ad quid nam significãdum homo primitus institutus est? nemo vtique respondebit, ad Petrum, vel Paulum: quos patet tempore impositionis nec natos quidem fuisse, & multominus cognitos. Impositus est indifferenter ad significandum hominem, Naturam scilicet humanam vbicunq; reperta foret: que quidem in singulis, & in cunctis reperitur hominibus: ideo secundario illos significar. Hoc ipsum in cæteris communibus terminis verũ experimur. Igitur quando pro primario illo significato pro natura, & quiditate, quæ in omnibus sibi subiectis vniuersalis est, supposuerit, tũc est est simplex (id est) principalis, & præstans. Quando vero pro ipsis indiuiduis, supponit personaliter. Ista est quam conueniens sic pingui Minerua iuuenes docere, nõ subtiliori ingenio scrutatione intempestiuè properemus: maxime cum hæc rei distinctio in communem & singularem iam dudum in omniũ ore versetur. Quo autem signo in particulari discerni queat, quãdo dictio supponit simpliciter: hoc est vniuersale. Quando accipitur pro re subiecta termino secundæ intentionis vel ab illo modificata supponit simpliciter. si propositio est vera: vt homo est species: animal est genus: substantia est prædicamentum: albedo est prædicabilis, & similes. Dixi supponens pro re, & non pro se, quia loquimur de suppositione formali: & quia materialiter quoq; capta sæpe termino secundæ intentionis subijcitur: vt amo est verbum: sed si formaliter capiatur nusquam regula fallet: qua nescio an clarior vnquam in præsentiarum vlla sit constituta. Quid autẽ sit terminus secundæ intentionis in proprio iam loco quantum fas fuit, insinuauimus. Verũ est (quod: & ingenue fateor) nec secundæ intentionis naturam, nec simplicis suppositionis intelligentiam vllus perfecte hac nostra præsenti doctrina assequetur: donec prædicabilia & prædicaméta cognoscat: quæ proinde vehemẽs ordinis appetitor nõ conor pluribus modo sternere. Præsertim cum suspicer, si conatũ adhiberẽ, fore absq; dubio noxiũ, incassumq; laborem ijs,

quibus

quibus multum tamen prodesse cupio, nedũ frustratum?

¶ AT IN SVPPOSITIONE simplici magna est inter antiquos, & modernos disceptatio, an terminus singularis vnquã simpliciter supponat? His partem affirmatiuam opinantibus, illis contra sequentibus negatiuam. Sed hac in re libétius veteribus subscripsi. quoniam vix, ac ægerrime in singularibus hæc suppositio simplex intelligitur. Nã cum singularis vnum tantum indiuiduum significet, (si suppositio personalis de indiuiduis est: non potest certe personaliter non supponere terminus, qui nisi indiuidua non significat. Vnde tam euidens apud priscos erat eum simpliciter non accipi, vt in definitione adderent, acceptionem termini communis, vt singularis abigeretur. Quod nos (vt par erat) imitati sumus. Confirmatur hic petrus currit, subiectum supponit pro eo quod primo significat: ergo debebat nunc maximè simpliciter supponere. Quinimo semper sic supponeret quoties in oratione collocatur, quod nec ipsi neutrici admittunt.

¶ CONTRA ARGVITVR; IN hac homo currit, subiectũ stat pro eo, quod primo significat: quia est analogum, cuius mẽbrum principalius est viuens: cuius vice illic substituitur, & tamen non supponit simpliciter: ergo definitio est nulla. Respondetur, ly primo intelligi, inter propria non impropria significata. Secundo quòd cum sit superlatiuum sumitur strictè pro eo, quod primo omnium significat: qualiter singulares existẽtes non repræsentat; sed naturam communem pro qua nunc non supponit. Ambabus responsionibus obiectio diluitur.

¶ SVPPOSITIO PERSONAlis subsecatur in naturalem, & accidentalem. Quæ diuisio cum præcedentibus ex formali subductis penes rem significatam (vt cõstat) colligitur. Pro cuius notitia scito, quòd termini communes habent significationem latissimam vt pote ad significandos omnes impositi. li equus equos, leo leones, sidus sidera; vbicumq;, & quandocumq; fuerint. Et ita significant præteritos; præsentes, futuros & possibiles. Haud tamen semper tam extensa est suppositio, sed maior, & minor iuxta sensus, & locutionis exigẽtiã. Nec si homo significat omnes homines, consequens est, de omnibus semper loquamur: sed quandoque de vno: nõnumquam de pluribus, raro de cunctis. Vt hic homo est decorus, tantum de demonstrato homine: homo sedet, de altero viuentium, homo fuit magnæ vitæ de præteritis, & sic de alijs. Igitur suppositio accidentalis est acceptio termini pro his, quæ termino iuxta exigentiam copulæ respondent. Vt equus velociter currit, dũtaxat capitur pro existentibus, nõ pro corruptis vel generãdis: hic, leo irruet efferus, sumitur pro præsentibus, vel futuris. Quando vero pro omnibus in vniuersum suis significatis, est suppositio naturalis: quæ tunc significationi exequatur & cum suppositio formalis ex significatione trahat originem, aptè, & merito taliter formalis appellatur naturalis, non extrinsecus restricta, vel coarctata. Ac proinde quadam tenus ratione non artificialis, sed naturalis tametsi alia sit certior huius nomenclaturæ ratio, quam e uestigio prodemus. V. g. homo est animal, angelus est spiritus, albedo est color, numerus est quantitas subiectæ, & prædicata pro omnibus suponũt: primum pro vniuersis hominibus non pro his, vel illis seorsum, in altera pro omnibus angelis. Et ratio in promptu est: quia & si homines sint innumeri, & in multis differentes, in natura tamẽ & ea quæ naturam cõmitantur, summa similitudine, qualitateq; conueniunt. Et equi possunt & figura, colore, magnitudine ac proportione differre: omnes tamen equi erunt animalia, hinnitibus apta. Quando ergo sermo de rerum naturis (vbi indiuidua non differunt) non de accidentibus habetur, tunc cõsonum est rationi, termini pro omnibus supponant: quibus secundum illam materiam æqualiter conueniunt. Si dicas homo currit, in cursu haud omnes coeunt. Nec si homo fuit albus: omnes huius debent esse qualitatis, proinde iure suppositio accidentalis vocatur: quippe cum aliquod accidentale dicitur. Nec poterit tunc talis suppositio adeo generalis esse, vt omnes amplectatur. Vt pote in illo pronunciato differentes. Quando vero de re quiditas, aut sibi naturalia enũciãtur (in quibus vniuersi nemine dempto maxima æqualitate participant) supponit terminus pro omnibus, quos significat. vt pote quibus opus est illud competat, vel non conueniat. Vnde naturalis ab re totius propositionis significata hæc suppositio nuncupatur. Eninuero, vel natura subiecti, vel naturam consequens significatur. Recolito quòd capite verbi dicebamus, absolui scilicet quan-

doq; verbum, à tempore, quod erat nō denotare extremorum existentiam, sed tantum prædicatum vnire subiecto. Vt equus est animal. Non est sensus exiſtat nunc equus animal, cum etiam si nullus existeret, vera esset. Veluti & hæc rosa est pulcherrimus flos, in hyeme vera conceditur: quando nulla decorat agrum. Modo intellige in similibus propositionibus terminos naturaliter supponere: talesq; assertiones, vel negationes semper naturales esse. Quæ duo cōiuncta mutuo seperspicaciter exponunt. Siquidem quia verbum huius homo est animal, ab tempore absoluitur: subiectum non solum pro præsentibus, vel præteritis, sed indifferenter pro omnibus supponit: & cōtra quia termini supponunt naturaliter pro cunctis: propositio (si semel vera) est perpetuæ (quod aiūt) veritatis. Quia ob rerum corruptionem, mutationem ve, falsa minime reddetur: quæ solet cōtingentes veras falsificare.

¶ SED IN CONTRARIVM subiectum huius omnis homo possibiliter disputat, supponit pro omnibus etiam possibilibus, qui nunquam erunt (vt in tertio lib. videbimus) & tamen non naturaliter, sed accidentaliter supponit: ergo definitio est nulla. Item in hac Petrus est albus, subiectum summitur pro omnibus, quorum vice fungi potest, & stat accidentaliter solum pro existenti iuxta exigentiam verbi. Ad primum respondetur dupliciter. Primo supponere quidem pro omnibus ratione additi possibiliter, & in ordine ad omnes differentias positiue: scilicet pro præsentibus, præteritis, & sic de alijs: vt exponendo virtutem additionis paret. At suppositio naturalis est pro omnibus ratione sui sine vllo prorsus addito nec extensione. Deinde absq; temporum & differentiarum computatione absolute prædicatum vnit subiecto. Ad hæc (vt dudum dicebam) termini communis duplex est significatum primarium, natura videlicet in singularibus reperta, & secundarium ipsa singularia. In suppositione autem naturali pro vtrique certe supponit, non pro indiuiduis tātum. Vt hic, homo est animal. In accidentali vero supponitur dumtaxat pro indiuiduis etiā si pro omnibus. Vnde in priori stat pro omnibus pro quibus aptus natus est accipi: in posteriori vero pro omnibus singularibus vltra quos vniuersalis natura superest, quæ primario repræsentatur. Hanc doctrinam oportuit his verbis in præsentiarum exprimere, tametsi alias sublimioribus alijs, & philosophiæ prīcribus explicari queat. Quo circa velim naturam suppositionis accidentalis dialectici exactius agnoscerent. Nempe quòd in his, homo currit, leo sedet, licet tota propositio solum de homine currente dicatur: exigentia tamen verbi (cuius tam frenquenter meminimus) non est cursus: vt homo debeat tantum pro currentibus substitui: sed est existentia præsens, & sic pro viuentibus quātum libet quiescentibus imo claudis substituitur, & currit non modo stat pro cursu ab homine exercito: verum pro quibuuis cursibus, quod in cæteris (quæ gratia exempli adduci poterant) intelligatur. Ad secundam obiectionem respondeto non esse controuersiam, an terminus singularis supponat naturaliter. Vniuersi admittūt vtraq; acceptione inueniri. Sed in singularibus nō colligitur discrimen penes plura vel pauciora significata (cum vnicum solummodo vnavoce soretur:) sed quia illud plurium vices subijt: pro illo scilicet sene, iuuene, viuo, mortuo, genito, ingenito: ita vt nusquam pro illo non supponat. Quando vero accidentaliter capitur, euenire potest, vt non supponat: sumptus vero naturaliter semper pro suo illo significato. Quod illi numquàm deest: & quod multorum instar illi est. Vnde in his suppositionibus. Petrus est animal, Ioannes est risibilis, subiecta supponunt naturaliter in exemplo vero argumenti accidentaliter.

¶ CONTRA EANDEM definitionem arguitur: subiectum huius, homo fuit animal, videtur supponere naturaliter, cum prædicatum sit quidditas eius: & tamen non accipitur pro omnibus, sed pro præsentibus, & præteritis, nullatenus profuturis: ergo. Lis inter dialecticos cōtestatur: an terminus naturaliter supponat, tantum respectu copulæ præsentis. Et meo quidem iudicio (si communis hominum conceptio consulitur) extrinseca copula non est capax, nec secum naturalem suppositionem admittit. Nam fuit, & erunt, insinuant de his tractare: qui vixère vel victuri sunt, præsens vero non præsefert hanc sonantiam. Vnde apta est vt solum prædicati cum subiecto compositionem dicat. Qua propter negatur maior argumenti. Sed replicatur, illa propositio semper est vera: ergo termini capiuntur naturaliter. Nam sua deinesse. s. homo est animal, nunquàm est

eſt falſa. Sed reſpondetur in hac eiuſdem eſſe copulam reſtringere: quæ proinde negatur perpetua: nempe homo exiſtit animal. Suppoſitio accidentalis penes terminum diuiditur in communem, & ſingularem, ſeu diſcretam. Sed communis ſtatim in vniuerſalem, determinatam, & confuſam. Procliuis diuiſionis intelligētia notato. Signa quæ terminos modificant, in eoſq; feruntur, eſſe quadtuplicia, relictis particularibus, vt quidam, aliquis, alter, neuter, vterque. Alia vniuerſalia affirmatiua abſolutè, vt omnis, quilibet; alia negatiua, vt non, nullus, nemo, nihil, de quibus dumtaxat in expoſitione quantitatis propoſitionis vniuerſalis loquti ſumus. Hæc namq; poſſunt vel ſola propoſitionem vniuerſalem reddere. Alia ſunt mixtæ qualitatis includētia. ſ. affirmationem, & negationem. Quorum hic nullam memoriam habemus, habituri in quarto libro exactiſsimam. Alia ſunt ſpecialis confuſionis nuncupata, vt promitto, requiritur, bis, & ſimilia: nimirum quæ ſic terminos confundunt, vt eos immobiles redant & ad propoſitionis veritatem neceſſum ſit, nulla eorum ſingularizatio, nulla reſolutio fiat. Vt hæc eſt vera, ad equitādū requiritur equus, quandiu nullum equum oſtēderis: quem ſi monſtraueris, pro illo reddetur falſa. Equus enim eſt ſine quo equitare nō poſſumus: & nullus eſt ſine quo equitare non poſsimus. Itaq; cum nullus in ſingulari ſit requiſitus, ad equitandum ſummopere equus requiritur. Et hæc bis cantauit miſſam; ſi ſemel & iterum ſacrificium obtulit, vera eſt, & tamen nullam miſſam conſtitues, quā identidem celebrauerit. Sunt itaq; illa nomina tam confuſè & in communi ſupponentia vt nefas ſit quodlibet ſuppoſitum oſtendere Proinde hæc ſigna bis, requiritur, & ſimilia ſpecialis confuſionis (id eſt) maximæ; & inſignis confuſionis vocitantur. De quibus in tertio lib. nonnulla animaduertemus His documentis notatis reſtat diuiſio facillimæ intelligentiæ. Nam ſuppoſitio vniuerſalis eſt acceptio termini ſigno vniuerſali determinati: intelligitur de vniuerſalibus affirmatiuis, vel negatiuis, quæ primo libro expoſuimus. Determinata eſt acceptio termini communis nullo ſigno, vel ſigno particulari modificati. Vltima tantum indiget commento. Ergo aduertito vniuerſalis ſigni affirmatiui cōditionem eſſe agere potenter in terminum immediatum illum diſtribuēdo: debiliter autem in mediatum confundēdo, in quo ab negatiui efficacia, & actione deficit. Quod omnes terminos eiuſdem propoſitionis diſtribuit: vt nullus homo eſt leo, tam ſubiectum, quàm prædicatum ſupponunt vniuerſaliter. At affirmatiuum non item. Nec hic omnis equus eſt coloratus, prædicatum vniuerſaliter ſumitur, ſed immediatus ſolummodo diſtribuitur. Et in mediatus dicitur adiectiuus, & ſubſtantiuus in eodem extremo collocati vt omnis homo albus currit, vterq; vniuerſaliter capitur: quia reuera quatenus ad acceptionem pro vno, eodemq; ſimplici computantur: ſed mediatus confunditur. Et confundi aliquem terminum eſt, ſic ſupponere in confuſo, vt ſignificatum oſtendere non liceat, in quo dūtaxat ab determinata differt. Vt hæc propoſitio omnis homo eſt animal, eſt vera & ſi protinus oſtenderes, quodnam animal omnis ſit, redderes illā falſam. Quod enim dares omnem hominem exiſtens? Indeterminata vero licet. Vt homo nō eſt lapis, vel homo currit. Et veſtigio mōſtrare poteris iſte eſt, qui currit, is qui non eſt lapis. Suppoſitio ergo confuſa eſt acceptio termini communis ſequentis mediate ſignum vniuerſale affirmatiuum. Non diximus abſolute ſignum vniuerſale quoniam negatiuum non confundit, ſed indifferēter vtrumq; diſtribuit, & pro omnibus facit ſupponant: niſi obſtet impedimentum, vel alterius negationis, vel ſigni, acceptione termini communis quomodolibet capti cum ſigno ſpecialis confuſionis. Proximos enim, & diſtantes eiuſdem orationis cōfundit. Vt quemadmodum negatio vtroſq; diſtribuit: ita hæc ſigna ambos confundunt.

¶ SVPPOSITIO VNIVERSALIS in diſtributiuam & collectiuam partitur: quæ patentiſsimè in textu elucent. At vero circa præfata non nullæ obiectiones ſunt doctrinam plurimum illuſtrantes. Primo ſubiectum huius omnis homo eſt animal, ſupponit pro omnibus ſuis ſignificatis, & tamen nō naturaliter, ſed accidentaliter ſumitur, vt patet aſcendendo ab ſuppoſitione diſtributiua quæ ſub accidentali continetur. Circa hoc argumentum notato, inter dialecticos verſari quæſtionem: an diſtributio ſuppoſitionem naturalem impediat? & ratio dubitandi eſt, quòd ſimilis ſuppoſitio ſine diſtributione loquitur de omnibus. Nuſquam ergo diſtributione opus eſt. Sed (meo arbitratu) nullatenus impedit. Nā demōſtratiui ſyllogiſmi

fiunt plerumq; ex propositionibus, vbi naturalis suppositio est, & tamē forma syllogismi postulat. Vniuer propositiones vniuersales, expostulat. Vniuersalitas ergo, & huiusce suppositio nō pugnāt, sed propositiones huiusmodi, siue vniuersales, siue indefinitæ vt homo est animal: possunt pro nostra electione dupliciter accipi aut verbo scilicet ab tempore absoluto, & tunc sumūtur termini naturaliter, aut restringente extrema: & tunc supponent secundū regulas suppositionis accidentalis. Sed replicas, absoluatur copula à tempore: tunc definitio suppositionis distributæ cōuenit illi. Est enim acceptio termini communis signo vniuersali distributi. Respondetur quòd in omnibus his diuisionibus, & definitionibus inferioribus intelligitur superius: nempe quòd sit suppositio accidentalis. Vt suppositio distributa est acceptio accidentalis termini. per quod similes suppositiones naturales, & aliæ excluduntur. Quod enim in reliquo conueniant, sane vt sit acceptio termini distributi ab signo vniuersali nō inconuenit. Nam ædō prorsus diuisiones, quibus accidentalem partiti sumus, licet & naturalem, & simplicem diuidere (quemadmodū in opusculo argumentorū exequuti sumus.) Vt suppositio naturalis alia cōmunis, alia singularis. Itidem & suppositio simplex rursus communis triplex vniuersalis, determinata, confusa. Sed hic breuitatis caussa nunquam doctores nisi hoc mēbrum iceant: quòd eius suppositiones forsan frequentiores apud dialecticos, & obscuriores sint.

¶ CONTRA suppositionem distributiuā. Subiectum huius, nō omnis homo currit supponit determinate: quia significat aliquem hominem non currere, & tamen modificatur vno, & duobus signis vniuersalibus: ergo. Respondetur, intelligi signo vniuersali non impedito, vel vniuersalibus non impeditis. Negatio aūt affirmantis distributionē impedit. Sed quæres, quo pacto hanc suppositionem tam implexam illis signis iudicabis? Certè regula superius præscripta vt. s. perpendas qualiter absq; negatione supponet, & opposita suppositio reddetur: vt quia ablata negatione subiectum distribueretur, prædicatum cōfunderetur, inserta illa subiectum supponit determinate, Prædicatū distributiue. Per hūc modū procedes tutò & certo iudicabis.

¶ PREDICATVM huius leo est omne animal, supponit confuse, si suppositio cōfusa est non demonstrare illico rem pro qua substituitur: & tamen stat distribute, ergo mēbra coincidunt. Fateor aliquid confusionis in ea suppositione inueniri, sed non est confusa tantum, quam illic definimus: sed distributa non nihil confusa. Quatenus videlicet non est fas, incunctanter, sine mora eius supposita ostēdere. Quod in suppositione determinata semper, & in ipsa distributa plerumq; licet. Confusa vero tantū est acceptio termini sequentis mediate signum vniuersale affirmans. Quamquam huiusmodi sequella non necessario pronunciatione, vel situ intelligitur, sed (vt par est) sensu. V. g. animal est omnis homo. si caussa elegantiæ extrema mutātur, & sententia est, omnem hominem existere animal, confuse animal in priori supponit. Sed quæro qua nam specie suppositinis termini huius, tantum homo est animal supponant? dicito de suppositione exponibilium nullā hic mentionem fieri, fiet aūt in quarto.

¶ EX HAC suppositione distributa emanat quidam locus arguendi celeberrimus. s. à distributo ad nō distributum affirmatiuè, vel negatiue est bona consequentia. Vt omnis equus currit, ergo equus currit. Homo est omne animal, ergo homo est animal. Itidem in negatiuis: nullus leo est lapis, ergo leo nō est lapis. Nulla capra est arbor, ergo nulla est ista arbor. E contrario vero à non distributo ad distributū semper est deffectus. Et idem est in sententia, arguere ab distributione superioris, ad distributionem inferioris. Vt omne animal est sensibile, ergo omnis homo est sensibilis. Et negatiue pariter, albedo non est tēpus, ergo non est mensis. Vnde iste locus solet his verbis referri: ab superiori ad suum inferius cum distributione superioris affirmatiue, vel negatiuè valet.

¶ TANDEM quæritur de relatiuorum grāmaticorū suppositione quomodo supponant? Dicendum, quòd cum relatiuum sit duplex, aliud reciprocū primitiuæ speciei, aliud nō reciprocum primitiuæ speciei: vbi & quæ nullatenus sunt reciproca, includuntur: vt ille iste, qui, alter, talis, qualis. Et reciproca deriuatiuæ speciei, vt vnus, meus, vester. Primū solum nostras regulas violat. Nam secunda quæcūq; seruant eas, vt hic omnis homo currit & ille disputat, supponit determinatè ille. Hic vero leo sedet, & non ille mouetur distributiue. Reciprocū autē primitiuæ speciei omnino supponit sicut suum ans, quot libet, signa

signa cadāt. Vt hic homo nō est ipsemet supponit dterminatè. Hic nullus leo est ipsemet distributiue. Et hic omnis equus est ipsemet distributiue, tam intrinsecam in antecedens reciprocationem,& perfectam dependentiā habet:vt non modo in genere,& numero,verum & in suppositione conueniant. In qua resolummodo natura negationis,& signi affirmatiui reciprocatione vincitur, vt nec distribuat negatio, nec confundat affirmans. Præpterea in tantum reciprocumpendet, vt non possit vllo modo(vt videbimus)resolui antequā ans resoluatur:quinimo nullam aliā resolutionem postulat vel admitit,quam ipsammet sui. antecedentis:ita vt simul ac resoluitur antecedens manet vnà relatiuum resolutum.

¶ CVM SCOPVS & intentio dialecticæ sit,veritatem nosse,& vias multiplices detegendæ veritatis parare,vndecumq; potuerimus debemus regulas huic scopo assequendo vtiles colligere. Ex suppositione autem dimanant duæ primo perspicaces, deinde infallibiles. Et ex regulis totidem loci arguendi. Vt fœcunda,& cōmoda intento nostro tibi materia suppositionis videatur. Prima est, propositio affirmans,vt sit vera,exigit extrema pro eodem, supponāt. Vnde affirmatiua, cuius extrema pro eodem nō supponunt,est falsa. Prima pars eo constat quòd cum vnum de alio prædicetur, quinimo vnum sit aliud, necesse est,ambo accipiantur pro eodem. Nā si res forent distinctæ prædicatum, & subiectum secundum exigentiam propositionis: falso vna de alia affirmaretur. Hanc partem regulæ asseruit his verbis Arist. Si. A.(inquit) est. B. aliquod vnum est A.& B. Vnde hic homo possibiliter est albus,licet sit ethic ps. extrema pro eodem supponunt. Imo secūdum exigentiam propositionis sunt idem,vt poteque non asserit hominem album,sed possibiliter album. Vnde supponūt ibi pro eodem. Ex quo infero bene semper sequi, hæc propositio est affirmatiua & vera:ergo extrema supponunt pro eodem. Secunda pars verò vt cuius extrema non supponunt,sit falsa. Ex priori patet, quia quòd veritas requirebat, non habet. Et pro eodem in præsentiarū habendum est,nō supponere pro eodem,& absolutè non supponere. Vnde si falsa est extremis supponentibus, dummodo nō pro eodē. Quanto facilius falsitatis cōuincitur,si ambo extrema, vel alterum, nec pro diuerso supposuerit. Vnde hic est optimus locus arguendi, Hæc ꝓpositio est affirmatiua, & extrema nō supponunt, vel saltem alterum extremū ergo est falsa. Tam certus, & regularis apud dialecticos vt pro inuiolabili regula vtatur. Est affirmatiua de subiecto vel prædicato nō supponente:ergo est falsa. Et reuera non habet instantiam. Secunda est pro negatiuis. Negatiua cuius extrema, non supponūt pro eodem,vel non supponunt,est vera. Nā quod falsitatem affirmantis parturit, necesse est veritatem negantis pariat. Tunc enim si extrema non sunt idem, vere vnum de alio negabatur. At vero e conuerso non sequitur, supponunt extrema pro eodem, ergo est falsa. Quia hic nullus homo necessario est albus,capiuntur pro eodem,& est vera.

Lectio Tertia.

QVAMQVAM LECTIOnibus præcedentibus totam suppositionis materiam (vt ego arbitror)expādi: nolo neotericorum modi loquendi tam vsurpati, atq; iam tā in scholas inuecti tam contor,neglectorq; videri:vt nec ipsius meis comentarijs meminerim. Præsertim cum si sobriè,& prudēter tractetur,multum vtilitatis, & certe perspicuitatis allaturus sit. Solent hi in suppositione,ampliationem, restrictionē,& alienationē ventilare, sed tātetèrrima sophismatum colluuione & regularum cōgerie doctrinā obruentes, vt obsint potius sua cōfusione bona ingenia hebetādo,quàm nec ad acuendum quicquā conferāt: & cum breuitas, ac resolutio in omniphilosophiæ doctrina sit gratissima, in nulla profecto alia, ac in ista modus, & compendium rationabilius adhibenda erant. Vt pote quæ si ad arguendum in summulis vtilis sit,vix vllus eius in alijs disciplinis (quarum causa hanc nobis comparamus)vsus,vel cōmoditas est. Quippe propositiones semper simplicis(vt aiunt) copulæ inherentiæ, & suppositionis naturalis tractantibus:vbi nulla restrictio,nulla ampliatio nulla distractio est. Igitur dabo operam deo opitulāte eo stilo,& luce barū rerū materias scribere,vt dialecticorum exercitationē iuuent. Ego quidē arte,& ingenio vtēs omnē ampliationis sermonē mea expositione definitionis(si nō fallor) superuacuum redidi plurimis & verbis, & exemplis patenter ostendens quam vere in his omnibus homo

fuit albus, antichristus erit iniquus, Plato possibilitet docet: intelligo Chimeram. Sine vlla prorsus ampliatione, vel eius notitia termini supponerent, imitatus antiquos quibus nec vox ampliatio vnquã fuit cognita, nec vnquã vsurpata. Fateor nihilosecius ingenoè artificiosum esse, pariter ac eruditum in hac parte modernorum ingenium, si non foret adeo operosum, & distuinnine dicam confusum. Igitur etia post suppositionem deffiniont. s. ampliationem, restrictionem, alienationem. Ampliatio est extensio termini a minori, ad maiorem suppositionem. Restrictio coarctatio termini ab maiori ad minorem suppositionem. Alienatio est distractio termini ab propria ad impropriam suppositionem. Pro quarum intelligentia notato, quòd suppositio (vt crebo in superioribus innuimus) licet ex significatione oriatur, est mutabilis, crescit, & decrescit significatione prorsus immutata. Suppositio siquidem est velut termini officium, & obsequium: quod proinde extendere, ac coarctare licebit prout locutionis materia & necessitas exegerit. Ampliatio autẽ est extẽsio: restrictio, coarctatio. Vt cum pro pluribus substituitur, suppositionem dilatam intelligas: cũ pro paucis quasi vincire, & colligari. Quod in eo aptissime restringi vocatur. At quando id contingat: sic veraciter & perspicaciter intelligetur. In suppositione naturali nec restringitur terminus, nec ampliatur: potius in sua naturali ac proinde suppositione debita & velut in statu est. Quemadmodum homo cum ad debitã staturam peruenit. Materialis vero & simplex suppositiones dicuntur immobiles, nec restringibiles. Cuius ratio est quia supponit ꝑ natura: quæ semper est vna, eademq;. Vnde in suppositione accidentali & inferioribus sibi hæc variatio reperitur. In qua si terminus absolute sine vlla restrictione respectu copulæ præsentis supponit, est status (aiunt) & quasi mediũ suppositionis: vt pote stans pro præsentibus: qui interpræteritos atq; futuros iacent. Quæ etiam cæterarum suppositionũ recta & mensura appellari potest. & ita dialectici loquuntur eam medium constituentes. Nam respectu ampliationis vocant illam minorem: in restrictione maiorem. Ampliatio ergo contingit quando terminus pro præsentibus vel præteritis simul: aut pro præsentibus vel futuris: aut pro possibilibus sumitur. Vbi manifeste ampliatio resplendet. Quia cum in omnibus his pro præsentibus supponat (q̃d suppositionis & quies & status erat) ac vltra ẽnuo pro futuris, præteritis vel possibilibus addatur: constat suppositionem extendi augeriq;. Restrictio autem est quando pro præteritis tantum, vel pro futuris dumtaxat, vel quãdo non pro omnibus existentibus (quæ est absoluta suppositio.) Sed vel pro albis, vel nigris, iustis, sapientibusue vel similibus generibus. Tunc cum respectu illius copulã deberet pro omnibus sumi. patet eius amplitudinem coarctari, si non pro cunctis, sed pro aliquibus cũctorum sumatur. Ampliatio igitur est extensio termini à minori ad maiorem suppositionem: restrictio coarctatio à maiori (id est) ab media ad minorem.

¶ AD COGNOSCENDAS autem singulas terminorum ampliationes quatuor regulæ statuuntor. Prima est, verbum præteriti ampliat terminos præcedentes, vt stene pro significatis quæ sunt, vel fuerunt, sequentes restringunt pro his, quæ fuerunt. Verbum futuri pari forma ante se ad id, quod est, vel erit, post se, restringit ad id, quod erit. Vt in hac homo fuit niger: subiectum supponit pro hominibus præsentibus, vel præteritis, ita vt vt si modo nullus existeret, extitisset tamẽ, supponit: & si nemo hactenus vixisset, & nũc recens aliquis crearetur: etiam supponit. Prædicatum supponit dumtaxat pro nigro præterito: ita vt si quid nigrum nunc denuo fieret: pro illo terminus illic non staret. At quãdo dicimus pro præteritis non eos intelligas solum, qui iam esse desierunt (indifferens enim est modo existat necne, dũ extiterit) vere enim dicimus de sene viuente fuit: tamet si superstes existat. Et idem in præsentiarum est præteritum esse & fuisse. Hoc aduertimꝰ: quoniam in alia acceptione huius verbi prætereo, non dicitur præteritum nisi iam corruptum. Secunda regula, hæc nomina, & verba, & aduerbia contingens, contingenter, potest, possibiliter impossibiliter, ampliant vsq; ad possibilia. Vbi est considerandum quòd phisice & realiter sunt duæ differentiæ temporis, duæ partes illius, præteritum scilicet & futurum: grammaticaliter vero tres, sane illæ, & presens, sed logicaliter quinq;: nempe tres reales, & aliæ duæ intellectuales, possibile, & imaginabile. Nam multa intelligimus quæ forte toto in æuo non erunt: vt alius orbis cum sit possibilis (vt pote creabilis) nusquã tamen creandus est. Ergo cum hæc propositio

positio affirmatiua sit vera, alius mundus est possibilis, & propositio affirmatiua exigat extrema supponant: illa supponunt. Ergo stant non pro præsenti, futuro, vel præterito, sed pro possibili. Rursus multa intelligimus quæ sunt impossibilia, vt chimeram. Vnde simili ratione cum hæ sint veræ, intelligo chimerã: volo me esse angelum: fingo duas contradictorias veras: & similes: extrema supponunt: sed illa extrema nõ sumuntur nec pro possibilibus: vt pote quæ tantum res imaginabiles significant, ergò necessaria est alia differẽtia. Vnde dicunt quòd hæc verba & nomina significantia actus animæ interiores ampliant terminum ab se rectum ad quinque. Itaque illa regula propositionem affirmatiuã & veram exigere suppositionem extremorum hoc non terminorum ampliationem ostendit. Alias multas regulas cõstituunt: sed hæ sunt principales, dummodo casum regi à verbo, seu præcedere copulam, aut sequi intelligas constructione, & sententia, sicut grãmatici intelligunt. Qui vbilibet orationis acusatiuus locatus fuerit, dicunt subsequi verbum: non sicut quidam summulistarum neoterici qui secundum situm aut prolationem materialem, has regulas violenter satis intorquent, ac intelligunt. Scilicet vt nec fuit, ampliet nominatiuum si profertor post illud, vt fuit homo iuuenis, nec restringat prædicatum si anfertur. De quo errore statim.

¶ DE RESTRICTIONIBVS autem. Omne adiectiuum & substantiuum sumptum à parte eiusdem extremi mutuo se restringunt. Vt omnis homo albus currit, homo solum pro albo supponit, & albus pro albo homine. Omne antecedens restringit relatiuum, vt non supponat nisi pro se. Quam quam impropriè hæc determinatio nomina tur restrictio. Nam non est capax relatiuum supponere nisi pro suo antecedente: ille tamen terminus restringi censetur qui aptus est pro pluribus supponere. Tertio omnis determinatio restringit suum determinabile, è conuerso verò nunquam. Et ratio in ipsis nominibus manifesta est. Nam determinatio sonat actionem, determinabile passionem, sic rationi cõsonum est: vt coarctet prior, & coarctetur posterius. Quis autem terminorum sit determinatio, quis determinabile: facile ex ienio cognosces. Vt hic cuiuslibet hominis equus currit, genitiuus determinat equum; vt supponat pro possessis tãtum ab homine: non pro siluestribus. Et hic: iste scit theologiam, accusatiuus determinat verbum, vt accipiatur pro peritia theologiæ. Determinationes autem non restringuntur. Nam hæc propositio, Petrus scit omnem scientiam (cã sui sciat vnam vel alteram) est falsa: & tamẽ si restringeretur accusatiuus pro scientia scita ab isto, esset vera. Hæc est natura ampliationis & restrictionis quãta ego potui claritate enucleata. Alienatio est distractio ab ꝓpria ad impropriam significationem: & cum suppositio impropria sit acceptio pro eo, quod improprie significat: idẽ est dictu ab propria ad impropriam suppositionem. Nam qui distrahitur in suppositione, alienatur pariter in significatione. Vt cum homo capitur pro picto, vel cadauere: rideo, pro floriditate, oculus pro intellectu, clauis pro gutture: tunc termini distrahi, & quasi ab propria suppositione abacti in alienam trahi videntur. Nam supponere pro floriditate non erat dictionis rideo, sed huius floriditas: & pro pictura substitui, non erat hominis: sed effigiei. Merito ergò dicuntur alienari (id est) propriam deserere, & alienam exercere. Sed est dignissimum scitu, quãdo terminus impropriè quid significat, & supponit. Certe (vt ego existimo) hæc est regula vniuersalis. Cum supponit pro eo quod vere naturam significati habet, non distrahitur: cùm vero pro eo quod non habet, tunc alienatur. Exempli gratia, albedo habet naturam entis, etiam si non sit perfectum ens: vnde hic: albedo est ens. Prædicatũ stat propriè: at imago & cadauer nullo pacto veram humanitatem habet, ideo hic, homo est effigiatus subiectum distrahitur. Verum verba regulæ sunt altamente perpendẽda. Nec enim cuiq; peruium est scire, quid est veram naturam habere. Existimabit quispiam debere actu talem esse: quod minime tamen exigimos. Siquidem Adam & antichristus: ꝓprie sunt homines: tametsi neuter existat. Quomodo ergo hanc regulam dialectici calebunt. Accipe facilimam eius trutinam: Si in suppositione naturali terminus illi rei competierit (etiam si actu significatum non existat) erit proprium, & suppositio propria, non aliena. Sed magnopore aduerte: quòd ampliatio, & restrictio intelligitur eius suppositionis, quæ intra cancellos, & ambitum proprij significati iacet. Vnde quãtumcumq; amplientur termini nunquam distrahuntur. Sed hac doctrina sine cõtrouersia plane dis-

serta super est obiectionibus satisfaciamus.
¶ PRIMO si suppositio naturalis est acce-
ptio termini pro omnibus suis significatis, cũ
hæc sit maxima & suprema termini supposi
tio, & quantum potest extenditur, cur non
erit ampliatio? Respondetur quod cum hic
verbum absoluatur ab tempore: non queunt
extrema in ordine ad plures diferẽtias rẽpo
rum ampliari & tamen suppositio definitio-
ne ampliationis intelligitur in ordine ad plu
res differentias. Propterea nulla ibi est exten
tio, quia mensura extensionis est suppositio
accidentalis respectu copulæ præsentis tem-
poris, à qua quanto augetur, tãto ampliatur,
quanto decrescit, tanto restringitur.
¶ SECVNDO instiquod copula præ-
sens est status. In hac homo currit, subiectũ
supponit pro præteritis, vel supponit pro pre
sentibus. Nam vt totum sit verum, sat est, vt a
pars sit vera. s. vt pro præsentibus: ergo am-
pliatur: ac proinde instatu non est. Respõde-
tur quòd differentiæ ampliationis in vna, ea
dẽq; oratione disiunctim (si strictim loqui li
ber) exponẽdæ sunt. Vt homo fuit albus sup
ponit subiectũ pro præsẽtibus vel præteritis
ita vt reuera supponat pro vtrisque, & pro
vno quoque membro seorsim. Vt si quis mo
do viuit pro illo, si nemo viuit, sed vixit, pro
illo: si viuunt & vixerunt, pro ambobus.
¶ TERTIO arguitor contra primam re-
gulam In hac propositione homo albus fuit
albo prædicato existente non restringitur,
quia situ vel prolatione præcedit: & tamen
sensu & constructione sequitur: ergo regula
est nulla. Hoc in loco multa docent iuniores
veritati manifestissime pugnãtia: quibus ma-
teriam increpandi simul & detrahendi bona
rum disciplinarum opicis oloribus præbeant
vt merito (etiam si prauæ volũtatis affectu)
artem reprehendant: quæ summarum laudũ
præconia merebatur. Ita literaliter regulam
amplectentes, vt si dictio præcedat, licet præ
dicatum sit, ampliatur solum quòd forte or-
natus ac elegantiæ causa antefertur: eodẽq;
tramite in alijs multis materijs procedũt. Vt
in his ad equitandum requiritur equus. bis cã
tauit missam: nomina cõfundãtur: in his vero
equus requiritur ad equitandum. missam bis
cantauit, supponant determinate. In hos me
hercle omnino quadrat, quod Augusti. lib. de
bono contra manicheos, & in manicheos ho
mines sensibus deperditos stomachatur: illud
Ioannis primo exponens, & sine ipso factum
est nihil. Nec audienda (inquit) sunt delira-
mẽta hominum, qui nihil hoc in loco aliquid
intelligendum putant: quod nihil nõ aliquid
significat Et ad huiusmodi vanitatem propte
rea putant cogi posse aliquem: quia nihil in
fine positum est sententiæ. Ergo (inquiunt)
factum est. Et ideo quia factum est ipsum ni
hil aliquid est. Sensum enim perdiderunt stu
dio contradicendi. Nec intelligunt nihil inte
resse. verum dicatur sine ipso factum est ni
hil, aut sine ipso nihil est factum Hæc ille vbi
simul & quam antiquæ sint hæ fatuæ ac ex-
tortæ sententiarũ expositiones vides, & quã
sapientibus, ac viris doctrina præstãtibus sem
per inuisæ. A quibus quantum artis sinceritas
ac rei veritas absit, palam simplicitas sermo
nis Aristotelica de oppositione loquentis o-
stendit Dico autem (inquit) vniuersaliter e-
nunciare in his, quæ sunt vniuersalia: hoc mo
do, homo albus est, homo albus non est: pro
quibus alia translatio refert, est albus homo,
nõ est albus homo. In quibus ambabus ita in
dicat de negatione, ac si proprio situ prola-
ta foret. Silicet homo est albus, homo nõ est
albus. Sic terministæ (quod illarũ venia dixe
rim) ineptiunt: sic bonam, & forsam maiorẽ
summullarum partem his næniis contamina-
nant, & talibus regularum expositionibus fu
tilissimis ne dicam fatuis (quas nisi virum sibi in
tellectus agens non admitit) hanc disciplinã
ita inficiunt, vt eius infectus odor omniũ phi
losophorũ nares iam oppleuerit. Et ars quæ
olim nemus voluptatis amænissimus: hortus
arboribus feracibus consitus: ager floribus o-
doriferis micans literarum studiosis, philo-
sophiæq; amatoribus videbatur: nunc silua in
culta his opinionibus quasi sentibus & rubis
scatens imo squalens spinarum veprætum ef
fecta est & necesse est iam dialecticis nõ mo
do ingenio vigere sed magna memoria po-
llere, qua futiles tot regulas teneat, quis f. cũ
præcederit sensus, quis quando sequitor fiat.
Quæ vt falso nituntur ita sunt inexplicabi-
les vt vix post diuturnum studium memoriæ
adhæreant. Vt pote quas suapte natura ani-
mus tamquam ad veritatem natus ab se, pro
pellit & sensus adeo vero sensu euacuos, ve
etiam deglutos semel atq; voratos, scilicet
cum dialecticæ studio vacatur, nemo est qui
in grauiores disciplinas positus non modo
euomat, verum deludat etiam, irrideatq; ho
rum somnium assertores & nasso vellur sub-
sanans dicat, nõ delirũ est affirmare distinctè

per

per has propositiones concipi, ad equitandū requiritur equus,& equus requiritur ad equitandum:& per has quilibet equus cuiuslibet hominis currit, & cuiuslibet hominis quilibet equus currit. Quāto satius,& sanctius est, ea doceri in dialectica (quæ ad cæteras philosophiæ partes comparandas addiscitur) quibus homines in illis constituti commode, & grauiter vtantur: non quæ velud figmenta explodant,& quasi ineptias subsanent.

¶ IGITVR vniuersaliter idem est sensus ꝓpositionis, vnaq; sentētia, eadem suppositio terminorum siue præcedat copulam prædicatum: siue sequatur, non modo cū copula fuerit verbalis, vt Adam omnis homo fuit, vel Adam fuit omnis homo: sed etiam si aduerbialis (quam syncathegoricam appellant) vt æquipollent, homo est vel fuit omne sensibile, & homo omne sensibile est, vel fuit. Itaq; non est prolatio artificiosa, aut descriptio inspicienda, sed sensus: & quo loco vnusquisq; terminus constructione ꝑnatur. Et si in illo situ ampliatur, restringitur, vel distribuitur, talis vbilibet orationis collocetur, iudicandus est. Hæc sententia eo manifestissime iudicio meo probatur, quòd sic omnes qui sani sunt iudicij, concipiunt: sic veteres, qui candidè, grauiterq; (vt decet) doctrinam tradiderunt, docuere. Secundo quare in hac, homo fuit albus, restringitur prædicatū, nisi quia vis verbi trāsit in illud, & ab eo deriuatur (ampliatio enim, & restrictio verborum ex illorum vi, & exigentia effluit) sed etiam transit in illud quando prolatione præcedit, vt homo albus fuit: ergo eodem modo supponit, eundemq; sensum faciunt. Irrideretur certe inter viros probos, ac eruditos, qui diceret non tā exacte in vna, quā in alia deriuari, atq; regi. Confirmatur. Literæ & voces tantū sunt in dictionibus materia: omnis autē ampliatio; & suppositio vnius termini ab altero non potest, esse nisi ex connexione, & dependentia alterius ab altero. Quæ quidem dependentia ex materia, quæ tantum passiue se habet, emanare non potest, sed ex forma, scilicet ex significatione: sed eadem est significatio, eadem dependentia, & connexio, siue præcedat, siue sequatur: tantum in situ materiali discrimen est: ergo eadem ampliatio, idemq; effectus sequitur. Ad hæc li intelligo, & significo ampliāt terminos ab se rectos .i. acusatiuos siue præcedāt, siue sequantur vt chimeram ego intelligo, mōtes aureos fingo: si homo hominem significat, ergo & alij pariter termini ampliantes ampliāt ab se rectos siue anteferantur, siue postponantur. Maior ꝓbatur quia illæ propositiones cōceduntur veræ: Quæ non admitterentur nisi acusatiui ampliarentur, aliàs non supponerent. Tertio vrgentissime. Ipsi concedunt cōsequenter hanc, homo albus fuit, casu incipiat nunc iuuenis albus esse antea niger existēs, quia ampliatur pro albo præsenti, vnde extrema supponunt pro eodem. Sed contra ipsimet fatentur, prædicatum stare formaliter, subiectum materialiter: In hac ergo homo albus fuit, prædicatur albedo, & non tātum suppositum illic inclusum. Quod euidēter etiam conuincitur, cum apud omnes illa prædicatio accidentalis censeatur. Sed prædicatum illic vnitur subiecto mediante copula præteriti: ergo denotatur necessario albedinem homini cōuenisse. Non enim illic prædicatur absolute fuisse, aliàs solum, fuit prædicatū foret, & sic destrueretur hypothesis, qua supponimus, albus, prædicari, essetq; propositio de secundo adiacente. Restringitur ergo li album in illa propositione, quādo quidem necessario supponit pro albo præterito. Quarto ipsi quoq; opinantur ad veritatem, propositionis de præterito oportere suā de in esse aliquando fuisse veram: ergo de in esse istius homo albus fuit, aliquando vera stetit. Quæ nulla est alia nisi hæc, homo albus est, ac proinde necessario veritas illius propositionis exigit, albedo in præterito competierit. Et ita idem est dictu, homo albus fuit, & fuit albus. Postremo cum apud latinos tam frequens sit verba prolatione & si tu misceri sensu ordinatissime locata, quis nō irridet dicentes referre plurimum vtrum dicas, omnis homo sapiens fuit, vel fuit sapiens, vel Adam omnis homo fuit, aut fuit omnis homo, vtrobiq; li sapiens aut homo prædicato. Maximè cum opposita opinio nulla penitus ratione, sed cæca existimatione fulciatur. Aiūt enim regulam esse, vt omnis terminus præcedēs copulam amplietur, subsequens vero restringat, & quòd subsequentes signum specialis confusionis, confundantur, antelati vero sint in affecti. Sed quid absurdiusq; huiusmodi præcedentiam, vel sequellam intelligi situ materiali, non constructione, & deriuatione, cum varius sensus non ex situ, sed ex cōstructione, & cōnexione terminorum pendeat. Si ergo idem est sensus, eademq; veritas, vel falsitas,

falsitas: eadem est vtiq; ampliatio, coarctatio, vel confusio. Quanto igitur rationi conformius est, & verisimilius hanc vbiq; regulam in omnibus formaliter suscipere. & quid enim insanius, ac stultius in grammatica foret, quam si quis assereret hic, amo ego Deum li, ego, non regi ante verbum, licet proferretur post verbum: vel relatiuum non referre antecedens, si non antecessit, vt quas credis esse has, non sunt veræ nuptiæ. Nec minus inconueniens videtur non restringi prædicatum: quoniam copulam situ præcessit, vel nõ confundi accusatiuum ab li promitto: in quẽ reuera vis verbi transiuit. Ex qua vi, atq; virtute huiusmodi cõfusio oritur. Quare enim in hac, promitto tibi librum, nullum ostendere licet nisi propter naturam promissionis: quæ semper futurum respicit, cum promissum non specificatur. Et ideo si nullum præsentem dedero, potero dare ex futuris: quod prorsus manet, etiam si dicas, librum tibi promitto. Et in hac ad equitandum requiritur equus, cur de nullo equo specialiter agitur, nisi quia, sermo tantummodo de conditione equitationis habetur: ad quam quicumq; equus (dummodo sanus sit) sufficit: ideoq; nullus in singulari requisitus est. Quòd ad mille alias locutiones extenditur. Vt ad amãdum requiritur voluntas: ad incedendũ pedes. Sed profecto non minus veræ sunt, voluntas requiritur ad amandum, pedes requiruntur ad ambulandum, & equus requiritur ad equitandum: & tamen isti iuniores omnes has velut falsas negant. Igitur cum fundamentum in his & similibus sit communis modus concipiendi maxime sapientum: qui idem prorsus per ambas propositiones intelligunt: abijcienda est illius regulæ extortissima, atq; violenta expositio: vt de situ .s. materiali intelligatur.

¶ QVOD AVTEM ad negationem attinet: constat manifeste distribuere prædicatum, etiam si antea, collocetur. Nam hæc, homo animal non est, li animal prædicato est negatiua: ergo negat prædicatum de subiecto. Non potest autem negare, nisi in illud feratur. Si ergo fertur: & ferri est illud distribuere, nisi aliàs impedimentum alterius distributionis sit: sequitur ibi animal distributum manere, si est prædicatum. Et confirmatur, illic absolute negat (vt auribus patet) vnde si non negat animal: negabit esse inclusum in copula, Sic esset sensus, quòd non existeret Quod nullatenus concipimus: supposito animal esse prædicatum. Dices quod negatur vnũ animal in particulari de homine. Sed replicatur, nec vnũ, nec omnia significata possunt negari, nisi terminus significãs negatione afficiatur, si ergo cõcipis necessario animal negatum quo pacto illud ad vnum coarctas cum absolute proferatur: ergo negatur absolute animal, sicut absolute ponitur. Deinde in illa propositione nulla est singularizatio animalis, sed illud vnum (quod tu dicis) significatur in confuso, negari autem vnum in confuso est negari omnia: vt hic homo nõ est aliquod vnum animal. Igitur aut animal est pars subiecti, & sic determinate supponit: vel si accipitur vt prædicatum necessario negatur, ac proinde distribuitur. Si quis vero dicat se se velle de homine vnum tantum animal negare: respondeo, quòd talis sensus tali propositione non exprimitur, posse tamen alijs verbis exprimi, scilicet his: homo nõ est tale animal in particulari. Velle autem eum sensũ illis terminis exprimere est violentiã terminis inferre. Igitur quoad negationem attinet, omne id negat ac destribuit, quod cõstructione sequi intelligitur, quomodolibet disponatur: dummodo ab alio signo nõ impediatur. Vnde si arguas hec propositio omnis homo nõ est omne animal est negatiua, vbi prædicatũ negatur de subiecto & tamen nõ distribuitur prædicatũ (supponit enim cõfuse: quoniam duo signa cadunt in illud.) Respondemus nos nunquam docuisse, quòd vniuersaliter negatio negans pariter distribuat. Scimus plurima esse creberrime obstacula. Sed quòd generaliter negat & agit in eos terminos, qui eam subsequi constructione apprahenduntur, Ita vt hic omnis homo omne animal non est, si animal prædicatum est, supponat etiam confuse: sicud in hac omnis homo nõ est omne animal. In quo à nobis multi ex iunioribus dissentiunt opinãtes in illa supponere distributiue & ab negatione non tangi. Igitur vt finem huic liti imponamus deinceps verborum ac nominũ ampliatio (quod erat princeps quæstio) ex connexione ipsorum & dependentia formali expendatur: quantumlibet prolatione verba commista sint & trãsposita. Et ibi terminus iudicetur collocatus vbi constructione collocandus est, etiam si ibidem causa ornatus aut dispositionis non collocetur. Idemq; iudicium feratur de negationis effectu & officio. Quam regulã si post

hac

hac.Dialectici in ſectati fuerint , auſim certo ſpondere mille mæandros ſolerter pariter &facile ipſos declinaturos,milleq; anfractus tuto tranſmeaturos , & viam aduceram philoſophiam illico ſtratam apparituram.

¶ CIRCA ampliationem ante ſe ambiguum eſt vnde manarint. Namverbum fuit, & erit importāt ſuas differentias: ergo extrema trahunt in ordine ad illas.Reſpondetur : quòd modus loquendi frequens huiuſmodi ampliationes docuit.Cōcedimus enim hoc album fuit nigrum, etiam ſi denuo albe ſceret . vbi ſupponit pro præſenti : & hic ſenex fuit robuſtus iuuenis,pariter ſtat pro ſe ne præſenti. Ad argumentum fatemur differentias peculiares referre in ordine ad quas trahunt extrema : verum id nihil aliud eſt quam prædicatum ſubiecto pro tempore præterito iungi,quod ſemper fit.Nā licet ſubiectum pro præſenti ſumatur: prædicatum notatur illi adhæſiſſe.Itaqueſemper exigitur vnum extremum fuerit alterum. Quocirca ſi recens ſubiectum fiat prædicatum,non affirmatur, fuit : etiam ſi ſubiectum ſupponat pro præſentibus.Vt omnis homo fuit albus, vel albus fuit. Quia ad eiuſ veritatem opus eſt albedo conuenerit. Itaq; oportuit ſubiecta prò præſentibus ampliarentur.Vnde ſolet dici quòd illa copula fuit, tamet ſi præteriti temporis , includit virtualiter præſens, quod vniuerſalis conceptio hominum fine diſceptione comprobat. Circa quod duo cō ſideranda ſunt. Primum ſi ſubiectum fuerit terminus connotatiuus. pari ratione quoad vtrumq; ſignatum materiale. ſ. & formale ampliatur. Vt ſapiens fuit ignarus extenditur pro ſapiente exiſtenti vel præterito. Et ratio eſt comperta.Quia cum ampliatio termini ſit ampliatio ſignificati, vnica ampliatione par eſt ſignum & ſignatum extendantur . Signatum autē eſt vtrumq;.ſ.materiale atq; formale:ergo vtrinq; ampliatur.Secundum eſt,idem eſſe intelligendum de participiis & gerundijs:quod de verbis. Vt pote natura verborum participantibus. Nempe quòd participium præteriti ampliat ante ſe ad id quod eſt , vel fuit:poſt ſe reſtringit. Vt Petrus eſt amatus à patre , Petro & patre mortuo eſt propoſitio vera. Futuri vero ad id quod eſt,vel erit. Vt anti chriſtus prædicaturus eſt contra Chriſtum.

¶ SED DVBIVM ſpeciale eſt de ſenſu & ſignificatione huius mortuus, in hac Petrus eſt mortuus,vbi non videtur ſubiectum (ſivera eſt propoſitio)poſſe ſupponere:cum neceſſe ſit, nec viuat,nec ſit. Dicendum eſt hoc participium ſicut cætera dupliciter capi:nominaliter ſ.&participialiter.Hocpacto habent duo,primo ampliant ad id,quod eſt, vel fuit(vt dudum de omnibus conſtituebamus)ſecundo ſignificat quòd obijt mortem, quidquid poſtea euenerit: ſiue manſerit ex animis,ſiue mortuus ad vitam redierit. Vnde de Chriſto domino(qui vt verus homo vere inclinato capite patri tradidit ſpiritū ,qui modo regnat in orbe viuus)proprie ac vere dicimus paſſus eſt,mortuus eſt , ſepultus eſt: & ſi poſtea(vt ante dixerat) reſumpſerit animā Et de omnibus iuſtis poſt vniuerſalem corporū reſurrectionem:dicemus iſte mortui ſunt(id eſt)amiſſerunt vitam:etiam ſi degant tunc fœliciſsimi. Quo circa ſubiectum huius Petrus eſt mortuus: duplici ex capite, ſupponitur,ſane & quia ampliat ad præſens vel præteritū(& re vera ſtetit)& quia nō ſignificatur modo non exiſtere,ſed quandoque non extitiſſe. Nominaliter vero primo non ampliat: deinde ſignificat quòd vixit & modo non viuat,ſed actu careat vita ſecundum copulam,cui coniūgitur. De ſaluatore dicemus vere nunc:fuit mortuus,nominaliter(id eſt)vixit,& deſiuit aliquo tempore viuere:ſed non aſſeremus:mortuus eſt(id eſt) caret vita. Vt pote qui vita eſt omnium noſtrum amplius nunquam moritura.Sed tunc quæres an ſic acceptum affirmetur de homine nunc mortuo : vt Ioannes eſt mortuus. Tunc enim argumentum currit quòd ſubiectum non ſupponit ſi(vt diximus) non ampliat.Nam ſi ampliaret : preſpicua foret extremorum ſupoſitio.Primo quidem de cadauere nemini dubium eſt verificari mediante illa copula eſt. Et cum li homo improprie ſupponat pro cadauere poteſt vere dici homo vel hic homo eſt mortuus. Sed ſi ſumatur proprie pro eo,qui vixit:dico quòd mortuum eſſe eſt re vera non eſſe.Sicut cæcum eſſe,non eſt quid eſſe:ſed quid nō eſſe viſum ſcilicet non habere. Vnde in re propoſitio eſt negatiua : & ideo ſuppoſitionem extremorum non exigit ſecundum quòd iſti iuniores ſuppoſitionis exigentiam &naturam explicant.ſ.vt res ſignificata exſiſtat.Quia vt nos explicuimus (conſtat) exſiſtere & ſupponere ſecundum exigentiam propoſitionis ſane que eſt vt non viuat. Sed quoniam in

forma

forma & specie est affirmatiua. Dicimus: quòd li est illic non dicit existentiam extremorũ, sed compositionem veritatis, sicut in hac cæcitas est. Idem aliqua ex parte dicendum est de hoc participio præteritus. Quòd participialiter sumitur pro eo quod præterit, siue modo maneat, siue corruptum sit: nominaliter veru includit vt modo nõ sit. Sed deprio ri plurimum aduertendum est: quòd cũ mors sit quædam priuatio & negatio vitæ (non enim mors aut mortuũ esse est desinere quomodolibet esse, vt desinere esse infirmũ, aut regem, aut sapientem, sed amittere realiter vitam. Vnde in eodem sensu omnis modificatio, si quæ adiecta est, accipitur vt mortuus est Parritijs, id est, Parritius amisit vitam, egit illic vltimum diem suæ vitæ. Vnde pudet hic aliquot propositiones absurdas amõdernis concessas referre & nonnullos sensus ita fatuos & intellectus integritati aduersos: vt verius ipsi mortui sint veritatis vita. Quos multo condocibilios est nostrorum dialeticorũ honori sub toto telluris pondere humare, ac velut caducauera sepellire, quà nec anathematizatos relatione prodere.

IN HIS REGVLIS duo dubiola discutienda, superiunt. Primum est quonam pacto terminus singularis (qui vnicum tantum significatum sortitur, & vnicam significationem inextensibilem) amplietur: cuius suppositio crescere aut deprimi nequit. Et difficultas augetur. Quia hic, Petrus erit logicus: nõ aparet quo modo pro futuro sumatur. Cum si non est, nomen non habeat. Discrimen est in adquisitione nominis communis & singularis. quod priora omnibus & singulis ab principio sunt imposita, ita vt absq; noua impositione quã primum quis naturam hominis adipiscitur, vel possit habere, protinus sibi cõpetit nomẽ homo. Singularia vero cum vnũ tantum significent, opus est singulis recenti constitutione imponatur. Imponi autem nõ queunt nisi ipsæ res cognoscantur, cógnosci uero à nobis minime possunt prius quam existant (Deus enim solus est qui vocat ea, quæ non sunt, nominibus proprijs, tamquam ea quæ sunt) Sed his non obstantibus nihil inconuenit quominus de facto singulares termini ad præteritũ & futurum ampliari queãt & de se ad omnia esse ampliabiles, licet de per accidens quandoque fieri non possit. Agit ad idem quod superius desuppositione naturali similium differuimus.

¶ SECVMDVM dubium est de istis ampliationibus & restrictionibus cõmixtis. Vt omnis equus, qui currit, erit albus: aut omnis qui fuit albus, conuertetur in nigrum: omnis homo ethiops fuit pallidus. Vbi subiectũ restringitur ab copula implicationis, & ampliatur ab verbo principali. Idem demodo possibili vt homo qui viuit, possibiliter disputat. Solent dialectici in huius dubij explicatione multa verba prodigere: cum resolutio sit plana. Nam cum regulæ ampliationis communi conceptione colligantur, secundum eam dicendum est: quòd restrictio nominis adiectiui, & cuiuslibet similis ampliatur ab verbo vt homo albus fuit, omne velociter currẽs possibiliter sedet: totum subiectom supponit pro homine albo etiam præterito, & pro omni velociter currenti possibili At copula implicationis non ampliatur, ab alia copula: quinimo eius exigentia ampliationem impedit eius termini, cui adiũgitur. Vt homo qui est, possibiliter ægrotat, supponit tãtum pro præsenti; & in hac, omne quod fuit, est subiectum ampliatur pro omni eo quod fuit, & pro eo distribuitur. Et sic est falsa. Idemque censendum est de copula siue inseratur subiecto, siue locetur à parte prædicati dummodo referat subiectom. Isdem est sensus omnis homo currit, qui est albus, & omnis homo qui est albus. currit: dũmodo li qui currit in priori, vt copula implicationis accipiatur. Quia si vt distinctum pronunciatũ accipitur (cõstat) diuersos sensus efficere. Et cum eadem interpretatione idem equipollet omnis propositio est vera, cuius contraditoria est falsa, & omnis propositio cuius contraditoria est falsa, est vera: tametsi multi id inter eas discrimen constituant, quòd prima est falsa, & secunda vera, ob id quòd in prima cum li propositio restrictionem non habeat, pro omnibus soponit, & tamen falsum est omnes veras existere. Sed pape possit vir eruditus vllus per illam totam propositionem ita concipere, nempe quòd omnis absolute sit vera, cum ipsa tantum asserat eas omnes veras esse, quarum contraditoriæ fuerint falsæ.

¶ HIC superest discernenda ampliatio modalium: sed proprium locum habet in. 3. lib. Adhæc de ampliatione ad quinq;, quã in his nominibus constituunt significo, intelligo, fingo, imaginabile, intellegibile & similibus aduerbijs verum tamquam multum imaginabilis doctrina visa est mihi apta, vt in opusculo

argu-

argumentorum ventiletur.

EX HAC ampliationis, ac restrictionis materia promanarunt inter dialecticos quidam loci arguendi nec numero pauci, nec robore firmi, nec intelligentia faciles, tametsi admodum celebres, & in quibus tutādis plurimum operis, ac ingenij præstant, qui sophistissimi nunc videri cupiunt. Verum in argumentorum tractatu existimo appertissime multis, ac efficacibus argumentis ostensum: quā hæ consequentiarum sedes quassatæ, ac fractæ sint, quàm vacillantes, quibus quoduis argumentum adnitatur, nisi aliunde aut vires, aut fulcimentum habeat, quàm patenter ruinā minetur. Qua ex causa vniuersos hunc ex composito præcidimus, ibiq; inseruimus. quippe vbi fuse eorum instabilitatem, infirmitaté, innanitatéq; apte detegere, potuimꝰ. Et nihilominus has duas tam ampliationis, quam restrictionis regulas interim iudicovtiles: quæ defectum argumenti ex ampliatione varia antecedentis, & consequentis demōstrant. Prima est ab amplo ad non amplum sine distributione ampli, numquam nec affirmatiue, nec negatiue sequitur. Vt homo potest currere ergo homo, qui est, potest currere Instatur si viuens is cruribus careat. Nec itidem valet, aliqua substantia impossibiliter est Deus: ergo substantia quæ est, impossibiliter est Deus. Nam si solus existat Deus (vti ante orbem conditum) instatur. Secunda ab non amplo ad amplū cum distributione ampli nullibi tenet. Vt equus ambulat, ergo omnis equus potest ambulare Aliqua substantia non potest esse infinita, ergo nulla substātia. Quæ Regulæ ita connectuntur: vt cum primus defectus cōmittitur, arguendo ex opposito consequentis, ad oppositum antecedentis secundus perpetretur. Totidem necesse est in restrictionibus caueantur. Nam nec valet ab non restricto ad restrictum sine distributione non restricti neq; ab restricto ad non restrictum cum destributione nō restricti. Primi exempla sunt isthæc: homo currit: ergo iste homo currit. Negatiue sic, aliquis homo non parit, ergo homo nón pátit, cum sola in orbe mulier inueniri possit, & parturiés. Secundi hæc. aliquis homo est pater, ergo omnis homo est pater. Reliqua loco prætato discussimus.

Cap. 10. De indutione.

TEXTVS.

INDVCTIO (quam vocant ascensum) est argumentatio in qua ex singularibus sufficiēter enumeratis infertur vniuersale: vt iste ignis calefacit, et iste: ergo omnis ignis calefacit. Descensus contra est argumentatio, in qua ex vniuersali inferuntur singulares. Atqui huiusmodi resolutio est duplex, copulatiua & disiūctiua. Copulatiua est inductio, vbi singulares connectuntur mediante coniunctione &. Quæ debetur termino supponenti distributiue. Alia est desiunctiua: vbi numerantur particulares illa disiunctione vel, aut alia similí. Quæ debetur termino supponenti determinate.

Lectio Vnica.

CVM SVPERIVS argumentationis naturā enodauerimus: ecce alteram eius speciem. s. inductionem. Atqui speciem argumentandi existere est quemdam specialem modum esse, methodumq; arguēdi. Sunt nāque plurimi, quorum sparsim ac diffuse dialética notitiam tradit. Cuius multitudinis caūsa est diuersa natura rerum & dispar ratio

multi-

multigenæ veritatis detegendæ. Haud enim vna via, eodemq; tramite cuncta, cognoscimus. Quædam necesse est intellectus discursu aprehendere, vt pote spiritualia, & ab sensibus corporis longissime posita. Quædam experiméto sensu que percipere: quæ oculis ac tactu pertinguntur. Quocirca opus est cũ argumentatio sit veritatis inquisitio ac inuentio) multiformis arguendi modus exsistat: quibus in procinctu sit dialecticus: vt rei cuiusque conditio exigit, disputationem inire & rem (vt oportet) scrutari. Inductio ergo est: vt ex singularibus aliquot enumeratis vniuersalis propositio probetur. Vt si quis velet hãc propositionem ostendere: omnis homo est risibilis, vteturhoc pacto inductione. Iste homo est risibilis, & iste est, & sic quinque, aut sex demonstrando: ergo omnis homo est risibilis. Siquidem cum in vniuersali risibilitas de singulis prædicetur: idonea probatio est ipsa sensibilis ostensio, quam multis singularibus conueniat. Dixi sufficienter enumeratis: non quòd omnes sint computandæ: sed quoad suffecerit: vt more humano huius enunciationis fides astruatur. Si omnes singulares enumerandæ forent, non ne id tibi impossibile aut sane difficilimũ videretur? quis vniuersos quotquot mortales nunc orbem colunt: digito monstrabit. Deinde & si monstrare quis omnes posset: non prodesset. Si quidẽ hic magnopere cõsiderandũ est: quòd vt argumentum sit bonum, necesse est non solum antecedens quomodolibet firmet illatum, sed vt clarius sit, notiusq;. Vnde & apud logicos iudicatur defectus ignotum per ignotius ostendere tenebras. i. tenebris offundere, atq; augere. Antecedens enim velut quædam lux est, qua consequens cernatur: si ergo in vno vel altero argumento, vitium est antecedens obscurius esse: quanto deformius est vna arguendi species id criminis in sui natura exigat? vt. s. necessario antecedens conclusione obfuscatius sit. Et necesse est id accidat: si omnes singulares computantur. Quis non fastidiet omnibus attẽdere? Igitur sufficit vt sufficienter, id est, quantum satis apparuerit, aliquot in medium adducantur: quo vniuersalis veritas elucescat. Est autem singulare duplex aliud absolute: aliud comparatiue. Simpliciter singularia sunt indiuidua vt iste leo, iste equus, Socrates, Plato cõparatiue inferiora respectu superiorum. Homo vniuersalis quidem est & ipse terminus communis, & leo, & elephas: at si animalis amplitudini conferãtur velut singularia apparent. Nam quemadmodum Petrus & ille tonsus sunt hominis supposita & de illis prædicatur: ita hæc vti membra quædam sunt & partes animalis: & ita eius comparatione singularia appellantur. Qua in re indistinitionali, ex singularibus pro ambobus supponit. Nẽpe & pro absolute singularibus (vt in exemplo subiecto splendet) & pro singularibus respectiue. Et sicut hæc argumentatio Ioannes est gressiuus, Mathias est gressiuus itidẽ & Andreas, ergo omnis homo est gressiuus, est inductio ab singularibus ab vniuersale, progressio: ita hæc, omnis homo est sensibilis, omnis equus est sensibilis, omnis piscis, & omnis volucris: ergo omne animal. Et quot modis ascendimus, possumus & ab superioribus ad inferiora descendere: ab summis capitibus ad infima membra, naturalis instar virtutis: quæ totum corpus (vt Paulus apostolus philosophatur) ascendendo & descendendo versat, mouet, & conseruat. Vt omnis color est qualitas sensibilis: ergo omnis albedo, & omnis viredo, & palledo: rursus omnis homo est erectæ figuræ: ergo Socrates est erectæ figuræ, Aristotiles & Xenophon.

¶ QVAESTIO est inter modernos iam pridem nimium exagitata, quantum nam sit efficax arguendi modus inductio? fortis ne ac valida, an contra debilis & clauda (haud omnes enim arguendi species æquales vires sortiũtur) Syllogismus si verus exsistit, & nõ apparens dumtaxat: omnium efficacissimus est: at inductio non ita firma videtur. Ipsam enim eius maceram cnté (vt aiunt) quisquis aspexerit, debilitatem illico non suspicabitur modo, sed cernet. Vt iste homo currit, & iste, & sic quinque aut decem ostendas, ergo omnis homo currit: quæ consequtio est, omnem hominem currere quia decem aut viginti currunt? cum passim contingat nõ tantum decem, sed decem millia, aliquid aut esse aut agere: cæteris nihil tale agentibus. Hoc pacto probares omnes homines esse monachos: omnes coniugatos: cum sint plusquam mille in orbe tales. Inualida ergo hæc ars arguendi detegitur. His & similibus rationibus in summa plurimi persuasi, neq; apparentem inductionem iudicant. Vt pote quæ tam in pelle ægritudinem ferat: nisi pluribus adiectionibus vallata veluc cepibus muniatur. Primum censent addẽdam esse singularibus

hanc

hanc particulā & sic de singulis. Vt iste ignis calefacit, & iste calefacit, & sic de singulis, ergo omnis ignis calefacit. Et iste homo est monachus, & iste est monachus, & sic de singulis ergo omnis homo est monachus. Hanc particulam adijciendam fore omnes vbiq; scholatum sine controuersia admittunt. Quod ipse nō multum refragor. Tametsi vellem ego hoc argumentum soluerent. Antecedens debet esse consequente notius. Ergo si id consequens obscurum est omnis ignis calefacit, quomodo & illa adiectio, & sic de singulis, æque dubia nō erit? cuius sensus est reliquos pariter calefacere, quæ est ipsiusmet propositionis vniuersalis sentētia & assertio: de qua ambigebatur. Sed age in re minima non inmoremur. Ad huc tignum, istud vel trabs nō ita sustinet, quinetiā cum illo frequēter ascensus descensusq; labatur. Vt iste homo nō currit vel sic de singulis: ergo homo non currit, casu sit solus vnus in orbe, & currat, antecedens est verum signando aliquem non existētem. Opus est (aiunt) vt pancratice valeat cōstantia, addatur. Et constantia est quoddā omnium significatorum complexum cū existētiæ assertione. Vt iste ignis calefacit, & iste & sic de singulis & isti sunt omnes ignes: ergo omnis ignis calefacit. Prospice quantis inuolucris ac funium nexibus miseram inductionem onorent atq; inglomerēt: sed aduerte pariter quæso, quam hebetem sic cōtectam stolidamq; formam arguendi. Ad hæc si ob difficultatē singula non enumerabātur, quo ingenio tibi fingis facile omnia monstrare dicendo: & isti sunt omnes aut ignes, aut leones. Sic solent homines & se & alios fallere, dum violatis arguendi legibus pro libito argumenti speciebus contra earū naturā abutuntur. Aristoteles docet inductionem suapte natura præspicacissimam esse atq; efficacē quinimo omnium disciplinarum principium & totius euidētiæ originē. Iuniores tot restrictionibus primo illam obscuram deinde nulli scientiæ accomodam reddūt. Hominibus (inquit ille) scientia & ars per experientiam euenit, dum ex multis experimentalibus conceptionibus fit vna vniuersalis de singulis æstimatio, atq; iudicium. Vt videre Calliæ tali ægritudine laborāti hanc herbam profuisse, Socrati pariter eundem morbum habenti & sic in multis casibus ac euentibus facit, vt colligatur, cunctis huius temperaturæ hominibus talem infirmitatem habentibus eam herbam profuturam. Quæ nimirum vt iam propositio vniuersalis ad scientiam & artem medicinæ, pertinet. Non vides quo nam pacto ingeniosa inductio artem genuit. Est enim inductio quædam veritatis suasio per experientia sensibilem collecta. Necesse est ergo sit ipsa lucida, & plana. Vnde semper ego existimaui eam in propria materia efficacem: verum si extra proprios limites egressa vagaretur, necessario non modo illico ægrotaturā, sed vt extra æquora pisces morituram. Materia autem inductionis est propositio de rebus naturalibus loquens, aut de natura rerum artificialium (& vt clarius dicam) vbi termini supponant naturaliter. Deniq; cum triplex sit propositio inmodalibus (vt videbimus) contingens, necessaria, & impossibilis: necessaria est propria materia inductionis: præsertim quæ de rebus naturalibus sit contexta. Quod satis en probatur: quód his tantum disciplinis & artibus inductio in vsu est, quæ circa rerum naturas cognoscendas vel artificiata construenda versantur. Est namq; talium rerum & propositionum singularis conditio: vt si proprietas enunciata quatuor vel quinque competat, euidens sit competere cunctis. Nam in his quod est speciei, omnibus eius suppositis ac indiuiduis conuenit. Vt quia naturale est homini esse risibilem: si experimur sex aut octo ridere: fas est certo colligere vniuersos risibiles esse. Et si operatio naturalis igni est calefactio, & exemplum in quatuor vel quinq; summus, euidenter infero omnes generaliter calefacere. Et quia ars de agibilibus est: & propositiones scientiales necessariæ sunt: dixit verissime Aristoteles inductionem artis & scientiæ in hominibus esse principium originemq;. In simili materia non est necessaria illa dictio, & sic de singulis, multoq; minus cōstātia. In cōtingēti vero huiusce firmitatem non adipiscitur, quam si coneris apponere, circum armas profecto puerum, qui ipso armorum pondere obruatur. Sed quia dialectici vt plurimum his contingentibus digladiantur: præscribenda est illis per nos forma, qua in illis inductione vtantur. Et videor certe mihi eam genuinam ac natiuam ex Aristotile decerpere: vbi ait, vtenti inductione, si negata fuerit consequentia, oportere maxime instantiam petere non illationis, sed illati. Igitur probaturus inductione vniuersale ostendat quinq;

aut sex singularia eius ostẽdat ꝓtinus illud sine alio addito inferens. Et si consequutin infecta fuerit, instantiam consequentis petat vt respondens ignem non calefaciẽtem, aut hominem non currentem assignet, si probabas omnem currere: quippe obstrictus iam atq; intrincatus assertionis negatæ instantiá adducere. Vt si probes hanc omnis homo est coloratꝰ, hoc pacto, iste est coloratus, & iste, & iste, ergo omnis, & concesso antecedenti, quod ad oculos apparet, negatur vniuersalis tenetur ille, aliquem non coloratum dare. Non est omnino etiam absurdum, si quis in ipso antecedenti eandem postulationem, etiã si præpropere inferat. Hac forma iste est coloratus & iste, & nõ dabis quempiam, qui non sit coloratus: ergo omnis est coloratus. Erit quidem summulisticus modus, haud tamen æquè grauis, nec lucidus, ac præcedens. Multo enim clarius foret, si tacita, postulatione illico omnis homo habet colorem inferres. Quæ si ad sensum ꝓbata rursus negata est, tunc tempestiue ac oportune ostẽdat ille, petes, non habentem colorem. Quòd si cui placuerit in summulis gratia exercitationis hoc addi, vt: & sic de singulis, nihil inmane iudico id dialecticis concedamus. Dum tamen aduertant qui literas dialecticales adducunt, multo cum maiori grauitate, simul & sinceritate, inductione, & nonnullis alijs modis arguendi in philosophia suo tempore fuisse vteodum. Quibus hic tantisper vel ludi, vel politioris ingenij caussa aliquid confusionis permisceri, permittimus. Et dico quòd cũ illa additione inductio ad suos proprios effectus est consequentia efficax, sine vlla prorsus cõstantia. Quæ in hac parte est mera chymera. Cur enim eam necessariam existimant, nisi ne in singularibus huius inductionis, iste homo albus non currit, vel iste, vel sic de singulis: ergo homo albus non currit: homines non existentes demonstrentur. Quia ostensis antecedens est verum. s. vna pars disiunctiuè per nõ suppositionem extremorum, & consequens falsum, casu sit tantũ vnus homo albus in orbe, & currat. Igitur ne hi singularizentur, addendum est (inquiunt) & isti sunt omnes homines, quæ obstat, ne ostendantur non viui, vel si eos singularizes sit pariter cum consequente falsa. Sed valde infirma est ratio, cum multo facilius, & veriꝰ posis tunc respõdere consequentiã esse nullã, vt pote quæ nec ascensus est, nec ab singularibus ad vniuersale processio. Enimuero intelligenda est definitio, ab singularibus proprijs illius vniuersalis procedatur: quæ. s. significantur per terminum, & pro quibus illic supponit. Primo debẽt significari. Quia si resoluo hanc homo est albus, non singularizo parietes. Nec sufficit tamen repræsententur: sed insuper pro illis ibidem sumatur. Nã singulares huius homo est species non est Petrus est species, vel Paullus est species. Quia & si repræsententur per subiectum, haud tamen ibidem pro illis supponit. Cum ergo ascẽsus sit à singularibus ipsius vniuersalis propositionis ad eandem vniuersalem, non est opus, aliter similibus fictionibus respondere quam negando esse ascensum. Dices, necessario assignandum esse defectum, cur non sit ascensus? minime gentium, nisi in consequentijs substantiam illius loci habentibus. Substãtia autem huius inductionis est, vt ab singularibus proprijs talis vniuersalis procedatur. Secundo sufficiens est defectus is per nos assignatus, nempe non procedere à solis proprijs singularibus. Nãquid de isto: iste ignis calefacit & sic de singulis & iste sunt omnes ignes, ergo omnis homo currit. Præterea arguo nemo horum iuniorũ est, qui nõ sentiat, necessarium omnino fore, vt ab singularibus saltem significatis procedatur: & in casibus præfatis neutiquam singulares illæ significãtur. Nam (quod est plurimum aduertendũ) inductio nõ est primario ab singularibus terminis ad cõmunem, sed ab propositionibus singularibus: nimirum quæ in vniuersali continentur ad eandem vniuersalem. Quod patet, quum ex definitione tradita, tum ex natura cõmuni consequentiæ quæ primo semper propositionibus compacta est, & ab propositionibus ad propositionem graditur. Et certe in hac omnis homo currit, non continentur hæc, antichristus currit, nec significatur (inquam) Antichristus quidẽ significatur per subiectum, tota vero propositio nequaquã. Haud fas ergo est, ex similibus singularibus procedere. Ad hæc ista constantia est obscurior deinde habitu, & verificatione difficilior quàm ipsa vniuersalis: ergo naturam inductionis destruit, ac diruit. Scilicet vt sit species conclusionis probatiua. Siquidẽ difficilius omnia complexim singularia monstrabis, quàm vniuersalem probes.

¶ Igitur quod gratia disputationis dialecticis permittatur, illa dictio est & sic de singulis, qua

qua adiecta (vt dixi) inductio, consequutio ad suos effectus proprios gignendos efficax, & valida efficitur. Propij autem effectus ad quos inductio destinatur, sunt, vt veritas propositionis, aut falsitas, aut impossibilitas colligatur, aut collecta & scita manifestetur. Circa quod est considerandum, tot de propositione probari posse, quot sunt eius (vt narrauimus) differentiæ. Probatur enim quandoq; vera, nonnunquã falsa, sæpe impossibilis, aliquando necessaria, plerumque contingens. Et sunt variæ species probationum, quibus vnum quodque eorum deprehenditur. Inductio autem non ad omnia vnquam valet, sed ad tria tantum priora, nempe falsitatem, impossibilitatem, ac veritatem detẽgendam. Et ratio est, quia cum sit a singularibus ad vniuersale progressio, id de vniuersali per inductionem cognoscemus, in quo cum suis singularibus communicat. Communicat vero hæc dũtaxat tria, ideo ea solummodo inductio de vniuersali venatur. Propositio vniuersalis si vera est, singulares veræ sunt, & ecõuerso si falsa, aut impossibilis itidem. Nõ tamen si necessaria, particulares pariter necessariæ sunt. Vel si hæc sunt contingentes, maior propositio contingens est. Cum frequenter contingat, propositionem vniuersalem esse necessariam, singulares vero eius cõtingentes: vt hæc omne ens est, infallibilis est: hæc vero, hoc ens est, & hoc, & sic de alijs cõtingentes sunt. Igitur inductio est aptissima, vt per experientiam sensibilẽ veritatem, falsitatem, aut impossibilitatem cognoscamus. Necessitatem vero, aut contingentiam: quæ ex causis pendent sensibus non substernatis, per inductionem male instituti ingenij est (meo arbitratu) cognoscere velle. Vtinã hæc doctrinæ planities, simul & veritatis decisio dialecticis cõprobetur, euitabunt certè cymmerias (quod aiunt) tenebras, quibus ab hinc quinquaginta annis miserabiliter prædecessores nostri inuoluti, & adglomerati sunt.

HAEC AVTEM resolutio (vt in textu habetur) ex diuersitate propositionum & in qualitate & in quantitate infertur. Nam est duplex negatiua. s. & affirmatiua, copulatiua & disiunctiua. Qualis enim, & quanta resolubilis est, talis & tanta resolutio est, & tales, & tantæ resoluẽtes. At qualitate relicta, in qua nulla est opus speciali doctrina: circa quantitatem est aduertendum, quòd termino supponenti determinatè resolutio disiũctiua debetur. Supponenti vero destributiue copulatiua, cæteris speciebus suppositionis nulla applicatur. Quia discreta singularizari vltra nõ potest. Confusa, quam diu talis est (vt ex definitione illius constat) non resoluitur. Ordo autem harum duarũ resolutionum hic est; vbilibet terminus determinate supposuerit ab eo resolutio exorditur, cæteris pro tunc in suis suppositionibus stãtibus, postmodum resoluitur distributus. vt homo nõ est albus, subiectum statim vt pote determinate supponens resoluitur, deinde prædicatum, & si hunc ordinem peruerteres, a prædicato scilicet inchoando determinata subiecti suppositione intermissa, propositionem patenter falsam redderes veram, nam hæc est falsa, homo non est animal, quæ hoc pacto tamẽ probatur vera, homo non est hoc animal, & homo non est hoc animal, & sic de singulis: ergo homo non est animal. Si quidem omnes singulares antecedentis sunt veræ cum subiectum illarum disiunctiuè resoluatur, & certè dabitur aliquis ab hoc animali differens. Et sensus protinus resolutionis errorẽ indicat. Nam in vniuersali exprimitur, omnia supposita prædicati remoueri ab aliquo subiecto: in singularib9 vero, quòd ab vno subiecti remouetur illud ostensum prædicati. Quando vero omnes supposuerint determitatè, regula generalis est, indifferens esse à quocumq; incipiatur: cuius nullam credo instantiam afferri. Quando vero omnes distributiuè determinatione, & determinabili exceptis etiam est indifferens à quo incipias. Quando autem determinatio, & determinabile fuerit: necesse est ab primo incipiatur: vt cuiuslibet hominis quilibet equus non currit, aut non est albus: cum omnes termini vniuersaliter supponant. Licet quidem si sermo de prædicato vel subiecto sit, vtrũlibet statim resoluere. Sed partes subiecti quarũ altera est determinatio, altera determinabilis, necesse est ab priori inductio summat exordium. Quamquam vt in tertio lib. videbimus multo verius & tutius est ab determinatione resolutio incipiat, quomodo libet determinabile vel suponat, vel collocetur. Sed donec huius rationem tradimus: hæc regula teneatur.

¶ CONTRA HVNC ORDINEM triplici regula expressum omnes summulistarum obiectiones militant. Primo iste est bonus ascensus, omnis homo est hic albus, vel ois est hic albus, & sic de singulis, ergo omnis

homo est albus, cum non possit antecedens esse verũ, & consequens falsum. & tamen ter terminus supponens confuse ante distributiuum resoluitur. Secundo iste est bonus descensus homo non est animal, ergo homo nõ est hoc animal, & homo non est hoc animal, & sic de singulis, & tamen descendimus sub termino distributo, antequam sub determinato, ergo. Item arguitur de ascensu, nã iste est bonus, hominis iste equus currit, & hominis iste equus currit, & si de singulis, ergo hominis quilibet equus currit: & tamen ascendimus prius sub termino distributo prætermisso determinato, & subdeterminabili relicta determinatione, ergo. Secundo iste est bonus descensus homo non est animal, ergo homo non est hoc animal, & hõ nõ est hoc animal, & sic de singulis debetur & semper resolutio copulatiua. Et exaduerso de determinato arguitur, iste est bonus ascensus, iste currit, & iste currit, & sic de singulis, ergo homo currit, vbi copulatiue determinatus resoluitur, igitur.

¶ DISCEPTATIO est inter dialecticos, an vt sit bonus ascensus requiratur, è cõuerso valeat descensus? & (mea sententia) si tuto quis velit procedere, omnino requisitũ est. Et ideo statuimus regulas, quæ adeo veræ, ac certæ forent, vt nullum sit in obseruatione periculum, nulla in transgressione securitas. Secundo est aduertendum, dialecticos huius tẽporis sponte grauissimum sibi onus imposuisse. Nam proposita illatione fallacitria ordine faciunt. Primo ostendunt regulã in consecutione violatam, & præter violationem regulæ alium seorsum assignant defectum plerumq;, & de se obscurum, & eis verbis contextum, vt propemodum sit inintelligibilis. Ac demum instant consequentiæ, verificant (inquam) antecedens, & falcificant consequens. Vt proposita hac inductione homo non est hoc album, & homo non est hoc album, & sic de singulis: ergo homo non est album. quam constat nullius esse roboris. Dicerent quassari & infringi regulam ascendẽdo prius sub termino supponenti distributiuè in ordine ad terminum stantem determinatè, & deinde committi defectum ab pluribus determinatis ad vnicam determinatam arguendo. Rem profecto fere inexplicabilem. Quasi ad peccatum consequentiæ non sufficeret, regulam à cunctis approbatam violari. Hoc ergo onere subleuo ego, (si subleuari voluerint deinceps) dialecticos: quibus magnus & certus defectus erit nostræ regulæ transgressio. Vt sufficienter, ac probè sese respondisse putent, si regulam ostendant in cõsequentia violatam. Hæc autem constitutio eo probatur, quòd cum argumentũ deficiat, quia regulam nõ seruat, quid opus est, distinctum vitium ab regulæ violatione assignare. Arguunt è contrario isti (quibus nulla probatur vera, nisi obscura, & operosa doctrina) petitio principij videtur: si ego obnitor consequentiæ bonitatem illam regulam nõ exigere, respondere ideo esse inualidam, quòd non seruetur præceptum. Hoc (inquiunt) est quod inuertere, molimur, superfluum fore præceptum, ac proinde necesse est, distinctũ crimen aliquod ab violatione regulæ adducere. Sed nulla certè ob hanc obiectionem necessitas est. Nam quæro, si ego pariter cõtendo defectum per te assignatum esse quoque nullum, & hanc consequentiam non obstante defectu valere s. homo non est hoc album, & sic de singulis, ergo homo non est albus, quem defectum huic consequentiæ excepto præfato assignares? vtique nullum. Petis ergo principium, si asseuerare cõtendas, non tenere, quia argumentamur ab pluribus determinatis, ad vnicam. Igitur quemadmodum existimas, probe ac doctè respondere per istum defectum, existimamus nos, & forte non fallimur: si pro defectu violatio regulæ habeatur. Ex illis ergo tribus sufficiũt duo extrema, nempe regulam referre quæ inferendo violetur, & illationi postmodum instare, videlicet constituere casum: vbi antecedens detur verum, & consequens falsum. His stabilitis respondetur primo argumento, & generaliter omnibus: consequentias esse nullas, quia ex oposito non valent. Sed priori specialiter dicitur: quòd descensus ille tenet, quia cum posset inferre copulatiuam, à fortiori disiunctiuã: & ascensus secundus valet. Quia inferenda erat vniuersalis, ex qua sequitur illa indefinita. Cæteris iã satis est factum.

LIBER

LIBER TERTIVS SVMMVLArum Petri Hispanij de oppositionibus, conuersionibus, & modalibus.

PROPOSItionum cathegoricarum: quædã participãt vtroq; termino: vt hõ est aĩal, hõ non est aĩal. Aliæ participãt vno tãtũ: vt hõ est aĩal, hõ nõ est lapis. Aliæ vero nullo: vt hõ est animal, equus non est lapis. Item propositionum participantium vtroq; termino. Aliæ participãt secũdũ eundẽ ordinẽ: vt hõ est animal, hõ nõ est animal. Aliæ vero ordine conuerso: vt hõ est animal, animal est hõ. Itẽ propositionum participantiũ vtroq; termino secũdum eũdẽ ordinem, aliæ sunt cõtradictoriæ: aliæ cõtrariæ: aliæ subcontrariæ & aliæ subalternæ. Contradictoriæ sunt vniuersalis affirmatiua & particularis negatiua: vel vniuersalis negatiua & particularis affirmatiua: eiusdem subiecti & eiusdem prædicati: vt omnes homo est animal, quidam hõ non est animal: nullus hõ est animal: quidã hõ est animal.

CONTRARIAE sunt vniuersales affirmatiua et vniuersalis negatiua eiusdẽ subiecti et eiusdẽ pdicati: vt omnis homo est animal, nullus hõ est animal. Subcontrariæ sunt particularis affirmatiua & particularis negatiua eiusdẽ subiecti & eiusdem prædicati: vt quidem hõ est animal, quidã homo nõ est animal. Subalternæ sunt vniuersalis affirmatiua & particularis affirmatiua: vel vniuersalis negatiua & particularis negatiua: eiusdẽ subiecti & eiusdẽ prædicati: vt oĩs homo est animal, quidã homo est animal: nullus homo est animal: quidã homo non est animal. Et hoc totum patet in figura sequẽti. Lex siue natura cõtradictoriarũ talis est: quòd si vna est vera: reliqua est falsa & ecõtrario. In nulla enim materia possunt esse simul veræ, aut simul falsæ: vt omnis hõ est animal, quidam hõ non est animal. Lex siue natura contrariarũ talis est: quòd si vna est vera reliqua est falsa & nõ econtrario. Possunt enim ambæ simul esse falsæ in cõtingẽti materia: vt oĩs hõ est albus: nullus hõ est albus, omnis homo disputat. In naturali vero materia & remota: semper vna est vera & reliqua falsa: vt oĩs hõ est animal, nullus hõ est animal, oĩs homo est lapis, nullus hõ est lapis. Et in materia cõtingenti de accidẽte inseparabili: vt quilibet coruus est niger: nullus coruus est niger. Sed illæ quæ sunt de accidẽte separabili: possunt ambæ esse falsæ: vt oĩs hõ est albus, nullus hõ est albus. Lex siue natura subcõtrariarum talis est: quòd si vna est falsa: reliqua est vera & nõ econtrario. Possunt enim ambæ simul esse veræ in cõtingenti materia: vt quidã hõ est albus: quidã hõ non est albus: vnde lex subcontrariarũ contrario modo se habet legi contrariarũ. Lex siue natura subalternarũ talis est, quo si vniuersalis est vera: particularis erit vera & non econtrario. Potest enim particularis esse vera vniuersali existente falsa. Sed si particularis est falsa: vniuersalis est falsa: vt omnis homo est albus: quidam homo est albus.

Cap. I. Lectio prima.

CVM DIAlectica indagatrix veritatis, & modus existat sciendi, omnẽ viá nobis starnit qua in notitiam veritatis perueniamus. Multipliciter enĩ ad veritaté acceditur, vt potequæ latissime pateat, & cũ recto tramite quæritur, illico adest. Est autem optimus modus veritatis, & falsitatis propositionis detegeodæ oculos in eius contradictoriã conijcere. Quia oecesse est, oppositæ prorsus qualitatis in omnibus sit. Quoniã id est à natura mentibus oostris insitum, vt contradictorias propositiones simul esse veras non posse, nec falsas perspectumhabeamus Cuius causa hic oppositionis & contradictionis sermonẽ instarimus, vt artẽ facilẽ habeamus, qoa de cuiusuis obiectæ propositionis veritate cito iudicamus. Quam quain & ad arguendum plurimum iuuat, vt pote ex quo plures loci argumentandi (vt videbimus) certi, ac cõstantes exhauriuntur.

¶ TEXTVS & si longiusculus est lectione, oon interpratatione indiget, adeo planus, ac verax est. Pro notitia tamen absolutiore notato, Aristotilẽ his verbis oppositionẽ definisse .s. Oppositio est affirmatio, & nagatio auisdam de eodem, non æquiooce & quæcumq; talium determinaoimus cõtra sophisticas importunitates. Quibus etsi paucis (mea sentẽtia) natura oppositionis sufficienter exprimitur. Quinimo & his paucioribus. Oppositio est affirmatio & negatio eiuldem de eodẽ Primo altera debet esse affirmatiua, altera negatiua (quæ quid sint secuodo libro expositũ reliquimus.) Id solum in hac materia adijciendũ est, quòd cũ qualitas propositionis penes copulam principalem pensetur, hæc tãtũmodo in qualitate mutanda est. Nẽpe vt si in vna affirmetur, in altera negetur, cæteris (si quæ fuerint aliæ verbales minus principales) intactis relictis, vt homo qui loquitur, sedet in gymnasio, opponitur huic homo qui loquitur, nõ sedet ingymnasio. Nã sedet est copula principalis, qui loquitur, nõ debet tãgi, quia penes eã nec affirmatio, nec negatio propositionis metitur. Tametsi alia est huios quoque ratio statim subiũgẽda Eiusdẽ (inquit) de eodẽ, eiuldẽ prædicati de eodẽ subiecto, quia debet in ambabus idẽ subiectũ de eodẽ prædicato dici. Vbi cõstat, quã necessario tales propositiones extremis ordine eodẽ participant. Nã cum extrema sint subiectũ, & prædicatũ, si idẽ exigitur prædicatum atq; subiectũ, eadem profecto vtriusq; extrema exiguntur. Pro quo aduerte cõtingere sæpe affirmari, & negari idẽ in duabus propositiooib9, sed de diuersis: vt lapis nõ est animal, leo est animal. Affirmatio & negatio sunt eiusdẽ, verũ non de eodẽ. E contrario accidit, dici vtrobique dẽ eodẽ, at nõ idẽ: sed diuersa vt hnmo est albus, nullus homo ast insanus. Nullæ harũ oppoonntur, quia opartet sint eiusdẽ de eodẽ, idem, inquã, prædicatũ, idẽque subiectũ. Quod idipsum rursus multipliciter euenit. s. esse idem re nõ voce, & idẽ voce nõ re, & tamen oecessa est idẽ re, & voce ambo sint. Vt videas cõnexionẽ admirabilẽ, quata idẽtitas cum quanta oppositione ac proinde diuersitate requiratur. Nã si dicas gladius est acutus, ensis nõ est acutus: re idem est subiectũ, vt pote vocibus synonymis, sed nomina nihilominus diuersa sunt. In equiuocis vero vt canis latrat, canis nõ latrat, subiectũ quidẽ est idẽ voce, diuersum re. Vnde dicit Aristoteles, quòd si duobus voum nomẽ est positũ, ex quibus doobus vnũ oõ cõstat. Vt canis latrabili & sideri nõ est vna affirmatio, nec vna negatio. Vt si quis ponat hoc nomen tunica homini, & equo: & dicat tunica ast alba, hæc nõ est vna affirmatio, nec vna negatio, nec iste oppositæ: tunica est alba, tunica nõ est alba. Quare in his nõ est necesse alterã esse verã, alterã falsam. Igitur ambæ debẽt esse eiusdẽ prædicati, eiusdẽq; subiecti re, & voce. Et omnes termini vnius debent esse in altera dẽtis signis quantificantibus. Omnes enim sunt aliquatenus extrema. Si quis est his partibus nõ clausus maxime verbũ, quod velut tertia pars propositionis videtur, verũ licet formaliter iũgat extrema, ex parte tñ prædicati se tenet. Quinimo semper quadã tenus ratione prædicatur. De adiectiuo & substantiuo secundo adiacente sine lite conceditur. Adiacens vero tertio. si rem oculatius inspicimus, absque cõtrouersia pariter admittemus. Nã omnis prædicatio asserit, aliquod esse, quòd necessario per verbũ importatur. Itaque (vt oratio redeat vnde profecta est) in omnibus oppositæ propositiones debent in subiecti copu-

copulis: & prædicatis participare : & si quid cum istorum aliquo adiungitur , adiunctum in altera manere, vt hic homo qui loquitur sedet, copula implicationis, cũ pars exsistat subiecti , manet quoque in negatiua, affirmata. Et hæc erat ratio, cur illa copula haud negãda erat, nimirum quia si negatur, mutatio resultat subiecti. Etenim non affirmabatur sessio nisi de homine loquente. Vnde in opposita debet eadem sessio de homine loquente negari, si vero de homine non loquente inficiatur, non erit affirmatio, & negatio de eodem. Et si dixeris leo currit , leo non currit velociter, non opponũtur, nec idem vtrobique affirmatur, vel negatur. In priori ponitur absolute cursus, in posteriori tantum cursus velox, remouetur. Et non est idẽ vnus, & alter. Imo contingit eidem simul, non velociter, sed lente currat. Hæ vero omnis homo currit, nullus homo currit, bene opponũtur etsi terminus ille omnis in ambabus non reperiatur. Quia non est pars alicuius extremi, sed velut signum vniuersale quãtificans pars totius orationis. Libet adhuc exactius ista emũgere. Horum enim verborum, eiusdem de eodem, sensus, atq; sententia multum prægnans est. Hæ homo fuit albus, homo nõ est albus, nihil. Vt pote in quibus nõ est eadem copula, ac per consequens nec idem prædicatum, nec realiter idem subiectum. Quia in priori subiectum est homo præsens, vel præteritus, in secunda tantum præsens. Ad hæc in prima prædicatum est albus præteritus, in secunda præsens, Igitur cum hæc sola verba affirmatio eiusdem de eodem tantam participationem eorumdem terminorum, & ipsorum acceptionis exigant, constat , ea omnibus iuniorum conditionibus æquippollere: vt.s. proprietates logicales obseruentur, suppositio, ampliatio, restrictio & reliquæ. Quæ ideo necesse est, custodiantur: vt negatio, & affirmatio sit (quemadmodũ explicuimus) eiusdem de eodem: inquorum verborum expositione satis multa dicta sunt. Hæc erant quæ Aristotiles contra importunitates sophisticas determinauerat. Oppositio autẽ hæc cõtinet sub se tres species, scilicet cõtradictorias, contrarias , & subcontrarias. Nam propositiones triphariè opponuntur : nempe contraditoriè , contrariè, aut subcontrariè. Quibus communis est , ac vniuersalis ipsius oppositionis diffinitio. Sicuti cuncta animalia etsi inter se differentiæ affatim habeant, cũctis natura animalis generalis est, vt viuãt, & sentiant. Itaque tam contradictoriæ, & cõtrariæ. quàm subcontrariæ etunt semper affirmatio, & negatio eiusdẽ de eodẽ. Circa quas considerato quòd princeps oppositio (vt dicit Aristotiles. 4. &. 10. Meta. tex. 15. & 27.) est contradictio: vt pote maxime repugnans. Contrariæ vero incipiunt iam ab perfecta repugnãtiæ natura degenerare, & multo magis subcontrariæ. Contradictio autem in oppositione est quasi rectus & fons , reliquæ vero vt obliqui, & riuuli & sicuti albedo in genere colorum. s. ptima, & perfectior. Vnde necesse est contradictoriæ (si maxima oppositio est) penitus opponãtur non modo in qualitate , videlicet vt altera sit affirmatiua, altera negatiua, Verum & in quantitate , vt vna sit vniuersalis, alia particularis. Hæ namque quantitates sunt magis oppositæ. Nomine vero particularis indiffinitã pariter compræhendimus. De singularibus autem nullus est hìc nobis sermo: sed de eis propositionibus dumtaxat vbi terminus communis subijcitur. Hæc ergo est diffinitio contradictionis vt. s. sit oppositio duarum, quarum altera sit vniuersalis, altera particularis. Et dictione oppositio integra eius diffinitio iam exposita subanditur, nempe affirmatio , & negatio eiusdem de eodem. Aristoteles sic breuius diffinit dicens. Opponi itaq; dico affirmationem & negationem contradictoriè quæ vniuersaliter significat, & quæ non vniuersaliter: vt omnis homo albus est , aliquis homo non est albus , nullus homo est albus, quidã home est albus. Contrarieæ vero sunt oppositæ ambæ vniuersales. Ita philosophus statim subiungit. Contrariæ vero vniuersalẽ affirmationem, & vniuersalem negationem vt omnis homo iustus est , nullus homo iustus est. Et Paullo antea si vniuersalter, inquit , enunciet de vniuersalibus competere (inquam) aut non competere quipiam, erũt enuntiationes istæ contrariæ. Atq; de vniuersalibus vniuersaliter enũciare quempiam dico hoc modo, omnis homo albus est , nullus homo albus est. Subcõtrariæ autẽ è conuerso sunt oppositæ , ambæ particulares, vnde Aristo. quando de vniuersalibus non vniuersaliter nõ sunt contrariæ, hoc modo homo albus est, homo albus non est.

¶ CIRCA PRIOREM DIFFINItionem aduerto , oppositionem quantitatis tã exactam in propositionibus esse vt sic

etiam in ipsarum terminis vt pote partibus illarum, & in quibus suo modo quantitas inueniatur. Nam quemadmodum ex propositionibus alteram vniuersalem, alteram particularé appellamus, ita & in terminis eisdem appellationibus vtimur. Vniuersalitas autem & particularitas illarum est duplex, sicuti & terminus, nempe cathegorematica, & syncathegorematica. Vniuersalitas cathegorematica est terminus cathegorematicus distributiue supponẽs: vt omnis homo est albus. Particularitas est terminus supponens determinate, aut confusè, vt leo sedet. Vniuersalitas syncathegorematica est signum vniuersale, vt li omnis, quilibet, li &, atq; alia similia generalitatem aliquam complectentia, de quibus post modum sigillatim disseremus. At li Et iure vniuersalitas nuncupatur, vtpote plusalitatem includés vt homo & equus pariter incedunt. Particularitas syncathegorematica est vt li vel & quid simile. Quando ergo dicimus, contradictorias oppositæ quantitatis esse debere intelligitur tam prorsus oppositæ vt & propositionum vna sit vniuersalis, alia particularis. Et terminorum qui in vna supposuerunt distributiuè, in alia stent particulariter. Vt omnis vniuersalitas mutetur in particularitatem sui generis. Et omnis particularitas è conuerso in vniuersalitatem. Cathegorematica in cathegorematicam. Et syncathegorematica in similẽ. Omnis inquidã. li. Et, in Vel. vti apparet in istis, nullus terminus æquiuocus est cathegorematicus aliquis terminus æquiuocus est cathegorematicus, omne nomen est rectum, aliquod nomen nõ est rectum. Et idem est dictu, absq; signo, nomen non est rectum. In quibus omnes termini supponentes distributiuè in alia supponũt particulariter, & è contrario distributi mutãtur in particulares. ¶Contra hanc contradictionis definitionem arguitur, hæ Petrus disputat, Petrus nõ disputat, homo est species animalis, homo nõ est species animalis, sunt contradictoriæ, & tamen non competit illis hæc definitio, cum nulla earum sit vniuersalis, quinimo si definitio obseruaretur, non cõtradicerent. Etenim hæ homo est species, nullus homo est species non contradicunt, sed ambæ sunt veræ. Maior tamen probatur quia repugnant in veritate, & falsitate. Ad hoc argumentum notato, Primo quòd hæc definitio intelligitur de propositionibus, quarum subiecta sunt termini cõmunes. Nam vbi singulares nulla in eis est vniuersalitas, nulla particularitas. Sed quia oppositio est eiusdẽ de eodem, necesse est, idem singularis ponatur: Vt pote qui sua singularitate tãquietus est, vt sit penitus immobilis. Quinimo hoc generaliter maneat animaduersum in singularibus enunciationibus consuetis, vbi integrum subiectum est singulare nullam nisi contradictoriam oppositionem esse. Quia si affirmatur, & negatur idem: necessario fiet de eodẽ numero, quæ optima contradictio est. Siquidem in communibus ideo hanc quantitatis oppositionem exigimus, vt de eisdem omnibus ambæ loquantur, minime requirendum si vnica tantum res significaretur, tantum abest, vt singulares definant contradici. Quia non est altera vniuersalis. Imo è conuerso. Ideo in communibus vniuersalis requiritur quia non sunt ambæ singulares. Ad secundũ conceditur, pariter contradicere ob eãdem pænè caussam, nimirum quòd termini sumti simpliciter ferè sunt singulares: quippe sumti pro vna re dũtaxat quam primo important. Hæc autem quantitatis mutatio tunc requisita est, quando terminus extendi, & restringi, & pro pluribus, & pauciuribus potest supponere. Contrariæ autem haud tam totaliter opponuntur, sed ambæ sunt vniuersales etiã in terminis: vt omnis particularitas mutetur in vniuersalitatem, vniuersalitas vero non varietur. Vt subiectum huius omnis homo currit, est vniuersalitas: quæ, & in contraria manere debet, prædicatum vero, quia est particularitas, mutatur, sicut patet in ista eius contraria, nullus homo currit.

¶SVB CONTRARIAE contra postulãt, vt eius particularitas mãneat, & in particularitatem si quæ fuerit vniuersalitas mutetur: vt homo nõ est sapiés, homo est sapiés.

¶NONDVM perfectè patefacta est harũ oppositionũ natura, nec fas est, opinemur in propositionibus, & terminis solummodo repugnantiam contineri: quin hæc tanta, tãque exacta qualitatis, & quantitatis vtriusq; differentia transeat quoque & in significationem, & in rem significatam. Vnde & in tex. illico subnectitur, quòd cõtradictoriæ ita in veritate, & falsitate repugnant, vt ambæ simul veræ esse, non queant, ne falsæ, sed in quibusuis terminis siue singularibus, siue vniuersalibus contradictio construatur, vna debet esse vera, altera falsa. Quam legem his verbis Aristoteles explicuit. Contradictiones hæ

quæ

quæ vniuersalium vniuersaliter sunt, id est, de terminis communibus ita se se habent, vt altera pars earum sit necessario vera, altera falsa. Eãdem conditionem & in singularibus esse constat, vt Socrates est albus, Socrates non est albus. Contrariæ vero tantum veritate repugnant, ambæ (inquam) non possunt veræ inueniri, nihil tamen inconuenit falsæ inueniantur. Subcontrariæ vero è contrario repugnant falsitatè, conueniunt in veritate, ambæ sane reperiuntur veræ, haud falsæ tamẽ. Vt homo currit, homo non currit, veræ dãtur: si vnus cursum exerceat, alius quiescat. At hæ contrariæ nullus currit, omnis currit falsæ sunt, si tres currant, & tres sedeãt, quod sepæ cõtingit. At veras esse, vt nullus currat, & tamen omnis currat omnino est impossibile. Sic Aristotiles, has (inquit) .s. contrarias impossibile est simul esse veras. His vero oppositas subcontrarias videlicet contingit aliquãdo in eodem, vt quidam homo albus est, quidam illorum non est albus. Et de subcontrarijs rursus. Hæ quæ vniuersalium non vniuersaliter sunt nõ ita se habent vt semper altera pars ipsarũ sit vera, altera falsa. Hæ nãq; simul sunt veræ, homo albus est, homo albus non est. In hoc sensu interpretatur optimè & sumulisticè Aristotiles in locis præfatis, constituens discrimen in his. Nempe quòd cõtradictoriæ nullum habent medium in nullo (inquã) cõueniunt nec in veritate nec. In falsitate: reliquæ vero oppositiones habent medium. Id enim quo conueniunt, medium aptisimè vocabitur. Quia in medio extrema communicant. Contrariæ autem cum falsitate coeant. Subcontrariæ veritate, & medium habent & cõueniunt in illis. Cõtradictio autem in nullo horum conuenit, & ideo maxima oppositio est, & distantia, differentiaq;.

¶ Hoc hactenus p̃senti paragrapho exaratũ vocant dialectici legem harum oppositionũ, illud vero quod de quãtitate, & qualitate antea prosequti sumus, naturam, & definitionẽ. At quonam nomine nuncupetur, id quidem refert parum, refert multum tamen nosse quam hæc potius veritatis & falsitatis repugnantia sit ipsa oppositionis quidditas, & essentia. Nam opposita propositionum quãntitas, & qualitas eo tendunt, vt opposita significentur. At quia proprium est dialecticorum, de vocibus vt veritatem, & falsitatẽ exprimũt, disserere, congruè non exploso modo hactenus vsitato loquendi breuissima forma definiemus. Quòd contradictio est oppositio diuersa in quantitate, & veritate, ac fallitate. Nam nomine oppositionis intelligitur diuersa qualitas Contrariæ oppositæ in veritate, non in falsitate. Subcontrariæ oppositæ repugnantes falsitate, non in veritate. Quod omnium definitionum vltimum si legem vocare velis, non immorur legem vocemus.

¶ HAEC AVTEM lex, seu proprius vera natura oppositionis eodem modo probatur, quo approbatur. Primum quidem quòd non possint contradictoriæ veræ esse, nec falsæ, intelligitur tam euidenter, vt nulla ratione adhibita opus sit, roboretur. Tam perse cunctis notum, vt nulla suasione indigeat. Nam contradictorias esse veras erit, idem eidem simul in esse, & non in esse, quo nihil impossibilius, nec imaginari quidem potest, esse autẽ falsas simul idem non esse, nec nõ esse; quod protinus intellectus exhorret quo fit, vt nullo mõstrante omnes citra negociũ clarissime intelligant Contradictorias omnino & in veritate, & falsitate pugnare. Vnde Aristotiles nihil est verius (inquit) quam idem affirmari, vel negari de eodem. Quacumque enim de re singulari necesse est, alteram contradictoriam verificari, vt deus vel est lapis, vel non est lapis, angelus currit vel non currit. Si ergo alterum necesse est; conueniat impossibile est ambæ sint veræ, vel falsæ. Quia si quæ competit est affirmatiua, vbi illud esse, asseritur: negatiua dicens non esse, nõ potest conuenire, si repugnat illud esse & non esse. De quo philosophus in quarto meth. tex. 9. idem (inquit) simul inesse, & non inesse eidẽ impossibile est. Hoc autem omnium est principium certissimum, & firmissimum omniũ principiorum: contra quod mentiri impossibile est. s. quodlibet est, vel non est. Ex cõtradictorijs videlicet alteram esse veram, alteram falsam, quod est omnium disciplinarum semen, vnde vniuersa veritatis sobbles promanat. Itaque est vbiq; gẽtium apud omnes constantissimum contradictorias, & in veritate, & in falsitate differre. Et præterea tam euidens vt ad probãdum aliquid esse falsum; aut impossibile efficacissimum argumentum sit, ostendere, si illud foret, duas inde contradictorias veras, aut falsas deduci. Quo genere arguendi è vestigio nos vtemur. Hoc igitur fundamentu sine demostratione suscepto. Nam niti rationibus conuincere est, (vt dicit apertè philosophus) ignorare quorum

oporteat rationem quærere, & quorum nõ oportet. Multa enim sunt, quorum ratio efficax necesse est, non inuestigetur. Ni velis rationes quærendo in infinitum procedere. Cõtrarias autem pugnare in veritate eo manifeste probatur: quòd si veræ inuenirentur cõtradictoriæ vnà veræ existerent. Pro cuius causæ deductione cõsiderato, quòd ex quibus vis duabus contrarijs facilime duæ cõtradictoriæ inferuntur. Nam cum illæ sint ambæ vniuersales, quid facilius quam ex his vnam vniuersalem & alteram particularem inferre, vt omnis equus est hinnibilis, nullus equus est hinnibilis, ergo omnis equus est hinnibilis, aliquis non est hinnibilis. Prima formaliter est eadem, quæ in antecedenti: secunda patenter ex negatiua, deducitur. Cum ergo semper a contrarijs ad contradictorias sit optima illatio, si cõtrariæ (quæ sunt antecedẽs) veræ conceduntur, consequens etiam. (i. contradictoriæ,) erit verum. Quoniam in bona consequentia (vt diximus) si antecedens est verum, consequens conuinciturverũ. Sed est obiectio. Eodem pactu salté cõtradictoriæ falsæ dabuntur, cum tales contrariæ queant esse, & ex illis contraditoriæ sequantur. Respõdetur, quòd licet deducãtur, & antecedẽs. i. contrariæ sit falsum, non proinde cõsequẽs falsum probatur. Siquidem nulla est consequentia, (vt secundo lib. notauimus) si consequentia est bona, & antecedens est falsum consequens esse falsum. Hæc enim argumentatio est bona, (vt statim explicabimus.) omne ens est Deus, ergo aliquod ens est Deus: cuius consequens est verissimum & antecedens falcissimum. Probatur itaq; probe contrarias veritate pugnare: quia alias essent cõtrdictoriæ veræ. Non autem pugnare falsitate. Quinimo (vt nuper dicebamus) nullum sequitur inconueniens dentur falsæ. Subcontrariæ repugnant in falsitate, non veritate, vt homo disputat, homo non disputat. Ambæ quidem erunt veræ, non tamen falsæ. Cuius probatio est quòd si falsæ forent, duæ contrariæ, & demum contradictoriæ essent veræ. Quia prosuponendum est, (vt nullo negocio quisque experiri potest) quòd contradictoriæ subcontrariarum sint inter se contrariæ, vt his subcontrarijs leo rugit, leo non rugit contradicunt, nullus leo rugit, omnis leo rugit, quæ (vt palam est) cõtrariantur, vt pote ambæ vniuersales. Quocirca si subcontrariæ illæ possent esse simul falsæ, suæ contradictoriæ essent veræ, quæ inter se sunt contrariæ, sic duæ contrariæ darẽtur veræ qđ supra expugnauimus. Ex hoc autem quòd sint subcõtrariæ veræ (vt ingenue fatemur) tantum infertur earum cõtraditorias esse falsas: quod nullum est inconueniens cum illæ tales contradictoriæ inter sese dumtaxat contrarientur. Leges ergo ꝑ quã stabiles ac inuiolabiles sunt nempe vt cõtradictoriæ in vtroque opponantur, contrariæ solum in veritate, subcontrariæ in falsitate. Quod alia ratione probabili ostẽditur. Inter dialecticos velut prouerbium fertur. Omnis vniuersalitas ædificat falsitatem, omnis particularitas veritatẽ. Propositiu enim vniuersalis multum ad sui veritatem exigit, quando hæc omnis homo currit, vera erit? nunquam. Cum opus sit, vniuersi cursum exerceant. Itidem & hæc negatiua nullus homo currit, ad quarum verificationẽ prædicatũ conueniat aut non cõueniat omnibus in subiecto cõtentis, requiritur. Quod rarissime contingit, ac proinde raro sunt veræ. Falsæ autem frequenter, quia sat est, vni ex omnibus prædicatum nõ conueniat. Omnis itaque vniuersalitas prona est in falsitatẽ, particularitas in veritatem. Quoniam vnius dumtaxat verificationem postulat. Quia ergo contradictoriæ vniuersalitatem ac particularitatem includunt, æque distant, æqueq; repugnant. Contrariæ vero ambæ vniuersales procliues sunt in falsitatem. Subcontrariarũ particolaritas cõfert plurimũ ad veritatẽ.

¶ EX QVIBVS omnibus horum nominum etymologia contraria, sub contraria patescit. Res quidem inter se sunt contrariæ vt albedo, nigredo, infirmitas sanitas, par, & impar. Inter contraria vero plerumque inuenitur medium, vt pallor, et viredo medijs colores sunt, tepiditas inter calorem iacet & frigus, conualescentia inter incolumitatem & ægritudinem. Ad hunc modũ propositiones contrariæ habent medium, ita vt nec nullus faciat, nec omnes, sed aliquis vel aliqui. Subcontrariæ vero appellantur: quoniã Cõtrarijs subducuntur. Nã vniuersalitati pat est particularitas subijciatur.

¶ SVB ALTERNAE dicuntur duæ propositiones, altera vniuersalis affirmatiua, vel negatiua, altera particularis eiusdẽ qualitatis, quæ & continetur in priori, & illinc extrahitur: vt omnis albedo est color, albedo est color, nullus equus est homo, equus non est homo. Quarum vniuersalis est subalternans,

nis, particularis subalternata. Ex quibus pro inde locus quidam generalis arguendi subdu citur, scilicet ab subalternante, ad subalter natam. Tametsi cuivis haud praemium est nos se quid cui subalternetur: nam non tantum propositio universalis particularem subalter nat, verum modus universalis modum parti cularem, ut necessariò includit possibile, & in fert illud. Ut valet: homo necessariò est ani mal, ergo homo possibiliter est animal. Esse in de subalternat posse. enimuero in eo quod est quid esse, aut quid fieri, clauditur, aut esse, aut fieri posse, quid enim est, aut fit, nisi quod esse, vel fieri potest.

Lectio secunda.

SUPEREST: UT EA quae diximus, argumentorum solu tionibus clarius elucescant: no nulla opponere. in quibus ta men obijciendis, ac refellendis modus ab omnibus nunc visu, vehementer op tatus per nos spero, certò adhibebitur. Nam tot hic hactenus tamq; offuscata inculcant, ut materia quae ob sui necessitatem euidens, ac splendida lux esse deberet, tenebrosa po tius, ac tetra caligine circumcepta, in accessi bilis reddatur. Enimuero contradictio, caete raeq; oppositiones, cum id tantum vtilitatis ferant, ut trutina sint, qua propositionum ve ritas clarescat, ac metiretur, quid notius ip sa menura nobis esse debet, si prodesse de bet. Igitur sicubi hoc in opere quid lucis, ac splendoris nostris resolutionibus arti diale cticae attulimus, hic maxime omnibus neruis conemur opus est, ut tenebris effugatis me ridiano sole illustriores procedamus.

¶ ARGUITUR ergo contra definitio nē oppositionis, quae basis tractatus est. Hae opponuntur, Marcus orat, Tullius non orat: quibus nulla participatio subiectorum est. Item haec, homo est animal, nullum animal est homo, ubi participant ordine conuerso, nō eodem, nec est eiuidem de eodem Ante cedens tamen utriusque cōsequentiae patet. Quia utrumque binarium in veritate, & fal sitate repugnant. Solent dialectici duo gene ra oppositionum distinguere, aliud quod re significata duntaxat opponitur, aliud quod re, & voce pugnat. Primum vocant realem oppositionem, secundum de modo enunciā di. quod in ipsa enunciatione vocali opposi tio resplendet. Distinctio quidē perplacet ve pote satis erudita. Inter quas ea est differen tia, quòd primum genus oppositionis nullius fere momēti est, nullaq; vires ad arguēdum habet, ut pote cum omnis argumentatio in voce consistat, in qua tunc non apparet re pugnantia. Secundum autem genus magnas vires habet. Praeterea haec est absolute oppo sitio, & absolutè talis nuncupatur, prior vero cum additamento. Cuius utriusq; discriminis caussa sequitur, nos hic in dialectica arte di putandi versantes non nisi de oppositione & contradictione inenunciando disserere. Ma ximè quod cum oppositio ad detegendam veritatem propositionum, & falsitatem eli minandam subseruiat, debet oppositio ut po te regula, esse patens, & certa, inqua nulla sit ambiguitas, nulla tergiuersatio, illa vero so lius rei: & est nimis obscura, atque recōdita, & mille sophismatis conuoluta, ac proinde inueria penitus atque extorta. Sed rogas, qui busnam documentis oppositionem realem dignoscemus? certe (ut ego arbitror) nullis certis regulis in dialectica logici id aptè cō prehēdent. Ut pote si quae darentur, necessa rio rerum naturae cognitionem praesuppone rent. Id tantum in praesenti doceri potest, quòd, si affirmationis, & negationis eiuidem de eodem extrema termini synonymi fue rint, oppositio realis erit. Sed sane cū similis oppositionis intelligētia nimis laboriosa sit, deinde ad scopū intentū futilis, ac inanis: multo conducibilius de ea nos oppositione tractabimus, quae in re, & in voce cōsistit. Ne gatur itaque, illas opponi: nec ullius roboris probatio est, nempe quòd in veritate, & falsi tate repugnant. Quasi hoc tantum naturam oppositionis constitueritt, vel solum suffece rit. Nam & haec deus est ens, homo nō est ani mal, non possunt esse simul verae, nec falsae. Quinimo omnis similis propositionum bina rius, cuius altera fuerit necessaria, altera im possibilis. Nam repugnantia plus explicat, quàm non esse vel falsas, aut veras: scilicet ut inter se se verbo pugnēt, qđ illis adductis nō competit. Bene non repugnant quidem istae.

¶ VERUM pugnare stat dupliciter, uno modo in re tantum, alio modo in re, & in uo ce. Et dico quod lex contradictionis, seu op positionis intelligitur hoc pacto: ut sine ma gno negocio protinus veritas, aut falsitas v triusque cognoscatur & probetur. Nec secū dae contradicunt tamet si facile ex illis con

ori as inferte poſſis,perconuetſionem vidalicet ſimplicem negatiuæ, de re qua poſtea tractabitur.

¶SECVNDO in diffinitionem contradictionis. Hæ: omnes apoſtoli, dei ſunt duo decim, omnes apoſtoli dei non ſunt duodecim, contradicunt: quæ tamen ſunt vniuerſales. Et è cõverſo iſtæ. ad equitãdum requiritur equus nullus equus requiritur ad equitandũ, videntur contraditoriæ, vt pote altera particularis, altera vniuerſalis, & tamen ſimul verificantur, vt patet. Itẽ iſtæ, promitto tibi librũ, nullũ librum tibi promitto, ſicuti & hæ, homo eſt ſpecies, nullus homo eſt ſpecies, Ad hæc argumẽta notato, quòd vt ex Ariſtotile ſtat nulla eſt propoſitio contradictoriam nõ habens. Quoniam (inquit) eſt enunciare, & quod eſt nõ eſſe, & quod non eſt eſſe, & quod eſt eſſe, & quod non eſt non eſſe. Et circa ea quæ ſunt extra præſens tempus, ſimiliter fieri ſane poteſt: vt omne quod affirmauit quiſpiam negetur, & quot negauit, affirmetur. Quare patet cuilibet affirmationi negationem, Et cui libet negationi affirmationem eſſe oppoſitam. Sed dupliciter contradictoria aſſignatur. Vno modo affirmatiue per antepoſitionem negationis, vel iam neganti per eius ablationem. Vt homo currit, nõ homo currit, non Petrus ſedet, Petrus ſedet, homo eſt ſpecies, nõ homo eſt ſpecies. Alio modo per quantitatis, & propoſitionis & terminorum mutationem. Primus modus aſſiguádi contradictionem generaliſſimus, & tutiſſimus eſt. Quum in omni propoſitione, tum in omni genere ſuppoſitionis. Dummodo de negatione aduerbiali, non de nominali intelligatur. Plus enim naturæ & negandi conditionis illa, quàm iſta poſſidet. Nempe vt deſtruat, quod inuenit, & eius oppoſitum reddat. Siquidem nominalis, cum neceſſario ſubſtantiuo ſit vnienda, non per inde eius virtus libera manet, ac aduerbialis: quæ in frontiſpitio iacta, ſoluta in ſubſequentia fertur, et eius ſemper ſenſum contradictorium reddit, quem reperit, quomodolibet termini ſupponant. Vnde prouerbium eſt dialecticorum, non eſt melius contradicere quàm toti propoſitioni negationem apponere. Finis namque negantis eſt, contradicere, quod negat. At uero contradictio per mutationem quantitatis, & ſuppoſitionis terminorũ, nec adeo vniuerſalis eſt, nec perſpicua æque: vt pote in qua neceſſe eſt, multa præcepta ſeruentur in quibus & frequenter delinquitur, & vehementer erratur. Non eſt ita vniuerſalis, quia ſunt quamplurimæ propoſitiones, imo integra genera propoſitionum in quarum quantitas variari nõ poteſt. Cum ſuppoſitionem habeat immobilem. Primum in ſuppoſitionibus diſcretis, vbi ſubiectum pro vno tantum ſupponit, & eadem pænè cauſſa in ſimplicibus, vt animal eſt genus, contradictoria eſt, animal non eſt genus. At hæc, nullum animal eſt genus, minime. Quia affirmantis ſenſus eſt, animal in communi eſſe genus, negantis vero nullum in particulari, quod vtnimque nullatenus contradicit. Præterea in ſuppoſitione materiali, quia cum ſupponat pro ſe nulla opus eſt vniuerſalitate. Sed hæ: homo eſt nomen, homo non eſt nomen, contradicunt, hæc aut nullus homo eſt nomen, nullatenus. At hæc nec in terminis collectiuè diſtributis, vt omnes apoſtoli Dei ſunt duodecim: quantitas mutatur. Vbi eſt aduertendũ, hoc ſignum omnis, multas ac varias acceptiones habere: de quibus plenius in ſubſequentibus agetur. Sumitur nonnomq; diſtributiué, cum ſcilicet diſtribuit pro ſingulis ſignificatis termini, cui adhæret, vt omnis leo rugit, omnis albedo eſt qualitas. Aliquando collectiuè vt li totus, & li cunctus, quæ ſolummodo collectiuè aptè capiuntur: vt tota ciuitas vbi termini pro multis quidem ſed in vi, ac vice vnius exiſtunt, vt omnes ciues ſunt mille omnes apoſtoli Dei ſunt duodecim, vbi ſermo ſemper in ſimilibus de vno corpore fit, vel reipublicæ, vel, conuentus, vel collegij. Quia ergo realiter, & formaliter vt plurimũ ſupponit pro vno, eſt in illis quantitas inmutabilis. Quoniam mutata ſenſuum diuerſitas reſultat. Nam prima aſſerit, collegiũ apoſtolicum eſſe duodenum. Hæc vero, nulli apoſtoli dei ſunt duodecim, nulli in particulari, vt iſti duo, vel iſti non ſunt duodecim Nec iſtæ. Omnes ciues ſunt reſpublica, aliqui ciues nõ ſunt reſpublica contradicunt, nec eſt affirmatio, & negatio de eodem. Vndè generaliter obſeruatur, vt in ſuppoſitionibus collectiuis diſtributis quantitas eius in contradictoria non mutetur. Quando vero diuiſiue, aut collectiuè diſtribuat, cũ vtrumquæ agere queat, nonnumquam de ſe palam eſt, aliquando eget diſtinctione. Præterea non eſt locus huic mutationi in propoſitionibus de ſignis ſpecialis confuſſionis, vt in iſtis, ad equitandum requiritur equus, promitto tibi librum, bis:

cantani

cantaui miſſam, quibus per adiectionem, vel etiam poſt poſitionem negationis probe cõtradictoria aſſignatur, vt nõ ad equitandum requiritur equus, vel ad equitandum non requiritur equus, non promitto librum, nõ bis cantaui miſſam. nullo tamen modo permutationem terminorũ. Nam ſenſus primæ eſt omnino equum, vt fiat equitatio, exigi, cum nullus in ſingulari ſit neceſſarius. Hoc vocãt ſpecialem confuſionem, id eſt perfectam, & abſolutam, vt non liceat quempiam oſtendere, de quo propoſitio verificetur, quod eſt in iſtis ſingulariſsimum Nam in cæteris ſuppoſitionibus fas eſt, vel in particulari, vel ſaltem in communi intellectui mõſtrare: vt hæc, homo eſt ſpecies. Tamen hìc ad equitandum requiritur equus, nec in particulari quiſpiã eſt requiſitus, & multo minus in vniuerſali ſumtus. Idem dicendum eſt penitus de iſtis promitto tibi librum, bis cantaui miſſam, in quibus idem eſt quòd termini præcedant, vel ſequãtur. In quo à neotericis prorſus diſſentio, qui diſcernunt iſtas, ad equitandum requiritur equus, equus requiritur ad equitandum. Promitto tibi librum, librum tibi promitto, cum reuera conſtructione, & ſenſu, & in prima nominatiuus præcedat, & in ſecũdo exẽplo accuſatiuus ſubſequatur. His ergo ſimilibus propoſitionibus non contradicunt, hæ, nullus equus requiritur ad equitandum, nullum librum tibi promitto, vt pote quarũ ſenſus eſt longe diuerſus. ſ. nullum monſtratum ad equitandum exigi, quod ſine controuerſia conceditur, & nullum codicem quem oſtenderis, ſub pollicitatione cadere, quod eſt veriſsimum. Sed conſtruetur contradictoria etiam per negationis poſtpoſitionem, vt ad equitandum non requiritur equus.

❡ HACTENVS de contradictione, quid de contrarietate, & ſubcontrarietate dicemus? Nempe non eſt neceſſarium, omnem propoſitionem contrariam, aut ſubcontrariam habere. Siquidem hæc, Petrus currit, cõgrue nullam poteſt habere contrariam. Nec iſta, homo eſt ſpecies. Quando vero plurium regularum obſeruatione, & ſatis incongruè per diſtributionem prædicati habere poſſunt ſcire nõ reffert. Quin potius reffert maxime neſcire. Vt pote ſtudium adeo inutile, & nullius momenti, vt nihil inde frugi, emolumentiue excerpere queas. Deinde adeo implicitũ vt animum nimis vexet, & laſsitudine debilitet, ac eneruet. Quæ cõmoditas enim talem conſtituere oppoſitam, vt multo maior contentio, & diſceptatio de ipſa oppoſitione futura ſit, quã de principali quæſtione? Sed dices, ſi apud nos idem eſt: ad equitandum requiritur equus, equus requiritur ad equitandum, promitto tibi librum, librum tibi promitto, cum hæ contradicant, librum tibi promitto, nullum librum tibi promitto. Cur harum ad equitandum requiritur equus, nullus equus requiritur ad equitãdum, cõtradictio non admittitur? Reſpondetur quòd nec priores illæ contradicunt quia non ſeruatur eadẽ ſuppoſitio. In negatiua enim negatio nominalis impedit confuſam ſuppoſitionem accuſatiui, ſicut hìc, omnes apoſtoli Dei ſunt duodecim, nulli apoſtoli dei ſunt duodecim. Aduerbialis autem non impediret. Sic cõtradicunt iſtæ, omnes ſunt duodecim, omnes nõ ſunt duodecim, & hæ, librum tibi promitto, & librum tibi non promitto, & participant extremis ordine eodẽ. Quia & ordo, & participatio debet & penes ſenſum, & conſtructionem ſumi. Quòd ſi exiſtimes (vt probe forſan exiſtimare poteſt) illud ſignum confuſam ſuppoſitionem non tollere: admitto has eſſe contradictorias, librum tibi promitto, nullum librum tibi promitto: equus requiritur ad equitandum: nullus equus requiritur: ſed negato inductionẽ inmediate ſub accuſatiuo fieri vt pote ſupponente cõfuſe.

❡ TERTIO CONTRA legem contradictoriarũ, hæ Petrus cras ſcribet. Petrus non cras ſcribet, contradicunt, & tamen nõ eſt neceſſe, altera ſit vera, altera falſa. Vnaquæque enim poteſt eſſe falſa, & pariter vera, & ſi neceſſario altera eſt vera, neceſſario profecto alterum illorum erit. ſ. quòd neceſſario ſcribet, vel non ſcribet, cũ reuera vtrũque contingenter ſit euẽturum. Quæſtio eſt ádmodum celebris. Inter philoſophos pariter & theologos de veritate contradictoriarum de futuro contingenti. Quam Ariſtotiles im primo perihermenias ventilat: quem in iſtum tertiũ Petri Hiſpani conmentamur. Sed nos breuiter ac perſpicaciter (vt decet) difficultatem expediemus, perfectiorem inquiſitionem maioribus philoſophis altioribuſq; diſciplinis (vt par eſt) defferẽtes. Supra firmiter conſtituimus cuiuſlibet cõtradictionis, alteram partem eſſe verã. Quod in quibuſlibet copulis ſiue de præterito præſenti vel futuro inuenitur, & nihilominus. Eſt inter eas diſcrimen, quòd in propoſitionibus

etiam

etiam demateria contingenti præterita vel præsenti, altera determinate est vera altera falsa, vt Petrus cucurrit, Petrus nō cucurrit, Socrates scribit, Socrares non scribit, vna pars est iam certo vera, reliqua falsa: sed in futuris contingentibus & si altera debeat esse vera, altera falsa, hoc est in cōfuso, determinate nulla est vera, nulla que falsa. Differentia hæc eidem rationi & argumentationi adnititur. Ab eo quod res est vel non est propositio est vera vel falsa, vt in secundo lib. retulimus. Vnde sicut res significata ad veritatē vel falsitatem se habet: ita propositio significans. Res autem contingentes, quæ præterierunt, vel nunc sunt. Iam non sunt indifferentes. Nam indifferens est quod potest esse, & potest non esse. Quod vero fuit, non potest iam non fuisse: nec quod est, potest modo non esse: ideo neutrum indifferens, sed determinatum, & certum: vel verum vel falsum. Vnde & propositio illarum ita se habebit, vt determinate sit vera vel falsa, res vero futuræ contingentes sunt indifferentes potentes, s. euenire & impediri. Hæc enim indifferentia eas in esse cōtingentium constituit. Nam si tales non forent: hand contingentes, essent: vt scribet, vel nō scribet vtraque pars est potens accidere, & vtra sit futura, est adhuc indeterminatum. Ob id quod vtrumq; in causæ potestate sitū est. Igitur & ipsæ propositiones similiter indicādæ sune nempe & si necessario altera debeat esse vera altera falsa, neutra tamen aliquid horum determinate sit. Sed forsan videbitur cui facilius, huic dificultati se se hac distinctione satisfactutū. Scilicet aliud esse alterā determinate esse veram, aliud cognoscere nos, quæ determinate vera. Sit in præsentib9 & præteritis & est determinate vera & scitur esse: in futuris vero cōtingētibus licet determinate in se sit vera, non cognoscitur à nobis. Sed falsa est multum responsio. Primum non est verum in præteritis & præsentibus cognosci semper vtra, sit vera falsaue, cum sæpissime id contingat ignorari. Deinde futurum contingens non modo ignoratur quale sit futurum, sed in se reuera indeterminatum est. Nam istæ actiones scribere vel legere, aut non scribere, vel non legere, non possunt equidem priusquam exerceantur esse magis determinatæ quàm sua causa: sed enim causa quandiu ad earum productionem non est actu complete applicata, interminata, & ad vtrū libet indifferēs est ergo & ipsæ actiones. Ergo in se indeterminata est, non solum a nobis ignorata. Ad argumentum itaque concedito, esse cōtradictorias, & necesse fore altera sit vera, altera sit falsa Cum quo tamē cō patitur vtraq; sit indifferens, donec altera producatur.

¶ CONTRA eamdem diffinitionem, istæ contradicunt in hac platea sunt homines, in hac platea non sunt homines, & dantur veræ supposito esse in ea quatuor homines, & totidem equos. Affirmatiua manifeste est vera: & probatur argnmento negatiua. In platea sunt isti quatuor equi, & isti non sunt homines: ergo in platea non sune homines, Idē argutatur de istis, in Secana sunt pisces, in Secana non sunt pisces, inter hunc diem & hunc diem erit bellum: inter hunc diem & hunc diem non erit bellum, demonstratis die dominica, & feria quarta. Omnis bibinarij contradicunt, omnes que repugnant: & omnes nihilominus probantur eodem paralogismo veræ. Vnde omnibus est idē modus repondendi. Constat autem quòd illo in casu hæc est falsa, in platea non sunt homines, cuius sensus planus est nullos illic reperiri homines, nullos in fluuio pisces, nullum toto in isto tempore futurum bellum, quod palam falsum est. Sed pro solutione paralogismi aduertito qnod cum propositio debeat saltem in virtute prædicatum, subiectum, & copulam habere. Quando formaliter non exprimuntur, debemus subintelligere, ve hæc, Plato fuit tempore Socratis, fuit illo æuo viuens. Sed vnde ista supplemēta extrahātur, generalis regula dialecticorum est, ab verbo extrahi. Vt in exemplo dudum adducto fit aparte prædicati, & idem in propositionibus argumenti fit aparte subiecti. In Secana sunt pisces, aliquam entia sunt pisces. Et per consequens quando huiusmodi verba negantur subiectum, pariter negatur, & negatum distribuitur. Vt in Secana nō sune pisces, id est, nulla entia sunt pisces. Nihil est in fluuio, quod sit piscis. In platea nullæ res sunt homines. Idem de tempore in copulis de extrinseco tempore incluso dicitur. Nimirum quòd negatis copulis, distribuitur vnà tempus ibidem inclusum. Nam hæc Petrus fuit albus, æquipollet huic, Petrus aliquo tempore fuit albus, vnde hæc non fuit albus debet huic æquipollere, nullo tempore fuie albus deinde si aliquo tempore fuisset hucusque

que albus,nō ne falso assereretur, Petrus nō fuit albus:vtique. Ergo tempus copulæ distribuitur:alias esset vera. Et hæc, inter hunc diē & hunc diem erit bellum, id est aliquo tēpore inter hos dies trāsacto inietur certamen: & non erit bellum, nullo tēpore intercepto præliabitur. His sensibus expositis facile est elenchos diluere:in quibus virtualiter ab nō distributo ad distributum arguitur. Nam maior, in platea sunt isti equi, id est aliqua entia sunt isti equi:cōsequens æquipollet huic nulla entia.

¶ IN EANDEM finitionem, hæ videntur contradicere omne animal fuit in arca Noe aliquod animal non fuit in arca Noe, quæ tamen dantur veræ. Prima Genesis.7. his verbis habetur. In articulo illius diei ingressus est Noe, Sem, cham, & Iapher filij eius & vxor illius & tres vxores filiorum eius cū eis in arca, ipsi & omne animal secundum genus suum, vniuersaque iumenta in genere suo, & omne quod mouetur super terram in genere suo, cunctumque volatile secundum genus suum, vniuersæ aues omnesq; volucres Ingressæ sunt ad Noe in arca. Secunda probatur ratione, Plato fuit animal, qui non stetit in arca:ergo aliquod defuit. Ad hoc argumētum notato: quod hæc signa omne, vniuersum, cunctum vt ex dudum locopræfato colligitur, dupliciter distribuunt, præterquam (quod vt superius docuimus) bihparie capiūtur, collectiue.s. & distributiuè, hæc vero horum signotum distributio (quod in presentiarum tradimus) est duplex cōpleta videlicet, aut incompleta. Quod ex multigena varietate locutionis emanat. Solemus enim aliquando de supppositis singularibus generaliter loqui:nonunquam vero (vt supra aduertimus) de naturis Cum pro singulis suppositis sui significati terminꝰ distribuitur. Vt animal pro omnibus animalibus parricularibus. spiritus pro cunctis substantijs abstractis, tūc (cum hæc generalitas omnia cōplectatur) vocatur & distributio completa & alio nomine distributio pro singulis generum. Frequens admodum apud priscos nomen clatura, quasi pro singulis omnibus suppositis vniꝰ cuiusque generis vel speciei. Vt omnis color est qualitas, omnis actio est motus. Supponūt diuisim subiecta pro quocūque colore, pro qualibet actione, & de quibuscumque verificatur, iste color est qualiras, ista actio est motus. Quando vero sermo vniuersalis non tā de suppositis quam de natura habetur, distributio nūcupatur incompleta, non vsque quaque exacta, solūpro naturis omnibus manentibus ferè indiuiduis extra distributionem. Vocatur quoq; distributio pro generibus singulorum, pro naturis (inquam) suppositorū non pro ipsis suppositis. Sed licet his duobus modis distributio contingat:prima est tamē vniuersalior & frequentior, secunda tam rara, & paucarum propositionum, vt iam sua singularitate sint celebres: vt quibusuis obiectis oppositis non sit opus, semper distributionem subiecti qualis sit, distinguere, aut rogare, nisi propositionis materia illarum singularum sit, in quibus huiusce distributio inuenitur. Et præterea non vbique, non in terminis specificis, sed in genericis rantum locū haber. Hæc aurem argumenti propositio necessum est, vr sit vera pro generibus singulorū accipiatur. Cuius seosus est, ingressa fuisse arcam ex omnibus speciebus animalis aliquot bina & bina, vt scriptura narrat, vr sexus varietare generationi & multiplicationi naturæ prodessent. Non inficimus & complectè summi posse.sed erit falsa, vt pote asserēs omnia & singula animalia arca Noe commorasse, quo nos tamen (qui sensibus pollemus) neutiquā interfuimus. Et ex præteritis per pauca. Quod de horum signotum distributione notarum est, notatur pari forma de singularizatione huius signi aliquod & similium. Nempe singularizare nonnunquam supposita absolute, vt aliquod animal currit:quæ est singularizatio completa, & perfecta, aliquando pro natura, vt aliquod animal, habet tantum sensum tactus, id est. Aliqua species animalis ex sensibus a natura tributis dumtaxat tactu donata est. Et hæc herba nascitur in India ostensa aliqua crescente Hispali. Constat enim non penitus herbā digito monstratā singularizari, cum illamet numero India nasci non posit, sed eius naturam ipsa herba recondita. Secundum has expositiones facile propositionum oppositiones iudicantur: quando (vt dixi) distinctione opus fuerit. Alias vt complete distribura & particularizata sumantur. Hac enim acceptione vt plurimum vtuntur dialectici. Primo si eadem distriburione termini vtrobique modificentur siue completa siue incompleta, nulla est in qualibet specie oppositionis difficultas sed seruant regulas traditas. Vnde præfatæ in exordio propositiones quomolibet sine dis-

crimine

crimine sumantur contradicunt. Complete quidem affirmatiua est falsa, negatiua vera: incomplete vt scriptura illas dictiones exponit adijciens secundum genus suum in genere suo affirmatiua est vera, negatiua falsa. Cuius sensus is certe est aliquam speciem animalis, idest, alicuius speciei omne indiuiduum defuisse ex his quæ non erant pisces. Nam hi non erat opus in arca seruarentur, qui optime in aqua degebant. Istæ autem cõtrariantur omne animal fuit in arca Noe, nullum animal fuit in arca Noe, hæ vero, aliquod animal fuit, aliquod animal nõ fuit subcontrariæ. Quæquidem omnia & plana sunt, & ad notitiam veritatis vtilia. Iuniores vero claritatis & sinceritatis osores eo negocium & ingenium expendunt, vt inuestigent, quã nam legem propositiones retineant ordine conturbato, & subiectis dispari acceptione sumtis, vt verbi gratia vniuersalis complete capta, particularis incomplete. Sed facile est hoc baratrũ euadere oculis viuacibus in sensus propositionum coniectis. Vniuersalis cõplete accepta dicit quod libet indiuiduum, interfuisse particularis aliquam naturã totaliter abfuisse, nullum eius indiuiduum illic extitisse. Hi sensus profecto contrariantur, & ambo sunt falsi. Vt pote quia ambæ vniuersales. Hæ, omne animal fuit, omne animal nõ fuit affirmatiua incomplete capta, negatiua complete pariter sunt contrariæ. Contradictoriæ autem nullatenus inueniuntur, nisi eodẽ modo termini sumãtur. Quia in cõtradictione (vt pote exactissima oppositione) necesse est omnino identitas terminorum (vt diximus) & acceptionum obseruetur. Quamquam in alijs speciebus oppositionum non nihil varietatis & licentiæ tolleretur. Sed quæris quonam pacto sint huiusmodi propositiones in actione resoluendæ. Respondeo incõpleta & exacta distributione quæ apud nos frequentior est, nulla est obscuritas: cum sensus sit quemadmodum iacet, & sonat manifestus: quãdo vero incomplete, cum sermo sit de naturis, ostendendæ sunt species singulæ in suis indiuiduis. Vt omne animal fuit in arca hæc species fuit & illa & sic de singulis: ergo omne animal. Aliquod animal non fuit in arca Noe, hæc natura non fuit, vel hæc & sic de singulis, ergo aliquod non fuit.

¶ QVAERITVR de istis vterque homo non disputat alter disputat non nihil obfuscationis habẽtibus, quam nam oppositionem sortiantur. Sed breuius ex grammatica recole: ista signa subiectum pro duobus restringere, vt sensus, sit ex duobus neutrũ seu nullum disputare, ita ut non absolute neminem disputare, sed ex aliquibus duobus nullum asseratur, & secundæ ex duobus vnum saltem disputare, qui sensus nullatenus opponuntur. Quod cum adeo euidens appareat, apparet certe absurdissimum magnam sensuum vbertatem & copiã, ex his propositionibus haurire, siluam potius & vepretum sophismatum serendo, & mera figmenta volentium in dialectica non nisi vera somnia doceri. Aiunt enim accipi hæc signa & complete, & incomplete, primoq; modo parere hunc sensum, omniũ duorum, quilibet homo currit, vt in sententia æquipoleat vterq; homo currit, & omnis homo currit, idemq; veritas vtriusq;, supposito plures sint homines requirat, fascinatio somniantiũ potiusquã assertio vigilãtium aparet. Quis vnquã ad explicãdum homines currere his verbis, vterq; homo currit, inter veros philosophos, aut latinos vius est? profecto si vterq; tantum pro duobus, & si alter pro vno duorum suscipitur, nec vlla acceptionum diuersitas in his fingenda est. Igitur illæ & similes propositiones erunt forsan subcontrariæ, cõtradictoriæ vero in his signis nullæ construi possunt, nisi subiectum pro eisdem omnino capiatur. Sed replicatur hæ absque dubio contradicunt, vterque homo currit, non vterque homo currit, ergo nõ sic hoc signũ restringit pro supposito duorũ quin possit subiectum pro omnibus hominibus sumi. Respondetur & restringi semp ꝑ binario, ita vt vno dumtaxat viuente nõ supponat, & supponere nõnunquã pariter pro omnibus eadem modificatione captis in numero.s. binario. At huiusmodi vniuersalitas nõ ex signo vterque vllatenus ꝓuenit, sed ex adiecta negatione, aliàs diceres si aliquis includere etiam vniuersalitatẽ, quia in hac nõ aliquis homo currit negantur omnes.

¶ IN EAMDEM legem. Hæc, quilibet equus hominis currit, equus hominis nõ currit, contradicunt: & nihilominus dantur veræ casu omnes equi possessi ab hominibꝰ, vt modo res sese habet, currant, & quidam illis careant. Manifesta est affirmatiua: negatiua ratione probatur Equus Petri non currit, Petrus est homo, ergo equus hominis non currit, supposito Petrus sit ex non habentibus equum. Ad hoc argumẽtum vt sua forma soluatur

uatur

tatur aduerte, sensum huius, equus hominis non currit, equum possessum ab homine nõ currere. Sub quo proinde nisi vere possessum ab homine haud equum signari licet. Nam & subiectum supponit, & qui sunt ab hominibus possessi. Sic propositio est falsa. Argumentumuero conatur ostendere veram per non suppositionem subiecti illius propositionis asumtæ, equus Petri, aut equus istius hominis non currit, ex qua infertur, ergo equus hominis non currit, antecedens est verum, vt pote negatiuum de subiecto non supponente. Verum non sequitur, quia arguitur ab magis ad minus restrictũ negatiue; nã in antecedẽti supponit pro equo Petri, in cõsequẽti pro equo cuiuscunq; hominis, quod est defectus, vt homo albus non currit, ergo homo non currit, neevia inductionis hec equus Petri non currit est singularis huius. Quia cũ consequentis subiectum supponat, debet in singularibus quoq; supponere, vt in capite de inductione docuimus. Vt cunctis viris albis currentibus falso assereres, vir albus non currit quod tamen probares inductione verum iste vir albus non currit, ergo vir albus non currit, si liceret quemlibet etiam non album monstrare, vt per non suppositionem verificaretur. Nec ex negatione inferioris ad negationem superioris, vt non valet. Homo nõ currit, ergo animal non currit, casu non viuant in orbe homines & cætera animalia currant. Sed nec de facto infertur, hõ non est genus, ergo nec animal. Ita nec, equus Petri nõ currit, ergo equus hominis non currit. Nisi affirmes equum Petri exsistere (quod alij vocant constantiam.) Sic, equus Petri non currit, & equus Petri est, & Petrus est homo, ergo equus hominis non currit. Sed si fuerit verum antecedens, vniuersalis est falsa, quilibet equus hominis currit. Sic satis & plane argumento dicitur, & sufficiẽter ac vere soluitur.

¶ SED libet in hac obliquorum materia ad exercenda iuuenum ingenia vtcumque commoda aliquantulum immorari. Vt pote summulistarum labirintho, quem semel ingressus, nisi Thesei arte ac ingenio vtaris, inde incolumis neutiquam egredieris. In argumentorum nostrorum opusculo monstrauimus, quantis perplexitatibus, & inuolucris soleãt hic iuuenes irretiri, quàmq; effrænatè vel extronei pariter intellectus splendore luxuriari consueuerint. Quãtum fas exsistimo, paucis documentis complectar, quibus cætera explicari quantumlibet complicata valeant. Igitur determinabile & determinatio in vniuersum combinantur dupliciter. Vno modo sic, quòd determinatio præcedat, vt cuiuslibet hominis codex est papiraceus. Tunc dicũtur accipi pluribus (id est) disiunctim, vtq; duo integri termini seorsum singulas suppositiones habentes. In quibus cõtradictio & omnis oppositio formaliter regulas supralatas sequuntur. Vt istæ contradicũt Cuiuslibet equi color est mistus, alicuius equi quilibet color nõ est mistus, & hæc, cuiuslibet equi nullus color est mistus, est contraria priori. Istæ subcõtrariæ, alicuius hominis equus currit, alicuius hominis equus nõ currit. Coniungũtur etiam sic, vt determinabile præcedat, & determinatio sequatur. Vt intellectus cuiuslibet angeli est illustratissimus. Tunc dicuntur ambo accipi vnicâ acceptione, (id est) in vi vnius termini & vnicam totalem suppositionem habẽtis. Inter has acceptiones præter discrimẽ iam constitutum, differt in alijs multum (vt dialectici docent). Primo in aceptis pluribus determinabile nõ restringitur collectiue, sed diuisiue. Vt cuiuslibet hominis equus currit, ly equus stat pro equis diuisim ab omnibus possessis, at in hac equus cuiuslibet hominis currit, supponitur pro equo possesso a cũctis simul, ita vt si nullus sit communis omnium, subiectum nõ supponat. Qua de ratione non valet, cuiuslibet hominis equus currit, ergo equus cuiuslibet hominis currit. Instatur, si equos singuli possideant, nullum omnes. Argumentamur enim ab nõ restricto ad restrictũ. affirmatiuè, è contrario tenet. Seconda differentia est, quòd in acceptis pluribus determinatio in oppositionibus mutat quantitatem (vt dicimus) secundum regulas superiores, in acceptis vnica manet inuariabilis. Vt hæ quilibet equus hominis currit, equus hominis nõ currit, contradicunt. Ad obiectionem vero quòd manet eadem particularitas ex parte genitiui, respondent, in negatiua genitiuum virtualiter distribui. Sed rogati, per se sumta isthæc, equus hominis non currit, quomodo determinatio statuitur, respondẽt determinate. Quod (meo iudicio) est inconueniens, sane aliter suponere in eadem propositione si hec absolute in se sola consideretur, & aliter in eadem, si contradictoriæ comparetur. Nã si sumi in oppositione mutat suppositionem, possumus incunctanter dicere, has contradictoriè opponi, homo currit, homo nõ currit,

vt pote quibus nihil deest, nisi quòd subiectũ in negatiua nõ distribuitur. Respondebimus enim distribui sumta in opositione, tametsi per se propositio capta nõ distribuatur. Ego certe arbitror suppositiones terminorum nõ sumi ex oppositione, sed e diuerso oppositiones ex suppositionibus. Deinde quanto verius, & cõformius rationi (si quæ distributio in his oppositis seruanda est) constitueretur, in affirmatiua, quilibet equus hominis currit: cum omnes consentiant, accipi vnica, & accipi vnicè esse, & supponere, & distribui vnica distributione. Ad hæc illa propositio non admittetur vera, nisi omnibus equis hominum currentibus, ergo determinatio distribuebatur pro omnibus possidentibus. Aliàs si pro vno determinate vel confusè supponit, equis illius currentibus deberet concedi, quod nullatenus fit. Et confirmatur cum in hac, quilibet equus hominis currit, non possit negari genitiuum aliquatenus distribui; si in contradictoria distribuitur, eadem profecto vniuersalitas, vtrobiq; maneret: quod denuo confirmatur. Valet equus Petri nõ currit, & petrus est homo habẽs equum, ergo equus hominis non currit. Ergo non argumentamur à nõ distributo ad distributum, vt pote semper defectus: & per consequens genitiuus in cõsequẽti non distribuitur. Igitur vniuersalitas, si quæ in similibus propositionibus requisita est, in ipsa vniuersali, siue affirmans, siue negans fuerit, ponenda est. Vbi s. f. determinabile distribuitur, vt pote cuius distributio consequẽter determinationem afficit tamquã vnicè acceptam. Nõ restringitur quidẽ, vt solum supponat pro possidentibus: sed ex vi possessionis, (quæ illo cõplexo innuitur, seu exercetur) solum pro possidẽtibus distribuitur. Itaque quẽadmodum in his, nullus homo currit, homo currit, sermo est de omnibus, & inter omnes cõtradictio versatur. Sic in his, quilibet equus hominis currit, & equus hominis non currit, sermo est & de equis possessis ab homine, & de hominibus possidẽtibus equos: tametsi genitiui non restringantur, quoad suppositionem, virtute tamen totius orationis nec oratio affirmatiua, nec negatiua verificatur nisi de habentibus.

¶ SED quid de his, quilibet pater habẽs filiũ diligit illum, aliquis pater habens filium non diligit illum. Quæ cum sint contradictoriæ videntur verificari: nisi accusatiuus distribuatur. Casu sint duo patres plures filios habentes, quorum aliquos diligant, aliquos habeãt exosos. Arbitror præfactas orationes hac hypothesi non verificari. Nam relatiuum distribuitur in negatiua, & sensus est, habens filium non diligit filium. Ac proinde opus est nullum diligat. Secundo dicetur aptissime, similes propositiones de complexis acceptis vnice esse earum, quæ contradictoriam habere non possunt, per mutationem suppositionis, & quantitatis terminorũ sed per appositionem negationis toti propositioni (cuiusmodi aduertimus superius quam plurimas. Sic materiam aliàs nimis obstrusam videor mihi quàm planissime simul, & verosimillimè explicari: & sensu, & conceptione communi omnem oppositionem saluari.

¶ ITA HIS paucis obseruatis labyrinthus is acceptionum vnica, & pluribus (meo iudicio) peragratur. Sed quem libentius euertissem, atq; ex dialecticorum menibus disrupũ funditus diruissem, quam reseratassem, & ariadnes (quod dicitur) filo resoluissem. Vt pote cum sine vtilitate, & absq; vlla prorsus caossa, & necessitate lenticolam siluam laboriose colant nullam sementem daturam, nullum fructum allaturam. Et posset (meo arbitratu) indemniter, atq; impune tota hæc materia soccidi, quæ tã in Syllogismo, quàm in oppositione, atq; inductione tantum negocium inutiliter, nedicam noxie dialecticis facessit. Primo secondum omnes cæteris incomplexis fere omnibus, demta hac possessionis habitudine genitiuo expressa, idem est prorsus vtrouis modo sumatur. Aequipollẽt namq; etiam in significando hæ, Petrus sciens omnem scientiam dormit, & Petrus omnem scientiam sciens dormit. In communibus terminis itidem. Quis diuersa per has orationes intelligit, homo habens omnes diuitias mendicat, & omnes diuitias homo habens mendicat. Et vniuersaliter quotiens necessariam dependentiam in deriuatione constructionis determinatio ab determinabili habet (vt omnis acusatiuus verbi actiui, aut participij habet) idem penitus sensus gignitur quomodocumq; anteponatur, vel postponatur. Pro similibus ergo complexis, (quæ pæne sunt omnia) hæc acceptionũ varietas cum regulis eam consequentibus, atq; præceptis omnino superfluunt, quando eandem sententiam vtraq; concipimus. Ad hæc ipsa genitiui habitudo penitus est inuariabilis; vtcumq; disponatur. Nam, quod aiunt, aliter

aliter multo nos cõcipere, si dicatur, quilibet equus cuiuslibet hominis currit, pfecto si qui etius ipsis animum aduerteremus, constaret, quantam vim, opus est: nobis inferamus, vt aliter concipiamus: & quam fallax regula iam dudum introducta, quæ ipso abusu nostras sibi conciliauit aures, vt aliter nobis concipere videamur: cum minimè concipiamus. Etenim per hanc, quicumq; equus cuiuscumq; hominis, non magis ab omnibus collectiue possessos agnoscimus, quam si diceres, cuiuscumq; hominis quicumq; equus. Et in Hispano idiomate qui dixerit. Qualquiera cauallo de qualquier hõbre es blanco. Nullatenus nisi de singularibus loquitur. Et cum secundum omnes ista hæc signa æquiualeant, quilibet, quisquis, quicumq;, quiuis, fit, vt par ratio existimanda sit & in orationibus ex hoc signo, quilibet, contextis. Maxime quòd equum esse omnium nunquã contingit. Contingit autem frequenter isto signo, & similibus vtroq; modo indifferenter susceptis vti. Quod euidens indicium est nequaquã huiusmodi sensum progigni. Si enim sensus ille fieret, cum nusquam hactenus verus sit, nunquam tali propositione homines vterentur, vt pote semper falsa, imo moraliter impossibilis. Fundamentum etiam horumq; iuniorum est infirmissimum. Aiunt, cum determinabile præcedat, resoluendum esse prius, vel disiunctiuè, vel copulatiuè: in cuius singularibus propositionibus constat sine controuersia restringi pro possesso ab omnibus. At ego contendo nullam per illud complexũ collectionẽ importari: importari vero per istud, equus cõmunis omnium currit, vel omniũ cõmunis equus currit. Et tunc nullum sensus discrimẽ diuersus situs verborũ efficit. Et rationi eorum respondeo, quod cũ ipsi vere putẽt cõfusam antecedentis æquipollere determinatæ respectu relatiui. Vt hic omnis ipsemet est homo, animal suũ quilibet homo videt, subiecta reuera stãt cõfuse, licet distributionẽ præcedant, & aliàs sæpe propter dependentiã vnius ab altero. Quid vero similius cũ, determinabile restringat determinatio: & p cõsequens ab hac illius suppositio pendeat, quam determinatã determinabilis æquipollere cõfusæ, resoluẽdãq; prius determinationẽ. Quod duplici argumẽto corroboro, determinabile semper restringitur à sua determinatione: restrictio autẽ est coarctatio suppositionis: ergo suppositio determinabilis, & semper dependet à determinatione, & absq; illa cognosci non potest, & per cõsequens determinatio est prius, & respicienda, & resoluenda. Et cum tam inefficaci rationi hæc tam operosa documentorum machina, & inextricabilis, error (vt illeait) adnitatur: quid prudentius, si nullũ sequitur incõueniens, quã ipsam dissipare, atq; destruere? profecto si hac via gradiri dialecticis placuerit, vepreta multa succident nubilaq; cuncta à mẽtibus propulsabũt. Et huius Hydræ pullulantia capita, quæ ferro excindi nequeũt, igni vastabũt, ac reprimẽt. Nã primo non erit opus ista similitudo acceptionum in medio, & in extremitatibus tantopere obseruetur: deinde mille absurditates distributionis in materia oppositionis adductæ sepeliẽtur. Et sincere atq; cãdide simul, & vere dicemus huic, quilibet equus hominis currit, opponi hãc, equus cuiuslibet hominis nõ currit: ac multa demũ eludemus adeò rationi aduersantia, vt faciem certe, & speciẽ nostræ dialecticæ fœdent, & polluãt. Id dũtaxat si hoc tramite inceditur, superest in superioribus corrigatur. Nempe quod vbi capite de inductione diximus, incõplexis ex determinatione, ac determinabili cõstãtibus inchoandã esse àpriori, dicatur ab determinatione siue vnica siue pluribus accipiatur, sempq; determinabile supponere in ordine ad determinationẽ cõfuse. ❡ Cõtra diffinitionẽ cõtrariarũ. Hæ, nullus homo disputat omnis homo disputat sunt cõtrariæ. Et supposito li nullus restringat (vt solet) pro masculis, pro illisq; distribuat: dantur veræ. Casu sint tãtũ mulieres & currãt. Affirmans enim est vera, & pariter negatiua: cuius subiectum non supponit, respondetur non esse contrarias. Quia non est prorsus affirmatio, & negatio de eodem. Sed contra. Hæ, quilibet homo disputat, omnis homo non disputat, etiã si quilibet restringat, cõtrariãtur: & subiectũ non sumitur omnino pro eodem: ergo defectus est nullus. Maior probatur, quoniam repugnant in veritate, & dantur falsæ. Dicito affirmationem & negationem omnino eiusdem de eodem esse obseruari stricte in contradictoriis: quæ princeps & summa oppositio est, reliquæ (vt ab oppositione perfectatãtillũ velut decidũt, ita nõ nihilũ huius exigẽtiæ remitũt. Fas ergo est incõtrariarũ negatiua pro pluribus, supponatur, aut stet minus

restrictè. Vbi & si eiusdem sit, haud tamen penitus de eodem. Cuius exceptionis ratio potissima ea est, quòd id iuuat ad falsitatē, in qua contraria conueniunt. Aut sane nullum est inconueniēs conuenire. In subcontrarijs vero è conuerso affirmaus potest accipi pro pluribus. Quia id ædificat veritatem. Vt homo currit, quidam homo non currit. Vbi in affirmatiua stat pro vtroque sexu, negantis subiecto subrogato dumtaxat pro viris.

¶ CONTRA leges arguitur. Hæ, omnis homo est lapis, nullus homo est lapis, contrariantur, & tamen in veritate simul & falsitate repugnant: vt pote altera impossibilis, altera necessaria. Itidem & hæ, quidam leo est equus, quidam leo non est equus sunt subcontrariæ: quæ non possunt verificari. Lex siue natura contrariarum non est, vt semper ambæ sint falsæ: neq; subcontrariarum: vt veræ, sed quòd priores repugnent in veritate, non in falsitate (id est) vt nullum sit absurdū ambas falsificari. Posteriores vero in falsitate, non in veritate. Quòd vero inueniantur veræ: lex nec præcipit, nec prohibet. In hoc substantia consistit, vt nec illæ sint quoquo modo veræ: nec istæ falsæ. Quod manifeste probatur. Plurimæ sunt contrariæ: quæ non falsificantur, vt omnis homo est animal, nullus homo est animal, omnis albedo est qualitas, nulla albedo est qualitas. Et subcontrariæ pariter, quæ verificari nequeūt: vt homo est cœlum, homo non est cœlum. Cuius rei similitudo in natura reperitur. Contraria siquidem tametsi versentur circa idem subiectum, & mutuo se expellant: quando alterū illorum à natura subiecto, conuenit, necesse est semper, illud inesse. Vt calor, licet contrarietur frigori, nūquam igni non inest, ita profecto quando prædicatum conuenit naturaliter, vna contrariarum erit vera, altera falsa. Si vero à natura quoq; dissidet, erit ex subcontrarijs altera perpetuo falsa, altera vera. Cum ergo raro possint contrariæ esse falsæ, subcontrariæ veræ, & semper illæ in veritate, hæ in falsitate repugnent: optima est huius constitutio legis. Scilicet vt contrariæ repugnent veritate, non autem falsitate. At dialectici eo verborum contextu naturam harū oppositionum exprimunt: vt exigāt semper contrarias dandas esse falsas, subcontrarias veras. Coguntur autem tali argumento. Istæ contrariantur omnis homo est lapis, nullus homo est lapis, & tamen repugnant in falsitate. Quid enim est repugnare falsitate, nisi simul falsæ possint esse, & certè illas nemo falsificabit. Si ergo debēt non repugnare, possunt dari tales. Sed facili negocio poterat hoc argumentum in Dialectica dilui, dicendo, non repugnare in quantum sunt contrariæ. Nam si quatenus cōtrariæ pugnarēt, profecto omnes contrariæ id haberent: & tamē plurimæ incunctanter assignabuntur falsæ. Sed repugnant gratia materiæ. Moderni nō sic distingunt: sed quòd illæmet non repugnant in similibus sibi, id est, in alijs contrarijs: & leges sic interpretantur. Contrariæ repugnant veritate, & in se & in suis similibus, (id est) in omnibus contrarijs: non autem falsitate in se, vel in suis similibus. Quia etsi quādoq; in se gratia materiæ repugnent, dabūtur aliæ similes falsæ. Subcontrariæ vero opponuntur generaliter in falsitate, non autem veritate: vt pote quæ semper dabuntur veræ, vel in se, vel in similibus. Cōtradictoriæ vero distāt vtraque in re, & in se, & in cunctis alijs similibus. Vt autem similes inueniant aptas verificationi, vel falsitati semper ad materiam cōtingentem recurrunt.

¶ VBI EST aduertendum: quòd materia propositionis est res significata per illam. Propositio aūt principaliter significat cōpositionem prædicati cum subiecto. Huius modi autem compositio est triplex: & ita triplex est materia propositionum, alia scilicet naturalis, alia contingens, alia remota. Naturalis est, vbi prædicatum conuenit à natura subiecto, siue sit affirmās, siue negans propositio, siue falsa siue vera. Vt hæ omnes. Nullus equus est animal, omnis leo impossibiliter est animal, cum suis contradictorijs sunt in materia naturali. A natura dicitur alicui conuenire, quod est eius natura, essentiaue, aut ex illo promanans. Contingens est, cum prædicatū neq; conuenit à natura nec alienum est: sed potest conuenire & minime conuenire subiecto. Vt homo est albus, equus est procerus leo est niger, & similes. Nam color, & magnitudo magna vel parua accidentia sunt cōtingentium. Repugnans dicitur, quando à natura non congruit: etiam si per miraculum possit quandoque conuenire, vt homo est lapis, mater est virgo, Deus est homo. Dicunt ergo summulistæ in materia cōtingenti posse nullo negocio reperiri contrarias falsas, & si in alijs nō possunt. Et sat est in similibus dentur. Et similes esse nihil aliud est: nisi vt

rauera

reuera sint pariter contrariæ. Idem indicant in subcontrarijs. Sed superest post modum alia inter arguentes disputatio. Vtrum.s.quæ denuo ad legem exequendam assignantur, sint cõtrariæ. Sed labor est non adeo improbus, nec omnino vacuus aut in cassiis. Hactenus de oppositione propositionum.

Lectio tercia.

PERACTO DE PROpositionibus oppositis, restat terminos oppositos paulisper ventilemus. Habet enim non nihil & difficultatis, & vtilitatis huiusce tractatio. Quam solent recentiores primo libro discutere: sedmeo arbitratu intempestiue, vt pote quorum natura, & difficultates emergentes notitiam oppositionis præ supponant. Igitur aduertendum est quòd quem admodum in rerum pluralitate non nullæ sunt disparatæ, nullum respectum inter se se habentes. vt color & dulcedo, musica, & lux. Nonnullæ amicæ, ac germanæ vt animal, & sensibile, homo, & risibile. Nonnullæ contradicentes, vt calor, & frigus, humiditas, & siccitas. Ita termini res ipsas significantes sunt triplices (signum enim conditionem induit partim sui signati). Alij scilicet impertinentes, & disparati, vt equus & actio, alij pertinentes sequella, alij repugnantia. Quidam (inquam) adeo affines ratione rerum significatarum, vt vnus, inferatur ex alio, vel inferat illum. Vt bene sequitur, est rationale. ergo admiratiuum. Est homo: ergo animal. Non potest hæc illatio non arguere aliquem inter hos terminos nexum, atq; necessitudinem quæ appellatur pertinentia sequella. De quibus quot modis pertineant, quo pactoq; se se inferant, videbimus in post prædicamentis Postremi sunt pertinentes repugnantia, inter quos est aliqua oppositio: nimirum quæ in rebus signatis. Hi sunt quadruplices, contradictorij, contrarij, priuatiui, relatiui. Contradictorij sunt, quorum alter explicitam negationem importat alterius. vt homo, non homo: leo, non leo. Quæ materia tãto facilior est cognitu præcedenti oppositionis propositionum: quanto simplicior. Contrarij sunt; qui important qualitates omnino eodem in subiecto incompatibiles. Hi semper referunt accidentia: vt inductiue est perpendere. Accidentia vero numquam nõ subiecto inhærent, nisi miraculo absque substantiã conseruentur: vt in sacramento altaris. Accidentia ergo, quæ eidem subiecto vnà adhærescere non queunt. hæc eorum incompatibilitas signum est efficax repugnantiæ. Vt albedo, & nigredo. paritas, & imparitas: rectitudo, & obliquitas ægritudo, sanitas Hi cõtrarij importãt seorsum aliquas (vt diximus) qualitates. Priuatiui sunt, quorum alter significat priuationẽ alterius: vt cæcus, & videns: mortuus, & viuens. Cæcus vero, & mortuus nihil. Quoniam ambo priuant alijs rebus: sed vnus quisque positiuo priuatiue opponitur. Quod philosophi, pariter & theologi vocant habitum. Relatiue opponuntur: qui significãt respectus oppositos, vt pater, & filius, magister, & discipulus, creator, & creatura, dominus, & seruus. Igitur cum horum omnium natura in repugnantia consistat: quærimus quãtum nam repugnent? & primo an æque repugnet, verificari, vel falsificari terminos cõtradictorios de eodem: ac contradicentes propositiones veras, vel falsas. Et pars affirmatiua suadetur. Quia propositionum contradictio in terminorum repugnantia fundatur. Innititur enim huic principio, quodlibet est, vel non est, (id est), esse vel non esse, quod est duo termini, vel huic, impossibile est, idem simul affirmari vel negari de eodem. In contrarium est quòd isti termini, videt, nõ videt, falsificantur de eodem. Vt si dicas Petrus & Paulus vidẽt, Petrus & Paulus non vident, de eodem (inquam) subiecto complexo. Ambæ enim sunt falsæ, casu vnus sit cæcus, alter videns. Deinde generaliter in propositionibus contrarijs duo termini contradictorij falsificantur. Vt omnis homo est videns, omnis homo est nõ videns Tertio verificantur in istis Petrus possibiliter est albus, & idem Petrus possibiliter est non albus. Respondetur, non perinde repugnare vnum, ac alterum. Nam contradictoriæ in nullo casu dantur, contradictorij in multis (vt vidimus) verificantur. Solũ repugnat verificari, seu falsificari terminos contradictorios de eodem singulari, & mediante simplici copula inhærentiæ. In hoc sensu est infallibile axioma quodlibet est, vel non est. Quodlibet (inquam) in particulari, & vnum numero. Nam quodlibet in genere est simul, & non est aliquid. Vt animal est

albus,& animal non est albus: est rationale, & irrationale. Hoc de vno in communi. Si multa in particulari neutrum contradictoriorum erunt aliquando. Vt iste, & iste, est albus, iste,& iste est non albus. Itaque nō adeo vniuersaliter pugnat. Sed est plurimum aduertendum: quod in casibus vbi verificātur, seu falsificantur contradictorij, non inferuntur vllo pacto propositiones cōtradictoriæ: sed vel contrariæ, vel subcontrariæ. Ad argumentum in oppositum iam exposuimus prouerbium.

¶ QVAERITVR modo de contrarijs, an de eodem verificari queant? Non inuestigatur falsificatio. Quia vt contrariæ orationes falsæ conficiuntur: ita contrarij sæpe falso, asseruntur. Vt pallidum est album vel nigrum. vnum est par: vnum est impar. Sed an vere dici possint, nō est modica disceptatio. Nam contraria sunt qualitates, quæ repugnant esse in subiecto: vnde facilius,& frequētius eueniet, vt neutrum sit in eodem subiecto, quam vt vtrumq; repetiatur coniunctū: & nihilominus exemplo triuiali summulistarum arguitur. Sit equus, vel scutū cuius medietas sit alba, meditas nigra, videtur esse albū scutū & nigrum. Quoniam regula metaphysicorum est. Sat maiorem partem esse talem: vt totum sit illud: sed maior pars scuti est alba. Sumo namq; tres quartas, & argumentor: hæ tres quartæ sunt albæ (siquidem duæ albescunt,& disgregāt visum) & hæ sunt maior pars, igitur. Respōdeto: quòd illud scutū neutrius coloris est, sed mistum: & regula intelligitur primo, vt maior pars sit prorsus talis. Quod alij explicant hoc aduerbio syncathegorematicè, (id est) vt illa pars maior sit talis secundum quamlibet rursus sui partem. Quod non competit nostris quartis. Et præterea non sit vtcumque maior, sed multo maior: vt ex decem septem vel octo: non si solum sex sunt tales: quia excessus est modicus. Sed quid ad quæstionem principalem respondebitur? Nempe quòd duo termini cōtrarij non possunt de eodem numero verificari secundum copulam præsentem: mediante vero extrinseca poterunt. Vt Petrus erit albus, & erit niger: & de eodē in genere, quē admodum de contradictorijs pernotauimus. Sed est discrimen quòd contradictorij non verificabuntur, nec per miraculum. Contrarij poterūt, dici supernaturaliter vt simul poterit dari album, & nigrum. Et ratio est, quoniam priores includunt negationem alterius, & ideo implicat esse hoc, & non esse hoc. At contrarij non ita: sed esse album, est habere albedinem. Qui hoc asserit: non dicit propterea nigredine carere. Et ideo supernaturaliter potest fieri, vt simul quis colorē vtrumq; sortiatur.

¶ DE PRIVATIVIS demum indagemus, an possint de eodem verificari. Priuatio autem est negatio in subiecto apto nato, Cæcitas carētia visus: mors negatio vitæ: hoc addens quòd deberet cæcus videre, & mortuus viuere, quod non dicit li non videns, vel li non viuens. Ideo de lapide asserimus, non videt: haud tamen esse cæcum, & de eodem non viuere, non autem esse mortuum. Itaq; priuatio est negatio sui oppositi in subiecto tamē apto. Respectu ergo talis obiecti (quod alias nūcupatur proprium) priuatiui sunt cōtradictorij. Idem est (inquam animal, quod est aptum prospicere, esse cœcum,& non videre: quandoquidem priuatio est negatio. Non vt contrarietas: quia album, vel nigrum esse, non est non esse aliquid: at tenebrosum esse, est non habere lucem, quam erat aptum possidere. Et cœcum esse nihil aliud est, quā non habere visum: quem habere poterat. Igitur priuatiui sunt contradictorij contracti, (id est) non absolutè, & respectu cuiusq;: sed respectu sui proprij subiecti. Hoc supposito dicito, quòd possunt primo falsificari de eodem numero, sed non existente. Vt Antichristus est mortuus, & ille est viuus: chymera ægrotat, & valet. De eodem etiam existente, sed non proprio subiecto: vt lapis videt, & est cœcus. Et ratio est: quia priuatiua certum sibi vendicant subiectum: extra quod nulli cōpetunt. Sic nullo negocio de alijs falsificantur. At de proprio subiecto numerico nec verificantur, nec falsificantur. Quia respectu illius sunt contradictorij, affirmatio. s. & negatio. Vnde sicut implicat contradictorios, ita & priuatiuos de vllo vere vel falso dici.

Cap. II. De Æquipollentijs.

TEXTVS.

SEQVITVR de æquipollentijs: de quibus tales dantur regulæ. Prima si alicui signo

Sequi-

vniuerſali,ſeu particulari præponatur negatio, æquipollet ſuo contradictorio: vt hæ æquipollent: non omnis homo diſputat, quidam homo non diſputat, omnis homo diſputat, non quidam homo non diſputat. Secunda, ſi alicui ſigno vniuerſali poſtponatur negatio: æquippollet ſuo contrario: vt hæ æquipollent: omnis homo non diſputat: nullus homo diſputat. Tertia ſi alicui ſigno vniuerſali velparticulari præponatur, & poſtponatur negatio, æquipollet ſuo ſubalterno: vt hæ æquipollent, non omnis homo non diſputat, quidã homo diſputat: omnis homo diſputat, non quidam homo nõ diſputat. Et dictæ regulæ his verſibus continẽtur. Præ. contradic. poſt, contra, præ, poſtque ſubalter. Ex his regulis infertur: quòd ſi duo ſigna vniuerſalia negatiua ponãtur in eadem locutione, ita vt vnum ſit in ſubiecto, alterum in prædicato, primum æquipollet ſuo contrario per ſecundam regulam. Secundum ſuo contradictorio per primam: vt nihil eſt nihil, æquipollet huic quodlibet eſt aliquid. Nam per ſecundam regulam nihil non, & quodlibet æquippollent: ſicut omnis non, & nullus. Et per primam regulam non nihil, & aliquid, ſicut nõ nullus & quidam. Et ſic duæ primæ ſunt æquippollentes. Vnde verſus.

Non omnis, quidam nõ, omnis non, quaſi nullus.
Non nullus, quidam, ſed nullus nõ, valet omnis.
Non aliquis, nullus, non quidã nõ, valet omnis.
Non alter neuter, neuter non, præſtat vterq;.

Lectio Vnica.

INTENTIO INTER alias præcipua dialecticæ in his tribus libris eſt ſic ſuos alumnõs inſtruere quos erudiendos ſuſcepit, vt peritè nouerint propoſitiones velut enſem, ac ſcutum, inutramque partem ſtrẽnue vibrare. Quibus proinde præcepta tradit non modo illarum ſenſum intelligendi, verum tam potenter illis dominandi: vt ex quibuſlibet quaſlibet, qualesq; expedierit pro ſuo arbitratu faciat. Vt propoſitionis virtus ac poteſtas, (quæ ſunt ipſorum gladius, & arma) ita in eorum ſita ſit ratione, ac intellectu: quemadmodũ in manu figuli maſſa luti. Ideo cũ in ſuperioribus docuerit quid ſint & quomodo ſe oppoſitiones habeant, hic oſtẽdit quanam arte omne genus oppoſitionis producatur, & productum reſoluatur. Quæ omnia virtute, officioque: negationis velut inſtrumento peraguntur. Eſt namque eius natura, reddere ſemper oppoſitum eius quod reperit. Quo (vt palam eſt) nullo negocio, citrãq; puluerem fit, vt & oppoſitæ æquipolleant, ſi eas negatio cõiungat, & æquipollentes rurſus (ſi auferatur) ad priſtinam oppoſitionem redeant. Vt datis his contradi-

ctorijs omnis equus est quãtus, aliquis equus non est quantus, cuilibet præponas negationem, coincident, & si eam adiectã tollas ad suam oppositionem redibunt. Vtilis tractatus. vt pote quo tam scitè, ac doctè nostris armis instruimur: vt quasi cataphractivndiq; armis septi, digladiari vbiq, certareq; contra quoscunq; audeamus. Ex quo infertur primo has regulas intelligendas esse de negatione negante, libereq; sumta: cuius virtus sine obice in totam orationem fluat: non de infinitante, vel priuante, (vt in materia cõtradictoriarum aduertimus). Secũdo quòd cum multiplicibus modis propositiones æquiualeant: nempe per cõuersionem, per synonymitatem terminorum, per rerum identitatem, alijsq; multis decausis, hic dumtaxat illa æquipollẽtia describitur: quæ in oppositis, vel subalternis ꝑ additioné negationis fieri potest. Ita carmen has regulas cõcinens signa affirmatiua negatiuis semper immiscet (vt in textu videre licet.) Vnde solũ modo intelligũtur de propositionibus vtriusq; extremi participãtibus ordine eodem.

¶ PRIMA regula est, si alicui signo vniuersali vel particulari præpouatur negatio, æquipollet suo contradictorio. Per hauc, propositiones contradictoriæ æquipollent, æquipollenteq; contradicunt. Eadem namque via est (vt aiunt) ab Thebis ad Athenas & èconuerso. Negatio siquidem est malignantis naturæ: quare præposita vni cõtradictionis parti in sensum eam alterius inuertet. Quod si iã æquipollebant, denuo adjecta necessario opponentur. Regula quidem in textu exprimitur his nominibus. signum vniuersale & particulare: quoniam plerumque in contradictorijs reperiuntur: & quia etiam extra contradictorias vbilibet signum sit insertum, habet locum. Signa autem contradictoria sunt veluti propositiones ipsæ vniuersale negatiuũ, & vniuersale affirmatiuum, vt nihil, non, nullus, & aliquis, quidam. De quibus signis regula accipienda est, qòud sint vniuersalia, & vniuersaliter sumta: nõ sic restricta: vt vix in eis vlla resplendeat vniuersalitas. Vt hic, omne quod est Petrus, currit, si omne nõ est tam signum quam subiectum, & hic, Petrus qui est omnis homo loquitur, non vniuersaliter capitur, sed pars efficitur extremi. At si sermo sit de contradictorijs propositionibus, regula est lucidior, & vniuersalior. Nempe quod cuilibet præponatur negatio, æquipollet contra dicenti: dummodo de negatione aduerbiali intelligatur: quæ communior & aptior est ad opus negationis præstandum. Nam nominalis frequenter non aptè cohæret. Vt si dicas nullus õnis homo currit, latinius dicitur, nõ omnis homo currit. Nã cõgruentia, cõcinnitasq; locutionis tã necessario præsupponẽda est in arte, qua vere, recteq; loqui docemur, vt si nec aduerbialis cõgruet, pretermittenda sit. Secunda regula est. si alicui signo vniuersali postponatur, æquipollet contrario. Signa contraria sunt vniuersale affirmatiuũ, & negatiuum: (vt in calce textus intueri licet) vt nullus, omnis, nemo, quilibet. Et de signis quidem seorsum nulla est in regula obscuritas, nulla difficultas. At si contrarijs propositionibus applicetur. Regula babet innumeras fallentias, ob id quòd signo vniuersali postposita negatione potest signum ipsum eum situm in propositione sortiri, vt negatio nihil in illo agat. Verbi gratia hic, omnis ars, quæ est qualitas mentis, est res spiritualis, si inseratur negatio copulæ implicationis, non redditur contraria. Et hic: omnis equus est omne viuens (cuius cõtraria est nullus equus est viuens) etiam post posita negatione haud æquipollet suæ contrariæ. Vt si affirmes: omnis equus non est omne viueus. Quia in hac per regulas superiores prædicatum supponit confuse, in contraria (vt palam est) distribuitur. Demum cum hæc regula ad constituendam contrariam alicuius propositionis deseruiat: & non omnis propositio habeat cõtrariam (quemadmodum in superiori capite ostendimus) sequitur: non tam generalem esse, ac præcedenté, ergo habebit locum in propositionibus simpliciter vniuersalibus de extremis pariter simplicibus. In his prodest in cæteris non, nisi mille præceptis obseruatis & semper titubans.

¶ Tertia regula, obsequitur subalternis. Vbi est aduertendum: quòd non est elegans, vel apta æquipollentia nisi vbi est & diuersitas vocum, & identitas sensus. Nam Petrus currit, & Petrus currit, non tam æquipollentes quam eædem sunt. Hæ vero: non omnis homo non disputat, & quidam homo disputat: proprie æquipollent. Inter quas tanta est terminorũ differẽtia & paritas sentẽtiæ. Quæ sint subalternæ, capite superiori elucidauimus. Igitur vt oppositæ, quæ tantum differunt,

virtuta

virtute negationis coeāt: ita ſubalternæ quæ pariter diſtāt, vt vniuerſale & particulare ea dē negatione exquipollent. Atq; cū in præcedentibus æquippollentijs ſimplex ſuffecerit hic duplicata requiritur. Nam prima reddit vniuerſalem affirmatiuam, particularem negatiuam, ſecūda facit ex ea affirmatiuā. Vnde per has inmutationes velutres naturalis tādem ſenſus ſubalternæ producitur. De ſubcontrarijs nulla regula ſtatuitur: non quia æquipollere negationis adiectione non poſſunt: ſed potius quia tam aſsimilantur negatione, vt nulla ſit vocis diſparitas: quæ tamē in æquippollentibus tantum, vt decus, exigitur. Nam datis his ſubcontrarijs homo currit, homo non currit, quid facilius, quàm in affirmatiua negationem poſtponere? Verum poſt poſita eadem prorſus ac altera negatiua reſultat. His ergo regulis ſiquis ſobrie, ac tempeſtiuè vtatur: multas inde ſubducet, atque formabit argumentationes perutiles.

¶ IN CALCE TEXTVS Appendix, vniuerſam amplectens, atq; exornās doctrinam infertur. Quòd ſi duo fuerint ſigna vniuerſalia ſcilicet negatiua. At vero primo non verificatur ſolum in duobus, ſed in pluribus quantumcumque multiplicentur. Nec opus eſt etiam illa conditione vt alterum ſit in ſubiecto, alterum inſeratur prædicato: ſed vbicumque & quotcumque ſigna vniuerſalia in eandem cathegoricā inſerta fuerint: primum æquipollet ſuo contrario affirmatiuo, ſecundum ſuo cōtradictorio, tertium rurſus ſuo contrario, quartum ſuo contradictorio. Per quod ſi plures negationes aliquam propoſitionem offuſcauerint, poterit aliquantulo lucidior extrahi. Enimuero vt propoſitio affirmatiua eſt & ſimplicior & clarior negatiua, ita & ſigna affirmatiua ſunt apertiora, & propoſitionem minus confundunt. Vnde ſi dicas, nullus homo nullius grauitatis in nullo ſtatu non eſt moleſtus, quæ ob multitudinem negationum pænè non eſt perceptibilis, reſoluitur per affirmationem ſic. Quicumque homo alicuius grauitatis in omni ſtatu eſt onerosus, aut infeſtus, ſemper (inquam) faſtuoſus eſt odiò quouis dignus deputandus. Nam propoſitio eſt affirmās ob negationis paritatem. Reliquæ ſignorum æquipollētiæ ſunt in textu & ſplendentes, & valde cōmodæ.

DE CONVERſionibus.

Cap. III.

TEXTVS.

PROPOSItionum cathegoricarum vtroquetermino participantium ordine conuerſio duplex eſt cōuerſio: ſimplex, peraccidens. Conuerſio ſimplex eſt, quando fit de ſubiecto prædicatū, & de prædicato ſubiectum manente eadem quantitate, & qualitate. Et hoc modo cōuertitur vniuerſalis negatiua in ſe ipſam, & particularis affirmatiua in ſe ipſam. Vt nullus homo eſt lapis: ergo nullus lapis eſt homo: quidā homo eſt animal: ergo quoddā animal eſt homo. Conuerſio per accidēs eſt, facere de ſubiecto prædicatum, & de prædicato ſubiectum manente eadem qualitate, ſed mutata quātitate. Hoc modo cōuertitur vniuerſalis affirmatiua

in particularem affirmatiuã. Vt omnis homo est animal: ergo quoddã animal est homo. Et vniuersalis negatiua in particularem negatiuam: vt nullus homo est lapis: ergo quidam lapis non est homo. Vnde versus. Feci simpliciter conuertitur eua per acci. Asserit.a. negat. e. sũt vniuersaliter ambæ. Asserit.i. & est particularis. Et sciendum est quòd signum positum in subiecto propositionis quæ debet conuerti, quodcumq; sit illud, debet poni super totum prædicatum, & totum reduci ad subiectum conuertẽtis. Præterea eadem est conuersio propositionis particularis, in definitæ, & singularis.

Lectio Vnica.

EVMDEM SCOPVM cum præcedenti respicit & presens conuersionum capitulum: nẽpe vt plures æquipollentes facile inuenias. Quod ad propositionũ probationem plurimum conducit. Frequenter enim propositio obscura est: cuius æquipollẽs ac cõuertens lucidissima est. Quocirca cum tota hæc conuersionum & æquipollentiarũ structura eo tẽdat, vt splẽdoris ac lucis quid propositionum intelligentiæ addat: valde absurdum existima, tunc propositiones conuertere, quando in obscurissimas conuertuntur. Quod fit aũt quãdo affirmatiua in terminos infinitos (vt in conuersione per contra positionem, non nullos hactenus egisse comperies) aut cum caliginose nimis ampliatio cõuersæ in cõuertente depromitur. Tũc quod magno labore vt intellectus esset lumen antiqui excogitarũt, in magnas cedit tenebras & confusionem. Conuersio est ergo ex vna propositione facere duas cambio, & trãsmutatione extremorum. Vt ex ista homo est animal, fit hæc, animal est homo. Quæ ideo dicitur prioris conuertens quia ex subiecto factum est prædicatum, & è conuerso ex prædicato subiectum. Hoc autem primo non fit apte in cunctis propositionibus: quia sæpe prædicatum est tale: vt non possit esse subiectum. s. adiectiua. Vt homo est albus: incongrue albus regit verbum, & reddit suppositũ: quod secum non affert: quod tamen facturus erat si conuertitur in hanc albus est homo. Vt vero rectè conuertatur, necesse est: neutrè dicas, album est homo. Quæ tanto a vera conuertente deficit: quanto ab extremorum identitate differt: & nihilominus est in vsu iuniorum. Secundo quando verbum eius est conditionis vt diuersam exigat subiecti & prædicati suppositionem. Vt sunt copulæ extrinsecæ: quæ subiectum ampliãt, prædicatũ restringunt, vt equus fuit niger. Vbi li niger solummodo pro præterito capitur: in cõuertente vero, nigrum fuit equus, ampliatur, & quod ampliabatur restringitur. Atquia necesse est in conuersione proprietates logicales seruentur (alias ex conuersa non sequeretur conuertens (vt pote cum facile defectus ampliationis, & restrictionis cõmitti possit) cõuerteunt eam hoc pacto, nigrum quod fuit, nigrum est vel fuit equus: quæ profecto multo obscurior est quam conuersa. Vnde mea sententia non deberet conuersio ad similes vsq; propositiones extendi: vt pote ex quibus nihil lucis haurire possis. Igitur conuersio est vtilis in propositionibus de præsenti & simplici copula in hærentiæ, de extremisque simplicibus: vbi nulla ex eorum transpositione oriatur offuscatio. Hæc autem conuersio est duplex simplex. s. & per accidens. Prima est quãdo cum transpositione extremorum eadem conuersæ quantitas atque qualitas manet. Quæ ideo simplex appellatur: quòd tantum in ea extrema cambientur: cum in reliquis conuersionibus aliquid aliud præter extrema mutetur: quantitas. s. vel qualitas. Ve

hæ

hæc nullus Leo est homo, conuertitur in hanc, nullus homo est leo. Albedo est color, in hanc, color est albedo. Hac conuersione conuertitur & vniuersalis negatiua & particularis affirmatiua. Nomine particularis intelligimus (vt habetur in textu) & indefinitã & singularem. Quæ omnes ideo hac conuersione conuertuntur: quia eadem est suppositio & quantitas prædicati & subiecti. Vbi in tueberis quam exercenda sit hæc conuersio tunc solummodo cum consimilis extremorum suppositio vtrobiq; manifeste obseruatur, & apparet. Nã & in vniuersali negatiua supponunt ambo distributiuè, & in affirmatiuis particularibus ambo determinate. Vnde nulla sequitur sensus diuersitas extremis trãsmutatis: sed si copula extrinseci tẽporis est, eadem ampliatio (vt dudum insinuabamus) retineatur.

¶ CONVERSIO per accidens est cambium extremorum variata dumtaxat quantitate, vt omnis albedo est color, ergo color est albedo. Quo pacto conuertitur vniuersalis affirmatiua & negatiua prima necessario: simpliciter conuerti non potens. Nam si distribueretur in conuertentem, prædicatum, (quod in conuersa supponit confuse) argueremus ab non distributo ad distributũ. Ponit Petrus Hispanus deinde versum quo huiusmodi conuersiones breuissime explicatæ memoriæ tradantur. Simpliciter feci conuertitur eua per accidens. Vbi significationes vocalium tantum notande sunt Alpha repræsentat vniuersalem affirmatiuam. E. vniuersalem negatiuam. I. particularem affirmatiuam. Igitur. E. ac. I. cõuertuntur simpliciter, alpha &. E. per accidens. Tertiam speciem conuersionis addit auctor: qua hactenus dialectici vsi sunt & quam nos data opera à textu expulsimus. & à nostro commento explosimus (nimirum doctrinã primo nullius prorsus vtilitatis, nec vsus: deinde maxime obscuritatis, postremo frequenter deficientẽ) quã vocant conuersionem per contrapositionẽ. Quando scilicet termini finiti & positiui in negatiuos & infinitos mutantur. Res penitus peruersa: vt scilicet termini de se perspicui quales sunt positiui, in tenebrosos, ac ꝑpe intelligibiles conuertantur. quales sunt infiniti & negatiui. Sed quid quòd Aristo. docet arguere ab affirmatiua ad negatiuam, & econuerso variato prædicato, penes infinitũ & finitum: vt Petrus est non albus, ergo non est albus. Dicendum quòd græci maiori verborum copia diuites varijs modis loquendi abundant. Quorum vnus est per terminos infinitos, & forsan per verba infinitata. latini vero similibus vocibus non vtuntur. Nec mirum diuersæ nationes distinctos modos sese explicandi habeãt. Ideo hanc philosophi doctrinam greco idiomate, non rerum naturis, fultam non decet, nec minus expedit sermone latino suscipiamꝰ, vel imitemur. Sicut pleraq; ipsius documenta merito ambabus manibus amplecti solemus. Secundo aio, arguete ab extremis infinitis ad finita claritatis & intelligentiæ causa ratio postulat: cõtra agere vero ipsamet ratio omnino probibet, penitusq; interdicit. Et addo lõge obscuriorẽ esse conuersionem per contrapositionem: vt pote in qua præter infinitos terminos, tenebras palpabiles: etiam est cambium extremorum, quod non parum caliginis infert cognitioni.

¶ CIRCA istas duas species (quæ commode inseruient) notato, auctorem conuersiones in forma consequentiæ explicuisse: quia est argumentum in vniuersum ab conuersa, ad conuertentem: licet ecõuerso haud semper, sed in conuersione tantummodo simplici. Vnde solet dici, quòd duplex est conuersio, alia mutua, alia non mutua. Conuersio per accidens non est mutua, quia semper argueremus ab non distributo ad distributũ, quare in similibus conuersionibus contingit frequentius conuersam esse falsam, & cõuertentem veram. Vt hec est falsa omne animal est homo: & hæc vera homo est animal, inquã cõuertitur. Hinc à cõuersa ad cõuertentẽ valet illatio: è contra vero minime. ¶ At cõtra ea quæ dicta sunt obijciuntur multa Primo hæc homo est pictus, ergo pictus est homo non valet: antecedens est verũ & consequẽs est falsum: sillaba est nomen ergo nomen est syllaba. Præterea hæc: triplex est propositionis materia. non conuertitur in istam propositionis materia est triplex. Nam in antecedenti accipitur vnica, in consequẽti pluribus: deinde videtur in antecedenti personaliter supponere, in consequenti ratione prædicati simpliciter. Idem de hac homo est species, ergo species est homo. Præterea hæc, promitto tibi librum quo pacto conuertitur: nam si dicas librum tibi promitto, eadem est penitus: idem subiectum, idem vtrobiq; prædicatum. Ad hæc respondeto generaliter necesse fore in conuersionibus proprietates logicales

les seruentur. Vnde propositiones conuertũtur sic syllaba est li,mus:pictura est homo effigiatus. Tertia conuertitur (vt iacet) vsus enim dialecticorum iam obtinuit, vt idem per vtramq; propositionem concipiatur: à qua conceptione huiusmodi regulæ eliciuntur. Idem intelligimus siue dicas, homo est species, & species est homo: duplex est conuersio, conuersio est duplex. Si vero quid dicere vnam vel alteram, referret, facilis solutio foret: nempe quòd sic erant conuertendæ, vt eadem appellatio, eadem acceptio terminorum vtrobiq; custodiretur. Quarta conuertitur per passiuam: vt promitto tibi librum, ergo liber est tibi per me promissus. vel melius sic, promittẽs librum sum ego. Nam promittens librum est in cõuersa prædicatum. Quia verbum adiectiuum (vt diximus) in substantiuum, & suum participium resoluitur. Quòd fieri necesse est: si cõuertere quis similes propositiones voluerit. Vbi nihilominus eodem pacto termini confunduntur. Et ista, bis cantari missam, in hanc, bis cantans missam sum ego. Et hæc, ad equitandum requiritur equus, requisitum ad equitandum est equus. Nam in conuersa equus erat subiectum, tametsi vltimo loco construeretur: prædicatum requiritur.

¶ CONTRA: hæc propositio, omnis homo est animal, & e conuerso, est cathegorica vniuersalis: & tamen non conuertitur, nec per acciđẽs. Nam maxime in hac: animal & econuerso est homo, cuius tamen sensus vix vllus exhauritur. Ad hoc facile conceditur, plurimas esse propositiones, quæ nõ possunt ob aliquod impedimentum commode conuerti. Et impedimentum hic est illa dictio, è conuerso: quæ cum incongrue inferatur subiecto: apte infertur prædicatum. Quamquã potest quis dicere, prædicatum in illa oratione solum esse animal hoc siquidem tantum dicitur de homine: illa vero dictio est pars non prædicati, sed totius orationis. Quia totam certe modificat: sicut signa vniuersalia omnis, nullus, nõ sunt partes subiecti, sed propositionis. Vnde illa conuertitur in istã, animal est homo, & conuerso.

¶ SED QVID de hac propositione singulari. Adam fuit omnis homo, si cõuertitur simpliciter, hæc foret vera: omnis homo fuit Adam. Respondebis, seruandam esse eãdem restrictionẽ, omnis homo (qui fuit homo) est, vel fuit Adam: quæ tamen adhuc falsificatur: vt patet per descensum sub subiecto. Aegerrime certe conuertuntur similes propositiones non consuetæ, maxime quòd in exponibili forsan efficitur pars extremi: vt pote posito signo à parte prædicati in exponentibus minore. Si quis contendat posse conuerti, debet scire, quod prædicatum illud supponit dependenter ab tempore determinato incluso in copula: quæ dependentia non potest, nisi hoc pacto in conuertẽti explicari. omnis hõ qui fuit hoc tempore (signato eo, quo solus paradisum protoplastus incolebat) est, vel fuit Adã. Quæ certe stricte non est cõuertẽs.

¶ CONTRA. Ista, Parisiis & Romæ vẽditur piper, est vera: & sua conuertens falsa. s. piper venditur Parrisijs & Romæ. Nam facto descensu disiunctiuo sub li piper subiecto conuertentis conuincitur falsitatis. Iohis de verbo adiectiuo, & in alijs multis necesse est, volentibus eas conuertere, extrema pranos se. In propositione inducta, piper est subiectũ, quia reddit suppositum verbo: prædicatum est venditum. Vnde conuersa est, Parrisijs, & Romæ, venditum est piper. Et clarius dicetur, haud esse immediate plene conuertibilẽ, sed prius illa vniuersalitas resoluẽda est, postmodum vnaquaq; pars conuertetur. Aliàs si immediate cõuertatur perfecte totũ subiectũ in prædicatũ, argumẽtamur à confusa ad determinatã ex parte prædicati venditum. Et quam plurimæ propositiones sunt nõ statio conuertibiles, sicut aliæ (Vt in capite de ascensu inspeximus) non erant illico resoluẽdæ, nec resolubiles. Vt hæc: nullus homo falso est animal, si e uestigio conuertitur in hanc, nullum animal falso est homo, est conuertẽs falsa. Quoniã multa animalia falso sunt hõ, sed necessario reducenda est, ad suas singulares: & ipsæ conuertende.

¶ SED QVID de modalibus dicemus. Arguitur, hæc, Deus necessario est creans, nõ conuertitur in hanc, creans necessario est Deus, nam prima est falsa, secunda vera, & tamẽ debet conuerti, & conuertitur simpliciter. Respondebimus ad hanc & similes modalium obiectiones post earum tractatum,

Cap. IIII. De modalibus.

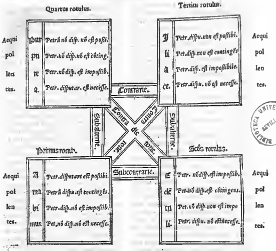
TEXTVS.

Modus

MODVS est adiacens, rei determinatio, & habet fieri per adiectiuũ. Sed duplex est adiectiuum. Quoddam est adiectiuum nominis. Vt albus, niger, & similia. Aliud est adiectiuum verbi. Vt aduerbia: secundum enim Pricianum: aduerbium est vi verbi adiectiuũ. Et ideo duplex est modus. Vnus nominalis, qui fit per adiectiuum nominis. Alius aduerbialis, qui fit per aduerbium: vt homo currit velociter. Item aduerbiorum: quædam determinant verbũ gratia compositionis. Vt ista sex, necessario, contingenter, possibiliter, impossibiliter, verò & falsò. Alia determinãt verbum gratia rei verbi. Vt fortiter agit, velociter currit. Alia determinant gratia tẽporis: vt hodie, cras: & alia aduerbia temporalia. Alia aduerbia determinant ratione modi. Vt aduerbia optandi, hortãdi. Et sic sumitur multipliciter modus per aduerbia. ¶SED OMISSIS omnibus alijs: solũ nunc de illis dicendum est, qui compositionem determinant: vt sunt necessariò contingenter. &c. Cum enim dicitur homo necessariò sedet: significatur, quòd compositio sessionis cum homine sit necessaria. Sed cum dicitur homo bene currit, vel velociter. significat, quòd cursus hominis sit velox, vel bonus: & in ista determinatur res verbi, in prima verò compositio. Vnde solum illi modi qui compositionem determinãt, faciunt propositionem modalem. Ideo de talibus solũ modo hic intendimus. Et sumũtur quandoq; prædicti modi nominaliter. Vt possibile, impossibile, contingens, nessarium, verum & falsum, Quandoq; aduerbialiter: vt possibiliter, impossibiliter, necessariò, contingenter, vero & falso. Propositio modalis est illa, quæ determinatur aliquo istorũ sex modorũ, possibile, impossibile, contingens, necessariũ, verũ & falsum. Vt sortem currere est possibile & sic de alijs. Et in istis modalibus verbum debet subijci, modus autem predicari. Omnes autem propositiones, quæ non determinantur per illos sex modos: dicuntur de inesse idest de simplici inherentia prædicati ad subiectũ. Sed adhuc illæ propositiones, quæ modificantur istis modis verò & falso, ad præsens relinquũtur, quia in illis eodem modo sumũtur oppositio & æquipollentia: sicut in illis de inesse. In illis autem de his quatuor modis possible, impossibile, contingens, & necessarium: alio modo sumitur oppositio æquipollentiæ, vel consequentiæ vt postea patebit. Sciendum antem quòd quilibet istorum quatuor modorum quatuor facit propositiones modales. Ideo cum modi sint quattuor quater quatuor erunt propositiones modales: & sic erũt sexdecim. verbi gratiá. Iste modus possibile si sumatur sine negatione, facit vnam propositionem modalem. Vt sortem currere est possibile. Si autem sumatur cum negatione lata adverbum facit secundam, vt sortem non currere est possibile. Si vero cũ negationè posita ad modum facit tertiam, vt sortem currere non est possibile. Si cum negatione posita ad verbum & ad modum facit aliam. Vt sortem non currere non est possibile: & hoc modo secundum vnumquenq; aliorum modorum sumuntur quattuor propositiones modales. Harum autem propositionum modalium æquipollentiæ quattuor regulis cognoscuntur. Quarũ prima est Cuicumq; dicto affirmato attribuitur possibile

eidem

eidem attribuitur contingens : & ab eodem dicto remouetur impossibile : & ab eius contradictorio opposito remouetur necesse. Vt sortem currere est possibile : sorté currere est contingens. sortem currere nō est impossibile : sortem non currere, non est necesse. Secunda regula. Cuicunq; dicto negato attribuitur possibile, eidem attribuitur cōtingēs: & ab eodem remouetur impossibile: & ab eius contradictorio opposito remouetur necesse. Vt sortem nō currere est possibile. sortem non currere est contingens. Sortem nō currere non est impossibile. Sortem currere non est necesse. Tertia regula est. A quocūq; dicto affirmato remouetur possibile ab eodē remouetur contingens, & eidem attribuitur impossibile, & eius contradictorio opposito attribuitur necesse: vt sortē currere nō est possibile. Sortem currere non est contingens. Sortem currere est impossibile. Sortem non currere est necesse. Quarta regula est à quocunq; dicto negato remouetur possibile : ab eodem remouetur cōtingens, & eidem attribuitur impossibile, & eius cōtradictorio opposito attribuitur necesse. Vt sortem non currere non est possibile. Sortem non currere non est cōtingens. Sortē non currere est impossibile. Sortem currere est necesse. Istarū autem regularum exempla disponuntur in quatuor lineis siue ordinibus figuræ sequentis, qui possunt per hos versus denotari. Primus amabimus, Edentuli secundus, Tertius illiace, purpurea reliquus. Destruit. V. totū: sed. A. cōfirmat vtrunq;. Destruit. E. dictum destruit. I. q; modum. Omne necessariū impossibile quasi nullus. Possibile quidam quidam non, possibile non. E dictum negat. I. q; modum nihil. A. sed. V. totum. Omnes autem propositiones quæ sunt in prima linea æquipollent per primam regulam: & conuertuntur inter se. Quæ vero in secunda per secundam. Quæ in tertia per tertiam. Quæ in quarta per quartam. Item æquipollentiæ vel cōsequētiæ modaliū possunt haberi per hāc regulam. Omnes propositiones de possibili, & impossibili æquipollent verbo similiter se habente & modo dissimiliter. Et omnes de impossibili & necessario æquipollēt verbo dissimiliter se habente modo similiter. Sed omnes propositiones de possibili & necessario æquipollent verbo & modo dissimiliter se habētibus. Et intelligitur modus similiter aut dissimiliter se habere quantum ad affirmationem & negationem: vt dicatur se habere similiter: cum affirmatur in vtraq; vel in vtraq; negatur. Dissimiliter autem quādo affirmatur in vna, & negatur in alia. Et eodem modo intelligendum est de verbo. sicut dictum est de modo. Et sciendum est, quod in prædicta regula non facimus mentionem de contingenti eo quòd contingens conuertitur cum possibili. Vnde idem est iudicium de propositionibus vtriusq;. Exempla autem quærantur in figura disposita per quatuor ordines : quia ista regula generalis est ad omnes.

Lectio prima.

CVm dialecticæ facultatis, tantū interſit propoſitionis cuiuſlibet ſēſum adaperire, neceſſe eſt, (quāta ingenij acrimōnia fieri poterit.) omnes propoſitionum ſpecies breui compendio noſtra in expoſitione complectamur, vt ienſum illarum iuuenes doceātur. Eſt autem propoſitio ſecundū dialecticos duplex, alia de ineſſe, de ſimplici copula, vbi verbum ſine aliqua modificatione extrema coniungit, vt homo iuſtus eſt ſapiens: leo fuit in arca Noe. Et vocantur de ineſſe, quoniam in ipſis principaliter, extremorū eſſe repræſentatur. Quæ rurſus eſt duplex, alia de extrinſeco tempore, vt Abrahā fuit: Hector occiſus fuit, antichriſtus generabitur. alia de præſenti (quæ ſtrictiſſime de ineſſe nuncupatur. Nimirum quòd eſſe præſens, ſimpliciter ac perfecte ſit eſſe Fuiſſe vero aut futurum eſſe ſecundum quid eſt, eſſe. Sed ad priorem diuiſionem redeundo: alia eſt modalis: vbi nō abſolute verbum, ſed cū modificatione copulat. Vt Petrus poſsibiliter diſputat. Vbi non aſſeritur diſputās, ſed poſsibiliter diſputare. Itaque nō tam eſſe, cū ſæpius non diſputet, quam modum, quo ſoleat eſſe diſputās, aut poſsit, ſignificat. De quibus modalibus Petrus Hiſpanus in hoc capite tā diffuſo breuiter diſſerit. Magno enim cōpēdio vſus eſt dum rem tam amplam, & quæ ad dicendum tam latum campum offerebat vno capitulo diffinit, ſimul & explicat. Vbi quatuor præſtringit. pri. definit modū: ſecūdo propoſitionē modalē: tertio conſtituit in his modalib9 oppoſitionē: quārto æquipollētias.

¶ QVANTVM ad primum modus eſt adiacens rei determinatio; & (relictis varijs huius rei. ſ. modi: & acceptionibus, & definitioni-

tionibus, quas philosophi pariter & theologi tradunt. Modus enim est res latissimè & in omnibus disciplinis, & in omnibus fere rebus tam moralibus, quàm naturalibus, pateos) dialetice loquendo (quod huius loci, ac dici præsentis est. Modus est determinatio rei explicatæ, vt Plato sapienter loquitur, sapienter est modus locutionis. Haud enim quomodolibet vagè dicitur Plato loqui: sed determinatè tali modo, nempe sapienti oratione. Socrates celeriter currit, celeriter modificat verbum, & non vtcumque significatur currere, sed cum velocitate. Modalis autem propositio dicitur, quæ habet modum. Sed omnes hi sermones sunt admodum vniuersales. Cum plures, imo innumeri sint modi (vt in textu apertissime patet) & nos de quatuor dumtaxat agere intendamus. Quærenda ergo ratio est, qua hi, tantummodo quatuor nobis possint cæteris post habitis remanere. Via autē est, quòd huiusmodi determinatio potest adiacere nomini, & tunc appellatur nominalis, qualis est omne nomen adiectiuum (cuius nulla hic ratio habenda est. Alia adiacet verbo: vt in exemplis adductis. Quæ diuisio modi in dialectica videtur sufficiens, cum duplex sit pars præstantior propositionis, nomen scilicet & verbum, per quas res exprimere solemus. At multipliciter modus (vt in textu docetur) verbum restringere potest. Sed nos de his solummodo tractabimus: qui singulariter totius orationis cōpositionem modificant. Nam verbum inter alia (vt ex Aristotile retulimus) significat compositionem quandam, quam sine extremis non est intelligere. Qui autem adiacent verbo ratione huiusce compositionis, sunt sex, nempe verum, & falsum, possibile, contingens, impossibile, necessarium. Hi specialiter in propositionis compositionem feruntur, eamque qualificāt. Quod exemplis manifestissimè dignoscetur. In hac vero Aristotiles obscurè docet philosophiam, modus offuscatè tantum cadit super doctrinam, rem signatam, per verbum. At in hac Petrus necessario est animal, cadit immediate in totam orationem, eiusque cōpositionem, & significat necessariū esse Petrum esse animal. Vbi nec Petrus dicitur necessarius, nec animal, nec esse, sed omnium cōpositio. s. Petrū esse animal, quod nullatenus in priori exprimebatur. s. obscurum esse Aristotilem philosophiam docere, imo est patētissimum. Et in hac homo contingenter disputat, cum prædicatum semper affirmanter, vel neganter dicatur de subiecto (in quo cōpositio enunciationis consistit) significatur, quo nam modo prædicatum conueniat subiecto. i. cum contingentia. At in hac Iafrebius, eleganter scribit, ly elegāter non est modus, quo conuenit Laerthio scriptio, sed est modus ipsius scriptionis. Discrimen hoc ex ipsorum modorum significatione procedit. Nam significatio horum sex apta est ad illud officium exercendum. i. ad modificandam compositionem verbi, aliorum vero: ad actionē, vel tēpus, vel aliquid huiusmodi. Compositio enim orationis est vera, falsa, contingens, necessaria, vel impossibilis. Non potest autē esse sapiens, iusta, velox, & similia. Rursus cū hic eadem causa modales explicētur: quòd obscurū seorsum reddant, alijsq; regulis (quam reliquæ de inesse enunciationes,) nectiantur, maxime quantum ad suppositiones terminorum, & oppositiones orationum: duo ex illis sex à nostro tractatu merito excluduntur, nimirū verum, vel falsum: vtpote nihil horum habētes, nec orationem offuscantes. Nam idē est (vt S. Thomas docet) Petrus disputat & Petrus vere disputat, seu Petrum disputare est verum, aut falsum, nec alias vllas regulas similes assertiones exigunt. Igitur de quatuor modis. s. possibili, contingenti, necessario, impossibili nobis agēdum est. Qui dupliciter accipiuntur, aduerbialiter, & nominaliter. vt nomina, & aduerbia (vtrōque enim possunt esse) vt possibile, possibiliter, contingēs, contingenter. Nominaliter autē bifariam, substantiuè, & adiectiuè. Vt equum esse leonē est impossibile, sumitur substantiuè. Hic vero Deus est ens necessariū, adiectiuè. Et hoc modo à præsenti cōsideratione penitus remouentur. Tātum aduerbialiter, & substantiuè nominaliter nostrum intentum concernunt: & his solum duabus acceptionibus modales efficiūt. Quia cum nomen est adiectiuum, non est certe modus verbi, sed tātū nominis, qui omnes antea per nos, ab hoc tractatu explosi sunt.

PROPOSITIO ergo modalis est, quæ habet aliquē horum quatuor modorū aduerbialiter, vel substātiuè nominaliter sumtorū. Et ratio est quia sic capti. & non aliàs, orationis compositionem modificant. Adiectiuè sumpta sunt modi nominales, vt nomina adiectiua. Modalis autem huiusmodi est duplex diuisa scilicet, & composita. Prima est, quando modus siue aduerbialiter siue substantiuè

stantiuè inter prædicatum, & subiectũ iacet: vt leo possibiliter currit: Ioãnes possibile est, sit decorus. Composita est quando modus vtcumque illarum acceptionũ captus vel præcedit totã orationem, vel totã sequitur, vt cõtingenter album est nigrum: coloratum esse corpus, est necesse. Quæ in omnibus pænè dissetunt. Primo est diuersitas maxima sensus orta ex ipsa natura. Cõposita siquidem sensum propositionis coniungit: copulat (inquã) pro eodẽ instanti subiecto prædicatum. Diuisa vero disiungit. Vt hæc cõposita videntem esse cœcum est possibile, dicit possibile esse vt quis simul sit cœcus, & videns: & hæc, album esse nigrum est contingens, posse fieri vt albũ sit nigrum. At hæc diuisa, videns possibiliter est cœcus segregat connotationes: nẽpe euenire posse: vt qui modo videt, post modũ sit cœcus: non denotat simul visio, & cæcitas cohæreant. Nec hæc, album contingenter, est nigrum, eidem vnà albedo & nigredo insint. Vnde contingit frequẽter, vt ex eisdem terminis duæ contextæ propositiones diuisa sit vera, cõposita falsa, & è conuerso composita vera, diuisa falsa. Prioris exẽpla in dudum adducta splendet. Posterioris sunt isthæc. Omne animal esse hominẽ, est possibile: quæ est vera, omne animal possibiliter est homo falsa. Sed quæres, vnde simile discrimen cõstat, emanat ve: nẽpe ex cõmuni intelligentia, & locutione. Cum asserere volo, impossibile esse, vt vna res simul sit alba, & nigra: vtor hac cõposita, albũ esse nigrũ est impossibile, quãdo vero possibilẽ rerum mutationẽ, & vicissitudinẽ explico, vtor hac, viuens possibiliter moritur, sanum contingenter ægrotat. Quocirca cum tanta sit vtriusque disparitas: plurimum refert nosse: quænam cõposita, quæque diuisa sit. Diximus compositam esse, vel cum totam præcedit, vel totam sequitur. Aduertito, quòd quando modus nominaliter sequitur, vt equum esse bicolorem est contingens, vel sic captus præcedit, vt contingens est equum esse bicolorem, vel possibile albũ est nigrum & reuera est composita, & cõpertum apud omnes, atque sine cõtrouersia susceptum, talem esse. Quando vero aduerbialiter anrefertur, vt contingẽter homo currit, possibiliter equus est albus, nõ est adeo manifestũ. Speciẽ enim habet diuisæ: sed re & natura est cõposita. Quod euidenter probatur eo quod illa, quæ sine ambiguitate cõposita est, examinatur (vt statim videbimus) & expenditur per istam. Vt hæc, album esse nigrũ est possibile reducitur ad hanc, possibiliter albũ est nigrum. Igitur sensu est cõposita, alias non esset apta mẽsura, & regula. In diuisis etiã si modus aduerbialiter interest: sine lite re, & forma diuisa est. Si vero nominaliter, vt homo posibile est, sit gigans, apparentiam habet compositæ: sed naturam diuisæ. Igitur sic regulas generales statuimus: vt si modus totã vel præcedat, vel sequatur aduerbialiter, vel substantiuè: semper iudicetur composita. Si vero iaceat inter extrema cẽseatur diuisa.

¶DE DIVISIS autem nequæ, præcedentibus libris iã patent, repetendo, aliquos tẽdio afficiamus) nulla prope est hic specialis difficultas ventilanda. Vt pote quæ constitutiones suppositionis, & resolutionis, oppositionisq; regulas præfatas sequuntur. Vt omnis albedo possibiliter est nigredo, subiectũ supponit distributiue, prædicatum cõfuse, subiectum resoluitur immediate copulatiue: statim modus, si est resolubilis, vltimo prædicatum. Et termini omnes (vt cũ iunioribus loquar) ampliantur ad quatuor. Et opponitur huic contradictoriè, aliqua albedo non possibiliter est nigredo: vbi & mutatur quantitas subiecti, & negatio (vt par est) vtramque copulam negat: modalem s. & verbalem. Non enim est, sicut copula implicationis, quæ debet intacta in contradictoria relinqui. At si quid fuerit scitu necessarium circa æquipollentias, & oppotiones modorum: ex tractatu compositarum manebit expositum.

¶CIRCA compositas primo consideran dæ sunt eius partes. Cõstat enim ex subiecto & prædicato. Subiectum est nomen cum infinitiuo, vt pote de quo toto cõplexo modus prædicatur. Vt hominẽ esse doctum est possibile: non asseritur aut homo possibilis, aut doctus, sed hominem esse doctum. Et leonẽ esse equũ est possibile, nec dicitur leo esse possibilis, nec equus (hoc enim uerũ est) sed leonem esse equum. quod est impossibile. Subiectum autem huiusmodi sortitur peculiarem nomenclaturam (vocatur enim dictum). Sic partes modalis nominamus dictum, & modum. Et nuncuparur simile subiectum dictũ: quia semper, sicut complexum est, ita quædã sententia, & asserrio. Verum tamen aduertẽdum est: quòd licet dictũ subiiciatur, haud est opus, secũdum suam complexionem supponat: sat est secũdum suas partes. Nam hic hominem esse solem, est contingens, cum

homo,& sol supponant: hominem esse solẽ pro nullo potest substitui. Quoniam nemo in rerum natura talis est. Sat est, partes diuisim secũdum suam ampliationem supponãt. Nõ enim dictum modalis est complexum, cuius partes se se restrigunt: sicut substantiuum, & adiectiuum. sed sicut propositio est complexa & prædicatum,& subiectum partes eius: quæ non est opus secundũ se totam suponat. Sed cognitis eius partibus circa quantitatem notato, esse peculiare in his, vt non solum penes subiectum quantitas metiatur. verum & penes prædicatum, quod est modus Primo circa subiectum, si constat ex terminis cõmunibus,& distribuuntur, dicitur vniuersalis de dicto, si vero supponunt determinatè, particularis. Ex modis autem duo sunt vniuersales: duo particulares. Prioris generis sunt necessarium,& impossibile vniuersalitatem sua significatione claudentes. Nam & quod necessarium est,& quod impossibile, semper proprie tale est. Deinde vt plurimum non de vno indiuiduo solũmodo (quãdo huiusmodi qualitates conueniunt) verificantur: sed de omnibus eiusdem naturæ. Quibus de causis iure vniuersales censentur. Particulares sunt possibile,& contingens. Potest ergo tripliciter propositio huiuscemodi vniuersalis esse, aut simpliciter de dicto,& modo. Vt omnem homiẽ esse rationale est necesse, omnem leonem esse equum est impossibile. Vel ex parte tantũ dicti. Vt omnẽ colorem esse albedinem non est contingens, omnem spiritum moueri est possibile. Vel de modo solũ: vt philosophũ creationẽ cognouisse est impossibile. Et quia quot modis dicitur vnum oppositorum tot & reliquũ, cõsequens est, vt particularis quoque totidem modis dicatur, de dicto,& modo vel duntaxat ex altero. Sed duplex est quantitas, alia formalis, quam hactenus discussimus, alia virtualis in modalibus (de qua inferius ægemus.

¶ DE QVALITATE VERO. Cum duplex sit copula & dicti scilicet & modi, penes vtramq; pensatur: vt hominem currere est possibile, ambæ copulæ affirmantur,& currere,& est. Vnde tripliciter vna propositio est affirmatiua & pariter negatiua. Vel de dicto & modo (vt in exemplo adducto) vel de dicto solum, vt Petrum esse belluam, non est contingens: vel de modo tantum, vt Socratem non docere, est possibile. Et cõtingit (vt palam est) has qualitates commisceri, esse negatiuam (inquam) de dicto,& affirmatiuam de modo: aut è conuerso: quod magnopere debent dialectici prospicere. Nosse enim & quantitatem, & qualitatem modalium, cõfert omnino & ad æquipollentias dignoscendas, & ad oppositiones constituendas. Sed dupliciter vna modalis est negatiua, vno modo formaliter, ac specie (de qua hucusque fecimus) alio modo virtualiter. Quod contingit peculiariter in modo impossibile, ob id, quod negationem claudat. Vnde hæc Petrum esse equum est impossibile, Affirmatiua est formaliter,& simpliciter de dicto & de modo, sed virtualiter negatiua. Reducitur enim ad hanc (vt illico videbimus) impossibiliter Petrus est equus. Quod cum tantum in hoc modo reperiatur, non est opus, hanc negationem virtualem diffinire, sat sit exemplum intulisse Hæc est natura, & quidditas propositionis modalis.

¶ PRIMA DIFFICVLTAS IN his compositis est, quomodo nam accipiantur,& vt clarius procedam (de quo cum per modales compositas loquimur) sermo habeatur. Et quanquam (mea sententia) res tã aperta nõ deberet multis discuti rationibus: iam non modo cõtrouertitur, sed forsam peruertitur. Nam sunt ex iunioribus nonnulli, qui sentiãt, dictum modalis semper sumi materialiter: vt modus semper de ipsa oratione non de re significata prædicetur. Vt harum hominẽ esse animal est necesse, leonem mori est contingens. Sensus sit, hæc propositio, homo est animal est necessaria: & hæc, leo moritur, contingens. Ostendunt hoc nõ alio signo, quam quòd consuetus modus probandi compositas apud dialecticos est iste. Hæc propositio leo moritur est contingens: ergo leonem mori est contingens. Sed intellectus certè respuit talem sensum. Quis enim cum dico petrum scribere esse contingens, non concipit, nisi ex professo aliud concipere, velit, rem ipsam esse contingentem. Deinde per quæ verba obsecro licebit mihi de rerum contingentia, vel necessitate loqui Cum explicuero (inquam) Socratem mori, esse possibile, qua oratione vsurus sum? certè nulla est aptior illa. Itaque deinceps pro comperto apud omnes habeatur, modalem cõpositã de rebus signatis agere, & de illis modum dici vt à communi conceptione hominum non videamur alieni. Ad eorum rationem respondemus: quòd illud argumentum

est à signo dialecticis forsan notiore. Non quòd eodem modo termini capiũtur, sed per possibilitatem propositionis argutantes inferunt potetioristicè modalis compositæ veritatem: non tamen in antecedente sensus ipsius modalis explicatur. Vnde & consequenter termini accipiuntur formaliter pro rebus significatis, non matarialiter pro se ipsis. Supponunt eamen immobiliter: ita vt non liceat eos immediate resoluere, nec sub illis subsumere. Inquo dissident etiam secundo composita & diuisa. Nam sub hac omne animal possibilitur est bomo statim potest fieri ascensus, & descensus: vt valet. ergo istud animal possibiliter est homo & sic de singulis. Fas est quoque syllogizare boc pacto, omne animal possibiliter est homo: leo est animal: ergo leo possibiliter est bomo. In composita minime: vt omne animal esse homiuem est possibile ergo hoc animal esse bominem. s. equum est possibile, & sic de singulis. Nec syllogismus est vllus, omne ens esse Deum est possibile: & lignum est ens: ergo lignũ esse Deũ est possibile. Manifeste enim antecedens est verum, & consequens falsum. Ratio discriminis est, quòd termini in diuisa subiecti supponunt independenter, & distribuuntur complete, sic possunt vt auinculo soluti protinus resolui: incomposita non ita, sed dependẽter à modo. Et ideo supponunt confusè, & distribuuntur dependenter: ac per consequens nõ licet eos resoluere: donec modus resoluatur. Splendet autem huiusmodi terminorũ dependentia in hoc, quòd hæ sunt æquiualentes Petrum currere est contingens, & contingenter Petrus currit: & omne ens esse Deum est possibile, & possibiliter omne ens est deus & tamen in istis, vbi modus præcedit: termini dependẽt, & incomplete distribuuntur: ergo & in prioribus. Secundo in his modalibus non tàm res asseritur, quàm modus rei, vt leonem esse ferocem est necesse, non tam ferocitas de leone, quam necessitas sic essendi affitmatur. Ergo par est termini spectent resolutionem modi. Itaque termini supponunt formaliter, sed immobiliter quantum ad ascensum. Est dicere modus probandi huiusce modalis non est inductio: sed probatio legitima hactenus consueta est per suam officiantem. Quam vocant orationem constantem ex sententia dicti cum copula de inesse modalis. Vt huius. Adam fuisse conditum, est necesse, est hæc, Adam fuit conditus, & huius Antichristum venturum esse, est necesse, hæc Antichristus venturus est. Probatur ergo hæc vera, hominem esse animal est necesse, hoc pacto: hæc propositio, homo est animal est necessaria. Si hoc verũ fuerit, modalis erat vera. Et hæc Petrum currere non est necesse, sic, hæc propositio Petrus currit, non est necessaria. Ita vt eadem qualitate prædicetur modus de oratione qua in modali de re significata prædicabatur. Et bæc Abraham gignere fuit contingens: hæc propositio Abraham gignit, fuit contingens. Itaque ad veritatem modalis sufficie veritas totius officiantis. Quæ ideo tali nomine gaudet, quia solum seruit quasi ministra, & pedisequa ad probationem. Vnde non explicat sensum prioris. Ee per consequens inepte ex hoc argumentabantur moderni, debere eodem pacto terminos in vtraque supponere. Ad veritatem ergo propositionis cõpositæ de possibili sufficit, sua de inesse sie possibilis. Loquimur de affirmatiuis, de modo, & pari forma intelligatur de negatiuis. V.g. Vt hæc sie vera, leonem currere non est impossibile, sufficit sua officians, scilicet leo currie, non sit impossibilis. Ad veritat ẽ propositionis de cõtingenti officians sit contingens, & sic de alijs modis. Ita receptũ est ab sumulistis huiusmodi ptopositiones probare. Sed de simili genere probationis non possunt non asseuerare, extortum, atq; obliquum esse. Nam (vt dudũ statuimus,) in ipsis modalibus nõ de vocibus sermonem facimus, sed de rebus. De illisque aut necessitatem aut contingentiam, modũ demum prædicamus. Ergo si huius, bominẽ esse risibilẽ est necesse, sensus est rem ipsam necessariam esse, inconcinnè ptobatur id verum esse, quia officians vera est. Necessitas enim, vel impossibilitas propositionis, sicut & veritas ex re cognoscitur, & ab re profluit. Ab eo namque, quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa, & similiter cõtingens, impossibilis. Non contra veritas rei per veritatem ptopositionis. Deinde age: si officians negatur, nonne per necessitatem rei, aut impossibilitatem necessitas, aut veritas eius demonstranda est. Ecce integrum circulum rem scilicet possibilem esse, aut necessariam, per propositionis necessitatem ostendere. & rursus propositionis necessitatẽ per rei significatæ conditionem. Probatio est (meo iudicio) non modo non multum ingeniosa: verum plurimum scatens vicijs. Adde

quòd multo facilius nobis est, de rerum necessitate, vel possibilitate tractare, quàm de eisdem qualitatibus in oratione. Sed dices, quo pacto clarius probarentur. Dico primũ, tunc propositiones probandas esse per alias: quando in se fuerint obscuræ. Nam resolutio, æquipollentia, conuersio, reductio subseruiunt: quando propositio est intellectu difficilis: alias res manifestas manifestando nimis obscuras reddimus: quorumdam more, qui propositiones patentes per multo obscuriores exponunt, arbitrantes magnam eruditionem omnem propositionem exponere. Cum necesse sit, tamen certum esse in omnibus limitem. Et is est huius discursus limes, vt eatenus sententia quæ piam explicetur, quardiu tenebris in voluta fuerit. Huiusmodi vero propositiones solent difficultatem exhibere, ac negociũ facessere ex duplici capite. Primo quia sunt infinitiui: clariores, & illustriores sunt indicantes. Vnde hæc est nostra regula, reducantur ad modales indicatiui: inquibus modus præcedat. Incipiet enim hoc ipso sensus nõ parum clarescere, vt hominem esse albũ, non est necesse: ad hanc, nõ est necesse, vt homo sit albus. Multo iã facilior est. Ipse namq; sensus infinitiui sicut est indeterminatus ita est obscur9. Et hæc omne ens esse deum, est contingens: ad hanc: contingens est, vt omne ens sit Deus. Quæ si rursus sat comperta non fuerit: per ipsius rei significatæ conditionem ostendatur. Is enim est modus in hac materia cognoscendi naturalis & secundùm se, & nobis. Quia nos nullatenus nec aliorsum propositionum veritatem, aut necessitatem, & similia dignoscimus: nisi ab rebus signatis. Secundo promanat quoque nõnunquam obscuritas ex negationum multitudine: & tunc per æquipollentes alias modales affirmatiuas aptissimè, & facillimè cognoscentur. Vt Ioannem non esse album, non est necesse, per hanc Ioannẽ esse album, est possibile. Hæc aduotauerim, quia modus procedendi hactenus vsu receptus certè experientia fesse, & ordini naturæ aduersus, est & nobis repugnans, & mille laboribus, & difficultatibus subiectus. Quòd intueri cuilibet in nostro argumentorum opusculo licet.

¶ AT CONTRA IMMOBILITATEM terminorum arguitur. Hæc consequentia est bona, omnem hominem currere, est contingens, Petrus est homo: ergo Petrum currere, est contingens: ergo licet subsumere. Sed instatur in simili, omne ens esse Deum est contingens, albedo est ens: ergo albedinem esse Deum est contingens. Itaq; non valet. Et defectus quidem nec vnus nec simplex sed multiplex. Sat est tamen quòd medium nõ exacte distribuitur qđ summopere therequisitũ est. Aliũ defectũ in quarto videbim9.

¶ CONTRA MODVM PROBANDI per officiantem. Dabuntur propositiones veræ sæpissimè falsæ. Nam hæc est vera, omne animal esse hominem, est possibile. & tamen sua officians: omne animal est homo, non est possibilis, sed impossibilis. Nam bene sequitur, omne animal est homo, & ista sunt animalia omnia: ergo hoc animal est homo, & sic de singulis: consequens est impossibile, ergo & antecedens. Respondetur, antecedens esse incompossibile: neutra tamen pars est impossibilis, (vt palam est) & ideò non improbatur hac via officians.

¶ SED QVAERITVR DE AMpliatione istorum modorum in modalibus compositis. Hæc propositio est vera, omne animal esse hominem, est possibile, quæ foret tamen falsa, si termini ampliarentur. Nã cum animal illic distribuatur, & ampliatio cadat super distriburum terminum: supponet subiectum copulatiuè pro omni animali possibili. Et quidem omne animal possibile esse hominem est impossibile. Nam plurimis repugnat, esse hominem. Respondetur affirmatiuè, nimirum non modo ampliare in diuisis (quod nemini ambiguum est. Verum & incompositis. Nam vt retorqueamus ad oppositum argumentum & Antistrephõ faciamus. Hæc ipsa propositio omne animal esse hominem est possibile, non esset absque ampliatione vera. Fingamus enim nullum animal existere. Profectò tunc subiectum non supponeret: & per consequens daretur per non suppositionẽ subiecti falsa. Ac proinde semper falsa esset. si semel falsitatis arguitur. Confirmatur. Quia in hac, possibiliter omne animal est homo: secundum omnes ampliat, ergo & in illa. Patet tñ, qđ sunt æquipollẽtes: quũ quia ambæ cõpositæ (vt vidimus.) Secundo indiuisa ampliat: ergo & incomposita. Probatur, quia poni ante subiectum, vel postponi, non adimit ampliationem. Ad argumentum ergo in oppositum respondetur. Quòd signum ampliat immediate, id quod est immediate subiectum scilicet (vt

tradi-

tradidimus) integrum dictum, non singulas partes. Et de dicto immediatius modus prædicatur. Et sensus est, rem per totam orationem significatam esse possibilem. Itaq; ampliatur (vt ita dicam) tota oratio, non partes seorsum: nisi in ordine ad dictum. Distributio autem fertur immediate in terminũ proximum non in totum dictum. Et ideo nec distributio super ampliationem, nec ampliatio cadit super distributionem. In modali autem diuisa singulas partes per se captas ampliat: & ideo ampliatio huius propositionis, omne animal esse hominem est possibile: extendit se ad hoc, quòd & si modo non ita sit: possit tamen esse. Vt quemadmodum & in hac, homo possibiliter est albus: prædicatum supponit (licet albus nunc non existeret). Ita in composita totum dictum ampliatur. Vt intelligas, sic se habere dictum respectu modi: sicut se habent singuli termini in diuisis. Quocirca non est vllo modo illius sensus: quòd omne animal possibile possit esse hõ, quòd est falsum: sed posse euenire, vt omne animal viuens sit homo. In priori quia possibile coniungitur animali, vt suo substantiuo: supponit pro animali possibili. Verũ nec sequitur hìc, omne animal possibile esse hominẽ, est possibile, Fauellus est animal possibile, ergo fauellum esse hominem, est possibile, quia in simili non valet, vt omne animal album esse hominem, est possibile. Fauellus est animal album, ergo Fauellum esse animal est possibile. Itaq; etsi propositio, omne animal possibile esse hominem est possibile: sit falsa, haud infert tamẽ illam in illa cõsequẽtia, Fauellũ esse hominem est possibile. Hæc intelligatur dicta de ampliatione, possibilis, impossibilis, contingẽtis. At necessarium peculiarẽ habet cõsiderationem, cuius natura, & significatio talis est: vt veritas propositionis ab eo modificatæ ampliationem (quantum ego crediderim) nõ postulet. Nam si est affirmatiua & vera etiam rebus nõ existentibus materia propositionis, & suppositio terminorum erit naturalis, quæ illam non exigit. Si est negatiua, siue falsa fuerit, siue vera, terminorum suppositionem non requiret. Et hoc tam in modali composita quam diuisa. Quinimo est modus iste tam singularis conditionis: vt cum in cæteris composita, & diuisa maxime differãt propositiones de necessario æquipollẽt: nec vna daturvera, & altera falsa: modo eandem sententiam contineant.

¶ CIRCA hanc disceptationem nonnulli sentiunt, hìc ita necessarium ampliare omnes terminos, sicut possibile: nonnulli, solum præcedentes, sequentes restringere. Vtrumque (meo iudicio) potest quis tutari: nec secũdum efficaciter oppugnabitur: nisi hac ratione expugnetur. Quia si ad veritatem propositionis indifferens est, prædicatum amplietur, vel restringatur: conuincitur sanè, neutrum veritatem propositionis postulare. Et cum non minor pars sit subiectum prædicato: sequitur, indifferens esse quoq;, subiectum ampliari. Et cum ampliatio absque necessitate non sit asserenda: & necessitas in his nulla alia sit, quàm sic propositionis veritatem exigere. Infertur in similibus nullam prorsus existere, si nulla ampliatio exigitur. Sed est dubium, si teneamus ly necesse non ampliare, quo pacto: illationes istæ valebunt, omnem hominem esse animal est necesse: ergo omnẽ hominẽ esse animal est possibile: ab non amplo ad amplum cum distributione ampli. Primo negamus in hac: distributionẽ ampli, quoniam dictum ampliatum nõ distribuitur. Sed quid de hac: omnis hõ necessario est animal: ergo omnis hõ possibiliter est animal. Dicẽdum quòd ille defectus alias gratia materiæ ꝑuenitur. Nã à necessario ad possibile bene sequitur. Et vt intelligas, materialiter tantũ tenere, in simili non valet, vbi extra hos terminos arguitur. Vt in his nonvalet negatiuè, nullus homo necessario est alb9, ergo nullus possibiliter est albus. Sed replicatur, hæc est apud omnes vera (vt in calce tractatus videbimus) creans necessario est Deus, & semper est vera, licet non semper Deus creet. Ergo nõ potest esse vera, nisi subiectum saltem ampliетur. Dicitò, hãc propositionẽ sensu, quo sumitur, esse perpetuæ veritatis: nec significare, creãtem esse deum quomodolibet. sed quòd qui creat, quandocumque creauerit, nessario est Deus. Et sic est illa in materia naturali: sicut & hæc nonnumquã, ædificator ædificat. Cuius alter sensus est (in posterioribus vt patebit) munus ædificatoris esse, ædificare.

Lectio secunda.

HACTENVS DE INTElligentia vnius cuiusq; modalis, quas si ad inuicem referre libuerit, vt ex mutua collatione, aut æquipollentium, aut oppositarum clarior singularum no-

titia comparetur:sequentia notato. Cum duplex sit hic verbum, alterum dicti, alterum modi, quadruplex necesse est qualitas sit cõpositarum, purè. s. affirmatiua de dicto, & modo: aut purè negatiua, aut affirmatiua de dicto, & negatiua de modo, aut ex diametro (de quo supra diggessimus). Et cum quadruplex sit modus, & vnus quisq; penes qualitatem quadrifariam possit, diuersificari, fit, vt omnes modales sint numero sexdecim (vt in quatuor angulos superius descripti quadrati videre licet). Quorum ordo, ac dispositio plurimum ingeniosa mihi semper visa est. Prima est possibilis, Secunda vbique contingens, Tertia impossibilis. Quarta necessarij. At circa secundum modum s. contingens aduertito, dupliciter sumi, vno modo generaliter, & vulgariter, pro eo quod potest esse, & non esse, vt me cras scribere. Sic hominem esse animal, non est contingens cum aliter euenire non queat. Sic de illo nulla penitus hic fit mentio. Alio modo contingens est, quodcumq; esse potest, quomodolibet siue contingenter, siue necessario: ita vt contingens sit omne, quod non est impossibile. In quo & contingétia, & necessaria claudútur. In hac acceptione latis (meo iudicio) termino violenta introducunt cum huc summulistæ, & conuertitur cum possibili Et idem est dicere rem esse, aut non esse possibilem, ac contingenté. Et vterque modus infertur ex necessario. Vt si rem esse: aut non esse necesse fuerit, erit pariter possibile, & contingens. Necessarium vero, & impossibile semper opponútur. Hæc diximus de æquipollentia ipsorum in se modorum. At negatio vt pote malignantis naturæ potest, & omnes æquipollentes reddere, & oppositas, Vnde (vt exactius æquipollentiæ intelligantur, & omnino oppositiones) has quatuor per breues regulas meditator. Et quia dictum est fundamentalis pars compositæ, loquamur de illo prius affirmato (vt tanto clarius procedamus: quanto lucidior est affirmatio negatione. Prima regula: de quocumq; dicto affirmato asseritur possibile, asseretur contingens (vt constat) negabitur impossibile, & de eius contradictorio negabitur necessarium. Dispositio nimirum primi rotuli Regula tamen patet Quia si res est possibilis, non erit impossibilis (alias eadé res esset, & non esset: quod omnino repugnat) Deinde quando vna propositio, aut res est possibilis, eius contradictoria, non potest esse necessaria. Nam si prior est possibilis, poterit esse vera, & si eius contradictoria est necessaria, semper erit vera. Sic poterunt quandoque ambæ reperiri veræ. Hæc de dicto affirmato, & de modo. Sed quia de dicto affirmato, negatur etiam nonnunquam modus, est consequens regula. De quocumq; affirmato negatur possibile, & contingens (vt supra) affirmabitur vero impossibile, & de eius contradictorio necessarium. Vt si hominem esse Simiam non est possibile, erit impossibile; & si esse simiam est impossibile, necesse erit, vt non sit simia: quod est eius contradictorium. Et ratio horum comperta est. Quia quód nõ est possibile, est impossibile: & quoties quid est impossibile, eius cootradictorium est necessarium. Quoniam impossibile cum semper sit falsum: si eius contradictorium non foret necessarium, sed contingens, aliquando esset falsum, sic tandem coirent in falsitate. Hoc contradictorium dictum, cuius tam frequens mentio fit, debet, (si sunt termini communes) contradicere secundum formam superiorem, cum mutatione scilicet quantitatis. Vt si dicas, omne animal esse hominem, est possibile: contradictoria eius est aliquod animal non esse hominem non est necesse. De dicto affirmato nihil amplius. Cum de illo non possit modus nisi affirmari, vel negari, & de vtroque loquuti sumus. Sed de negato est tertia regula. De quo cumq; affirmatur possibile, & contingens: remouebitur impossibile, & ab eius contradictorio pariter necessariũ. Prima pars patet ex superioribus. Secunda probatur: si hominem non currere est possibile, quód currat non erit necessarium. Aliàs semper currerent, & sic conuenirent contradictoria in veritate. Quarta regula. De quocumque dicto negato negatur possibile, & contingens: affirmabitur impossibile, & eius contradictorium erit necessarium. Per has quatuor regulas constant omnes in vniuersum æquipollentiæ: quarũ summa est. Quòd quando quid siue negetur, siue affirmetur, est possibile, non est impossibile, & e contra si est impossibile, non est possibile, & si quid est possibile, eius contradictorium non est necessarium. At si quid est impossibile, eius contradictorium est necesse.

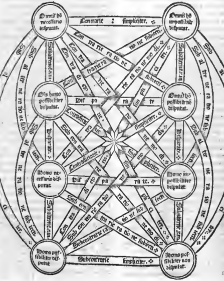
¶ SED TYRONES. (quo hæc substantia memoriæ tenacius inhæreat) egent in principio nonnullis signis, & notulis: quibus modalium, & qualitatem, & æquipollentiam,

sententiam, & oppositionem demum agnoscat. Quatuor igitur sunt horum retulorum nomina, amabimus primi; edentuli, secundi, illiace tertij, purpurea quarti. Et in illis sunt tantum quatuor vocales, A, E, I, V. A significat pure affirmatiuam: V. purè negatiuam I. affirmatiuam de dicto, & negatiuam de modo. E. negatam de dicto, & assertam de modo. Semper in rotulis primus modus est possibilis, secundus contingens, tertius impossibilis, quartus necessarius. Et semper in illis dictionibus prima, & secunda dictio sunt eiusdem vocalis. Nimirum quia (vt diximus) hic possibile, & contingens sunt idem omnino. Quod dictarum, cum reliquis omnibus, quæ habentur in rotulis, est dispositum secũdum quatuor regulas traditas. Cuius proinde oppositiones sunt lucidissimæ.

¶ SED VT CLARIORA fiant, arguitur in oppositum, primo, istæ non æquipollent, Petrum disputare, est possibile, Petrum non disputare, non est necesse, & tamẽ seruatur prima regula. Quod si quid est possibile, eius contradictorium non est necesse. Et sunt ambæ pariter eiusdem rotuli, scilicet amabimus. Probatur maior. Nam secunda cum duas habeat negationes æquipollet sibi ipsi affirmatiua, scilicet Petrum disputare est necesse. Secundo esto, illæ se se mutuo inferrent: non tamen æquippollent magis, quàm istæ, homo est rationalis, homo est risibilis. Enimuero æquipollentes postulant, Exprimere eandem sententiam: & tamen non est eadem, sed diuersa vtriusq;, scilicet Petrum currere esse possibile, & non currere, non esse necessarium. Ad primum respondeto: negationem dicti, & si negatiuè capiatur, non modificare totam orationem, sed eius virtutem intra partes dicti detineri, constringiq;. Et ideo non si sunt duæ negationes, constituunt affirmationẽ. Ad secundum quòd illæ duæ, & se mutuo inferunt, & æquippollent, & magis eandem referunt sententiam, quá istæ in exemplum adductæ. Sed ingenue nihilominus fateor, non tam eadem significare, sicut aliæ æquippollentes de simplici copula significare solent, vt omnis homo non est animal, nullus homo est animal. At in modalibus hæc identitas sensus sufficit, vt tales sint, & appellentur æquippollentes.

¶ SECVNDO arguitur, hæ, hominem disputare, est necesse, hominem non disputare, est necesse, sunt contrariæ, vt pote de purpurea, ac Edentuli, & præterea ambæ sunt falsæ, & non possunt, esse veræ. Et tamen non mutatur particularitas dicti in vniuersalitatem, nec sunt oppositæ qualitatis. Vtrobique enim affirmatur prædicatum de subiecto. Quinimo istæ hominem ambulare est necesse: hominem ambulare, est impossibile: opponuntur, & nõ sunt oppositæ qualitatis, ergo. Confirmatur. Hæ, Petrum disputare, est possibile, Petrum non disputare, est necesse, contradicunt, & tamen non participant extremis. Pro horum solutione primo notato, quòd si omnes conditiones, ac leges superius institutæ in modalibus obseruarentur, superuacue modalium naturam, & tractatum seorsum expenderemus. Quia ergo peculiaria instituta sequuntur, singularem locum seorsim in hoc opere sortitæ sunt. Secundo, requiritur quidem in omni oppositione oppositio pariter qualitatis, scilicet vt sit affirmatio, & negatio. In quod, vt pote definitionem oppositionis nulla cadit dispensatio, nulla exceptio: At in modalibus duplicem penes copulam qualitas perpenditur. s. & dicti, & modi. Et ad oppositionem constituendam quælibet sufficit, dummodo cætera adsint. Vnde illæ duæ priores propositiones sunt oppositæ qualitatis, vt patet in his, ad quas reducuntur, necessario homo disputat, necessario homo non disputat. Quinimo hæ hominem currere est necesse, hominem currere est impossibile opponuntur, licet non appareat verbo iuncta negatio. Etenim virtualiter clauditur 10. modo. Vt splendet in his necessario homo currit, impossibiliter homo currit. Et hæc similis virtualis negatio in modalibus sufficit ad oppositionẽ, tametsi aliquãdo vltra requiratur. De extremorum participatione aduertito tertio: non esse opus in modalibus dummodo sensu repugnet. Hoc enim principaliter in his attẽditur. Vel dicito, & melius, dupliciter duas propositiones in his opponi. Primo modo immediatè, vt prima amabimus: primæ illiacæ, & secunda secundæ. Vbi omnimoda participatio seruatur, ac requiritur. Alio modo mediatè: nempè quia opponitur alteri, cui ista æquipollet. Vt prima edentuli, & quarta purpurea: scilicet hominem non disputare est possibile, omnem hominem disputare est necesse. Hæc ideo opponitur priori: tum quia æquipollet huic, nullum

hominem disputara, noo est possibila: cũqua formaliter, & immediate cum illa garit inimicitias, & funebre bellum (vt interim Horatiũ molliamus. Hoc documentum est admodum vniuersale in hac materia, & perutile: vt pote ad omne genus oppositionis subseruiens. Quoad mutationem quantitatis est aduertẽdũ quarto (vt superius tradidimus) inter oppositas cõtradictionem præstare, cæteras degenerare. Et ideo velut in exemplar, & speculum oppositionis necesse est, stricte (quantum fieri potuerit) conditiones obseruẽtur. Verum in his modalibus dupliciter contingit opponi maxime cõtrarie, sane aut de modo tantum, aut de dicto, & modo. Vt hæ: hominem currere, est necesse: hominem currere, est impossibile: modi contrariantur, vt pote vniuersales, at de dicto non contrariantur. In quibuscumque ergo de dicto, & modo cõtrariis necesse est (si extremis communibus texuntur) quantitas mutetur. In contradictorijs itaque semper mutatur: in contrarijs cũ complere contrariantur. igitur in his modalibus primo leges inuiolabiliter obseruatur: nempe quod contradictoriæ nec veræ, nec falsæ, cõtrariæ numquam veræ, sed falsæ: subcontrariæ non falsæ, sed veræ deotur. Conditiones vero ad harum legum obseruationẽ exactæ cum temperamento vt multis verbis exposuimus.

¶ SVPEREST vt de diuisis tantisper agamus, in quibus quantitas, & qualitas (vt in cæteris cathegoricis) mensuratur: nisi modus fuerit impossibile, qui simul est & negatio, & modus. Ratio huius est, quia cũ modi sequantur specie, & sensu subiectum, nihil aliud præter ampliationem agunt in illud. Vnde necesse est, aliàs distribuatur per alia diuersa signa. Quoad suppositioně iam in exordio asseruimus, seruari omnino regulas secundo libro constitutas, scilicet vt omnes termini, qui sensu modum præcedunt, supponant secundum exigentiam suorum signorum; & resoluantur, quot quotmodis fuerint resolubiles. Vt hæc omnis sapiens possibiliter labitur, est vniuersalis, & ratione vniuersalitatis resoluitur immediate in suas singulares. Termini vero qui sensu modum sequũtur, seruant easdem quoque leges, sed vniuersi supponunt dependěter ab modo. Et dependentia hæc eo consistit, vt non liceat eos resolutione tãgere, donec modus sit resolutus. Cuius caussa est, quod modi sunt aut particularitates, aut vniuersalitates syncathegorematicæ; ac ideo sequentes voces stabunt in ordine ad illos, sicut in cæteris omnibus signis syncathegorematicis, & in alijs propositionibus euenit. Vt omnis homo possibiliter est iustus, & iniustus, omne animal necessario est omne sensibile, prædicata supponunt in ordine ad modos. Quæ omnia eo respiciunt, vt iuuenes discant, huiusmodi propositiones probare. Bifariam enim probantur, videlicet aut argumentatione ex rei natura collecta, seu (quod idem est) ex sententia per propositionem importata, vel resolutione terminorum. Vt hæc, omnis homo contingenter est albus, potest sic probari, nullus color in singulari est debitus naturæ hominis, ergo contingens est, omnibus accidat albedo. Si autem per resolutionem terminorum probatio procedat, resoluendum est subiectum in sua singularia, singulares vero ratione modi probantur per suam deinesse. Et deinesse vocamus, quam superius officiantem in compositis appellitauimus. Itaq; propositio modalis diuisa non est in sua deinesse collocanda, donec subiectum sit resolutũ. In quo differt à composita, quæ illicò ex quibus vis terminis composita sit, probatur immediate per officiantem. Quare modalis diuisa alia est immediate reducibilis. s. cuius subiectum iam est resolutum. Alia non est immediate reducibilis, videlicet, quæ ratione subiecti nondum est resoluta. Sed quæres, non licebit vnquam irresoluto subiecto ad suam deinesse reducere, licet quidem. Nempe cum subiectum supponit determinate, & est terminus absolutus, vt homo possibiliter currit, leo necessario est animal, tametsi non semper sit tutum. At si subiectum est connotatiuum, nunquam fas est, eo intacto propositionem tangere, nec absolutus, si distributus, vt omnis homo possibiliter videt. Quia deinesse est possibilis, omnis homo videt, & ipsa modalis est falsa. Cum possint multi reperiri homines, qui videre non poterunt. Circa huiusmodi probandi genus aduertito, eodem quoque pacto solere iuniores, probare propositiones de extrinseco tempore. Vt Abraham genuit Isaac: per hanc, Abraham gignit Isaac quam deinesse illius appellant. Vnde contingit vnius modalis diuisæ sit duplex de in esse. V. G. huius, Cæsar possibiliter fuit Imperator, primo reducitur ad hanc, Cæsar fuit Imperator, & hæc rursus ad istam, Cæsar est imperator. Igitur ad ueritatem similium propositionum cognoscendam constituuntur huiusmodi regulæ. Ad veritatem propositionis de præterito requiritur, suam deinesse aliquando fuisse veram. Intelligitur in affirmatiua, quia in negatiua requiritur, semper fuerit vera. Vt ad veritatem huius, Ioannes nõ peccauit mortaliter, opus est, vt hæc, Ioannes non peccat, semper hactenus inquocumque tempore fuerit vera.

¶ AD VERITATEM verò propositionis de futuro Requiritur, habeat post hac aliquando deinesse veram. Vt Antichristus prædicabit, vera est, quia erit quandoque verum dicere de præsenti: Antichristus prædicat. Ad veritatem modalis de possibili immediate reducibilis (semper enim his regulis hoc præsupponimus) requiritur, deinesse sit possibilis. Sic dicendum est de cæteris modis, nempe quòd qualis est modus, talis necesse est, sit deinesse.

¶ AT circa resolutionem subiecti aduertito, quòd si est absolutum, facilis est, si uero cõnotatiuũ, obscura. Vt huius omne album potest esse nigrum, non satis resoluitur sic, hoc album possibiliter est nigrum & sic de singulis, vt exemplo ad suam deinesse ipsa singularis reducatur, nempe ad hanc, hoc albũ est nigrum. Ipsa enim modalis pariter, & suæ singulares sunt veræ, & hæc deinesse falsa. Sed exigitur, vt illud singulare subiectũ, hoc album, resoluatur in suum materiale & for-

male, & tunc cum materiali significato ponitur inesse. Sic hoc est, vel potest esse album, & hoc potest esse nigrum, ergo hoc album potest, esse nigrum. Illa vero hoc possibiliter est nigrum, ponitur iam inesse. Quæ si fuerit possibilis, ipsa modalis est vera. Circa quod est aduertendum, quod cum modus ampliet, si terminus est connotatiuus, non ampliatur seorsum materiale & formale significatum, sed integrum. Vt ly sapiens in hac, omnis sapiens possibiliter decipitur, non supponit pro quocumq;, qui possit esse sapiens: (sic enim supponeret illic pro dyscolis, & ignorantibus, quiq; sunt asini ad lyram (vt est in prouerbio) sed supponit dumtaxat pro sapiente, etiam possibili, ita nihilominus, vt sit sapiens ad hoc vt supponat pro illo, non ignorans. Facta autem resolutione subiecti, & modi (siquis voluerit) poterit vlterius ad resolutionem prædicati procedere. Itaq; ordo resolutionis infallibilis est vt subiectum in diuisa resoluatur, quoadusque sit perfectè singularizatum. Ex his duabus probationibus prior est propria philosophorum, secunda summulistarum, Et quidem cum extrema non sunt simplicia, sed complexa, vix est alius modus probandi splendidior.

¶ DE æquipollentijs non est peculiaris difficultas, sed æquipollent secundum regulas superius descriptas, scilicet possibiliter, & contingenter. Non possibiliter, & impossibiliter, impossibiliter non, & necessario. Non necessario autem subalternat cum contingenter, & impossibiliter. Et demum quæ æquipolleant, quæue opponantur, patet in actu exercito latissime in hac figura.

¶ SED antequam ad obiectiones procedamus, operæ pretiũ duco, quasdã notare modales tã compositas, quã diuisas non vnum, sed duplicem modum cõtinentes. Vt si dicas Petrus necessario, cõtingẽter est albus: equus impossibiliter cõtingenter est homo: aliquas etiã mixtas ex composita, & diuisa, vt angelum contingẽter moueri, est necesse, Deũ necessario creare, est impossibile. Quarum vnus est vtilissimus, & sensus philosophalis. In prioribus, primus modus modificat totam orationem captam cum modo sequenti. Vt sensus prioris est, necessariũ est vt Petrus contingẽter sit albus, & secundæ, impossibile est, vt equus possit esse homo. Sic cæteras explicato.

¶ ADVERSVS has regulas, quibus veritas vel falsitas modaliũ perpẽditur, suntque dã celebratissima argumẽta à principio omnibus dialecticis scriptoribus exagita, nũquã ad vnguem discussa. Quæ proinde immane iudicabunt, si à nobis prætereantur. Primo cõtra primã regulã discutiẽdæ veritatis de præterito, arguitur. De inesse huius Adã fuit omnis homo, fuit aliquãdo vera. s. Adam est omnis hõ priusquã ex Adæ costa formata cõditaq; foret Eua, & tamẽ ipsa est falsa, vt per resolutionẽ, & per syllogismũ colligitur. Nam bene sequitur: Adam fuit omnis hõ, ergo fuit iste, & iste, & sic de singulis. Nullus n. alius terminó prior videtur illic resolubilis. Cõsequẽs aũt palã falsum est. Deinde si Adã fuit omnis homo, & Abrahã fuit homo, Abraham esset Adam, quod manifeste repugnat. Ad hoc argumentum notato: quod quemadmodum tria sunt tempora præsens, præteritum, & futurum, ita triplex copula. Sed in temporibus quidem est latum discrimen. Præsens enim temporis indiuisibile est: præteritum autem, & futurum latitudinem habet, & partes. Vnde copulæ extrinsecæ, fuit, vel erit, cũ has differentias tẽporis importent, sunt resolubiles. Quemadmodum (inquam) ly homo habet diuersa supposita, in quæ resoluitur, ita ly fuit habet quoque diuersas partes tẽporis, in quas potest resolui, & pro quibus supponit, nũc determinatè, nunc distributiuè. In hac ergo, Adam fuit omnis homo: supponit determinatè. Vnde illa vniuersalitas dependet ab resolutione copulæ, & antequam resoluatur, necesse est, mõstrare tempus, in quo fuit omnis homo. Quod cum assignetur, cõstat esse verissimum. Hæc doctrina est in caussa, cur ista consequtio sit nulla: Socrates fuit non sapiens, ergo non fuit sapiens. Prima ætate iuuenis erat ignorans, & tirunculus, senex vero sapiebat. In antecedenti dicitur, nõnunquàm fuisse ignorantem, in consequenti semper. Ideo arguimus a non distributo tempore ad distributum. Sed inpresenti valet ab affirmatiua ad negatiuam variato prædicato per finitum & infinitum (vt Aristo. 2. Periherm. insinuat) vt Petrus est nõ albus, ergo non est albus. His suppositis facile est videre, quàm nec descensos, nec syllogismus valeat.

¶ CONTRA secundam regulam copulæ futuri arguitur. Hæc est vera, hoc non nigrũ erit nigrum: immo hæc, album erit nigrum: & tamen sua deinesse nunquam erit vera: nempe album est nigrum, & multo minus deinesse prioris, hoc non nigrum est nigrum:

(vt

(vt pote cuius extrema sunt termini contradictorij,) ergo regula deficit. Pro solutione horum recolito: non debere propositiones diuisas protinus ad inesse reduci: sed necesse fore, resolutiones terminorum præcedere. Idem dicendum de his extrinseci temporis: videlicet non esse omnes immediate exponendas, maximè (vt notauimus) quando subiectum est terminus connotatiuus. Debet enim resolui in suum materiale, & formale: sic hoc est, vel erit album, & hoc erit nigrum: ergo album erit nigrum. Illa vero hoc erit nigrum est immediate iam reducibilis: & sua deinesse vera. Sic soluitur ambiguitas secundæ. Sed prior ob terminum infinitum, non nihil adhuc oculos præstringit. Notandum ergo: quòd siue sit terminus finitus, siue infinitus, ampliabitur eodem modo, si præcedat: vel restringetur, si sequatur. Vnde sensus huius, non albũ erit nigrum, est, vt id, quod nũc non est album, vel postmodum aliquando erit non album, erit aliàs nigrum. Et huius, non nigrum erit nigrum. significat, id quod non est nigrum, vel vnquam non erit nigrũ: fore tandem nigrum. Quod facillime vsu venire potest: vt pote si Petrus sit nunc albus, qui aliquo accidenti mutaturus est colorem, tunc non nigrum (qualis est in præsenti Petrus) erit nigrum. Vnde mediante copula extrinseca vnum contradictorium verificatur de alio. Pari forma in restrictione. Sicut huius, Petrus erit albus: sensus est. Aliquando habiturum albedinem. ita huius, Illefonsus erit non albus, est, aliquando non habiturum illam. Vnde si cras sit albus, & postridie niger. ambæ sunt veræ. Illefonsus scilicet erit albus, & erit non albus. Sed non contradicunt: quia vtrobique prædicatum supponit in ordine ad tempus clausum in copula, & verificantur pro diuersis instantibus.

¶ TERTIO IN EASDEM REgulas. Hæc videtur falsa, anima Antichristi necessario erit: sua tamen deinesse erit quandoq; vera: anima Antichristi est. Nam postquam creata fuerit, non poterit deinceps nõ esse: quoniam mens incorruptibilis est. Ergo fallit regula: præsertim cum sit immediate reducibilis. Hoc argumentum innumeras, & grauissimas inculcat questiones, pro sui exacta solutione ventilãdas. Nẽpe vt de futuris cõtingẽtibus & in se, & quatenus diuinæ prouidẽtiæ subijciũtur, tractatemꝰ, de animæ natura, atq; immortalitate. Sed absit, hoc in loco ist hæc discutiamꝰ. Breuiter tñ dic: quòd propositio argumenti habet duplicẽ sensum. Primus (& certè quem formalius sonat) est, anima Antichristi necessario creabitur, aut fiet, aut eueniet (nam erit hoc, cum de non existentibus loquimur, sonat auribus, fiet hoc) & in hoc sensu est falsa. Non enim necessario fiet, aut creabitur, sed liberè per volũtatem Dei: qui voluntate & vt illi arridet, & adlubescit, cuncta creat. Nec sua deinesse erit vnquam vera .s. anima Antichristi necessario creatur, aut producitur. Si vero refertur ad existentiam animæ postquam creata fuerit, ipsa modalis est vera, & sua deinesse. Omnia vero argumenta, quæ in contrarium adduximus, loquuntur de productione animæ, ac eius existentiæ, contendentia posse impediri, quod nos ingenuè fatemur. Sed iam diximus propositionem esse falsam, quatenus illa erit, includit in hac oratione generationẽ, aut creationem. Secundo potest planè concedi quòd propositio modalis est falsa, & de inesse erit necessaria. Nam quod contingit in rebus necesse est, accidat orationibus: res autem ex contingenti transijt in necessariam. Multa enim vt sint, cõtingens est: at postquã fuerint, necessario sunt. Et ad replicam scilicet quòd frangitur regula, respondeto: primo regulã intelligi, quod vt sit vera modalis, opus est, deinesse sit necessaria. Sed non è contrario si de inesse est necessaria: ipsa consequenter erit necessaria loquens de futuro. Quando rem fore, non necessarium, sed contingens est. Et tertio potest dici: quòd de inesse nõ est absolute necessaria, sed ex suppositione .s. supposito sit creata: regulam autem intelligi, quod habebit vnam deinesse absolute necessariam.

¶ AT REPLICATVR: hæc: anima Petri necessario est, videtur falsa, & sua deinesse necessaria ergo, Maior probatur. Fuit aliquando falsa: ergo semper est falsa. Antecedens constat, quia ante centum trãsactos annos erat falsa. Consequentia probatur. Quia modalis non potest ex falsa, in veram transire, si (vt dicunt dialectici) aut est vera, aut impossibilis, nulla contingens. Et tamen contingens esset, si ante fuit falsa: & modo est vera. Iuniores vtuntur hoc axiomate: sed certe nescio, vnde illud sumserint. At primo illud nõ intelligitur de modalibus mistis, vt in quibus est copula implicationis. Vt Socrates, qui est sapiens, possibiliter est auarus. Namqui

qui est sapiens: non modificatur à modo: & ideo potest esse falsa. Qua in re aduertendũ est, similem copulam tripliciter, collocari, vno modo à parte subiecti: vt in exemplo. Vel à parte prædicati referens pariter subiectum: vt Ioannes possibiliter est corpus, qui est niger. Et vtroque modo propositio reducitur ratione copulæ ad copulatiuã, priusquã ratione modi, ꝓbatur quasi modalis. Vt prima reducitur ad hanc, Socrates possibiliter est auarus, & ille est sapiẽs. In cuius reductione seruãdum est documẽtum in capitulo suppositionis traditum. Nempe quòd si subiectum distribuitur: totum simul cum copula in singulares resoluatur. Vt omnis homo qui studet, impossibiliter est ignarus. Alio modo collocatur à parte prædicati referens illud: & tunc verosimilior illa opinio mihi semper visa fuit vt à modo amplietur: & vnum prædicatum totum reputetur. Vnde hæc Plato possibiliter est animal, quod viuit: est vera: licet non fruatur nunc vita: quia simul cum animali vita illic ampliatur. Illa ergo regula dialecticorum non potest intelligi de omnibus indifferenter modalibus: cum plures sint mistæ: sed de puris. Hæc illi etiam suscipiunt: addiderim ego esse per plures puras, quæ istud præceptum non seruant. Nam multa sunt, quæ antequã fierent: censebantur impossibilia, vt Deum fieri hominem. Quis enim crederet, (vt dicit Esaias) auditum nostrum: & brachiũ domini cui reuelatum est? & alia fiunt etiam quæ facta sunt necessaria: quorum euentus erat contingens. Istud axioma videtur ex errore Aristotelis ortũ. Qui arbitrabatur omne incorruptibile esse æternum & õe generabile corruptibile numquam. s. incepisse: multa tamen multa incipiunt esse, quæ incepta non desinunt. Et multa principiũ habent nõ habitura finẽ. Simile est, quod dissimentes necessarium, statuunt. i. necessarium esse, quod semper est, cum tamẽ non oporteat semper fuisse, sat est semper futurum esse. Deinde multi sunt gradus necessitatis, quos hic disserere, esset metas, ac limites facultatis transire. Igitur regula haud necessario defansanda est, sed natura, & significatio modorum teneatur. At cum hi modi significent possibilitatẽ, impossibilitatem, necessitatem rerum: & hæ qualitates in illis aliter iudicentur secundum cursum naturæ, aliter secundum omnipotentiam Dei, sermo, & sensus in diuersis facultatibus, & disciplinis multum distinctus, & varius est de similibus assertionibus. Quod enim philosophus iudicat necessarium, theologus asserit vere contingens, quod contra theologus infallibile reputat, phisicus contingens. Nimirum quia dispares mensuras sequuntur. Motus coeli in philosophia est necessarius, ita vt quiescere non possint. Sic absolutè philosophus, & verè pronuntiat. Quoniam in rerum natura (quam ille scrutatur) nulla est potestas, quæ cœli motũ impediat. Theologus his non contradicens, asserit nihilominus super naturaliter posse similem cursum intersumpi, ac cohiberi. Præterea Antichristum nasciturum dicit phisicus mere esse contingens, theologus aduertens eius natiuitatem diuinitus prophetatam, quæ prophetia fallere, aut falsificari non potest, dicit secundum hanc considerationem necessario nasciturum. Itaque de modalibus, quæ possibilitatem & necessitatem rerum important, possumus loqui dupliciter, philosophice scilicet ac theologice. Quid autem sit possibile, quid ve impossibile Deo omnipotenti, proprium est theologiæ falcultatis id tradere. Et ideo mea sententia non decet, hanc methodum dialectici teneant, vt promiscue secundum vtrumq; seorsum propositiones diiudicẽt. Cõtenti esse debent, si quid sit naturale possibile agnouerint. Hoc vnum eos non lateat; quod generaliter omnes suscipiunt Deum optimum maximum, auctoremque naturæ posse efficere super naturæ ordinem & leges, quid quid non implicat contradictionem. Sed naturaliter loquendo necessarium est quod per causas naturales aliter esse non potest, & maxime refertur ad futurum. Vnde si iam esse aliter nõ potest, etiam si fieri antea aliud potuisset, necessarium remanet. Possibile est, quod per causas naturales esse potest. Impossibile quod fieri nequit. Vnde hæc, Adam possibiliter viuit est vera: etiam naturaliter. Non quia resurgere potest (hoc enim est miraculum) sed quia reuera vixit (præsens enim modalis ampliatur), Ad argumentum ergo negatur modalem, nempe anima Petri necessario est, falsam esse. Quia falsa fuit Nõ enim id exigitur: sed falsam aliquando fore.

¶ VLTIMO ARGVITVR. HAEC est vera. Deus necessario est creans, & sua deinesse contingens: ergo Probatur maior. Creans necessario est Deus, ergo Deus necessario est creans, per conuersionem simplicem.

plicem: Presertim si teneamus necessarium non ampliare: quinimo etiam si ampliet, valet Petrus possibiliter est doctus, ergo doctũ possibiliter est Petrus. Pro cuius solutione est aduertẽdum, istos modos in diuisis, (quid quid sit de ampliatione) cum inter prædicatum, & subiectum iaceant, denotare, prædicatum conuenire subiecto cum tali modificatione. Cũ possibilitate (inquam) vel impossibilitate, aut necessitate. Qua in re quotiescũque aliquod prædicatum competit subiecto possibiliter, vel impossibiliter, è conuerso etiam & subiectum dicetur eadem restrictione de prædicato. Quia modificatio possibilis vel impossibilis est talis conditionis, vt sit æqualis vtrimque. Necessitas autem non est ita: sed contingit, vt hoc conueniat alicui, vt animal necessario competit homini: homo autem non necessario competit animali. Et ideo propositiones de possibili & impossibili (nisi aliàs se offerat impedimentum) sunt conuertibiles, quantum est modi exigentia. Vt hæc Deus possibiliter est ens, conuertitur in hanc ens possibiliter est Deus. Hæc autem Deus possibiliter est omne ens, non conuertitur. quia argueremus ab vniuersalitate incõpleta, & dependente ad completam, & absolutam. Nam et si diceres omne ens, quod possibiliter est ens, nulla est restrictio, sed potius ampliatio. Obstat tunc conuersioni distributio prædicati dependentis. At vero propositio de necessario non est absolutè conuertẽda: nisi eàdem modificatione prædicatum factum iam subiectũ inuoluatur. Vt Deus necessario est creans: ergo creans, quod necessario est creãs, est Deus. Sed dices in ipsa modali non restringebatur creans pro creante necessario. Verum est quantum ad suppositionem: at si consideretur quatenus prædicatum certe non dicebatur de subiecto, nisi cũ necessitate & debet restricte intelligi. Et hæc habitudo est potius explicanda inconuertente, quam suppositio. Tamet si huiusmodi propositiones modales plerumq; sunt clariores suis conuertentibus. Igitur ad argumentum negatur maior. Imo modalis est falsa, quia deus non necessario creat, sed liberè. Et negatur cõuersio (vt patet.) Defectum assignarunt aliqui ab amplo ad non amplum ex parte illius termini Deus sine distributione Sed reuera defectus illationis non prouenit ex parte subiecti, cui idem est ampliari, vel non ampliari: sed ex parte prædicati, creans. Alij dicent, quòd ab apellato ad non apellatum: at de hoc videbimus statim in libro sequenti. Itaque ista est falsa, Deus necessario est creãs, & hæc vera, creãs necessario est Deus. Quoniam necesse est, vt creans sit Deus: non tamen opus est, vt Deus sit creans. Potest enim Deus bene esse, sicut erat ab æterno, & non creans, haud tamen inuenietur creans, quin sit Deus.

LIBER

EXPLICIT LIBER TERtius Summularum.

LIBER QVARTVS DE HYpotheticis, atq; exponibilibus.

Caput primo, De hypotheticis.

PROPOSItio hypothetica est illa, quæ habet duas cathegoricas coniunctas tanquam partes principales sui, vt si homo currit, homo mouetur. Et dicitur hypothetica ab hypos, quod est sub, & thesis, quod est positio, quasi suppositio, siue suppositiua loqutio: quia vna pars eius supponitur alteri. Propositionum hypothetica rum alia est conditionalis, alia copulatiua, alia disiunctiua.

Lectio Vnica.

VTcusque protractus de cathegoricis sermo, et si adhuc nnn sit abinlutus, cum expnnibilium disputatin supersit, iure hypotheticarum tractatum introducimus. Quoniam expnnibilium difficultas, si qua est, in explicatione sensus per hypotheticas consistit. Nempe vt scias, quã nam hypothetica vnaquæque exponibilis expanditur. Vnde hypotheticæ notiam necessario præsuppooir. Huius autem materiæ tractationem pnlliceor non modo breuem futuram. sed nisi consulto quis eam extendere conetur, amplam esse non posse. Quanq; scio plerosque interpretum non extensam tantum sed adeo inextricabilem edidisse: vt sit iuuenibus accessu formidolosa. Sed dabo nperam, vt prn sus conditione paucis disseratur. Eius autem conditio (vt mihi videnr) est lucidissima his esse, qui præcedẽtia calluerũt. Siquidẽ hypothetica (vt in textu habetur) nihil aliud est quã duæ cathegoricæ coniũctæ. Quid clarius in se, quid obscurius interpretes tradidẽre? Nãquàprimũ definitio hæc hypothericarum proponitur: illico vniuersi millè òbiectionibus prosiliunt. Hæc est hypothetica, Petrus loquitur, & Ioannes tacet: & Ilefõsus dormitat: & non habet duas, sed tres, & potest habere plures. Secundo haud est necesse, sint propositiones cathegoricæ: quinimo nonnumquam sunt hypotheticæ: vt hic si omne animal est sensibile, & Petrus est animal, Petrus est homo, & simul est sensibilis vbi partes principales sunt hypotheticæ. Tertio non est etiam necesse, semper esse propositiones: sat est complexa propositionalia: vt si Petrus disputaret, Petrus esset doctus. Verum hæc diffinitio est doctrinalis, pariter & magistralis: & iden sano modo intelligenda est. Primn differentia radicalis inter has duas propositionis partes est, quòd cathegorica componitur principaliter ex subiecto, prædicato & copula (vt ex eius diffinitione constat) hæ sunt partes ipsius præstantiores. At hypothetica non ex terminis immediatè, sed ex prnpositionibus, seu (quod idem in præsentiarum intelligitur) ex complexis propositiönalibus. Quæ ideo talia nuncupãrur: quod verbum habeant, & similitudinem gerant propositionis Itaque termini conficiunt propositiones: hæ autem hypotheticas. Vnde nihil iam de terminorum qualitatibus nobis speculandum est, quo pacto supponanr, distribuantur, amplietur. Cum autem hæc sit hypotheticæ natura. docte Petrus Hispanus dixit, cuius partes sunt duæ.

Non

Non quia duæ dũtaxat esse debẽt: sed quòd plures requiruntur: & duæ sunt de quibus primo hoc nomẽ plures verificatur. Et forsan quia ad minus deberent esse duæ, & plerumq; hunc numerum non excedunt. Quod sequitur cathegoricè eadem & grauitate, & veritate incertum est. Nam vt plurimum profectò cathegoricæ partes principales sunt hypotheticæ, non rursus aliæ hypotheticæ. De complexis propositionalibus iam diximus, semper in hoc tractatu sub nomine propositionis contineri.

¶ IN HYPOTHETICIS, solum qualitas penes copulam consideratur: quantitas minime. Cum hæc penes subiectum colligatur: quòd in similibus nec prædicatum attenditur. Vnde non dicitur hypothetica quanta, aut vniuersalis, aut particularis: dicitur autem qualis, negatiua, aut affirmatiua. Qualitas autem (ut sæpissime diximus) pẽsatur per copulam. Copula autem Hypotheticalis. Nõ potest esse verbalis, sed aduerbialis. Nam copula partes coniungit: vna autem propositio non potest, formaliter prædicari de alia: & cum propositiones formaliter acceptæ componant hypotheticam) fit vt non possint verbo conglutinari: quod dumtaxat subiecto vniri prædicatum. Igitur copulæ hypotheticales erunt, quæ sunt aptæ orationes vnire, & coagmentare: vt li &, vel, si, quia, & similes. Affirmatiua erit, si similis copula affirmatur: negatiua si negatur. Negatio autem est duplex, alia aduerbialis, alia nominalis. Prior est maioris efficaciæ, ac virtutis: quia absolutior, & liberior. Nominalis, (cum necessario suo substantiuo adhæreat, vel si est substantiuum, vt nemo, & nihil, debeat esse pars suæ cathegoricæ) retunditur eius virtus: vt nisi cathegoricam amplexari non queat. Aduerbialis autem vt pote expẽta, & compedibus soluta, fertur non modo in hypotheticam, verum & in totũ discursum, atque argumentũ. Cum ergo copula hypotheticalis sit extra cathegoricas, ab ea negationẽ attingi potest, quæ extratẽdere possit. Vnde à sola aduerbiali redditur negatiua, nõ à nominali, & si plures illic existãt. Vt nullũ animal currit, & nullus leo est equus, est affirmans, quia li & affirmatur. At nõ semper nec aduerbialis negat illã: sed tantummodo cum in frontispicio propositionis posita neganter accepta fertur in totam: vt non equus est animal, & angelus est sensibilis. Primo & principaliter negatur hic partium maiorum coniunctio, non equũ esse animal, aut angelum esse sensibilem, sed cohæretentia partium, non esse, scilicet vnum & alterum. Ad similitudinem cathegoricæ, vbi prædicatum pars principalis remouetur negatione ab subiecto. Vnde vt illa hypothetica negatiua sit vera, sat est copulatio partium sit falsa. Vt hæc, non Deus est bonus, & dæmon est optimus, tota est vera. Dixi notanter in regula, quando accipitur vt in totã extensa: quia potest congruè etiã prolata in principio sumi, velut pars prioris cathegoricæ: & tunc non negatur hypothetica.

¶ CONTRA hoc est duplex argumentũ. Primum cum totum denominetur ab partibus, non potest fieri, vt ambæ partes sint negatiuæ, & tota hypothetica affirmatiua. Vnde falso affirmamus hanc esse affirmantẽ: nullum animal currit, & nullus equus est homo. Nec e conuerso videtur verum, quòd tota sit negatiua, & non partes. Vt hæc non Deus est malus, & diabolus est bonus. Secundo arguitur. Non potest negatio non esse pars alicuius cathegoricæ, cum hypothetica nõ habeat nisi cathegoricas partes. Ad primũ respondetur: quod aliqua habet nõnunquam totum, quod non habent partes (nisi dicas Petrum nõ esse hominem, quia nec anima homo est, nec corpus) & hypothetica est copulatiua, cum partes non sint copulatiuæ, sed copulatæ. Ita potest esse negatiua, & partes nõ: & è conuerso. Ad secundum respõdeto, negationem esse partẽ totius propositionis non alicuius partis, sicut & copulã hypotheticalem. Nonnulli docent; quòd etiam redditur negatiua, si negatio copulæ hypotheticali cohæreát. Vt Petrus loquitur, non, & Ioannes respondet; sed profectò est barbara copulatio: cũ tamen in dialecticã id doceatur oportet, quod licitè, ac eruditè in grauioribus disciplinis vsurpemus. Illum autem barbarismum nemo inter philosophos proponere audebit. Igitur tũc est negatiua, cum in principio profertur.

HYPOTHETICA habet tres species. s. cõditionalẽ, copulatiuã, disiunctiuã: quæ sic efficiũtur. Cum partes hypotheticæ debeant esse cõnexæ, atque cõsutæ si cõnectuntur copula, fi erit cõditionalis. Vt si hõ disputat, homo loquitur. Si vero per li, & aut aliã æquiualentem, vt li, ac, atq;, copulatiua, vt Plato est diuinus Philosophus, & Alcibiades strenuus dux Atheniensium. Si vero per li, vel aut,

aut, ve, & similes disiunctiones, vocabitur disiunctiua, vt Pompeius fuit inflatus, vel Cesar fuit tyrannus. Contra hanc distinctionem arguitur à multis multipliciter. Nam propositiones temporales, locales, relatiuæ sunt hypotheticæ. quibus nullum istorum membrorum congruit. Vt quod ait sallutius, prius quā incipias consulto, & vbi consulueris, mature facto est opus: vbi animum applicueris, esto constans. quando locuturus fueris verba meditare: omnis homo est animal, qui est etiam rationalis: & sole lucente dies est. Secundo, omnes consequentiæ sunt propositiones: nā certe difiniuntur per orationem. Diximus enim superius, quod argumentum est oratio & in quinto libro difinitur silogismus. Quòd sit oratio: & tamen nulla alia oratio est nisi indicatiui, & significans verum & falsum. Quæ quidem propositiones sub nulla istarū continentur. Respondemus omnes hypotheticas, aut formaliter esse tales, vel ad eas reduci. Nam propositiones tēporales, locales, & de ablatiuo reducuntur facile ad conditionalem. De copula implicationis ad copulatiuam, vel disiūctiuam, si fuerit negatiua quemadmodum in secundo libro tradidimus. Consequentiæ autem reducūtur ad conditionalem: quæ simul est propositio & argumentum. Et secundo respondetur: quòd principaliter agit hìc auctor de propositionibus, ad scientias expectantibus: inquibus hæ tres species frequentiores sunt: reliquæ raro, aut numquam. Et argumenta in disciplinis non vt propositiones sumuntur, sed vt finis & scopus propositionum. Huc ergo Petrus Hispanus oculos conijtiens sapienter & grauiter hypotheticā in illas tres species partitus est.

Cap. II. De conditionalibus.

TEXTVS.

CONDITIONalis est illa, inqua coniungūtur duæ cathegoricæ per hanc coniunctionem, si. Vt si Petrus disputat: Petrus loquitur. Et illa cathegorica, cui immediatē præponitur coniunctio, si, dicitur antecedens, reliqua vero consequens. Ad veritatē cōditionalis requiritur, quòd antecedens non possit esse verum sine cōsequente: vt si homo est, animal est. Vnde omnis conditionalis vera est necessaria, & omnis falsa est impossibilis. Ad falsitatem conditionalis sufficit quòd antecedens possit esse verum, sine consequenti. Vt si homo est, album est.

Lectio prima.

I, SI, AQVO HYPOthetica conditioualis nuocupatur multifariā, multisq; modis accipitur Primo interrogātiue: vt si licet sabbatu curare: secundo promissiuè, vt si seruieris regi fideliter, honoraberis ab eo: alio modo conditionatim, vt si interfueris sacris, esto valde attentus, & mille alijs modis. De quibus acceptionibus non est dialecticorum tractare, sed rhetorū, & iuris peritorum: ad quorum facultates expectant. Vnde est titulus. ff. de pollicitationibus, & ff. de pactis. Melior titulus ff. de verborum obligation. &. C. eodem: vbi & quid promissio, quid pollicitatio, quid pactum, & quid eorum virtus, & valor exigat atque postulet, exactissime traditur. Alio modo accipitur illatiue, cum ex conditione posita aliquid infertur: vt si homo disputat, homo loquitur. Hìc loqui infertur ex disputatione. Hoc pacto innuitur de conditionalibus præsens tractatus Sed quemadmodum superius reduximus multas propositiones ad cōditionalem, ita modo ipsa formalis, seu expressa

conditionalis quádoque est integra, atq; perfecta. Vt si nobis est dies: sol illuminat nostrũ hemisphærium. Nõnunquam fracta & (vt ita dicam) mutila: vt homo est sensibilis, si animal. Vtraque est conditionalis, licet secunda (vt iacet) sit cathegorica: quia patentissimè, & facillime ad hypotheticã, & speciẽ illationis reuocatur. Vnde de ambabus sub vno cõtextu loquemur, ambas conditionales appellitando,

¶ CONDITIONALIS ergo est illa, vbi coniunguntur duæ cathegoricæ per hãc copulam, si, quæ eisdem temperamentis modificatur ac præcedens. Possunt enim non esse propositiones partes, sed propositionalia, vt si Socrates viueret, aliter gubernaretur respublicã: & non esse cathegoricas, sed hypotheticas. Quotquot tamen extiterint, diuidẽtur in duas: altera erit antecedens, altera cõsequens. Prior est (vt habetur in textu) cui immediate coniungitur particula, si: altera consequens. Siue enim dicas, si leo currit: leo mouetur, siue leo mouetur, si leo currit, vtrobique leo currit, est antecedens. In quibus sola qualitas (vt dudum dicebam) cõsideratur, non quantitas. Et quidem illa est negatiua, cuius exordio negatio profertur: Affirmatiua autem, si non illic profertur: quantumcũque post notam illationis negationes coacer uentur. Vt hæc nõ si equus est animal, equus est insensibilis. Hæc affirmatiua, si homo non est ens, homo non est rationalis. Atque sensus affirmantis est inferri vnum, si est alterũ: negantis autem solum est, non sequi. s. non inferri equum esse insensibilem, si est animal. Sed quid dicemus de fractis cõditionalibus? Vt non homo est animal si est albus, vel si albus (vtroq; enim modo frangitur. s. & cum expressione copulæ & sine illa. Certè esse negationis positionem impendiò quam ambiguam, & ancipitem. Si enim vt pars prioris propositionis ponitur, & nõ fertur in illationem, est affirmatiua conditionalis: & sensus est, si homo est albus, non est homo animal. Potest autem ferri immediate in illationem: & tunc est negatiua, significatq; non valere, si homo est albus quòd homo sit animal. Cõditionalis autem habet duo: nempe quòd simul & est propositio, & est consequentia. Simul enim & asserimus aliquid, & asserendo inferimus. Affirmamus quidem dumtaxat valere illationem. & affirmando illam exercemus. Vt si chimera volat, chimera habet alas. Hic nec volare, nec pẽnatam esse astruimus: sed tantummodo valere, si volat sortiri pennas. Vnde constat conditionalem, affirmatiuam & veram nihil in rerũ natura ponere, quantumlibet de rebus naturalibus agat. Illa enim propositio est vera, & si nec chimera, nec volatus, nec pennæ in orbe vllæ exstitat. In quo sunt omnino cõditionales singulares: vt cum ab eo quòd res est, vel non est, cæteræ propositiones tam cathegoricæ, quam hypotheticæ sint veræ, vel falsæ. Conditionales ab eo, quod bene sequatur, vel nõ sequatur, has qualitates sortiuntur. Ratio autem huius singularitatis est, quòd cum sit propositio, & consequentia, nihil aliud eius veritas, quã ipsius bonitatem exigit. Ita vt veritas propositionis in ea, & bonitas coincidant. Quocirca ad veritatem conditionalis affirmatiuæ sufficit, benè sequi. Ad falsitatem, male inferatur. Ad veritatem negatiuæ è contra male sequi: ad falsitatem bene.

¶ VT AVTEM constet, quã singulare id sit cõditionalibus, aduerte triplicẽ esse argumẽtationem. s. rationalẽ, cõditionalem, caussalem (quæ est diuisio tertij modi sciẽdi argumentationis) Conditionalis modo diffinita est. Rationalis est, in qua consequens deducitur ex antecedente mediante particula ergo, vel igitur. Vt homo est risibilis. ergo est discursiuus. Caussalis est, in qua antecedens est caussa consequentis. Vt quia angelus non habet corpus: non occupat locum. In qua illatione, est antecedens, quæ sequitur immediate notam illationis, siue alia præcedat siue non. Nam & in his ambabus, quia homo est rationalis est disciplinabilis: & homo est disciplinabilis, quia est rationalis, semper est rationalis, est antecedẽs: est disciplinabilis, cõsequẽs. Dicitur autem prima rationalis: nõ quòd posteriores non sint rationis opera, sed quia ratiocinationis forma, atq; natura perfectius in rationali resplẽdet & elucescit. Siquidem ratiocinari est, deuenire ex vno cognito in alterius notitiam, inferreque ex notis ignota. Et certè si attente prospicimus, in nulla alia consequentia ita patenter, & formaliter, ac in rationali vnum infertur ex alio. Conditionalis eò minus hãc proprietatem participat, quòd non absolute infert, sed cum cõditione, si verum est antecedens. In quo certè non accedit, nec multis quidem parasangis lucidã ac expræssam formam cõsequutionis rationalis. Præterea, nota, si non ita exprimit

vim illationis, vt copulæ rationales. Caussalis in tantū ab ratione consequētiæ degenerat, vt propemodum non sit consequentia. Potius enim innuit esse vnū, quia est aliud. (Vt hominem esse risibilem, quia est rationalis,) quàm inferat vnum ex alio. Proprius asseritur vnum esse alterius caussa. Omnes hæ tres species nihilominus consequentiæ sunt bonæ, & quandoque malæ. Bona consequentia in qualibet specie, quando consequens deducitur bene ex antecedenti: (vel si vis id negatiuo signo explicari) quando non potest ita esse, sicut significatur per antecedēs, quin sit, vt per consequens. Attamen hæ consequētiæ præter hoc esse, habent etiam esse propositiones. Omnis autem propositio est vera, vel falsa. In omni ergo consequentia quatenus est quædam propositio, necesse est reperiatur veritas, vel falsitas. In quo plurimum præfatæ species differunt. Nam conditionalis nihil amplius, vt esset vera propositio, postulabat (vt explicuimus) quam vt sit bona cōsequutio. Rationalis præter illationis probitatem, exigit antecedentis, ac consequentis veritatem. Vt homo est animal: ergo homo est sensibilis. Vbi et optimè deducitur: & vtraq; propositio est vera. Hæc autem chymera volat: ergo habet alas. Est quidem bona illatio, & falsa ꝓpositio: cuius neutra pars est vera. Sed quæritur, an sicut in rationali separatur bonitas a veritate, ita & cōtra veritas ab bonitate? (idest) an detur propositio rationalis vera & mala consequentia? Pars affirmatiua probatur, hæc oratio homo est sensibilis: ergo homo est albus: est detestabilis argutatio, sed vera propositio. Nam cum sit tota hypothetica, cuius vtraq; pars est vera, tota pariter veritatem obtinebit. Secundo illa est indicatiui modi: & significat rem ita esse, sicut est: ergo est vera. Respondetur negatiue. Haud est vtriusque ratio æqualis. Veritas enim in his habet se ex additione. Et ideo sicut reperitur animal non homo, homo autem nō animal minime: & intellectus non discursiuus, verum discursiuus non intellectus nequaquam: ita bona consequentia non vera propositio, at veritas absque bonitate nullibi istarum inuenitur. Quod ratione cōmunire mihi videor. Si hæc consequentia est propositio affirmatiua: hæc autem, vt sit vera, indiget vere partes coniungantur per copula: sicut vero in cathegorica exigimus, vt prædicatum competat subiecto, ita partes rationalis principalis debent cohærere. Hæc autem coniunctio consistit in hoc, quòd recte vna inferatur ex alia. Itaq; non sufficit, vt vnaquæque pars seorsum vera existat: sed insuper ad inuicem coaptentur. Vnde opus est sit bona consequentia. Præterea omnis copula propositionalis videtur importare esse, qđ necesse est competat in propositione affirmatiua. Esse autem importatum per istam rationalem est illatio. Ergo debet rite, & recte, inferri consequens, si propositio vera est. In negatiuis vero facile est dare illud, nempe veram propositionem, & malam consequentiā. Nam quæuis mala consequentia negata est vera propositio. Vt si dicas non Petrus est albus: ergo est musicus. Tametsi non est in vsu negationes in similibus intelligantur in totā consequentiam ferri.

¶ CAVSSALIS autem vt sit vera, tenera solum postulat, esse bonam consequentiā. At vt sit talis, exigit & antecedens, & consequens verum: & insuper antecedēs esse caussam consequentis. Nam illatio in caussali in hoc certe consistit quòd vnum est causa alterius. Non enim aliter infertur ex rationali risibile, nisi asserendo vnum efficere alterum. Ergo vt sit caussalis vera, nec esse est antecedens sit caussa consequētis. Sed causa esse antecedens, aut consequens effectus nō potest, nisi vtrumq; sit verum. Nam prosupponere debent dialectici, quòd efficere, non nisi vero conuenit. Et ideo licet verissime dicamus, ad veritatem caussalis sufficere bonitatem cōsequentiæ: in hoc tamen includitur, & veritas vtriusq; partis, & caussalitas antecedentis. Quod in conditionalibus nullatenus requirebatur. Nec veritas inquam partium vt in rationali, nec caussalitas: vt in hac. Quapropter est singularissimum priuilegiū illius sufficere sibi ad veritatem illationis bonitatem. Ex quibus infertur esse quandā reductionem inter istas consequētias nō reciprocam. Bona consequentia caussalis (vt pote quæ plura postulat, erit bona rationalis: inde rationalis erit bona, & vera conditionalis, sed non retrocedit: vt ex oratione facile colligitur, & exemplo cernitur.

¶ HACTENVS de veritate, & falsitate conditionalis: & quid ad vtramq; requireretur breui sermone expandimus. Sed quid ve sit necessaria, contingēs, vel impossibilis? Nō nulli, & quidē viri doctrina præstantes autumant, cōditionalē, si vera est, necessariā esse: si falsa,

si falsa, impossibilem: nullam contingentem. Quorum ratio est: quia cõditionalis veritas est consequutionis bonitas. Consequentiæ vero bonitas est necessitas. Consequẽtia bona (inquam) est necessaria. Vnde quasi in prouerbium abijt: consequentia, quæ semel est bona, semper est bona. Si ergo semper est bona, semper erit vera: & per cõsequens necessaria. Si vero est mala consequentia, semper erit talis: ac proinde erit impossibilis. Nam propositio impossibilis est, quæ non desinit vnquam esse falsa, nec desinere potest. Hanc opinioné sequutus est auctor manifestissimè in textu, Ego vero gauderem, si possem liberè subscribere: atq; eius opinioni suffragari Sed animaduerto, quòd consequentiæ bonitas est multiplex (vt ipsi quoque admittunt.) Quædam formalis quæ in se, & vbique tenet: quædam probabiles, ac topicæ, quæ infirmantur: & nihilominus in aggregationem bonarum recipiuntur. Et confirmatur: conditionalis non tantum construitur in rebus vniuersalibus, sed crebro in singularibus: vbi non potest esse tanta euidentia & infallibilitas. Vt hæc, si Petrus studet: doctus erit. Talibus ingenij dotibus potest Petrus a natura esse ingenitus, vt sit probabilissima cõsequutio: & nihilosecius potens deficere. Similes conditionales reputo ego contingentes: vtpote quæ in ratione consequentiæ (cum bonæ censeantur) non sunt adeo infallibiles, sed multum probabiles ac persuasibiles. Quinimo loci topici, vt in plurimum, sunt dumtaxat probabiles. Et profectò est mirũ: sint quamplurimæ consequentiæ rationales apud istos nõ necessariæ, & nõ admittãt conditionales. Igitur ego si mihi viris tam grauibus obsistere, & reclamare, liceret, sic philosopharer. Si bonitas illationis foret multũ probabilis, iudicarem contingenté: si vero incõtaminabilis, ac inuiolabilis, necessariam. At vero de falsitate probè docetur, si falsa est, impossibilis est. Nam mala consequentia est, quæ nec est ineuitabilis, nec admodum efficax Quæ proinde nunquam erit bona: & per consequens impossibilis. Et forsan idem sentiunt quoque priores. Nam licet dicant, veram propositionem esse necessariam: sicut nos in bonitate gradus inuenimus: ita illi & in necessitate inuenire, admittereque tenentur. Et vocabunt necessariam propositioné, quæ vt plurimum vera est, tametsi raro deficiat. Et talis saltem debet esse omnis bona consequentia. Nam si frequenter & passim infringitur, reproba est.

¶ DE AEQVIPOLLENTIIS, ET oppositionibus conditionaliũ non est opus peculariter discutere. Nam primo de æquipollentia non oportet æquipollentem omnis conditionalis habeat (sicut de æquipollẽtibus actum est). Tum quia est consequentia: tum quia non indiget hoc generè arguendi, nec per conuertentes probari. Contradictoriam vero habebit, si proponatur negatio affirmatiuæ, vel adimatur neganti. Quæ contradictio solummodo: penes illationẽ versabitur. Vna ponit sequi: alia sequellã inficiet.

¶ CONTRA præfata, vt perspicua reddãtur magis, arguitur. Hæc: chimera si volat, habet alas: est bona consequentia, & falsa propositio, Nam si bona est argumentatio, & cõsequens est falsum: antecedens est falsum: & per consequens nulla illic est veritas. Vbi nã enim veritas significatur, nisi in compositione, & diuisione, sed compositio illic nulla alia est nisi antecedens & consequens: ergo. Sed minor probatur: quia termini non supponunt. Ad hoc argumentum primum notato, in conditionalibus nullam rationem suppositionis terminorum habendam. Nam hæc tantum inuat veritati, falsitatiue chathegoricarum. Quo circa vbi nulla veritas, vel falsitas cathegoricarũ exigitur: multo minus suppositio, vel non suppositio conducet. Tantũ bonitas consequutionis respicienda est. Nec hoc de terminorum suppositione tam peculiare est conditionali, quin conueniat nonnumquam copulatiuis, & disiunctiuis. Quarum dantur plurimæ affirmatiuæ absque terminorum simplicium suppositione, & multæ etiam falsæ cum illa. Vt hæc Adam non est in limbo, & Antichristus non fuit prior illo, est vera: vbi termini non supponunt. hæc falsa, homo est lapis, & leo est hinnibilis. Secundum notato: quòd & si consequens, & antecedens sit falsum, tota propositio est vera, significans vnũ sequi ex altero. Hæc autem veritas totius orationis compositione importatur.

¶ SECVNDO, secunda huius copulatiuæ pars, aliquod animal est, & si tu es ipsum, tu es quis, est bona consequentia. Nam non poterit antecedens esse verum, quin Consequens: & tamen sæpe fallit. Nam si sub antecedente: relatiui singularizes equum, est vera secũda pars: si leonem, falsa. Et vtrumque licet

ostendere: cum pro vtroque sumatur. Digladiantur dialectici, an relatiuũ reciprocũ, antecedens positũ in altera categorica referre possit. Quòd si refert, depēdet ab illo pariter in acceptione. Nos autem iã diximus in secūdo libro, reciprocũ neutiquã limites suæ chategoricæ prætergredi. Ac & si hoc admitteretur: nõ datur proinde conditionalis bona & falsa. Nã quoties bona cõsequentia foret, & nõ alias veritatẽ sortietur. Dũtaxat cõcluditur esse cõtingensẽ cõditionalẽ. Verũ relatiuũ reciprocũ, bene potest sumi nõ reciprocè. Et tũc idẽ est dici ipsum, & illud. Et in hoc sensu potest procedere argumẽtũ. Ad quod respõdetur, quòd illa cõsequẽtia est mala & impossibilis: quia est sine specie & apparẽtia. Nã quidquid demõstres sub hoc animal semper illud refert animal quod est. Modo quid generalitatis habet, si tu es animal, debere esse equũ, maxime quod etiã si fingeres, solũ equũ existere, ad huc non bene sequitur. Quia sufficit, posse respondentẽ multas illius instãtias assignare: & assignabit (vt prospicis) mille.

¶ PRAETEREA, si conditionalis est propositio vera dabuntur cõtradictoriæ propositiones non oppositæ qualitatis. Nã hæ, si equus est animal, equus est sensibilis: quãquam equus sit animal non est sensibilis cõtradicũt & tamẽ ambæ sunt affirmatiuæ. Adhæc dantur duæ cõditionales cõtrariæ, duæ subcõtrariæ: ergo in his ratio habetur suppositionis & quãtitatis terminorũ. Antecedens patet. Hæ videntur contrariæ: si omnis equus est albus, & Brunellus est equus, Brunellus est albus. Si nullus equus est albus & brunellus est equus, brunellus nõ est albus & hæ subcontrariãtur, si angelus mouetur, & Raphael est angelus, Raphael mouetur: nõ si omnis angelus mouetur, & Raphael est angelus, Raphael mouetur. Ad primũ dicendũ non esse inconueniens in hac materia id, quod infertur. Nã cũ in affirmatiua asseratur sequella, quomodolibet talis illatio negetur: erit eius contradictoria Sed tamẽ reuera nõ desinit illa aduersatiua quoquo pacto negatiua esse. Nã licet quãquã nõ, negatio formalis est. Et ita negatur, nõ esse sufficienter oppositæ qualitatis. Ad secũdũ nõ necesse est illas esse cõtrarias: sed sunt disparatæ. Quia cũ significẽt bonitatẽ cõsequẽtiæ, non possunt opponi, nisi penes affirmationẽ sequellæ ac negationem. Vnde prima si omnis equus est albus &c. Est bona cõsequentia: dũmodo nullibi copula absolua tur à tẽpore. Nã si in maiori stat accidẽtaliter & in minori naturaliter, nihil valet. Negatiua quoq; est vera ꝓpositio, & bona cõsequẽtia: vnde nõ sunt cõtrariæ. Sic respõdeto secũdo.

¶ Arguitur vltimo cõtra fũdamẽtũ huius materiæ, nẽpe esse cõditionalẽ præter & cõsequẽtia & ꝓpositio oẽ. Sequeretur cõsequẽtiã debere dici verã, vel falsam. Siquidẽ est propositio: quæ has qualitates naturaliter induit. Cõfirmatur. ꝓpositio est genus & quiditas cõsequentiæ. Ergo si ꝓpositio necessario est vera vel falsa: cõsequẽtia etiã eisdẽ prædicationibus subijcietur. Oẽs vbiq; negãt cõsequẽtiam appellãdã verã, sed bonã: quãtũlibet ꝓpositio ꝺ natura sit argumẽtationis. Ob id, quod essẽtia cõsequentiæ est recte inferri: res prorsus à veritate diuersa, negãtque proinde has obiectas rationes. Haud enim valet: si motus est ꝺ essentia actionis, quidquid prædicatur de motu, prædicetur similiter de actione. Nã motus est passio & actio nõ est passio, & terminus est vox & vox est aer: terminus aũt nõ est aer & multas instantias veras similes adducunt.

¶ EX cõditionalibus quãq; singulæ sint integræ cõsequẽtiæ quædã argumẽtationes cõstituũtur rationales. Vnde duo loci vtiles arguẽdi ꝓmanãt. Primus à tota affirmatiua cõditionali cũ positione antecedẽtis, ad positionẽ cõsequentis est optima deductio. Vt si homo currit, homo mouetur: sed homo currit: ergo homo mouetur. Positio antecedẽtis est ipsius subsumtio: sicut est in cõditionali intẽtũ. Itaq; si fuerit ꝓpositio negatiua, talis subsumatur. Vt si nullus homo est musicus. Petrus nõ est musicus: sed nullus homo est musicus: ergo nec Petrus. Secũdus locus à tota affirmatiua cõditionali cũ ꝺistructione cõseqoẽtis ad destructionẽ antecedẽtis ꝓbẽ infertur. Vt si albedo est color, albedo est qualitas, sed nulla albedo est q̄litas: ergo nulla albedo est color. Destruere cõsequens est subsumere cõtradictoriũ eius vel ipsum et cũ negationis ꝓpositione. Destruetur, enim sufficiẽter ab illa.

¶ HACTENVS de cõditionalibus doctrina habita cuius occasione & de alijs argumentationis speciebus præstringimus: opere prætium facturũ me existimo, si regulas aliquot tradam cunctis arguendi generibus accommodatas, ac per vtiles. Quibus de inceps satscio necesse fore dialectici vtantur. Quasideo huc inserendas custodiui quòd modaliũ pacto sermone faciliores mihi vidẽtur, & intellectu, & explicatu. Quæ nimirũ regulæ nõ tam

tam ab bonitatem consequentiæ dignoscendam conferunt, quàm ad veritatem, falsitatem, necessitatem, & huiusce qualitates partium antecedentis, scilicet, & consequentis perpendédas. Pro quarũ introductione attentissime cõtemplatur. Quòd quemadmodum natura hominis est discurrere, & ex notis ad ignota procedere (quod medijs orationibus exercet) ita necessario propositionum proprietas est, vt possint vel ipsæ inferre, vel ex alijs inferri. Nam si propositiones non ab se pendent: vel coniunctione, aut repugnantia, non se mutuo respiciunt, qua nam via, quo tramite intellectus ex alterutris in alteras deduci poterat? si vna non foret vel via, vel medium, vel finis alterius? Et demum nisi nexu aliquo, & necessitudine inuicem tenerétur. Quod ex ipsis rerum naturis importatis firmeter, & ineuitabiliter promanat. Cuncta enim mirabili concẽtu cõcordant: omnia se iuuant. Quædam sibi mutuo aduersantur. Nulla res sibi soli nata est, quin cum multis quælibet, imo cum omnibus ordine quodam negocium habet. Cum ergo propositiones, & omnino voces signa rerum existant: necesse est (quod & ante nos Aristoteles docuit) idẽ in orationibus inueniatur, qđ & in rebus ipsis ostendimus. Nempe vt earum veritas, falsitas, & cæteræ non modo ex seperẽant, verum ex reliquis propositionibus, quæ ex ipsis inferuntur, vel antecedunt, deprehendi possint. Igitur vt cognoscamus, qua arte, & ingenio vnumquodque horum agatur, has regulas subnectimus. Quarũ proinde liquet, quanta sit vtilitas, quantoque nixu intelligentia quærenda. Prima qualitas sit veritas, secũda falsitas, tertia contingentia, quarta possibilitas, quinta necessitas, sexta impossibilitas.

¶ PRIMA regula est Ex vero non sequitur nisi verum. Vera propositio non inferet nisi veram. Vt si consequentia est bona, & antecedens est verum, consequens erit verum. Per hanc regulam habetur, & quid verũ parturiat, & quid parturire nõ possit. Circa quã notato quasi principium inconcussum apud dialecticos semper celebratum: impossibile fore, vt bona consequentia antecedens esse verum & consequens falsum. Quod in hac prima regula fundatur. Per quam necessariũ esse docetur, si antecedens est verum: consequens illi responsurum. Cuius multiplex est, vtilis que in dialectica vsus. Nimirum & ad propositionis veritatem ostendendã, ipsam ex aliquo manifestius vera rite inferendo, & ad malitiam consequentiæ detegendam. Si enim antecedens est verum, & consequens falsum, sufficienter eius improbitas arguitur. Verùm etsi verum dumtaxat inferat: potest ex falso tamen inferri. Vnde licet consequutio valeat, & consequens sit verum, nihil circà antecedens colligitur. Poterit enim vel falsum, vel verum, vel impossibile existere. Vt hæc vera propositio, Petrus est animal, colligitur ex ista vera, Petrus est homo: & ex hac falsa, Petrus est equus.

¶ De FALSO autem è contrario statuitur secunda regula. Falsum non sequitur, nisi ex falso licet ipsum queat, inferre verũ. Propositio (inquam) falsa non nisi ex simili infertur. Vnde si cõsequentia tenet, & consequẽs est falsum, antecedens debet esse falsum. Ee ratio ex priori regula manifeste colligitur. Si enim consequens est falsum, antecedens verum: iam ex antecedenti vero non sequebatur verum. Itaque necesse est antecedens falsum, si consequens falsitate aspergitur. Vsus huius regulæ similis, & toties vsurpatur quoties prior. s. & ad falsitaté orationis probandam, per hoc, quòd ex illa quid euidẽtius falsum deducitur, & ad cõsequutionis defectum manifestandum, ipsa frangitur, consequenti existente falso, & antecedenti vero. Tertia regula de contingenti, & possibili Ex neutro sequitur nisi contingens, vel possibile, nõ necessarium, nec impossibile. Itaque si valet illatio. Etenim (vt patet) in omnibus regulis bonitas consequentiæ præcipitur, & prærrequiritur) & antecedens est cõtingens, vel possibile. consequens erit simile. Loquimur de antecedenti, quod sit tantum possibile, nõ simul & necessarium. Ratio regulæ est, quòd si antecedens esset contingens, vel possibile, & per consequens potens esse verum, & consequens foret impossibile: antecedens esset quandoq, verum; & cõsequens falsum. Verum est tamen inferri contingens, & possibile ex alijs longe dissimilibus. Vnde si antecedens est cõtingens: probatur consequẽs quoque contingens: non è conuerso, si consequens contingens, & antecedens. Vt omne ens necessario est Deus: ergo omne ens est Deus, consequens est contingens: & antecedens impossibile. Et tenet cõsequẽtia ab propositione de necessario ad deinesse, tametsi non sit immediate reducibilis. At quantũ ad hoc sit quarta regula. Cõtingens non potest,

 sequi

ſequi ex neceſſario,poteſt autem ſequi poſſi
bile. Vnde hic non decōtingentia agimus:vti
in modalibus: ſed in ſenſu eius peruulgato:
pro eo quòd poteſt eſſe,& nō eſſe. Et proba-
tio eſt, Quoniā ſi antecedens foret neceſſa-
riū & ſemper verū,conſequens vero contin-
gens capax falſitatis, poſſet dari antecedens
verū & cōſequens falſum. Poſſibile vero nul-
lū inconueniens eſt,inferatur: vt pote ſubal-
ternū ad neceſſariū. Quinta Regula, Neceſſa
riū non profert niſi neceſſariū: poteſt tamen
gigni ex nō neceſſario. Vnde ſi conſequentia
eſt bona,& antecedens eſt neceſſariū conſe-
quens eſt neceſſariū:nō cōtra. Prima pars ra
tione communi & toties repetita cōſtat. Se-
cūda etiam exēplis,vt hæc homo eſt animal,
neceſſaria ſequitur ex impoſſibili. Omnis ho
mo eſt equus.ergo homo eſt animal. & ex
cōtingenti,omne animal eſt homo: ergo ho
mo eſt animal:& ex neceſſaria:vt omnis ho-
mo eſt ſenſibilis:ergo homo eſt animal. Sex-
ta Regula eſt de impoſſibili. Impoſſibile nō
infertur niſi ex impoſſibili,licet ipſum poſſit
inferre etiā poſſibile, & cōtingens, & neceſ-
ſariū. Itaque ſi conſequētia eſt bona, & cōſe-
quens impoſſibile,antecedens cōcluditur,&
impoſſibile. Nā ſi cōſequente perpetuò falſo
àntecedens poſſit quādoque eſſe verum (&
poſſet ſi impoſſibile nō foret) daretur,tādem
antecedens verū & cōſequens falſum :quòd
eſt impoſſibilius. Secunda vero pars regulæ
frequēti vſu cōſtat:& nos dudū exercuimus,
quādo ex poſſibili deduximus neceſſarium,
Circa has regulas id cōſiderandū reor: quòd
quādo aſſeritur neceſſariū inferre neceſſariū
impoſſibile ſequi dūtaxat ex impoſſibili : nō
intelligitur quodlibet ex quolibet: Vt nō ex
quauis falſa ſequitur hæc falſa Petrus nō eſt
albus,ſat eſt,inferat vna alterā vel duas,quas
eius materia patitur. Vt hæc omne animal
neceſſario eſt homo,impoſſibilis,inferet hāc
equū neceſſario eſſe hominē, & ſimiles : Sed
hāc,chimera eſt lapis,nullo modo producet.
Itaq; vna propoſitio vera inferet aliā veram
nō omnes veras : vna falſa inferetur ex alia
falſa ſibi aliquo nexu coniūcta,nō ex quibuſ-
libet falſis : vna impoſſibilis pariet duas vel
tres ſimiles,haud tamē cuncta impoſſibilia.
Vnde non rectè philoſophantur,qui ſentiunt
ex propoſitione impoſſibili ſequi quodlibet
nēpe quodlibet verū , quodlibet impoſſibile
quodlibet neceſſarium. Firmant hanc ſenten
tiam duobus argumentis. Primū,quòd bona

cōſequentia eſt in qua nō poteſt dari antece
dens verū,& cōſequens falſum:ſi antecedens
autē eſt impoſſibile, nō poterit verificari . ſic
omnis cōſequētia ā ātecedēti impoſſibili eſt
bona. Vt pote quæ inſtari nō poterit. Vt chi
mera currit:ergo homo eſt animal rationa-
le. Quæ ſi tibi mala videtur : inſta(inquiunt.)
Cōſequēter etiā ſentiūt eſſe bonā illationem
quoties cōſequens neceſſitatē ſortitur. Quia
tūc nō falſificabitur. Secūdo cōmiſcendo lo-
cos cōficiūt ſibi intentū. Quæ diſparatior, ac
remotior ab hac,vacuū datur in rerū natura,
quā hæc,leo eſt rugibilis?& tamē infertur ſic.
Prima ſuppoſita, ergo datur ſpatiū nō reple-
tū corpore,vel leo eſt rugibilis(ab parte diſ-
iunctiua ad totū)ſed nō datur ſpatiū non re-
pletū.ergo leo eſt rugibilis. Vt merito mire-
ris viros graues tā infirmis rationibus in rem
tā rationi aduerſam aductos atq; perſuaſſos.
Primo bonæ illationi nō ſat eſt, antecedens
ſine cōſequenti verū eſſe nō poſſe. Si hoc ſe-
paratim cōſequēti,& ſeorſum ab antecedēti
alijs ex cauſis cōtingat. Nimirum quod ipſum
de ſe eſt neceſſariū, vel antecedens impoſſi-
bile. Sed oportet,vt ex eo quòd ita eſt , ſicut
per antecedēs ſignificatur: cōſequentis poſi-
tio fiat. Vt hoc vinculo vtraque pars agluti
nata ſit. Vt quemadmodū ab eo quod res eſt
vel nō eſt, ꝓpoſitio eſt vera, vel falſa: Sic cō
ſequens ex poſitione antecedētis deducatur.
Vnde Petrus Hiſpanus diffiniuit hūc in modū
ſyllogiſmū Eſt oratio : in qua quibuſdā poſi
tis & cōceſſis,neceſſe eſt aliud accidere , per
ea quæ poſita ſunt. Quocirca fūdamētū iſto-
rū fallax detegitur:cū nullā coniūctionē,nul
lā habitudinē harū partiū poſtulent. Confir-
matur rebus nullatenus ſe ſe nec conuenien
tia,nec repugnantia reſpicientibus, Impoſſibi-
le eſt propoſitiones rerū ſignatantā germani
tatē habeant ,vt inter antecedens & conſe-
quens exacta eſt. Cū omnis orationū & ter-
minorum habitudo ex ipſis rebus oriatur.
Qui enim contrarij,qui contradictorij termi
ni, quæ repugnantes orationes ? niſi quæ res
oppoſitas exprimunt. Secundo ſi propoſi-
tio neceſſaria poſſet ex quacumque deduci:
totus labor poſterioriſticus,omniſque a ſæcu-
la tāto pretio apud quoſque eruditos hacte-
nus habita euaneſcit in quærēdo quæ ex qua
inferatur impenſus. Ex qualibet enim inferri
poteſt. Et confirmatur antecedentis aſſenſus
in valida conſequutione eſt cauſa aſſenſus
concluſionis (nam præmiſſæ cauſa ſunt con
ſequentis)

ſequentis) tam male ergo infertur vna propoſitio ex alia, quãto minus aſſenſus præmiſſarum concluſionis aſſenſum efficit. Et certe ſi penitus ſunt diſparatæ (quod facile ex materia proſpicitur)nullo modo efficietur. Nam omne agens agit ſibi ſimile. Sic propoſitio antecedens nequaquã trahet intellectũ ad aſſentiẽdum niſi ſibi coniunctæ. Ad primũ ergo argumentum negatur maior, ſufficere ſcilicet non poſſe inſtari conſequentiæ: niſi repugnantia ex connexione ipſarum partiũ pronianet. Secundum diſcurſum concedito: ſed nihil inde colligitur. Cum non ex illo impoſsibili, ſed ex alia ꝓpoſitione illata ſequatur. Qui modus arguẽdi ſtatim explicabitur. Igitur ſi(quod Auguſtinus doctiſsime tradidit,)tenemus, nempe dialeticam nõ eſſe pro libito compoſitam, ſed in rerum ratione repertam: & par erit apud nos iudicium de propoſitionibus & de rebus, & videbimus patenter, quàm veritati conſona noſtra ſententia maneat.

¶ EX HIS regulis ſeqũtur duo corollaria ſeu potius duo loci alij arguendi non minus vtiles, aut vniuerſales prioribus. Primum eſt: quidquid ſequitur ex conſequenti bonæ conſequẽtiæ ſequitur ex antecedenti. Vt ſi dicas Plato eſt homo: ergo eſt animal: ex hoc, ergo eſt viuẽs, ex quo, ergo eſt corpus: cõſequẽs ſecũdæ argumẽtationis inferebatur ex antecedẽti primæ, quinimo vltimum illatum ex primo inferenti. Quod nõ raro fit, redire ſcilicet poſt multas medias conſequẽtias deducẽdo vltimũ ex primo. Vt ſi poſt præfatos diſcurſus colligeremus, ergo de primo ad vltimum Petrus eſt homo, ergo Petrus eſt corpus. Sed locus de primo ad vltimũ poſtulat neceſſario, vt nihil penitus ſit antecedens ſubſequẽtis illationis, quàm fuerit conſequens præcedentis. Nam ſi quid denuo ſubreptim inferitur, ratione illius tenebit immediata conſequutio: & ſic non licebit ad primum redire. Vt ſi procederes, Socrates ambulat ergo mouetur vel quieſcit, rurſus mouetur vel quieſcit, ſed nõ mouetur, ergo quieſcit. Cũ tamen nefas ſit colligere hoc vltimum, videlicet quietem ex motu, quod erat primum In hoc delinquebat diſcurſus iuniorum, quos præcedẽti paragrapho expugnabamꝰ. Regula hæc eſt adeò euidẽtior, vt probatione nõ egeat. Secundus locus eſt eius appendix. Quidquid repugnat conſequenti bonæ conſequentiæ repugnat pariter antecedenti. Vnde ſignum eſt infallibile bonitatis illationis, ſi ex contradictorio conſequentis ſequatur contradictorium antecedentis. Quo frequẽtiſsime ſimul, & vtiliſsime vtitur ad multa dialectici, maxime quãdo ex negatiuis argumentum cõſtruitur. Quæ claritatis gratia ſolẽt & merito per affirmatiuas regulari.

¶ CONTRA partẽ ſecundã primæ regulæ arguitur. Antecedens eſt cauſſa cõſequentis, ſed falſum nõ poteſt eſſe cauſa veri, ergo ex falſo non ſequitur verum. Maxime quod (vt nos expoſuimꝰ) ex hoc quòd ita eſt, ſicut per antecedẽs ſignificatur, conſequens infertur, falſum autẽ numquam eſt, ergò nõ poterit elicere verũ, quod eſt. Hoc ipſum argumẽtũ contra omnes fere regulas militat. Pro cuius ſolutione aduerte, quòd ſecundũ axioma philoſophorũ duplex eſt cauſa rei, altera eſsẽdi, altera cognoſcẽdi, nec ſemper iſtæ coincidũt. Quinimo frequẽter diſtingũtur. V.g. cauſa quare homo eſt riſibilis, eſt admiratiuũ eſſe: & tamẽ ſæpe ex ipſo riſu cognoſcitur riſibilis: qui nõ efficit, vt homo ſit riſibilis, quimpotiꝰ ideo ridet, quòd riſibilis eſt. Ecce admiratio eſt cauſſa eſſendi riſibilitati, riſus autẽ cognoſcẽdi. Antecedẽs aũt nõ eſt vniuerſaliter in qualibet efficaci argumentatione cauſſa eſſendi cõſequẽti. Haud enim opus eſt ſemper arguere ex cauſis: ſæpe argumẽtamur ex effectibus. Vt ignis calefacit, ergo eſt calefactiuus. Attamẽ ſemper eſt cauſſa cognoſcẽdi cõſequenti. Dicimus ergo, quòd falſum non poteſt eſſe cauſſa eſſendi vero, poteſt tamen eſſe cauſſa cognoſcẽdi, & impoſsibile adiuuabit ad cognoſcendũ neceſſariũ. Qua in re cũ primæ regulæ omnes ſubſequẽtes (vt patuit) adnitantur huius obiectionis ſolutione vniuerſæ melius intelliguntur.

¶ CONTRA 5. regulã, bene valet, hõ eſt animal, ergo animal eſt hõ, per conuerſionẽ ſimplicẽ, & tñ antecedẽs eſt neceſſariũ, cõſequẽs cõtingens. Nõ enim animali eſſentialiter, ſed accidentaliter conuenit eſſe hominẽ: cum ſi eius natura foret, vbique animal eſſet homo. Ad hoc argumentum reſpondeto, nõ ſequi ſi copula antecedentis abſoluatur. Nã dabitur antecedens verum, & conſequẽs falſum. Caſu nullus homo viuat. Quòd ſi non abſoluitur, conuerſio quidem eſt legitima: ſed antecedens non eſt neceſſarium.

¶ CONTRA ſextã regulã arguitur: bene ſequitur, omne animal eſt homo, omnis leo eſt animal, ergo omnis leo eſt hõ, cõnſequens

est impossibile, antecedés vero possibile, Nã vna pars est necessaria, altera est contingens: quod nihil impossibilitati iuuat: ergo regula est fallax Ad hoc argumentum notato non eadem statera, metiri impossibilem cathegoricam, & hypotheticã copulatiuam Nã prior est impossibilis, quæ significat rem impossibilem, at impossibilitas copulatiuæ non modo penes rem importatam partibus, sed penes compossibilitatem etiam vtriusq;. Et contingit sepius vnãquamq; cathegoricam esse possibilem, & ambas esse repugnãtes. Vt Petrus currit, & Petrus nõ currit: quælibet seorsum est contingens, tota simul impossibilis: quoniam partes sunt incompossibiles. Antecedés autem hypotheticum, & si disiunctim proferantur, est copulatiuum. Maior enim & minor vniuntur. Vnde euenit, quòd in obiectione cernimus, vt vnaquæque illarum sit possibilis: & ambæ incõpossibiles. Repugnat enim omne animal esse hominem, & omne leoné esse animal. Itaq; illic impossibile sequitur ex incompossibili, ac per consequens regula nõ violatur. De vtroque enim interprætãda est, nempe vt impossibile nõ sequatur nisi ex impossibili. vel incompossibili: quod in præsentiarum æquippollet.

Cap. III. De Copulatiuis.

TEXTVS.

COPVLATIua est illa, inqua plures cathegoricæ cõiunguntur per hanc coniunctioné, Et, vt Petrus arguit, & Paullus respondet. Ad veritatem copulatiuæ exigitur, vtramque partem esse verã; vt Deus est summum bonũ: & homo est animal. Ad falsitaté eius sufficit, alteram partem esse falsam: vt homo est lapis: & equus est animal.

Lectio prima.

SECVNDA SPECIES hypotheticarum est copulatiua, cuius definitio in texto habita id interpretationis tãtũmodo postulat, nonnũquam etiam hypotheticas, imo & copulatiuas esse partes copulatiuæ. non solum cathegoricas. Et nihilominus quia rarò id contingit, congruè adiectum est, partes esse cathegoricas: quod frequentius euenit. Cæterum debere esse propositiones, semper obseruatur, nec vlla in hoc exceptio est: vt in conditionalibus erat. Sed obijcies forsan. Hæc videtur copulatiua, vtinã ego tacerem, & tu fuisses loqutus: vbi nõ propositiones, sed ꝓpositionales orationes iunguntur. At facile respondetur, quòd sicut oratio à propositione secernitur, ita damus orationem copulatiuam, quæ non est propositio, & talis est ista. Cuius ratio est, quod omnis propositio siue cathegorica, siue hypothetica significat verũ, vel falsum: illa autem, & similes nihil horum significãt. In conditionali autem similia complexa constituebant veritaté, vel falsitaté. Quia sola bonitas illationis est veritas illarum, aut malitia, nulla prorsus ratione habita partiũ. Cæterũ in copulatiuis respiciuntur qualitates partiũ. Cum ergo oporteat, partes sint veræ, vel falsæ, vt tota sit similis: si partes veritatis, vel falsitatis capaces non existunt, nec tota erit vera, nec falsa: nec per consequens erit propositio.

¶ IN HIS prima & si infrequens difficultas est, nosse, quæ sit copulatiua, quæ ve cõditionalis. Miscētur enim nõnumquã adeò implexe, atque cõfuse, vt non sit cuiquã peruiũ, signare absque distinctione, quæ sit copulatiua. Vt si Petrus disputaret, esset doctus; & si Ioãnes sequeretur militiã, dux prudétissimus euaderet. Et hæc, si Socrates ambulat, Socrates mouetur, & Socrates nõ quiescit. In similibus ergo hæc est certa regula. Cũ ab copula sint propositiones, & denominationem sumant: princeps copula denominat totũ. Li si, quãdo præstans est, facit cõditionalem: li, &, copulatiuã: li, vel, disiunctiuã. Quãdo vero sit præstãtior, necesse est, id ex sensus distinctione colligere. Ex præfatis quidã prima est copulatiua: cuius partes sunt duæ cõditionales: secunda est conditionalis, cuius pars est vna copulatiua. hæc etiã, Ioãnes ambulat, vel Ioãnes quiescit, & Michàel perambulat agrum, vel

vel domi ægrotat, est quidem copulatiua cõstans ex duabus disiunctiuis.

¶ SECVNDA dificultas est in qualitate: quæ vt sæpe aduertimus, in his penes copulã hypotheticalẽ pensatur. Si hæc affirmatur, etiamsi verbales partium negentur, erit affirmans: vt leo nõ est lapis, & elephas nos est piscis. At si negetur: quantumuis partes affirmẽtur, erit negatiua. Sed iam expræssimus non posse attingi, nisi abnegatione aduerbiali. Verum argues. Hæc, nec Thomas loquitur, nec Martinus surgit, videtur negatiua absque negatione copulæ: quipe quæ nulla apparet: nec si foret, negaretur. Cum singulæ negationes suis cathegoricis astringãtur. Dicito, li, ne, habere specialẽ virtutem, vt copulet negando: quod ex sententia planissime deducitur. Nã sensus est, Thomas non loquitur, & Martinus non surgit. Quinimo etiam denotat hæc particula, negandam pariter esse propositionem immediatè subsequentem: vt ex frequẽti visu didicimus.

TERTIA difficultas est de veritate, & falsitate, & reliquis qualitatibus: quæ partim textualiter tãgitur. Ad quã facilius mẽte capescẽdam, fundamentum sit: quòd affirmatiua ponit, & asserit omnes & singulas suas partes secundum earum qualitatẽ: vt si fuerint negatiuæ, affirmat earũ negationem. Copulatiua vero negatiua principaliter negat coniunctionem: & sensus est, non esse verũ vnum, & alterum esse. Ex qua radice omnes subsequentes regulæ pullulant. Prima. Ad veritatem affirmãtis cũctarum partium veritas requiritur: ad falsitatem vero falsitas vnius. Prima pars regulæ patet ex fundamento iacto, secunda autẽ ex prima. Secunda regula. Ad veritatem copulatiuæ negatiuæ sufficit, vna pars sit falsa. ad falsitatẽ autem, vt omnes sint vere. Nã si vna est falsa, falsa erit affirmatiua, & per cõsequens vera contradictoria eius negatiua, At si partes singulæ veræ sunt, vera erit tota affirmatiua, & falsa negatiua. Sic ambæ partes regulæ patent. Ad possibilitatem affirmatiuæ singulæ partes sint possibiles, & omnes cõpossibiles. Enimuero si aliqua foret impossibilis, eius coniunctio cum alijs (quã copula facit) esset pariter non possibilis: ac proinde tota ab copula iure denominaretur. At hæc debẽt esse cõpossibiles: vt superius & exposuimus, & probauimus. Quod magnopere obseruãdũ est, etiã inde extrinseco tẽpore: vt secundũ acceptionẽ earum & terminorũ nulla sit partiũ repugnantia. Quocirca ad impossibilitatẽ sat est, vna sit impossibilis. Ad impossibilitatem vero negatiuæ, omnes sint necessariæ. Nã negatio necessariorũ, impossibilis est. Quoniam contradictorium necessarij (vt in modalibus vidimus) est impossibile. Ad necessitatẽ affirmatiuæ omnes sint necessariæ, Ad necessitatẽ negatiuæ vna sit impossibilis.

¶ PRO PLENA harũ regularũ notitia, duo præmittẽda sunt. Primũ quòd est parœmia dialecticorũ. Copulatiua sequitur debiliorẽ partẽ: disiunctiua fortiorem. Partimur nãq; has sex qualitates veritatẽ, falsitatẽ, contingentiã, & cæteras in duas phalanges. Falsum, cõtingẽs, impossibile, sunt infirmæ, ac velut ægrotãtes. Verũ, possibile, necessariũ fortiores. In copulatiua, & disiunctiua cũ omnes partes fuerint similes vel falsæ, vel veræ, reddent euidẽter talem et ipsam. At quãdo mixtim vera cũ falsa, possibilis cũ impossibili: & sic de alijs cõbinationibus est regula. Copulatiua sequitur debiliorẽ partem. Si in ea fuerit aliqua pars impossibilis: tota est impossibilis. Si quæ contingens, si quæ falsa, tota erit talis, etiam si altera pars sit vel necessaria, vel vera. Et intelligitur de copulatiua affirmatiua. Nã negatiua copulatiua æquiualenter est disiunctiua. Illa enim sola debilior pars totam suo fuco inficit. Si vero est disiunctiua, sequitur fortiorem. Si quæ necessaria pars est, si vna vera, si possibilis: integra est necessaria, vera, possibilis.

¶ LOCI arguẽdi in hac materia sunt tres. Primus: à tota copulatiua affirmatiua ad quãlibet eius partẽ rectè concluditur: è cõtrario vero minime. Ratio vtriusque est. Quia si antecedens est verũ, & est tota: ambæ partes erunt veræ: sic cõsequens non poterit esse falsum. Si vero vna pars vera exsistit, nõ proinde totũ verificatur. Sic arguendo à parte ad totũ nullo negocio instabitur. Secundus: ab copulatiua affirmatiua ab disiunctiuã ex eisdẽ partibus cõpositã benè sequitur. Quia: Vel subalternatur ad: Et. Tertius est: à copulatiua negatiua ad disiunctiuam affirmatiuam, ex partibus contradicentibus valet.

¶ IN HIS copulatiuis oppositio cõtradictoria cõstituitur per negationis præpositionẽ. Vt equus currit, & leo sedet, nõ equus currit, & leo sedet. Et per disiunctiuã ex partibus cõtradicẽtibus contextã. Vt præfatæ cõtradicit hæc: nullus homo currit, vel nullus leo sedet. Nã li, vel, vti particularitas opponi

tur prorsus priori per regulas à dialecticis cõstitutas. Sed sciscitaris: Ambæ hæ sunt eiusdẽ qualitatis, ergo non opponuntur. Respondeto, in his. s. quãdo altera contradictionis est disiunctiua, altera copulatiua, non esse qualitatem respiciendam. Sed est tunc grauis concertatio, an negatio in fronte copulatiuæ posita partiũ terminos distribuat. Pro parte affirmatiua arguitur. Illæ duæ copulatiuæ negatiua, & disiunctiua affirmatiua æquipollent, ergo eodem modo termini distribuũtur. Antecedens probatur auctoritate Aristotelis dicentis, vni vnum est contradictoriũ: quãquã in cæteris oppositionibus multa valeant vni opponi. Et ratio est, quia cõtradictio est maxima oppositio, ac proinde extrema. Vni vero extremo solũ alterũ extremũ contradicit. Si ergo illæ duæ cõtradicunt copulatiuæ affirmanti: erunt eadẽ oppositio, aut sanè æquipollebunt. Confirmatur, Sine cõtrouersia velut irrefragabilis regula dialecticis suscipitur, copulatiuã negatiuã resoluendã, in disiunctiuã asserẽtem, ex partibus cõtradicẽtibus. In contrarium est nostra traditio: scilicet tendere negationem in copulã hypotheticalẽ, partes intactas præterire. Ad hæc primum illæ duæ æquipollent. Nam si negamus hominẽ currere, & Petrũ sedere, ad quæ vere negãda sufficit, non esse verum vnum, vel alterum, necesse est, quod vel nullus homo currat, vel Petrus non sedeat. Et è conuerso, si nullus currit, vel Petrus nõ sedet, nõ homo profecto currit, & Petrus sedet. Itaque æquipollentia nullũ penitus velamen habet, adeò est comperta. Sed hoc iure disceptatur: an in æquipollẽtibus termini eodem modo capiãtur: nã palam est, in eis haud opus fore, cũcta esse paria. Cum in ipsis his tam patenter æquipollentibus similitudo qualitatis, nedum identitas non seruetur. Quid ergo mirum eõ tendat, quis, nec suppositionem debere, eandem existere: quæ multo minoris ponderis est qualitate. Adhibebit confirmationẽ: quòd æquipollentia consistit in æquiualentia consequentiæ, non in identitate acceptionis. Vt in ista, Deus necessario est creans, cũ, li, creãs non restringatur, restringitur in conuertente, scilicet creans, quod necessario est creans est Deus. Per hæc pãditur via, & sternitur, volentibus ista limatius scrutari. Nostra huius ambiguitatis respõsio est plana, videlicet negatio formaliter tẽdit in copulam, circa partes nihil formaliter faciens, sed virtualiter, & æquiualenter distribuens.

¶ CONTRARIA assignatur per mutationẽ quantitatis, & qualitatis partium manente eadem & intacta copula: vt maneat eadem vniuersalitas, cuius caussa falsificentur. Ita vt etiam si partes nõ sint contrariæ, sed contradictoriæ integræ copulatiuæ erũt contrariæ. Vt homo currit, & leo sedet: nullus homo currit, & nullus leo sedet: & dantur nihilominus falsæ. In quibus proinde principaliter lex, & respicienda, & obseruãda est. Cum plures conditiones deesse absque defectu videas. Nam hæ non sunt oppositæ, qualitatis primo: & partes non mutantur contrariæ, sed contradictoriæ. De subcontrarietate non oportet, nos solicitos esse, cum minus oporteat, singulas habere posse subcontrariã.

¶ CONTRA hæc tamẽ non desunt obiectiones cõmunes. Prima in diffinitionem, hæc Petrus est animal, & è cõuerso: iste homo currit & sic de singulis, sunt copulatiuæ, cum sensus efficiãt complexos: & tamen nõ vniũtur plures propositiones per li, &. Nam li è contrario, & li, sic de singulis, dictiones sunt, non propositiones. Sed breuiter dicito: quòd illæ sunt formaliter cathegoricæ: æquipollẽt aũt in consequendo hypotheticis. Quod nequaquam, vt sit copulatiua, sufficit.

¶ DEINDE hæc copulatiua, quasi iste sedet, & sic vsq; de decẽ computando: est vera & tñ si octo tantum illorum sedeãt, duæ partes sunt falsæ, ergo regula primaruit. Natura huius signi. Quasi, est, adimere quid subsequuto, vt intelligatur non itegrè verum esse, ac asseritur: vt quasi omnis populus congregatur. Et congruè (meo iudicio) non apponitur signis particularibus, sed vniuersali: vt quasi quilibet equus est albus, quasi decem homines intersunt lectioni. Et ratio est, vt cuius munus est aliquid adimere, coniũgatur ei, à quo quid auferre queat. Vnde barbarè mihi assumta propositio sonat. Nihilominus admissa dicito, illam copulatiuam eximi à regula propter additũ, ita vt non exactè illam sequatur. Hæ regulæ adeò certæ sunt, & perspicuæ: vt omnia ferè argumenta obijci consueta sint reflexiua, à quibus tanquam inutilibus cum abstinere à principio statuerimus: ad secundum materiæ partem calamũ admouemus.

Lectio secunda.

¶ LECTIO

LEctio hæc copulatorum tantæ vtilitatis dialecticis est, quam frequens ipsorū vsus, & in quotidiana consultatione vitæ, & in scholarum cōcertationibus. Quæproinde attentis auribus, & animo præsenti auscultetur. Accipitur autem copulatim (vt in exordio diximus) quādo terminos vnit: & vocatur tūc propositio de copulato extremo. s. vel de subiecto copulato, vel de prædicato, vel de ambob9 extremis. Vt homo, & equus est animal: leo est sensibilis, & irrationalis: anima, & corpus sunt materia, & forma. Quæ omnes & generaliter propositio de copulato extremo sine vlla variatione sunt cathegoricæ. Nam habēt prædicatum, copulam, & subiectum, tamquā partes sui principales, in quo natura cathegoricæ consistebat. At copulatim rursus accipitur bifariā cōplexiuè. s. ac diuisè. Quotiesqui determini cōiunguntur cōplexus resurgit ac quādo de simili toto complexo, si est subiectum, nō de singulis partibus, aliquid dicitur, vel si prædicatum est, eodē modo totū vnā simul dicitur de alio, stat complexiue, vt Petrus, & Paullus portant saxum. Delatio enim saxi, quæ prædicatur non de vnoquoq; seorsum, (nec enim Petrus desferre posset, nec Paullus) sed ambobus simul cōuenit. At cum de cōplexo quid dicitur, vt singulis partibus competat, sumitur diuisiue, vt homo, & equus est animal. Hæc autem acceptionū diuersitas ex rerum, & actionum naturis oritur. Quia sunt quædā vel agunt aliquid, quod nec singula sunt seorsum, nec sigillatim agūt, v.g. omnes ciues ipsa ciuitas sunt: nemo illorum ciuitas, sed pars ciuitatis est. Si ergo quis singulatim ipsos diuisset, iste, & iste, & iste, [illegible] complexiue [illegible] erat. Cunctis enim nō singulis eo hæret prædicatum. Idem pariter inuenies in actionibus: vt cū piscatores ad littus rete deducunt, vterq; ducit: haud singuli trahūt: cui tractio tribueretur? At vero animal sic sunt Petrus & Ilefonsus vt Petrus sigillatim sit animal, & Ilefonsus. Hoc est acceptio diuisiua. At primo inquirimus, quonā signo vtramq; acceptionem discernemus? In terminis quidem singularis numeri, si copulatū est subiectū, & verbū est singularis numeri, capitur diuisiuè: vt Plato, & Aristoteles est philosoph9. Si pluralis complexiuè: Vt corpus, & anima sunt homo. Dūmodo prædicatum fuerit pariter singulare. Quoniam si est plurale, nihil certi habetur, vt Socrates, & Alcibiades fuerunt sapientes. Quando vero termini fuerint pluralis numeri, iudiciū auribus relinquitur, ex sensu orationum dijudicandum. Qui si nō est adeò perspicuus, distinctionem adhibeto: Et interest plurimum nosse, vtra acceptione sumatur. Quia diuisiue vniuersalitas est syncathegorematica, & reddit propositionem, si est à parte subiecti, quadam tenus ratione vniuersalem: et confundit alterum extremum. Sed age, videamus, quid nam faciat cōplexiuè: pæne nihil: sed talis propositionis ratio, ac cæterarum cathegoricarum habetur. Nam probatur per extremorum suppositionem: & suppositio regulas traditas sine vlla exceptione obseruat. Si extrema supponunt pro eodem in affirmatiua, iuuatur veritas. vt materia, & forma sunt Petrus: subiectum & prædicatum stant pro re vna. At quia partiū altera potest, non suponere altera supponente, tunc totum cūm ceu terminus simplex iudicetur, non supponit. Vt subiectum huius, Adam, & Petrus currunt. Ergo, cum is sit legitimus probationis trames, id in huiusmodi magnopere cauere, debes: similes vt propositiones in copulatiuas reducas, à quibus perpetuo relegantur. Vt materia, & forma adæquate componunt Petrum, Ioannes & Paullus euidenter læserunt Thomam. Et tamen nullo vnquam casu erit verum, materiam adæquate componere Petrum: nec formam. Et in secunda: nec Ioannes læsit, nec Paullus. Et propositiones sunt veræ: quia extrema supponunt pro eodem. Negatiuæ autem per affirmatiuas regulantur.

¶ AT IN CONTRARIVM EST argumentum, saltem in actionibus: quonam pacto accidet, vt ambo quid agant, & nullus agat, maximè cum quilibet ex labore lassetur, incredibile est, vt non agendo fatigetur. Ad hoc aduertendum, dupliciter contingere plures aliquid efficere. Primo sic, vt singuli seorsum in illud suas actiones impendant: quarum vnaquæque tamen seorsum absolutum effectum non præstaret. Vt in constructione domus, alij ascia dolant ligna, alij acuta dolabra læuigant lapides, et abradunt: alij calcem, arenamque miscent, alij segmentis coagmentandis operam nauant, alij ædificant. Omnes simul suo gradu, & ordine cōcurrēdo erigunt domū, vt omnes affirmant.

Hoc

Hoc pacto ædificantes, quilibet ædificat, vt pote cuius actioni aliquis peculiaris effectus correspondet. Alio modo solet concurrere sic, vt omnium simul, vna, & numero actio sit. Vt cum humeris suppositis quinq;, vel sex saxum magnum, vel rupem asportare conantur. Cum boues deducunt plaustrum, tunc certe actio non potest singulis tribui. Ad argumentum fateor, singulos nihil agere nisi agere, sit, fatigari. Bene tamen potest concedi, vnusquisque agit, cum alijs. Vt quemadmodum non est ipsius, sed cunctorum actio: ita de illo cum aliorum comitatu dicatur. Vnde hæc propositio, Petrus, & Paulus portant lapidé, siquis etiam absque caussa resoluere voluisset prædicatum: quia est pluralis numeri, resoluitur in hác: Petrus, & Paulus sunt portans, & portans lapidem. Nimirum vt actio semel feratur in passum: quod est lapis. Non resoluitur in istá: Petrus, & Paulus sunt portans lapidem, & portás lapidem. Quia nemo illorum (vt diximus) lapidé portat. Quinimmo hoc vniuersaliter obseruato, vt quoties terminus pluralis numeri determinabile alterius: qué (in quá) sequitur determinatio (vt in exéplo posito) resoluitur in plures singolaris numeri. In resolutione semel tantum post singulas determinabilis partes determinatio locetur. Vnde hæc Petrus, & Paullus differunt à Petro (duo enim differunt ab vno) non resoluitur in hanc, sunt differens a Petro, & differens à Petro: sed differens, & differens à Petro. vnusquisque enim nó differt à Petro: sed ambo differens, & differens a Petru. In his li, Et, licet negetur: nó æquipollet, Vel, sed manet intactú. Vnde & ista michael, & Gabriel nó portant lapidé: eodem tramite resoluitur, non sunt portans, & portans lapidé. Quocirca hæc videtur vera, Ioannes, & Thomas septé ingenuas artes, cópertas habét: casu sciat prior tres tantum, posterior quatuor. Resoluitur enim sciens, & sciens septé, artes, ita vt scientia amború feratur in septé non in singulas, vnde non exigitur, quilibet sciat septem. Hæc autem est falsa, sciút physicá: si ex septé ꝓpositionibus physicalibꝰ alter caleret tres, alter quatuor. Quia physica nó habet partes, sed est vnica scientia, & habitus. Hæc autem esset vera, sciunt septé propositiones physicales. Et si arguis, quod illæ septem sunt physica, negatur. Nisi cum ab eodem sciantur. Ná si septem hominum singuli singulas duntaxat nossent, nemo haberet physicam, nec in omnibus simul esset.

¶ COPVLATA diuisiuè habent & peculiarem difficultatem, & modum probandi. Primo ipsa propositio de tali extremo reducitur ad copulatiuam. Vt homo, & leo est animal, ad hanc homo est animal: leo est animal. In ipsa enim de copulato subiecto prædicabatur etiam semel prolatum de singulis. Sed est certus nihilominus in huiusmodi reductione modus tenendus. Nec fas est temere, & intempestiue, quálibet reducere. Ordo autem est, si extremum copulatum est subiectum, immediatè est reducibilis, quomodolibet partes supponant: siue ambæ distributiuè, siue determinate, siue mixtim, vna pars distribuatur, altera non. At quæres. Si itidé prædicatum est copulatum, quomodo exprimetur in exponentibus totum, an diuidendum? Primo dico, cupulatum à parte prædicati ex vi sermonis accipi complexiue. Nam quia totum prædicatur, vt vnum prædicatum accipitur: quod totum de singulis partibus illi connexis affirmatur, & ideo in singulis cathegoricis integrum collocandú est. Vt Plato, & Socrates est philosophus, & homo, reducitur ad istam, Plato est philosophus, & homo & Socrates itidem. Sic prædicatum copulatum nó obstat, quin immediate propositio resoloatur. Sed rogas, quid si supponamus prædicatú sumi pariter diuisiuè? Respondeo, debere tunc probari, per suppositionem terminorum, & perpendere, quæ pars prædicati cui subiectum correspondebat: & tunc facilis erat reductio. Hoc dictum est, quando extremum copulatum est subiectum: quando vero prædicatum est copulatum diuisiuum (quod raro cótingit) subiecto termino simplici existenti: nó est propositio reducibilis, quo adusque subiectum singularizetur. Quia li, Et, est vniuersalitas, quæ stat tunc in ordine ad subiectum. Quocirca etiam si subiectum distribuatur, tutius est, incipere resolutionem ab illo. Quo singularizato potest ratione prædicati ad copulatiuá reduci. Vt hæc, homo est albus, & niger (quæ est falsa) immediate reducta esset vera. s. homo est albus, & homo est niger. Vnde ex hac non licet colligere: ergo homo est albus, & niger. Nam arguimus ab sensu diuiso ad compositum. Sed prius subiectum resoluitur disiunctiue in singulares: iste homo est albus, & niger, vel sic de singulis. Tunc hæ singulares reducútur aperte ad copulatiuas. Sed quæres, quis defectus huius conse-

consequentiæ, homo est albus & niger, ergo homo est albus, & homo est niger. Nam ab composito ad diuisum non videtur defectus si hoc non placet forsam est ab confusa ad determinatam ex parte de li, Et. Reductis aūt ꝓpositionibus ad copulatiuas nō superest in illis dificultas lectione ꝑcedenti supposita.

¶ DE NEGATIVIS nihil verius, & luculentius hìc constitui potest, quàm vt per affirmatiuas (de quibus hactenus loquuti sumus) regulentur. Secūdum si copulatum est subiectum, & præcedit negatio, potest reduci ad disiunctiuam ex partibus contradicentibus. Quia idem est iudicium tunc de illa: ac de copulatiua negatiua. Si verò negatio post ponitur: vt homo, & leo non est lapis immediatè est reducibilis ad copulatiuam affirmatiuam, vbi de singulis negatur prædicatum. Vt homo non est lapis, & homo non est lapis. Si vero copulatum steterit prædicatum, iam sæpe notaui, capi ex ui sermonis, sensusq; complexim. Si vero fingas etiam violenter, accipi diuisiue, tūc subiectum singularizetur: vt Petrus non est albus, & niger: & tunc reducatur ad disiunctiuam.

Cap. 4. De disiunctiuis.

TEXTVS.

DISIVNCTIua est illa, in qua cōiunguntur plures cathegoricæ per hanc coniunctionem, vel: vt Petrus disputat, vel Paullus disputat. Ad veritatē disiunctiuæ sufficit, alteram partem esse veram: vt homo est animal, vel equus est lapis: & tamē permititur, vt vtraq; sit vera. Ad falsitatem requiritur, vtramq; partem esse falsam.

Lectio Vnica.

DISIVNCTIVARVM materiam toties incopulatiuis exponēdis perstringimus, vt paucis eam nūc absoluere, debeamus: si tædiū fastidiumq; non affectamus. Coniūgit ergo li, vel, aut propositiones, & tunc facit disiūctiuam, aut terminos sicut li, Et: vocaturque tunc propositio de disiuncto extremo. Et quid sit disiunctiua, & quid ad eius veritatē requiratur, habetur in textu, & in superiori capit. Vbi illā regulā exposuimus, nempe quòd copulatiua sequitur debiliorem partem, disiunctiua fortiorem. Ex quo colligitur, ad veritatem affirmatiuæ sufficere, vnam partem veram, ad falsitatem, ambas falsas. Ad necessitatem, vnam necessariā, vel omnes repugnare. Vt duæ cōtradictoriæ etiam contingentes constituunt disiuntiuam necessariam. Quia semper talis propositio erit vera. Ad possibilitatem, vnā possibilem. Ad impossibitatem, omnes impossibiles. Ad contingentiam, vnam contintem. Dummodo aliàs tota, ratione cōnexionis, vel alterius partis necessariæ non fuerit necessaria. In negatiuis vero quomodo qualitas pensetur, sæpe iam diximus: nempe per negationem aduerbialē indisiunctionem tendentem. Quiduero veritas eius, & falsitas, & reliqua requirant, per affirmatiuas patet. Ad veritatem negatiuæ, vtramq; falsam: ad falsitatem, alteram partē veram. Sic cæteras præfatas regulas affirmatiuarum conuertitor. Quandoq; affirmatiua & negatiua disiunctiua sunt contradictoriæ.

¶ DVO AVTEM SVNT LOCI arguendi in hac materia perutiles. Primus est, à parte affirmatiuæ disiunctiuæ ad totam est bona consequentia. Vt Petrus currit, ergo vel Petrus currit, vel Ioannes ambulat. Ratio est, quia si antecedens est verum: cum sit vna pars, tota disiunctiua, erit vera, ac proinde consequens. E conuerso non valet, ab toda ad partem. Quia illata falsa parte, poterit antecedens ratione alterius verificari. Secūdus locus, ab tota disiunctiua cum negatione vnius partis ad positionē alterius est valida cōsequtio. Cuius loci partim inde modo sciendi meminimus. Hoc tantum modo peculiariter est aduertendum: intelligendos esse hos locos, dummodo disiunctiua, aut pars non

non habeat priuatã, & particularem aliquã modificationem, vel restrictionem. Vt non sequitur, dubito Petrum dormire, ergo dubito Petrum dormire, vel Petrum non dormire. Hoc enim dubitari non potest. Nec valet, scio quòd Socrates viuit, vel est mortuus: sed non viuit, ergo scio quòd est mortuus. Nam illæ additiones modificant totam orationẽ. Vnde nõ licet, in similibus vti locis præfatis. ¶ VNIT LI, VEL, etiam terminos, faciteq; cathegoricam de disiuncto extremo, cuius sensus plerumq; est facilis, raro difficilis, semper tamen potest clarior esse. Nam rara est admodum, expers obscuritatis breuitas, iuxta parœmiam, non est compendium sine dispendio, & (vt ait Satyrus) breuis esse laboro, obscurus fio. In disiũcto autem extremo clauditur integra disiunctiua: sicut incopulato extremo copulatiua. Vnde id solom tradere in præsenti, necessarium existimo: quando scilicet disiunctum extremũ, & quomodo ad disiunctiuan reducatur? Igitur simile disiunctum cum subiectum steterit absolutum, non modificatum vnica acceptione: immediate potest reduci: quantomcumque vel ambæ partes, vel altera distribuantur. Et qualecomqne prædicatum fuerit. Siue enim dicas omnis homo, vel omnis leo currunt, siue omnis homo vel leo: siue homo, vel omnis leo currunt, licet illico eam ad disiunctiuam reducere. Dixi non modificatũ aliquo signo vnica acceptione, quod fit cum disiunctum totum modificat aliquod signũ neutrum. Vt quid quid est homo, vel equus est, animal. Li homo, in hac, homo fuit albus: supponit pro omnibus, qui sunt, vel fuerunt. Similes propositiones non reducuntur ad disiunctiuam: sed per suppositiones extremorum probantur. In quibus reuera. Vel. æquiualet. Et. diuisiuè tẽto. Sensus enim quidquid est homo, & quidquid est equus, est animal, li homo supponit ibi pro his, qui sunt, & pro his qui fuerunt, & tamen cum hoc significent cõsulto li, Et non ponitur. Quoniam positũ acciperetur complexiuè, & videretur exigere, vt simul essethomo, & equus: vel supponeret, pro his, qui simul sunt, & fuerunt. Extra huius generis modificationem disiuncti semper subiectum disiunctum reducitur ad disiunctiuam: per quam proinde eius veritas vel falsitas clarescent. Quando vero steterit prædicatum, tunc sublatis impedimentis subiecti, in ordine ad quod supponit, licet, pariter reducere ad disiunctiuam: nisi signum ibi aliquod existat specialis confusionis. Vt omnis homo est albus, vel niger, vel pallidus: resoluto subiecto reducetur. Si immediate fieret: ipsa esset vera, resoluens falsa. Excepi modificatam à signo specialis confusionis. Semper huiusmodi signa secundum etymologiam propriam, detestantur resolutionem, illamq; abominantur, vt pote amantia confusionem. Vt, hæc, teneor dare elemosinam hanc huic pauperi, vel illi: cum nulli signato tenear, astringor tamen ob eorum extremã necessitatem, & meam paupertatem, vni saltem, quem voloero, subuenire. His tamen signis ablatis, & illa modificatione pariter signi vnica acceptione lati, (de qua dudum agebamus, (quæ in prædicato nõnumquam etiam, sicut in subiecto reperitur,) nostra regula manet vniuersalis.

Cap. Quinto. De exclusiuis.
Tex. Petri Hispani.

SVNT NONnullæ inter cathegoricas propositiones, quas exponibiles appellãt, nẽpe, quæ cum ratione alicuius termini obscurum implicent sensum, explicatione opus habent. Quarum, prima species est exclusiuarum: quæ modificãtur hoc syncathegoremate, tantũ, & similibus. Atqui possunt huiusmodi syncathegoremata constituere, & propositionem de exclusuo extremo, vt, Petrus est tantũ dialecticus, id est, nihil amplius sciẽs: & propositionẽ exclusinã, vt, tantum hõ est risibilis.

Et vtroq; modo possunt dupliciter excludere: aut gratia alietatis, vt in his positis exemplis: aut gratia pluralitatis, vt, tantum decem sunt prædicamenta. Propositionum exclusiuarum quadruplex est genus. Primum purè affirmatiuarum, vbi verbum affirmatur & modus: vt tantùm homo est risibilis. Secundum purè negatiuarum, vbi vtrunq; negatur: vt, non tantùm hõ non est risibilis. Tertium earum, quæ sunt affirmatiuæ de modo, & negatiuæ de verbo: vt, tantùm accidens non est substantia. Quartum earum, quæ sunt negatiuæ de modo, & affirmatiuæ de verbo: vt, nõ tantum accidens est substantia. Propositio primi generis exponitur copulatiuè per duas exponentes, videlicet, per præiacẽtem & vniuersalem negatiuam: vbi negatur prædicatum de omni alio à subiecto: si exponatur gratia alietatis, & proportionali modo gratia pluralitatis: vt tantùm homo est risibilis, homo est risibilis. & nihil aliud ab homine est risibile: tantum decem sunt prædicamenta, decem sunt prædicamenta. & nõ plura quàm decem sunt prædicamenta. Propositio secundi generis exponitur disiunctiue, cõtradictorio modo. Propositio tertij generis exponitur copulatiuè: per præiacentem & vniuersalem affirmatiuã: vbi affirmatur prædicatum de omni alio à subiecto: vt tantum accidens non est substantia, accidens non est substantia: & omne aliud ab accidẽte est substantia: tantum nouem homines non faciunt populum, nouem homines non faciunt populum, & omnes plures quàm nouem faciunt populum. Propositio quarti generis exponitur desiunctiue: contradictorio modo. Quæ quidem expositiones notantur his dictionibus: Iste regit, proram clauo. Atq; adeò propositio primi generis exponibilis gratia alietatis conuertitur mutuò in vniuersalem affirmatiuam: transpositis terminis: vt, tantum homo est risibilis, ergo omne risibile est homo & econuerso.

Lectio prima.

DE ALIQVOT propositionum genera maneant, quorum sensus, & veritas regulis dialecticalibus non patescat, adq; splendescat: superest, post tot modalium & hypotheticarum materias, exponibilum enucleandus tractatus. Orationes nimirum quædam post modales, ac cæteras non patenter, quid asserant, quid ve negent, indicantes: ac proinde ob tantas sensus tenebras, optimo iure exponibiles appellatæ. Vnde propositio exponibilis est illa: quæ ratione alicuius termini obscurum sensum exhibent, & multum expositionem postulat. Ex quo infertur primo, non doceri hic, qua nã arte propositio quælibet explicetur, quorumdam pernicioso ritu eas omnes exponibiles vocãtium: quarum sensus per alias quomodolibet explicatur, Quæ sic exponibilis non foret? certè omnes. Cum apud priscos tamen breuis exponibilium numerus, & taxatus inueniatur. Quinimo nihil aliud hi Iuniores, vt vna sit exponibilis, aliæque exponentes, exigunt, nisi vt æquipolleant. Opinio (meo iudicio) absurda. Quia sibi inuicem, sicut sunt æquipollentes, essent pariter exponentes, cum tamen, (vt ipsa etiam etymologia nominis monstrat) exponibilis nullo modo exponat suas exponentes. Ea potius exponibilis merito habenda est, quæ cum ratione alicuius dictionis obscura sit, per alias clariores explicatur. Vt non sufficiat deinceps iudices, vt quæpiam sit exponibilis, posse exponi: sed expositione affatim indigere. Nec vt exponentes sint, tantum aduertas, an æquipolleant? Sed vtrum ne multo euidentiores, ac dilucidiores existant?. Alias ab exponentium dignitate, & ab exponibilium necessitate vniuersas relegato. At cum hactenus dialecticorum schola iure queratur, hãc materiam obscuro stilo tradi: & mille inuecta sophismata: placet summam cum veritate lucem doctrinæ appetenti, illud plerumq; per vtile documentum hic obseruare: vt à recitatione, & confutatione plurimarum opinionum (quibus certè, velut crebris Mæandris veritas interrumpitur) cõsulto abstineamus. Ne dum falsas opiniones deturbo, eodem tenebrarum chao inuoluar: vnde vt extrahar, opus mihi sit illa Mente de qua Ouid. quæ cœlo terras, & terris abscidit vndas. Fit enim, vt dum argumentis vltrò, citroq; iactis congredimur: quasi dum radij reflexione conspissantur, calor augetur, sic tenebræ & disciplinæ difficultates nonunquam increbescant, & augeantur.

PRIMA exponibiliũ species, vt pote cognitu facilior, exclusiuarũ est: nẽpe illa, quæ ratione de li tãtũ, solũ, & similiũ dictionũ exclusionem importantiũ obscurũ reddũt sensum.

at hæc dictio potest cohærere subiecto, copulæ, ac prædicato. Subiecto adiuncta vocatur propositio exclusiua. Copulæ vero applicata de exclusa copula. Si vero prædicato, de excluso extremo. Et ratio est eadem omnium, nempe quòd cum importet exclusionem posita in principio in totam propellitur, ac fertur orationem, eamq; proinde integram denominat: vt tantum animal est homo. Copulæ si reuincitur, vt Petrus tantum fuit albus, excludit alias differentias temporis. De quibus eodem ordine, quo relata sunt, disseremus. Circa primam aduerte, li, tantum, excludere quatenus propositio, vel terminus subsequens postulat, varia quidem secũdum diuersitatem materiæ orationis, doctrina valde cõmoda, etiam pro de excluso extremo. V g. tantum poli sunt immobiles: sermo est siderum, excluduntur ab immobilitate astra reliqua. Hic tantum Deus est infinitus, de rerum vniuersalitate agitur, remouetur à cæteris rebus quibusque perfectionis infinitas, atq; immensitas. Hic Petrus est tantum albus, materia est de coloribus, qui à Petro vniuersi præter albedinem semouentur. Ita incunctis verificabis. Secundum aduerte, quòd ipsamet exclusio est quoddam negationis genus impurum, affirmationiq; mixtum. Vt in hac, tantum leo est rugibilis, affirmatio simul, & negatio inuoluũtur. Scilicet, vt leo sit rugibilis, & nulla alia res ab leone sit rugibilis. At quoniam præcipue affirmatio intenditur, & negatio expressa non est, sed æquiualens, nõ denominatur ab dictione tãtum propositio negatiua. Alia negatione nomẽclatura opus habet, vt sit exclusiua negans. Quæ quidem negatiò bifariam collocatur: ante ipsum subiectum, & dictionem: vt non tantum homo est animal, vel post, inter subiectum, & copulam verbalem secundum communem formã negatiuarum, & situm negationum: vt tantum homo non est irrationalis: tantum deus non est creatura. Qua situs differẽtia non potest non esse differentissimus sensus. Quia cũ modus virtualiter negationem includat: necessario, inter est, vtrum illi alia expressa ante, vel postponatur. Ex quo infero, quadruplicẽ esse penes qualitatem exclusiuam. Purẽ affirmantem, vt tantum numerus est denarius. Aliam penitus negantem, vt non tantum leo est animal. Aliam affirmatã de modo exclusiuo, & negatam de prædicato, vt tantum animal non est insensibile. Et contra negatiuam de modo, & affirmatiuam de verbo, vt non tantum Deus est non finitus. Hic enim cũ duplici negatione afficiatur, copula, remanet affirmata. Siquidem tertia negatio inclusa ipso modo (vt aduertimus) propositionem nõ denominabat. Dictio autem negatur, quia simplici negatione tenetur. Hanc qualitatis pluralitatem hac de causa in exponibilibus notamus, quòd etsi pæne idem modus in substãtia vbique teneatur exponendi, mutatur tamen, vel tãtillum propter exponibilium qualitatem. Vltimo notato, eam esse optimã exponẽdi formam, qua breuius ac planius propositionis abditus sensus reseratur. Et ideo fugienda est in exponentibus, quantum fieri potest, negationũ pluralitas. Quẽ nãq; latet, quantũ caliginis negationes circũfundãt præsertim acceptæ in propositionibus infinitanter. Quos proinde terminos infinitos ab arte expositoria quã longissime sepositos cupio. Ad augent potius, quam expandant obscuritatem. Vnde illa expositio per multas negationes, & infinitantes hactenus cum magno eruditionis nocumento, & bonarum literarum iactura obstinàter obseruata per meos cõmentariolos penitus aboletur. Eam manibus, ac pedibus amplectamur: quæ per nomina vsitatiora, & affirmata (vt materia tulerit) explicauerit. Euitari quidem & effugi omnino negationes (cũ ipsa exclusio exprimenda quædam negatio sit) fateor ingenuẽ, nequaquam posse: sufficere debet tamen diei malitia sua. & (vt fertur) sat est malorum in lærna, ne nos plures quàm opus sit multiplicemus.

¶ PRIMI ERGO generis propositio explicatur per præiacentem & vniuersalem negatiuam de hoc subiecto nulla alia res ab, vel nihil aliud ab, vt tantum numerus est septem; numerus est septem & nihil aliud ab numero est septem. Tãtum homo fuit in paradiso homo fuit in paradiso, & nulla alia res ab homine fuit in paradiso. At iam diximus li, tantum, secundum materiam subiectã excludere. Vt si de animalibus sermo fieret, & diceres, tantum homo vixit in paradiso. Secunda exponens habet hoc subiectum, nullũ animal ab homine incoluit paradisum. Cũ vero non patet, de qua materia tractetur subiectum secundæ exponẽtis est, li, nulla alia res, vel nihil aliud. Præiacens autem est propositio remanẽs demta dictione exclusiua cum omnibus suis signis, & terminis. Vt tantum

omnis

omnis homo est risibilis. Hoc tamen in his de subiecto distributo ab signo affirmatiuo tenetur: vt in secũda exponente nõ explicetur subiectum in ablatiuo cum distributione. Secunda enim exponens non est ista, & nihil aliud ab omni homine. Aptius, & verius distributio reticetur, dicendo, & nihil aliud ab homine est risibile. Quia ab signo præcedenti negatiuo sufficienter distribuitur: & forsan adiectum signum efficeretur pars extrem, & acciperetur collectiue, & sensus huius esset: nihil aliud ab omni homine est risibile. Nulla res distincta à tota collectione hominum est risibilis, quæ est falsa. Nam singuli viri distinguntur a tota mortaliũ multitudine, ac coogerie, qui tamen sunt risibiles. Propter hoc multo consultius est subiectum in secunda si ne affirmatiuo signo explicari. Hoc ergo pacto explicatur omnis propositio primi generis siue de intrinseca, siue de extrinseca copula. Dicunt etiam exponi per vniuersalem de terminis trãspositis: vt tantum substantia est ens per se: omne ens per se est substantia. In propositionibus quidẽ de intrinseco tẽpore, & simplici copula inhærentiæ est forma lucidissima & tutissima. Inde extrinseco nullius fere momenti, vt pote multo obscurior exponibili. Vt tantum homo fuit album, exponitur sic, omne album, quod fuit albũ, est, vel fuit homo. In modalibus vero crebrò inintelligibilis. In prioribus ergo tantummodo velut vtilissima omnium teneatur.

¶ SECVNDA purè negatiua explicatur per disiunctiuã constantem ex negatiua præiacente de subiecto distributo, & aliam affirmatiuã eiusdẽ predicati cum subiecto, quod est, aliquid aliud ab. Quæ reuera sunt, & debeãt esse contradictoriæ exponẽtium primi generis. vt nõ tantũ homo est animal, sic nullus homo est animal, vel aliquid aliud ab homine est animal. Et ratio est, quia negans tantũ hominẽ esse animal, duplici de caussa moueri potest, vel quia prædicatũ nõ competit subiecto, vel quia licet cõpetat, alteri etiam congruit. Ideo vtrumque horum in exponentibus aperitur disiũctiue. Quia copulatio prioris generis continetur indictione, qua proinde negata redit disiunctio.

¶ TERTIA exponitur copulatiuè. Quia affirmatur modus per præiacentem, quæ erit semper negatiua, & vniuersalem affirmatiuã, cuius subiectum sit OMNE ALIVD, vel simile quid, secundum subiectam materiam Vt tantum homo non est irrationalis, homo non est irrationalis, & omne aliud est irrationale. Et hæc, tantum nulla albedo est color, per has, nulla albedo est color, & omne aliud ab albedine est color. Quarta disiunctiuè per contradictorias tertij. Vt non tantum homo non est irrationalis, omnis homo est irrationalis, vel aliquid aliud ab homine non est irrationales. Hac forma exponuntur exclusiuæ, cum expositionem exegerint. Nam sæpe sunt etiam ipsæ exponibiles adeo perspicuæ, vt nulla sit opus explicatione. Ex quibus infertur; quantum ad oppositiones primum, & secundum genus contradici, tertium itidem, & quartum, sed primum, & tertium contrariari, vt pote in quibus eadem vniuersalitas manet. Sicut secundum, & quartum subcontrariari. Dummodo incnactis cætera sint paria. In hac materia est locus arguẽdi insignis. Ab exponibili ad exponentes, & econtrario. Nã nõ possunt ambæ nõ æquipollere, ac per cõsequẽs ex se mutuo inferri. Secũdus ab exponibili copulatiue ad quãlibet eius partem. est enim arguere virtualiter ab copulatiua ad partẽ. Tertius ab exponente qualibet exponibilis disiunctiue ad ipsãm exponibilem.

PRIMA huius materiæ difficultas versatur circa suppositionẽ terminorũ, & exponibiliũ & exponẽtium. Ad quam scrutandam arguitur cõtra expositionem. Extrema huius propositionis, tantũ homo est animal: supponũt determinate, vel saltem cõfusè in ordine, ad modum exponibilem: & tamen in exponẽtibus per nos assignatis suponũt ambo distributiuè, ergo arguendo inter illas cõmitteretur defectus ab nõ distributo ad distributum. Secundo arguitur, hæc est falsa, non tantum homo est albus, casu is color in vno dumtaxat homine reperiatur in orbe, cæteris nigris exsistentibus, & exponẽtes veræ. Nã secũda pars, aliquid aliud ab homine est album: sufficit vera, vt est, cum ascensus disiunctiuus faciẽdus sub ablatiuo sit verus: vt pote supponens determinate. Solẽt hic quærere, dialectici, quanã speciè supponant termini? & censent distribui prædicatũ, & cõfundi subiectum. Quia æquipollet vniuersali alteri de terminis trãspositis. Id tamen stare non potest. A quo ne distribuitur? si abnegatione clausa: cum hæc subiectũ quoque præcedat, cur illud non distribuit? Deinde mirum est, negatio modum habeat distribuendi signi affirmatiui, qui est distribuere vnum, & confundere alterum.

Secundo in eius contradictoria nõ distribuetur prædicatum. Scilicet in hac, non tantum homo esse animal, cuius tamen omnes termini distribuuntur, vt patet per exponentes. Præterea si li, tantum, est vniuersalitas distribuens certe subiectum huius, non tantum homo est animal, debebat supponere determinatè: quod tamen est falsum. Postremo si propterea, quòd equippollent vniuersali de terminis transpositis facit illud, cur non dicetur aptius supponere quoq; ac in exponentibus, quando quidem vniuersalius & certius æquipollent. Præterquam, quòd illa caussa est prorsus singularis in prima specie quatuor: in cæteris enim non conuertitur. Igitur pro resolutione huius ambiguitatis notato, li, tantum, importare exclusionem, & ferri primo in compositionem totius orationis. Vt hic homo est animal, componitur animal homini, li, tantum, aduemens asserit, hanc cõpositionem solummodo homini conuenire. Et hic, homo non est animal negatur prædicatum de homine: modus adiectus significabit, non debere negari: nisi de solo homine. Itaque dictio fertur immediate in totam propositionem: & mediate vel æquiualenter in terminos: secundum quod exclusio affirmata, vel negata adijcitur. Vnde dico, quòd li, tantum, non est signum quantificans propositionem, (vt in secundo libro notauimus) nec habet suppositionem formaliter terminis conferre: sed supponunt formaliter in exponibilibus: vt absq; signo exclusiuo supponerent. Dumtaxat est signum exclusiuum. Ipsa tamen exclusio in res lata, & protensa æquiualenter modificat terminos: sicut sunt in exponentibus. Quod sufficienter men arbitratu confirmatur ratione insinuata, nempe non esse signum quantificans. Et tamen videmus, quòd suppositio si ab signis variatur, est ab signis quantitatem conferentibus. Quantitas enim propositionis ab suppositione terminorum maxime subiecti desumitur. Ad argumentum negatur argui ab non distributo Quia æquiualenter, quod virtute illationis sufficit, stant termini: ac in exponentibus. In his tamẽ nullus suppositionem habet ambiguam, nisi ablatiuus secundæ. At cum exclusio fiat absolute: ab eius significatu distributo certe fieri intelligitur. Idemq; sentiendum est etiam apposita aliqua restrictione, vt tantum homo albus est coloratus: nihil aliud ab homine albo. Quincirca tam immobilis est illius distributio, vt pote ab exclusione prouemiens, vt etiam si alia præcedat negatio, non desinat propterea distributiue supponere. Vt in ista nihil aliud ab homine currit, stat pariter distributiue. Cum ergo siue negatio præcedat (vt in exemplo) siue propositio sit particularis, ablatiuus distribuatur: nõ emanat eius distributio ab li nihil: sed ab exclusionis natura.

¶ Secundo arguitur. Hæc est falsa: tantum homines sunt animalia: exponentes veræ: homines sunt animalia, & nihil aliud ab hominibus sunt animalia. Nam contradictoria huius negatiuæ est falsa: videlicet aliquid aliud ab hominibus sunt animalia: ac proinde ipsa negatiua vera. Probatur antecedens. Quid aliquid ab hominibꝰ dabitur: quod sit animalia. Animal quidem poterit aliquid aliud ab hominibus esse: at animalia esse non poterit: cum vnum esse multa, nonqueat. Pro huius solutione aduertito: quòd quando termini exponibilis sunt plurales, secunda pariter exponens per eosdem numeros assignanda est. Scilicet nullæ res ab hominibus sunt animalia, aut profecto data per singulares intelligenda doctrinaliter. Nam certe eadẽ est sententia harum: tantum homo est animal, & tãtum homines sunt animalia. Similiter cum aliquis terminis exponibilis includit aliquam collectionem obseruanda est eadem quoque acceptio in exponentibus. Vt huius tantum ens est populus, quæ videtur vera. Secunda exponẽs est, nihil aliud ab ente, vel nulla res ab ente. Non loquitur de rebus singularibus solum, sed absolute de omnibus: ita vt pro ente ipso, qualecumq; sit illud ens, quod est populus, supponat, & sic est vera. Aliàs posset quis obsistere, quòd secunda exponens esset falsa, nihil aliud ab ente est populus. Nam aliquid aliud ab vno ente est populus: ergo aliquid ab ente Quia ens, & vnum ens idẽ sunt. Sed tamen respondetur, non valere. Quia ens illic pro quocumque ente, siue simpliciter, siue collectiue distribuitur. Quinimo tam necessarium est, exponentes exponibilibus accommodare, conciliareq;. vt hæc: tantum quatuor sunt elementa, exponatur sic, quatuor sunt elementa, & non plura, nec pauciora quam quatuor. Non iam secunda exponẽs per li, nihil aliud ab, vel nulla res. Nimirum quia hic fit exclusio ab pluralitate, & iden pluralitas ipsa in secunda exponente collocatur. Quòd si negatiua fuerit: disiunctiue per

eosdem

eosdem terminos,& methodum exponitur. vt non tantum quinque sunt cœli:non quinque sunt cœli,vel plures quàmquinque sunt. ¶ SED CONTRA easdem regulas arguitur. Hæc propositio : solus Petrus currit, est vera.casu currat absq; socio , sed aliàs separatim currant plures:& tamen exponentes sunt falsæ:& nihil aliud ab Petro currit. Nam & equus currit , & Capra:vt ex hypothesi paret.ergo. Ad hoc nota, quòd inter signa exclusiua li,solus,dumtaxat potest accipi dupliciter. s. nominaliter vt nomen adiectiuum,& syncathegorematicè , vt signum exponibile Primo modo non habet exponētes,nec copulat substantiuo nisi solitudinem nec vltra in prædicatum, nec in cōpositionē propositionis transfert. Vnde sic,hæc oratio solus petrus currit,significat Petrum esse solum absq; socijs quando currit. At syncathegorematicè captū excludit à prædicato omne aliud ab subiecto. Et tunc sortitur exponentes. Iuxta quam distinctionem constat: quid nam argumento respondendum sit. Cætera autem signa exclusiua , vt pote aduerbia,hanc distinctionem minime patiuntur. Hæc doctrina est. S. Tho.1.p.q.31.art.1.&.2. ¶ IN eandē formā exponēdi arguitur. Hæc est falsa,tātū pater est Deus:quia & filius est Deus,& spiritus sanctus: exponētes tamē verificātur. Scilicet pater est deus,& nihil aliud à patre est deus. Personæ si quidē duæ diuinæ nō sunt aliud ab Patre,nec excludūtur proinde:si nō sunt clausæ significatione. Ac percō sequens propositio est vera. Antecedens probatur:quia filius nō est aliud à patre,sed alius Propter hoc argumentū non admittunt quidam nostram expositionem,etiam si fateantur splendidissimam,& facillimam,vt pote quæ vel cæco appareat. At ipse dico tria Primum est habere locum & in hac , & similibus de Deo orationibus. Nam iam diximus: quòd sicut li , tantum excludit omne aliud suppositum subiecti ab cōsortio & commercio prædicati Omnem (inquam) naturā,omnēq; personā , ita eadē ampla significatione intelligitur subiectū negatiuæ, Nihil aliud ab vel aliquid aliud ab. Et certè sumendo has dictiones in hac significatione falsa est secūda exponens,nihil aliud à patre. Quia filius est aliud in hac significatione,& sensu. Et patet manifestissime , in hac acceptione vbilibet harum expositionū capi. Primo quia in hac secunda includimus,quidquid in ipsa exponibili excludimus. Ergo si li,tantum excludit personam,& naturam : omnē demū rem distinctā:omnia hæc profecto includit li Nihil aliud. Secūdo omnibus hominibus currētibus hæc est patēter falsa. Tantū Petrus currit:& tamē nisi hac amplitudine secunda exponens sumatur,esset vera. s. nihil aliud ab Petro currit. Siquidē viri alij currētes non sunt aliud strictè loquēdo. Quia sunt eiusdē naturæ,sed large. At vt in præsenti loquimur,sunt aliud ab. Quæquidē est sentētia. S. Tho.1.p.q.31.ar.3.&.4. Sed quia inter theologos doctores huiusmodi propositio reprobatur : licet in alio quidē sensu à nostro(vt ibidē intueri licet) reprobetur,relictis illis verbis, quæ quid inuidiæ in hac materia cōtrahunt:vt regulas à maioribus nobis præscritas (vt par est) nō trāsgrediamur:ne plusquā oportet sapiamus vtemur subseqnētibus. Nēpe nulla alia res à patre:sumpta li res transcendētaliter Falsa quippe propositio est, nulla res ab patre est deus. Quia filius est alia res à patre transcendentaliter,vel nullū aliud suppositū,aut nulla alia persona. Tertiū dico,quòd quamq; in materia tā sublimi , ac diuina nostra forma nō teneret haud ideo abijciēda, & extermināda erat. Cūplures aliæ regulæ,quibus vt generalibus vtimur:ī misterio altissimo dficiāt. ¶ IN idē. Nō sequitur,tātū deus possibiliter nō est creatura,ergo deus nō est creatura:& ōe aliud à deo possibiliter est creatura. Nam antecedens videtur verū,& cōsequēs falsum. Et Clarius. Tantū homo possibiliter nō ambulat,est falsa(quoniā & cætera animalia possunt quoq; quiescere) exponētes vero sunt veræ,scilicet homo possibiliter nō quiescit & omne aliud ab homine possibiliter quiescit. Quid enim est,quod quiete frui nō possit. Ad hoc aduertito,quòd quādo exclusiua est pariter modalis,cū exclusio fiat à pdicato,non vteūque, sed prout dicitur cū modo de subiecto. Sequitur,vt nulli alij rei à subiecto dbeat eū illo modo cōuenire Aliàs falso assereretur tātū subiecto,cū tali modo prædicatū cōpetere,vel nō cōpetere:sed debet vel nō cōuenire,vel dici cū opposito modo. Vt tātū homo possibiliter est albus,asseueratur solū hō nō posse esse albū:& p cōsequēs alteri rei nō posse illud pdicatū cohærere. Vnde in secūda exponēti negādus est modus:sic , & nihil aliud ab homine possibiliter est albus. Si fuerit exponēs secūda affirmatiua,modus ponatur opposit9. Vt homo possibiliter nō ābulat sic ho-

sic,homo possibiliter nõ ambulat, & omne aliud ab homine necessario ambulat. Et hæc, tantum dæmon impossibiliter nõ peccat: dæmon impossibiliter nõ peccat, & omne aliud à dæmone possibiliter peccat. Nam impossibiliter non, & possibiliter sunt modi oppositi, & ex diametro pugnantes. Sic patet, nõ recte propositiones in argumento assumtas explicari, nec argui ab exponentibus ad exponibiles.

¶DE PROPOSITIONIBVS de excluso extremo, vt homo est tantum albus haud est opus, pluribus edisserere, quonã pacto explanentur: cum sensus sit quam euidentissimus. Quòd si vnquam expositione indiguerit, ex ipsa significatione nullo negocio & citra puluerem, expositio decerpetur. Excludit enim li, tantum à prædicato omne aliud eiusdẽ tamen generis. Vt sensus superioris est, hominem ex coloribus solam albedinem habere. Huius: poli sunt tantum duo: nõ plures, nec pauciores quam duo. Omnis alius numerus excluditur. Quòd si dictum extremum cum signo negatur, vt Petrus non est tantum theologus, exponitur disiunctiuè, Petrus non est theologus, vel aliquam aliam scientiam habet vltra theologiam. Nam cum negatio neget, quidquid ponebat assertio: si hæc affirmatiua, est tantum theologus, affirmat vtrumque, nempe & esse theologum, & non plus: quoduis horum deficiat, poterit vere dici: non est tantum theologus. Et sic erit hæc vera. Vel quia nõ est theologus, vel quia cum theologia aliam simul facultatem adeptus, atq; assequutus est. Sed duo sunt tamen hic apprime consideranda. Primum quòd signum exclusiuum adiectum alicui termino non excludit ea, quæ includũtur in termino, vel necessario præsupponuntur. Vt homo est tantum animal rationale, non ob id non est viuens, & substantia, & ens. Quia hæc in animali velut superiora in suo inferiori cõtinentur. Nec tollitur, quin sit discursiuus, disciplinabilis, risibilis. Quia necessario ex illo prædicato effluunt. Secundum considerato: quòd sub exclusiua non licet ascendere, nec descẽdere: terminis quantum ad hoc immobiliter supponentibus. Vt tantum homo est rationalis, ergo tantum iste homo est rationalis, vnde S. Tho loco prædicto ait, non sequitur solus deus creat ergo solus pater. Quia vt sophistæ dicũt, dictio exclusiua immobilitat terminum, cui adiungitur, vt non possit fieri sub eo descensus pro aliquo supposito. Nõ enim sequitur, solus homo est animal rationale ergo solus sortes. Hæc illæ. Quia arguimus virtualiter à confusa ad determinatam. Deinde ab vnica ad plures. Et ex parte exponentiũ committũtur multi defectus, vt patet exploranti. At de excluso extremo bene potest, si quis voluerit, alterum extremum ab excluso resoluere. Quia illud remanet intactum. Supposito erit semper prædicatum, Quoniam si est subiectum: propositio cẽsetur exclusiua. Vt homo est tantum albus, ergo iste homo est tantum albus, vel sic de singulis. Et si supposuerit distributiuè, resoluatur copulatiuè. Sed immediatè nihilominus potest resolui per suas exponentes. Vt omnis homo est tãtum grammaticus, omnis homo est linguæ latinæ peritus, & aliarum disciplinarũ ignarus.

Caput sexto, De exceptiuis.

SECVNDVM genus exponibilium est propositionum exceptiuarum. Propositio exceptiua est, quæ modificatur hoc syncathegoremate, præter, & similibus. Atqui quatuor sunt genera exceptiuarum. Primum est pure affirmatiuarum: vbi videlicet & verbũ affirmatur, & modus: vt omne animal præter hominem est irrationale. Secundum pure negatiuarum, vbi videlicet vtrunq; negatur, vt non omne animal præter hominem est irrationale.

Tertium

Tertium: earum, quæ sunt affirmatiuæ de modo, & negatiuæ de verbo: vt omne animal præter hominem nõ est rationale. Quartum, earum quæ sunt negatiuæ de modo, & affirmatiuæ de verbo, vt non omne animal præter hominem non est rationale. Propositio primi generis exponitur copulatiue per tres exponẽtes: videlicet per præiacentem, & vniuersalẽ affirmatiuã: in qua affirmatur terminus à quo fit exceptio de parte excepta: & vniuersalẽ negatiuã, in qua negatur prædicatum de eadẽ parte excepta: vt omne animal præter hominem est irrationale: OMNE animal aliud ab homine est irrationale: & omnis homo est animal, & nullus homo est irrationalis. Propositio exceptiua secundi generis exponitur disiunctiue, per cõtradictorias exponentium propositionis primi generis. Propositio exceptiua tertij generis exponitur copulatiue, per præiacentem, & vniuersalem affirmatiuam: in qua prædicatur terminus à quo fit exceptio de parte excepta: & vniuersalem itidem affirmatiuam in qua affirmatur prædicatum de eadem parte excepta, vt omne animal præter hominẽ nõ est rationale: omne animal aliud ab homine non est rationale: & omnis homo est animal, & omnis homo est rationalis. Propositio exceptiua quarti generis exponitur disiunctiue per contradictorias exponentium propositionis tertij generis: quæ quatuor exponentium genera his dictionibus designãtur, lauate, commoti, peccata, hyssopo

Lectio Vnica.

SECVNDVM EXPOnibilium genus est exceptiuarum, quibus aliquid cum exceptione prædicatur: cuius exceptionis caussa sensum obscurum inuoluunt, tametsi non adeo caliginosum, vt tantã documentorum machinã construere necesse sit: ac præcedẽti. Nisi Herculis cothurnos infanti aptare cõtendimus. Nam quis hanc, omne animal præter hominẽ est irrationale: absq; interpretatione nõ callet? vbi tam patenter irrationale de omni alio ab homine animali affirmatur. Tantũ opus erat naturam exceptionis nosse. Quid (inquam) vt quid à quopiam excipi possit, requiratur. Hoc explicato planus, ac lucidus est protinus similium sensus. Igitur id exceptio postulat, vt res excepta in eo contenta sit, ex quo excipitur. Haud enim quid extrahitur, vel subducitur, vnde antea non delituerat. Quis vnquam ab homine excepit equum vt dicas omnis homo præter equum? Adq; ab albedine, nigredinem, vllumue alium colorem? Ab genere quidem quamlibet speciẽ, & ab specie quodlibet proprium indiuiduum dictione subducere: vt omne animal præter leonem est mansuetum: omnis homo præter CRISTVM est peccator rectissime se babet. Contineri autem in præsentiarum est inferius esse, subiecto, vel subiectum prædicari de ipso, vt in exemplis suppositis intueris Exigit secundo natura exceptionis vt semper exceptiua propositio formam habeat & speciem vniuersalitatis, (id est) subiectum aliqua, vel aliquot distributionibus (etiam si se mutuo impediant) modificatum. Nam si subiectum statim vel singulare appareat, sine vlla prorsus apparentia, caussa ve quicquam excipitur. Cum secundum illam acceptionem satis sit, prædicatum de vno verificetur. Ac per consequens absq; exceptione propositio verissima esset. Inepta videtur & frigida hæc exeptio, homo præter Petrum currit. sed hæc apta, non omnis homo præter Petrum currit, tametsi reuera subiectum supponat indiffinite. In his exceptiuis, vt in exclusiuis, affirmatiuæ ita perspicuum generant sensum, vt tenebras, non lucem expositio allatura videatur. Dum enim oratio quæ

piam per plures alias resoluitur, ipsa resoluẽtiũ pluralitas non nihil offuscat. Vnde nõ est vtẽdũ expositione nisi caliginosa obscuritas exponibilis coegerit: que vix in affirmatiuis reperitur. Negãtes quidẽ indigẽt: quarũ causa etiã affirmãtiũ explanatio cõfert. Nã affirmatiua norma est & regula explicãdi negatiuas

¶ EST autẽ totuplex hic penes qualitatẽ exceptiua. s. pure affirmatiua de exceptione & verbo. Vt omne ens propter deũ est finitũ. Alia penitus negans, vt nõ omnis virtus præter charitatem est in intellectu: alia mista, affirmatiua de modo, & negata de verbo, vt nullus color præter albedinum disgregat visum. Vbi aduerte quod sicut in hipotheticis, etiã hic, negatio nominalis nõ fertur in partẽ extra captã, nec tãgit: etiã si præcedat. Quarta est negatiua de modo, & affirmatiua de verbo, vt nõ omne animal præter hominem non est irrationale. Quarũ expositiones patebunt per facile, exceptionis naturã recolẽti, superius dudũ a nobis insinuatã. Nam qui affirmat omne animal præter hominẽ est irrationale, prædicatum de omni animali distincto ab homine dicit. cui quidẽ homini necesse est (vt diximus) competat animal, alias falso exciperetur. Et tertiũ innuitur prædicatũ, illi non cõpetere. Quare enim à tali prædicatione exceptus est, nisi quod talis prædicati connunctio ei non cõueniebat. Cũ ergo hæc tria illa exponibili includantur. Par est in exponẽtibus eadẽ exprimantur. Vnde propositio primi generis explicatur per tres propositiones ex his terminis, & partibus cõtextas, Nẽpe prima est præiacens: cum hac particula aliud ab loco exceptionis. Secũda vniuersalis affirmatiua cõstans ex parte extra capta pro subiecto, & ex subiecto exceptiuæ pro prædicato. Tertia vniuersalis negatiua ex parte extra capta pro subiecto, ex prædicato que exceptiuæ. Vt dictæ exclusiuæ exponẽtes, omne animal aliud ab homine est irrationale, omnis hõ est animal, & nullus hõ est irrationalis. Tametsi (mea sentẽtia) sufficiat prima. Explicat enim Adamussim, & clarum sensum prioris. Deinde est vnica, quòd non minoris momẽti est. Eo numero nõ parũ offendit multitudo oratiõnum, cum paucioribus agere æquè dilucidè potes. Itaque hæc propositio, omnis homo præter Petrũ currit, explicatur per istam, omnis homo alius ab Petro currit, vt pote quibus vel solis verbis explicatur sufficiẽter: & esse Petrũ hominem, & ipsum non currere. Maxime cum non est altercatio sophistica. Nam sophistice agẽdo hæc est falsa, omne animal præter lapidem est sensibile: & hæc exponens vera, omne animal aliud ab lapide est sensibile. Cui autẽ tres placuerint, ne quid nõ manifesto splẽdescat: vtatur tribus. Propositio secũdi generis exponitur necessario per alias tres disiũctiuè copulatas contradictorias priorũ. Nam si ad veritatem prioris illa tria requisita erant: quodlibet eorum deficiat, erit falsa, contradictoriaq; vera & per consequens exponenda disiunctiuè. Deinde quia copulatio includebatur in dictione exceptiua: quæ cum negetur, in disiunctionem, conuertitur. Vnde & quarti generis propositiones hac ratione explicantur pariter disiunctiuè. Vt hæc, non omne animal præter hominem est irrationale: animal distinctum ab homine non est irrationale, vel homo non est animal, vel homo est irrationalis, Tertij generis propositio explicatur (meo iudicio) competenter per vnã propositionẽ hoc pacto: nullus color pter albedinẽ disgregat: inter omnes colores sola albedo disgregat. Omne animal præter hominẽ non est risibile: inter cuncta animalia dumtaxat homo inuenitur risibilis. Nã quemadmodum in primo genere affirmatur prædicatũ de subiecto distincto à parte excepta, & negatur proinde de ipsa: ita in tertia negatur prædicatum de subiecto distincto à parte, & affirmatur consequenter de illa. Et quemadmodum ad veritatẽ primæ requiritur prædicatum parti extractæ minime cõgruat, in tertia exigitur illi soli conueniat. Illæ autem exponentes sunt clarissimæ, tametsi exclusio aliqua inuoluatur. Si quis voluerit per tres exponere, nõ probibeo. Erunt autẽ his terminis compositæ. Prima negatiua vniuersalis ex prædicato exponibilis negato d subiecto distincto à parte subducta. In secũda affirmabitur subiectum de eadem parte. In tertia prædicatum exponibilis de eadem.

¶ QVARTA autem negatiui modi exponitur disiunctiuè. Vnde quoad oppositiones prima, & secunda, tertia, & quarta contradicunt, prima, & tertia contrariantur, secunda, & quarta subcontrariãtur cæteris paribus.

LOCI arguendi in hac materia sunt idem prorsus, qui in præcedẽti: nẽpe tres. Ab exponibili ad exponentes mutuo. & ab exponibili copulatiue ad quãlibet eius exponẽtem: & ab exponẽte qualibet ad exponibilẽ disiunctiuè.

CIRCA

¶ CIRCA SVPPOSITIONEM harum propositionum terminorum: sola pars excepta difficultatem facessit. Cæteri nã que parenter tam prædicatum, quam subiectum regulas traditas obseruant. Nam subiectum supponit secundum signa in se cadentia: prædicatum itidem: & semper ab dictione exceptiua dependenter. Vnde in hac, omne animal præter hominem est irrationale supponit formaliter confuse tantum. tãmetsi in tertia exponente distribuatur. Quoniã non est par iudicium ferendum de suppositione formali, & de æquiualenti. Pars vero extracta virtute exceptionis supponit distributiue.

¶ CONTRA REGVLAS HIC traditas exceptiuarum arguitur. Non sequitur omne animal præter hominem est irrationale. ergo hoc animal præter hominem est irrationale, & sic de singulis: & tamen descendimus legitimè; cum ille terminus supponat distributiue. Respondetur, quòd exceptiua prius debet probari ratione exceptionis, quàm per inductionem terminorum. Omnes enim termini supponunt dependenter ab illa, etiam si præcedant. Nam cũ prædicatum non quomodolibet dicatur de subiecto, sed de illo excepta parte, necesse est, prius illa pars resolutione excipiatur: vt appareat, quot nam supposita illa extracta supersint. Arguimus ergo duplici crimine, primo, ex parte subiecti ab vniuersalitate incõpleta ad completam: & ex parte exceptionis a magis restricto ad minus cum distributione minus restricti: & tandem antecedens datur verum, & consequens falsum. Præterquam quod singulares sunt incongruæ. Nam barbare extrahitur ab hoc animali homo, in quo non includitur: quod tu tamen illinc eum extrahendo asseris.

¶ IN IDEM arguitur, non sequitur, omnis homo præter iustum demersus est in diluuio: ergo omnis Iustus est homo: & tamen argumẽtamur ab exponibili copulatiue ad vnam exponentem: ergo. Ad hoc respondetur, quod eadem copula resumenda est in exponentibus, vt seruetur proprietas omnis logicalis, & demersus est, vbilibet exponentium relinquẽdum est participium, æquiualet, fuit. Vnde negatur, illam esse secundã exponentem, sed hãc omnis iustus est, vel fuit homo. Aliàs datur antecedens verum, & consequens falsum. si ponamus, modo nullũ virum probum exsistere. Sed ad huc hæc est falsa: cum & angeli sint iusti. Respondetur: quòd quando pars extra capta fuerit adiectiuũ, vel vniuersalius subiecto explicãda, est cum eodẽ subiecto. Vt omnis homo præter iustum hominẽ & omne animal præter intelligens est curuæ figuræ (idest prepter animal intelligens.

¶ IN IDEM ARGVITVR, NON valet, omne animal aliud ab homine contingenter currit, & omnis homo est animal, & omnis homo contingenter non currit: ergo omne animal præter hominẽ contingẽter currit. Antecedens est verum, & consequens falsum. Et falsitas consequentis, eò manifestè patet, quod sine exceptione (id est) præiacẽs est vera, & tamẽ exceptiua copulatiuè resoluenda repugnat in veritate suæ præiacenti. Nam si præiacens, id est, ipsa vniuersalis sine exceptione vera est, falso excipitur à prædicato. Et confirmatur: qui asserit, omni animali demto homine competere hoc prædicatum. s. contingenter currere, asserit consequenter hominem, quem ab contingenti cursu remouet, non contingenter currere. Pro solutione hujus aduerte, quòd cum pars excepta nõ ab subiecto, sed à consortio potius prædicati segregetur, ac separetur (innuitur enim illam prædicati coniunctionem siue negatam, siue assertam ei non congruere) cum modus vero modalis ipsam totius orationis compositionem mensuret, ac qualificet, necesse est, vt exceptiua dictio excipiat partem à prædicati modali conuenientia. Vt in oratione præfata ab contingenti cursu: in hac omnis color præter albedinẽ necessario non disgregat, ab necessario non disgregare. Quare necesse est, vt in exponentibus, cum prædicatũ negatur de parte extracapta, negetur etiam modus Quòd si affirmandum est, vt in negatiuis disiunctiuè exponendis, affirmetur cum modo opposito. Vnde tertia exponens erat ista, & nullus homo cõtingenter currit: & tertia posterioris, & omnis albedo possibiliter disgregat, seiungitq;. Vel nulla albedo necessario non disgregat. Secundo apprimè considerato, quòd in secunda exponente, vbi solum exprimitur habitudo subiecti, & partis exceptæ (quam habitudinem copula modalis non moderatur) non est opus, in eá subiectum de parte cum modo prædicetur: dummodo eadem ampliatio si opus fuerit, seruetur. Nam secunda non debet

 esse

esse hæc, omnis homo contingenter est aoimal: quæ fuisset pariter falsa, sed hæe, omnis homo est animal. Sed argumentaris. Hæc, omne coloratum præter album possibiliter non disgregat: si secunda exponens est ista, omne album est coloratum, & ponamus copulam illic noo absolui, dabitur exponibilis vera, & exponens falsa, si nullum album exsistat. Respondeto opus fore, seruetur (vt diximus) eadem ampliatio, & in modali ampliàtur. Vnde non necesse est, constituatur hic modus, ob id, quòd in modali habitudioem subiecti & partis moderabatur, ac mensuretur, sed quia ampliabar. Inter copulas vero modales simplicior, & singularior est possibilis: in qua fere qualificatio seu (quod alij nuncupant appellatio) idem est, quod ampliatio. Ideo in secuoda exponente exceptiuarum modalium de possibiliter potest, idem modus generaliter repeti. Quinimo in reliquarũ exceptiuarum alijs modis modalium secunda exponenre tute, & secure potest li possibiliter poni. Hæc de similibus propositiooibus tot expositionibus & copulis difficilibus subiectis.

De Reduplicatiuis, & Appellantibus. Cap. 7.

TEXTVS.

TERTIVM genus exponibilium est propositionum reduplicatiuarũ: quæ modificãtur hoc syncathegoremate in quantum, secundum quod, vt sic, quatenus, & similibus. Quæ accipiuntur dupliciter scilicet specificatiue, & reduplicatiuẽ. Specificatiue vt cognosco cursum in quantum venientem. Color in quãtum color est obiectum visus. Reduplicatiue quando denotant causam: & tunc cõstituũtur quatuor genera propositionum. Primum simpliciter affirmatiuarum: vbi verbũ affirmatur, & modus, vt omnis homo in quãtum rationalis, est ribilis. Secundum est simpliciter negatiuarum: vbi vtrũque negatur. Vt non omnis homo in quantum rationalis est risibilis. Tertium est propositionũ, quæ sunt affirmatiuæ de modo, & negatiuæ de verbo. Vt oĩs equus, in quantum rationalis non est hinnibilis. Quartum est propositionum, quæ sunt affirmatiuæ de verbo, & negatiuæ de modo, vt non omnis homo in quantum rationalis, non est risibilis. Quæ omnes apte per similes caussales exponuntur. Sed quia specificatiua acceptio sine appellationis notitia nullatenus cognoscetur, notãdum est, quòd appellatio est applicatio significati formalis vnius termini

ad significatum formale alterius. Quæ est duplex realis, & rationis. Apellatio realis est applicatio accidentis realis: vt Petrus est magnus logicus. Apellatio rationis est applicatio accidentis rationis: vt homo est species. De appellatione reali constituitur duplex regula. Prima, necesse est substantiuum, & a dictiuum, seu generaliuster minus appellans & super quem appellatur collocentur in eodē extremo in distincte ac inseparatim: vt consurgat appellatio. Secunda terminus significās actum animæ interiorem appellat proprium conceptum termini in quem fertur. Vt cognosco veniētem, denotatur me eum per conceptum venientis cognoscere. De appellatione rationis stabilitur vna. s. prædicatum secūdæ intentionis, (quando illa intentio conuenit rebus) appellat illam super primarium significatum subiecti, vt animal est genus.

Lectio prima.

INTER EXPONIBILES tertius locus reduplicatiuis ab omnibus assignatur. Materia cunctis disciplinis & artibus plurimum subseruiens complementum & auctarium quoddam appellationis. Ac proinde vtriusque sermonem contexïmus, quippe quæ mutuo sibi lucis affatim subministrent. Sed prius necesse appellationem exsequamur, atq; enodemus quæ ad reduplicationem cognoscēdam omnino præexigitur, Est autem appellatio inter cætera quæ termini in propositionibus munia obeuntes officia præstant præstans munus, atq; effectus. Res profecto & scitu dignissima, & cognitu apprime necessaria & diffinitu valde difficilis. Nam diffinitio adequata appellationis hactenus (meo arbitratu) tradita non est. Nec vereor me ingenuè fateri, nec nostris cōmentarijs tradi: vt pote proprietas adeo vniuersalis, ex totq; radicibus pullulan totq; riuulis scaturiens, ac demum tā sinuoso tramite gradiens, vt vix possit paucis describi. Proinde exemplis potius, ac rationibus non exacta diffinitione percipiēda est. Quod iure optimo euenisse reor, vt quæ doctrina in comuni hominum conceptione fundamēta iecit, non possit vbique constans esse. Nec tamen inficias ibo, admitendum omnino iuuenum institutoribus quantum ingenij perspicuitas valuerit, dilucidissime eam tradere, & iuuenibus auidissime illam arripere ac perdiscere. Id etiam hucusque huic rei caligi nem immisit, quòd cùm latissime per omnes disciplinas diffusa grauissimis quæstionibus inseruiat, ipsasmet graueis quæstiones discutiunt hic omnes indialectica: vt ex summularum scopulis, atq; Meandris, in metaphisicum, & in multis disertum theologum emergere atq; euadere demum, dialecticus debeat. Quod per paucis vt pote diuinū penè ingenium exigens contingit. Quod baratrum, ne planities nostra docendi, ac facilitas interrumpatur, omni cura eludemus. Dicemus itaque primo quid sit appellatio: deinde quotuplex.

¶ APPELLATIO termini (nam multiplex est eius nominis &, significatio, & acceptio) Aliter apud vtriusq; iuris, peritos: vt. 24 q. 6. c. omnis oppræssus, & c. si quis de appellation. & in l. Appellatione. C. de appella. & consultation. & Martianus in. l. ab excequutione. ff. de appell. & relation. Aliter apud

Rhetoresve Cicero.3.officiorum & pro Cluẽtio,& pro domo sua cum causæ,qua de agitur consentaneum nomen quæritur. Aliter apud dialecticos,de qua nobis dumtaxat,cæteris vt pote extraneis prætermissis, in præsentiarum disserendum est.Igitur est applicatio significati formalis vnius ad significatum formale alterius: vt Augustinus est magnus logicus,li,magnus,applicat magnitudinem , quæ est eius formale arti dialecticæ, quæ pariter per alterum formaliter importatur.Et appellatio in eo consistit , vt ratione illius terminorum connexionis denotetur,non quomodolibet. aut quælibet magnitudo Augustino competat,non corporis proceritas,non nasi protensio , sed magnitudo in peritia,literisque dialecticis, etiam si nanus statura fuerit. Vt hic Petrus est velocissimus cursor,significatur competere velocitatem Petro non loquendi , nec audiendi, sed ambulandi. Ista itaque significatorum formalium concursio ac nexus est appellatio. Verum quando sic coëant,nec facile dignoscitur,nec frequenter contingit. Primo duplex est appellatio:altera proueniẽs ex termino cathegorimatico,quæ in adductis exẽplis conspicua est. Altera ex sincathegorimatico. vt possibiliter iuuenis erit senex:applicatur hic possibilitas compositioni subsequentis orationis. Prior est multo euidentior secũda,& ideo quo à notioribus,inchoemus,dilucidabitur prius. Quæ rursus est duplex,realis scilicet, ac rationis : materialiter tantum differentes, nempe quod applicatũ. Si est ens reale , appellatio realis est, si vero ens rationis,est appellatio rationis. Vt Christus est æternus filius Dei,appellatur æternitas filiationi,denotaturq; , ab æterno genitũ esse,& hic,effigies est pulchra figura,pulchritudo quæ est ens reale , adiacet imagini ratione figuræ. At hic,homo est species: innuitur hominem in cõmuni sumtum esse speciẽ. Verũ in cõmuni sum est ens rationis. Haud enim homo vniuersalis in rerum natura exsistit,particulares sunt quot quot viuunt. At appellatio realis quãdo fiat, vt cognoscas:sit prima regula. In appellatione reali ambo termini & appellans,& super quem appellatur, in eodẽ extremo indistinctim collocẽtur: vt Petrus est suauis,& melodus cantor. Ratione primi scilicet collocẽtur in eodem extremo,prædicatum,& si semper suum significatum applicet subiecto, nunquam tamen vera appellat. Vt Ioannes est procerus , iste monachus est diformis,non denotatur diformitas ratione monachatus, sed ratione corporis adiacere.Propter secundum scilicet,vt indiuisim coniungantur ,non est appellatio quando aliqua copula mediante termini cohærent & coadunantur , vt Petrus est philosus & optimus, innuitur probitas non ratione eruditionis , sed morum , & vitæ instituti conuenire. Patentissime hæ propositiones differunt quàm plurimum sensu.Scilicet,Petrus est optimus philosophus , & Petrus est optimus,& philosophus.Nam prior est vera, si exacte philosophiæ arcana cognouerit, & si moribus fuisset deprauatis. Secunda vero, vbi disgregatim termini prædicantur , significat,& eum esse studiosum, & litteris philosophiæ præditum.Quæres vnde hæc regula collecta fuerit? nempe ex cõmuni modo dumtaxat loquendi,firmius,aut altius fundamentum nullum habet. Reperimus prædicatum applicare significatum supposito subiecti,vt philosophus est albus : cum subiectum significet,& hominem,& sapientiam de formali.Si albedo illic superformale,id est, sciẽtiam appellaretur,daretur intelligi , ratione eruditionis colorem cõpetere,quo nihil certe minus concipimus At hic Petrus est albus philosophus:strictim loquendo asseritur candor qualitas corporis scientiæ qualitati mentis adhærere.Et sic est falsa,hæc autem vera, Thomas est monachus albus,etiã si cute esset æthiops,dummodo vestem deferat albã. Itaque ex generali conceptione sapientum, & appellationes esse,& quid vt,exsistant. requiratur,cognoscimus Circa quod est aduertendum,quod subiecto,licet sit terminus cõnotatiuus:prædicatum non applicat suum significatum , nisi supposito absolutè quidquid sit ratio applicationis siue formale , subiecti iniquam,siue aliud quid fuerit ratio prædicati.Vnde dicebant antiqui quòd subiectum in propositione stat materialiter , prædicatum formale. Stare vero materialiter non intelligebant,nõ personaliter supponere,sed quòd prædicato subiectum solummodo suum significatum materiale obijciebat,formali(si quod vnquam habet)retento. Vt iste musicus est albus,cum hominem,& musicum subiectũ importet, tantum scilicet hominem prædicato substernit,musicam non porrigit. Prædicatũ vero cõtra applicat subiecto principaliter suũ formale,si habet. Quia tunc materiale significatum

ficatum eius est ipsum subiectum. Quocirca cum termini in diuersis extremis locantur, non potest appellatio cōsurgere, cum forma suum significatorum concursio, & copulatio non fiat.

¶ CONTRA istam regulā est duplex obiectio, prima de terminis in distinctis extremis constitutis, qui appellare euidentur. Nā hic album est disgregatiuū visus, prædicatum applicat subiecto ratione albedinis: Quia habenti albedinē eius caussa cōpetit disgregare. Propriū enim albedini id est, sicut homini resibilitas. Idem hic, admiratiuum est risibile. prædicatū propter admirationē competit subiecto. Ergo regula crebro deficit. Respondeto, non esse idē rem quampiam taliter se habere, & ita se habere per propositionē explicari, vt Petrus quidē est musicus, simul & theologus. At hac oratione, Petrus est theologus tantum secundum explicatur, alterum omnino siletur. Ita album quidem, & si quatenus albus disgregare sibi vendicet, hoc illa propositione non exprimitur. Sed sic conceditur, quemadmodum ista: Petrus est homo, aut philosophus. s. disgregare quomodolibet quod est verissimum. Secundum poteris eadem forma, & arte diluere, & nihilominus addito quód admiratiuum est caussa risibilitatis effectiua, appellatio vero requirit, formaliter vnum ratione alterius conueniat: vt Petrus est magnus logicus, nec logica est caussa magnitudinis, nec magnitudo logicæ: sed vnū est accidens alterius. Ex quo sequitur, non quoties eodem in extremo afsiguntur, gigni appellationem, vt si dicas, Petrus est admiratiuus risibilis, quod Paullo inferius scrutabimur.

¶ SECVNDO in eandem regulam arguitur, hæc consequentia, motus est actio, motus est passio ergo actio est passio (quæ est difficultas in phisicis agitata.) Et hæc, albedo est intēsa, & hæc albedo est similitudo, ergo similitudo est intensa, & aliæ quam plurimæ: (vt omnes exsistimant) non tenet propter mutationem appellationis. Nam in prima, passio (inquiunt) appellat super motum in minori, & super actionem in consequenti. In secunda li, intensa super albedinem in maiori, & in consequēti super similitudinem, & tamen termini collocantur distantes. Duo hactenus dicta sunt memoria iuuenum nunquam excidenda. Primum, prædicatum applicare semper suum significatum supposito subiecti, haud tamen appellare, verum illa applicatio, quod denuo adijcio, est appellationi sæpissime quam simillima. Maxime cum in oratione sensus formalis fit, scilicet quando termini sunt abstracti: quia significatur subiectum sub propria ratione esse prædicatum, vt albedo est similitudo, denotatur albedo vt sic naturā similitudinis induere, quod est falsum. Scientia est qualitas, numerus est quantitas, tunc quoniam tales termini dumtaxat significant formam, alterum alteri vtcumque suum significatum absolutē appellere, est, formā formæ aggregare. Qua de caussa similis applicatio, & si re non sit appellatio est illi quam proxima, non esse tamen appellationem facile ex sensu deprehenditur: Nam in appellatione non asseritur, vnum esse alterum, sed adiacere vnum ratione formali alterius. Vt Christus est homo æternus, denotatur æternitas Christo domino ratione humanitatis competere. Plato est diuinus philosophus, vt diuinitas insit ratione philosophiæ. Quia arcana cœlestia lumine naturali mirabiliter philosophatur: At in sensu formali non fit similis adhæsio, sed vnum esse formaliter alterum, vt actionem esse passionē, numerum quantitatem. Deinde qui termini appellantur distantes, multo fortius appellarētur coniuncti, & tamen coadunati illi eadem in parte propositionis nulla patet appellatio: vt motus est actio passio. Hæc qualitas est albedo intēsa. Nihilominus propter similitudinem potest duplex appellatio distingui: altera propria, quam diffiniuimus. Altera quæ est applicatio formalis prædicati ad inmediatum significatum subiecti. Quæ contingit in terminis abstractis. Responderiq; consequenter solet, pariter eas illationes peccare mutatione appellationis, nomine appellationis applicationem ad diuersas formas intelligendo. Quod vt clarius intelligas, aduerte: similes terminos importare immediate formas, ita vt ipsæ formæ sint immediate ipsorum supposita. Vt humanitas significat naturam hominis tanquam inmediatum eius suppositū. At li homo nō habet pro supposito naturā, sed habens naturā. Vnde quia idem est habens humanitatem & animalitatem: idem est suppositum hominis, & animalis. Et valet hæc cōsequtio, omne animal est viuens, & omnis homo est animal, ergo omnis homo est viuens. Eidēq; viuens, & in maiori, & in consequenti applicatur.

Hæc

Hæc autem est nulla, iste motus est actio, & iste motus est passio, ergo actio est passio. quia in antecedenti prædicatum applicabae absolute soppofito motus, in cõsequenti formæ actionis formaliter sumtæ. Quoniam ita significatũt. In eisdem etiam committitur defectus alijs verbis expressus, re, aut sensu idẽ qui præfatus. s. à sensu identico ad formalẽ. Nã in antecedenti fit sensus identicus, In cõsequenti, ergo actio est passio, formalis. Secũda autem consequentia etsi valeat, minor realiter est falsa. Quia fit sensus formalis. s. albedo est similitudo.

¶IN EANDEM regulam pro alio extremo arguitur, in his, Petrus est albus musicus, Socrates est homo albus, nulla est appellatio collocatis terminis in eodem prædicato ergo. In præcedenti obiectione contẽdebator, appellationem fieri etiã terminis distinctim positis, hic autem non fieri: licet eodem loco ponantur. Et ita concedendum est, nempe in duobus casibus non committi, quantumuis voces cõstipentur, & adglomerẽtur. Primo cum alter ratione alterius competere nõ potest, vt pote disparati. Et vt plurimum quando terminus substantiuus est absolutus. Princeps caussa harum exceptionum est cõmunois animi omnium conceptio. Quæ plerumque cum terminos intoetur disparatos, etiã si orationis situ coniongantur, absolutè, & partiatim eos intelligit vt niger philosophus, albus musicus. Color enim, & scientia adeo genere, differunt, vt, nec eidem subiecto adæquatè inhærcant, vt pote alterum accidẽs corporale, alterum spirituale. Nõ oego, quin nonoullæ harum combinationum disparatorum accipiantur quandoque per Tropum atq; metaphoram, vt niger philosophus, pro rudi ac stolido: frigidus cõcionator pro insulso, atq; ilepido. Altera autem exceptio: cum terminus. i. est absolutus, vt compeita, ac euidens apud multos habetur, qui ambos exigũt cõnotatiuos. Vnde multo minus si ambo absoluti sunt, fiet appellatio, quod reputo verissimũ. At prima ratio forsan est. Quòd cum applicatio nõ fiat principaliter termino sibi cõiuncto, sed ratione illius alteri, vt Petrus est magnus logicus, magnitudo competit Petro ratione logicæ necesse est habeat insocietate significatum formale. Nam suppositum & materiale idem est et eius, & subiecti. Sic ratione solius suppositi non posit esse caussa, qua competeret quicquàm subiecto. Et vt in plurimum ita mehercle coocipimus. Extrahunt nihil secius ab hac exceptione hominem, cum de saluatore nostro dicitur: tamquam tunc licet absolutum, rationem, connotatiui subeuntem. Quoniam respectu diuinitatis nostram naturam induentis humanitas assumta, & si quædam substantia sit, velut accidens est, quod sine subiecti habentis corruptione, imo & mutatione dimitti, & retineri potest. Vnde hæc est falsa, Christus est homo æternus. Quia æternitas denotarur Christo ratione humanitatis & tamẽ nõ ab æterno, sed homo in fine tẽporũ natus est. Deus est enim ex substantia patris ante sæcula genitus, & homo est ex substantia matris in sæculo natus. Sic hæc est vera Christus est æternus, & iste homo, eo mõstrato est æternus. Quia vtrobiq;, & secũdũ nostrã regolã fit tantũmodo applicatio ad suppositum subiecti: & secundum regulam antiquorum subiectum, (qood idem est) stat materialiter. Addiderim ego in alijs etiam appellationem fieri. Nam in hac. Raphael est æternus homo, eondem sensum facit, quem ista, Christus est æternus homo. Et confirmatur, si supponamus facta hypothesi, angelum ab æterno conditum, & postmodum naturam alteram sumsisse, non negaies, quin appellatio fieret, Casus autem significationem terminorum non mutat, nec acceptionem ergo eodem modo appellat nunc, sicut tunc appellarẽt. Vnde postquam appellationis doctrina commoni intelligentiæ tantum adnititur non est tam voiuersaliter, ac peruicaciter dafensanda. Quin nonnunquam, & si raro in similibus, ant disparatorum combinationibus quos præcedens exceptio excludebat, aut in absoluti, & connotatiui mixtioni (quam secundo excludimos) appellatio fiat. Si vt appellatio, in illis communiter concipitnr. Regulariter quidem, ac freqoentius regula hoã verborum contexru veritatem habet: nempe oportere terminos esse connotatiuos: & à parte eiusdem extremi collocatos. Nisi fuerint termini appellantes, qui significent actum animæ interiorem. Tunc enim quantumuis subsequentes sint absoluti, appellant proquibus est secunda regula.

¶SEMPER tales appellant actum super propriũ conceptũ termini subsequẽtis. Quãrumlibet absolutus sit, vel abstractus, vt conosco venieotem. Scio hominem esse animal rationale. Iotelligo vaccum. Insinuatur

me illum,

me illum, quatenus est veniens, agnoscere. Vnde & si me, quisnam adueniat, lateat, si veritus me eũ moueri cerno, uere assero cognosco venientem. Ideo hæc consequentia non valet (vt dicit Aristot. 1. elencho.) cognosco Coruscum, & Coruscus est veniens, ergo cognosco venientem. Nec è conuerso, cognosco venientem, & veniens est Coruscus, ergo cognosco Coruscum. Vt pote in quibus appellatio verbi variatur. Idem habet li, opinor, li, credo, li, iudico, li, amo, & similes. De importantibus actum exterioris sensus, vt video, cerno, audio, gusto, palpo: meritò inter dialecticos contenditur: vtrum consimilem appellationem faciant? Ratio hæsitãdi est, patens ipsa, & maxima differentia potentiarum. Intellectus siquidem percipit sub propriis rationibus res quaslibet, siue accidentia, siue substantiam. At corporeis visibus ipsam rei substantiam prospicerè, nemini possibile est. Tantum accidentia exteriora sensus percipiunt, vt colorem, magnitudinem, vocem. Omnes demum sensus sunt accidentium, solus intellectus est quod quid est. Vnde efficaciter concluditur in hoc, video hominem, audio Illefonsum, non denotari cernere sub proprio conceptu, seu ratione hominem, vel auscultare Illefonsum, & per cõsequens consimilem appellationem non fieri, quæ in istis, intelligo, animal, cognosco hominem. Et quidem de appellatione propriè dicta nemini dubium id esse debet, nisi forsan cum in propria obiecta actionem ferri dicuntur, vt video lucidum, audio sonitum, tango frigidum, aut asperum. Etenim vnusquisque sensus iudicat de suo obiecto. Addiderim ego, quòd quia huiusmodi sensus non modo suas operationes nobis eliciunt, sed velut à natura inditi: vt, quasi ministri, & famuli intellectui ancillentur, & subseruiant: ratione vtriusque, id est, sensus, & intellectus copulationis, denotant nonnumquã aliquas largè sumtas appellationes. Vt video hominem, ausculto, harmoniam, atq; vocum concentum. Significatur per sensibiles operationes formare intellectũ, similia iudicia, quod experientia probat. Nam sicut vere dicimus, video venientem, tametsi ignotem illum, ita viso à longe homine dicimus, video hominem, & ignoramus quisnam indiuiduus homo. Et cum tota appellationis materia vniuersali conceptioni admitatur, & fulciatur nulla est quoquo pacto reijcienda, quã communis conceptio admittat. Maxime si firma ratione constabilitur. Sed in hæc insurgitur, sequetetur, hanc esse falsam, cognosco Deũ, vel intelligo chimerã. Cum neutrum sub proprio conceptu in hac vita cognosci possit. Responderur, quòd sicut cognosci quidpiam, contingit dupliciter: vno modo confusè, ac imperfectè: alio modo clarè, & distinctè: Ita duplex est conceptus, alter perfectus alter imperfectus, & super vtrumq; appellatur. Conceptus autem Dei perfectus in hac vita non habetur, habetur autem enigmaticus, ac confusus. De chimera autem nulla est repugnantia, cõceptus distinctus formetur.

¶ CONTRA eandem primam regulam arguitur. Hic, Petrus, & Ioannes sunt duo homines: vterque terminus prædicati, nedum alter est absolutus, & tamen est appellatio. Cadit enim numerus supra supposita ratione humanitatis, quæ formaliter importatur, sitq; sensus esse duos homines in duabus humanitatibus. Sicut hæc, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sunt tres Dij: exprimit esse tres personas vnam quamq; in propria & sigillata diuinitate. Cuius caussa proinde falsum est vt totidem. s. sint naturæ, vti in rebus creatis: quot supposita. Ad hoc argumentum notato, posse terminũ numeralem accipi multipliciter. Primo nominaliter, vt duo, tres, quatuor. Et vt, aduerbium, vt, bis, ter. Rursus vt nomen aut absolutè vt tres, & trinus, & relatiue vt duplum, triplum, quadruplum. Absolute tandem inuenitur primitiuæ ac deriuatiuæ speciei. Vt quatuor, & quadruplex. Primo quidem numerus est absolutus, à quo primo exit denominatiuus, secundo relatiuus. Et tandem ex nomine profluunt aduerbia, ex quibus certe nullum appellat propriè, sed applicat significatum termino sibi adiũcto, siue mediato, siue immediato, quod manifestissimis rationibus comprobabo, si prius eorum sensum enodauero. Ad quem percipiendum solent Theologi, primo constituere, & inde dialectici mutuare duas regulas perquam vtiles, & admodum vniuersales. Prima terminus numeralis absolutus additus termino substantiuo applicat numerositatem super illum ratione formæ consignificatæ. Adiectus adiectiuo, atq; illi adscriptus applicat super supposita ratione ipsorũ suppositorum, non ratione formæ significatæ. Sensus regulæ est, quòd primo modo acceptus enumerat cum suppositis formas substã-

tiales: vt tres homines, tria supposita in tribus humanitatibus, quatuor equi, id est, singuli habentes integram equinitatem. At secūdo modo computat tantum supposita vt tres albi, tres habentes albedinem, siue tres albedines habeant, siue vnam, eandēque omnes afficiantur. Tres vestiti, siue eandem, siue plures, adæquatasque induant. Sed rogas, quomodo ergo Athanasius negat in simbolo tres in Deo omnipotentes, tres immensos, tres increatos. Negare tres dominos, tresq; deos, vt pote nomina substantiua, regulæ obseruatio est. At tres esse inficias ire omnipotentes, quādo vt tres sint, tres personæ sufficiunt, quarum vnaquæq; omnia possit, regulæ fractio est. Sed Athanasius ibidem nomina adiectiua substātiuè profecto sumsit. Quod, quia nullum substantiuum exprimebatur, impune, congrueq; facere licuit. Si adiectiue namq; sumantur (quod etiā iure licet) verissimum est, & tres esse omnipotentes atq; immensos, tresq; increatos, quod intra idē symbolum reperies. Nam paullo inferius & in hac (inquit) trinitate nihil prius, ac posterius: nihil maius, aut minus, sed totæ tres personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales, & inde summa trinitate, & fide catholica coomnipotentes asseruntur, ac per cōsequens in plurali omnipotentes, ac æterni. Sed sciscitabere, dissidij, ac discriminis originem, vt adiecti in substantiuo enumeret formas, adiectiuo tantum supposita? Ex ipsa nimirum rerum natura. Siquidem substantia est ens per se, ac per se habet vnitatem, se ipsa multiplicatur: vnde cum numerus in substantias cadit, necessario numerat illas: & idē est in præsenti re substantiam esse, & modo substantiæ, id per modum per se stantis significari, vt tres albedines. Accidens autē est ens in alio, à quo & vnitatem consequitur. Sic additus adiectiuo numerat supposita, quæ per se sunt, non formas, quibus per se vnitas, vel multitudo, accommodari minime potest. Secūda regula est. Cæteri numeri deriuatiui, & vniuersaliter quicumquæ, applicant numerositatem super concretum sui substantiui, vel adiectiui: vt deus est vnus. Siquidē vnus vtroquemodo & absolute, & denominatiuè capi potest. cum vnus, & vnicus æquipolleant,) & deus est trinus. Hæc regulæ maxime pro materia trinitatis, & incarnationis adinuētæ, ac speciali iure excogitatæ sunt. Nunc reliquum est enodare, vt nullatenus hi termini appellent. Quod duobus argumentis conuincitur. Primo, quòd eundem prorsus sensum siue eodem fine, siue indistincto extremo collocentur, efficiunt. Tam falsa est, dij nostri sunt tres sicut sunt tres dij: & tam verum, deus est trinus, sicut est deus trinus, & tamen in diuersis partibus constituti, alij termini ad appellandum apti, non appellant: dumtaxat applicāt: ergo nec coniuncti, adglomeratiq; isti. Secundo cōglutinati ac copulati adiectiuis hi numerales termini nō appellant (vt ingenuè omnes admittunt) ergo nec cum substātiuo. Consequētia probatur. Illa applicationis, seu sensus multiplicitas non ex ipso numero vllatenus prouenit. Scilicet quòd faciat quid, aut aliter super adiectiuum cadat: sed tantum ex ipsarum natura, atq; disparitate. Ergo eodem pacto in ambabus de se appellat. Et denique in hac, sunt tres dij, neutiquam denotatur pluralitas personis rat one naturæ competere. Vt in illa, Petrus est magnus logicus, magnitudo innuitur adhærere Petro ratione logicæ, sed absolute multiplicantur cum suppositis ipsæ naturæ, atq; formæ. Sic respondeto ad argumentum principale.

HACTENVS de appellatione reali, quæ à nominibus dimanat. Præter quas sunt nonnullæ ex syncathegorematicis prouenietes, per ea (quæ diximus) facilimæ intelligentiæ. Vt hìc, possibiliter Petrus currit, necessario eās est Deus. Ac demum in omnibus modalibus tā diuisisq; cōpositis modi appellant in cōpositionē propositionis. Aduertimus enim eos modos peculiariter in cōpositionem ferri, eiq; modum applicare. Et multæ, imo innumeræ aliæ sunt dictiones sic diuersimode appellātes. Vt hi, actu, potentia, quæ oēs ex sensu dignoscēdæ, ac diiudicādæ relinquntur, vt pote quas certis regulis cōprehēdere nō possis. APPELLATIO autē rationis est multo liberior, ac fusior: nec his cōditionibus, ac præcedens realis astricta: sed (vt habetur in textu) omne prædicatū secundæ intētionis, cū illa intētio cōpetit rebus, appellat super primarium significatū subiecti: vt homo est species.

¶ LECTIO. II.

QVIBVS breuiter transcursis nullo fere negocio reduplicatiuarum materia aperte cognoscitur. Reduplicatiua autem est propositio, quæ ratione alicuius harū dictionū, in quantum, quatenus, secundum quod, vel sic, & similium obscurum exhibent sensum. Vt homo in quantum animal, est sensibile. Quæ cur reduplicatiua nuncupetur? cognita

eius

tius natura patefcet. Pro intelligentia igitur huius materiæ adnotato, fæpe fieri prædicationes abfolutè, nonnumquam cum modo, ac reftrictè. Abfolutè quãdo prædicatum de fubiecto afferitur cauffam e conuenientiæ cũ fubiecto, aut rationem non exprimendo: vt homo eft animal, album currit. Quod genus prædicationis tam in effeniali, quàm accidẽtali prædicatione (vt in exemplis inductis re lucet) inuenitur. At vero hic, homo in quantum rationalis eft rifibilis, non modo coniunguntur extrema, verum cauffa etiam coniunctionis explicatur, effe rationalem. Et hic equus vt fic, eft hinnibilis, non quomodolibet equus dicitur hinnibilis, fed naturã equi effe hinnibilitatem. Similes propofitiones funt reduplicatiuæ, nempe in quibus aut cauffa coo cordiæ, aut difcordiæ extremorum explanetur, aut ratio fane fub qua fubiectum eft prædicatum. Sed obijcies, tũc eodem pacto cauffales propofitiones effe reduplicatiuas: cum idem fenfus explicetur. Vt quia homo eft rationalis, homo eft admiratiuus. Negatur fequella. Quoniam etfi fenfus reddatur idem. Haud tamen pari difficultate inuolutus, & ramen obfcuritas facit exponibiles, nõ fenfus. Alias exponentes forent exponibiles: quippe fenfum exponibilium neceffario aperientes. & (vt videbimus) cauffales funt reduplicatiuarum expofitrices. Præterea cauffalis nullo modo reduplicat earum. Siquidem reduplicatiua in hoc fita eft, quòd in eadem categorica (vt paffim fit) fuper fubiectũ, vel prædicatum reduplicetur. Cauffalis vero fimpliciter exprimit cauffam coniunctionis alterius orationis extremorum, nunquam partis principalis fui: quia eft femper hypothetica. Et tamen vtroque opus eft. f. vt reduplicet, & vt ratione reduplicationis obfcurum fenfum exhibeat. Defectu primi, Hæc, cognofco venientem, non eft reduplicatiua, fed hæc eius exponens, cognofco venientem in quantum venientem.

¶ CIRCA has dictiones ac acceptionum multiplicitas tenebras inducat (multifariam enim capiũtur) aduerte dupliciter (vt ad præfens expectat) iunui folere, fpecificatiuè. f. & reduplicatiuè, feu quod idem eft, cauffaliter. Primo modo quando peculiariter afsignat rationem, qua conuenit fubiecto prædicatũ: hoc præfefert ipfius nominis etymologia fpecificatiuè. Vt fi eminus Petrum venienté eeroo, de quo tantum venire cognofco, non Petrum effe: dicimus verè, conofco Petrum in quantum venientem. Ratio (inquam fubqua conofco Petrum, eft enis motus, vel aduentus. In hac, Petrus in quantum albus difgregat vifum, cum Petro difgregare non cõpetat, albedo eft illi ratio difgregandi. Et idẽ eft in præfentiarum fpecificare rationem, & conceptum, licet aliàs non nihilum differat. Vt hic: Deus in quantum Deus eft obiectum theologiæ, fpecificatur ratio, feu conceptus. Et fenfus eft fub ratione Dei effe obiectum, non fub ratione aut eõceptu boni, aut entis. Hic, ens in quantum ens eft obiectũ Metaphificæ (id eft) ratio obiectiua Metaphificæ eft entitas. Hic, Deus odio hominem in quantum peccatorem profequitur: peccatum exprimitur ratio, qua exofo eft deo. Odio enim Deo impius eft, & impietas eius. Quando ergo dictio accipitur fpecificatiuè, exponitur fic, vt terminus fpecificatus pro ratione congruentiæ, aut diuidij intelligatur. Nam ficut in affirmatiuis, ita in negatiuis ratio diffidio nis frequenter refertur. Vt homo non fignificat Petrum in quantum Petrus (id eft) noo eft Petrus ratio, qua per hominem fignificetur. Homo in quantum rationalis non eft obiectum philofophiæ, id eft, non eft homo obiectum phificæ fub ratione rationalis, aut fub conceptu. Circa has dictiones primo cõpertum habeto, haud femper etiam ad hos fenfus exhibẽdos neceffarias fore, cũ fæpe abfq; illis efficiantur. Vt cognofco venientem: ens eft obiectum Metaphyficæ. Ie lectione præcedenti patuit, quis nam fenfus virtute appellationis realis, & rationis illic fieret. Sed nihilominus fecundo fcias, effe tam efficacis has dictiones appellationis, vt fua præualeat, & quamlibet impediat. Vt cognofco hominem in quantum viuẽtem, non appellat li, cognofco, proprium conceptum hominis, fed viuẽtis, Scio Deum omnipotentem, quatenus fcriptura teftatur, aufertur appellatio verbi fcio vt æquipollear fcientia fidei: & fic in alijs mul tis. Quocirca nunquam frequentius, accrebrius alterius appellationis defectu, ac iftius: confequentiæ omnes peccant. Vt Petrus in quantum albus difgregat, & in quantum albus eft coloratus, ergo in quantum coloratus difgregat.

¶ SECVNDO modo accipitur, li in quãtum cauffaliter quando explicat cauffam cõnexionis, aut feparationis extremorum. At de cauffarum generibus, quoniam proprium locum

locum habent tum in posterioribus tum pro priorẽ, secundo physicorum, necesse est summis labijs tãtum attingamus. Alia est efficiẽs, quæ producit effectum, vt pater caussa filij est, pictor imaginis, deus vniuersi. Alia est finalis, vt habitatio est scopus domus, vita honesta finis politicus hominis, frui diuino conspectu finis supernaturalis. Alia est materialis, vt lineamẽta, & colores sunt materia imaginis, corpus hominis. Alia est formalis, vt anima nostri, figura effigiei. Quas omnes huiusmodi dictiones important, & quamlibet importent, manifesta fit sufficientissime per vnam caussalem. Vt homo in quantum admiratiuus est risibilis, quia homo est admiratiuus, homo est risibilis. Iuniores vna non contenti explicant per quatuor. s. homo est risibilis, & homo est admiratiuus, & omne admiratiuũ est risibile, & quia homo est admiratiuus, homo est risibilis. Quæ sua pluralitate, obscuriores sunt ipsa exponibili. Memini enim me sã crebro aduertisse quantum ingenium hominum propositionum multitudo hebetet, atq; obtundat Maxime quòd hæc caussalis quam exponentem quartam constituunt, continet prope formaliter in se, ac expresse tres præcedentes: & si non æque integre ac totaliter. Qui enim dicit, quia homo est admiratiuus, homo est risibilis, asserit, & hominem esse risibilem, & admiratiuum, & admiratiuum risibile. Ergo non est opus tanta confusione mẽtes obnubilare. Vltimo ipsimet postmodum fatentur primam, & tertiam non esse requisitas. Sed ego probo ea ratione etiam secũdã superfluã: quod in nullo casu, aut exemplu exponibilis erit vera, & caussalis falsa: vel cõtra: hæc vera, illa falsa. Etenim eorum instantia non currit, Aiũt casu, quo omnes homines essent albi, hæc est falsa: omnis homo in quãtũ niger, est coloratus: caussalis vera, quia homo est niger, homo est coloratus. Sed quid meuidentius, quàm hanc tunc velut veram iudicare, cum patẽtissime falsa existat? Vt pote asserens nigredinem tunc caussam esse, vt omnes homines sint colore aliquo affecti. Igitur deinceps vna caussali exponibilis declaretur.

¶ EST AVTEM istius modi exponibilis (vt habetur in textu) penes qualitatẽ quadruplex. Quia cum duplex sit copula. s. verbalis, & modus, totidem hic, quot in præcedentibu. exclusiuarum ac exceptiuarum consurgunt. Primum genus purè affirmatiuum iam actu exercito explicatum est. Secũdum purè negatiuum, vt nõ leo in quantum animal est rugibile. Enodatur per caussalem similis qualitatis. Scilicet non quia leo est animal, leo est rugibilis. Non homo in quantum risibilis est admiratiuus, nõ quia homo est risibilis, est admiratiuus. Quid autem hæc sibi velit? Quid explicet? Quid vt sit vera, vel falsa requirat? facile ex eius contradictoria (vt pote affirmante) cõiectari licet. Vt si hæc, quia homo est risibilis, est admiratiuus, astruit, & esse hominem risibilem, & admiratiuum, & admiratiuum risibile, & vnum esse caussam alterius, quodlibet horum deficiat, erit falsa: & per cõsequens negatiua vera. Hec non quia homo est risibilis, nõ est admiratiuus. Si non fuerit aut risibilis, aut admiratiuus, erit falsa. Quod si vtrumque est, sed vnum non est caussa alterius, itidem erit falsa.

¶ PROPOSITIO tertij generis affirmans de modo, & negatiua de verbo explicatur per caussalem, vbi affirmetur caussa, & negetur prædicatum exponibilis de subiecto. Vt hæc homo in quantum rationalis non est insensibilis, quia homo est rationalis, homo non est insensibilis. Nam sciendum est, quòd frequenter esse quidpiam, est caussa, vt simus vnum, & vt non simus aliud. Vt esse rationale est caussa, vt simus disciplinis apti, discursibus accommodati, ad risum, fletum idonei & vt non simus à sensu alieni bruti, stupidi, & caudices & alia. Affirmatio. n. est caussa directa affirmationis, & indirecta negationis.

¶ QVARTVM genus, vt non homo in quantum rationalis non est risibilis; explicatur per hanc: nõ quia homo est rationalis, ideo non est risibilis. Sed dices hanc caussalã egere rursus explicatione, adeo negationum tenebris perfunditur. Respõdetur, primò, esse multo clariorem exponibili (vt auribus cõstat.) Secundo negato, antecedens. Cognita enim natura caussalis (quam in principio huius libri explicuimus) sine ampliori interpretatione protinus percipitur. Tertio respondeto, huiusmodi quarti generis exponibiles haud esse multum frequentes, quarum proinde ratione nefas foret, lucidissimam cæterarum expositionem deserere: quæ sunt apud philosophos, pariter, & theologos: & frequẽtiores, & vtiliores.

¶ SVPPOSITIO terminorum in huiusmodi exponibilibus imitatur præcedentes. Nempe vt omnes termini excepto redoplicato

plicato pareant regulis traditis: & qui reduplicationem præcedunt confestim resoluantur: quinimo & subsequentes resoluātur protinus resoluto subiecto. Reduplicatio enim nullum obijcit impedimentum) vt iste homo in quantum albus est colore affectus, ergo hoc colore affectus, vel sic desingulis. Tamet si in similibus aptior, clariorque probatio sit expositio, quàm terminorum resolutio. Terminus autem reduplicatus par est, supponat immobiliter, vt nullatenus rangarur.

¶ IN HACTENVS discussa. Primo hic: etyops est albus secundum dentes, dæmō est bonus secundum naturam, neutro modo reduplicatio assumitur, ergo insufficiens est acceptionum partitio. Secūdo in hac, homo in quātum albus disgregat visum, accipitur vtroque modo . ergo acceptiones non differunt: præsertim cum vtrauis acceptione capiatur, sit vera propositio. Præterea, hic, Petrus in quantum philosophus habet philosophiā, neutro modo sumitur, si est vera. Pro horum solutione notato, inter dictiones reduplicātes peculiariter li, secundū, accipi præter modos notatos, etiā diminutiue, denotans prædicatum imperfecte & secundum quid subiecto conuenire. Vt hæc effigies est homo, secundū figuram, est albus secundum dentes. Sed rogas, quonam signo eam acceptionem discernemus. Multiplici quidem. Primo, ex sensu: secūdo si præiacēs absq; dictione falsa est, generaliter accipitur diminutiuè. Vnde hic est Christus secundum capillos nō diminuit, nec hic, nasutus secundum nares. Quia & absque additionibus, nullaq; accessione prædicata vere enunciantur. Sunt enim multa accidentia, quæ etiam si vni tantum parti totius adhæreant, denominant simpliciter totum, illa s. quæ nisi ei parti inhærere nō possunt. Vt crispitudo non nisi capillis inuenitur: & simitas duntaxat in naso, claudicatioque pedibus, sciētia intellectui, nisi quandoq; per allegoriam, seu metaphoram, claudicare orationem dicimus, quæ in æqualis sit, & crispum dicēdi genus, quod floridum, lepidumq; sit. Alia vero, quæ respersa atq; extensa per totum reperiri apta sunt, non denominabunt absolutè, si vni parti dumtaxat adhæreant. Ad argumētum negato consequentiam. Illa diuisio enim earum acceptionum est, quas dictiones reduplicantes cōmunes habent, & in quibus conueniunt. Quòd vero altera illarum sigillatā, atq; signatam alterā habeat, nihil obest. Ad secundum concede, multoties posse vtrouis modo capi. Diuersus tamen resiliet sensus & sæpe veritas propositionis vacillabit. Nam hæc, homo in quantum homo est rationalis specificatiuè, est vera: reduplicatiue falsa. Ad tertium. S. Tho. concedit non citra rationem, & si raro, accipi nonnunquam huiusmodi particulas, vt dicant concomitantiam. Etenim esse philosophum non est ratio habendi philosophiā: potius contra habere philosophiā est ratio essendi (vt ita dicam), philosophū: sed habent se illa duo concomitanter. Similiter in hac, Petrus in quantum albus habet albedinem.

¶ SECVNDO: non sequitur. Deus in quantum omnipotens contingenter creat: ergo quia Deus est omnipotens contingenter creat. Nam omnipotentia non est ratio, vel caussa creationis contingentis: sed libertas est contingentiæ: omnipotentia creationis: & tamē arguimus ab exponibili ad exponentem, ergo. Respondetur, quòd bene exponitur, & sicut exponens est falsa, ita exponibilis. Quamquā potest quis dicere, quòd cū duo de altero prædicamus, nō oportet ratio assignata semper sit vtriusque, sat est, sit alterius. Et sic cōcedet exponibilem, dicens prædicari quòd creet & quòd contingēter creet & quòd omnipotentia licet non sit ratio cōtingentiæ, seu libertatis, est causa creationis. sed quidquid veri id habeat. In modali, non duo profecto existimandū est prædicari, sed tantū vnū modificatū. Vnde necesse est, caussa reddita de prædicato modificato currat.

¶ VLTIMO arguitur. Hæc, Petrus, in quātū albus erit coloratus, non recte exponitur per hāc, quia Petrus erit albus, Petrus erit coloratus. Nā si nunc desistat esse albus, futurus semper niger, li albus i exponibili supponit; in exponente non supponit. Sed dic, quòd cū li albus pro ratione vel caussa ponatur cōuenientiæ prædicati cū subiecto, certe stat in ordine ad eandē copulā, ad quā præditatū. Cuius signum euidens est, illo in casu exponibilem esse falsam. Nimirum quia non erit albus, & nihilominus verissimum est, oportere in exponētibus, seruetur omnino eadē ampliatio terminorum. Vt hæc, Petrus in quantū albus possibiliter est coloratus, per hāc, quia Petrus possibiliter est albus, possibiliter est coloratus. Hæc vero: Petrus vt liberi arbitrij cōtingēter scribit, per hāc itidē, quia Petrus est liberi arbitrij, contingēter scribit. Haud tamē

sic:quia contingenter est liberi arbitrij. Etenim latent eo in modo duo: ampliatio scilicet, & appellatio. Et ampliatione quidem omnes terminos amplectitur: appellatione verò haud modum addit coniunctioni termini reduplicati cum subiecto, sed prædicati. Quia illa præcedit: hæc subsequitur. Vnde in prima parte caussalis affigenda est solummodo ampliatio. Cõsimiliter istius. equus in quãtum animal impossibiliter est sensu carens, non est hæc, quia equus impossibiliter est animal. Hæc enim est impossibilis: & exponibilis necessaria: sed est hæc: quia equus possibiliter est animal, impossibiliter est sensu carẽs. Hæc autem: Petrus in quãtum albus impossibiliter congregat visum, aut conciliat vidẽdi facultatem: caussaliter est falsa: specificatiue autem vera. Sed tunc non exponitur per caussalem. Hæc vero: homo in quantum albus necessario disgregat visum, debet accipi caussaliter: & sic est falsa. Nec mirum. Contraria est enim huius: homo in quantum albus impossibiliter disgregat: specificatiuè sumpta est vera. Nonnulli autumant huiusmodi modales explicari rectius per conditionales. Vt si homo est albus: necessario disgregat visum. At si huiusmodi reduplicatiuæ facerẽt sensum solummodo illatiuum, eum modum profecto tenerem: sed video planissime sensum etiam asserentem aduehere. Nam qui dicit, homo in quãtum albus, necessario disgregat, patentissime affirmat, & esse albũ aut possibile esse, & disgregatiuũ. Quod per conditionalem nullatenus exprimitur.

Lectio tertia.

SOLENT DIALECTICI plures hic exponibilium species pertractare. Nempe de incipit & desinit. Quo pacto exponantur hæc: homo incipit esse, aut leo desinit esse ferox. Propositiones etiã de differt, & de comparatiuo: vt Petrus differt à Paullo: substantia, & quantitas differunt genere. Habent enim similium sensus multum & doctrinæ, & obscuritatis. Quibus vastũ, & ita arduũ tractatũ expleot: vt velut prouerbiũ iamdiu inter dialecticos celebretur: quartum librũ exponibiliũ esse pene inexponibilem, & inintelligibilẽ. Enim vero tot, tãtæq; regulæ ac distinctiones inuehuntur: vt volumen pondere ipso corruat. cum elaborandũ potius foret maxime ea documenta, eamq; formam exponendi tenere. vt caliginem exponibilium sua perspicuitate, ac facilitate fugarent. Quod egomet mecum contemplatus eo animo scribendi, docendiq; stylũ tẽperaui vt extranea, superuacua prorsus abscinderẽ, & inutiliũ interpretatione ea in mediũ afferrẽ, quæ vt plurimũ cũctis ꝓdesse, nemini obesse possent. Quocirca eas materias aliàs ꝓprijs locis discussas, multũ vtilitatis viris studiosis allaturas à præsenti speculatione relegaui. Vt porequas semper ab hoc loco alienas iudicaui. Nã earũ propositionũ expositiones dialecticorũ tradere æstimaui interesse: quæ ratione significationis alicuius dictionis (vt præcedentes) caliginosæ essent, non earum, quæ ratione solum naturæ rei significatæ. Hæc, homo in quantum rationalis est risibilis merito ad eos enucleanda deducitur, qui de vocibus agimus, quatenus exprimunt mentis iudiciũ, orationesque componunt. Quia illa dictio: Inquantum: abditissimæ significationis est. At cum difficultas non ex dictione sed ex re significata exoritur, neutiquã ad dialecticos spectat, similes sensus reserare. Quorum est non de rebus sublimibus sermonem, sed de verbis facere. Deinde si sat est, obscuræ sint: vt hic earũ à nobis explicatio exigatur: haud profecto est, cur nõ omnes articuli fidei quarto libro exponantur. Vt pote adeò obscuri, & arcani, vt post innumeras quæstiones vix intelligantur. Quæ potiori iure expositione, quàm istæ indigent? Deus est trinus, & vnus: Christus est deus, & homo: Maria est mater, simul & virgo: Deus omnia ex nihilo extraxit: quinimo cunctæ propositiones omnium disciplinarum ambiguæ, de quibus maxime inter eruditos cõtrouersia est, quarum magna est in singulis scientijs vbertas & copia, essent hic explicandæ, quo nihil foret, si fieret, meo iudicio absurdius. Igitur ad dialecticos hæ ꝓprie expectant, quibus ex significatione, non ex rei significatæ altitudine difficultas prouenit. Tales sunt exceptiuæ, exclusiuæ, ac reduplicatiuæ. At quas nunc consulto silentio inuoluimus, & si obscuræ sunt, quod nõ infitias ibo, obscuritas ex re ipsa denotata nascitur, significatio cunctis plana, ac peruia est. Quis enim, simul ac audit: hõ incipit viuere, equus desinit moueri, non intelligit, quid sibi hæ asserriones velint. Tametsi perpauci nouerint, quæ sit natura, & cõditio ortus, ac interitus, tam in generationibus substãtialibus, q̃ acci

detalibus.Quis nõ videt,quemadmodum falcem in philosophiam ,alienã messem ,immittant:omnes dialectici hactenus materiam in incipiendi , & desinẽdi generationis,scilicet, & corruptionis in sũmulas intempestiue,& pre posterè,pertractantes, (si intempestiuè fieri dicitur, quod nunquã hic oportunc fieri potest)Presertim quòd scire,quo modo,& quo nam temporis momento vnaqnæque res incipiat,vel desinat, adeo abstrusum ac recconditũ est, vt post multa physicæ volumina per lecta vix attingatur.Et hic eam inuehunt dialectici, vt ingenia iuuenum tenera frangant, fractaq; ab incepto desistant, aut animo consternata sane segniter persistant. Vnde per vtile obsequium me dialecticis præstiturum semper sum ratus , si pestilentem hunc moré ab scholis semouerem,ac in vltimas maris insulas asportarem.

¶ QVID DE verbo differt? Haud esse meo arbitratu in summulis exponibile. Vt potè cuius significatio per se patens, ac manifesta est. Quod vero in eo abditum,& abstrusum est,nou ad rudém,sed ad emeritum,magnumq; logicum spectat, nempe quid sit differre,quot modis contingat,quid vt duo differant, requiratur. Qnod.c.4. prædicabilium fusissime traditur , & quod priusquam ad eũ vsq; locum nobis peruentum sit,quantumuis nunc verba fundamns,nullus absolute percipiet. At nemo miretur, propositiones de differt exponibiles iuniores fecisse,vbi non modicum obscuritatis est,cum comparatiua,res grãmaticis notissima , negotiũ illis facessant. Quærunt enim anxiè,vt exponatur hæc, Petrus est doctior Paullo?Plato fuit sapientior Aristotele?quas distinctissime antequàm dialecticam aggrederentur,intelligebaut,nõprudenter perpendentes,quantum veritas offen daturisi quæ paucis sententia percipitur,pluribus propositionibus protrahatur . Atsi quæ in comparatione præter grammaticalia præcepta tradenda sunt,id potuit , & debuit quã breuissimè tradi,ne immorentur, inaperta, & in propatulo positis, quibus ad huc ardua multa,difficiliaq; trasigenda supersunt.

¶ HAEC igitur sunt incomparatiuis, & superlatiuis digna adnotatu.Primo vtrumq; sæpe pro suo positiuo absq; vlla prorsus compa ratione accipi:vt de cõparatiuo:tristior,& la crimis oculos suffusa nitentes: (idest) tristis: de superlatiuo sapientissimus quisq, id nouerit(idest)quicunq, sapiés. Si lætatus sum, quo niã plurima reperit manus mea. Aliquandò etiam absolute cum quædam eius significati excellentia,seu excessu,vt Socrates sapientissimus,iste vir doctissimus , vbi nulla est penitus comparatio, tantũ doctrinæ exuberãtia, & profunditas denotatur. Tales orationes rectè exponuntur per positiuum cum aliquo aduerbio superlatiuo,vt nimium doctus, valde sapiens,& similes. Tertio accipiuntur cõparatiuè. At comparatio est duplex, alia propria,alia impropria. Propria exigit:vt in quo fit comparatio , competat vtriq;. Positiuum (in quam)comparatiui,aut superlatiui. Vt Cicero fuit facundior Hortẽsio: facundia competat ambobus. Petrus est melior Paullo,bonitas. Hæctor fuit fortior Achille: fortitudo. Vlisses fuit astutior Agamenone: astutia. Et in super vt in eo excedens superet excessũ (vt ipsa nomina præseferunt.) Secũdo debet conuenire positiuum pro eodem tempore ambobus, si de vtroque mediante vna , eadẽ que copula dicitur:vt in exemplis positis apparet. Verum nonnumquam fiunt comparationes extremorum non exsistentium:vt Antichristus erit peior,qnàm fuerunt Iudæi. Hic vt pote,vbi sunt multæ, diuersæquæ copulæ, non est opus improbitas simul de Iudæis , & Antichristo prædicetur:sat est,secundum suã copnlam,conueniat. At si vna tantummodo foret:pro eodem tempore debeat congtuere. Vt D.Thomas fuit sapientior Alberto Magno: Aristotiles fuit eruditior Platone: discipuli magistros superantes. Cum ergo duo ad propriam cõparationem exigantur. s. vt positiuum verificetur (quod maximè omnium requisitum est,) & quòd pro eodé tempore, si eadem copula vniuntur : sequitur totidem improprias cõparationes esse. Prima cum positiuum alteri uon conuenit. quod est abusus cõparationis. Vt Deus est melior Dæmone: cũ Dæmoni nulla probitas insit. Secunda quã do etsi de vno,& altero verificatur, est in diuersis téporibus,nationibus,legibus &, regionibus, vt Salamon fuit sapientior Aristotile. Quæ non sunt æque impropriæ,ac præcedentes Ex his colligitur : quòd asserens Petrum doctioré esse Paullo, affirmat,& Petrũ sapiétem,& Paullũ, & Petrum præstare sapientia Paullum. Vnde dicũt dialectici exponi dictã per tres propositiones , scilicet Petrus est sapiens,& Paullus est sapiens, & Petrus est magis sapiens quam Paullus, & apud nonnullos dialecticorum Autores tertia exponens est,

Paullus nou est ita sapiens, ac Petrus. Negatiua autem explicatur consequēter per alias tres disiunctiuè contextas. Ego autē asseuero similes propositiones nou esse exponibiles, nec expositionis vlla tenus indigas esse sed sufficere naturam cōparationis in promtu habere. Nam qui eā his dialecticalibus institutis cognouerit, ipsamet in propositione oculatissime sensum contemplabitur. Secundo assero, si expositionem quæ postulauerit. Sufficientissime per tertiam exponentē declarari. Scilicet Petrus est magis doctus, quā Paulus. Quæ potest esse: vt clarior sit: hypothetica. Nam cum exponibilis sit cathegorica: merito exponens erit hypothetica, vt sit apertior ac cristallo multo perlucidior. Scilicet Petrus est magis doctus, quam est Paullus: In qua vna formalissimè omnia illa tria exprimuntur. s. Petrum esse doctum, & Paullum itidem, & Petrum excellere Paullum. Tertium affirmo, illam tertiam negatiuam exponentē non esse quoquo pacto idoneā: quæ tamen est apud plerosque frequens. Vt pote ipsa exponibili intricatior. Tum quòd est negatiua, ac proinde per affirmātē improbanda: tum quòd illæ particulæ ita, sicut, rursus sunt exponibiles (vt ipsimet fatētur) easque per alias multas exponunt. Magnus certe, & maxime inutilis labor. Multo conducibilius iudico natura comparationis retēta propositiones ipsas absq; expositione vsurpari. Quæ dubio procul conditiones proportione quadam in cōparatiuis modalibus obseruādæ sunt. Vt Ioannes possibiliter est doctior Illefonso, sat est id esse possibile, quam quam aut neuter nunc viuat, aut vterque insipientia laboret. Verum in cæteris modalibus (quod iā lectione præcedenti tetigimus) impossibilitas, vel contingentia, aut necessitas non appellat, nisi super positiuum. Itaque ampliat singulos terminos: appellat autē iuper excessum. Vnde huius: angelus impossibiliter est sapientior deo: non est sensus, impossibiliter angelum pollere sapiētia, aut deum: sed tantum præstantiam esse impossibilem: quòd vero extrema habeant possibiliter positiuum, nec affirmat, nec negat. At de negatiuis, cum negatio reddat sensum oppositum & omnia diruat: sequitur: vt sit vera propria in comparatione, sat esse, quodlibet illorum trium deficiat. Nempe si nec ambobus, vel alteri positiuum congruat, aut in eo æquētur: vt Ioannes non est cæcior Petro. Nam si vt cœcior foret, requiritur ambos esse cœcos, negabitur vere, si alter visu non careat.

¶ PRAETER quæ omnia solū superest, in superlatiuis aduertere dupliciter solere sumi: positiuè. s. & negatiuè. Nam aliud, nempe non rectè poni nisi inter eiusdem res generis vt Aristoteles est græcorum sapientissimus: Cicero latinorum eloquentissimus, ex grammatica supponimus.) Positiuè exponitur per suum comparatiuum: vt Salomon omnium sapientissimus (id est) sapientior cæteris. D. Thomas doctorum eruditissimus (id est) cæteris eruditior, ac doctior Negatiuè sumtum reddit hunc sensum: nullus eum excellit. Positiuè captum affirmat, eum cæteros antecellere, negatiue à nemine præstari. Vnde cùm in aliquot virtutibus, ac dotibus pares aliqui sint: de quolibet dicetur superlatiuum negatiuè, de nemine cum veritate positiuè. Vltimo notato, huiusce tales enunciationes, Aristotiles est sapientissimus græcorum, & similes, non exigere singulis græcis vulgi fæcibus, ac ioralibus sapientiam, quæ est positiuum, competere, sed cunctis: qui inter græcos sapientum nomine censentur, Aristotilem antestare. Vt pote inter quos comparatio fiat, non inter imperitissimæ multitudinis vulgus, ac plebem. Hactenus de comparatiuis, ac demum de omnibus exponibilibus.

EXPLICIT LIBER QVARtus Summularum.

LIBER QVINTVS SVMMVLARUM, Petri Hiſpani de Syllogiſmo.

Caput primum.

TEXTVS.

PROPOSITIO eſt oratio affirmatiua, vel negatiua alicuius, de aliquo, vel alicuius ab aliquo. Terminus eſt, in quem reſoluitur propoſitio, vt in ſubiectum, & prædicatum. Syllogiſmus eſt oratio, in qua quibuſdam poſitis, & conceſsis neceſſe eſt, aliud accidere per ea, quæ poſita ſunt: vt omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal: ergo omnis homo eſt ſubſtantia. Omnis autem ſyllogiſmus cõſtat ex tribus terminis, & ex tribus propoſitionibus: duabus in antecedenti affixis, tertia in concluſione. Sed priorum præmiſſarũ prima vocatur maior: ſecunda minor. Terminorum vero trium (ex quibus cõſtari, diximus ſyllogiſmum) alter vocatur medium: ſcilicet qui bis ſumitur in præmiſsis: alter maior extremitas, ille, qui eſt alterum extremum à medio in maiori: tertius minor extremitas. Alterum extremũ, ſcilicet à medio in minori.

Lectio prima.

OMNIS SCIENTIA, omniſq; diſciplina in obiecti ſui tradenda notitia perſiſtit. Obiectum autem dialecticæ (vt in operis exordio innuimus) eſt modus ſciendi. Ipſa enim vniuerſale inſtrumentum ſcientiarum eſt docens modos, tradensque media, quibus omnes generaliter adquirantur. Modus autem ſciendi eſt definitio, diuiſio, & argumẽtatio: quæ ſygillatim in ſecũdo libro definimus. At nunc ſcire conducibile eſt, eandem eſſe prorſus facultatem magnam, & quã paruam vocant dialecticam: quinimo paruam ad logicam Ariſtotelis ad eundam introductionum officio fungi. Qua in re magna deceptio eſt, aut omnem modum ſciendi exactum in ſummlis tradere, vel vt omnis exactè tradatur, exigere. Eo potius ingenio iſthæc partes mihi diuiſæ videntur: vt argumentationem præcipue. Petrus Hiſpanus ſuis compilationibus amplexus fuerit, cæteris membris ad logicam vſque relictis. Quod optima ratione (vt animum induxi) per motus

effecisse mihi visus est. Nâquid aptius commodiusue, inuenibus ex cûctis dialecticalibus doctrinis propinaret, quâ quod in vocibus principaliter consistit, & à rerum contemplatione (argumento nimium deficili) maxime abstratum & sepositum esset. Et quidem inter omnes modos, argumentatio minus ab rerû tractatu, atq; peritia pendet, vt pote pura forma, artificiosaque compositio vocum. Definitio vero, ac diuisio multum ad rerum naturas attinent. S. genus, speciem, differentiam, integrum demum prædicabilium, ac prædicamentorum opusculum. Quod Porphirius fructum sui operis insinuans. Vtilis (inquit) tractatus, & ad definitiones constituendas, diuisiones faciendas: vt pote quæ ex genere, & differentia ex immediato non ex mediato, quæ sine prædicabilibus, ac prædicamentis assequi conari, isthmum perfodere, & ventos (quod aiunt) verberare. Natura autem syllogismi, ita est ab omni rerum cognitione, remota, vt quemadmodum, suauis concentus, & harmonia absque significatione câtus percipitur, atq; delectat: ita ille rebus importatis etiam ignoratis optime intelligatur. Hanc docendi methodum Petrus Hispanus prudéter sequutus ea suis resolutionibus tradidit, quæ ad argumenti naturam exprimendam magnopere conferebant. Quem nos (vt par erat) nostris commentarijs imitati sumus, arguendi regulas, atq; præcepta dumtaxat explicando. Cætera, quæ definitiones, ac diuisiones concernebant, in logicâ reijciendo. Hunc scopum nobis ab principio constituentes, operæpretium facturus arbitror. siquem tramitem hucusque tenui, inspiciendum referâ: vt faciliorem gradum, ad ea, quæ hoc vltimo libro perlustranda supersunt, faciamus Cum argumentatio primo ex terminis, deinde ex propositionibus proxime vnciatur, decuit ante omnia de his sermonem inire: quod primo, & secundo libro (ni fallor) absoluimus. Tertium autem, & quartum in regulis quibusdam veritatis, & falsitatis cognoscendæ expendimus. Siquidem oppositionis, conuersionis, æquippollentiarum tractatus huc spectat, vt cuiuique obiectæ propositionis veritatê facilius, vel ex opposita, aut conuertente, aut æquipollente venemur Et ne quid prætermitteretur, quod nostra scire referret, modaliû, & exponibilium sensum, ac intelligentiam patefecimus, vt nulla foret tam obstrusa propositionis sententia, quæ dialectico non esset peruia atq; in promtu posita. Quibus (vt commodius iudicaui) transcursis: super est, ad argumêtationis definitionem, eiuiq; partes pertractandas accedamus.

¶ NEC ME præterit in secundo libro argumêtum definisse. Oportebat enim ne eius materiæ ieiuni dialectici hucusque remanerent. Quia ab principio necessario cuncta ad vtramque partem argumentaturi erât. At nunc velut in proprio fonte potati, vberius rem ex hauriemus. Igitur argumentum (si nominis etymologiam inspectes) artificiosum inuentum est, seu ingeniosa ratio ad aliquid concludendum adinuenta. Vt si furiosum patrem ne filium exhæredem scribat, suadeas, rationem, qua velut fune detineas, efficacem excogitas, amorê, scilicet parentum erga filios & studium commune illis thezauros cumulandi naturale, item appetitum relinquêdi superstitem successorem, non similem sibi modo aut æqualem, verum quantum potest, honoratiorem. Hæc congregas: sed inuenta, priusquam arte disponantur, & ingenio, desformia ac inuisa sunt, sicuti materialia in aceruum cumulumq; congesta. Vnde tantum refert sine dialectica ratiocinari, vel cum arte discurrere, quantum inter materialia coherêtia, & eadê in parietes, ac tecta disposita distat. Ex illis ergo rebus docet dialectica, qua forma, & methodo rationes graues condas, & ad persuadendum efficaces. Vt omnis pater natura propellente filijs opes congerit, vt post eius obitum viuere, possint: vnde cô tra naturam iudicaberis hunc filium tua substantia defraudare. Cum autem duo argumêtum claudat, res. s. eius materiam, & ordinê rerum, ac dispositionem, qua prior apparatur, nostra tantummodo forma iuuenes docere, interest, qua postmodû in omni doctrina philosophiæ scitè versentur.

¶ ARGVMENTATIO igitur est oratio, in qua ex vno infertur aliud. Vnde iam non pro ratione ad concludendum solûmodo, quæ solet vocari antecedens, sed pro ex vtraq; parte aggregato de sumitur. Quæ quidem argumentatio in quatuor species distribuitur, in exemplum, enthimema, inductionê ac syllogismum. Tametsi diuisio non vsquequaq; vniuoca sit, nec æqualiter natura diuisi singula perfruantur. Primo exemplo communiter definitiones probantur: & tamen (vt aiunt) definitiones non probantur, sed prosupponuntur, nô ergo exemplum exacte

argu-

argumentatio, aut probatio est. Definis hominem esse animal rationale, subiungis: vt Petrus, quoddam genus probationis est, li, Petrus. Inducitur etiam ad suadendum exemplum: vt si instares, oportere etiam blæsum, atq; balbutientem conciones frequentare, & adhiberes in exemplum Dæmosthenē, qui viu, & laboriosa exercitatione nomen excellentis oratoris inter græcos promeritus est: quem maiorem tamen in modum natura exconcionibus abigebat. Is autem arguendi modus singullarissimus est Rhætorū. Quia & singulare ipsum semper est, & singulare tātummodo infert: & singula singulis euētibus accommodanda sunt. Quæ vniuersa ad oratoriam artem attingunt. Nam versatur circa singularia, nempe circa actiones, & iudicia nostra. Deinde sequitur inductio: cuius arbitror satis secundo libro meminisse. Necessarium enim & ex vsu arbitrati sumus, eius illo in loco notitiam inducere: quòd eius vsus frequens est & admodum dialecticis conducibilis, tum ad suppositiones terminorum perpendendas, tum ad oppositiones in sectādas, ac demū ad omnem fere veritatis, ac falsitatis examinationem, de quibus in hac sommularum disciplina omnis, ac perpetuus est sermo. Tertia species est Enthimema syllogismus, scilicet truncatus, concisus, ac mutilus: constans ex duabus propositionibus, cū tres exigat illationis vis. De quo, simul & de syllogismo integro in præsenti libro tractabimus.

¶ VERVM prius contra hanc argumentationem argumentum est. Multo plures species hactenus argumentandi vidimus: cum nec omnes adhuc viderimus, tantum abest, omnes quatuor exsistere. Nam à diuiso ad diuisionem, à definitione ad definitum: à cōoeribus, à conditionali, cum positione antecedentis ad positionem consequentis: ab exponibili ad exponentes. Hi omnes loci argumentandi, quos per operis discursum sparsimus, nulla illarum species videntur. Respondeto, omnia huiusmodi loca ad has quatuor species, directè, vel indirectè, expresse, aut virtualiter reduci: quemadmodum in metaphisica omnes propositiones quoquo pacto scibiles in prima principia Condicionalis immediate reducitur ad enthimema. Vt homo est animal, ergo si Petrus est homo, Petrus est animal. Ab diuiso ad diuisionem in syllogismum, vt est animal, ergo rationale, vel irrationale. Sic, omne animal est rationale, vel irrationale, sed hoc est animal ergo. Quod & in cæteris experiri licebit. Si qui vero loci ad syllogismum immediatè dirigi non valent, dirigentur saltem medijs consequentijs, vel in virtute illarum tenebunt. Quinimo diuisio (si strictim loquimur) tantum est bimembris: scilicet vt omnis modus arguendi sit inductio, aut syllogismus: dummodo vtrumq; mēbrū virtute vel formaliter intelligatur. Nam exēplum reducitur ad Inductionem, & Enthimema nullo negocio ad syllogismum. Cuius distinctionis sufficientia ex nostra ipsorum natura, qua ex anima & corpore coalescimus, diriuatur. Cum autem corpus ad animam sicut ad formam excellentem ordinetur, bonum autem eximium atq; præstantissimum animæ sit cognitio, & cognitionis perfectio, existimandum est corpus de se plurimum ad intelligendum conferre: cuius caussa tot cognoscentibus virtutibus ornatur, & viget; nēpe vt intellectui ad suum finem assequendum & frugi esse, & inseruire possit. Omnis autē cognitio corporis est singularium, intellectus autem vniuersalium (vt expertēria magistra didiscimus, & exemplis facile docetur.

¶ INDVCTIO ergo est modus arguēdi sensibilis, & corporeus, quo vtitur intellectus cum corpus ad suos peragendos discursus assumit, eius vtens famulitio, & obsequio. Vnde ex multis singularibus sensu perceptis ipse sua natiua ingenitaq; virtute colligit vniuersale. Hæc est vis & natura Inductionis primeua, ab singularibus. s. ad vniuersale progressio. Syllogismus autem opus est omnino intellectus, in quo ex vniuersalibus ad vniuersalia procedimus, vel ad singularia delabimur. Vnde cum duplex nobis ad cognoscendum sit à natura trames, nempe sensus, & intellectus: duplicem par est, speciem arguendi in genere fore, iudicemus, etsi multipliciter vnaquæq; postmodum variari possit. Ex quibus ordo & series etiam harum specierum colligitur: Nam sicut nihil est in intellectu, quin antea fuerit in sensu, à quo omnis nostra cognitio primordia ducit. Inductio, quæ sensu peragitur, origo quædam est, & principium (vt Aristo. 6. Ethi testatur) Syllogismi. Nā Syllogismi præmissæ, de quibus sæpe rursus syllogismus haberi non potest, Inductione probantur. Quid? quòd dupliciter res à nobis cognoscitur, à priori, & à posteriori (de qua re in posterioribus fuse acturi sumus)

ab effectu.s.vel à caussa. Vt hominem esse risibilem, vel quia videmus eum ridere, vel quia caussam risibilitatis, videlicet admirationem cognoscimus. Et ignem esse calefactiuum, vel quia calefacit, hoc est ab effectu vel quòd eius naturam illã qualitatẽ exigere, deprehẽdimus. Hismodis cognitionis præsens distinctio accommodatur. Siquidem syllogismus ad res per caussam cognoscendas omnino deseruit: Inductio ad attingendas per effectum apptissima est. Quæcumque enim sensu percipimus, ea sunt, quæ ex caussis occultis manifeste sequntur: quas proinde velut signis quibusdam produnt, atque detegunt. Igitur inductionis notitia iam præsupposita syllogismus hic pertractetur. Nãdum eius naturã patefacimus Enthimematis diffinitio obiter splendescet.

¶ SYLLOGISMI vero tractatũ, quia animus est quãtũ præstiterint vires, cũ Petro Hispano eum omnibus suis numeris perficere (etiam si illius textum parum mutauerimus) tribus partibus absoluemus. Primo dicemus, quid sit syllogismus, & quotuplex: Secundo vis eius, robur, & mẽsura subijcietur, tertio loco nonnullis argumẽtis, quæ in prima & secunda parte dicta fuerint (vt moris est) examinabuntur. Credendum est enim non minus referre nosse, quid in hac parte non rectè, sed fraudulẽter fiat: quàm quid absque defectu exerceatur. Syllogismus itaque est argumẽtatio, in qua quibusdam positis, & concessis, necesse est aliud accidere præter ea, quæ posita sunt. Isthæc autem diffinitio haud exactè intelligitur, nisi quæ sint partes materiales Syllogismi cognoscimus, vt pote ex quibus ad naturã Syllogismi percipiendam magnum emolumentum venamur. At syllogismus (quod sæpe in culcamus) componitur primo ex orationibus, mox orationes ex terminis: Ideo primam huius libri lineam Auctor de propositionibus fecit: secundam protinus de terminis. Propositio (inquit) est oratio alicuius de aliquo, vel alicuius ab àliquo, vniuersalis, vel particularis, Hoc ipsummet exordium formaliter est Aristotilis eisdem verbis libros priorum, (vbi naturam Syllogismi ponit) exordientis. Verumtamen isthæc haud exacta propositionis descriptio est. sed quædam dictorum cõmoda, oportunàque repetitio. Nã quid propositio? quid affirmatiua? quid negatiua? quid vniuersalis? quid demum particularis? (quorum hæc sententia meminit) iam multis ventilatum est.

¶ ATQVE eodẽ sensu & quod sequitur, accipiendum arbitror, nempe terminus est, in quem resoluitur propositio, vt in subiectũ, & prædicatum. Propositio constat ex terminis, velut ex partibus, & vnum quodque resoluitur in suas partes, vt homo in animam, & corpus, corpus rursus in elementa, quòd ex illis compaginetur. Sed quare cõstringit, ac coarctat in subiectũ & prædicatum? nunquid copula non est terminus, vel propositionis pars? Non est isthæc absoluta definitio termini: sed termino conuenit, quatenus præsens syllogismi consideratio postulat. Tribus in locis terminorum sermonẽ hactenus protulimus. Videlicet in primo libro, vbi eius naturã absolute toto libro descripsimus: in principio etiam secundi libri eundem continuare visi sumus, nomen & verbum disputantes. At iam non simpliciter de termino ibi, sed vt partes principales erant propositionis. Ideo innumeros terminos ab huius materiæ consideratione seiunximus: vt pote qui nec nomina erãt, nec verba. Tertio demum in præsenti proprietatem termini tangimus: quatenus arti syllogisticæ subseruit. Et ideo opus est nõ omnibus terminis hæc descripsio conueniat, tantum abest inconueniens fore, aliquibus disconueniat. Et nihilominus hìc secundum etymologiam describitur. Est enim velut finis quidam & limes propositionis prædicatũ & subiectum, vnde & merito vocantur extrema. Quia ergo huiusmodi extrema inter cæteros terminos peculiarem respectum habẽt in syllogismum, illis tãtum descriptio absq; iniuria conuenit, reliquis competet definitio principio operis posita quæ tamẽ est illorum propria, & adæquata.

¶ QVIBVS suppositis aduerte, quòd cum syllogismus cõstet primo ex ꝓpositionibus, & propositiones ex terminis, non promiscue ex quibus vis, nec quomodolibet, temere propositiones hæ aut termini disponũtur: sed ingeniosa certe dispositionis structura, & certo vtriusque numero, in quo quantum à cæteris argumẽtis syllogismus differat, apparere incipit. Syllogismus itaque componitur ex tribus tantum propositionibus, & ipsæ propositiones ex tribus dũtaxat terminis, vt omnis homo est animal: Petrus est homo: ergo Petrus est animal. In quo solummodo tres termini iacent, quatenus hic terminus consideratur:

scilicet

Scilicet vt extremum prædicatum vel subiectum, qui sunt hic: homo animal, & Petrus: ex his orationes conflatas offendes. Igitur hæc est syllogismi cognitio, nosse sane qualiter illi tres combinentur termini, vt totidem resultent propositiones, quas inconsequentia, sine crimine disponas. Admirabile profectò inuentum hominum. Primo duæ propositiones, quæ in antecedenti semper collocantur, tribus terminis, claudi nō possunt, nisi alter repetatur, vt repetitione quatuor requisita extrema fiant. Is ergo trium, qui in præmissis reassumptus est, medium est, & vocatur in syllogismo, cuius magna semper ratio habēda est. Vt pote princeps pars, ac præstantissima, omnium fundamentum, & clauis syllogismi, & velutí cor animalis, à quo omnis illi vita procedit: & in quē proinde quouis syllogismo proposito conniciendi sunt protinus oculi. Vt in exēplo adducto li, homo, qui erat subiectū maioris, & prædicatū minoris, qui ea de causa potissimum medium vocatur: quod extra mitates & secū, & inter se vniat, & velot medium contineat. In maiori enim coniungitur semper cum altera, & in minori cum reliqua: ex cuius copulatione medij cum extremitatibus, (vt exponemus) sequitur in consequenti conexio extremitatum inter se. Reliqui duo termini (quos hactenus extremitates appellauimus) repetuntur, in conclusione. Sic mirabili ingenio & compendio, ex tribus terminis repetitis fiunt, omni nugatione seclusa sex extrema, & tres propositiones: quæ quemadmodum simplices termini, ita propriam nomenclaturam sortiuntur. Nam prima in antecedenis locata vocatur maior: secūda eiusdem antecedētis pars, minor: tertia est cōclusio. Et quidem prima est maior, eo quod vniuersalior, & minorem in se continens, saltem in affirmatiuis, quorum ratio & natura nobis principaliter habenda est. Minor estvti maioris coarctatio eam ad conclusionē particularem inferendam trabens. Sicut causa particularis in naturalibus virtutem superioris efficientis ad particularem effectum producendum applicat. Sed quæris, quonam signo maior & minor dignoscentur? Nam situs vel scripturæ aut prolationis nō est sufficiēs: cum sæpe apud philosophos transponantur. Apud doctos, ac eruditos ipsa est vtriusque notitia. Maior anim se statim sua vniuersalitate prodit. At nouitijs vero (donec ad altiores disciplinas tranleant,) manifestius aliud signum, quam ipse situs dari, non potest.

¶ CIRCA HOS tres terminos obseruandū, est quod de extremis oppositionibus obseruandum tradidimus. Scilicet debere esse eosdem re, significatione, ac voce. Re, ne sint æquiuoci vllí eorum, aut (quod idem ast (æquiuocè sumti: vt si dicas omnis canis est latrabilis, sidus est canis, ergo sidus est latrabilis, non valet: quia medium accipitur æquiuoce. Item hic, omnis mus est animal, mus est syllaba: ergo syllaba est animal. Nam mediū & si vniuocus sit, accipitur tamen æquiuoce, quoniā suppositio materialis, & formalis, & & simplex variant acceptionis vniuocationem. Vnde & is non tenet, omnis homo currit, homo est species, ergo species currit. Itaque non tan respiciendum est, an vllus termínus sit æquiuocus, quàm vtrum æquiuoce capiatur. Quod quando fieri potest, dignum est aduertatur. Medium ex tribus tantum in antecedenti æquiuoce sumi potest: vt quod repetitur: & tunc crimē illud com reliquis, circa medium commissis (de quibus postea agemus) vocatur intrinsecum: vt pote quod intra antecedens exsistat. Reliqui duo non nisi in conclusione sumentur æquiuoce, vbi solummodo repetuntur. Adhæc debent esse idēre, & apparētia, significatione, (inquam) & voce, vt sint ad conuincendum apti, atque potetes. Vnde oon valet omnis petra est insensibilis, saxum est lapis: licet saxum & lapis sint synonymi. Nec is, omnis gladius percutit, mucro est ensis: ergo mucro vulnerat, quamquā gladius, ensis, percutit, vulnerat, synonymiex sistant. Tres ergo debent esse realiter & formaliter: vt omnis fraus auferator, & consequentia ad concludendum coutumacem efficax sit.

¶ IN CONTRARIVM horum est, primo, quòd in hoc silogismo, cuiuslibet hominis equus currit, Petrus est homo, ergo equus Petri currit, sunt quatoor termini. I. hominis, equus, Petrus, currit, ergo non necesse est, tantum sint tres. Respondetur quatuor esse terminos non intelligi simplices, cum possint esse complexi, sed tres esse totalas seu extrema. Li hominis equus facit reoera voum subiectum, sicut & nonnumquam est complexū prædicatum, vt omne animal est viuens sensibile, omnis homo rationalis est animal, ergo omnis homo rationalis est viuens sensibile, nō sunt in hoc syllogismo nisi tres termini, quod inferius fusius explicabitur: cum

apperuerimus licere aliquando addere aliquid medio in altera præmissarum, & quid de addito sit agendum.

¶ SECVNDO Rhetores assignant quinq; partes syllogismo. i. propositioné, & propositionis probationem, assumptioné, & assumptionis probationem, & conclusionem, quomodo ergo nos tantum tres syllogismi partes esse sensimus. At nihil mirum diuersa, immo opposita professi, diuersa præcepta tradant. Est autem tam propium Rhetorum orationem verbis ac sententijs dilatare, quam nostrum inigrum concludere. Praterea nos rem formalius, ac verius attingentes non vocamus partes syllogismi partium probationes: quibus ex illis quinq; subductis nostræ dumtaxat tres remanere videntur. Huiusmodi vero distincta partium supputatio prouenit ex differenti stylo procedendi. Illi enim quorum est orationem quantú potuerint facundè protendere, proferunt primo maiorem: quam magno illico verborum apparatu corroborant: mox emmittunt minorem, quam pluribus communiunt: postremo longa peroratione, ac periodo multa denuo addentes concludunt. Dialectici vero integrum statim syllogismum proponút, deinde si quæ pars probationem postulat, repetendo probant. Quod inde meo iudicio efficitur, quód oratores de rebus singularibus, & contingentibus tractantes, vtuntur in discursu rationibus dubijs, sæpe suspiciosis, nunquam vltra apparentibus. Ideo opus habent ex templo inspectata responsione confirmare: ne si nuda ratiocinatio proferretur frigida omnino appareret. Philosophi vero homines tales plerumq; adhibent rationes: vt proprijs viribus se se tueantur.

Lectio secunda.

HAE SVNT PARTES materiales syllogismi. Quibus cognitis facile diffinitio patet. i. est consequétia formalis, in qua quibusdam positis, & concessis necesse est, aliud accidere, per ea, quæ posita sunt. Sed dices hanc diffinitionem, & inductioni, & cæteris modis arguendi pariter cóuenire: in quibus dato antecedenti sequitur etiam conclusio. Præterea quid opus est concedantur in antecedenti posita, vt dicatur in diffinitione positis, & concessis numquid & si non admittantur, proximus syllogismus nó valebit. Ad primum respondetur, hanc diffinitionem esse magistralé, & nihilominus sufficienté & boná. Primo genus ipsum, scilicet cósequétia form alis separat illú ab Inductione & multis alijs consequétia speciebus. Ferli positis, & cócessis ab Enthimemate, & alijs quibus non quadam, sed quoddam ponitur: & demum positis, & concessis, cum intelligatur dispositus, forma, & figura (de quibus dicere iam aggredimur) sequitur ab omnibus sufficienter syllogismus. Quem si magis concisè ac strictè diffinire velis, his verbis existimo perficeres. Est consequentia formalis, in qua virtute connexionis medij cum extremitatibus, sequitur connexio extremitatum inter se se. In qua (vt cóstat) integrú syllogismi ædificium, & mirabilis structura materialium insinuatur.

¶ AD secundum, si cócessis, & si nó penitus necessario, rationabiliter positú est. Siquidé particula subsequés, necesse est aliud accidere, nó modo significat cóclusioné inferri, sed cóclusioné concedi, ad quod necesse est antecedens concedatur. Quod auctor iuuenés de modo respondendi apud logicos cóntexto instrués fecisse, videtur. Ná duplex est modus arguendi vtilis, si proprijs locis teneatur. Primo ad aliquá conclusioné probandam adducitur ratio, vel ex causa confecta, vel ab effectu adducta, de quibus argumétis facultas est iudicandi respódenti. S. sint ne vera, an falsa. Vt si probaretur, virum probum maxime sui amatoré esse, auctoritate primo, deinde ratione, sic. Impius odit animá suam (vt dicit psaltes,) ergo probus diligit se. Adhæc, vir iustus desiderat, quæritque sibi multo maiora, veriora; bona, q́; improbus, ergo iustus est maxime amator sui, cú amor sit velle bonú amato. His argumétis respódés perpédit protinus an posita vera sint, vel dubia, amphibolica, & si quid in antecedés dubij vel falsi reperit, illic vel negando, vel distinguendo sistit. Quòd si veræ præmissæ adducuntur, superest conclusioné trutinetur: an cum defectu, & fraude vel plane & strato calle inferatur. Is modus arguédi est proprius & philosophorú, & theologorum. Est enim grauis, eruditus, ac naturalis. Alio pacto solet probatio induci cú examine illationis à principio: maxime cum ostéditur vel possibilitas, vel necessitas, vel impossibilitas, aut repugnantia propositionis. Vt si probaretur huius possibilitas: tantum Petrus viuit, sic. Bene sequitur, oés homines

præter

Præter Petri mortui sunt, ergo solus Petrus viuit, antecedens est possibile, ergo & consequens. De quo modo arguendi videntur omnes illæ regulæ intelligendæ: quas capite con ditionalium posuimus. Videlicet si consequẽtia est bona & antecedens est verum, consequens est verum, si bene sequitur, & consequens impossibile, antecedens est impossibile, & similes. Vt pote in quibus respondenti bonitas illationis prius perpendenda obijcitur. Is modus est proprissimus dialecticorum, quorum non est res differere, sed consequentias disputare, cuius proinde apud eos frequens vsus est, quo consequtionis efficacia virtus, infirmitas discutitur. Quo tñ inter philosophos erebro vti, & ridiculosum esset, & valde incongruũ. Vt quorum seriosus conatus in notitia rerum humanarum ac diuinarum exhaurienda impendendus est, in examinatione consequentiarum expenderetur. In dialectica optimum est consilium is modus exerceatur. Vt perpetuo (quod est eorũ mos) dialectici in probatione consequẽtiæ versentur; in exteras vero, ac grauiores disciplinas aut nũquam, aut raro introducatur. Author ergo summularum sic definitionem confecit, vt in ea vtriusq; responsionis consuetæ dialecticos admoneret. Ideo dixit positis & concessis.

¶ SED NVNC iam tempus est singularius ac expressius quæ dispositio est hæc dicamus, trium terminorum, quæ cõnexio hactenus tã celebrata. De quo prius dicemus, quid syllogismus in genere postulet, postmodũ de eadem re operosius dictum, cum ad singulas eius species peruentum fuerit. Primo de medio vti principaliori dicimus, debere esse totale extremũ in altera præmissarum. Quia si extremũ in neutra est, ambas reperiemus ad inferendum inhabiles. Tot erunt termini, vt nulla certa ratione in consequenti coheræãt. Vt hæc, cuiuslibet hominis equus est codex, & cuius libet hominis seruus est ethiops, si genitiuus est medium (vt pote in antecedens iteratus) nullam conclusionem forma syllogista inferunt. At è contra non requiritur in vtraq; sit totale extremum. Potest enim impugne secũ in altera quid admittere, cũ quo totale vnũ extremũ constituat. Vt cuiuslibet hominis equus currit, Petrus est homo, ergo Petri equus currit. Id tamen summopere cauendũ est, ne ratione additi de aliquo mediũ verificetur, de quo sine illo non verificabatur in altera, vbi erat totale extremum. Necesse est enim æqua lancea vtrobiq; sumatur: non magis extensum aut restrictum, sed summa æquabilitate eius suppositiones adæquẽtur. Quo circa is non est sillogismus: nulla materia est homo, Petrus est materia & forma, ergo non est homo. Siquidem additum forma facit materiam de Petro verificabilem, de qua sola non verificaretur. Et istæ sunt pariter inhabiles, nullus vir probus afficit contumelia inimicum, iste homo est viri probi mãcipiũ, ergo iste homo nõ afficit cõtumeliã inimicum. Nam viri probi mancipium verificatur de aliquo, de quo non vir probus. Idem in copulatiuis & disiunctiuis. Vt nullum animal est lapis, omne saxum est animal vel substantia, ergo nullum saxum est lapis vel substantia. At si additum non efficit, vt medium verificetur de aliquo: de quo non vbi est totale extremum, nihil tunc periculi aut formidinis est. Vt omnis vis fortis est magnanimus, socrates est vir fortis & sapiens, ergo est magnanimus & sapiens. Cuius documentiratio est, quòd cum medium sit quasi basis silogismi, debet esse maxime vniforme, & in quo nulla sit varietas, sed summa potius æqualitas. Vnde & generaliter (etiam si nihil medio adcopuletur) necessum est, vt ipsum eadem ampliatione & suppositione extremitatibus cohereat. Nam si conclusionis extrema coherent virtute suæ connexionis cum medio, par est, vt æque sumptum ambobus in antecedens iũgatur. Quoniam si quæ foret inæqualitas aut disparitas copulationis medij, faciet consequentis compositionem claudicare. Quia accidere potest, vt ratione illius aut extensionis medij in maiori conueniat cum extremo correspondenti, & disconueniat cum altero in alia propositione locato. Quæ nionrum ratio constabit, quàm euidens, ac firma est, cum vis & robur silogismi vnde sumatur, exposuerimus.

¶ QVOD si dispensationẽ generalis hæc constitutio patitur, vt hic omne animal possibiliter est albũ, coruũ est animal, ergo possibiliter est albũ, vbi li animal in maiori ampliatur, nõ itidẽ & in minori; & hic, omnis homo erit albus, Petrus est homo, ergo Petrus erit albus. Regula tamẽ hoc pacto est inflexibilis. s. vt vbi mediũ nõ distribuitur, nõ accipiatur pro pluribus, quàm vbi distributum est. Vt nõ sequitur: õe animal est homo, leo possibiliter est animal ergo leo possibiliter est homo.

Nam

Nam animal vbi non distribuitur, stat magis ample. Et secundo, quòd vbi altera præmissarum fuerit negatiua (vt sæpe contingit) in affirmatiua siue distribuatur, siue non distribuatur, nullatenus, debet magis extensè quam in negatiua supponere, nec minus restrictè. Semper enim id inuenitur esse vitium atq; defectus. Et ideo generaliter obseruandum est, vt in affirmante, negatiuæ ambitum non excedat. Vnde hæ sunt inhabiles, nullus equus currit, omnis equus possibiliter est albus, ergo album possibiliter currit.

¶ Itaq; medium debet esse totale extremum saltem in altera præmissarum: in reliqua & si quid secum admittat, non debet ratione illius de pluribus verificari, quā vbi totale extremū existit. In cuius expositione obiter adiecimus, vt etiam si nulla sit prorsus additio, supponatur æque in vtraque, vel saltem vbi non distribuitur, non se ad plura extendat, quam distributum extendebatur.

¶ EXIGIT secundo dispositio medij, vt in altera vel ambabus cōplete distribuatur. Complete vero distribui est, primo vt nō dependenter ab resolutione aliqua sincathegorematica. Quare hæ sunt inhabiles. Possibiliter omne animal est homo, leo est animal. Sed indiuisa bene sequitur. Omne animal possibiliter est homo, leo est animal, ergo leo possibiliter est homo. At si admittuntur propositiones inconiunctæ de prædicato distributo, is valet. Homo est omne album, lapis est album, ergo lapis est homo. Nam similis dependentia prædicati à subiecto sufficientiam distributionis medij non tollit. Distribui demū incomplete est, vt secundum illam acceptionem non supponat pro omnibus. Quare hæ sunt habiles, omnis homo albꝰ currit, Petrus est homo albus ergo Petrus currit. Hic vero Adam fuit omnis homo, & Plato fuit homo, ergo Plato Adam fuit, non valet. Quia omnis homo supponit dependenter ab tempore determinato copulæ. Diximus in vna vel ambabus. Quia si medium est copulatum, sat est, vnaqueq; pars seorsim in singulis præmissis distribuatur. Vt omnis homo & equus est sensibilis, omne animal est homo & quilibet equus, ergo omne animal est sensibile. Tertio obseruetur, ne medium intret conclusionē. Quia conclusio est extremitatum connexio ex connexione medij proueniens: vnde non debet ingredi. Aliàs ipsa sola conclusio foret integer syllogismus: vt pote continens medium & extrema. Quamquam ad euitandum aliquem logicalem defectum potest in angulo consequentis collocari. Vt omnis cōsequentia est bona vel mala, omnis consequētia est propositio, præmissæ rite dispositæ nō possunt, nisi medium intret, recte quicquam inferre. Sic, ergo propositio in quantum consequentia, est bona, vel mala. Quia sine reduplicatione consequens est falsum. s. ergo propositio est bona vel mala, itidem omnis motus est actio, & omnis motus est passio, ergo actio in quantum motus, est passio.

¶ CIRCA extremitates præter vniuocationem quam (vt diximus) necessario habituræ sunt, id tantū superest, obseruetur: vt sint totalia extrema in præmissis, & etiam in cōclusione, nisi quid cum medio se teneat in antecedens, quod debet inferri. Ratio huius documenti est alia regula non minus vniuersalis, nec celebris. Nempe non debere concludi, nisi quæ erant in antecedēs demto medio. vnde cum in antecedens medium tātummodo ac extremitates collocarentur (nisi quid medio foret additum) non superest quod cōcludi possit, nisi duplex extremitas. Concluduntur autem hac forma. Maior extremitas eodem casu, quo erat medium in minori, & minor extremitas, quo erat medium in maiori. Itaq; sequntur extrema in conclusione: causa medij ordine cōmutatos: idemq; ordo seruatur in addito medij, si quod est concludendum, quātum ad hoc: quòd si est cum medio maioris, infertur cum minori extremitate: & si cum medio minoris erat, coniungitur cū maiori extremitate. Quòd manifestissime appositis exemplis intelligitur. Vt cuiuslibet hominis equus currit, Petrus est homo: Petrus minor extremitas, concluditur in genitiuo, in quo est medium minoris. Scilicet ergo Petri equus est animal. Et hìc, quilibet homo est animal, Brunellus est omnis equus: maior extremitas animal, immittatur casum medij minoris: sic collocatur in genitiuo: ergo Brunellus est animalis equus. Hac forma in consequentia tantū ea omnia concluduntur præter medium, quæ erant in antecedenti. Vnde necessario extremitates erunt totalia extrema tam in antecedens: quam consequens, nisi additum aliquod fuerit medio, quod vicibus cōmutatis, & certa ratione extremitatibus in conclusione consuitur. Igitur hæc cōtextura partium, & hæc omnium terminorū mutua cohærentia, & colligatio est admirabilis

bilis ac ingenioſa compoſitio ſyllogiſmi. Ipſa ſcilicet trium terminorum,&totidem propoſitionũ artificioſa diſpoſitio. Habemus itaq; & quæ ſit materia ꝓpinqua,& remota ſyllogiſmi,quid forma,quæq; definitio.

Caput ſecundo.

TEXTVS.

FIGVRA EST ordinatio trium terminorũ, ſecundum debitam ſubiectionem,& prædicationem: quæ fit tribus modis. Nam ſi medium ſubijcitur in vna,& prædicatur in altera eſt prima figura. Vt omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal:ergo omnis homo eſt ſubſtãtia. Quando medium in vtraq; prædicatur, eſt ſecũda. Vt nullus lapis eſt animal omnis homo eſt animal: ergo nullus homo eſt lapis. Tertia eſt, ſi medium ſubijcitur in ambabꝰ præmiſsis. Vt omnis homo eſt animal, omnis homo eſt ſubſtantia:ergo ſubſtantia eſt animal.

MODVS eſt ordinatio duarum propoſitionum in debita quantitate & qualitate. Debita quantitas eſt,vt adminus altera præmiſſarum ſit vniuerſalis:poſſunt autem ambæ eſſe vniuerſales. Debita qualitas eſt,vt vna ad minus ſit affirmatiua, ambæ tamen poſſunt eſſe affirmatiuæ. Vode tales Dantur regulæ vniuerſales cuilibet modo, & figuræ. Prima: ex puris particularibus nihil ſequitur. Secunda:ex puris negatiuis nihil ſequitur. Tertia: ſi aliqua præmiſſa fuerit particularis, itidem & concluſio,& ſi altera fuerit negatiua, ſimilis inferatur concluſio. Hæc autem illatio fit dupliciter,directe.ſ. & indirectè. Quãdo maior extremitas prædicatur de minori in concluſione,concluditur directe: quando vero minor de maiori,in directe.

Lectio Vnica.

ILLA EST SYLLOGISmi natura, quam cap. ſuperiori aperoimus,ſed quemadmodum natura animãtis eſt viuens ſenſibile, ſupra quod ſingula in orbe reperta quid addunt, vt homo rationale, equus,hinibile,leo,rugibile, ita ſyllogiſmo vſu venit,quia eſt velut animal vniuerſale quoddam multis ſpeciebus. Igitur de ſyllogiſmo hactenus pertractatum, nunc de eius ſpeciebꝰ,vbi & materia,& notitia,prior perficitur. Multiplicat autem, & conſtituit ſyllogiſmũ, in ſpecie modus, & figura. Hæc eſt diſpoſitio trium terminorũ, & maxime medij in ſubijciendo,& prædicando. Modus autem diſpoſitio propoſitionum. Itaq; figura eſt circa materiam remotam, modus circa propinquam. Syllogiſmus in commum habet, vt medium connectatur extremitatibus,figura eſt,vt cõglutinetur in ratione ſubiecti, & prædicati. Diſpoſitio autem huiuſmodi poteſt, eſſe triplex.ſ.vt ſit,vel ſubiectum vnius, & prædicatum alterius. Vt omnis bomo eſt animal, Petrus eſt homo. Et eſt prima, & princeps omnium: vt pote cæteris ad diſccurrendum, & concludendum accommodatior. A cuius idcirco medij diſpoſitione terminus ſumtus in omnifigura medium appellatur. Habet enim proprie medij ſitum. Quia ſubijcitur vni extremitatũ, & ꝓdicatur de altera. Et vtriuſq; conditionem obtinet, licet alia etiam ratione vniuerſaliori,(vt diximus,)tale nuncupetur. Scilicet quòd & in ſe extrema coniungebat,ac inter ſeſe eadem in conſequenti. Si vero in ambabus prædicatur,eſt ſecũda. Vt nullus bomo eſt lapis,omne ſaxum eſt lapis: ergo nullus homo eſt ſaxos. Si vero vtrobiq; ſubijcitur,eſt tertia. Vt omnis color eſt qualitas, nullus color eſt ſubſtantia,ergo qualitas non eſt ſubſtantia. Antipophora obijcies, ſecũda potius erat prima vocanda. Quæ dignior eo videtur,quòd medium vtrobiq; prædicetur,quod eſt præſtantius. Dicendũ, quòd

etſi

etsi sublimius sit prædicati, quam subjici: me-
dium tamen multo conformius est, vt in me-
dio cōsistat, & vices alternet. Nec respicien-
dū est, qui de se sit excelsius, sed quid vnicui-
q; conuenientius. Et ideo prima figura in ra
tione syllogismi præstat cunctis: quia mediū
aptissime in ea collocatur. Modus autem est
dispositio, ac exigentia quantitatis, & qualita
tis propositionū. Nam cū tres requirātur: hu-
cuiq, quantæ, & quales esse debeant, non est
traditum. Igitur quid in singulis requiratur,
postmodum dicemus: nunc quid in omnibus
opus sit, expandamus. Debita quātitas est, vt
saltem vna sit vniuersalis: & debita qualitas,
vt vna saltem adminus sit negatiua. Ex quo
duæ regulæ textuales eliciuntur. Nēpe nec
ex puris particularibus, neq; ex puris negati-
uis quidquam sequi.

¶ PRO QVARVM notitia aduerte,
quòd duplex est Syllogismus, alter de medio
communi, alter de medio singulari, qui expo
sitorius appellatur. Vt Petrus est homo, &
Petrus currit: ergo homo currit. Prior est no
bilior, qui ad disciplinas comparandas accom
modatur: expositorius non tam intellectua-
lis, quam sensualis Syllogismus, seu sensibus
expositus est. Vtpote in singularia constitu-
tus, de quo proinde postmodum sermo re-
uertetur. Nunc hæc tota doctrina de priori
Syllogismo intelligitur. In his ergo vna salcē
debet esse vniuersalis, nec ex ambabus singu
laribus quicquam infertur. At singularē pro-
positionem in arte Syllogistica dupliciter es-
se contigit: primo, quæ. 2. libri diffinita
est, in qua subijcitur terminus communis abs
q; signo vniuersali distributus, vel cum signo
particulari modificatus, vel sine vllo prorsus
signo, vbi & indiffinitas conclusimus. Alio
modo accipitur propositio particularis, vbi
nō distribuitur mediū, etiā si subiectū distri-
buatur. Vt hic, omnis homo est animal, om-
nis leo est animal, cum ambæ sint de se vni-
uersales, quantū ad inferendū syllogistice am
bæ particulares sunt. Quoniam in neutra me
diū distribuitur. Vnde si inferres, ergo leo est
homo, non valeret, quia ex puris particulari-
bus particularitate medij, nihil sequitur. Vtra
q; acceptione in hoc quinto libro vtimur pro
miscuè. Primo hæc regula, vt saltem vna de-
beat esse vniuersalis, intelligitur vtraque v-
niuersalitate. Scilicet quod debet absolute v-
niuersalis esse, & mediū distribui. Caussam hu
ius cū de distributione medij tractaretur, ex-

plicuimus. Qualitas est, vt saltē altera sit affir
matiua. Nam cum in negatiuis extremitas de
medio negetur, vel mediū de extremitate, ni
hil ex ambab9 negatiuis poterit colligi. Quia
ex hoc, quòd duo nō sunt vnū tertium, nec de
ducitur inter se, aut esse, vel nō esse. Quid. n.
inferes ex hoc, quòd Petrus & Paullus sigilla
tim nō sunt lapis? necesse est ergo, si ex cōne-
xione medij cum extremitatibus cōclusio in
ferēda est, altera sit affirmatiua. Cū quo. 1. &
2. regula explicata est. Tertia & . 4. sunt de
cōclusione, sicut priores erant de antecedēti.

¶ PRO quarū notitia cōsiderato, quòd que
madmodū diximus copulatiuā sequi debilio-
rē partem, ita nunc de cōclusione. Nempe se-
qui semper debiliorē partē antecedentis. Nā
cum duplex sit eius pars, contingit, vt altera
sit vniuersalis, altera particularis, altera affir
matiua, altera negatiua, altera possibilis, alte
ra impossibilis, altera necessaria, altera cōtin
gens, altera scita, altera opinata. & cum con-
clusio ex cōnexione præmissarum inferatur,
est dialecticorū axioma semper conclusionē
infirmiori parti antecedenti responsurā. Lā-
guidior est opinio quā scientia, fides quā opi-
nio, contingens quā necessaria; impossibilis,
quā possibilis, negatiua quā affirmatiua, parti
cularis, quā vniuersalis. Vnde si ex præmissis
altera est negatiua, cōclusio erit negās, si alte
ra particularis, & cōclusio. Ex quo axiomate
quidā locus generalis arguēdi progreditur. s.
si cōsequētia est bona, & altera pars antece-
dētis est cōtingens, vel credita, vel opinata,
vel quid debile, & inferius inter qualitates ꝓ
positionibus cōpetētes excepta falsitate, (ex
qua sequitur verū) cōclusio plerūq; talis erit.
Alia ratio etiā illarum regularū est, atq; pro-
prior, nēpe quòd si altera est particularis, &
cōclusio vniuersalis, argumētabimur (vt plu-
rimū) à nō distributo ad distributū, & si vna
præmissarū est negatiua, cū in ea fiat separa-
tio medij ab altera extremitate, nō potest ex
hoc, quòd separatur extremitas à medio, col
ligi cōueniat cū altera. Sed potius quia altera
extremitas cōcordat cū medio (vt dicit affir
matiua) decerpitur, quòd extremitates disiū
gātur. Sic necessario debet pariter esse negati
ua. At est valde attēdēdū quādo ꝓpositiones
sunt negatiuæ: quia sæpi9 reuera affirmatiua:
apparet negatiua. Nā valet ois color cōtingē
ter nō est qualitas, omnis albedo contingen-
ter non est color: ergo omnis albedo con-
tingenter non est qualitas: quia omnes sunt
affir

affirmantes,(vt patet,)ex modalibus, tamet si formalis negatio inferatur. Siquidem idem est contingenter quicquam esse, vel facere, & non esse, vel facere. Vnde & ex affirmatiuis infertur conclusio negatiua in hoc argumento, omne viuens cõtingenter est album, omne animal possibiliter est viuens: ergo omne animal contingenter, non est album. Etenim conclusio est velut premissæ, affirmatiua. Idem in copulis mixtis: vt omne animal est, vel non fuit coloratum, homo est & nõ fuit animal, ergo homo est vel non fuit coloratũ. Idem in exclusiuis quia includunt affirmationem, & negationem: valet. Tantum homo non est irrationalis, tantũ homo non est brutum, ergo brutum est irrationale. Vnde signanter dictum est, quòd ex puris negatiuis nihil sequitur, omnes autem hæ præmissæ non sunt pure negantes. Et ideo non includũtur ipsa regula. Vltimo tandem notandum dupliciter inferri conclusionem, directe, & indirecte. Cum maior extremitas est prædicatum in conclusione directe concluditur: quod maximè reffert pro notitia modorum, quos sæpe nullum aliud discrimen diuersos reddit, nisi rectitudo concludendi. Quibus quidem in genere documentis suppositis superest ad figuras speciales, earumq; modos enucleandos composito gradu accedamus.

Cap. 3. De prima figura.

TEXTVS.

PRIMA FIGURA habet nouẽ modos: modus autem (vt diximus) est debita dispositio quantitatis, & qualitatis trium propositionum Syllogismi. Qualitas autem, & quantitas denotatur in nominibus modorum his quatuor vocalibus. a. e. i. o. Alpha significat vniuersalem affirmatiuam. E, vniuersalem negatiuam. I, particularem affirmatiuã. O, particularem negatiuam. Modi igitur nouẽ sic nominantur Barbara, Celarem, Darij, Ferio, Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapesmo. Frisesomorum.

VT plurimum vnum quodque nomen clauditur tribus Syllabis: & omnes tres priores constant semper tribus illarum quattuor vocalium. Igitur tres priores syllabæ solũmodo significant, si quæ fuerint plures, gratia carminis adiectæ sunt. Et ex tribus prima representat maiorem Syllogismi, secunda minorem, tertia conclusionem. Præterea ex his nouem modis, quattuor priores concludunt directè, quinq; indirecte. Barbara constat ex duabus vniuersalibus affirmatiuis, vniuersalem affirmatiuã directe cõcludentibus. Vt omne corpus est substantia, omne viuens est corpus, ergo omne viuens est substantia. Celarent constat ex maiori vniuersali negatiua, & minori vniuersali affirmatiua: negatiuam vniuersalẽ directe concludens. Vt nullum animal est lapis, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. Darij tertius modus constat ex maiori vniuersali affirmatiua. & minore particularem affirmatiuam directè concludentibus: vt omne animal est substantia; quidã homo est animal, ergo quidam homo est substãtia. Ferio quartus modus constat ex maiore vniuersali negatiua, & minori particulari affirmatiua: particularẽ negatiuam directe concludentibus: vt, nullum animal est lapis: quidã homo est animal: ergo quidam homo non est lapis. Baralipton quintus modus constat ex duabus vniuersalibus affirmatiuis: particularem affirmatiuam indirecte concludentibus: vt, omne animal est substantia: omnis homo est animal: ergo quædã substantia est homo. Et reducitur ad primũ modum primæ figuræ per conuersionem cõclusionis per accidens. Celantes sextus modus constat ex maiore vniuersali negatiua: & minore vniuersali affirmatiua: vniuersalem negatiuam indirectè concludentibus: vt, nullum animal est lapis: omnis homo est animal: ergo nullus lapis est

est homo. Et reducitur ad secundum modū primæ figuræ conclusione conuersa simpliciter. Dabis septimus modus constat ex maiore vniuersali affirmatiua: & minori particulari affirmatiua: particularem affirmatiuam indirecte concludentibus; vt omne animal est substantia: quidā homo est animal. ergo quedam substātia est homo. Et reducitur ad tertium modum primæ figuræ, conclusione conuersa simpliciter. Fapesmo octauus modus constat ex maiore vniuersali affirmatiua, & minore vniuersali negatiua: particularem negatiuam indirectè concludentibus: vt, omne animal est substantia, nullus lapis est animal: ergo quedam substantia non est lapis. Et reducitur ad quartum modū primæ figuræ: maiore conuersa per accidens: & minore simpliciter: & per transpositionem præmissarum. Frisesomorum nonus modus constat ex maiore particulari affirmatiua: & minore vniuersali negatiua: particularem negatiuam indirectè concludentibus: vt, quoddam animal est substātia, nullus lapis est animal: ergo quædam substātia non est lapis. Et reducitur iste modus ad quartum modū primæ figuræ maiore & minore conuersis simpliciter: & per transpositionem præmissarum.

Lectio vnica.

PRIORE MEDIETATE textus præsupposita, vt pote nullius expositionis, sed lectionis indigentis: pro notitia alteriꝰ clariori aduerte. Quòd Petrus hispanus breuitatis (vt decebat) amator sub eodem modo comprehendit subalternatam conclusionem, sub quo subalternātē. Vnde, Barbara, concludens vniuersalem affirmatiuam, concludit etiam particularem affirmatiuam subalternatam illius.

Vnde is Syllogismꝰ, omne animal est corpus omnis homo est animal, ergo homo est corpus est in barbara. Illæ enim præmisse cōcludunt hanc, omnis homo est corpus subalternantem illius. Quod quarta ratione fecerit patet intuenti: cum in conclusione propria vniuersali subalternanti contineatur actu ipsa subalternata, essetq; modum specialem ad eam inferendam constituere, verba profundere. Et potuisset etiam maiori compedio, vti, (vt in calce lectionis dicemus.) Igitur quamquam in textu modi seorsum disserun tur, omnes tamē certo ordine, ac ratione colligūtur. Duæ enim propositiones nō possunt ita penes quantitatem: & qualitatem variari, vt plures modi, quam nouem colligantur. Ideo hi tantummodo collecti sunt. Quod (vt constet) aduertendum est, quòd quadrifariā mutatur duarum quantitas propositionum. Nam ambæ vel sunt vniuersales, vel particolares, aut mistæ. Prima vniuersalis, & secunda particularis, vel è cōuerso. Quarum quælibet combinatio rursus penes qualitatem diuersa fit quadtupliciter. Sic quatuor quater sumta fiunt sexdecim combinationes: ex quibus vtiles, & cōmodæ tantū nouem repertæ sunt. Quod semel pro omnibꝰ figuris exponamus.

¶ PRIMA IN quantitate conglutinatio sunt duæ vniuersales, si sunt affirmatiuæ producunt vniuersalem affirmatiuam in Barbara: & particularem affirmatinam, in qua prior peraccidens conuertebatur, in Baralipton. Plures inferre non potest. Si ambæ sunt negatiuæ, cum ex negatiuis nihil inferatur, coniugatio est inutilis. Si vero prima est affirmatiua, secunda negatiua, vt omne animal est substantia, nullus lapis est aoimal, tātum possunt particularem negatiuam indirectè conconcludere. Quia si directe concluderēt, pro grederemur ex parte maioris extremitatis à non distributo ad distributum. Sic generatur Fapesmo, Propter eâdem rationem nō concludit vniuersalem negatiuam. Si autem contra, maior est vniuersalis negatiua, & minor vniuersalis affirmatiua, vt nullum corpus est spiritus, omne animal est corpus, est combinatio multum fœcunda Nam potest germinare vniuersalem negatiuam directè, vt, ergo nullom animal est spiritos. Sic nascitur Celarent. Et potest exire etiam vniuersalis pariter negatiua indirectè, vt conuertens illios, nullus spiritus est animal. ita producitur Celantes. De subalternis harum negatiuis non opus est, seorsum meminisse Cum supra generali præceptione constitutum nobis sit, sub eodem modo subalternatam contineri, quo subalternās eius infertur. Itaq; exprima coagmentatione. s. duabus vniuersalibus pænes qualitatem variatis emanant quinq; modi, s. Barbara, Celarēt, Celantes, Baralipton, Fapesmo. Secunda combinatio. s. vt ambæ sint particulares, cum alijs quatuor penes qualitatem ex ea consurgentibus sunt prorsus infrugiferæ. quia ex puris particularibus cuiuslibet qualitatis, nihil deducitur. Si vero maior est vniuer-

vniuersalis & minor particularis(quæ est tertia coniugatio,penes quantitatem)tunc si an bæ sunt affirmatiuæ, vt omnis homo est rationalis,Petrus est homo: concludunt particularem affirmatiuam directè. Vnde consurgit,Darij,& indirectè eandem in Dabitis,plures concludere non queunt. Quia necessario conclusio deber esse,& particularis sicut altera præmissarum per regulam, & affirmatiua: quales sunt ambæ præmissæ. Si vero vtraq; est negatiua nihil.Si prima affirmatiua,& secunda negatiua : vt omne animal est viuens, arbor non est animal:directè cõcludere non possunt:quia argumentaretur ex parte maioris extremitatis à non distributo ad distributum,nec indirectè,quia ex parte minoris extremitatis cõmitteretur idem defectus. Si vero maior est negatiua, & minor affirmatiua: vt nullus equus est arbor,Brunelus est equus concludunt directè particularem negatiuam per regulas superiores. Sic gignitur Ferin quartus modus perfectus.Indirectè, concludere non valent,quia exparte minoris extremitatis fieret consecutio,à non distributo ad distributum.Hactenus de tertia combinatione quantitatis.

¶QVARTA est,si maior fuerit particularis,& minor vniuersalis.Tunc si ambæ affirmant, sunt incapaces:quia medium nullibi distribuitur. Vt pote quod est prædicatum minoris vniuersalis, & maioris particularis subiectum.Si negant à fortiori erunt ineptæ. Si maior est affirmatiua,& minor negatiua,tũc concludunt indirectè particularem negatiuã vt animal est viuens, nulla arbor est animal: ergo viuens non est arbor. Sicsit, Frisesomorum.Directè concludere non queunt (vt constat intuenti) si vero maior est negatiua, & minor affirmatiua , medium in neutra distributionem habet , & sic sunt inconcinæ & insufficientes. Ecce ex sedecim combinationibus,quas hactenus perlustrauimus,tantum nouem vtiles reperimus.Scilicet,Barbara,Celarent,Darij,Ferio,Baraplipton,Celãtes,Dabitis,Fapesmo,Frisesomorum. Sed duo sunt apprime consideranda:nempe posse ad minorem numerum modos primæ figuræ facilè, ac verè redigi.Nam omnis modus concludẽs propositionem aptam, vt cõuertatur simpliciter,quales sunt vniuersalis negatiua & particularis affirmatiua:necesse est, inferat & cõuersam,& conuertentem.Sic Celantes sopitur in celarent,Dabitis obruetur in darij.Qui mino & Baralipton in Barbara inuoluetur. Quia infetunt præmissæ conuersam eius. Vt quemadmodum inferens sub alternantem infert pariter idem numero & subalternatam, ita fieret in conuertentibus. Nisi quod sunt quædã propositiones huiusmodi, quæ obscurè nimis ac difficulter conuertuntur simpliciter.Scilicet, de extrinseco tempore , & vbi aliqua est appellatio maxime modi modalis, (vt proprio in loco conuersionum adnotauimus.) Ob id prudenter Petrus Hispanus separatim hos modos cõnumerauit. Secundò animaduertito , esse propositiones in dupliciti differentia,alias vsitatas,quibus & in communi conuictu, ac tractatione reipublicæ, & in disciplinarum adquisitione vtimur: de quibus dumtaxat auctor(vt decebat) in hoc syllogismorum tratatu disserit: Aliæ sunt inconsuetæ,ac pænè barbaræ: vt cum prædicatum in affirmatiua distribuitur, vt homo est omne animal,vel cum in negatiua(vt illi arbitrãtur)non distribuitur,Vt Petrus homo nõ est. Ex quibus aliquæ combinationes valide formari possunt : quas velut inutiles merito nos exclusimus. V.g.si maior est particularis affirmatiua,& minor vniuersalis affirmatiua,nihil (vt supra falsi sumus)infertur, quia medium nullibi distribuitur:at si sunt incõsuetæ distribuetur, vtriq;. Et sic ablato defectu inferent: vt animal est sensibile, & omnis homo est omne animal,ergo omnis homo est sensibilis. Idem est à parte conclusionis. Vt cum maior est vniuersalis affirmatiua, & minor particularis negatiua:vt omne animal est quantum, lapis non est animal,diximus,erat inutilis,cũ nec indirectè nec directè sine defectu inferre posset à non distributo ad distributum : at si conclusio est inconsueta,infert vtroq; modo, scilicet lapis quantum non est, vel quantum lapis non est. Sed nos auctoris prudentiam imitari debemus, atq; sobrietatem, numquã Syllogismos,nisi ex propositionibus consuetis ac congruentibus formando.

Caput quartum, De secunda Figura.

TEXTVS.

DE SECVNDA figura, tales dantur regulæ. Maiori exsistenti particulari nihil sequitur. Secūda ex puris affirmatiuis, nihil sequitur. Tertia est precedentium appendix. Semper in secūda figura conclusio est negatiua. Secūda figura habet quatuor modos. Cesare, Camestres, Festino, Baroco. Cesare constat ex duabus præmissis maiori vniuersali negatiua, & minori vniuersali affirmatiua, vniuersalem negatiuā directe concludentibus. Vt nullus lapis est animal, omnis hō est animal: ergo nullus homo est lapis. Per hanc formā constant ex vocalibus, reliqui. Omnes. n. cōcludunt directe.

CAMESTRES secundus modus cōstat ex maiori vniuersali affirmatiua: & minori vniuersali negatiua: vniuersalem negatiuam directe concludentibus: vt, omnis homo est animal: nullus lapis est animal: ergo nullus lapis est homo. Et reducitur iste modus ad secundum modum primæ figuræ: minori & cōclusione conuersis simpliciter: & per transpositionem præmissarum. Festino tertius modus constat ex maiore vniuersali negatiua: & minori particulari affirmatiua: particularem negatiuam directæ concludentibus: vt, nullus lapis est animal: quidam homo est animal. ergo quidam homo non est lapis. Et reducitur iste modus ad quartum modum primæ figuræ maiore conuersa simpliciter. Baroco quartus modus constat ex maiore vniuersali affirmatiua: & minori particulari negatiua. particularem negatiuam directe concludentibus. vt omnis homo est animal: quidam lapis non est animal: ergo quidam lapis non est homo. Et reducitur ad primum modum primæ figure per impossibile. Reducere autem per impossibile est ex opposito conclusionis cum altera præmissarum inferre oppositum alterius præmisse. Sumatur enim oppositum conclusionis, scilicet omnis lapis est homo, cum hac maiori, omnis homo est animal, & arguatur sic, omnis homo est animal: omnis lapis est homo. ergo omnis lapis est animal. Que conclusio est contradictoria minoris.

Lectio Vnica.

CVM SECVNDA FIGVRA medium habeat in ambabus prædicatum. & medium in omni figura necessario distribuendum sit, sequitur non debere vnquam esse ambas præmissas affirmatiuas. Quia in similibus si sunt consuetæ, nunquàm prædicatum distribuitur, ergo necesse est altera præmissarum sit negatiua, & per consequens conclusio (vt postulat regula generalis præcedens.) Vnde omnis modus huius figuræ constat & ex præmissa aliqua, & conclusione negatiuis: vt patet singulos discurrenti. In propositionibus vero inusitatis possunt quidem syllogismi secundæ figuræ, ex puris affirmatiuis reperiri: sed id nostra nō refert. Ex quibus infertur prima regula textus: nempe maiori exsistente particulari nihil sequitur. Quia subiectum maioris, quod tunc non distribuitur, debet esse prædicatum conclusionis quæ cum semper debeat esse negatiua, distribuitur. Sic argumentaremur cum defectu distributionis. Quo circa si indirecte inferres, teneret. Vt homo nō est color, omnis albedo est color, ergo homo non est albedo. Sed Petrus Hispanus nullum modum nec in secunda, nec in tertia figura indirecte cōcludentem, sed tantū in prima cōstituit: quos tamen si quis pone revoluerit, minime obsistāt. Quatuor vero ab auctore positi, eadē ratione, & via qua præcedentes primæ figuræ, colliguntur. Supposito, namq; debere semper directe concludi: tantum hos quatuor ex sexdecim combinationibus commodas, & frugiferas offendes. Et rationi statim arridet: vt sic nec affirmatiuæ ambæ, nec negatiuæ possint,

fint,nec maiori exfiftenti particulari, multo plures combinationes hicq; prius euanefcât. Vbi fere omnes modi concīugendi inuenie-bautur prodeffe.

Cap. 5. De tertia Figura.

TEXTVS.

DE TERTIA Figura tales dantur regulæ. Minori exiftenti negatiua nihil. Secunda. Conclufio femper eft particularis. Sunt autem huius figuræ fex modi, fcilicet Darapti, Felapton, Difamis, Datifi, Bocardo, Ferifon.

DARAPTI PRIMVS MODVS conftat ex maiori vniuerfali affirmatiua, & minori vniuerfali affirmatiua, particularem affirmatiuam directe concludentibus, vt, omnis homo eft fuftantia, omnis homo eft animal, ergo quoddam animal eft fubftantia. Et reducitur ad tertium modum primæ figuræ minori conuerfa per accidens. Felapton fecundus modus conftat ex maiori vniuerfali negatiua, & minori vniuerfali affirmatiua, particularem negatiuam directe concludentibus, vt, nullus homo eft lapis, omnis homo eft animal, ergo aliquod animal nõ eft lapis. Et reducitur ad quartum modum primæ figuræ minore conuerfa per accidens. Difamis tertius modus conftat ex maiori particulari affirmatiua, & minori vniuerfali affirmatiua, particularem affirmatiuā directe cõcludentibus, vt, quidam homo eft fubftantia, omnis homo eft animal, ergo quoddā animal eft fubftantia. Et reducitur ad tertium modū primæ figuræ maiori & minori cõuerfis fimpliciter, & per tranfpofitionem præmiffarū. Datifi quartus modus conftat ex maiori vniuerfali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua, particularem affirmatiuam directe concludentibus, vt, omnis homo eft fuftātia, quidā homo eft animal, ergo quoddā animal eft fubftantia. Et reducitur ifte modus ad tertium modum primæ figuræ minori conuerfa fimpliciter. Bocardo quinctus modus conftat ex maiori particulari negatiua, & minori vniuerfali affirmatiua, particularem negatiuam directe concludentibus, vt, quidam homo nõ eft lapis, omnis homo eft animal, ergo quoddam animal nõ eft lapis. Et reducitur ad primū modum primæ figuræ per impofsibile. Sumatur enim oppofitum contradictorium cõclufionis cum minori, & inferatur oppofitū maioris, vt, omne animal eft lapis, omnis homo eft animal, ergo omnis homo eftlapis. Ferifon fextus modus cõftat ex maiori vniuerfali negatiua & minori particulari affirmatiua, particularé negatiuam directe concludētibus, vt, nullus homo eft lapis, quidam homo eft animal, ergo quoddam animal non eft lapis. Et reducitur ad quartum modum primæ figoræ minori conuerfa fimpliciter.

Lectio vnica.

REGVLARVM CAVSsam', & fundamentum natura tertiæ figuræ præfefert. Nam com medium debeat effe vtrobiq; fubiectum, fi minor eft, negatiua, maior affirmatiua (nam negatiua effe pariter non poteft,) non habebit prædicatū diftributū, & tamen neceffe eft illud inconfequenti diftribuatur, cum conclufio debeat effe negatiua. Atq; ex eadem radice & fonte oritur, neceffe fore, conclufionem effe particularé. Quia non poterit minor extremitas diftribui, fi minor propofitio debet effe affirmatiua, cuius proinde ꝑdicatū non diftribuetur.

Caput fextum.

TEXTVS.

VIS AVTEM & robur fyllogifmorum ex triplici capite cōftat. Primo quòd eft per fe cōpertū effe idem interfe quæcumq; funt eadē formaliter vni tertio. Quod eft cōnexio medij. Cum extremitatibus Syllogifmi.

HOC FVNDAMENTVM ſubſeruit dici de omni affirmatiuis. Secundo quia dici de omni eſt nihil ſubſumere ſubſubiecto, de quo non dicatur prædicatum, & dici de nullo, vt de omni ſubſumto ſubſubiecto, negetur prædicatum. Tertio pro modis imperfectis, circa quod eſt aduertendum, quod cum omnes modi ſint decem & nouem tribus verſibus cōtenti. ſ. barbara. Celarent, Darij, Ferio, Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapeſmo, Frileſomorum, Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Baroco, Darapti, Felapton, Diſamis, Datiſi, Bocardo, Ferison. Quatuor tantum priores ſunt perfecti, reliqui dicuntur imperfecti (id eſt) non æquè efficaces, ac euidentes. Perfecti ſunt barbara, Celarent, Darij, Ferio. Et quia omne imperfectum reducitur ad perfectum & regulam per illud capit, hinc eſt, quod omnes modi imperfecti, tā primæ figuræ, quā ceterarum figurarum referuntur ad illos quatuor, qui incipiunt aliqua harum conſonantium. B. C. D. F. quibus reliqui etiam inceptant vniuerſi. Omnes ergo inchoantes litera. B. reducuntur ad barbara. Vt ſunt Baralipton primæ figuræ, Baroco ſecundæ, Bocardo tertiæ. Quorum vero initialis eſt. C. ad Celarent. Vt ſunt Celantes, Celare, Cameſtres. Incipientes vero. D. trahūtur ad Darij. Qui ſunt Dabitis, Darapti, Diſamis, Datiſi. In. F. autem inchoantes ad Ferio. ſ. Fapeſmo, Freſeſomorum, Feſtino, Ferison. Itaq; præter vocales tres priores etiam literæ initiatiuæ ſortiuntur in his nominibus ſignificationem. Reducuntur autem huiuſmodi modi dupliciter. ſ. aut per impoſsibile, aut per cōuerſionē alicuius propoſitionis. Quod quādo fieri debeat his litteris edocetur. S. P. M. C. nam. S. ſignificat propoſitionem ſignatā per vocalem præcedentem ſe immediate cōuerti ſimpliciter. P. vero per accidēs vbilibet modorum imperfectorum eſt. Litera. M. ſignificat tranſmutādas eſſe in cōuerſiones præmiſſas, hoc eſt, vt maior fiat minor, & è conuerſo. Sed vniuerſale præceptum eſt, vt vbicūq; fuerit. C. non initiatiuum, inſinuet talem modum reddi non per conuerſionem, ſed per impoſsibile, ſunt autem hi inter omnes tantum duo. ſ. bocardo, & Baroco.

Lectio ſecunda.

COGNITA SYLLOGISMI compoſitione, ac natura conducibile fore arbitror, ſi quid ſit eius vis, & robur, manifeſtemus, & quanta illi vtilitas inſit reſeremus. Nam velut compertiſsimum eſſe exiſtimamus, inter omnes cōſequētiarum cohortes Syllogiſmos efficaciores, atq; viribus multum præſtare. Ideo merito quæret quiſq; vnde bitumine tā tenaci hi tres requiſiti termini ferruminentur, & conglutinentur, vt diſiungi, & diſpalari cōnexio nullatenus queat? Eſt autem huius roboris triplex fundamentum. Primum, quòd quæcumq; ſunt eadē vni tertio, formaliter, ſunt eadem inter ſe. Quod maxime Syllogiſmum expoſitorium corroborat. Nā regula non eſt inuiolabilis, niſi ſint eadem vni tertio ſingulari. Quod tertiū cum ſit medium Syllogiſmi, cōſtat Syllogiſmo expoſitorio principaliter obſecundare. Quod inferius palam conſpiciemus. Pro intelligentia reliquorum Syllogiſmis de medio cōmuni deſeruientium ſcito, oportere aliquot conſtituere, habereq; regulas, quibus ipſos Syllogiſmos examinemus, & cognoſcamus, quò perfectiores ſint. Probatio autem eorum bipartitur. Nā omnes modi ſunt in duplici differentia, alij perfecti, alij imperfecti. Siquidē (licet omnium argumentorum primas Syllogiſmus obtineat) non id obſtat, quominus inter eos huius primatus gradum reperiamus. Vt quanquam omnes conſequentiæ formales exiſtant, haud omnes tamen id æqualiter præſeferunt, nec tam euidentes ſinguli appareant, quin euidentia maiori ab alio vinci, atque ſuperari poſsint. Sunt autem perfectiſsimi omnium (quod ſenſu planè conſtat) priores quatuor Barbara, Celarent, Darij, Ferio, duo affirmatiui, duo negatiui, reliqui omnes imperfecti. Primi ita apertè, ac neceſſario, cōcludunt, vt ne hebetiſsimi ingenij homo, & quod dicitur, aſinus ad lyram quātumuis pervicax, ceruicoſus ſit, illationi inficiat eat. Qui proinde velut excellētiores, ac clariores mēſura ſunt & trutina cæterorum. Quod & euidenti ratione, & experientia magiſtra patet. Nam prima figura cæteris figuris ob aptiorē ſitum medij magis ſplēdeſcit, vbi euidētius extremitatū glutinus ex eorū cōnexione cum medio relucet, quando quidē prædicatur de vna, & ſubijcitur alteri: quo ſibi medium extrema connectit In ſecunda nō ita apparet. Quòd quia prædicatur de ambobus, inter ſe extremitates conueniant, cū videantur us animal, & quodlibet genus de duabus & pluribus ſpeciebus inter ſe re ipſa differentibus prædicati.

cari. Maxime cū oporteat in ſecunda figura, de altera ſemper mediū negetur. Sine cōtro uerſia itaq; prima figura claritate ac euidentia ſuperat, & excedit reliquas. In qua tamen priores modi excelluot. Etenim hic in Papeſmo, omne animal eſt ſubſtantia, nullus lapis eſt animal, ergo ſubſtātia non eſt lapis, haud æquè euidenter, ac iſte de Ferio concludit, nullus lapis eſt animal, aliqua ſubſtantia eſt lapis, ergo aliqua ſubſtantia non eſt animal.

¶ CVM ERGO inter modos quidā ſint perfecti, quidam imperfecti, examinatio genuina eſt, vt imperfecti, cum maiori euidētia quā ſecum afferunt, opus fuerit, ad perfectos reducantur. Qui enim rectè & apertè reduci potuerint, conuincuntur ſane inculpabiles, ac legitimi. Nam (vt habetur in textu) omne im perfectum reducitur ad perfectum & perq; illud perpenditur. Sed ipſi perfecti regulātur quibuſdam principijs. ſ. dici de omni, & dici de nullo. Hac arte efficiet quis, vt omnes Syllogiſmi ſint euidētiſsimi, ac perfectiſsimi. Nā cum imperfecti trahantur ad perfectos, nulla eſt conſequentia: quæ in altera perfectorum collocari non poſsit. Ingenium ſtimitur plurimum ſublime: & ſtudiū omni lauda dignisſimū. Pro cuius ampliori notitia notato, duo in quouis ubiecto Syllogiſmo inueſtigatione animaduerſioneq; indigere. Primum bonitas eſt conſequētiæ: an ſalſiq; crimine inferatur, examinatio dialecticorum propria. Vt pote quorū munus eſt, argumentationis naturam, vimq; docere. Quorū arbitrio illationis examen, atq; reſolutio deferenda ſunt. Cum aūt conſequutionis fidelitas conſtiterit, ſupereſt, an præmiſſæ ſint veræ perpendere. vtriūq; enim, & cōſequutio fidelis, & veritas antecedētis ad concluſionem probandā opus eſt. Hāc autem poſteriorem controuerſiam aliarum eſt diſciplinarum cumpoſere. Non quòd dialectica ad confirmiſe reſolutionem multa nō præſtet prorſus neceſſaria (vt in poſtarioribus videbitur,) ſed quòd plerumq; ſula ſimilē cauſſam, iudiciumq; abſoluere non poſsit: poteſt autē ſine controuerſia priorem. Quantum autem hæ differant reſolutiones, probat ipſa differentia materiæ. Nam hic, omnis lapis eſt animal, omnis homo eſt lapis, ergo omnis homo eſt animal. Si de conſequentiæ virtute diſceptatur, optima eſt in Barbara poſita. Si de præmiſſarum veritate (quæ erat ſecunda reſolutio) difficultas habeatur, vtraque eſt impoſsibilis. Diſtant itaq; toto cœlo, quātumq; & ipſa illis iam diu nomina indita. Nā conſequentiæ examinatio vocatur reſolutio prioriſtica, probatio vero præmiſſarum reſolutio poſterioriſtica. Nobis autem in præſentiarū vt pote in dialectica verſantibus, prior tantummodo diſſerenda eſt. Quæ in hoc ſum matim conſiſtit, vt modi imperfecti reducantur ad primos & primi perſua principia dijudicentur. Quia ergo firmamentum reliquorū ſunt primi, hos prius ſtabiliamus.

¶ RESOLVTIO autē quæcumq; philoſophica eſt, ad id peruenire aliquid probādo: quod iam negare nemo niſi ſtultiſsimus poſſit, quod de ſe ſit euidentiſsimum cunctis & exploratiſsimum. Eſt autē omnibus nota natura propoſitionis vniuerſalis, tām affirmatiuæ, quā negatiuæ. Nā affirmatiua eſt, vbi prædicatum dicitur de omni contento ſub ſubiecto, negatiua vero vbi de nullo clauſo dicitur. Hoc autem eſt dici de omni, vt de quocumq; affirmetur ſubiectum, afferatur prædicatum. Vbi integram, ac perfectam ſtructurā Syllogiſmi affirmatiui conſpicis. Nam debet eſſe vna propoſitio vniuerſalis affirmatiua, cuius ſubiectum dicatur de contento, quod ſit in minori, & de ipſo afferatur prædicatum, quod eſt concluſio. Dici de nullo eſt, oratura vniuerſalis negatiuæ: vbi pdicatū negatur de omni cōtento ſub ſubiecto. Itaq; de quocūq; affirmatur ſubiectū, debet negari prædicatū. Vbi pariter Syllogiſmi negatiui cōpoſitionē intueris. Nēpe vniuerſalē negatiuā, & aliā affirmantē: vbi ſubiectū negantis affirmetur, & concluſionē: vbi euidē prædicatū negatur de minori extremitate. Hæc autē natura propoſitionis vniuerſalis cūctis eſt ſeipſa nullo monſtraote comperta. Vnde per hæc lucidiſsima principia quatuor modi priores iudicium ſubeūt, per dici de omni affirmatiui duo, per dici cū nullo, negatiui. Hoc pacto: ſi negatur hæc cōſequētia, omne animal eſt viuēs, omnis homo eſt animal, ergo omnis hō eſt viuens: probatur per hoc, quod in ea dicitur tectè de omni. Eſt ppoſitio vniuerſalis affirmatiua, ergo da quocūq; dicitur ſubiectū, dicitur prædicatū: ſed ſubiectum animal dicitur de homine in minori, ergo prædicatur de homine viuens. Ex quo cognoſces, quemadmodū maior propoſitio Syllogiſmi ſit virtute totus Syllogiſmus: quamq; vltra nihil ſiat, niſi quod in maiori latebat, explicare. Conſimili ingenio, & Syllogiſmus negatiuus corroboratur per dici de nullo. Etenim ſi in vniuerſali negatiua

gatiua vniuersalitet extrema separētur, constat, fore necessarium, vt de quocumq; affirmetur subiectū, negetur prædicatū. Hinc colliges, quare ex puris negatiuis nihil sequatur.

¶ CVM ERGO his principijs non dico nihil verius, sed nec euidentius, & clarius esse possit: patet a prisimam esse Normam, qua velut arce & presidio fortissime perfecti, muniantur: ac cohibeantur: quorū robur ac munimentum, imperfectorum tutamētū est vt imperfecti ad perfectos, reducantur, per eosq; probentur. Quod quo nam pacto fiat, in textu, per literarum nominum significationē liquet. Quarum vocalium significationem iā expandimus. Nunc denuo aduertendum est, quatuor modos priores exordiri semper altera quatuor priorum consonantium Alphabeti. B, C, D, F. in quibus initium capiunt etiā omnia omnium modorum nomina cuiuslibet figuræ. Vnde primum in hac parte documentum est: omnes alios modos ad hos quatuor referri, vnomquem que ad eum ex prioribus, cum quo sibi communis litera initialis est Ad Barbara, Baralipton, Baroco, Bocardo. Ad Celarent trahuntur Celantes, Cesare, Camestres. Ad Darij veniunt Dabitis, Darapti, Disamis, Datisi. Ad Ferio redigūtur, Fapesmo, Frisesomorū Festino: Felapton, Fetison.

¶ HACTENVS negocium expeditum videtur. Difficultas in modo, & arte reducēdi sita est, ac intellecta literarum significatione est pet quā plana. Duplici tramite reducūtur, nempe aut conuersione, aut per impossibile. Sūt autem quatuor literæ omnia huius artis præcepta significantes scilicet. S. P. M. C Sygma significat propositionem repræsentatam per vocalem præcedentem conuertendam esse simpliciter. Vt Frisesorum tam maior quam minor conuertuntur simpliciter. Li. P. vero vt per accidens conuertatur. M. autē vt præmissæ in reductione commutentur. Vt maior (inquam) fiat minor, & è conuersio minor maior. E. vero non initiale iubet talem modum, non per conuersionem propositionum, sed per impossibile reducendum. In his ergo modorum nominibus vocales tantum tres priores, consonantes omnes initiātes (quæ dumtaxat quatuor existunt) & hæ mediæ. C. M. P. S. significationem sortiuntur, reliquæ omnes tam literæ, q̃; syllabæ gratia compositionis adiectæ sunt. Ex quibus significātibus, ABF postreme memoriæ, vsu, ac exercitatione hæreant. Priores namq; vt pota celebriores, ac illustrioris repræsentationis illico animo insinuantur. Ad horum exercitium igitur deueniendo Celantes, & Dabitis sunt adeò similes perfectis Celarēt, & Darij, vt intactis præmissis per solam conuersionem simplicem consequentis ad perfectos refundantur Quod sygma indicat vltimam Syllabam terminans. Baralipton per solam conuersionem per accidens consequentis. Sed dices, quomodo, cum sit particularis affirmatiua, conuertenda est & per accidens, & in vniuersalem affirmatiuam, qualem exigit Barbara, ad quem trahuntur, dico quòd propositio similis particularis illata in Baralipton si per se consideretur, non commutatur in vniuersalem affirmatiuam. Quia argumentamur à nō distributo ad distributum, sed si prout est conclusio Baralipton, optime trāsformatur. quoniam ipsæ præmissæ Baralipton possunt, inferre talem vniuersalē. Enimuero sunt eædem, quæ Barbaras. Fapesmo ad Ferio maiori conuersa per accidens, & præmissis transpositis. Vt omne animal est viuens nullum saxum est animal, ergo viuens non est saxum, si sumas minorem pro maiori, & maiorem transferas per accidens, reddes hunc nullum animal est saxum, aliquod viuens est animal, ergo viuens non est saxum. Frisesomorum conuersis simpliciter ambabus præmissis, & transpositis vt albedo est color, nullus calor est albedo, ergo color non est calor, reducitur sic, nulla albedo est calor, color est albedo, ergo color non est calor. Cesare primus modus secūdæ figuræ ad Celarēt maiori conuersa simpliciter. Vt nullus homo est Angelus, omnis substantia abstracta est Angelus, ergo nulla substātia abstracta est homo, ad hūc nullus Angelus est homo, omnis substātia abstracta est Angelus, ergo nulla substantia abstracta est hoō. Sic poteris in reliquis experiri

¶ HACTENVS de reductione per conuersionē, qua certè raro opus vtierit, quo aūt modo propositiones singulæ conuertantur, proprio loco nobis excriptum est. Quo circa cum conuersio propositionis tenebras inducit, multo melius, ac tutius est per impossibile consequentiam probare. Hæc nāque reductio est vniuersalior & ad arguendū, & cōuincendū ꝓpugnatorē multo efficatior priori Fundatur autem cōmuni omnium principio quarto libro à nobis tradito. Nempe in omni bona consequentia ex opposito consequentis sequi oppositum antecedentis: cum vero

omnis

omnis Syllogiſmus tam perfectus, quàm imperfectus ſit conſequẽtia formalis, in cunctis, ex oppoſito conſequentis oppoſitum antecedentis inferetur. Hoc ſuppoſito, reductio per impoſsibile talis eſt. S. ſi ex hoc quòd negatur conſequentia; ſequitur aliquod impoſsibile. Impoſsibile autem, quod ad bonitatis conſequentiæ oſtentionem, in dialectica adduci debet, dialecticum impoſsibile eſt, vt in ſuis reſolutionibus ars intra propriós ſeſe cācellos & limites contineat. Impoſsibile autem dialecticum eſt, veritas aut duarum contradictoriarum, vel contrariarum: ad quam tamen cõcedendam negans Syllogiſmum hoc diuerticulo ad rectum tramitẽ dirigitur. Si hanc cõſequentiam Baroco, omnis equus eſt animal, arbor nõ eſt animal, ergo arbor nõ eſt equus negauerit, dicet cõſequenter dari antecedẽs verum, & conſequens falſum. Et tunc conſequentia prima oſtenditur bona eo, quòd negata, dantur duæ contradictoriæ veræ, quod eſt impoſsibile, & tamen impoſsibile non ſequitur niſi ex impoſsibili. Impoſsibile ergo eſt conſequentiam priorem mendoſe colligere, & vitijs ſcatere. Quod ſic peragitur, ſi conſequens eſt falſum (vt concedere debet) eius contradictorium eſt verum. ſ. omnis arbor eſt equus, quæ admiſſa cum altera exilius præmiſsis iam cõceſſa, is Syllogiſmus cõflatur in barbara. Omnis equus eſt animal, omnis arbor eſt equus, ergo omnis arbor eſt animal. Conſequentia non poteſt iam negari. præmiſſæ ſunt conceſſæ: ergo & cõſequẽs, quod eſt cõtradictorium minoris prioris Syllogiſmi, quam conceſsiſti. Ergo duæ contradictoriæ dantur veræ. Qui modus probandi per incommodum, quod ſequitur, bonitatem cõſequentiæ, à cunctis probãdus eſt. Cũ in vniuerſali principio iaciat fundamẽta ſ. Quod ex oppoſito cõſequẽtis ſequitur oppoſitum antecedentis. Patetq; nõ modo in his duobus modis, ſed in omnibus tenere. Verum cæteri poſſunt vtraq; via muniri, hi tãtum vnica per impoſsibile, non conuerſione. Verum tamen eſt eò commodior is per impoſsibile, quàm conuerſio, quò clarius, & euidentius eſt inferre illico duas contradictorias per conſequẽtias immediatas ex hoc, quòd illatio abijcitur quam formare nouum Syllogiſmum, contendereq; & ex eiſdem propoſitionibus componi conuerſis, & poſtremo huius ſecundi vim confirmare, aut conſtabilire priorem. In quibus certè, & ſi nulla ſit falſitas, nulla eſt claritas, multaq; obiter miſcentur, à quibus poterit quaſi ſcopulis abſcedere reſpondẽs, & curſum intercidere arguentis.

¶ QVIA vero bonum (vt aiunt theologi) cõſurgit ex integra cauſſa, malum autem ex particularibus defectibus, cũ multa circa medium, ac extremitates in principio poſtulauerimus obſeruẽtur, ſingula neceſſaria ſunt, vt Syllogiſmus integer, ac perfectus reſultet. Quodcumq; deficiat, claudicabit. Et ſolet vnum, vel alterum ſæpiſsime deeſſe. Defficientia, quæ iure apteq; defectus nuncupatur. Verum quando, quæ circa mediũ, exegimus, violantur, adeò mutila, ac lacera argumenti diſpoſitio reſtat, vt ſit omnino futilis, ac inanis, ad nullam concluſionem Syllogiſtice inferẽdã idonea. Vnde merito ſimilis defectus vocatur intrinſecus, velut ipſi Syllogiſmo intraneus, eiuſq; naturam deturpans. Qui proinde, cum & ſi latitans in Syllogiſmo impingitur, primario ab arguẽte reddendus eſt. Trãſgreſsio vero conditionum circa extremitates requiſitarum defectus nuncupantur extrinſeci. Qui quamq; bonitati conſequentiæ obſtent, remanent non ineptæ ad aliam concluſionem inferendam præmiſſæ. Vt omnis homo eſt animal, nullus leo eſt homo, ergo nullus leo eſt animal, peccatur extrinſicè ab non diſtributo ad diſtributum: verum ſi aptẽ illa concluſio non deducitur: deducetur hæc, animal nõ eſt leo. At quo intelligamus, quàm neceſſariæ ſint conditiones, quantaq; veritate polleant, quantumq; earum violatio impediat, diffinitio Syllogiſmi à nobis tradita altamente pẽſitanda eſt. Ipſa enim vt pote Syllogiſmi natura, origo eſt, atq; fons, & omniũ eius proprietatum, & accidentium requiſitorum. Dictum eſt eſſe conſequentiam, vbi extremitatum coniunctio ex illarum cõnexione cum medio promanat. Quo ſtatim intuebimur oppidò quam requiſitam, ſic cum illo extrema vniantur, vt non poſsint pro diuerſo, vel diuerſis eius ſuppoſitis prorſus verificari, vel (quod in idem modo recidit) altera de aliquo, altera de nullo verificetur. Verbi gratia hæ, omnis equus eſt albus Brunelus eſt, vel fuit equus, ergo Brunelus eſt albus: nullam inferunt ob defectum huius fundamenti concluſionem. Albus enim in maiori coniungitur medio præſuppoſitis tantum præſentibus, in minori Brunelus pro præſenti, vel præterito, ſic minor poteſt vniuerſim verificari, de quo minime maior. Vnde ſi

ne inferas Brunellus est albus, vel est, aut fuit albus, oppugnatur. Similiter hæc, nullus sapiés in furore versus est, omnis homo erit sapiens. Cum pro tam diversis medio extrema cónectantur, patet nulla vnquam illatione coalescere, concatenariq; posse Ratio est, quia in affirmatiuis cum sequatur conclusio ex eò, quòd vnita sunt medio, si vniuntur illi pro diuersis, non probè interse ostenduntur conuenire. In negatiuis verò eò separatio probatur extremitatum, quòd altera conuenit medio, altera secluditur ab illo. Ergo si vna pro aliquibus cógruit, altera pro alijs non cógruit, non pro his eisdem, quibus prior conueniébat, male persuadetur inter se extrema segregari. Vt omnis homo possibiliter est niger, Petrus nó est niger: ergo Petrus possibiliter nó est homo. Idem est si quæ negatur de medio, pro nullo supposito negetur (hoc est) si per nó suppositionem vera redatur, altera præmissa supponente. Vt nullum albú est animal, omne sensibile erit album, & nullum animal, modo exsistat, quamcumq; emiserint conclusionem, dabitur antecedens verú, & cósequens falsum, Hoc fundamento firmiter iacto sequitur primo, ipsum medium non debere æquiuoce, sed vniuocè capi, semper in ambabus præmissis pro eisdem. Nam equiuocè capto non poterunt extrema nó pro distinctis eius significatis conuenire. Secundo (si summulistarum captiones ingeniorum magna iactura, si crocodilinæ quæstiones, si demum nodi gordiei placent: quos nosa vt fregimus, aut Alexádrum imitati præcindere, curauimus) ne medium si fuerit complexum, teneatur in altera vnica, in altera pluribus: nisi reuera tales acceptiones in cósequendo æquipolleát. Solent enim plerumq;, ex vnica inferri plures: & ex pluribus, vnica. Vt cuiuslibet hominis quilibet equus currit: ergo quilibet equus hominis currit. Et nullus equus hominis consistit: ergo nullus hominis equus consistit. At si non æquipolleant, non valet. Vt equus cuiuslibet hominis est albus, currens est hominis quilibet equus, ergo currés est albus. Si equus communis foret albus, & consistens, peculiares vero equi nigri, & currentes, antecedens esset verum, & consequens falsum. At hic nullius hominis filius est candidus, quilibet filius hominis est sapiens, ergo sapiens est cádidus: tenet. Quia maior infert alteram, vbi sicuti in minori accipitur vnica Ratio huius defectus est, quod hac acceptionis diuersitate præmissæ verificantur vniuersim pro diuersis. Nam hic pecus cuiuslibet hominis depascit, prædicatum dicitur tantú de pecore a cunctis possesso at hic, cuiuslibet hominis pecus pascit, dicitur de singulorum pecoribus

¶ SEQVITVR tertio, valde necessariú esse, medium cóplete distribuatur, insignéq; defectum, si aut non distribuatur, vel si secundum illam acceptionem non complete. Nam si determinate sumatur, facillimè reddentur veræ pro diuersis præmissæ. Vt homo currit, & Illefonsus est homo, & proportionabilis, caussa in distributione incompleta locum obtinet. Vt quilibet equus hominis currit, Petrus est homo. Et quilibet homo est ethyops, Maria est homo: in maiori ꝑ viris medio restricto. Quòd si fuerit cóplexum (par est) omnes partes, vel in vna, vel in ambabus distribuantur. Quæ ideo distributio tam requisita est, vt sua vniuersalitate mediú extrema circumquaq; complecti possit. Vel vt in negatiuis à medio vniuersaliter sumto extremitas negata remoueatur, aut affirmata conueniat quo verè inter se disiungantur. Complere vero distribui est, primo, vt non dependeatur ab aliqua resolutione syncathegorematica. Quare hæ sunt ineptæ, & incócinnæ. Possibiliter omne animal est homo: leo est animal. In dimsa verò modali bene sequitur, omne animal possibiliter est velox, omnis homo est animal, ergo omnis homo possibiliter est velox. At si propositiones inconsuetæ de prædicato distributo admittuntur: as valet. Homo est omne albú, lapis est albus: ergo homo est lapis. Quia similis dependétia prædicati à subiecto sufficientiá distributionis medij nó tollit Hic vero Adam fuit omnis homo, Abrahá fuit homo, ergo Abraham fuit Adam, nó tenet. Quia mediú ab tempore incluso in copula dependenter distribuitur. Distribui deniq; cóplete est, vt secundú illá acceptionem supponat pro omnibus significatis suppositioni respódétibus. Vnde valet, oís hó albus currit, Petrus est homo albus: ergo Petrus currit.

¶ QVARTO est fallacia, si vbi non distribuitur, accipitur magis amplè, vel (quod idem est) minus restricte, quam vbi distribuitur, etiam si núc complete distribuatur. Quia ratione illius ampliationis verificabitur pro alio illa præmissa. Vt omnis homo est albus, Petrus est, vel erit homo. Et deniq; est defectus, si in syllogismi negatiui affirmante præmissa accipiatur magis extensè, amplè, quá

in

in negãte. Vt nullus homo flagitia perpetrat, Petrus poſsibiliter eſt homo: ergo Petrus poſ ſibiliter non perpetrat flagitia. Qui differt à præcedenti, eo, quòd ibi præcipitur, vt ubi me dium non diſtribuitur, non accipiatur magis amplè, quà vbi diſtributum eſt. At vbi diſtri buitur, licet capiatur magis amplè. Vt valet: omnis homo erit albus, Petrus eſt homo, er go Petrus erit albus. Attamen ſi fuerit nega tiuus, nefas eſt in præmiſſa affirmatiua deplu ribus medium verificari, ſiue ibi medium di ſtribuatur. Vnde non tenet, omnis homo poſ ſibiliter eſt riſibilis, nullus bomo eſt animal, ergo omne animal poſsibiliter nõ eſt riſibile.

¶ ATQVI pari forma cum extremitates ſibi mutuo non aliter in concluſione copula ri, aut diſiungi debeant, quàm in antecedenti medio copulatæ diſſiũctæue fuerint, emanat eodem tramite defectum eſſe, ſi quæ illarum teneatur æquiuocè, pro alio in præmiſsis, pro alio in cõcluſione. Vt nullus ſorex eſt nomẽ, mus eſt nomen, ergo mus non eſt ſorex. Aut ſi earundem aliqua complexa in antecedens vnica, in illato pluribus, niſi æquipolleant. Vt non ſequitur, omne riſibile eſt animal, equi poſſeſſor non eſt animal, ergo poſſeſſor equi non eſt riſibile. Impugnatur, rebus vt nunc homines habeant equos, nutrianturq; alij in paſcuis ſiluestres. Et vtrumq; horum eſt de fectus: quia inueniuntur verificari ſic de alijs in antecedenti, quam in conſequenti. Tertio eſt defectus procedere in illis à non diſtribu to ad diſtributum. Quia multo plura ample xabitur in concluſione. Vt omnis homo eſt animal, equus non eſt homo: ergo equus non eſt animal. Qua ito eſt defectus ſi argumente mur in eis à confuſa ad determinatã: dũmo do medium vt ibi, ſup ponat confuſe, aliàs non eſt defectus. Vt omne animal eſt corpus, omnis hõ eſt animal, ergo corpus eſt omnis hõ. Nã quãdo a parte medij nulla ponitur cõ fuſa, nullus eſt defectus, ſiue ſyllogiſmus, ſit affirmatiuus, ſiue negatiuus. Vt valet, omnis homo eſt animal. Petrus eſt homo: ergo Pe trus eſt animal, & negatiue, omnis homo eſt animal nullus leo eſt homo, ergo animal nõ eſt leo. Sed ſi que confuſio in medio fuerit, impedit, vt non valet omnis homo eſt ratio nalis omne riſibile homo non eſt: ergo ratio nale non eſt riſibile. Ac demũ cũ Syllogiſmus ſit princeps cõſequẽtia, vniuerſaliter in eo eſt defectus, quicũmq; in alijs argumẽtis vim illa tionis infringit, formamq, vitiat. Vt ab am plo ad non amplum affirmatiuè, & à non a m plo ad amplum cum diſtributione ampli: & quos in præfatis materijs opuſculo argumen torum fuſe, atq; ſparſim pertractauimus. Ea dem enim ſuppoſitionis æqualitas medio in antecedens requiſita, exigitur etiam in extre mitatibus: vt medio extrema correſpõdeat, & vltima primis.

¶ IN CALCE huius quinti libri Petrus Hiſpanus, (vt vulgus dialecticorũ putat. Nã peritiores non iudicant ipſius aut textũ aut ſtudium eſſe) adiecit capitulum, vbi de inuen tione medij, & de impugnandis conſequen tijs tractat. Et quidem cum clauis ſyllogiſmi medium habeatur, ex cuius connexione cum extremitatibus tota illius, & vis, & machina erigitur, Ariſto. in calce priorum adiecit re gulas, quibus ad quamuis propoſitionem ſiue affirmantem, ſiue negantem ſyllogizandam medium inueniretur. Quẽ Auctor imitatus eas numero ſenario collegit his nominibus deſignatas, Secana, Cageti, Dafenes, Hebate, Gedaco, Gebali. Quarũ ingenioſa diſpoſi tione quædã figura ſolet conſurgere. Quã vul gari nomine dialectici Aſinorum ponte nun cupant. Quoniam regulæ ita intellectu diffi ciles ſint, vt neceſſe ſit, ne intranſitu iuuenis ſucumbat, & ingenij torpore, & aſini rudita te carere. Sed (meo arbitratu) regulæ, ac re gularum expoſitio ſummularum dialecticis ſunt omnino fruſtraneæ, profuturæ certè ſi eo loco interpretentur, quo eas Ariſto. digeſ ſit. Præſupponunt enim prædicamentorum, & cognitionem, & prædicabilium notitiam: Vt pote quæ inquirendum præcipiunt, aut ſuperius ſubiecti prædicatiue propoſitionis ſyl logizandæ, aut conuertibile, aut ſubſequens. noſſe aũt quis terminus quem excedat, quem ambiat, quo cũ cõuertatur, ex quo inferatur abſq; prædicamentis, & prædicabilibus cona ri, labor eſt improbus, & penitus futilis. Itaq; proſunt regulæ in prioribus, vel poſterioribꝰ poſitæ (vt nos ibidem cũ de medio demõſtra tionis egerimus, tradere intẽdimus) hic vero prædicamentorum arte nondũ explicata nul lus fructus legetur. Et tunc licet intelligatur, certe vel fallor, vel non ſubſeruiunt: cum ſi e regulis ipſa eorum operum notitia, & ſcietia abũde media ad quamlibet cõcludendã ſub miniſtret. Vnde cum hic pontis traiectus pro futurus eſt, admodum difficilis eſt, eum vero ſternitur, non eſt neceſſarius. Quidquid tamẽ vtilitatis afferunt regulæ, in logica allaturæ

sunt. In summulis velut fructus accidus est, & nunquam ad maturitatem perueniens, qui té potius industria agricolæ, non naturæ clemétia maturescat.

¶ DE INSTANDIS illationibus verú est cum consuleo, vel incaute detectus intrinsecus vel extrinsecus admittitur, fieri paralogismos fallaces (inquam) & deceptorios: qui ob id frequenter vel in se, vel in similibus cócutiuntur (hoc est) dati antecedens verum, & falsum cósequens. Nam plerumq; talis est paralogismi materia, vt licet illatio vitiosa sit, violari tamen in se nonqueat. Opus est simile argumétum in ea materia formari, quæ ferat antecedens aliquo casu verum, & consequens falsum. Id enim, (vt 4 libr. vidimus) signum est efficax, ac certum prauitatis cósequentiæ. V. G. hic paralogismus, omnis color est qualitas: albedo fuit color, ergo omnis albedo est qualitas: cum & intrinsecé, & extrinsece peccetur: quia & medium vbi non distribuitur, restringitur & minor extremitas distribuitur, cum supponeret antea determinate, in se tamen infringi non poterit: impugnatur tamen in simili. Omne animal est currens homo fuit animal, ergo omnis homo est currens, facta hypothesi quód nulli existát homines. Volunt ergo iuniores præcepta constituere, quibus similes consequentiæ inueniantur. Sed id tamen nec Aristo. nec Petrus Hispanus excogitarunt. Nec certé regulæ aliquot inuenire possint, quibus id sufficienter doceatur. Nec hactenus inuentæ, ac institutæ fuisse sint Sed prout quisq; ingenio pollet, vsu & exercitatione accedente inuenit cognito defectu, casum, vbi consequentia concutiatur, aut aliam similem. Quibus de causis adducti integrum illum textum abscidimus, ne s. frustra auditoré in finem iam stadij prælassum & defatigatum tam graui onere de nuo vexaremus.

Lectio secunda.

SVPEREST, VT QVAE stiln resolutorio circa Syllogismum de medio commum digessimus, priusquam ad expositorium traijeamus, obiectionibus discuciamus, vt veriora solutionibus, atq; doctrina constent. Et primo circa definitionem Syllogismi, vbi diximus esse consequentiam formalem, non est quærendum, an sit formalis? Quin ita cunctis compertum est, non modo eum efficacem esse, verum sic antecellere firmitate omnes, vt potius indagaturi simus, an solus sit consequentia formalis? Hoc inter primos, ac graues doctores ventilatur, nú ita primas formalitatis teneat, vt solus in formalitate existat? Pro cuius parte negatiua primo est argumentum. Consequentia formalis est, quæ tenet in se, & in similibus sibi: quæ nec in se, nec in his impugnatur: quales plurimæ præter Syllogismú in dialectica reperiuntur, ergo. Minor probatur. Hæc valet, homo est animal, ergo viuens sensibile: & vbicumq, à definito ad definitionem collectum fuerit, verissime, & validissimé colligetur. Præterea ab conditionali cumpositione antecedentis ad positionem consequentis generaliter valet Secundo omnes loci arguendi dantur de consequentijs formalibus. Locus enim regula est, & libra illationis, non materiæ, ergo absurdum est tantum formæ cæteris locis adimere, vt materiales censeantur In contrariú est, quòd solus Syllogismus tenet virtute connexionis terminorum, (vt ex eius definitione constat, quæ cæteris speciebus argumentorum comunis esse non potest) forma auté consequentiæ est dispositio & terminorum, & propositionum, ergo solus Syllogismus est consequentia formalis. Tota huius quæstionis resolutio exen, pédet, vt statuamus semel quæ sit consequētia formalis. Nam si hæc est, ipsius definitio exacta, quæ vulgo circumfertur. s. quæ nec in se, nec in suis similibus impugnatur: negari nó potest, quin præter Syllogismum, alij loci arguendi pariter sint formales. Etenim argumentum à códitionali, cum destructione consequentis ad destructioné antecedentis, & à diuiso ad diuisionem nemo certe violabit, si formæ similitudo ritè seruetur. Igitur, (vt ex tertio libro colligitur) materia argumenti, est argumenti significatum: quæ qualis nam sit naturalis, contingens, aut remota penes habitudinem prædicati, & subiecti, propositionum decerpitur: forma vero argumenti est ipsa partium connexio. Vnde illa consequentia merito materialis iudicanda est, cuius partium colligatio, non ex contextura terminorum, sed ex rerum habitudine prouenit: formalis vero, cuius vis, ac robur ex solo terminorú concursu promanat. Sic completé, ac ex propria radice consequétia formalis ac materialis discernuntur. Vt illa scilicet teneat in virtute tátum materiæ, hæc formæ illa propter res significatas, hæc

propter

propter terminos significantes, quo statuto tribus conclusionibus respondetur prima est. Iure illæ consequentiæ hactenus apud dialecticos materiales habitæ sunt, in quibus cum patenter defectus logicalis cōmittitur, vnum nihilominus exaltero deducitur. Vt homo est risibilis: ergo omnis homo est risibilis: à non distributo ad distributum. At plurimū inhac re, considerandum est, nō sufficere, vt consequentia sit materialis, antecedens, & consequens vera sint: vel antecedens impossibile, aut consequens necessarium, quo reddatur instabilis: sed eandem esse vtriusq; partis materiam: ex cuius conditione profluat consequens ex antecedenti. Alias, si diuersa materia est quemadmodum in disparatis; non dicemus vere, tenere consequentiam gratia materiæ. Vt hæc homo est rationalis, ergo sol est maior vniuersa terra. In qua nulla certè est consequutio, sed disparata potius conjunctio. Quæ consequentiæ tantum habeat illā particulam ergo. Nullo modo tenet gratia materiæ: sed (vt ita dixerim), notam dumtaxat, & speciem illationis. In priori exemplo, vt cunq; reuera consequens colligitur ex antecedenti: quinimo aliquot additis argumentis corroboratur. vt si addas, & hoc prædicatū cōpetit naturaliter subiecto ac proto de omnibus, ergo omnis homo est risibilis. Itaq; consequentia disparata nullatenus est materialis: sed reuera nulla. Tantum efficax est, quia consequens verum est, aut antecedens impossibile. Et deniq; cum materia totius consequentiæ non sit eadem, gratia materiæ tenere minime potest.

¶ SECVNDA conclusio. In natura consequentiæ materialis, & formalis sunt gradus: nec membra hæc adeo tota ratione, ac genere differunt, quin cōmisceantur. Etenim quo libet in argumento necessariò materia, & forma coalescunt, & conglutinantur. Sunt ergo necessario quædam consequētiæ mistæ, nec omnino materiales, nec penitus formales, sed vtriusq; temperamento constantes. Inductio multum materialis est. At à diffinito ad diffinitionem, à diuiso ad diuisionem me diocritatem tenere, mihi videntur. In vniuersum demum (quod sit hic penultima conclusio) omnes loci Topici sunt hoc gradu consequentiæ formales, vt sint etiam materiales. Vt pote in quibus vis illationis, & robur fundamentaliter ex rerum habitudine, non ex terminorū glutino profluit. Quare enim hæc valet. Petrus est homo, ergo est animal rationale, nisi quòd talis est natura hominis. Et hæc. Est animal, ergo rationale, vel irrationale, nisi quia sic vniuersum animal in rerum natura partitur, sic inuenitur. Secundo ipsi termini nullam aliam connexionem in his habent, quàm res significatæ habent. Hic vero. Omnis lapis est leo, omnis homo est lapis: ergo omnis homo est leo, cum nulla sit rerum affinitas, nedum identitas, sic mutuo sibi termini in antecedenti cohærent, vt infe ratur conclusio. Tertio cur hæ consequentiæ formales appellantur? quia vbilibet synonymitas illa terminorum seruata fuerit, tenebit: sed quid est synonymitas hæc rogo, cum non significent idem eodem modo? nempe rerum significatarum propinquitas, vel identitas, aut similis quæuis habitudo oppositionis, aut generis, aut speciei: ergo ex rerum habitudine robur dimanat. Rebus consequētia innititur, non formæ. Vnde merito materiales censebuntur. Et confirmatur similes consequutiones crebro sane supernaturaliter impetuntur: Nimirum quia Diuina potestas naturæ ordinem, & dispositionem mutare, ac variare potest. Naturaliter certe bene infertur, iste est albus: ergo non est niger: iste est immortalis, ergo nō mortalis: iste est corpus ergo est quantus: & tamen miraculo prima impugnatur: si duo contraria eidem subiecto insint, secūda in Christo: tertia si detur homo omni quantitate exutus. Concludimus itaq; vltima assertione solum Syllogismum esse consequentiam purè formalē materialitatis mistione carentem. Ceteri namq; locivt teneat, rem signatam prospiciunt: syllogismus verò solos terminos, terminorumq; cōmistionem denotat: & ideo solus est pure formalis. Ad primum itaq, argumentum, non est deserendus modus loquendi hactenus consuetus. Vt scilicet formales dicantur: quæ in se tenent, & in similib; partium synonymitate seruata, licet synonymitas illa rerum habitudine fundamenta sui ponat. Secundo respondeto: locum ab conditionali in tantum formalitatis participare, vt ab omnibus fere Syllogismus hypotheticus vocetur: sed eò deficit, quòd veritas maioris, quæ consequētia est, ex rerum consequentia dependeat.

¶ IN ID QVOD immediate sequitur. Oportere tres esse terminos: concludit, omnia, quæ in antecedēti locata sunt demto medio. Bene sequitur: omnis color, & potentia

est qualitas, albedo est color, ergo albedo est qualitas. Item cuiuslibet hominis mancipium est rationale, Dauus est omne mancipium, ergo Dauus est rationalis. Item omne animal est substantia, omnis homo, qui est homo, necessario est animal, ergo omnis homo est substantia. Qui tamen quatuor habẽt terminos quorum alter etiam si non est medium, non concluditur. Pro horum solutione aduertito, has conditiones non ad bonitatem consequẽtiæ in genere exigi, vt pote sine quibus multæ sunt bonæ consequentiæ: sed ad bonitatem talis consequentiæ, scilicet Syllogismi, Ita, vt sine his Syllogismus cõsistere non possit, bona tamen consequentia aliàs esse posset. Vt rationale necessaria differentia est constitutiua, non animalis. Cum absq; rationalitate animal inueniatur, sed hominis. Ergo vbi conditionum violatio fuerit, illatio Syllogistica nõ erit, tametsi efficax existat. Nam cõclusio crebro ex altera tantum præmissa tum sequitur. Vt cuiuslibet hominis equus currit, Petrus est homo, ergo equus currit, frustra hic minor infertur, cum ad concludendum neutiquam concurrat. Sola maior infert à restricto, ad non restrictum affirmatiuè, & sine distributione. Nonnumquam, & si præmisse concurrant, haud vniuersim, & syncathegorematicè (quod aiunt) idest, secundum omnẽ sui partẽ, sed secundum aliquas: cum impendio requiratur singulas partes, imo singulos terminos structuræ syllogismi subseruire, atq; ancillari, vt nihil frustaneum, nihil redũdãs reperiatur. Sic in primo Syllogismo hi potentia nihil ad concludendum iuuat. Sed tenet consequentia. Quia ex maiori alia maior legitima Syllogismi deducitur. Scilicet omnis color est qualitas. Quæ minime inferretur, si copulatum complexiuè sumeretur. Vt non valet, omnis materia, & forma sunt compositum, corpus est materia, ergo corpus est cõpositum. Quoniam ex maiori non sequitur: ergo omnis materia est compositum.

¶ QVOCIRCA quæstio grauis est, & anxi lis, accõtrouersia, an similes cõsequentiæ in se non Syllogismi, sed ex quibus inferũtur præmissæ ad syllogizandum aptæ, sint habendæ Syllogismi. Et (vt arbitror) non sunt habendæ, nisi modum, & figurã in se habuerint. Siquidem hæc sunt principia formalia, absq; forma vero cuiuslibet speciei non potest talis species intelligi, nedum existere: ergo sine modo, & figura non erit syllogismus. Rursus si reduci, aut inferri sufficeret: cum ferè omnes modi arguendi ad syllogismum reducantur, vel præmissas inferre queãt aptas syllogismo, vniuersæ pæne illationes essent syllogismi. Sed replicas, ergo modi imperfecti nõ sunt syllogismi, cum plus firmitatis non habeant, quã ad perfectos reduci: negato simul & sequellam, & probationem In se enim modum, & figuram sortiuntur. Reductio eorum tantum quædam trutina, & libra, nonnullaq; corroboratio est. vt ad libellam perfectorum perpẽsi magis eorũ vis elucescat. Haud tamen in syllogismi ius, naturamq; cõcedũt & (vt ita dicam) neutiquam inter illos ciuitate donantur. Nihilominus similes consequẽtiæ si formalem quampiam sedem nõ habuerint, id est, alium locum per quẽ teneant, syllogismi reductiui vocitentur. Secundo syllogismo principali argumenti dicito: quòd (vt sæpius admonuimus) nostræ regulæ dantur de syllogismis, qui ex Propositionibus consuetis texuntur. haud consuetum est tamen, prædicatũ affirmatiuæ distribui. Sic nihil mirum, si fundamento sublato illa consequentia ob prædicati distributionem valeat, non valitura, si nõ distribueretur. At similibus orationibus admissis respondeto, esse syllogismum reductioè: quia habet figuram iam, & modũ, & ex maiori alia infertur propria maior. Nam (vt iacet) genitiuus superfuit, vt pote qui nihil ad inferendum præstat. Sed sic tenet, mãcipium est rationale, Dauus est omne mancipiũ, ergo Dauus est rationalis, cuius maior ex maiori priori deducitur. Tertio respondeto: duplicem esse copulam in minori. s. copulam implicationis, & copulam modalẽ: prior icciro solum ponitur, vt seruetur eadẽ suppositio, minoris extremitatis, quã habet in cõsequẽti. Nam sine illa multi asseuerãt, ampliari subiectum ad quatuor: & regula generalis est, nõ esse defectũ inserere quid piam tam in antecedenti, quam consequenti. Dummodo nihil aliud efficiat insertum, quã seruare proprietates logicales. Vt si diceres omnis motus est actio, & omnis passio est motus, ergo omnis passio est eadem res, quæ actio. Si vero alium sensum, quod infertur extorsit. tunc erit macula aut illud inferere, aut non cõcludi. Vt si diceres, omne animal possibiliter est album, omnis homo est animal, ergo omnis homo est albus, nisi concludas possibiliter, impugnatur, casu nunc multi sint ethyopes. Vnde tertius syllogismus ge

neraliter

necaliter acceptus inexẽplo,propterea quòd ſubijcetur copula modalis in conſequentri in ſtatur in ſimili præcedenti. At loquendo ſingulariter de li neceſſario in affirmatiuis nunquam concucietur ob id,quòd in conſequenti non repetitur, quia ſi non poſito antecedens eſt verum & conſequens falſum, magis falſum erit,ſi modus neceſſario ponatur. Pro poſitio enim de ſimplici copula falſa affirmatiua per additionem neceſſarij non reditur vera:quoniam neceſsitas præſupponit veritatem:ſed ipſa ſola eam non ponit. Et idem dicendum eſt in ſyllogiſmis negatiuis:vbi copula modalis non eſt negata,quia eadem ratio & cauſſa veriatur. At ſi præfigatur negatio copulæ, oppugnabitur:ſi non repetatur ſimilis in conſequenti. Vt ſi dicas, omne albũ eſt nigrum,nullus homo neceſſario eſt vel erit albus,ergo nullus homo erit niger:niſi addas neceſſario,non tenet. Itaq; generali conſtitutione neceſſe eſt, & tres eſſe terminos, qui & ſi plures ſimplices fuerint, vice trium fuetur:& dempto medo omnia antecedentis in conſequenti repetantur.

❡ SED IAM conditiones exactas,& oppoſita vitia ſupereſt trutinemur. Et quidem prima conditio, nempe ne medium accipiatur æquiuoce:adeo certa eſt,& plana: vt nulla ſit,vel in intelligẽtia obſcuritas,vel in defenſione difficultas. At ſecunda vt totale extremum, medium in altera ſane præmiſſarũ exiſtat:videtur falſa: vt pote cum antiqui in ambabus totale fore poſtularent. Et deinde hæ præmiſſæ ſunt ineptæ,nullus ignorans eſt ſapiens ,hiccodex eſt ignorantis liber. Nam maxime inferrent,ergo ſapientis liber nõ eſt quæ tamen vitiatur, ſi codex ille ſit cunctis communis. Hic etiam nõ tenet,cuiuſlibet albi quilibet equus eſt currens,nullum nigrum eſt album ergo aliquod currens negri equus non eſt:quibus cum alijs quamplurimis id ſolum deſſe videtur,quòd medium haud totale extremum vtrobiq; exiſtit. Circa iſtã conditionem notato priſcos non fuiſſe noſtra moderatione contentos, vt ſcilicet medium totale extremum in vna, ſed in ambabus foret. Et quidẽ infitias non eo,id eſſe impendiò tutius,& ſyllogiſmo maiorem in modum cõducibilius Formatur enim affatim dillucidius ac ſplendidus. Sed nihilominus negandũ non eſt,quin nonnumquã in altera ſit totale, ſufficiat:cum videamus hunc violari non poſſe, cuiuſlibet hominis equus eſt animal: Petrus eſt homo,ergo Petri equus eſt animal:& omnes ſimiles. Igitur animaduerſione dignum, duplicem eſſe Syllogiſmum negatiuum,& affirmatiuum. In affirmatiuo generale eſt, ſufficere in vna totale extremum conſtituatur, liceréq; medio in reliqua quid apponere.dũmodò nulla proprietas logicalis mutetur. Quod appoſitum ordine per nos conſtituto concludatur. Vt omnis leo eſt animal, Chiphus eſt leo,& albus,ergo eſt animal & albũ. In negatiuo videtur antiquorum opinio tenere locum. At recentiores mille conditionũ obſeruantias exigunt:vt licet raro,liceat. Nẽpe ſi additũ medio adijcitur in negatiua præmiſſa,nullum eſt crimen:etiamſi ratione additi totum cõplexum de aliquo verificetur, de quo non in affirmatiua medium. Vt nullus ſapientis anima ſubiacet crimini, Petrus eſt ſapiers,ergo Petri anima nõ ſubiacet crimini. Itaq; eſt parilis ratio tunc in affirmatiuo,& in negatiuo. At ĩn affirmatiua præmiſſa Syllogiſmi negatiui licet quidem addere: nunquam tamen ratione cuius totum cõplexum de aliquo verificetur, de quo non, vbi totum extremum mediũ erat. Per quod paralogiſmos præfatos diſſolunt Nam & negatiui ſunt,& additũ medio in affirmatiua reddit totum complexum de alio verificabile, quam in negatiua medium. Siquidem ignorãtis liber de aliquo dicitur,quod non eſt ignorans. Scilicet,de ipſo codice. Eodẽ pacto peccatur,& in ſecundo. Verum tamẽ hic tenet, nullum album eſt nigrum. Fauellus eſt hominis album, ergo fanellus eſt hominis nullum nigrum. Nam hominis album non verificatur de aliquo,de quo non poſsit, & album dici.

❡ TERTIA cõditio eſt, vt cum medium fuerit cõplexum,quod vnica, & pluribus accipi poteſt,eadem acceptione in vtraq; ſumatur. Vnde eſt defectus diuerſa acceptione capiatur,niſi æquipolleant. Solent enim ad hũc ſenſum æquippollere:quòd ex vna acceptione infertur alia. Primo ab pluribus cũ diſtributione determinationis,ad vnicam ſine illa, quomodolibet ſupponat determinabile,valet affirmatiue,& negatiuè. Verbi gratia. Cuiuſlibet hominis quilibet equus currit, ergo quilibet equꝰ hominis currit. Itidẽ nullius hominis equus currit,ergo quilibet equus hominis non currit. Item quando nulla eſt diſtributio determinationis,nec determinabilis mutuo ſe ſe hæ acceptiones inferũt,& alias ſæpiſsime (vt in opuſculo argumentorũ capite indu-

nductionis videre licet)& forsan semper: saltem quantum mea fere opinio, sed loquamur cum pluribus. Igitur si acceptiones medij, maioris, & minoris ita æquipolluerint, nullum crimen est mutatio. Tunc tantum committitur, cum neq; maior infert alteram, vnica, aut minor alteram pluribus. Vt hominis quilibet equus currit. Bucephalus est equus cuiuslibet hominis. Contra istam conditionem, & in fauorem defectus arguitur. Non sequitur: quilibet equus cuiuslibet hominis est albus, Bucephalus est equus hominis: ergo Bucephalus est albus. Instatur si vnus equus sit omnium cõmunis & albus, Bucephalus vero vnius sit singularis & niger, & apparet ideo violari, quod seruatur conditio. Secundo in isto Syllogismo, quilibet equus hominis currit, Phlegon est equus hominis, ergo Phlegon currit. Quia hunc defectum cauere volumus, cõmittimus necessario alium. Nempe quòd mediũ non distribuitur complete. Li enim hominis nullibi distribuitur. Pro huius defectus intelligentia adnotato, bifariá contingere esse cõplexum, alterum cuius partes sunt determinatio, & determinabile, in quo huiusce varietas acceptionum vnica acceptione, & pluribus, reperiuntur. Nam in cæteris siue copulatis, siue disiunctis nulla earum. Vt ergo ab his clarioribus exordiamur: cum medium fuerit sic complexum, solum aduertatur, necesse esse, vt partes medij sufficienter distribuantur. Nisi forte ad inferẽdum secundum vnam dũtaxat sui partem concurrat. Tunc enim sufficit, illa sola distribuatur. Valet enim omnis leo, & elephans est animal, omne rugibile est leo, & elephans, ergo omne rugibile est animal. Vt pote cũ ex præmisis sequantur apertissimè istæ: omnis leo est animal, omne rugibile est leo. Alias vniuersale præceptum est, singulas partes medij huiusce complexi secũdum talem acceptionem complete distribuatur. Quod quidem complexum quandoq; est copulatũ, nonnunquã disiunctum, atq; vtroq; modo, & diuisiue, & complexiue accipitur. Sed non est prætereundum in illis non tantũ cathegorematicos terminos partes esse, verũ ipsam etiam copulam, atq; proinde cum hi, vel, sit particularitas, necessario quando totũ medium distribuendum est, hoc est, fieri vniuersale, hi, vel, vniuersalitas fiat, si medium cõplexum est disiunctum, vnde aut acceptione vnica distribuatur: maxime cum accipitur diuisiue, aut in hi Et, mutetur. Is enim nõ tenet, Omnis homo, vel omnis leo est rugibilis, Socrates est homo, vel leo, ergo Socrates est rugibilis. Tametsi duæ partes medij distribuantur. Si vero vnica distributione diceres, omnis homo, vel leo, est rugibilis. Socrates est homo vel leo, ergo est rugibilis, teneret. Sed maior est falsa. Aut si in minori subsumeres: Socrates est homo & leo.

¶ AT QVANDO complexum ex determinatione, ac determinabili constat, tũc est pelagus immensum præceptionum sophistarum: quorũ tamen sententiam verbis hic clarissimis compendio enodabo. Cum tale complexum pluribus accipitur, nulla est in sumtione difficultas. Tantum prouideatur, vt partes vel simul, vel ambabus præmissis distribuantur. Si accipitur vnica, cũ velut simplex, quoad distributionem censeatur, sufficit determinabile semel sufficienter distribuatur. Illa enim vel sola distributio totum complexum afficit. Quare sequitur: quilibet equus hominis currit, Pegasus est equus hominis, ergo Pegasus currit. Vnde respondetur secundo principali argumento, nullũ ibi committi defectum, cum completè determinabile distribuatur, quod in his sufficit. Sed si ambæ partes distribuantur, determinatio restringit determinabile, vt stet ferè collectiue. Vt in hoc syllogismo, quilibet equus cuiuslibet hominis currit, supponit pro equis omnium collectiue. Sine distributione autẽ determinationis nõ sic restringitur. Quocirca obseruandum est in similibus, vt numquã determinatio non distribuatur in ambabus, vt sic seruetur eadem restrictio. Per quod respondetur argumento primo principali. Medium enim vbi non distribuitur, stat minus restrictè, & verificatur de alio, de quo non vbi distribuitur. Sed subsumendum erat, Pegasus est equus cuiuslibet hominis. Vt distributio determinationis conseruaret eandem restrictionem determinabilis. Hactenus doctrina plana, & perspicua est. Solet autem non esse medium totum complexum: sed pars tãtum complexi, vbi maxime distributionis defectu peccatur. Et ideo cum sine exceptione medium necesse sit complete distribuatur, in id summa cura elaborandum est, vt quando, & vbi pars illa sufficienter distributa est, non ignoretur. Ne aut non distributa videatur nobis complete distribui, vel iam distributam formidemus, non distribui Qua in re cũ in acceptione pluribus distributiones paten-

patentius clareſcant, ad plures reducantur tunc cóplexa accepta vnica, vbi facile quid deſit, perpendamus, ſub determinatione, determinabili vẽ ſub ſumatur. Vt nõ valet, quilibet equus hominis currit, Pegaſus eſt equus ergo, Pegaſus currit, quia mediũ diſtribuitur dependenter ab genitiuo, reſtringiturq́; pro hominis equo. Sic in minori, vbi nõ diſtribuitur, minus reſtringitur. At hæc, quilibet equus hominis currit, Petrus eſt homo habés equũ rectè diſponẽtur, quia maior æquipollet huic cuiuſlibet hominis habentis equum quilibet equus currit, cum qua minor illa infert optime in darij.

¶ SECVNDVS defectus eſt, cum medium vel non diſtribuitur, vel incompleta vniuerſalitate donatur. In contrarium argumentum dirigitur. Beneſequitur. Equus eſt vel non eſt albus, Pyroeis eſt equus, ergo eſt, vel nõ eſt albus. Itẽ animal eſt ipſummet, homo eſt animal, ergo homo eſt ipſemet. Tertio, quilibet equus hominis nõ currit, Petrus eſt homo, ergo equus Petri non currit, In quibus medium non diſtribuitur. Quarto valet, quicumq; dicit te eſſe animal, dicit verũ, quicumq; dicit te eſſe equũ, dicit te eſſe animal, ergo quicumq; dicit te eſſe equum, dicit verum. Ad hæc omnia reſpondeto nihil eſſe in Syllogiſmo æquè neceſſariumq́; vniuocationem terminorum, & diſtributionem medij. Quod ſi bonæ conſequentiæ abſq; diſtributione repertæ ſunt, nullatenus erũt Syllogiſmi. Prima ergo tenet, quia conſequens eſt neceſſarium non ex connexione terminorum, ſed copularũ. Quo circa ablata illa idẽtitate verborum, illico etiam illa forma diſiunctionis retenta corruet. Vt non valet, equus eſt, vel non fuit albus Phlegõ eſt equus, ergo eſt, vel non fuit albus, caſu Phlegon non ſit, fuerit tã men albus, alijs vero equis oppoſito modo ſe habentibus. Secunda itidem non eſt Syllogiſmus, ſed valet, quia ſequitur ex minori. Negatiuè tamen non valeret, homo non eſt leo, ergo homo nõ eſt ipſemet. Imo ſi diceres eadem integra forma, leo eſt ipſemet, homo nõ eſt leo, ergo homo nõ eſt ipſemet. ¶ Tertio qui opinantur, negationem ante ſeſe in ſimilibus complexis diſtribuere, itidem arbitrantur illic genitiuum diſtribui, ac proinde Syllogiſtice, ac legitime concludi. At ego exiſtimo primo illic non maiorem haberẽ diſtributionem, q̃; in affirmatiuis, hæc autem affirmatiua, quilibet equus hominis currit æquipollet ſecundum eos huic: cuiuſlibet hominis habẽtis equum, equus currit. Dicamus ergo negatiuẽ, cuiuſlibet hominis habentis equum nullus equus currit, Petrus eſt homo, ergo Petri equus non currit, vbi medium quò non diſtribuitur, ſupponit minus, aut nullo modo reſtrictẽ. Qui falſi arguitur in ſimili, cuiuſlibet Regis habentis equum quilibet equus nõ fuit albus, Numa fuit Rex, ergo Numæ equus nõ fuit albus, dummodo donec Rex nullum poſſederit equum. Sic reſpondeo, illum priorem Syllogiſmum non valere; concutiq́; poſſe in hoc, quilibet equus Regis non fuit albus, Numa fuit Rex, ergo Numæ equus non fuit albus. Quod ſi noſtra exiſtimatio de his complexis dudum explicata placet, conſtat quam facilime antecedens ſit verum, & conſequẽs falſum. Ad vltimum dicito, primo non habere, formã Syllogiſmi, ſed ſunt omnes illæ præmiſſæ propoſitiones conditionales. Quod eo euidẽter aparet, quia etiam vere nihil ponũt in eſſe, conditio propria conditionalium. Nã & ſi nemo quicquã dicat, verũ eſt dicere, quicumq; dicit te eſſe equum, dicit te eſſe animal. Sed quæritur, an ſit bona cõſequentia etiam ex conditionalibus, dico per nullum locũ cõditionalium, nec totius dialecticæ validã eſſe. Sic datur antecedens verum, & conſequẽs falſum. Nã (quod non nulli aiunt) tenere de primo ad vltimum, minime conſtat, cum per inmediatas conſequentias ex vna illarũ præmiſſarum non inferatur concluſio. Incompleta diſtributio maxime in hoc ſigno, omnis, inuenitur apertior, & euidẽtior. Vt ſi dicas, omne animal fuit in arca Noe, Plato fuit animal ergo Plato fuit in arca Noe. In maiori enim ſtat incompſete, lı vterq; & lı alter nullo modo ſunt ſigna, vel completa, vel incompleta.

¶ QVARTVS defectus eſt, quando vbi non diſtribuitur, ſtat magis ample. Cõtra, bene ſequitur. Omne album eſt coloratum, omnis homo poſsibiliter eſt album, quod eſt, ergo omnis homo eſt coloratum: & tamen in minori ampliatur pro poſsibili. Pro huius defectus notitia notato: accipi magis ample inde defectum eſſe: quòd maiorem ampliationem ſequitur maior verificatio: at verificari terminum quempiam, ſtat dupliciter: vno modo conſiderata ſigilatim eius ſuppoſitione: alio modo conſiderando verificationem ſecundum habitudinem, aut totius orationis, aut integri cõplexi, cuius eſt pars. Verbi gratia, ſubiectum huius, homo currit, cum ſuppo

nat

nat pro omnibus præsentibus, de cunctis verificatur at tota propositio de solo homine currente dicitur. Verumtamē cum huius ampliationis interdictio, atq; cautio contendat, ne ratione illius de alio præmissa verificetur: vel pro alio vera reddatur: patet, quòd nō in primo sensu maior ampliatio obstat, sed in secundo. Sicut hæ sunt aptæ, omnis actio est motus, omnis visio, quæ est visio: est & fuit actio: tametsi actio in minori stet etiā pro actione prætarita, quia non verificatur in ordine ad illam copulam, nisi pro præsenti. Si vero diceres, omnis visio, est vel fuit actio, non valeret. Dixi vel complexi: quia in cōpositis ex determinatione: & determinabili diversorum casuum respiciendum est, pro quo nam totum complexum seorsum verificatur. Vnde hic non sequitur. Cuiuslibet hominis equus erit albus, Bucephalus hominis quilibet equus est, ergo Bucephalus erit albus. Nam in maiori equus ampliatur cum toto complexo. Vbi tamen non distribuitur. Nec inferres recte etiam si diceres, cuiuslibet hominis equus qui est equus, erit albus Bucephalus hominis quilibet equus est, ergo Bucephalus erit albus. Quia illa reductio cōstringit tātum partem non distributam, non tamen habitudinem possessionis. Itaq; stat pro equo, qui modo non possidetur. Ad argumentum autē principale respōdeo, quod si copula (quod est) implicationis est & pars prædicati, cum tunc etiam cum prædicato amplietur, non valet propter præsentem defectum illic paratum. Si vero sit propositio seorsum, tunc quia restringit, valet, impediturq; restrictionis defectus.

¶ CONTRA quinctum defectum bene sequitur. Nullus spiritus est corpus, omnis Angelus necessario est spiritus: ergo omnis angelus necessario non est corpus, & si modus ampliat. patet in vitium labi, ergo non valet. Adhæc non valet Omne animal possibiliter non est nigrum, omnis homo possibiliter est nigrum, ergo omnis homo possibiliter nō est animal, non ob aliud, nisi quia servatur conditio, videlicet, vt ī negativa æqua retineatur ampliatio. Item hic: omnis Deus possibiliter non est creans, deus possibiliter est creans, ergo deus possibiliter non est Deus. Non verificari in affirmativa pro alio in præsentiarum intelligitur secundum expositionē præcedentis defectus. Nempe vt secundum habitudinem propositionis, aut complexi nō verificetur. Quod in primo syllogismo servatur. Quia secundum appellationem, qua ibi afficitur, non verificabitur de pluribus. Secūdo adverte, vt verè cognoscatur, quando in affirmativa sic accipitur, necne: figere oportere in contradictoriam negativæ oculos, in qua vtpote affirmativa melius verificationes elucescunt. Si ergo pro pluribus in præmissa affirmativa, quam in contradictoria negativæ sumatur, labe aspergitur syllogismus. Vnde quoniam in contradictoria negativæ secundi syllogismi, sane hac: aliquod animal necessario est nigrum, pro paucioribus verificatur li nigrum, quam in affirmativa præmissa, omnis homo possibiliter est niger, detegitur defectus. Nam quia in contradictoriis debet esse æqua ampliatio, arguit, in ipsa negativa præmissa minus ampliari: sin cōtradictoria minus ampliatur. Idem dicito tertio.

¶ CIRCA propositiones exponibiles, quibus nonnunquam syllogismus componitur, diligenter considera, quòd sive omnes tres propositiones præmissæ videlicet, & conclusio fuerint exponibiles, vt: tantum animal est sensibile, tantum animal est homo, ergo tantum sensibile est homo, sive duæ, vt omnis homo in quantum animal est sensibile, & omne risibile vt sic, est homo, ergo risibile est sensibile, sive altera tantum vt nullus color præter albedinem disgregat, hæc res est albedo, ergo disgregat, eadem ratio semper habenda est, ac si exponentes syllogismum integrarent, & fidelissime simul, & sollertissime perpendendum, vtrum ex similibus exponentibus teneat. Quod cum sit adeo operosum efficere, rarissimi ex exponibilibus contexti extra summulas inveniuntur syllogismi. Vnde præfati syllogismi ob dictam regulam tenent. Quæ etiam extēditur, cum non ex vna specie exponibilium cunctæ propositiones sunt, sed ex variis. Vt cū ex vna exclusiva, & altera exceptiva. Vt tantum leo est animal, omne animal inquantum animal est vivens, ergo leo est vivens Omne vivens præter animal est insensibile, tantum corpus est vivens, ergo tantum corpus est insensibile.

¶ NECESSE est seorsum Syllogismum expositorium pertractare. Vt pote qui & fūdamento, & conditionibus a communi differt. Expositorius est, cuius medium est terminus singularis Contingit autem singularem terminum esse, aut discretum, aut communem

munem demonstratiuè restrictum. Vterq; enim expositorio vti medium aptissime subseruit. Vt Petrus currit, & Petrus est sapiens, ergo sapiens currit, & hic homo ambulat, & hic homo loquitur, ergo loquens ambulat. Fundamentum huius speciei conclusionis illud celebre prouerbium est, nempe pro affirmatiuis, quæcũq; sunt eadem vni tertio, sunt eadẽ inter se. Et pro negatiuis, quorumcũq; duorum alterum est idem vni tertio, alterũ non sunt inter se diuersa. Hæc principia pro expositorijs sunt firmissima, nullo vnquã valido ariete concussa. Quoniam cum medium sit terminus singularis, qui est tertium illud, (cuius axioma meminit) cunctis fit statim euidentissimũ esse inter se eadem, quæcũq; vni rei singulari actu identificantur. Vbi compositio extremitatum in antecedente cũ medio, & connexio ipsarum inter se in conclusione resplendet. Nam in præsentiarũ eadẽ esse vni tertio est, affirmari ambo de illo, quod si fuerit singulare, vt est medium expositorij, nulla datur instantia propositionis, & corroborat maxime Syllogismum. Sunt qui hoc dilatare velint, vt fundet etiam Syllogismum de medio communi, quæ velut extra proprium locum producta non potest vehementer non infirmari ac debilitari. Nam vniuersaliter vt animali multa sunt eadẽ, id est, plurima identificãtur, scilicet omnes species inter se re, & ratione maximè diuersa. Respõdẽt, debere sic principium interpretari Quæcumq; sunt eadem vni tertio re, atq; ratione, (hoc est) realiter, & definitione, vt definitio illius tertij sit etiam definitio cuiuslibet duorum. At interpretatio hæc verissima quidem est, sed quæ non potest cunctis Syllogismis cõmunibus accommodari. Raro enim sic extremitates medio cõueniunt, re videlicet, ac ratione. Sic plurimi legitimi syllogismi hoc principio minime mensurabuntur. Vt iste, omnis homo currit, & omnis homo est animal, ergo animal currit, & per consequens habemus quæ intendimus. Idem quoq; suadetur, si vt (alij opinantur) propositioné hac forma vestiamus, vt ambo includantur formaliter in ratione tertij, & vnum ex ambobus per se includatur in altero. Quando enim tanta indẽtitas terminorum in Syllogismis reperietur? rarissime. Quo circa recte superius vim Syllogismi communis, ac robur non huic principio, sed dici de omni, & de nullo supposuimus

¶ IN SYLLOGISMO expositorio & si non requirantur, quot in communi requisita fuerunt, eorum tamen primum requiritur vt medium in altera præmissarum totale extremum existat. Vnde hæ, quidquid ego appeto est bonum. quidquid ego nolo est malum: nullam inferunt conclusionem: quia li ego medium nullibi est totale extremum. Secundo defectus æquiuocationis est in his admodum frequens. Vt hic: tu es albus, & tu es niger, si in maiori tu demonstret Socratẽ in minori Solstatium. Variatio autem acceptionum penes vnicam: & plures haud habet locum, ob id, quòd vtrouis modo terminus singularis accipiatur idem sensus coalescit. Valet enim Brunelus cuiuslibet hominis, & cuiuslibet hominis Brunelus. Neq; distributionis vitium cum distribui nisi æquiuocè nõ possit. Quinctus tamen est cauendus quando syllogismus negatiuus fuerit. Ne scilicet in affirmatiua de alio verificetur, de quo minime in negatiua Hi tres defectus circa mediũ contingere possunt, cæteri non possunt. Ex tremitatibus vero, quia sunt termini communes, omnia peccata syllogismi communis sunt pariter vniuersalia, ac pariter cauenda.

¶ PRIMA huius materiæ difficultas est circa medium, an terminus communis pro nomine restrictus, vt hic homo, sit aptum medium expositorio Nam etsi vtcumq, singularis sit, controuersia est tamen, vtrum tam exactè singularizetur, vt medij munus subire posit. Etenim li aliquis homo, & si quoquo pacto singularis censeatur, ad id muneris tamen præstãdum prorsus est inutilis. Pro parte negatiua ergo huius ambiguitatis ita discepratur. Non est completè singularis: ergo medium esse non potest. Antecedens probatur. Constat ex partibus communibus, ergo est communis. Antecedens pro cathegorematico nemini dubium est, at syncathegorema cum constet esse indifferens, cõuincitur non esse singulare. Plura enim valet vniuocè ostendere, quod ad nihil ostendendum in particulari positum est. In contrarium est auctoritas Petri Hispani, ac reliquorum dialecticorum existimantium, & illum terminũ esse singularem, & cõstituere quando est subctum, propositionem singularem & esse aptum medium syllogismo expositorio. Circa articulum hic aduertito, trifariam sumi, primo, ut pronomen, secundo relatiuè, tertio syncathegorematicè. Primo est pronomẽ, ac proinde loco nominis proprij collocatum.

Quod

Quod & si communem significationem habeat, nisi singulariter supponere non potest, licet pro pluribus singularibus successiuè, & vnitioce. Quod quidem ex natura talis pronominis emanat. In plurali tamen vt hi potest pro pluribus. Et cum sit idem terminus vtroq; numero ductus, patet, quòd sic consideratus est terminus communis. Secundo accipitur relatiuè de quo idem penitus iudicato. At vt signum est syncathegorema, & de sic accepto inuestigatur, an significationis communis sit habendum? respondeto esse notam sine controuersia ostensionis in communi. Nam quem admodum terminus communis primo rem vniuersalem, deinde particularé repræsentat: proportionabiliter syncathegorema constitutum est ad ostensionem, & singularitatem denotandam, secundario hanc exercet. Quæstioni nihilominus dato ambas dictiones terminum singularem facere. sicut è conuerso duo singulares, vt li Petrus, vel Paullus terminum communem constituũt. At cum ostensio sensibilis fit, restat singulare determinatum, quia pro hac re determinata succipitur: si vero absq; ostensione: vt cum in scholis dicitur, hic homo currit, vagi instar habetur. At non est omnino vaguum, vt li aliquis homo. Nihil enim probibet, quin hac in re gradus, & disparitas inueniatur. Ac vtroq; modo est aptum medium expositorio. In Syllogismis vero his linceis oculis medium discernetur, oportet. Nam videtur medium nõ nũquam esse singulare. Et est comune. Vt hic quod tu habes, mihi das, tu habes aures, ergo aures mihi das, anceps est quidnam mediũ.? Si quidem est, li quod ego habeo, terminus communis est nullibi distributus, si vero tantum li, tu habes, idoneæ quidem sunt præmissæ, ita tamen concludendum erat, quod tu habens aures habes, mihi das, alioquin eludetur si mihi codicem, non aures largiaris. Praeterea in isto, hoc animal si est leo, est rugibile, Postratius est hoc animal si est leo, ergo Postratius est rugibilis. Si li, hoc animal est medium, nullibi est totale extremum: si vero totum, hoc animal si est leo, est terminus communis, quia cõditio adiecta facit, hoc animal de multis verificabile. Quare neq; is valet. Hoc corpus est album. Ioannes est hoc corpos, si est equus, ergo Ioannes est albus, si est equus. Casu enim hoc corpus sit equus albus antecedens est verum, & consequens falsum si Ioannes est ethyops. Et etiam est vitiũ extrinsecum, variatio scilicet appellationis, appellat enim conditio supra medium in minori, & supra maiorem extremitatem in conclusione. Quiquidem defectus appellationis est in his creberrimus, vt motus est actio, & motus est passio, ergo actio est passio. Hic pater generat, & pater est substantia, ergo substantia generat. Haud enim generat substãtia, sed Deus qui est benedictus in secula solus. Amẽ.

EXPLICIVNT SVMMVLÆ.

Fratris Thomæ de Mercado, ordinis prædicatorum, sacræ Theologiæ professoris.

OPVSCVLVM ARGVMENTOrum selectorum, in primum & secundũ librorum Sũmularum. Caput primum de termino incommuni.

QVI SVMVLIS, (quas vocãt) operãm pendunt, vbi dialecticales litteræ florent, quo & multa scholasticorũ cohors conuenire solet: de more habent in quotidianis relectionibus plurima dispotationibus inuoluere: vltra quam summulas decet, & illarum studio impeditis expedit. Cum enim tam affinis Methaphisicæ Dialectica, illiq; vsq; adeo coniuncta sit: vt pote tã late patens, atq; profusa, cumq; radix, & origo fere omnium facultatum habeatur, semen habent vnde, qui illud ingenio inserunt, atq; excolunt, dificultates interdisceptandum ad Methaphisicam, phisicam & nonnumquã ad theologiam spectãtes ex haurire solẽt. Quam ab rem eo in tempore quo tyrones imbuebamus, hisq; eisdem litteris informabamus: multas exagitari quæstiones. plura proponi argumeota, plurimas ventilari dificultates, comperimus. Ex quibus non parum, emolumenti, fructus ac commodi eruebatur. Quin maxima vis eruditionis, ingensq; remm cognitionis vbertas promebatur. Quæ omnia veritus, ne post paucos dies oblinoni traderentor, in compendium redegi, quorum sine inuidia (vt ait sapiens) statui vniuersos participes facere. Vt qui aliquid arcani patefactum, aliquid inuolucri dissolutum cernere velint copia (nisi me anim9 fallit) nõ ingrata fieret. Quam prouectioribus dumtaxat ex vsu futuram esse denuntio, nõ his, qui recentes ad hanc disciplinam affectant viã. Quibus tantum argumentorum oneri, nõ honori, grauitati, non voluptati foret, quibus demum tanta disceptationum congeries non posset stomachum non grauare. Qnare quo breuiori giro potuim9 cũcta digessimus, præmeditantes nos cum emeritis iam & veteranis colloqui. Me etiam mouit, quòd in summulis quantum penes me fuit, multiplicem illum sophismatum cumulum, resecare omnibus netuis conatus sum. Quem hoc temporis hic interserere animum induxi, vt qui noluerit, vel abse extorquere non valuerit, sine illis literis incũbere, ne deesse nostro in opere conqueratur, quæ tã ex animo cupit. Vbi proinde argumenta communi via creberrime disoluo, nulla nostræ opinionis habita ratione. Nam proculdubio si meæ sententiæ suffragaretur. Omnia pæne sophismata rescindẽda, ac penitus delenda essent.

Terminus est vox significatiua ad placitum, ex qua simplex conficitur propositio.

¶ CONTRA ISTAM definitionem primo arguitur, prius tradendus est modus sciendi, quã scientia, dicente Aristotele absurdum est simul querere modum sciendi, & sciẽtiam, ergo à modo inchoadũ nobis erat. Respondetur, Aristotelem, cum modo sciendi scienriam anteposoit, nomine modi integrã logicã expræsisse. Quia tota est modus sciẽdi, vt pote quæ tota in enodanda natura definitionis, diuisionis, & argumentationis versatur. Quæ tria sunt ipse modus sciendi, & ad quæ tria toti9 logicæ materia reducitur. Medium autem antecellit finem: ergo dialectica est prior cæteris in adquisitione. At quod in ipsa dialectica ab definitione modi principiũ essemus auspicaturi per sententiam Aristotelis non probatur: & reuera nihil recto principio confert, præ nosse quid sit modus sciẽdi. Itaq; fecit comparationem inter dialecticã tantum, & cæteras disciplinas, haud quoquo pacto verbis illis ordinẽ in eadem logica procedẽdi præscripsit. Secundo respondetur, in dialectica à quocnmq; exordium sumatur, à modo sciendi incipi. Quia tota est modus sciẽdi. Argumentum autem intendebat ab illis peculiariter definitionibus inchoãdum .s. modus sciendi est oratio alicuius ignoti manifestatiua, cum reliquis. At considerato, in præ-

tenti libro vſq; ad illum locum nullã ſcientiã eradi, omnia ſunt principia ſimplicia. Quoniã agitur de terminis definiendo, nõ argumentando: & videbis, ab illis etiam litteraliter diſciplinã incipere. Maxime quòd cum illæ definitiones ſint quædã compoſitiones, & cõpoſitum per cognitionem partium innoteſcat, neceſſe eſt ab ipſis definitionũ partibus exordiamur. Sed res eſt hic digniſsima ſcitu, quid ſcilicet modus ſciẽdi in dialectica cẽſeatur? vtrũ ipſa ars & habitus in intellectu exſiſtẽs? an potius materia artis, & obiectũ. Et videtur habitus eſſe. Nã ab omnibus dialectica diuiditur in docentem, & vtentẽ paſsiue; omneſq; cẽſent, hæc membra formaliter dumtaxat differre, ergo dialectica vtẽs eſt habitus. Modus autem eſt dialectica, quatenus ea albi vtimur, ergo modus ſciendi eſt habitus. In contrarium eſt, quòd definitio modi ſciendi, & ſuarum. ſ. definitionis diuiſionis &c. Solũ cõpetit materiæ huius ſciẽtiæ. Eſt oratio (inquit) alicuius rei manifeſtatiua. eſſe orationẽ vero nullatenus congruit habitui: ergo habitus nullatenus eſt modus ſciẽdi, vt pote cui nullo modo modi cõpetit definitio Hæc difficultas intelligẽtiã præfatæ diſtinctionis parit. ſ. quòd dialectica alia eſt vtens, alia eſt docens. Abſq; dubio enim dialectica vtens eſt modus. Gignit etiã ſenſum huius tã frequẽtis doctrinæ. ſ. quòd dialectica eſt omniũ ſcientiarum inſtrumentũ. Et quidem ſi rem attentius mediteris, ſuppoſito ſi vtens accipi nunc paſsiue (actiue nãq; hõ ſciens eſt vtens) reperies, haud habitu quẽquã, ſed materia vti. Quo enim in alijs ſcientijs niſi definitione, diuiſione, & argumentatione vtimur, quæ ſunt vniuerſa materia. Confirmatur medium, & modus ſciendi, & inſtrumentum idem ſunt. Medium autẽ eſt quo vtimur (finis enim nõ eſt vſus, ſed fruitio) in alijs autẽ ſcientijs ſolũ eſt inſtrumentum, argumentatio, & aliæ ſpecies modi ſciendi, ergo hæ tantum modus exſiſtunt. At dices, habitum ipſum dirigere me etiam, dum in alijs artibus hæc media formo. Fateor. At me dirigere eſt, me docere: qđ eo vel maxime cõuincitur, quod in habitibus iudicãtibus etiam mechanicis non eſt vſus, niſi actiuus, quãdo ſcilicet vtor arte iam cõparata, operando, eſt quatenus ars ipſa me in operatione dirigit. Et cõfirmatur. Hæc diſtinctio docentis, & vtentis peculiariter eſt dialecticæ, haud enim phyſica, aut ethica ſic partitur, & tamen ſi ly vtens intelligatur, quòd vtor habitu ad iudicandum de obiecto, vniuerſalis foret, diſtinctio omnibus diſciplinis. Quo enim habitu ad iudicandum, vel alijs etiam in artibus non ſolemus vti? omnibus habitibus cum volumus, vtimur. Stricte ergo loquendo, ſi hac in diuiſione vtens accipiatur paſsiue, membra realiter differunt, & docẽs eſt habitus, & materia vtens. At actiuè ambo competunt habitui. Docet enim definitionis naturam, eademq; ad alias artes comparandas vtitur, vel nos mediante habitu vtimur.

¶ SECVNDO arguitur, prius genus quã ſpecies definitur: immo prior eſt generis partitio, quã ſpeciei definitio, ineptè ergo terminus vocalis ſtatim in ipſo veſtibulo definitur termino in cõmuni poſt habito, aut intacto. Reſpondetur, non opus fore has omnes regulas adamuſſin in principio illico totius philoſophiæ obſeruentur. Vbi nõ tam exactus modus procedendi, quã claritas, & facilitas propter tyrones requiritur, & quia notius eſt quid ſit terminus vocalis quã terminus in vniuerſali, vtilius eſt hoc principium. Si terminũ diffinis in genere dices eſt ſignum propoſitionis cathegoricæ conſtitutiuum, quæ omnia tã ignota ſunt aggredientibus, quã ipſa nomina noua, & inuſitata. Secundo dicito, quòd illa regula ea ratione videtur neceſſario obſeruanda, quòd ſi prius definiatur ſpecies, quã genus. Cum in prioris definitione ipſum genus collocetur, non intelligeres illam, niſi rurſus quid ſit genus, quæras. Hac de cauſſa docet pariter Ariſtotiles, ab vniuerſalioribus incipiendum eſſe. Præſupponuntur enim ad inferiorum diſtinctam notitiã. Quo circa quãdo ſpecies nõ per proprium genus, ſed aliunde deſcribitur: neceſſe eſt, regula violetur, tantum abeſt, neceſſario obſeruandam eſſe, quod in præſenti contingit. Definitur namq; vocalis nõ per terminum, ſed per vocem, quæ nõ eſt directe ſuperior. Tertio poſſet quis reſpõdere regulã obſeruari (vt, ipſa præſefert) in vniuocis. Ait enim genus prius definiendũ fore. Genus autem primo debet eſſe vniuocum, & quod terminus nec genus, nec vniuocum eſt ſuis membris, ita argumentũ ruebat. Sed quãtum veritatis iſthæc ſolutio habeat, perpẽdetur inferius.

¶ RVRSVM in eandẽ. Terminus eſt ens rationis, vox ens reale, ergo diſparatè vnum per aliud diſcribitur: præſertim velut per genus. Cum ens reale, & rationis toto genere differant. Maior probatur, vnaquæq; res eſt id, quod

id, quod secundũ suã formam habet. Forma vero termini est ens rationis.s.significatio: ergo. Minor etiã prima probatur. Vox est prædicamenti qualitatis, & actionis.

PRAETEREA vox nullo modo est de ratione termini, ergo redundat. Antecedens ꝓbatur. Nõ est materia, nec forma, & multo minus genꝰ, aut differẽtia, ergo. Probatur prima pars (secundã n. dabit nemo.) Materia est, quã forma, inactũ reducit, significatio nõ informat vocẽ. Tũ quia non est in voce, sed tantũ obiectiue in intellectu. Qoum quòd subiecta realia solũmodo ab accidenti reali denominãtur. ergo nõ est materia. Ad hæc significare, est genus ad terminũ vocalẽ, vel forma generica illius, ergo nõ ad placitũ, sed naturaliter repræsentat. Consequẽtia probator. omnis forma generica competit naturaliter suis speciebus. Quid enim rei naturalius, quã quod est quidditas illius? omne autem genus prædicatur in quid, ergo.

DEINDE sexto. Significare absolutè est de natura termini, vbilibet li absolute appellet, siue supra significare, siue super prædicatũ, ergo naturaliter inest. Antecedens palam est. Id sine quo res nõ intelligitur, est de eius natura; absq; significatione verò terminꝰ nec fingitur quidẽ. ergo naturaliter significat. Cõfirmatur. Quod est de definitione est de essentia, significare in definitione collocatur, ergo. Dices, quòd additur ad placitũ. Insurgitur. Illud additũ nõ diminuit vllatenus dictionem præcedẽtem: ergo absolutè significare est de definitione termini.

SEPTIMO, Li homo est terminus, & nõ l lã cõponit propositionẽ, ergo. Dices quòd potest. Replicatur. Finge orationes deinceps existere non posse, tunc componere nequibit, manens nihilominus terminus: ergo non debuit per propositionem diffiniri.

OCTAVO, Idem demũ est terminus, extra propositionẽ. & tamẽ non potest cõficere propositionẽ extra propositionẽ: ergo definitio est nulla. Quia alicui cõpetit definitũ cum aliquo addito, de quo nõ. At maior patet, tũ qđ intra est terminꝰ, ergo extra. Quũ qđ solitarie ꝓlatus simpliciter significat ad placitũ. In qua ergo specie signi existit, nisi in specie termini? At minor non minus eudẽs est. Quoniã componere non potest, nisi pars existat. Pars vero esse nisi intra existens non potest.

¶ PRO horum solutione notãdum. Ex hominis natura necessitatẽ terminorum, & orationũ vocaliũ ꝓmanasse. Nã quia disciplinabiles sunt, qui possunt.s.artes, & rerũ veritates addiscere. Vnde (vt in exordio metaphisicæ præsupponitur) omnis hõ naturaliter scire desiderat, necesse est, vt adperitis ignari instruãtur. Omnia.n. ꝓprio ingenio, ac inuentione cõparare neminẽ posse, probat, sufficiẽter neminẽ hactenus inuenisse. Doceri vero cõgruè, nisi vocibus, & terminis non possunt. Quia licet sciẽtia sit de rebus, nõ est idem tñ modus essendi, & cognoscẽdi. Quoniã non cognoscũtur, vt in se sunt, sed prout in cognoscẽnte. Vt S. Tho. dicit. 1. p. q. 13. art. 4. ad. 2. & quest. 45. ar. 2. ad. 2. per. lec. 8. co. 3. Et quia oĩs docet, vt cognoscit, par est, signa quibus alios instruit, eius cõceptionibus sint accõmodata. Vnde, quãquã res ad finẽ, de quibus disciplina cõparatur: vocibus procedere oĩs intellectualis instructio amat, vel (quod idẽ est) scripturis: quæ loco illarũ substituuntur. Quia voces significãt res eisdẽ differẽtijs, quibus cõceptus Et vt necesse est, quandoq; coniuncta semnctim intelligere, ita discretè pariter voces significãt. Quæ merito, & iure quã optimo significãdi principatũ obtinuerũt, (ut sentit Augustinus.) Vt pote adquodcũq; tractabiles, volubiles, atq; flexibiles, præcisiuæ rerũ naturarũ, & cũctarũ fere subtilitacũ intellectus expræssiuæ. Hisq; de causis nobis accõmodatissimæ. Quia ergo dirigũtur, vt alij res agnoscant, vt nos eas cognoscimus, necesse est, vt, quemadmodum à mẽte, & corpore egrediũtur. & ad mentem quoq;, & corpus auditoris tẽdũt: aliquid mẽtis, & corporis habeãt. Quia si corporeæ nõ essent, mouere, & excitare, alios minime possent, qui ab exteriori agẽte nõ nisi per sensus excitãtur, & cõmouẽtur. Et si quid spirituale nõ sortirẽtur, intellectũ spirituale instrumẽtaliter nõ excitarẽt. Spirituale vero illarũ est significatio. Nã vt res nõ mouet intellectũ, nisi mediante specie, & species est, secũdõ quam res in intellectu esse dicitur: ita res mouẽt mediãtibus vocibus: & in voce sunt secundũ significationẽ, quæ est in illis. Sed dupliciter contingit esse in alio. s. in hæsiue, & intẽtionaliter, albedo hæret in subiecto corpore, sed species sunt in diaphano intentionaliter. Ens autẽ rationis, quale est significatio, nulli in hærere potest, ergo in voce est intẽtionaliter, in intellectu obiectiue, nullibi subiectiuè.

¶ HIS prælibatis, tertiũ argumento respondetur. Quòd omne accidẽs cũ sit ens in ordine ad substantiam, & vnumquodq; defina-

tur secundũ suã naturã, necesse est accidentia in suis definitionibus suscipiãt additamentũ aliquod, siue accidens sit propriũ, siue cõmune, aut subiectũ.s.aut finis. Sed bifariam accidens diffinitur, in concreto. s, & abstracto. Quæ diuersitas acceptionũ, & si in substantijs inueniatur, vt homo, & humanitas, solũ in accidentibus diuersas definitiones facit. Et ratio est, quia in substãtijs abstractũ non definitur. Quia nõ est species, sed principiũ speciei. In accidẽtibus vero est ipsa species, vt albedo & ideo est definibile, imo pfectè, nec substãtia specifica in abstracto: vt humanitas, æquinitas definitur: nec accidens in concreto. Quoniã sicut substãtia sic sũta non est species, nec accidẽs in cõcreto. Solet nihilominus ratione formæ in cõcreto saltẽ describi. Quãdo ergo in concreto definitur, cũ includat necessario subiectũ, quæ est velut eius materia: in qua, & genus est etiã velut materia speciei; cõgruit: vt tunc per subiectũ, quasi per genus definiatur. Vnde sicut subiectũ prope semper est alterius generis, quã accidens diffinitũ, ita semper quod ibi loco generis substituitur, differt genere ab forma diffiniti. Et cũ terminus hic, qui est accidẽs in concreto, diffiniatur: quidni rũ, si vox subiectũ huius accidẽtis differat genere ab illo? At circa modum loquẽdi negato illã ppositionẽ, terminus est ens rationis, Quia licet forma sit talis, ipsum tamen nomẽ potius pro subiecto, supponit. Et sicut albũ nõ est albedo, ita terminus nõ est sua significatio

¶ AD. 4. dicito. Quòd vox est materia, quã actuat significatio: Sed actuare accidit dupliciter, vno modo pro eo, quod est informare, vt albedo corpus. Alio modo pro eo, quod est denominare. Et cõuenienter quod denominat, dicitur & formare, & actuare. Quia omnis denominatio prouenit à forma: & constat, quòd vox apud omnes denominatur significatiua. Igitur ab significatione actuatur. Præsertim cũ significatio etiã inter voces distinctionẽ faciat, & cõstitutionem. Cõstituit enim voces terminos: & distinguit à non significãtibus, qui actus sunt formæ. Isto modo multa entia rationis, actuãt ens reale, illudq; denominant. Dicimus enim animal est genus, leo species.

¶ PRO solutione. 5. & 6. argumentorũ notato, naturale (vt ad præsens sufficit) dupliciter contingere: pro eo. s. quod est de definitione & secũdũ caussam. Sicut dicimus li in quã tum accipi & spesificatiue & reduplicatiue: & isto modo intelligitur hìc significatio naturalis. Nã in primo sensu manifestũ est, (vt argumẽtũ pbat) de natura, & quidditate termini significationem esse: cũ absq; significatione nõ magis intelligi possit, quã homo absq; animali, vel rationali. Hac acceptione nõ opus est, distinguere signũ in naturale, & ad placitũ. Cũ tam de natura signi ad placitũ sit significare, sicut significãtis naturaliter. At ex parte caussæ scite distinguitur: quod in quibusdã signis, vt in fumo, & imagine, significatio ex ipsa rei natura emanat: in vocibus vero, ex beneplacito. Qua distinctione facile ambo argumenta dilues.

¶ AD septimum argumentũ. Supposito difficultatẽ non esse de actu cõponendi, cũ verba dicãt hic aptitudinẽ, antequã respondeamus: pretiũ operæ erit, perpendere, quantinã in termino aptitudo ad cõponẽdam propositionẽ existimetur. Cuius disceptationis resolutio refert quã plurimũ, & in hac obiectione, & alijs materijs in multis. Et (mea sententia (cũ primũ in termino intellectũ est, vt, sit significatiuus, id est, ipsius natura: aptitudo vero cõponendi nõ de essentia termini: sed quasi fluens ab illa. Quod multipliciter ostẽditur. Primo. Id, quod in re prius intelligitur, cum à priori cognitio procedit, est eius substantia (hæc.n. est omniũ origo in illo genere, & prima cognitione) hæc antẽ in termino, (vt constat) est significatio. Quod ex definitionibus omniũ decerpitur, in quibus ante omnia ponitur signũ, deinde propositionis constitutiuũ: ergo illud est de quidditate. Secundo cõponere propositionẽ magna ex parte denotat, materiã termini. Vnde voces nõ significatiuæ cõponunt, ergo id haud essentiã stabilire termini valet. Si dixeris, cõponere formaliter, esse eius naturã, palam est similẽ cõpositionẽ, ex significatione profluere. Absurdum est ergo, aptitudinẽ hãc, quæ ex significatione oritur: naturã termini censere. Cũ terminus iã præsuponatur cõstitutus. Cõfirmatur. Ipsa compositio actualis pæne est ipsa suppositio terminorum. Ergo sicut suppositioni præsupponitur significatio, seu repræsentatio actualis, ita debet esse in naturis, quarum isti sunt actus. Quia sicut actus ad actum. & potẽtia ad potentiam. Tertio conceptus simplex non essentialiter ordinatur ad propositionẽ, sed ratione subiecti componunt. Nam in substantijs abstractis non componunt, sed significãt. Et in nobis: si subiectum discurrere vult,

com-

componit, ergo essentialiter non est compositiuus, sed significatiuus Et cum terminus vocalis in voce assimiletur simplici conceptui in mente, sequitur, eius naturam significationem esse. Quarto Propositio ordinatur ad cōponendam rationem. Quia vt ex simplicibus enunciamus, ita enūciationibus discurrimus. Tres enim sunt operationes intellectus: & posterior est velut finis prioris. Vltima est discursus, cuius finis est simplicis intelligentiæ perfectio. Vbi quidam circulus peragitur. Nēpe, vt prima operatio ordinetur ad secundā: & tandem ad primam perficiendam omnia dirigantur Et nemo hactenus dixit naturam propositionis esse, vt, sit compositiua: sed vt exprimat, vel habeat veritatem, aut falsitatē: ergo nec in terminis. Ex his colligitur, quòd propositio est finis terminorum. Sed dices, quòd relatio medij ad finem est natura medij Dico, quòd rei, quæ est medium, ordo ad finem non est natura illius: nisi quando res nihil aliud est, quàm mediū. Ordo enim ad beatitudinem non est natura hominis. Cum essentia nostra non sit relatio. Et domus licet construatur propter habitationem, naturam habet absolutam, quæ est eius materia, atq; forma. Ita in terminis cum præter aptitudinem componendi reperiatur in illis significatio. Sed reluctaris satis vrgēter dicens, significare ad placitum, non satis dissiungere terminos ab cæteris signis ad placitum: a quibus videtur, specie differre. Neq, apparere vtiq; per quod completius, quā per huius capacitatem distingui Respondetur. Quòd sicut in prædicabilibus scimus, nō esse essentiā generis, aut differentiam prædicari de pluribus differentibus numero, sed propriam passionē: tametsi propriam differentiam forsan ignoremus. Ita in præsenti Quæ sit differentia, non constat. Constat autem, hanc minime fore propter rationes præpositas. Igitur quia terminus est medium ad propositionem: & res ab fine non in facto esse, sed in fieri pendet (quia omne agens agit propter finem) manerene termini, etiā si propositiones esse nō possent. Secundo cum eiusdem rei multi frequenter fines sint, non modo subordinati, sed dispárati: vt, cum alius est finis proprius operationis, alius ipsius operantis, non si alter illorum maxime extrinsecus, qui est agentis, deletur, ac perit, res illico desinit, arq; obliteratur. Et si quis diceret, finem proprium terminorū esse, conceptum explicare: & rem simplicem repræsentare, & inde ab loquente ad orationē integrandā ordinari, dixisse id, quod magna probalitate tueri posit. Et responderet argumento, non ideo omnem finem terminorum tolli: quòd propositiones auferuntur, sed dūtaxat extrinsecum. Et si quis retorquet argumentum, quòd exprimere cōceptum, seu repræsentare non est finis, sed officium. Dicito in his ex eo, quod est officium, rectè colligi, esse finem. Cum vnaquæq; res sit propter suā operationem, maximè in habitibus, potētijs, & instrumentis: sicut est terminus.

AD OCTAVVM non simplex, sed multiplex est responsio. Primo iuniores respondēt, quòd cum illa regula, de quocumq; verificatur definitum, intelligatur sicut cæteræ logicales, seruatis proprietatibus dialecticalibus. Quòd consequentia facta in argumento valet, si seruentur. sed antecedens pro altera parte est falsum. Nam cum sint duo in termino, materia. s. & forma. putant hi, formā esse aptitudinē componendi. Tametsi eodem capite sibi ipsis repugnent, asserentes formā termini esse (vt ego arbitror) significationē. Dicunt ergo, quòd si additum vtrobiq; appellet super materiale, maior est vera, minor falsa. Sed contra argumentum intenditur. Cū materiale per te sit vox cum significatione, nō potest appellare in minori supermateriale. Sic enim subsumitur: & tamen non potest cōficere propositionem extra propositionem. Quæ omnia solū expectant ad formale. Rursus inquiunt, si vero cadat vtrobiq; super formale, e cōuerso minor est vera, & maior falsa. Cōtra. Tria sunt in eermino, vox, significatio, aptitudoq; ad cōponendū: sed hæc tria habet extra propositionē, ergo quomodolibet cadat, maior est vera. Antecedēs, & ipsi admittunt, & adhuc probatur. Priora duo nemo dubitat, tertiū patet. Nā efluit ab alijs duobus prioribus, quasi ab specie. modo vbilibet species est, & propria passio. Secundo si vera foret istorū opinio, quòd aptitudo est essentia, quid absurdius, quidue stultius quam dicere cū illo addito nō competere, cū concedant absolutissime terminū extra propositionē esse: quomodo est res vlla sine essentia reperta. Igitur nos respondemus absq; distinctione, maiorem concedentes, & negantes minorem. Quæ non facit hunc sensum (vt arbitrantur.) Scilicet non potest, conficere propositionem extra propositionem, sed hunc, & non habet extra propositionem hanc aptitudinem

dinem. Et differunt multum hæ propositiones, licet videantur aliàs æquipollere. Nam hæc, non potest conficere propositionem, negat aptitudinem in ordine, ad actum, & exercitium (id est) non potest exercere compositionem extra propositionem: & tamen formale termini seu proprium eius solum est aptitudo componendi. Et constat longè diuersum esse, habere potentiā ad aliquid, & posse exercere potētiam. Sæpe enim habemus potentiam ad multa: quæ propter impedimentum extrinsecum, actu eo tempore exsequi non valemus. Secondo respondemus (& eodem recidit) quòd hæc propositio, potest cōficere propositionem extra propositionem, seu habet aptitudinem componendi propositionem extra propositionem. Si additum cadat supra ly, potest, est verissima, & ita debet cadère, vt sit explicatiua definitionis termini. Si vero cadat super conficere propositionem, falsum sonat: sed non est tunc explicatiua sensus definitionis.

¶ NONO in eandem definitionem. Ly canis est vox significatiua ad placitum: & tamen non est terminus. (Aristotiles siquidem asserit esse terminos) ergo non terminus. Nō potest terminus æquiuocus non censeri terminus; cum post modum secundum omnes, terminus in vniuocum, & æquiuocum partiatur. Ergo in se continet vtrumq; membrum. Præterea esse terminum æquiuocum nō est dictin diminuens, neq; alienans. Nam vt. S. Tho. dicit. Vt nomen propriè conueniat alicui requirūtur, duo, scilicet, quòd habeat perfectè: significatum eius & quod sit vltimū. 2. dist. q. 4. c. Natura autē termini est significatio, terminus æquiuocus absolute significat, ergo ꝓpriè est terminus mirū, esset, quòd significatio sit natura termini, & quòd multiplicatio huius formæ diminuat rationem termini Haud enim significatio, sicut negatio malignantis naturæ est. Terminum autem esse, & vnum terminum idem sunt. Nam vnum, & ens conuertuntur sine additione reali, vt homo ens, & vnus homo non significant diuersa. Logicè igitur loquendo ita respondetur, esse vnum terminum, etsi propositiones plures faciat. Quia illud solam significationem postulat, siue significet vnum siue multa, siue vniuocè, siue æquiuocè. Sed potest ventilari, & id ambiguitatis Metaphisice. Et quidē scimus, quòd si plures formæ eiusdem speciei, maximè accidentales vni subiecto attribuantur nō illud multiplicat: sed manet idem. Vnde multæ significationes eiusdem speciei eundem terminum facerent. Verum est, id fieri ita posse: sicut multa accidentia eiusdem speciei eidem inhærere subiecto. At si accidentia diuersa specie inhæreant eidem, manet illud quidem vnum subiecto: & est multa accidentaliter. Sic cōtingit, vt, ea quæ sunt vnū subiecto, sint multa secundum speciem. Significationes vero istæ, cum ad diuersa obiecta referantur, ex quibus speciem desumunt, distinguntur, specie. Vnde multa sunt in ly, Canis secundum speciem, quæ sunt idem subiecto. Quæ sine controuersia ab omnibus conceduntur. Sed quæritur: an id sufficiat, vt dicatur plures termini, an sit vnus terminus, sicut est vnū subiecto. Illud persuadet. pri. S. Tho. 1. p. q. 13. ar. 1. ad. 1. asserēs qđ nominū multiplicitas attenditur secūdū significationem. Vnde æquiuoc9 est nomē multiplex, secūdū qđ ly terminus significat subiectum. s. voce secundū quod substat formis, & vnaquæq; forma sicut dat esse, dat pariter vnitatem. Singulæ ergo constituunt singulos terminos. Secūdo, multiplicato genere etiam species, & indiuidua augentur, & coaceruantur: cū realiter non distinguantur: signum est genus, & cōstituitur significatione. Ergo si multæ sunt significationes, plura sunt signa: & perconsequēs termini. Respondebit quis forsan, quòd æquiuocus est termini plures, & vnus æquiuocus: negabitq; simile de complexis esse. Vtpote cuiusvtriusq, partis significatio, vt forma vna integra totius sumitur. At significationes æquiuoci non vniuntur, nec altera alteri inest: sed sese quasi lapidum aceruus habent, quia aceruus, seu cumulus lapidum, nō est lapis, sed lapides. Dabitq; argumentū, æquiuocum dictionem esse diminuentē in ratione vnitatis. Tametsi naturam termini, quæ est significatio, habeat. Cuius simile est in ente, quod per vnū, & multa diuiditur, & (vt inquit S. Tho. 1. p. q. 11 art. 1. ad. 2.) per vnum simpliciter, & per multa secundum quid. Et tamen multa entia perfectè naturā entis habet. Etsi ad eius conceptum in cōmuni respicias, indifferens est: & ad vnum, & multa. Verum tamen si ens non absoluatur à numero, non sunt multa simpliciter ens, sed secundū quid. Sicut secundum quid vnum sunt. Si vero absoluatur à numero, absolute sunt ens. Ita et si æquiuoci naturam habeat, si ly terminus non absoluitur ab numero, est secundum quid

quid terminos, & secundum quid vnus. Egregius esset profecto, atq; subtilis, & emunctus, iste discursus: si constitutum nobis foret, æquiuocum esse multos terminos, sicut multitudo est multa entia. Sed hoc est quod inuestigamus. At in hac parte aliter de vnitate, & pluralitate termini dictionis quidem cõnotatiuæ, quam in alijs cõnotatiuis, edisserere oportet. In substantijs forma saltem naturaliter multiplicat. Quoniam affert secum suum suppositum, & cõstituit. In his vero cõnotatiuis cum forma insit subiecto, quod dat esse accidenti, & etiam vnitatem: non multiplicantur subiecta ad multiplicationem formarũ. Ita licet multæ sint in eodem subiecto qualitates, multæ relationes, multæq; vestes: dicitur ab omnibus sine hæsitatione vnũ quale: vnum relatiuũ: vnum vestitum.: ita profecto æquiuocus dicendus est vnus terminus propter vnitatem subiecti. Tametsi non tã vnus, ac vniuocus. sicuti non tam vnum, quale est, quod multiplici qualitate, quàm quod vna: Maiorem enim vnitatem facit vnitas formæ, & subiecti, quã huius vnitas, cum formæ pluralitate. Ad argumentum respondetur dictũ Aristotelis verificari cum hoc addito, ratione formæ. Cum quo etsi non expræsse philosophus loquutus est.

¶ DECIMO, in eandem finitionem. Propositio est vox significatiua ad placitum, ex qua simplex conficitur propositio alia, & tamen non est terminus. Maior probatur. Iam, est vox. s. complexa, quod tamẽ nihil obstat: Alias terminus complexus non esset vox, & multæ sunt propositiones partes aliarũ simplicium. Sed respondetur, recte excludi propositionẽ ab ratione termini per vltimã particulam, & si quandoq; simplicem propositionem cõponat (quod in secundo lib. disceptatur) illud facit de per accidens. Terminus vero de per se ad conficiendam propositionem ordinatur, At ꝓpositio minime. Quinimo potest quis ueri, quòd nõ ita propositio adhuc ad Syllogismum, sicut ad eam terminus ordinatur. Siquidem videtur is, intrinsece ad eam ordinari, illa vero ad syllogismũ quasi extrinsece. Vt, hæc cõparatio fiat. s. terminus est ad propositionem velut manus respectu totius corporis: propositio, vt homo respectu reipublicæ: altera pars naturalis, altera politica, tametsi ambæ illæ terminus, & propositio sint artificiales. Exemplum tenet quantum ad necessitatem ordinis. Sed retorquebis. tela hoc pacto. Significatio est essentia termini, ordo ad compositionem proprietas, propositio autem est distincta species: non ergo excludenda est per proprium, quod est postarius, sed per naturam. Dicet quis, quòd non penitus, vt duæ species distinguntur: sed potius vel vt pars, & totum. Vnde nihil mirum, habeant eandem formam essentialem. Melius tamen dicetur, etiam distingui significatione. Sed hæc distinctio cum sit in formis simplicissimis, non potest, nisi per istos respectus explicari. Sed per hoc, quòd terminus componit, propositio non componit, intelligimus, quod significatio prioris est talis, vt sit compositiua, posterioris non est cõpositiua.

¶ CONTRA distinctionẽ significandi generaliter, & specialiter. Membra sunt idem, & alterum cõtinet alterum. Quod enim specialiter significat, re pertinet inquam ad dialecticum, etiam significat generaliter: ergo. Respondetur, quod hæc diuisio non est quid rei, sed quid nominis & non quid significationis, alias esset nomen æquiuocum sed diuisio acceptionis termini. Sensus est, quòd dupliciter accipitur, generaliter, & particulariter: ac si diceremus, animal capitur pro animali in communi, & pro homine etiã in particulari. Et quia acceptionum varietas est cum vniuocatione, ideo & terminus est vniuocus, & argumentum diluitur.

IN EANDEM definitionẽ termini. Ens de per accidens non definitur: sed terminus est ens de per accidens, ergo non est definibilis. Minor probatur. Accidens reale. & substãtia faciunt vnum de per accidens, ergo a fortiori ens rationis, scilicet significatio cum ente reali, scilicet voce.

¶ DVODECIMO terminus est, instrumentum naturalis virtutis: etiam in quãtum est significatiuus: ergo significat naturaliter, non ad placitum. Antecedens probatur. Est instrumẽtum virtutis expræssiuæ, quæ est naturalis, & denuo est instrumentum intellectus, sed hic est potentia naturalis.

¶ AD SECVNDVM primo respondetur, quòd vnum dicit indiuisum actu & quia multa sepius faciunt vnum, potest esse indiuisum, & esse multa. Diuersa vero non bene conueniunt in vnitate, nisi alterum sit potentia, alterũ actus. Hæc enim coniunctio actus, & potentiæ maxime inter omnes fit sine numero: ergo in tantum multa fiunt vnũ in quantũ, sic se habent. Est enim gradus in esse potẽ-

tiæ, & actus. Maximus est quando potentia est pura, & essentialis, itidē & actus, vt in substantia corporea. Inquantum ab hoc recedūt multa, in tantum dum conueniunt, minus vnum de perse faciunt. Si vero nihil horum assequantur, vnum de per accidens constituūt, vt, lapides in aceruo. Artificialia vero secundum omnes ex materia, & forma componūtur, ergo erant de perse vnum: quatenus sufficit, vt, sint diffinibilia etiam in concreto. Terminus autem est rationis opificium: ideo cōstat ex materia, & forma, & est diffinibilis. Secundo respondetur, quòd in his definitionibus definitur secunda intentio, tamet si definitio supponat pro prima, quatenus substat secundæ, vt patet in definitione generis, & aliorum prædicabilium. Secunda autem intentio, sicut quælibet alia forma vna est perse, Nam eadem est inconcreto, & in abstracto diuersimode accepta, & in abstracto omnes concedunt esse vnam, & definibilem, ergo in concreto.

¶ IN EAMDEM descriptionē. Terminus non est signum, ergo non significat. Idem est enim significare, & signum esse. Antecedens probatur, signum absq; similitudine non videtur, posse exsistere, terminus vocalis nullam similitudinē gerit significati, ergo nō est signū. Cōtra definitionē signi. Vnūquodq; repræsentat sibi simile, & tamen nō est illorum signū, ergo. Maior probatur. Impositio facit voces significatiuas sine similitudine: ergo à fortiori similitudo sine impositione.

¶ TRIA hæc videatur se habere ex additione signum, vestigium, imago: inquibus immiscetur simile. Primum est, quo manu ducimur in cognitionem alicuius occulti. Vnde tantum exigit, vt quid manifestius repræsentet aliud occultius. Ad repræsentandum vero nullo modo similitudo requiritur. Imo in vniuersum similitudo nō est significatio: quæ quidem significatio constituit tem in rationē signi, & ex multis causis prouenit, ex parte quarum signum multiplicatur. Videmus, quòd fumus nullo modo igni assimilatur quē naturaliter repræsentat. Non ergo dumtaxat signa ad placitum similia non sunt signatis, verum & multa naturalia. Ratio ergo signi vtrisq; communis similitudinem non claudit. Ad hæc nec similitudo quantumlibet perfecta sola sufficit, vllum signum constituere. Quod probat efficaciter vniuersalis ōcceptio, & loquella omnium, tam vulgarium ac triuialium, quàm sapientum & eruditorum. Contingit duos esse homines etiam fratres, & nemo illorum alterum repræsentare censetur: & duæ imagines eodem ab opifice editæ, etiamsi omnino pares, & similes: neutra est alterius imago, aut eā repræsentare abullo exsistimatur. Deinde maxima similitudo est naturæ specificæ, sicut omnia indiuidua eiusdem speciei, & ob id omnes homines adinuicem proximi sunt, & cōiuncti vocantur: vniuersiq, nomine pximi præcepto dilectionis intelliguntur: vt pote maxima identitate naturæ similes, & propinqui. Et tamen singuli homines non repræsentant cunctos homines. Similitudo igitur non constituit signum. At imago est signum expræssum ad similitudinem propiam alterius. Vbi duo præter signum esse includuntur, expræssio .i. & similitudo. Qua in re licet omnes homines simillimi natura sint, non dicitur quisq; nisi parentum suorum imago. Quia ad similitudinem solūmodo istorum expræssus, ac genitus fuit. Omne enim agens maxime vniuocum intendit, sibi producere simile. Et secūdum expræssionis, & similitudinis differentias, & gradus imago diuersificatur. Quædam expræssio est naturalis, alia artificialis. Prima est, quæ fit ab agēte naturali, & naturale agens est etiam illud quod applicat actiua naturalia passiuis, & formā substantialem mediante eorū virtute inducit, producitq;. Artificialis est, quando forma fit ab arte. Vnde & totuplex imago est, quædam naturalis, quædam artificialis: & cum ambæ debeāt, similitudinē gerere, est in similitudine disparitas. Quòd naturalis imago similis est exemplari in natura. Exemplar vocatur id, ad cuius similitudinem exprimitur, vt imperator est exemplar suæ imaginis, innatura (inquā) non totali, sed in eo in quo similis est, & imago. Vnde homo dicitur imago Dei, quatenus intellectiuus est, in quo homo assimilatur Deo. Tametsi in alio non assimiletur. s. quod est purus actus, incorporeꝰ, in quo haud homo imago Dei est. Artificialis vero imago est similis in aliquo accidēti proprio exēplaris maxime in figura. Ratio est, quia ars non potest, formam substantialē vel se sola inducere. Vnde omnes formæ pure artificiales sunt semper suis materijs accidentales. Hactenus de expræssione. Similitudo aūt (vt diximus) debet esse alicuius proprij exēplaris non cōmunis. At vtraq; similitudo siue naturalis, siue artificialis est duplex, alia

perfecta, alia imperfecta. Prima est quando adæquat significato, secunda cum deficit. Sic duplex est imago pariter eisdem nominibus significata, perfecta, & imperfecta. Perfecta imago naturalis est, quæ omnem naturā exemplaris in se exhaurit, illiq; adæquatur: aut saltemquæ in eo, quod exprimit adæquetur. Vnde si homo intellectum Dei consummatè, exactéq; in se haberet, & intelligens, ac volens vt deus esset, imago in hoc eius perfecta foret. At præter Filium vnigenitum Dei nemo est imago perfecta patris. In creaturis autem omnis filius est imago naturalis patris, sed imperfecta, quia non in omnibus assequitur similitudinem. Verū est quod in alia acceptione, quæ naturam specificam adipiscatur exemplaris, censetur perfecta: & non prohibeo. Idem dicito de artificiali, quarum cum strictè loquendo vniuersæ imperfectæ sint, quia natura exemplaris carent, plurimarum perfectionem extollimus, si aduiuum expressæ sint: si speciem alicuius, si vultum, si dispositionē denique referant. At vestigium postulat similitudinem multum imperfectam: quæ imperfectio non est similitudinis quantum ad rem signatam: nempe vt gerat similitudinē alicuius rei cōmunis exēplaris, non propriæ vel alicuius effectus eius: vt cinis vestigiū est ignis, vastatio prouinciæ, depopulatio vrbis, vestigiū belli, aut pestis. Hæc omnia perstringimus quia hic solent dialectici omnem materiam signorum excutere. Ad. 13. argumentum, & ad. 14. patet ex his quid nam respondendum sit.

¶ IN ID, quòd nomine potentiæ cognoscitiuæ intelliguntur hic tam sensus exteriores, quam interiores: signum repræsentat aliud à se: per signū vero signatum percipere ad duas solum spectat virtutes, ad intellectum. s. & imaginatiuam. Siquidem id postulat collationem: at cōferre, & in dispari gradu potest tantum intellectus, & imaginatio. Confirmatur, signatum est absens, sensus vero exteriores ad id dumtaxat, quod præsens est, & actu potentiam mouens, se accōmodant, ergo signa solum his potentijs deseruiunt. Respondetur, quòd si de signo propriè loquamur, argumentum concludit, (vt statim videbimus) sed est signum quodam insensibile, sicut notitia, vel species, quæ dicuntur repræsentare obiectum potentiæ: & cum omnis potentia cognoscitiua habeat notitiam, omnibus hæc signa virtutibus cognoscitiuis cōmunia sunt. Signum ergo exterius, in quantū signum, solum mouet priores duas potentias, notitiæ vero cunctis: sed nō ideo cunctæ sunt discursiuæ, aut collatiuæ. Vnde ad primum argumē tum, negatur, per signum signatum percipere esse discursum aut comparationē necessariam nisi cum signum est obiectum. & tūc in solo homine. Siquidem in eo dumtaxat imaginatio est discursiua circa singularia, propter cōiunctionem ad intellectū. Reliqua vero animalia habentia imaginationem, aut memoriam consuetudine, vel natura producta, habent vel innata iudicia: & repræsentationes rerum significatarum: ita vt perceptis signis similia iudicia seu repræsentationes insurgāt. Itaq; per signum obiectum signatum percipere, semper est opus intelligentiæ. At in nobis est proprium opus nostrum, in brutis intelligentia est in Auctore naturæ, qui similia iudicia illis indidit. Itaq; cum ouis lupum audit, vel videt, non cognoscit, quantum damni ab illo sibi immineat, sed habet à principio iudicium, seu repræsentationem lupi: vt sibi noxiam, quod auditu vel visu in eo excitatur. Idē dicendum est cum consuetudine producuntur. Ad secundum argumentum, negatur maior, Quia notitia visiua non repræsentat, nisi præsens, semper enim sunt intuitiuæ.

¶ CONTRA id, quòd significare accidit duobus dumtaxat modis, instrumētaliter, & formaliter. Omne instrumentū reducitur ad genus caussæ efficientis: effectiueq; suo gradu, & ordine censetur instrumētum efficere, quod instrumentaliter facit: ergo datur significare effectiue. Et confirmatur, sicut potētia effectiue, facit cognoscere, cur non effectiue significabit. Secundo considerandum duplex esse instrumētum, reale, & rationis, instrumētum reale voco quod realem operationem, secundum quod instrumentum est, habet circa effectum: & multa sunt talia instrumenta, quibus etiam vtitur ratio. Instrumentum rationis est, nō quod obsequitur rationi, illiusq; ministeriū subit. Id enim (vt dicimus) & realia pleraq; faciunt. Veruntamen id est quod solam operationem rationis, habet. Est enim & actio rationis, sicut & passio: vt quiescere, actio rationis solū est & vera priuatio actionis realis, & videri, parietem est passio rationis. Tales sunt propositiones, & termini vocales, qui quaten9 termini sunt, nihil reali actione efficiunt. Ratio est, quia vnumquodq; agit, secundum formā, qua agit. Nam etsi instrumē

tum agat, quatenus mouetur, à principaliori agente, & per consequens secundum virtutē quam recipit, vnumquodq; tamen recipitur secundum dispositionem recipientis. Sic cum forma, & dispositio instrumenti sit rationis, non potest secundum eam, quid reale recipere. Ita in idem recidit quoad præsens, & secundum formam agere, & secundum virtutē receptam Forma vero termini, est significatio rationis. Vnde secundum eam, non potest habere operationē realem. Hinc terminus dicitur significare: quia ratio vtitur illo ad rei significatæ notiam formandam. Mouet quidē effectiuè auditum, visumuè secundum suum materiale suis speciebus, sicut reliqua faciūt corporalia: at significatio neq; intellectum mouet. tantum terminat, cum actu intelligitur, sed audita voce homo, significationis meminit, & per eā rei significatæ. Vnde duplex notitia requisita est, altera signi, altera signati: vt præsciamus (inquam) hunc terminum id repræsentare. Vnde formaliter terminus non est nisi obiectiue in intellectu. Quibus suppositis ad argumentum negatur antecedēs, quinimmo sunt quam plura instrumenta, etiam realia in genere causæ formalis: vt grauitas est instrumentū generantis, qua lapis tendit deorsum, & est instrumentum formale. Et calor ignis generantis est instrumentum, quo vtitur, & forma illius: non modo secundum quod est passibilis qualitas, sed vt instrumentum. Calor productus in passo, quo mediante alterat, reducitur ad genus caussæ efficientis combustionem, sibi tamen inhærēs forma est per quā agit. Multo melius instrumentum rationis reducetur, ad genus aliud, quā efficiens. Secūdo, etiā si terminus efficeret notitiam, non ideo dicendus est significare effectiuè. Quia debebat concurrere effectiuè ad suam propriam significationem, quod nullatenus facit: vt pote quam ex beneplacito recipit, & ad quam merè passiuè concurrit. Neq; sufficit, efficere in alio significationē, aut notitiā: vt quid dicatur propriè, significare: sed debet in se significationē eius rei, quā significat, habere. Id enim significat quod est signum. Et hæc est ratio, cur potentia non dicitur significare, nec repræsentare. Maximè quòd significatio est relatio, & ad relationē nō est per se motus. Vnde nō concurrit quid, nisi ad productionem conceptus, qui est quædam qualitas.

¶ IN ID quòd nulla res significat se ipsam, ly, terminus significat omnes terminos, & ipse est terminus, ergo significat se ipsum. Non nulli arbitrantur, rem quamlibet, quæ repræsentat se obiectiue, significare cōmuniter: vt in vniuersum repræsentare se obiectiue sit, se significare. In quo figmento repellendo haud est opus multis rationibus. Cum pensata natura terminorum appareat, id nullatenus teneri posse. Nam quod significat, signum est, signum vero dicitur relatiuè ad signatum, distinctio ergo vtriusq; necessaria est. Deinde repræsentare secundum istos est superius ad significare, ergo obiectiuè repræsentare non est significare Quia solummodo hoc mēbrum excellit. Ad hæc signa dantur, vt manu ducamur in cognitionem signatorum, ineptè ergo sui ipsius vnaquæq; res signū dicitur: cum iam se repræsentet. Signum demum est semper via, nihil autem via est, nisi ad aliud, ineptus ergo modus loquendi ille est. Ideoq; deinceps abigendus. At in istis signis terminus, nomen, & similibus ob amplitudinem significationis cōtigit, quod inter signata contineātur, vnde significant se, in adæquate secundario, & de per accidens. Nam ly terminus primo significat in communi terminum, deinde singulos, propter eas vniuersalis termini, communis. Sed non ideo hoc extendendum est ad alia signa, vbi id non contingit, & multominus, ad omnes res seipsas repræsentantes. Quia nec ly terminus significat se, quatenus repræsentat se. Ergo res quæ solū habet, repræsentare se, non poterit se significare.

¶ IN ID QVOD dicitur, quod significare, & esse signum sunt idem. Significare est effectus signi, ergo non sunt idē. Quia effectus, & caussa distinguntur. Notandum quòd bifariè signum significat, vno modo in se ipso vt dicimus, imago significat imperatorē, (id est) in se, habet significationem. Aliomodo dicitur significare alteri imperatorē, quia ad eum cognoscendum potentiam mouet. Vt si dicamus, quòd ignis ex duplici calore dicitur calefacere, & à calore quem habet, & quem in passo introducit. Quando ergo dicitur significare, & esse signum sunt idem, intelligitur de primo modo significandi. Rursus aduerte, istud significare, posse dupliciter significari, scilicet in actu exercito, & signato, sicut amor, & amare. Significatio ergo per signū significatur in actu signato, per significare in actu exercito. Dicimus ergo signū, & significare esse idē realiter, nō rōe, sicut lectio, & legere. Negamusq; signifi-

significare hoc pacto, effectum esse signi. Et secundum respondemus, illius assertionis sensum germanum esse sine ambagibus, quòd dicuntur conuertibiliter sic, vt, quidquid significat, est signum, & omne signum significat.

¶ CONTRA diffinitionē signi: voces sunt signa conceptuum, & tamen non repræsentāt illos, ergo. Dices, quòd duplex est modus significandi, alter mouendo auditorem, alter exprimendo. Contra. Vox habet vnicam significationem, alias esset æquiuoca. Æquiuocatio enim in multiplici consistit significatione, vniuocatio verò in simplici repræsentatione. Ergo non est duplex. In vna autem significatione, vnicus est dumtaxat modus significandi, ergo non est duplex. Cōfirmatur, Non significant naturaliter cōceptus voces, nec ad placitum, ergo nullo modo. Non naturaliter, quia naturalis significatio non est propria terminorum: & tamen illic Aristoteles agebat de propria significatione vocum. Sed neq; ad placitū: quia sic repræsentat res ad extra, & tamen vniuocè rem & conceptū repræsentare non posset. Et secundo, quia eodem modo scripturæ asseruntur, ibidem significare voces, & cōstat nō esse terminos scriptos impositos ad significādas voces, sed obiecta vocū. Hic quæritur, quomodo voces significant conceptū, scripturæq; voces. Vbi (vt à notioribus inchoemus) euidens est, quòd & voces substituuntur loco conceptuum, & vice vocum scripturæ (quod solum præfato Perihermenias prologo voluit Aristoteles explicare. Nā primo sibi mens conceptibus sententiam dicit. Est enim interius genus quoddā loquutionis, vbi dictiones primo, & perse verba dicuntur. Quibus verbis si ab alijs videri, aut sensu percipi possent, etiam cœteros alloqueremur, superfluerentq; voces atq; scripturæ. Quem admodum angelis redundant ista, quia proprios conceptus inuicem intuentur, quorū præterea loquutio spiritualis est. At quia nos sensibilia tantūmodo intuemur, nec mēs nostra nobis exactè nota est, signis vtimur visibilibus, interiora nostra verba exprimētibus, quæ sunt voces, & scripturæ. Sed non æquali nexu meo videre hæc cōnectuntur. Vt. s. voces (vt nonnulli arbitrantur) exprimant conceptus, à quibus pendent, & termini scripti voces. Sed immediatè potius, etiam scripturæ notitias internas exprimunt. Enim vero eodem ingenio & præsentes vocibus alloquimur, & ad absentes epistolas destinamus. Ergo immediatè, vterq; terminus est instrumentum rationis. Non opus est, vt scriptus ad rationem per vocalem referatur, nisi hac forsan congruentia. s. quòd primo homo adinuenit voces, vt cum hominibus commercia haberet, quibus necessario semper vteremur, si adessent semper, quibus cum agimus. Ad huc si voces significant conceptus, hæc significatio est quædam expræssio, non repræsentatio obiectiuà (id est) non mouetur audiens ad intelligendos conceptus, & tamen per scripturas certe, non exprimimus voces, sed potius notitias. Non enim voces conamur exprimere, sed interiores cogitationes; nisi quòd præsentibus explicamus mentem vocibus, absentibus per scripturas. Igitur maior quædam ratio est, vt voces signa conceptuum dicantur, quàm signa vocū scripturæ. Sed potius scripturæ sunt signa pariter conceptuum. Et vltimo: cum negari non possit, quin litteris cogitatus nostros exprimamus, non potest negari pariter, quin signa cōceptuum sint litteræ. Vnde forent litteræ, & signa vocum, & signa conceptuum, exprimerentq; vtrumq;. Quod nemini non absurdum iudicabitur. Plura (inquam) significent termini scripti quàm vocales. Igitur sicut idem significant, ita ambo immediatè ad notitias referuntur.

¶ HAC IAM differentia constituta quæstio est, qua nam ratione, ambo signa conceptuum appellentur, vtrum impositæ fuerint ad significandos illos, quod est clarius dictu, an conceptus significetur obiectiuè vti res à parte rei significatur. Cuius quæstionis pars negatiua mihi probabilissima sēper visa fuit Primo quia ad omne id cognoscendum terminus de se inducit audientē, quod est ipsius significationis obiectum. Ob id enim exterius signum est, vt eo manu ducamur in cognitionem sui significati. Et omnes ingenue fatentur, auditorem in cognitionem conceptus non moueri, sed rei: nisi forsan argumentatiuè ipse audiens cognoscat prolatorem habere notitias. Secundo terminus supponit in oratione pro re significata obiectiuè, vt pote cuius loco in oratione substituitur. Quod vocalis nullatenus pro mētali facit, tametsi proprie agere videatur. Terminum namq; pro alio supponi, est, & cum de re, quicq̄ enunciare volumus, quia res nobiscum perducere ad scholas nequimus, terminos loco rerum substituimus. At cum de conceptu formali ho-

minis quicquã prædicamus, haud eius loco li homo subdimus, sed li conceptus. Aliàs si supponi sit agere ibi, quod aliud acturũ erat: proprissimè voces loco conceptuum supponuntur. Non tamen quasi loco signatorũ, sed quasi idẽ agentes, quod conceptus agerent. Si ergo voces supponunt pro signatis, & non supponunt pro cõceptibus, ergo conceptus non sient obiectiuè significati. Tertio hæc distinctio omnium calculis approbata est, vt significare aliud sit exprimere, aliud obiectiuè repræsentare: conceduntq; voces solũmodo cõceptus exprimere: ad quod nullatenus requiritur obiectiuè importetur. Vltimo, si obiectiuè eum præsefert, quæritur, an eadẽ significatione, qua res, an distincta? si hoc cõceditur, nulla vox vniuoca erit. Cũ hæc ratio præscindi ab voce non posit. Quemadmodum in æquiuocis singulas significationes cõsideramus, secũdum quas singulas vniuocus est. Attamẽ secundum vnamquamq; repræsentat, pariter conceptum, & sic hæc repræsentatio nõ præscinditur. Si des primum inintelligibile est, res, & conceptus obiectiuè eodem conceptu intelligantur.

¶ SED obijcies, signum, & signatũ dicuntur relatiuè, relatio vero signati est passiua. s. significari: quidquid autẽ significatur, importatur obiectiuè. Pro solutione huius obiectionis duo nobis perpẽdenda sunt. Primum, an speciali impositione vox significet conceptum: an, eadẽ qua rem? quod est quærere; an conceptus ponat in ratione signati in numero cum re? an potius vnicum signatum reputentur. Et quidẽ si sermo de conceptu obiectiuo foret, incunctanter responderẽ, & eadẽ significatione designari, & in numero non ponere. Quoniã eadẽ res prorsus est. At de formali multa obstat, ne sic liberè respõdeamus, præsertim si vere superius concludimus, non significari obiectiuè. Nõnulli arbitrantur, quod vox significat illa, & diuersis significationibus, & æquiuocè. Alij voces repræsentare conceptus dupliciter, vno modo exprimendo (hoc ex beneplacito) alio modo obiectiuè sicut rẽ significatam, & hoc naturaliter. Et vtrũq; probant, tum quòd sint signa, tum effectus cõceptuũ, ergo naturaliter repræsentãt suas caussas. Sed hoc non est vero simile. Quia terminus non est effectus naturalis intellectus, sed instrumentũ rationis voluntate humana confectum. Ergo quicquid agunt, vt talia ex beneplacito facere censentur, non naturaliter: vt talia exprimunt conceptus, seu repræsentant illos. Ergo. Si mẽtem quatenus vox est, significaret: naturali id tunc iure videretur efficere. Sicut dicimus, quòd significat prolatorem. Confirmatur. Vnumquodq; agit secũdũ suam formam. At forma qua terminus operatur, est ex beneplacito: omnis ergo eius effectus ex beneplacito erit. Et confirmatur. Nõ alia de caussa rem ad placitum significat, nisi quia ex beneplacito significatio illi prouenit. Ergo siue eadem significatione, siue diuersis rem, & conceptum referat, cum ambæ ex beneplacito voci euenerint, sequitur ex beneplacito significare. Vide S. Thom. 1. p. q. 4. de verbo Reliqua impugnabuntur inferius.

IGITVR his nõ obstantibus respõdetur, eadem significatione, atq; impositione numerica terminum rẽ, & verbum significare. Illã obiectiuè mouendo, hoc exprimendo: rẽ tãquàm quod, & verbum vt quo (vt ipsa experientia conuincit.) Siquidem impositores, ac nomenclatores, simplici actione ly equum ad equum importandum constituerũt. Hinc obtigit, vt nostras exprimat cõceptiones. Eatenus nãq; exprimunt, quàtenus quæ intelligimus, explicant, sicq; vocibus vtimur, quas repræsentare inuenimus, quæ intus cognoscimus. Et cõfirmatur. In auditum est hactenus peculiariter homines ad significandos cõceptus voces imposuisse, quando ad rem repræsentandã imponũt. Præterea ponamus, li leonem, disputationis gratia solummodo impositũ ad leonẽ significandum. Non est dubium, quin ex hoc dũtaxat expræssiuus sufficientissime maneret cõceptus: ergo de facto ita cõtingit. Frustra enim noua impositio exigitur, quando nõ posita nõ minus bene, aut minus facile terminus idem facit, significatq;. Verũ non debet videri mirũ, vna significatio vtrũq; faciat. vt pote quod frequẽter in multis actionibus cõtingit: vt eadẽ numero voluntas est de medio, & de fine & eadẽ actione artifex vtitur instrumento, & secat lignum. Itaq; nõ ponit in numero verbum cum re significata, nec est idem tamen signatum, vt pote non signatum. Quod autem non est, nec distinguitur ab alio, nec idem cum illo est. Quod denuo potest nunc efficaciter probari. Conceptus eo modo se debet ad voces habere quibus quis loquitur, sicut se habet ad loquentem: is autem intelligit res per verbum, & tamen non intelligit verbum: sed postmodum per reflexionem. ergo & voce exprimit quidem

dem verbum,noo tamen sigoificat obiectiuè verbum,sed rem per verbum intellectã. Sed nunc,quid principalius vox significet,inquiramus. Philosophus videtur sentire conceptũ. Principalior enim significatin est, quæ propria:hæc autẽ in voce est repræsentatin conceptus. Res quidem nmnibus signis repræsentantur,cooceptus vern tantum vocibus. Cõprnbatur. Per principalem debet signum diffiniri: & tamẽ Aristotelus sic diffinit vocales. Ea quæ sunt in voce, sunt signa earum, quæ sunt in anima passionum. Quinimmo idem ibidem,quarum(inquit)hæ,(id est)voces, notæ sunt, eædem passiones sunt apud omnes: quod autem voumquodq;, signum primo importat, principalius importare censetur, ergo. Secundo vocales significant res,nnn secũdum qund in sesunt,sed vt intelligũtur. Quod modus significandi patentissime ostendit,qui non rerum exsistentijs,sed intelligentijs correspondet. Nam li homo, hominem importat secundum se, absolute sumtum, qualiter non est in re,& li albedo in abstracto, cũ semper sit,debeatq; esse in concreto. Ergo principalius conceptus dictiones repræsentant. Huic quæstiooi respõdemus,principalius terminos significare res,sed immediatius exprimere cõceptus. Illud probatur, quia illud est principale significatum,quod quæsiti de significatione nominis respondemus, hoc autem (vt palam est)res est. Rursus à principali specificatur,& distinguitur in ratione signi. Non solemus autem distinctionem, & specificationem terminorum,nisi ex rebus signatis designare,vt Petrus, & homo differunt specie in ratione termini. Quia primus significat rem singularem,secundus communem. At quod immediatius,ac nulla interpositione cnniunctius,verbum significet,probatur. Quia verbum,vt quo,rẽ, vt quod in exsecutione prius est, quodquid fit:quàm ipsum quo fit, sicut medium antecedit finem. Ex quo adprimum argumentũ huius ambiguitatis dicimus, propriam significationem vocum esse rei mediãte conceptu. Ad secundum dicitur,esse descriptionem,non definitionem. At tertium, li primo idem esse quod immediatius. Id vero.s. vt quod primo vnumquodq; signum importat,principale sit, intelligitur importatum vt qund. Ad illud autem argumentum de signn, & signato respondetur, quòd sicut significatur conceptus,potest appellari signatum.s.vt quo. Secũdo,non opus esse,signum referatur nisi ad signatum,quod, vt pote à qoo & specificatur. Argumentorum vern, quæ principio quæstionis formauimus, primo dicito, quòd vnica, simplexq; significatio est, inqua toleratur ille duplex modus significandi vt pote subalternati. Nam exprimere tendit ad mouendum,& alter est quod,alter quo. Modi verò disparati, vt significare in concreto, & in abstracto: sunt incompossibiles eidem numero significationi. Videmus tamen, quòd eàdẽ significatione,atq; impositione significat terminus communis vniuersale primò, & secundario indiuidua. Adconfirmationem,dato ex beneplacito significare illos. Secundo iam respondimus. De hac re vide. S. Thom. opus.53 & .1.peri, le.7. August. 2. de doctri. Christia. capit.2.& 3.

¶ CONTRA definitionem signi replicatur. In libro clauso nnn representat actu, ergo non est signum actu,ergo non est signum: Prima consequentia prnbatur. De quo negatur definitio cum addito & definitum cum eodẽ Secũda consequentia vero. Quia quod quidpiam actu nnn est,absolute nõ est. Quoniam quod in potentia dũtaxat singula sunt, secundum quid sunt. Negatur antecedens ad sensum definitionis. Actu enim repræsentat etiam librn clauso, id est, actu habet aptitudinem repræsentandi. Secundo negatur consequentia concesso antecedenti. Quia variatur appellatin,& variatio est ab actus secundi negatinoe ad negationem primi. Repræsentare actu enim est actio signi, esse autem signnm est fnrma,& essentia. Aliter replicatur. Noo habet actu formam termini. Quia hæc cum sit entitas rationis actu esse,nec haberi, nisi apprehendatur, non potest: ergn actu non habet formam. Respoodetur, quòd actu esse signum non est, in se habere significatiooem.(Nusquam enim illam habet) sed est institutum iam esse, vt eo iotellectus vtatur.

¶ PERCVNCTATVR, an signũ dicat de se ordinẽ ad intellectũ. Pars negatiua suadetur. Bruitis seruiuot quædam signa, quæ tamen vt pnte ratinnis expertia intellectu carent. Non ergo signum dicit ordinem ad intellectum. Qui tamen tenuerint, semper relationem, respectumq; dicere: respondebunt, dicere & illa signa habitudinem ad intellectũ non ipsorum animantium, sed naturæ. Ego tamen docerem libentius, signum vt sic tãtum dicere ordinem ad signatum. Nã ad omne id

dicit

dicit ordinem, ad quod refertur: sed tantum refertur ad signatum, non etiam ad potẽtiã. (Vt patet explicãdo horum relatiuorum cõuertentiam.) Secundo assevero, quòd si dicit ordinem, ad potentiam, nullatenus ad diuinam, sed ad eam dumtaxat cui repræsentat, seu significare potest. Hæc enim in eius definitione ponitur. Et præterea hæc potentia, aut respicitur à signo quasi se instituens, aut cui significat: sed signum in communi non substituitur, sed tantum signum ad placitum, ergo signum, vt sic, non respicit intellectum, neq; ad illum ordinatur.

¶CONTRA diuisionem signi in naturale, & ad placitum: velut generis in species. Primo signum non est suis membris vniuocum (vt supra probauimus,) ergo non est diuisio generis in species. Secũdò naturale, & ad placitum non concernunt tam ipsa signa, quam signorum caussas vnde promanarunt. Ad placitum est, quod ex instituto repræsentat, naturale, si ex natura rei significatio profluat. ergo hæc diuisio non est generis in species, sed nec Analogi in analogata. Verumq; membrum enim æque naturã signi assequitur, nec minus signum est ad placitũ, quam naturale, ergo. Secundo in nulla specie Analogiæ collocatur horũ habitudo. Nõ est enim proportio, neq; proportionalitas, ergo. Respõdetur. Quod est diuisio formæ in concreto in suas partes concretè: acsi diceremus pulchritudo alia est naturalis, alia artificialis: sic etiã significatio alia naturalis, alia ad placitum. Et forsan mẽbra differunt genere. Vnde consequẽter inquiritur, an significatio signi naturalis sit ens rationis. Nõ nulli arbitrantur, idcirco dũtaxat hæc signa differre: quòd naturale habet in se, quo significatio fundari posit: seu quo intellectus vti. Ad placitũ vero nullum fundamentum habet. Cæterũ formaliter loquendo tã ens rationis est vnũ, ac alterũ. Sed contra. Fundamentũ vtrobiq; est ens reale, puta ipsa signorũ materia. Dices, id esse remotum, sed propinquũ in ad placitũ est impositio passiuè sumta (nã actiua actio est hominum.) Sed cõtra, Si fundamentũ propinquum, & remotũ est ens reale in signis naturalibus, & terminꝰ, (id est, signatũ reale profecto, relatio realis est, (id est) significatio. Dicendum est (vt ego iudico, quòd signum naturale de se signum est, & habet de se significationẽ. Primo, colligitur ex eius definitione, sane significãs ex natura rei (id est) cuius significatio ex ipso emanat. Si ergo signi natura, aut materia caussa est significationis: hæc realis erit. Quia caussã habere, sicut & efficere entis realis est. Sed, quos dudũ refellebamus, existimant, rationẽ signi esse, vt eo intellectus vtatur. Sed duo debebat aduertere, primum. Signum nõ esse adæquatum instrumentum rationis. Cum aliæ quoq; potentiæ, nõ modo hominum, sed brutorum animantũ, etiã signis vtantur. Secũdũ, quòd aliud est ratio signi, aliud effectus. Significatio quidem natura est signi, repræsentare potentiæ cognoscitiuæ, effectus, seu finis signorum. Signa enim, & habitus & potentiæ bene per proprios actus definiuntur.

Difficultas est etiam, an termini scripti, atq; vocales differant specie in ratione termini? Prò parte affirmatiua est omnium cõsensus, diuidentium in tres partes terminum in vocalem, scriptum, atq; mentalem. Deinde scripti dicuntur signa esse vocaliũ: ergo alterius speciei sunt. Prò parte negatiua vrget, quòd ex parte significationis, quæ est forma termini, nulla est differẽtia: tantum differunt ex parte materiæ, (vt constat ex amborũ definitionibus.) Vocalis est, vox significatiua ad placitũ: ex qua simplex cõficitur propositio. Scriptus, scriptura significatiua ad placitũ: ex qua simplex conficitur propositio. In quibus tantum est discrimen in materia. Terminus quidem mẽtalis differt iure specie ab exterioribus. Quia significat naturaliter. Secũdò si differunt specie, vtri distinguntur post modum in communes, singulares, & primæ, & secundæ intentionis? Ea enim quæ differunt specie, vel genere non possunt habere easdem omnino differentias, species, & genera. Dico, quòd strictè loquendo non differunt, specie scriptus, atq; vocalis, vt argumẽtum primum cõuincit. Præterea in omnibus alijs artificialibus non differunt specie, siue in abstracto sumantur, siue in concreto: quantumcumq; materia sit diuersa. vt Anulus aureus, vel argenteus eiusdem speciei sunt, & cathedra lignea, vel lapidea pariter eiusdem naturæ in esse cathedræ Et contrà videbitur, cuipiam forsan differre genere. Quia differentia quæ sumitur à materia in communi est generica, vt corruptibile, & incorruptibile. Sed tamen in rebus artificialibus non est tam de assentia materia, sicut in naturalibus. Quia in naturalibus est pars quidditatis, in artificialibus tantum est subiectũ formæ. Ideo in illis differre, ex parte materiæ, diuersificat genus nõ autẽ in arti

in artificialibus. His nihilominus non obstantibus dicimus, quòd summulisticè censentur differre specie. Quia distant vsu & obsequio, quod dumtaxat attendunt dialectici, illas autem subtilitates relinquunt Metaphysico.

¶ VIDETVR signum instrumentaliter effectiue significare. Primo quia significat efficiẽdo realiter: sane ingerendo species sensibus. Respõdetur id facere vt obiectum est materiale, non vt signũ, vt signũ.n. solum mouet intellectũ, & per cõsequens immittere speciẽ nihil iuuat, vt effectiue censeatur significare, quãquã nec species immittit effectiue (vt quidam opinantur) sed materialiter, tantum: lux namq; educit species ex ipsis rebus materialibus. Sed replicatur, prolator significat effectiuè ergo & voces vt pote instrumentũ illius antecedens probatur. Dicimus repræsentaui ego illi quãta sibi mala immineant & ille mihi hoc significauit, ergo proferens repræsentat & significat: quod cum non faciat obiectiue nec formaliter neq; instrumentaliter remanet faciat effectiue. Cõfirmatur voces secũdũ omnes significant, quæ sunt tñ instrumenta proferentis, Ergo a fortiori ipse proferẽs: ad hanc replicam facile erat respondere, nõ nunquã actionem instrumenti non competere principali agenti licet non exequatur instrumentũ actionem nisi motum ab principali. Vt cithara vel organum sonat suauiter: cuius caussa sonitus principalis est chitarædus is tamen nõ dicitur sonare Nec sonat. Ita voces dumtaxat significant: non homo, tametsi is sit caussa principalis. Sed principale argumentum nõ video quo pacto solui possit vepote quod in communi modo loquẽdi fundatur.

¶ CONTRA distinctionẽ obiecti in motiuũ tãtum, nullum est motiuũ tantũ. Quia nullum mouet, quin terminus sit suæ notitiæ, terminatiuum quidẽ potest esse, ergo. Fatemur nullum esse obiectum, quod terminare non debeat saltem notitiam, licet nõ semper potẽtiam. Actus siquidẽ specificatur ab obiecto, à quo autẽ specificatur, illic terminatur. Præsertim habet id verum in notitijs. Quoniã in volitionibus, & appetitionibus non terminat medium, neq; specificat: sed finis, tametsi etiã medium sit obiectum, quando eodẽ actu volumus mediũ ꝓpter finẽ. At quia, vt rationales ex notioribus nobis ad ignota procedimꝰ, cõtingit, vt ab vno excitemur, & in aliud perueniamus. Et tunc duæ quidem sunt in nobis notitiæ, altera rei nos inuitantis, altera eius, quod per discursum cognoscimus. Respectu ergo suæ notitiæ obiectum motiuum etiam est terminatiuum, sed respectu notitiæ rei, quã indagamus, quamq; ipsum signum repræsentat, motiuum tantum est. Itaq; datur terminatiuum tantum absolutè, quod nõ sit vllomodo motiuum in actu, at motiuum tantum non nisi respectiuè datur. Et necesse est vt simul respectu alterius terminatiuum sit.

¶ IN EANDEM definitionem, significare naturaliter est, idem apud omnes repræsentare: imago repræsentat naturaliter, & nõ idem apud omnes, præsefert, non apud infideles æthnicos, Indosq; barbaros, nihil ergo minus quam naturaliter significat. Dices, quantum est de se posse, de per accidens vero non facere. Quia intuentes significationem ignorant. Sed idem nos de terminis dicemus, nẽpe quãtum est de se, idem apud omnes repræsentare, & ignorantia eorum impositionis actu hanc potentiam non exercere. Generale est, vt instrumentum quodlibet, siue naturale, siue ad placitum repræsentet: duas exigi notitias signi. s. & signati. Differentia tamen est, quòd in naturalibus, cum ex natura rei oriatur significatio (quæ est altera definitio, mox examinanda) & in terminis ex bene placito: illa naturalis de se est indifferens ad omnes gentes. Quoniam natura non magis ad hus homines determinat, quàm ad aliòs. At significatio termini vt pote ex bene placito orta determinatur secundum volũtatem imponentium (Voluntatis enim est, & se & sua applicare, & cohibere). Vnde emanat, aliud esse huius idioma, aliud alterius. Nimirũ quòd has voces hæ gentes constituerunt dũtaxat, vt ipsæ eis vterentur. Ideo hi sunt proprij termini latinorũ, illi Græcorũ. Quod si græcas voces cognoscit latinus, hoc vt græcarum litterarum particeps facit, quod non contingit in signis naturalibus. Nam cognoscens Iouis statuam non vt æthnicus, aut Catholicus, sed vt homo cognoscit. Cõgruè itaq; insinuatum est discrimen, quòd imago quãtum est de se, idem apud omnes repræsentat. Quià nulli applicata est. Terminus autẽ quatenus est in se, coarctatus, & in compendium redactus est & ad certũ genus hominum limitatus, quod ex diuerso significationis fonte profluit. Poterit secundo quis respondere, inter significantia naturaliter esse gradus. Quædam enim ex instinctu naturæ, quædam vt effe-

vt effectus naturales,ſicut fumus,quædam ſolum naturaliter, vt imago:quorum prioribus tantum illa definitio competit.Quæ idē poſſitiue apud omnes important.Quia omnibus per naturam vti ſigna data ſunt.

¶ CONTRA ſecundam definitionem ſigni natulis.ſ.ſignificare ex natura rei,arguitur. Imago ſignificat naturaliter,& non ex natura rei,ſed ex beneplacito primi pingentis:ergo.Confirmatur.Li,ex, dicit materiam:quomodo ergo ex ligno,vel argento ſignificatio dimanat. Dices mediatè ex beneplacito pendere , at depicta non poteſt amittere ſignificationem.Replicatur.Idem debet terminus. nam pendet quantum ad impoſitionem, ſed impoſitus quandiu permanet, non poteſt nõ eſſe ſignificatiuus.Pro ſolutione huius inquirendum eſt, quis ſit ſenſus huius definitionis. primo quòd ſignificatio ex ipſa ſigni natura oriatur,ita vt ab extrinſeco ex beneplacito. ſ.ei nõ proueniat.Sed in quo nam genere debeat huiuſce repræſentatio fluere,id ſupereſt pendamus.Et quidem generaliter li,ex,dicit cauſſam materialem.Vnde dico effluxuram, ſicut ex materia formam emanare ſolet,& ſicut actus educitur ex potentia:tametſi agēs educat illũ,quod per conſequens non excluditur:ita ſignificatio ex materia ſigni oritur. licet huiuſmodi ortus humana voluntas ſit quandoq; cauſſa. Velut cauſſa effectiua imaginis pictor eſt: at ex ipſa imagine repræſentatio elicitur.Sed non eſt facile, in ſignis ſingulis materiam propinquam dignoſcere. Ex hac enim emanat,non ex remota. In multis eſt vnica , vt in fumo ipſemet materia ſigni eſt. Vbi proinde patet,vnde ſignificatio conſurgat.At in imagine remota eſt,in qua,vt lignũ,argentum,propinqua uero eſt ipſa ſimilitudo,atq; delineatio.Nã ex diuerſis delineamentis figura , ex figura pullulat ſimilitudo, ex ſimilitudine ſignificatio.Eſt ergo diſcrimē quòd in terminis ſignificatio inmediate , ex beneplacito prouenit,ſic vt impoſitio fundamentũ relationis ſit .In naturalibus eſt natura ſigni rei.ſ.quæ eſt ſignum , vt in fumo fundamentũ eſt ipſe fumus:in veſtigio figura ipſius veſtigij. Sed dices,quomodo fundamentũ ſignificationis poteſt eſſe ſimilitudo , atq;, vnã relationem fundare aliam relationē.Primo ambæ poſſunt fundari in figura, quæ res abſoluta eſt:deinde nõ eſt nouũ ratione vnius relationis,aliã conſurgere:vt conformitas & ſimilitudo indiuiduorũ fundamētum eſt ſecũdæ intētionis ſpeciei, aut generis.Similitudo etiam fundamētum eſt æqualitatis , ſecũdũ quod æquale ad omnia prædicata extenditur . Dum enim perfecte ſimilia æqualia ſunt in qualitate:quanquam profecto impoſitio,quam ponimus fundamentum,non eſt relatio , ſed actio , ſeu paſsio. Ex his ſequitur, quòd ſignum naturale non poteſt cadere à ſua ſignificatione : voces vero abſq; vlla ſui mutatione frequenter cadunt.Manens enim materia propinqua ſigni naturalis , non poteſt ſignificationē nõ germinare , & manens materia propinqua termini.ſ.vox,vel ſcriptura caret ſæpè ſignificatiõe:vt in his dictionib9 patet , quas abſoletas vocamus . Vnde hæc illatio eſt nulla.Sicut manens imago ſemper ſignificat,ita quandiu manſerit terminus,ſignificabit,ergo ſunt ſimiles in hoc atq; pares Dico enim quòd in hoc dicto, donec terminus permanet,includitur ſignificatio.Ideo eſt implicatiò in adiecto:quòd ſit terminus,& non ſignificet. At in hoc quandiu fumus permanet,ſolum includitur materia , penes quam diſcrimē aſsignamus.Et ratio diſcriminis eſt quia in naturalibus ex ipſa materia profluit. Vnde nõ datur ſine illa: in terminis verò nõ ex ipſa voce,ſed ex beneplacito. Itaq; ſigna naturalia habent materiam, ex qua fiant: ad placitum ſigna non habent,niſi materiam in qua ſignificatio conſtituatur ſolam cauſſam efficientem ſortita.

Argumenta ſuper caput ſecundum de terminis mentalibus.

TERMINVS eſt triplex ſcriptus, vocalis, & mētalis.

¶ IN CONTRARIVM. Enti reali, & rationis nihil eſt vniuocum:mentalis eſt ens reale ,vocalis rationis. Nam licet materia vtrobiq; ens reale ſit,ſignificatio eſt diuerſa, li terminus autem ſignificat eos ſecundũ formam,qua termini ſunt,non ſecundũ materiam. Sicut & quodlibet nomen artificij:ergo quatenus termini non comprehenduntur ſub vna diuiſione,

¶ TERMINVS eſſentialiter eſt ſignum conce-

conceptus non est signum, ergo non est terminus. Minor probatur. Signum est res, quæ præpter speciem, quã ingerit sensibus, aliud facit in cognitionem venire. Quã nimirum speciẽ non ingerit conceptus: qui potius ex speciebus manat.

¶ PRIMVM horũ argumentorũ diuisum illius diuisionis inquirit. Antiqui verbum distinguebant per vocale, & mentale, diuisione quid nominis. Nã vocale non appellatur omnis terminus vocalis, sed secunda pars duntaxat orationis. Verbum vero mentale nuncupatur omnis conceptus. Sub isto vero nomine terminus non est isthec diuisio admodum antiqua. Potest autem quesito dupliciter responderi. Primo si quis rationabiliter teneat, terminum de istis æquiuocè, non vniuoce dici, vel saltem Analogicè. Qui pro se efficaces habebit rationes. Primã quod vbilibet est prius, & posterius, est Analogia: sed prius cõceptus est terminus, deinde vocalis, & scriptus. Nam id, quod de perse est tale, antecedit secundũ illam rationem id, quod per aliud, & in ordine ad aliud tale censetur. Mentalis vero de se videtur terminus, vocalis vero loco illius substitutus, & signum illius. Secundo si conueniunt vniuocè, habebunt eundem cõceptum tam formalẽ, quam obiectiualẽ. Quæritur de obiectiuali, vtrum sit ens reale, an rationis, neutrum potest actu esse, cum mẽbra sint actu talia, abstrahere ab vtroq; non potest. Cum illis conceptus cõmunis non detur. Ergo diuisio hæc termini est quid nominis, aut analogi, sicut & distinctio entis in reale, & rationis. Tertio genus proprium termini est signum: sed ratio signi (vt efficaciter in solutione ad secundum probabitur) non cõpetit proprie conceptui: ergo nec ratio termini (vt hic agitur) quia quando proprium genus absolute non conuenit, nulla species potest conuenire. Dicet ergo, Analogia proportionalitatis terminum de mẽtali dici. Vt quẽadmodum vocalis componit, & significat, ita mentalis, tametsi alterius generis sit, vti clauis gutturis, & ferarũ. Contra hos obijcietur: quòd diuisio signi in naturale, & ad placitum est vniuoca. Vtrumq; enim instrumentaliter significat, & per consequens vtrumq; est absolute signum, & tamen alterum est ens rationis, alterum ens reale, ergo id vniuocationem diuisionis nõ impedit. At primo respondetur præter hoc impedimentum in diuisione priori esse aliud nihil minus, nẽpe quòd ratio signi nõ competit cõceptui, exteriora vero signa ad placitũ cẽsentur absolutè signa, sicut instrumenta. Ob quod potest melius vniuocatio huius diuisionis defendi, & cognosci. Secũdo, & forsan melius, quòd etiã hæc diuisio (vt obiectio conuincit) est analoga, cuius principale membrũ est signũ naturale. Vt pote ad cuius imitationẽ, & supplementũ signa ad placitũ facta videntur. Ab arte enim, & intellectu edita sunt, qui naturã imitatur. Et cõfirmatur. signa rationis palã defectũ significãdi ferũt, quibus nulla inest significatio, sed intus latet, cum cæteris patẽter insit. Itaq; & si illa frequẽtiora sunt inter homines, nõ æquè profecto, ac naturalia significãt. Et hũc sensũ habet sentẽtia Augustini asserẽtis inter nos voces principatum significandi obtinuisse. Quoniam sunt frequentiora, & propriora nobis.

¶ HIS nõ obstãtibus potest quoq; teneri diuisionẽ esse vniuocã, licet nõ pauca necesse sit, in eius sentẽtiæ defẽsione accersantur. Supponendũ est tamẽ, id peculiare esse in relatione vt relatio rationis sit relatio, & secundũ esse, & simpliciter, nec esse relationẽ rationis in esse relationis est dictio diminuẽs. Quod in cæteris prædicamẽtis minime reperitur. Nẽpe vt quod est tale secundũ rationẽ solũ, sit simpliciter tale. Vt quantitas rationis, vt vniuersalitas nõ est absolute, sed secũdũ quid quãtitas. Actio, & passio rationis, vt quiescere, aut stare, visio passiua secundũ quid actiones, & passiones sunt, reuera priuationes quædã actionis. Terminus autẽ vt pote signũ, est relatiuũ, vnde signũ ad placitũ simpliciter signũ erit, & per cõsequẽs ambæ tã realis, quã rationis in esse relationis cõueniẽt. Sed obijcitur vrgẽter. Si vnus conceptus abstrahibilis est ab vtroq;, cũ ens sit de intrinseca ratione cuiuslibet cõceptus, quæritur, quod nã ens erit illud, quod illo cõceptu repræsentabitur. Respondetur, quòd licet ens dicatur de suis significatis analogice, nõ ideo nullũ prædicatũ cõmune potest enti reali, & rationis reperiri. Cũ esse genus vniuoce cõperat vtriq;. Animal enim est genus, & vniuersale quoq; est ad quinq; prædicabilia genus. Ita & si ens nõ abstrahatur vnum commune vtriq; enti, aliqua ratio potest esse vniuoca illis, quæ est ratio relatiua. Et ad obiectionem dicito, quòd conceptus relationis realis, vel rationis in ratione relationis est communis vtriq;, in ratione entis vero significat ens vel reale, vel rationis. Præsentim quòd cum hic agamus de his signis in cõcreto, nõ de relationibus ipsis in abstracto, & materia vtrobiq; sit ens reale, non est tãta

distantia, sicut si de istis in abstracto loqueremur. Ex his duobus modis respondẽdi(meo arbitratu)tutior,& magis seligendus, primus est. Vnde siquis terminum in vocalem,& scriptum secuisset, mentalem subticens, non poterat insufficientiæ argui.

¶ PRO solutione secundi est disceptatio inter viros eruditissimos? an conceptus sit signum? Et à parte affirmatiua primo arguitur, est naturalis similitudo obiecti(vt in prouerbium iam abijt)ergo est signum. Secundò omnis imago est signum, vt pote superius ad illã cõceptus est imago, ergo. Minor probatur. Est simile, deinde expræssus ad similitudinẽ alterius, ergo. Antecedẽs patet. Intellectus ad similitudinẽ rei elicit cõceptus, vt res sibi saltẽ secũdum conceptũ præsentes habeat. Et confirmatur. Intellectũ est in intelligẽte, imo ex intelligibili,& intellectu fit vnũ actu secundũ formã expræssam, id est, secundũ cõceptum. Secundo, omnes ingenue fatẽtur, cõceptum significare obiectum, omne autẽ, quod significat, est signum ergo. Cõfirmatur. Signũ,& signatum sunt relatiua, hæc antẽ sunt simul, res autem est signata, ergo datur signũ. Quarto si asserant(vt aiunt)aduersarij, nõ esse signũ, quia est spiritale, sequeretur, quòd substantiæ abstractæ non habent signa, vt pote spiritales, quibus vtantur. In contrarium est authoritas Augustini diffinientis signum, quod præter speciẽ, quam ingerit sensibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire. De hac re inter antiquos,& neotericos disceptatur. Hi arbitrantur, cõceptus esse signa, illi contra negãt, quibus certè, vt in plerisq; alijs, existimo subscribendũ. Nã de intrinseca ratione signi est, vt sit quid manifestius,& ducens cognoscentem(signum enim habet indicare rẽ accultã. Vnde nõ est regula generalis, effectus signũ sit caussæ, vel e conuerso caussa effectus. Sed vniuersaliter quod manifestius,& patentius est illorum, signum alterius est. Quæ ratio nõ potest in conceptus quadrare, quippe qui nõ sunt principium cognitionis: vt requirebatur, sed terminus. Cognitio enim,& intellectio, productio est verbi, ergo nõ potest trahere, intellectum in cognitionem obiecti, ab cuius cognitione ipse procedit. Species habet maiorem partem signi, vt pote quæ sunt principiũ. Sed duo obstant ne sint signa. Primum quòd nõ significant actu,(vt quidam existimãt) sed virtualiter. Secundo, quòd sunt vnum principiũ elicitiuũ cũ intellectu. Forma enim sunt ipsius intellectus, qua in esse primo constituitur,& secundũ quam operatur,& tamẽ deberẽt se habere, vt obiectũ ad potentiã, non vt cõpotentia. Hinc ad primũ argumentũ negatur consequẽtia. Haud enim similitudo ad rationẽ signi sufficit,(vt explicuimus superius). Secundo dicito, quòd imago realis,& signũ habẽt se, quasi inferius,& superius. S. quia illa habet realẽ similitudinẽ,& realiter ad similitudinẽ alterius exprimitur, quod vtrũq; conceptui deficit, Is enim tantũ intentionaliter est similis,& intentionaliter dũtaxat ad alterius effigiem expræssus.

¶ AD tertiũ dicendũ. Quòd nõ sufficit significare ad rationem signi, sed significare instrumẽtaliter. Formaliter vero signo nõ cõpetit. Vnde negatur generaliter signũ,& signatum dici relatiue, sed tale signatũ. Ad quod significãdum nõ est proprium nomẽ hactenus impositum,(quod in alijs multis materijs ostendimus) circumloqui autẽ possumus hoc exprimere nempe signatũ instrumẽti,& signũ. Ad quartũ dicimus, Quòd illa caussa est in nobis adæquata, nõ generaliter. Quia cum signũ debeat esse manifestum quid de se cognoscẽti, nobis vniuersaliter spiritalia sunt occulta,& in euidẽtia. Angelis autẽ notissima: ideo nobis signa esse nõ possunt, illis possunt. Sed neq; angelis conceptus videtur signum, ob id quòd est terminus cognitionis productus. Possumus & alio modo respõdere, videlicet quòd signum accipitur bifarie. Primo pro eo quod significat alterum, secundo pro eo, quod significat, vt quid manifestius quoad nos,& ducens in notitiam alterius. Verum est omne significans trahere in cognitionem signati. Sed caussam esse cum contingat multipliciter. Quædam signa ducunt vt caussa efficiens,& adeo manifesta sunt, vt sensus excitent. Quod est profecto proprissima signi acceptio,& maxime etiam secundum nominis etymologiam quadrans. Alia vero sunt vt caussa formalis ipsius cognitionis, vt sunt termini mentales. Primo ergo modo, vt pote ambo membra amplectẽte loquimur de signo in præsentiarum, cum dicimus, signum esse, quod potẽtiæ cognoscitiuæ aliquid repræsentat,& cum conceptum, signum,& terminum asserimus. Etenim secundum definitionẽ Augustini nullum erat signum, tantum ab est membrum principalius fore.

¶ DE termino mẽtali magnæ difficultates altioris facultatis emergunt. Quas summulistæ,

ftæ, & in tempestiuè & sæpius in eruditè ingeni perspicuitate abutentes excutiunt. Nnbis tamē ne nouitio vertet, si easdem agitemus. Cū inteutio, & huius opusculi scopus cogāt, ista prosequi: nedū culpā deprecetur. Igitur in definitionē primo arguitur. Quæ talis est, terminus mētalis est notitia formaliter significatiua. Terminus mētalis nō est notitia, sed ab, & ex notitia procedens. Ait enim S. Tho. 1 p q.27 art.1. ad 1 quicumq; intelligit, ex hoc ipso, quòd intelligit, procedit aliquid in eo ex notitia procedens.

¶ SECVNDO, notitia sensuum nō est terminus mentalis: ergo falso asseritur, tam latè mētalem terminū patere: vt in omni potentia cognoscitiua inueniatur. Antecedens probatur. Visus, & auditus nō sunt signa, nec significant: vt pote actiones immanentes: ergo nec termini.

¶ PRO solutione primi nota. Quattuor esse in intellectu .i. potentiā, species intelligibiles, quibus informatur & constituitur in actu primo, & cognitionē, & cōceptus p cognitionē formatos. Ex quibus dun tantū notitia frequentius appellari solent. Nam etsi S. Thom. quodli. 4. dicat, naturā, & potentiā nuncupari notitiā: non est in vsu. At cognitio cū sit duplex, alia actualis, alia habitualis; tot modis notitia ponitur. Habitualis notitia appellatur ipsa reminiscentia, quæ reuera non distinguitur ab speciebus: sed quatenns iā per species semel res cognita actu fuit, memoria manere dicitur. Quia consernātur species. Ex qua notitia solent doctores dicere, procedere sæpissime conceptū, & benedicunt. Actualis cognitio est etiā actualis notitia, conceptus autem est terminus intrinsecus ipsius cognitionis, quē etiā terminum mentalē nominamus propositionis compositiuum. Cum ergo verbū (quod idem ītidē est cōceptus) ex notitia præcedat: nō videtur esse ipsum notitia: quasi quod vnica solūmodo notitia foret, & non potius multiplex. Alia de qua hactenus sane actio seu intellectio, altera quæ .s. per cognitionem exprimitur. De qua intelligitur, quòd terminus mētalis sit notitia. Quæ quidem distinctio, admodū antiqua est, nequis arbitretur eā nobis voluntariā Nā Augustinus nono de Trinitate, describit verbum, quòd sit notitia cum amore. Et S. Thom. de veritate. q. 3. arti. 3. asserit, notitiam esse de ratione verbi, quasi importātē verbi essentiā. Et in secundo arti. illius quæstionis. Qund verbum est notitia expressa. Et. 1. p. q. 34. art. 1. ad. 2. prnbat ratione, & hanc distinctionē & definitinnis huius interpretatinnem. Nā inquit, quòd solum verbum significat aliquid ab alio emanans. Qund euidētius patet in boc nomine conceptus, qui dicitur, quod cōcipitur. nō autē concipitur nisi verbum. Nā species nō concipitur ab intellectu. Quia intellectus cū specie sumti absoluta est considetatio, vt pote per quā constituitur in actu primo, & potest dici quasi mulier semine suscepto. Actualis autem cōsideratio est quasi exsistentia, & esse actuale entis. Ita vt intellectus sit, vt subiectū, species vt forma: intelligere vt viuere, aut exsistere. Et in muliere, quasi ipsa actualis generatio, cōceptus aūt est, velut proles genita. Cū ergo dicitur: quòd verbum est notitia, nō accipitur notitia pro actu intellectus cognoscētis, aut pro aliquo eius habitu. sed pro eo quòd intellectus concipit cognoscēdo. Vnde Augustinus, ait quòd verbum est sapiētia genita, quæ etiā pari modo notitia genita dici potest. Secundo respōdemus. Quòd quia ly notitia ponitur ibidē pro genere, potest in sua latitudine accipi, & per reliquū quasi per differentiā cōtrahi, quod in cæteris definitionib9 euenit. Tertio dicimus, quòd quia motus non distinguitur à termino, nō sequebatur, si conceptus ex notitia procedebat, nō esse notitiam.

¶ AD secundū argumentum notato. Quòd omnis potētia actiua elicit propriā operationē, (ob id enim actiua est) omnis autē virtus cognoscitiua est actiua: & ita elicit cognitionē: vt pote quæ est propria eius operatio. Immo cognitio, est actio vitalis: quæ proinde procedit à principio cōiuncto. At non omnis potētia etiā cognitiua mediāte operatione quicquam efficit, sed generaliter omnis operatio trāsiens, cū tendat in exterā materiā debet aliquē effectū habere. Immanēs vero sicut manet intus, & sui caussa exercetur, ita non est opus, hæc quicquā producat. Ipsa enim sufficiēs intrinseca perfectio potētiæ, & proprius actus illius est. Vnde cū in. 1. ethi. dicit philosophus, finiū quosdā esse quādoq; operationes, quosdā præter operationes opera quedam. Siquæ operationes fines esse possunt maximè immanentes: vt pote de se appetibiles: ex quibus nō necessario aliquid sequitur: quocirca sine cōtrouersia oēs admittūt, in omni potētia cognocitiua cognitionem esse, quā appellamus notitiā. præter quā verū in aliquib9 potētijs aliquid aliud ponēdū sit, vt in intellectu poni-

mus verbum, & in imaginatione idòlum. In inter viros summos omnibus viribus disceptatur. At in sensibus exterioribus, & de sensu communi vniuersi absq; lite ingenue fatētur, solam esse operationem. s. sensationem. Nam caussæ, rationesq; doctores mouētes, vt in intellectu conceptum ponant, in his, (vt statim videbimus) cessāt. Et in hac sensatione inquirimus, an sit terminus mentalis? Cuius partem affirmatiuam nonnulli nulla ratione suasi, sed mera voluntate adducti tuentur. Et ideo cum in oppositum efficaces rationes video, arbitror huiusmodi notitias nō esse vllo modo terminos. Quod probatur. Primo quòd nos terminos mentales appellamus, appellabant antiqui verbum, & idòlum, quæ nemo nisi in intellectu, phantasiaq; constituit. Ergo in his dumtaxat sunt termini mentales. Secūdo, terminus essentialiter est signum, & significat, Sed sensatio nullo modo significat, nec est signum, ergo neq; terminus. Minor probatur euidenter. Sicut se habet sensatio ista, ita intellectio actualis, quam tamen nemo hactenus dixit signum esse, aut significare: sed verbum ex illa promanans, ergo neq; sensatio. Secundo, terminus mentalis est aptus, propositionem componere, (vt in eius definitione habetur,) ad quod huiusmodi notitiæ, duplici de caussa sunt inhabiles. Primo, quia sensus nō format propositiones, & qualis est potentia, talis est actus illius. Neq; arbitrandum reor naturam ordinasse, vt actio possit facere, quod eius potentia non potest. Secundo, quia cum sit actio, prorsus ad componendū est inepta. Propositio enim est, & velut permanens, & ex permanentibus constans. Quæ sunt (inquam) termini operationum, vnde ipsa propositio est terminus. Et ita verbum mētale (inquit. S Thom. 4, con. c 13.) esse duplex aliud terminum primæ operationis, quæ est simplicium apprehensio, aliud secundæ operationis, quæ est compositio, & diuisio. Quam in re inanis responsio est quorundam. Quod similis notitia sensitiua de se apta est componere, de per accidens vero ratione subiecti non componit, quasi non etiam ratione sui, (vt mōstramus incōpositiua foret). Quā quā nec ratio certe patitur, vt natura faciat operationem in genere capaciorem sua potētia eliciēte, neq; vt sit idonea, nisi ad quod eius potentia exigit, vt pote cuius est perfectio propria, & intima. Postremo tandem arguitur, idòlum imaginationis, ab omnibus terminus ponitur in genere signi, sensatio in genere actionis, aut qualitatis ergo.

¶ Sed in cōtrariū arguitur. Idòlū imaginationis est terminus mētalis, vt pote quod est & signū, & ex operatione resultās, & tamen nō cōponit propositionē eadē ex caussa. Siquidem compositio, & diuisio, (id est) propositio est in solo intellectu. Etenim vbi est veritas, est propositio, sed hæc est tantum in intellectu componente, & diuidente. Ergo illud solum est propositio, & per cōsequens phantasma, nō componit, ergo illa ratio superior nō cōcludebat. Ad hoc primo iā patet, quàm magna est in ratione signi differentia inter idolum phantasmatis & sensationē. Sed quæstio potest moueri, an sit terminus mentalis? Et quidem sine disceptatione dicendū, quòd si non est compositiuus, nō erit terminus mētalis, quantumlibet significet. Id enim conuincet signum esse. Sed termini natura plus postulat, (vt ex definitione patet). Sed id inquiramus oportet, sit ne compositiuus. Et pars affirmatiua videtur. Nā sicut vox simplex ꝓcedit ex imaginatione vocis, ita profecto ex imaginatione totius propositionis proficiscitur integra vocalis propositio. Vnde hæc saltem materialiter non potest negari, quin sit in phantasmate. Ad hæc duplex est propositio, altera vniuersalis, altera particularis, vnaquæq; conflatur ex consimilibus terminis. Et solus quidem intellectus est vniuersaliū, sensus singulariū. Vt extimatiua in nobis est discursiua circa singularia, vt omnes philosophi pariter, & theologi fatentur. Vbi non potest negari, quin singulares propositiones faciat. Dicimus ergo idòla huiusmodi compositiua esse propositionum, quādoquidem cōponūt singulares. Vnde idolum in alijs animalibus perfectis existens forsan nō est eiusdem speciei cum nostro, vt pote in capax ad componēdum. Quamquam teneri quoq; pōt, cōpositiuum esse, licet ratione subiecti exercere hāc virtutē nō possit. Nō tamē frustratur vniuersa species, postq̄ nostrū idòlū cōponit, sicut frustratur si visio, vel auditus terminus mētalis ponitur, qui tamē nullibi componit. Vnde ad argumētum negatur, propositionē, & veritatē in solo esse intellectu cōponente, & diuidēte. Quod si omnes id prædicāt. intelligitur vel in esse cognito. Veritas enim à solo intellectu cognoscitur. Vel intelligitur in natura solum inueniri intellectiua, quod cōcedimus.

¶ IN EANDEM sutionem. Nullus est

termi

terminus mentalis, idest, conceptus productus intellectione, ergo. Probatur. Secundũ philosophum nihil producitur operatione permanente, sed transeunte. Et corroboratur. Ideo ponitur conceptus, vt res per suum simile intelligatur: sed ad hoc sufficiunt species, quas omnes asserunt similitudines esse obiectorum: ergo conceptus superfluit. Inquiramus nũc oportet, quæ rationes, & caussæ huiusmodi conceptus præter ipsam intellectionem postulent: quoniam absq; necessitate similes entitates, in re præsertim occultissima, non sunt admittendæ. Considerandum quòd de ratione operationis potentiæ est tẽdere in obiectum, & de ratione obiecti, est, vt sic terminare eandem. Vnde necesse est, operationis actualis obiectum esse actu præsens. Nam absens esse, idem est, acsi nõ foret. Cum absens terminare non queat. Quod in sensibus manifestè comperimus, vt potequi sensibili absenti nihil sentiunt, nihil operantur. Quapropter tãtum modo in ea, quæ adsunt, feruntur. Haud enim videmus, audimus, tangimus, aut gustamus, nisi quod actu sensus exterius mouet. Sed sunt potentiæ quædam, imaginatiua.s.& intellectus, quibus natura dedit, vt indifferenter præsens, & absens percipiant. Quibus proinde necesse est cõcedamus naturam largitam esse, vt ipsæ sibi omne obiectum præsens faciant, siue absit, siue cõtingat adesse. Nam cum earum operatio, necessario terminetur ad obiectum, illudq; velut contingat, & obiectum terminus sit illius: ipsum æqualiter ad præsens absensq; se habere, conuincit ipsam potentiam sibi obiectum semper formare. Experimur autem, nõ aliter cognitionem intuitiuã terminari: quã abstractiuã. Quocirca in sensibus sola est operatio, id est, sensatio. Quia obiectum realiter præsens est. At in his præpter operationẽ necesse est, aliquid ponere loco obiecti, & eius vices subiens. Ratio hæc profecto vrgentior est, quam quidam putant: vt quæ naturæ manifestæ ipsius potentiæ innititur. Quia si ipsa nõ ponitur, obiectum sibi formare: cogimur negare indifferentem esse ad præsens & absens. Non enim intelligibile est, non melius obiectum præsens percipi posse, quã absens: nisi semper ipsa potentia præsens illud sibi facit. Viget autem de intellectu peculiaris ratio, Nempe quòd cum eius obiectum sit quidditas materialis, quæ actu nõ est intelligibilis, tum quòd est corporalis, tum singularis: necesse est formet sibi intellectus obiectum proportionatum. Dices forsan, ad vtrumq; abstractas sufficere species: vt pote quasdam secundũ omnes, obiectorum similitudines. Verum ex sensibilibus debemus abdita philosophari. Omnes concedunt species adesse sensibus, ad quas tamen nõ terminatur sensatio, sed ad obiectum. Quod ideo præter species præsens requiritur: ergo in intellectu nõ sufficit species, nisi adsit obiectum, ad quod terminetur operatio. Secundo species ab omnibus ponitur, vt forma, qua intellectus fiat in actu: ex qua velut, ex forma intellectio profluat, sicut calefactio actio ex calore inhærenti igni cõburenti. Ergo operatio non tendit in species. Quia nulla operatio tendit ad formã, vnde profluit, sed ad aliam consimilẽ producendam. Tertio, species non significãt obiecta, saltem perfectè vt signum exigit. Quia si repræsentarent, sufficerent ipsæ sensibus ad sensationem. Nam superfluit omnino obiectum in præsentia sui signi, sicut imperator, vt cognoscatur in præsentia imaginis. Nec vales dicere, requiri solum, vt species ipsas conseruent. Cum constet, adsit oportere, vt terminet operationẽ, & specificet obiectiuè. Ergo nec intellegibiles species sufficiẽter significant: sed sunt velut forma, aut virtus seminis, qua intellectus, cũ voluerit, cõceptum producat. Ad argumẽtum autem principale concedito, ex natura operationis permanentis, perdurantisq; nõ debere quicquam sequi. Quòd si quandoq; necessario sequitur, aliunde prouenit. Vnde nullum argumentum ex natura permanentis hìc formauimus: sed ex natura talis potẽtiæ, cuius aliqua permanens operatio est. Intelligitur etiã nihil produci, sicut operatione solet dici, quicquã produci, nẽpe quasi finis eius per quẽ perficiatur, & inesse compleatur. Transeũtes operationes sunt propter operata, & sunt ad illa, vt via ad terminũ. Actiones immanẽtes sunt actus vltimi & vltimo intenti. Verbũ autem propter perfectionẽ ipsius intellectionis producitur. Ad confirmationem respondeto, non esse, similitudines actuales, sed habituales, & virtuales.

¶ IN eande definitionem. Conceptus nullo modo est signum, ergo non est notitia formaliter significatiua. Antecedens probatur. Est forma simplex, & ponitur in prædicamento qualitatis, ergo non habet significationem. Antecedens patet. Actus, & potentia ponuntur, in eodem prædicamento: & in-

tellectus est in secunda specie. Confirmatur. conceptus, vt conceptus est terminus intellectionis, sed ad relationem non est per se motus, ergo non terminatur intellectio in signũ. Terminatur autem in conceptum, ergo conceptus non est signum. Secundo arguitur. Si cóceptui est significatio naturalis, aut est forma, aut propria passio. Forma esse nõ potest. Quia foret tunc essentialiter signum solũmodo in prædicamento relationis. Quod cõstat falsum esse. Propria passio nõ videtur. Quoniam maneret ratio formalis conceptus integra absq; significatione, & tamen nemo conceptum, sic absolute intelligit, ergo. Pro solutione huius necessum est, ex sensibilibus in notitiam horum spiritalium deueniamus. Imaginis exterioris natura est signũ. Haud enim est sicut fumus, cuius quidditas est absoluta, quam, quia est ignis effectus, consequitur significatio. Et tamẽ delineatio actio corporea tendit ad imaginem. Cum nihilominus ad relationem non sit per se motus. Quia reuerà terminatur immediate in lineamẽta, variãq; dispositionem colorum, & in figuram, ex quibus illico & similitudo, & significatio consurgit. Ita debemus in re intelligibili contemplari, nempe quòd conceptus essentialiter est signũ, & nihilominus conceptus est quædã qualitas fundamentũ relationis, sicut imago quædam figura. Intellectio vero dupliciter consideratur. Primo prout est actio quædam realis intellectus, & sic terminatur in verbum, quod est terminus intrinsecus illius. Secũdo in esse intelligibili quo pacto potius continetur in se ipsa, & conceptus est propter eam, quasi propter finem, vtpote ad cuius perfectionem formatur, & ita non accipitur, vt via intellectio, sed vt finis potius conceptus. Sicut delectatio, & fruitio licet sequantur post amorem, & cognitionem, non sunt fœlicitas, sed cõsequẽtia fœlicitatẽ ꝑpter eiusdẽ perfectionẽ. Vnde ad primũ dicito. Quòd ponitur sicut pleræq; aliæ res in ambobus prædicamẽtis. Sed replicas, secundum vnam rationẽ formalem non ponitur nisi in vno: sed cõceptus vt sic, sicut terminus vniuocus, vnicam rationem formalem exprimit, ergo in vno duntaxat formaliter constituendus est. Respõdeo, quòd formaliter est in prædicamẽto relationis. Argumento, quòd actus & potentia sunt in eodem, dupliciter respondetur. Primo intelligi de prædicamento in genere, quod est duplex, substantiæ, & accidentis. Et si contendas intelligi quoq; de speciali. Dico intelligi de proprio actu essentialiq;: & talis actus intellectus non est conceptus, sed intellectio. Per hanc enim perficitur, & actuatur, & propter hanc est. Quæ omnia deficiunt in conceptu: qui potius ad intellectionem eandem ordinatur. Et ita intellectio reuera est in prædicamento qualitatis. Hanc solutionem confirmat ipsa conceptus existentiæ ambiguitas. Qui si foret essentialis, & vltima perfectio intellectus, nullatenus ambigeretur. Ad confirmationem dicito, intellectionem terminari ad qualitatem, quæ est conceptus. At circa secundum argumentum notato, quòd imago exterior significat propter similitudinem ad exemplar. Nam primo disponuntur lineamẽta, fitq; figura, deinde resultat similitudo, ex qua surgit significatio, & vna relatio fundat aliam. Et quia sæpius asserimus conceptus esse obiecti similitudines naturales, quæritur: an habeat ambas relationes similitudinis, scilicet et significationis. Phantasmatibus vt, potè extensa vtraq; inesse videtur. Præsertim quòd significant accidentia, vbi similitudo fundari solet. Quicquid sit de hoc, de conceptu constat, tantum illi relationem significationis hærere. Primo, ipse est spiritalis, significatum vero natura corporea, ille indiuisibilis, hoc diuisibile. Interquæ non apparet, quæ similitudo inueniri possit. Nam licet naturæ similitudo dari queat, secundum quod dicitur, faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram: anima tamen in qua Dei imago est, spiritalis pariter est, & substantia. At conceptus est accidens, & accidens non est simile substantiæ, maxime accidens spiritale substantiæ corporeæ. Nam similitudo in natura in identitate, & vnitate aliqua eius consistit. Vt duo indiuidua eiusdem speciei similia sunt in natura & duæ species eiusdem generis. Et confirmatur. Ens non dicitur de substantia, & accidente per attributionẽ, ad vnã formam, sed ad vnum subiectum, ergo in natura, non est similitudo. Cum ergo in natura sit omnimoda diuersitas, & in figura nullitas (vt ita loquar) id est, nulla figura in conceptu, sequitur, nullam similitudinem inueniri. Sed nihilominus ne modum loquendi scholarũ exterminemus, duplex est similitudo: aliã realis, aliã intẽtionalis. Illa est in imagine corporea ad suum exemplar, hæc in cõceptibus. Et quidẽ intẽtionalis similitudo, ideo cõceptus dicitur, quia ꝑfectè, exactèq; res, vt sunt,

repræ

repræsentat. Vnde decepitur, quòd in concepto tantum est relatio signi ad signatum, nō præter hanc similitudinis exertæ, seu eductæ relatio ad exemplar. sicut in exteriori. Ita respondeo ad argumentū secundū, quòd significatio est forma cōceptus, si de conceptu loquamur, ponitur, in genere signi

¶ HACTENVS de conceptu disputasse sufficiat. Circa species has, à quibus produci tur, ta sensitiuas, quam intellectiuas, sunt magnæ difficultates, quas operosum est exactè discutere: & adunguem exprimere: sed breuiter circa earum productionem, & essentiam dubitatur. Omne ens aut est reale, vel rationis, huiusmodi formæ neutræ videtur. Rationis non sunt, quia habent caussas reales s. corpora, & effectus reales, motiones videlicet potentiarum, & earum informationes. Reales non possunt esse, neq; accidentales. Nam omnis forma denominat subiectum, datq; illi esse. Ad hoc enim tantum necessariæ sunt: quod illæ nō faciunt. Siue diaphanum enim, siue sensus non appellantur speciati, aut ex tali speciei colorati. Præterea de earū caussa quæritur. Nā obiectū illas non producit. Par ratio enim de omnibus obiectis foret. Quorum plæraq; tamen nisi moueātur, agere quicquam non possunt, vt pote nō viuentia. Sed neq; sensus eas efficere videntur, aut elicere. nā si hi exeunt, & obiectum vnde eliciant, attingunt, ergo à fortiori poterunt sine specie, obiectum percipere: cum iā ante specierum productionē obiectum attigerint, maximè quod in sensu nulla est alia, nisi sentire, opera tio. Adhæc circa istarum effectum arguitur. Istæ ponuntur, vt moueāt sensus exteriores, & interiores, sed non possunt mouere nisi in illis, in quibus non insunt, cum sint subiecti tæ in corpore medio, ergo. Deinde, quomodo species exactè transeunt in phantasiā, cum tā in migrare, in subiectum aliud non queant? Si dicas, sensum producere illas ab exterioribus, sequitur, tot sensus agentes esse, quot possibiles. Nā ideo ponitur intellectus agens, vt producat species in possibili Ergo cum in singulis sensibus producantur species, sequitur sensus agentes ponendos esse. Quod non admittimus.

¶ DE HIS formis, (quas intentionales pariter appellant,) id primo notandum reor, quòd sunt minima entia, in rerum, etiam accidentium vniuersitate. In qua cum multi sint gradus substātiæ, absoluta, & relatiua, is est quartus. s. specierum, tā infimus, vt cum entia realia, & sensibilia sint, vix percipiantur, etiā, intellectu. Vnde omnis fere regula generationis, & corruptionis in his deficit, & reuera non deficit. Quia sicut de illis nō dantur, ita in his nō infringuntur, aut violātur. Quod mirum videri, non debet. Quia cum generatio, & corruptio tendant ad esse, & ad non esse, quatenus est vnumquodq;, competit sibi generari, vel corrumpi. Nec aliunde accidentia etiam nō dicūtur propriè, generari, aut produci, sed compruduci: nisi quoniam nō sunt absoluta, entia. Quid ergo mirum, deficiat in multis, hæc productio specierum ab ipsa etiam communi accidentium productione? cum sint inter ea minima. Nempe quòd fiant ex contrario, producantur per alterationem: & ad informandum, actuandum, denominādum subiectum. Ad huc enim nō denominant, quo ab omnibus alijs accidentibus differunt. Nā omnia & dant esse aliquod subiecto, & denominant illud tale: & cum species sint in aere non dicitur speciatus (vt liceat sic loqui) sed neque potentia.

¶ DE HIS speciebus omnes quæstiones, seu interrogationes posterioristicæ, non solum inter philosophos mouentur, sed dubitantur. Primo an sint? & quid sint? Et quidem esse docuit experientia, à speculo quoties simulatrix vmbra resultat, Quæ nullo modo apparere potuisset, si nihil obiectum in speculū mitteret. Nihil enim agit in distans nisi mediante virtute Deinde somnia dormiētium: vbi nobis res ipsas cōspicere videmur. Quod nullo modo nobis accideret, si similitudines & species in absentia rerū non remanerent.

¶ AT circa visiones speculi quæstio vetustissima est, quid nā videat, qui se se, vel aliud in speculo videt: ad quid nā (inquā) visio terminatur, eiusq; sit obiectū: (quā refert Seneca iā sua tēpestate gitari.) Atq; inter antiquos, & iuniores nō de sunt, asseuerātes immediatè se ipsum contéplari, qui se in speculo inspicit, ita vt visio nō terminetur in imagine apparēte, sed in se ipso. Quæ fictio fundatur in hoc, quòd visio terminatur in coloratū, & licet speculum saltē sit tersum ac lucidū, præter illud nihil illic coloratū est. Reuera enim colores nulli sunt, qui apparēt: sed sunt in corpore obiecto. Sed rei veritas est terminari visum, in apparētē imaginē. Quod manifestè probatur. Primo, sensus corporei non sunt reflexiui, saltem exteriores: neq; sui perceptibiles.

les.(Enim vero nõ cernimus nos cernere)ergo impossibile est, visus in se ipsum terminetur. Quod tamen ex illa opinione sequitur, cum sæpe meos ipsos oculos in speculo contempler. Secundo cõtingit, qui oculos in speculum figit, non solum se, sed alia forsan retro posita contueatur, visus autem impossibile est retro terminetur (ad id.n. quod pſens est, se accomodat) igitur apparet imago visibilis in speculo intẽtionaliter colorata. Quæ ideo fit, quòd species sunt quædam similitudines obiecti imperfectæ, speculũ vero tersum pellucidum, aquosum, læue, & politum. Vnde reflectuntur in illo species, & in puncto reflexionis densitate sui fiunt visibiles, apparẽtes, & perspicuæ, quod est viua quædam repræsentatio eius, quod in sensibus contingit. Imago ergo illa nõ distinguitur realiter ab speciebus, sed est efficienter ab obiecto eas mittẽti.

¶ AT EST dubium, quomodo species sint in potentijs interioribus. Nam quæ mediãte luce producuntur in medium, non possunt ingredi. Cum migrare ex subiecto in subiectũ non possint. Respondetur, quòd proculdubio species insunt subiecto, vt pote accidentia: & per consequens, non mutant subiectum. Quocirca singulæ potentiæ, quæ specibus informãtur, species in se recipiunt, atq; producunt. Quamquam & ea ratione potest obiectũ ab efficientia similium specierum non excludi, quatenus interior virtus mouetur, & excitatur ab exteriori, quæ excitatur ab obiecto. Vnde de primo ad vltimũ, si quod est caussa caussæ, est, & caussati. Et obiectum censetur hoc ordine mouere sensum interiorem. Sed potentia excitata producit in se species. Sed replicatur, opus tũc esset ponere sensum quoque agentem. Nam quid intellectus agẽs operatur, nisi illustrare phantasmata, vt inde producat species intellectuales, seu spiritales. Sed notandum quòd intellectus possibilis non moueretur vllo modo ab obiecto mouente sensum, nec sufficit res corporea intellectum ad se attrahere. Quoniam non est de se obiectum aptũ intellectus, vt pote res corporea, & singularis. Intellectus vero est & spiritalis, & directe vniuersaliũ. Vnde alterius rationis sũt species intellectuales, & phãtasmata. Nõ modo quoniam illæ spiritales sunt, hæ corporales, vt pote illæ accidens intellectus, istæ sensus: sed in significando illæ significant directe vniuersalia, hæc singularia, istæ significant expræsius, & formalius accidentia individuorum, virtualiter naturam, è contrario illæ significant naturam. Quia quodquid est obiectum intellectus est, obiectũ autem sensus accidens est. Quinimmo intellectuales abstrahunt à proprietatibus indiuiduantibus. Quare intellectus agens ponitur, vt sit possibilis motor producendo species. In sensibus vero prior sua operatione mouet sufficiẽter subsequentem, & obiectum mediantibus his virtutibus producit species. Vnde sicut interius intellectus est potentia motiuum voluntatis, proponendo illi obiectum: ita naturali nexu, & subordinatione obiectum mouet exteriorem sensum, & iste interiorem. Ita vt præcedens sensus respectu subsequentis habeat se quemadmodum intellectus, ad voluntatem. Itaq; intellectus agẽs requiritur, vt faciat obiectũ possibilis actu intelligibile, & vt ꝓducat nõ species qualescũq;, sed tales. Quod vtrumq; in sensibus deficit. Quippe quorũ obiectum actu de se sensibile est, & sensus excitatiuum, & potens species in potentijs producere. Quod (vt melius percipiatur) fingamus obiectum intellectus nostri spiritale de se esse, & actu vniuersale, an tunc intellectu agẽti opus est propter specierum productionem? minime gentium. Ergo nec modo sensu agenti opus est, vbi omnes illæ rationes reuera inueniuntur. Per hæc patet responsio ad obiecta. De qua tamen materia vide Soncinas. 7. Meta. q. 7. & . 8.

¶ IN diuisionẽ cõceptuũ vltimati, & nõ vltimati vulgare argumentũ. Quod cõceptus termini est rei ꝓpter cõceptũ entis. Et sólet bene respõderi, illũ nõ esse termini adæquatũ. Vt ad nõ vltimatũ requiritur. Sed cõtra solutionẽ replicatur. Cõceptus terminorũ solũ significat terminos, qui tamen est vltimatus. Dicito, quòd debet esse, vnius termini particularis. Sed obijcitur. Terminus particularis est quædam res, ergo conceptus eius est etiã rei. Respondetur, quòd non est res significata, vt in definitione vltimati intelligitur. Sed tunc formatur grauis quæstio. Sequeretur, quando absq; terminis præuijs rerum naturas agnosco, & cum video Petrum, & Paullũ, ille conceptus non sit vltimatus, cum non sit rei significatæ per terminum. Et demum multi conceptus simplices nullo istorum membrorũ clauderẽtur. Confirmatur. Vltimatus dicitur respectu nõ vltimati, sed tũc nõ præcessit non vltimatus, ergo non est ille vltimatus. Si respondeas, quod licet actu non significaretur,

tur, potuit significari: eodé pacto de singulari termino. Arguetur, quòd etsi nõ fuerit actu significatus, potuerit, immo solitus sit significari. Tertio cõceptus termini nõ significat nisi vnum. s. terminum, haud enim simul signatum termini repræsentat. Vnusquisq; vero cõceptus non ducit intellectum, nisi in notitiã sui obiecti, & illic sistit, ergo ille est vltimatus. Confirmatur. Non significat terminũ, in quãtum signũ: sed materialiter acceptum: & sic nõ est via, ergo. Maior probatur. Si quatenus signũ repræsentaret, illud non prius cognosceretur, quã res significata. Quia signũ, & signatum sunt correlatiua, & per consequens simul, & natura, & cognitione. Et ita ex quo terminum, vt signum, repræsentat: nõ est via, ac proinde non vltima. Adhæc argumentum est. Cur conceptus aliorum signorum, vt, imaginis nõ sunt vltimati? Pro notitia huius materiæ notato, hanc distinctionem conceptuũ habere fundamentum intellectus naturã discursiuam. Ex ignotis enim ad ignota procedit, ac discurrit: ad inuisibilia per visibilia trahitur, in occultorum cognitioné, per ea quæ patent sibi manuducitur. Ita quædã res sunt ei ad alia cognoscéda velut via. Siquidem cognitis effectibus ad cognoscendas caussas instigatur; quod est fons & origo totius philosophiæ. Cæperunt enim homines admirari, deinde philosophari. Effectus itaq; ad caussas fuere tramites: neq; quieuit intellect9, donec eas cognouit. Prior ergo cognitio fuit nõ vltimata: at secunda vltimata, & posttema. Verum tamen aliud est, nos re aliqua vtamur, vt medio, aliud ipsam factam esse, vt sit aptum medium ad talem vsum. Hìc vero agimus de conditione, & qualitate conceptuum, non de multiplici vsu, quem potest intellectus in eis exercere. Ideo cõceptus solummodo earum rerum, quas constat principaliter cõditas, vt, signa sint: merito nõ vltimati censentur. Fumus ignem naturaliter repræsentat, at nõ est productus, vt id faciat. Et creaturæ omnes sunt signa diuinæ sapientiæ, & tamen de se vnumquodq; est propter suam operationé: tametsi caussa prima in omnibus sui similitudinem intendat. Si ad hoc nõ respicimus, nullus fere conceptus foret vltimatus. Quia nulla pænè res est, qua vt via ad aliã cognoscendam intellectus non possit vti. Igitur solum conceptus terminorum, & imaginis, & similium iure habentur nõ vltimati. Quia cum ex obiecto naturã, & nomenclaturã sortiantur: quæ obiecta nullum aliud munus exercent, quam hominem in notitiam alterius ducere, vt pote tãtum signa, sequitur appellandos esse non vltimatos, reliquos vltimatos. Vnde fatemur ingenue, non esse adæquatã definitionem nõ vltimati, cõceptus termini: cum aliorum signorum pariter & realiter nõ vltimati existant. Sed quia generales sermones, & principia vniuersalia vnaquæq; disciplina ad suam materiã applicat, & (vt dicitur in posterioribus) ex illis dialectica partem capit. Vt hoc principiũ, si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent sunt æqualia. Ita Arithmetica scindit, si ab æqualibus numeris æquales numeros demas, qui remanent sunt æquales. Sic dialectica cũ agat, ex signis de terminis, definitionem non vltimati secundum sua materiã restringit. Quia de cæteris non vltimatis sua nõ interest pertractare. Sed dices, ad minus nihil falsi traditura erat, & tamen conceptus imaginis remanet vltimatus. Respondetur. Quòd sæpe de se nõn conuenit, secundum aliquam considerationem nonnunquã conuenire. Corruptibile enim, & incorruptibile distinguuntur naturaliter, idest physice genere: secundũ logicam considerationem conueniunt genere. Ita nihil incõmodi sequitur, si cõceptus imaginis re ipsa nõ vltimatus, in dialectica vltimatus habeatur. Sed superest cõsiderare, quomodo hi cõceptus se habeãt. Dico non vltimatũ in cõmuni, & particulari respectum rationis dicere ad vltimatum. At vero vltimatus nõ sempet refertur ad non vltimatum, vt pote qui latius patet. Accipitur nãq; dupliciter, semper quidé relatiue, vt primum: sed positiue, & negatiuè. Vltimatus positiuè relatiuè dicitur, cum eum alius præcessit: negatiuè vero cum nullus eum subsequitur. Ita dicitur fili9 primogenitus, & is, qui ante alios conceptus est, & is ante, & post qué, nullus genitus est. Et superlatiuum, vt sapientissimus, exponitur positiuè, & negatiue: estq; ille talis, qui sapientia cæteros vincit, & qué etiam nemo superat, tametsi multi adæquent. nõ vltimatus auté vt pote medium, semper positiuè ad vltimatũ, quasi ad finem refertur. Vnde cõceptus rei per terminum significatæ, & cum per se absq; præuia notitia signi perceptæ, est vltimatus. Quare sic definitiones intelliguntur. Non vltimatus est conceptus termini singularis: vltimatus rei alterius ab termino, in qua sistat cognitio, tametsi vis diteus sua vltra progradi queat.

¶ AT PRO solutione tertij, disceptatio est, quidnã non vltimatus repræsentat? vtrũ vocẽ cum significatione, vel solam vocẽ? Posset quis opprimere argumentum respondendo: quod cum conceptus quilibet repræsentet suum dumtaxat obiectum, nõ dicitur nõ vltimatus quia aliud repræsentat, sed respectu alterius conceptus, quẽ formare facit. Sicut obiectum motiuum tantum non appellatur res suæ notitiæ respectu, sed alterius. Multo planius, & clarius, dicimus, quòd cõceptus repræsentat terminum, tamquã eius imago intentionalis, & ipse terminus rem per impositionem, non per similitudinem vllã. Sed est instrumentum quoddã rationis, quo percepto mens impositionis non ignara rei significatæ meminit. Itaq; terminus est quoddã excitatiuum mentis. Et quomodo libet cum cõceptus repræsentet, non dicitur nõ vltimatus, quia in eius obiecto resplendeat aliqua similitudo, imago, vel germanitas rei significatæ per illum: sed quoniã repræsentat hos caracteres, quos scit intellectus aliud significare, ideo statim in eius notitiã trahitur. Vnde hinc ipse affirmo, illũ conceptum significare, hanc vocẽ non includendo in ea significationem, sed in actu exercito: quatenus est nota hominis, ex quo propemodum absq; discursu illico hominem cõcipio. Ad quod minime opus est, significationẽ quæ est ens rationis intelligere, sat est, vocem cognoscere, vt potè quæ cognita ex templò munus termini exercet. Quod eo maxime patet, quòd eodem cõceptu non videtur, quo pacto ens reale, vox, & ens rationis intelligantur: etiam illud (vt materia) hoc vt forma. Vnde omnes illæ rationes corruunt, quæ in simultatem in esse naturæ, & cognitionis relatiuorũ fundabantur. Haud enim cognoscitur terminus in quãtum signum in actu signato, sed in actu exercito. Termini vero exercitium, seu officium necesse est notitiã obiecti seu significati antecedat, & ita conceptus termini potest & via esse, & non vltimatus dici.

¶ AT in eandem diuisionem argumentum vibratur. Omnis conceptus est terminus, intrinsecus actus, ergo nullus est via intellectiõnis. Nam quòd simul terminus sit, & via: non apparet, quo nã pacto verificari queat in conceptibus nullam continuitatem habentibus. Siquidẽ in solis continuis idem est finis vnius partis, & principium alterius. Vnde diffinitur continuum, per hoc quod vltima sunt simul.

SECVNDO, cõceptum esse vltimatum, & non vltimatum est accidens illi, ergo non debet, sic in scientia diuidi. Vbi non de his agitur, quæ de per accidens obiecto contingunt, sed quæ de per se speculantur.

¶ AD primũ damus, esse vtrumq;. Ad quod minime cõtinuitate opus est. Foret quidem, si eiusdem intellectionis verbum esset, & via: tamen respectu cuius est via, nullo modo est terminus. Et demum dicimus, haud necessario in præsenti omnes illas regulas strictè obseruãdas: sicut neq; nostri sermones proprissime intelliguntur. Nẽpe vt sit via, sicut motꝰ; sed vt via intellectus, seu potius ductor eius.

¶ AD secundũ, negatur in primis nõ esse naturale, vt talis conceptus sit vltimatus, vel nõ vltimatus. Cum penes obiecti naturam, hæc distinctio conceptuũ colligatur: qui ex obiecto specificantur. Vnde diximus, non esse perpendendum, an conceptu, intellectus vt via vteretur? cum nullo pane vti non posset; sed quid obiecti natura postularet. Et confirmatur. Cæteræ distinctiones conceptuum, vt in abstratiuum, & intuitiuum, in directum, & reflexum, sunt naturales, & quæ de per se competunt: ergo & ista. Natura enim intuitiui est, vt sit intuitiuus, & non est appellatio ab extrinseco. Deinde nõ si foret accidens, mala esset distinctio. Quia quod naturaliter accidentaliter competit, secundum aliquã considerationem scientiæ potest intrinsecum esse. Immo nos non tractamus de cõceptibus secundum suam naturã, sed quatenus per voces significantur, & ad Syllogismos conflandos diriguntur. Quia ergo agimus de rebus, vt significantur, & de terminis, vt significant. quid mirum, si in conceptibus necessario has habitudines perpendamus? Est tandem dubium. Cur hæc diuisio nõ datur de notitijs, sed de conceptibus? Notato notitiã esse, nomen generale, amplectens omnes cognitiones, siue sensitiuas, siue intellectuales, siue sint actiones: vt in sensibus, siue præter actiones opera quædam vt in phantasia, & intellectu ponuntur. Conceptus vero est proprium nomen verbi intellectualis, sed tamen terminos cognoscere, vt sic, & vti illis solus est intellectus. Vnde & instrumentum rationis nuncupatur. Quocirca etsi æstimatiua nostra dicatur circa singularia discurrere, & propositiones formare, nõ potest, vocales terminos percipere, seu per eos in cognitionem rei significatæ peruenire. Quia terminus est opus maioris rationis.

Ideo

Ideo nomine conceptus similis diuisio congruentius, quàm nomine notitiæ exprimitur. Sed obijcies, si æstimatiua circa singularia discurrit, ergo vna notitia in illa potest esse via, ad aliam adquirendam: & per consequens est notitia non vltimata. Notato, quòd aliter terminos est via: & aliter antecedēs, & medium in syllogismo. Ista enim sūt media, quasi caussa cognitionis cōclusionis, & assensus illi⁹ ex antecedēte enim cognoscitur cōclusio. Haud tamen ex termino res cognoscitur, sed per terminum. Vnde nullam aliam efficiéntiam habet in cognitionem sui obiecti, nisi repræsentatiuum, seu recordatiuum illius esse. Dicimus, ergo quòd vna notitia, & vna res poterit esse, via æstimatiuæ ad cognoscendum aliquid, quasi antecedens, & medium: quod est proprie discursus, nō tamen vt terminus. Quia instrumēto ꝓprio alicuius nōvtitur alia virtus. Terminus autem instrumētum est solius intellectus. Et confirmatur. Forma termini est ens rationis, & per consequens non poterit eam, nisi intellectus cognoscere.

¶ ALIA EST diuisio notitiarum in abstractiuam, & intuitiuam. Circa quam primo notato, non diuidi hic terminum mentalem, sed genus illius, quod est notitia. Inde ad plura hæc diuisio debet protrahi: si bona est, quam diuisio termini mentalis. Itaq; omnis terminus mentalis erit notitia abstractiua, vel intuitiua, non è conuerso. Et ita est, quòd sensitiua notitia est intuitiua, non tamen terminus mentalis. Vt pote quæ nec significat obiectum, nec componit propositionem. Vnde inepté diffiniunt quidam notitiam intuitiuam, per hoc, quòd sit notitia rei præsentis formaliter significatiuæ, ex qua simplex conficitur propositio. Certe hi æquales constituunt has diuisiones, nec possunt rationē reddere, cur si ita est, nō diuiditur terminus mētalis in intuitiuum, & abstractiuum. Sed nihilominus nos tenemur, nunc huic obiectioni respondere. Si sensatio est notitia, ergo significatiua. Notitia enim intrinsicè significationem claudit. Cōfirmatur. Quid est notitia rei præsentis, nisi qua cognoscitur obiectum, ergo significat illud. Respondetur. Quod omnes sensus sunt cognoscitiui, & tales citra cōtrouersiam nuncupantur, in quibus proinde cognitiones obiectorum debent esse, quæ in visu est visio, in auribus auditus, in tactu palpatio, seu tactio. Haud tamen infertur, significatiuas esse obiectorum. Nam constat, quòd intellectio actio est cognitio formalissime, & tamen nemo hactenus dixit, illum actum obiectum significare potentiæ: sed vel species, vel verbum: Ergo cum hæc intellectio propriissime sit notitia, & proprior rei cognitio, quàm sensatio, non est cur actio sensus significatiua sit, vt signum, quandoquidem intellectio significatiua non ponitur.

¶ TRIVIALIS quæstio est. An Deus possit vicē obiecti supplere: vt sit intuitiua notitia in absentia obiecti. A parte affirmatiua probatur. Nulla est implicatio, ergo fieri potest. Antecedēs probatur. Obiectum est caussa formalis extrinseca notitiæ, & obiectiua (ordo enim ad obiectum est intrinseca forma) sed caussæ intrinsecæ maxime caussa formalis diuinitus suppleri non possunt, ceteræ possunt, ergo obiecti vicē supplere deus potest. Secundo, intellectus cōseruat intuitiuas in absentia obiecti, vt si vidi Petrum, & intellectu aduerto, formoq; eius notitiam, si dum sum intelligens illum, abeat e cōspectu: & ex composito intellectus permanere in operatione velit, potest: licet visio exterior cessarit. Probatur. Primo, quia hæc potentia indifferenter percipit absens, & præsens, ergo hæ differentiæ nullam diuersitatem in illo efficiunt. Secūdo, intellectio terminatur ad suū verbum, quod ab speciebus cum potētia producitur, species vero eodem modo manent, ac ante. Nam etiam si sint phantasmata nullam mutationem sui patiuntur ex obiecti recessu: vt pote quæ semper conseruantur. Si dicas, quòd obiecto præsenti ei atribuitur efficiētia notitiæ, absenti speciebus, falleris. Quia species sunt velut semen obiecti, cuius operatio semper attribuitur generanti, etiam si in generationis instanti iam interisset. Circa hāc difficultatem aduerte, notitiam intuitiuam habere duo. Primum quoad naturā, & essentiam, terminatur immediate in rem, cuius notitia dicitur, abeaq; immediate pēdet, ita vt ex præsentia reali obiecti pēdeat. Ex quo sequitur secundo, quòd habentem certiorem plenissime de suo obiecto faciat: de ipso scilicet, & de omni eius dispositione saltem exteriori. Et sine cōtrouersia Deus per miraculū bene potest hoc secūdum etiam notitia abstractiua, non modo cum Deus, omnium speculum sine macula se ipso supplet vicem obiecti, verum & aliàs multis modis. Vt si reuelaret alicui prophetæ rem futuram cum omnibus circunstantijs infundendo etiam tales species,

pecies, vt, ad viuum, atq; complete rem facerent cognosci: quod nemo vnquã dubitauit. Sed quæstio est, an hoc sufficiet, vt, sit intuitiua? Et pars negatiua probatur, naturaliter cæcus astrologus, habet notitiã euidentem futuræ eclipsis, qua iudicat certo, & de adiacentibus qualitatibus: quæ tamen nõ est intuitiua. At respondebis, illã euidentiam prouenire ab scientia. Fateor, scientia tamen nõ habet, nisi habitum, species, atq; notitias. Habitus autẽ concurrit ad euidentiam, quia effectiuè inclinat potentiam ad assentiendũ vel iudicandum. Ergo formaliter certitudo illa, atq; euidentia in speciebus & notitijs exsistit. Et corroboratur, quia formaliter non redditur cæcus certus, neq; intelligit, nisi per notitias: igitur notitia illa repræsentat euidenter, tamen sit hoc illi ex scientia proueniat. Nõ ergo sat est, vt sit notitia intuitiua, hominem de obiecto certiorem absolute faciat. Igitur tenedũ est, quòd notitia intuitiua postulat intrinsicè realem sui obiecti præsentiã. Probatur, cõceptus, & notitia specificantur ab obiecto: ita vt ordo ad illud sit de essentia illius, variato, ergo obiecto, (& variatur, si aliud supponitur,) variatur ordo, dependentia, atq; habitudo. Ad primum argumentum patet responsio. Ad secundum negatur, quòd intellectus conseruet intuitiuas notitias in absentia obiecti. Ad primam probationem respondetur, esse multum ambiguum inter philosophos, verum in intellectu detur notitia intuitiua? propterea quòd est vniuersalium, & per consequens abstrahit ab singularibus & à fortiori ab accidẽtibus eius: quæ omnia secũ affert, intuitiua. Sed nihilominus dicamus, quòd sicut secundario intelligit indiuidua, ita & habet notitias intuitiuas. Mirum enim esset, si non posset quis suos parentes intellectu cognoscere. Illud vero axioma. Certè intellectũ indifferenter percipere absens & præsens: intelligitur, quantum ad aprehensionem in genere: vt neq; impediat absentia obiecti, nec conferat præsentia ad talem tamen notitiã, bene potest alterum illorum requiri Nam & ipse intellectus discretiuus est, atq; cognitiuus præsentiæ, & absentiæ.

¶ An conceptus reflexus significet rẽ importatã per directum? videtur pars affirmatiua. Quia significat priorem, vt est signũ rei, ergo repræsentabit signatum. Secundo quæritur, an conceptus imaginis significet imperatorẽ eius exemplar? pro parte affirmatiua facit, quòd quæcumq; sunt similia vni tertio sunt similia inter se: conceptus, & imperator assimilantur imagini, ergo. Sed respondetur, q̃d nec conceptus reflexus significat quod directus, nec imaginis q̃ suus exemplat. Et ratio vtriusq; est vnica, sane quòd nõ seruatur eadem species similitudinis, sed conceptus est similis intentionaliter: quæ similitudo nihil aliud est, quam exacta repræsentatio sui obiecti: (vt superius vidimus.) Et ideo præsertim in secundo argumento apparet, quòd cũ imago realiter sit similis imperatori, conceptus vero imagini tantũ intentionaliter: nõ debet assimilari quoq; imperatori. Neq; regula adducta iuuat, quæ intelligitur quãdo omnia assimilantur in eodem realiter. Deinde si imperator pariter repræsentaretur, vel quatenus est quidã homo singularis in quadã dignitate constitutus, vel quatenus significatus imagine. Hoc dari non potest. Quia imago solũ repræsentat imperatorem, tãtum secundũ suã speciem: cõceptus autem imaginis repræsentat eam, quatenus illũ significat, ergo non potest repræsentare eum, quatenus significatur. Aliàs oppositæ habitudines eodem cõceptu formaliter importarentur. Et vniuersaliter, probatur. Intelligere hominem per imaginẽ, est discursus, is autem inuenire non potest in simplici conceptu. Est enim discursus in conceptibus, sicut motus in corporibus habens partes. Et demum nõ est prima operatio simplicium. s. aprehensio, sed tertia cõpositionem, includẽs ergo formatur alius cõceptus. Antecedens vero probatur. Homo in imagine nõ continetur, sicut conclusio in principio, (solet enim absq; discorsu formaliter conclusio cognosci in suo principio,) sed est sicut in signo: vnde debet cognosci per illã, aut ex illa, & per consequens est discursus. Hinc respondetur ad dubiã quæstionem, qua queritur: an conceptus non vltimatus significet rem, quia significat terminum. Etenim neq; cõceptus, realiter est similis termino, neq; terminus rei. At circa cõceptum reflexum peculiariter adnota. Haud esse admodum cõpertum exsistere. Cum quamplurimi arbitrentur non dari. Quorum ratio est, quòd conceptus directus est intra potentiã sufficienter præsens intellectui: ac per consequens nõ est opus nouo cõceptu, vt intelligatur. Conceptus enim ponitur, vt sit præsens obiectum potẽtiæ intelligẽti, & terminet intellectionem. Addunt quoq; nõ tam reflectere quemquã super conceptũ,

quàm

quàm super intellectiooẽ. Quod experientia similium reflexionum testatur. Non enim aduertimus, oos habere conceptum, sed nos dudum intelligere rem turpem, vel aliud.

¶QVIDAM doctor grauis putat, notitiá visiuam hominis esse termioũ mentalem: bruti vero non. Quia nostra (inquit) subordinata est intellectuali, in rationis expertibus minime. Sed contra: ambæ repræsentant idem, & eodem modo, si quicquã repræsentant. s. incõplexè, vel absolutè, & eandẽ rem, ergo ambæ sunt termini, vel neutra. Et id fulcitur. In ratione notitiæ ambæ sunt eiusdẽ speciei. Quia tendunt in idem obiectum eodẽ modo perceptum, ergo. Illa autem disparitas ratione subiectorum reperta nihil ad esse termini cõfert. Quia significatio est, quæ constituit terminoum, oõ subordinatio. Vnde oec argumẽta soluit, qui dicit. Quòd istæ visiones, & si ratione notitiæ eiusdem speciei sint: secundum quod sunt actus taliũ poteotiarum, differunt specie. Constat enim, quòd obrutus hominis, & leouis secundũ quod suot poteotiæ, eiusdẽ pariter speciei sunt: tamersi secundum quod sunt proprietates oaturales suis speciebus, differant specie.

Super cap. 3. De vniuocis, & æquiuocis.

CONTRA diuisionem termini in vniuocũ, & æquiuocũ, vtrum sit generis in species, pars affirmatiua probatur. Hæc est quidditatiua, terminus æquiuocus est terminus. Nã etiam si vno vocabulo exprimeretur, æquiuocatio prædicaretur de illo in quid. Probatur. Necessario io definitione debebat affigi, ergo est genus. Probatur cõsequentia. Nõ poneretur vt materia, quẽadmodum li, vox, in definitiooe termini neq, vt differentia, ergo vt genus. Secundo hæc diuisio est penes vnã, & multas significationes, significatio autẽ est forma termini, ergo est diuisio in species. Maior est nota Voiuocos est, quia habet vnicam: æquiuocus, multas. Sed consequẽtia probatur. Voitas, & multitudo formarum essentialiũ, essentialis est, cui sunt formæ essentiales: ergo si significatio est essentia termini, vnitas, vel pluralitas, pariter ad essentiá pertinebunt. Pro contraria parte est, quòd vniuocatio, vel æquiuocatio sunt proprietates logicales, ac proinde videntur esse extra essentiá termioi, sicut suppositio, & ampliatio illius. Pro notitiá huius quæstionis nocato, quoná modo ens diuidatur per vnum, & multa. Diuisio certè est extra communes diuisiones, & dicitur per propria. Nã vnitas & multitudo est proprietas entis. Ita hac diuisione cõtrahitur ens ad vniuocum, & æquiuocũ per vnitatem, & pluralitatẽ formarũ. Vnde est diuisio per voum, & multa talis generis. s. significationis, vel termini. Nec aliunde terminus æquiuocus solet dici, terminus plures. Respõdetur ergo, non esse diuisionẽ generis in species. Nã dato aliquo termino in singulari vniuoco, vel æquiuoco recte intelligitur terminus, & integre licet non cognoscatur vniuocatio, vel æquiuocatio. Sed hoc argumentum est oullum. Nã isto modo probares, nec communes, oec singulares esse species. Quia ego bene cognosco hunc terminũ actualiter, non intelligens, esse cõmnoem, vel singularẽ. Nã Tyrooes, per definitionẽ termini intelligunt terminos quoscumq, & tamẽ nesciunt distinguere cõmunes à singularibus: neq; cathegorematicos, à syncathegorematicis. Cum noodum has materias ab institutoribus accepere. Ideo oõ est melior probatio superiore. Nẽpe quòd differentiæ istorum membrorũ est vnitas, & multitudo. Sed diuisio cathegorematici, & syncathegorematici est in species: vt pote penes ipsam significationẽ. Significare enim aliquid, vel aliqualiter sunt distinctæ prorsus significationes. Quod cognoscitur ꝓbe penes obiectũ: per quod obiectũ specificatur significatio. Itidẽ de cõmuni & singulari. Cõplexio autẽ, & incõplexio certe sunt accidentia termino. Nã primo accidunt propositioni, & voci, non termino. Quare ista consequẽtia non valet. Omnis vox significatiua ad placitum est cõplexa, vel incomplexa: ergo omnis terminus est cõplexus, vel incomplexus. Variatur appellatio. In antecedente appellat super vocẽ, in consequenti super terminũ: & datur antecedens verum, & cõsequens falsum. Terminus enim æquiuocus est vox, incõplexa, & non est terminus incõplexus, quia nõ est vniuocus. Licet enim complexio penfetur penes significationẽ, non penes vocem, & æquiuocus habeat multas significationes, quia tamẽ requiritur etiam incomplexo vnitas: vt significet. s. sua significata per modũ vnius, æquiuocus nõ est cõplexus. Cum diuisim, & integrè importat vnumquodq;. Ad argumeota in contrarium respondetur. Quòd

hæc

hæc diuisio, animal aliud album, aliud nigrũ, est in accidẽtia, & tamen hæc prædicatio est quidditatiua, animal album est animal. Et ad probationẽ negamus, quòd si diffiniretur vnica dictione explicatus, prædicaretur de illo terminus quidditatiuè, sed prædicaretur, vt, ens de vno, & de multis, & sicut homo de risibili. Ad secundũ per ea, quæ dicta sunt patet responsio. Nã non est quidem subiecti in accidẽtia, sed neq; generis in species. Quam obrẽ conceditur, quod vnitas, & pluralitas formarum essentialium nõ est accidens, licet poßit dici accidens proprium.

❡ CONTRA exemplũ de ly canis Ly canis albus est vniuocus & significat sua significata quatenus sunt alba. Loquimur enim nõ de partiali, sed de significatione totali: & totali significatione profecto nõ significat omnes canes nisi quatenus sunt albi: ergo vna ratione cõmuni. Ergo vniuoce. Prima cõsequẽtia probatur. Vnica ratio est ratio albedinis; ergo si quatenus alba, sub vna ratione. Secunda consequentia probata est. Secundo quæritur, an ly canis marinus sit vniuocus. Dices restringi. Sed contra. Restrictio est penes suppositionem, nos autẽ loquimur de significatione: ergo manet terminus æquiuocus. Id constabilitur ratione, ly albus pariter restringit substantiuum, & nihilominus dicis esse æquiuocum. Ad hoc argumẽtum notato, quòd aliud est loqui de significatione totali incomplexi, & de significatione complexi. Ratio.n. complexi integratur ex rationibus partium. Quocirca non potest esse ratio totalis complexi tã vna, & simplex, sicuti incomplexi: vt pote quæ cõposita est. Et in summa significatio cõplexi, est significatio ipsa partium, sicut terminus cõplexus est duo vel tres termini. Vnde si quæratur de significatione totali huius, corpus album: non est, significare corpus quatenus albũ. Nam formaliter est alia significatio, de li albũ, & de li corpus album, sed ly album significat corpus quatenus album, ergo li corpus album nõ ita significat. Significat ergo corpus quatenus corpus, & quatenus corpus album, & hoc est significatio totalis. Et a fortiori li canis albus, vtpote cuius prior pars est æquiuoca, nõ significat omnes canes, quatenus sunt albi: sed significat canes: vt, sic, & quatenus albi. Nã li canis per hoc, quod copulatur illi parti, nõ amittit suã significationem, nec desinit exercere illam, sed illic significat, & exercet eam, ergo significat canes, vt, sic. Et per consequens hoc erit pars significationis totius. Et explicãdo significationẽ cõplexi necesse est sic exponere illam, igitur significat canes absolute, & quatenus sunt albi. Preterea si corpus album, significat corpus, vt album hoc erit: quia ly album significat album vt sic, sed etiam ly corpus, qood est pars, præstantior tamen, significat corpus vt sic, ergo ita totum pariter significabit. Neq; habenda est ratio verificationis. Fatendũ est enim quòd nõ verificatur, nisi de caoe albo, sed nõ inde infertur, quòd significet canes in quantũ albos. Quid ergo significat ly canis albus. Dicimus, quòd si li canis sumatur in sua amplitudine, significat caoẽ latrabilem: & reliqua: quibus denotatur secundum partẽ conuenire albedo. Neq; quando de significatione loquimur, excutiendum est, an sit poßibile, necne conuenire omnibus significatis, hoc enim refert ad verificationem, non ad significationẽ. Sic respondetur ad primum argumẽtum. Ad secundum, quòd nullus est æquiuocus, qui secundũ vnam significationem nõ sit vniuocus. Et aduerte plurimum, quòd quando virtute alicuius additi æquiuocus sumitur pro vna tantum parte, vt, si canis pro pisce, nõ dicitur terminus restringi, nec ab maiori ad minorẽ suppositionẽ trahi. Quia maior & minor suppositio intelligitur, intra eandem significationem. Sed quãdo supponit æquiuoce pro omnibus, sicut non est vnica significatio sed triplex: ita nõ est vna suppositio, sed multiplex. In hoc ergo complexo canis marinus est vniuocatio, immo est incõplexus, & significat talem canem: quamquã vtamur circumloquio, sicut Marcus, Tulius, Cicero. Sed quæres, cur in priori exemplo pariter nõ significauit omnes canes albos. Nimirum quia additum non est vna pars, seu vnum membrũ importatorũ Et ideo licet quantum ad suppositionẽ restringatur pro albis, quoad significationem significat omnia sua significata, quibus denotatur conuenire albedo. Et licet restringatur pro albis ratione adiuncti possunt esse albi, & latrabiles, & marini. Ita quòd ex modo suæ significationis non repugnãt, licet à parte rei non poßint, cohærere. Enimuero & in hoc copulato, angelus albus: licet angelo albedo competere nõ poßit: denotatur, conuenire. Quade caussa hæc est differẽtia inter nomen connotatiuum, incõplexum, & complexum, aliquod, quod incõplexum nõ significat de materiali, neq; denotat adiacere suũ formale,

male,nisi cui potest. Atuero in aliquo cóple-xo sæpe denotatur conuenire formale cóno tatiui,cui non potest reuera congruere. Et ratio est, quia quando est solum cóootatiuum, applicat suum formale suo materiali. quádo vero cum substantiuo,applicat illi suum significatū,igitur est patētissimum discrimen.

¶ CONTRA regulam analogorum, talia sunt. In hac,homo est pictus,si subiectum aliena natur,videtur necessaria. Significabit enim pictum esse pictum:quo nihil est verius,neq; necessarius. Et tamen, si non exsistat aliquis homo pictus,nō erit vera. Indidem videtur cótingens Nam sicut in hac omnes reges Hispaniæ sunt depicti: sensus est,quód figura cuiuscumq; regis Hispaniæ est sculta. Ita in definita,homo est Pictus sensus videtur,alicuius homimis viui species est expressa lineis. Quod nimirum est contingens,ergo non alienatur. Confirmatur,si hunc sensum facit, tunc subiectum est pro viuo,ergo non talia sunt subiecta. Ad hoc argumentum conceditur fieri illum sensum(vt apparet),& quando fit, certè non alienatur. Sed nihilominus potest aliàs alienari,& tunc est sensus,homo pictus est pictus. Sed tunc est questio,an sit necessaria, & tota quæstio pendet in hoc,an copula absoluatur à tempore. Nam ex prædicati parte nō erit unquam falsa. Nunquam(inquam)erit homo pictus,quin sit pictus. Et in hoc sensu necessaria est,& est vno gradus necessitatis propositionis. Sed verum sit perpetuæ veritatis (quod aiunt) dico primo, quód potest iudicari necessaria, & copulam absolui a tempore. Quia prædicatum est natura subiecti. Vnde non valet in oppositum,ista non est necessaria, homo viuus est viuus. Quia ipsum subiectum dicit exsistentiam, & sic per non suppositionem extremorum erit falsa. At vero in hoc,quod dico pictus:non significatur exsistētia,sed natura. Sed tunc est replica. Si est nessaria,erit in materia naturali:at nō supponit naturaliter,cum sit suppositio impropria : cū tamen non nisi proprisima , imo personalis diuidatur in naturalem. Respondetur , quòd absolutè est in materia naturali,& nollateno supponit naturaliter. Nā lōge res diuersa est suppositio naturalis,& materia naturalis. Omnis suppositio naturalis est in materia naturali,sed non è contrario:nam hec ly bō est scriptura est in materia naturali,& tā subiectum supponit materialiter. Et potest quis etiam dicere,nō absolui ab tēpore,sed esse cōtingēs. Neq; opus est, quod quando prædicatur idē de eodem,copula absoluatur ab tempore,in ammo(meo iudicio) nulla est necessitas absoluendi tunc verbum.

¶ QVIDAM diffiniunt æquiuocū,& vniuocum per hoc,quod est significare sua significata mediate eodem cōcepto. Sed cōtra, ly ens importat mediante vno conceptu & tamen non est vniuocū,sed analogum. Respondetur esse simulistìcè vniuocum. Sed contra. Verificantur de illo regulæ de analogis traditæ: quod per se sumptum stat pro famosiori significato. Et tale est subiectum, quale permittitur à suo prædicato. Dummodo non distribuatur,vt in his,ens currit,ens est accidēs. Qui nomine conceptus in hac definitione intelligunt rantum formalem, coguntur,cōcedere esse vniuocum. Et ad replicam respondent,analogiā esse medium inter vniuocationem, & æquiuocationem. Simulistæ autem non considerant hic,nisi extrema ipsa:cū quibus confundunt , & cōmiscent medium. Ita vt si Analogus fortitur vnū conceptum, migrat in sorrē vniuocorum,si vero plures,cen ietur æquiuocus. Dicent consequenter , esse analogum non tollere, quin sit apud eos vniuocus. Sed reuera difficile est, concedere , ly ens esse vniuocum:cum omnis schola philosophorum doceat cum Aristotile. 4.metaphisicē,æquiuocum esse. Maximè cū tanta æquiuocatio sit in rebus significatis, & inæqualitas participationis. Idcirco multò conducibilius est,sic intelligere ly, eodem conceptu,vt ens ab vniuocatione expellantur,& illud æquiuocis consociemus formali,& obiectiuo, perfectè,& absolutè de his inferioribus significato,vel conuenienter:quod enti minime competit. Etenim aut conceptus obiectiuus non est vnus(vt multi concedunt,) sed distinctā substantia,vel accidens, aut decem ipsa prædicamēta. Vel si vnum est , quod probabilius est , inæqualiter participatur , & verificatur, de inferioribus.

¶ EST quæstio,an quando audio, vicit leo de Tribu Iuda, formem conceptum Christi: quod est dicere,an detur in mente suppositio impropria. Pars negatiua probatur,cōceptus leonis , veri nullo modo potest significare Christum:vt pote cui non est similis. Quia ille conceptus primo est similis naturæ leonis, cui non assimilatur Christus. Et si consequenter,aut secundario significat eius fortitudinē, hæc fortitudo est alterius prorsus rationis ab for-

fortitudine morali Christi. Ergo nullatenus pereundem conceptum repræsentari posse ac per consequens non supponit improprie conceptus leonis, nec intelligo per illũ Christum, sed audita illa oratione intelligo Christũ. Ergo formo proprium conceptum illius. In contrariũ est, quòd adueniens modificatio de Tribu Iuda non variat, neq; mutat cõceptum. Sed quam primum audio, vicit leo, illico formo conceptum leonis, igitur nõ mutatur. Ad hanc quæstionẽ animaduerte, tres esse tropos loquutionis. Primo est metaphora, quãdo propter similitudinem, vel proportionem significatur aliquid extra proprium, significatũ. Vel est mutatio à propria significatione ad impropriã propter aliquam similitudinem, vt risus de Prato floribus picturato, cum de homine propriedicatur. Quia cũ floret ager, quasi ridere videtur. Vnde metaphora exigit, vt sit res pro qua sumitur extra latitudinem suæ propriæ significationis. Ad hunc tropum Allegoria, quæ metaphora perpetua est, refertur. Quo circa non est hic quæstio de omnibus analogis. Cum ly ens & si significet accidens secundum quid, nihilominus proprie significat illum, & est proprium significatũ illius. Alius tropus est hyperboles, qui nullatenus est metaphora. Quando quidem proprie clauditur in hyperbole, quod exprimimus, licet non sit quãtum exprimimus. De hoc sine controuersia potest dici in mente esse. Nam si quis dicat mille annis nõ te vidi volens significare eum iã diu sese nõ vidisse, proprie hæc diuturnitas temporis in mille annis clauditur: & bene per mille annos in mente multum temporis cognoscitur. Ad hunc Metonymia reducitur. Alius est tropos Antonomasia, quando accipitur terminus pro aliquo singulari significatorum suorum propter suã excellentiã, vt Poëta pro Vergilio Phylosophus pro Aristotele. Cum autem ille conceptus significet omnes tales: saltem secundario, quis prohibet significet vnũ, & accipiatur pro illo virtute alicuius sentẽtiæ? certe nemo.

¶ DE Metaphora igitur est quæstio, an reperiatur in mente? vbi est aduertendum, quòd suppositio est diuersa res ab significatione. Secundo quòd significatio cõceptus est naturalis, neq; potest variari significatio quidem vocis est ad placitum. His suppositis respõdetur primo. In mẽte non est significatio metaphorica, seu impropria, id est in mẽte conceptus leonis veri non significat vllo modo Christũ, nec petræ conceptus Apostolorum principẽ Petrum. Probatur. Huiusmodi metaphoræ primo sunt multiplicabiles: cõceptus vero repræsentatio inuariabilis, ergo nõ possunt cõceptibus conuenire: mutarentur enim. Præterea conceptus leonis nõ repræsentabat Christum, priusqua sacræ litteræ illa metaphora, vterentur: ergo si immutabilis est neq; modo repræsentat eum. Secundo conceptus vltimati sunt idem apud omnes, modo res recte intelligatur. Ergo conceptus leonis idem apud omnes repræsentat: sed nõ apud omnes Christum leo repræsentat, ergo, neq; conceptus formatus. Nec valet dicere, quod plura per eundem conceptum potest vnus intelligere, quam alius. Nã si intelligas argumentatiuè nõ repugnamus. Hic enim tantũ de his, quæ per conceptum repræsentãtur, disserimus. Nam de his, quæ arguendo & formando alios conceptus excitati ab isto indagare possumus. Nõ inficias imus, quim vnus plures posset formare quam alius, sed philosophi perfecte calcebant naturam leonis, & perfectum conceptum formabant illius, & tamen non intelligune Christum, ergo illic non clauditur. Secũdo respondemus, quòd licet significatio sit naturalis, & immutabilis suppositio etiã conceptus est ad placitum. Quapropter bene possum sumere conceptum lenis pro Christo. Et sic licet significatio impropria huiusmodi nõ detur in mente, dabitur suppositio metaphorica. In voce ergo supponit improprie terminus, quia improprie significat, sed in mente quia voluntarie sumitur. Sed rogas, adquid nam huiusmodi suppositio impropria subseruiat in mente. In voce est mihi potestas per leonem intelligere Christum. Sed in mente nequeo per conceptum leonis etiam si vellie intelligere Christum. Probatur. Non potest quicquam intellectus cognoscere nisi mediãte conceptu significante, ergo si conceptu nõ significatur vllo modo Christus: non poterit, per illum conceptum intellectus eum intelligere. Respondeo. Quòd proculdubio per illũ conceptum nullatenus intelligitur Christus, sed per conceptum, quem argumentatiuè virtute totius orationis, formo. Quod experientia probat. Siquidẽ audita oratione, vicit leo de tribu Iuda. cum primum audio leo, antequam audiam modificationem, seu alienationẽ de tribu Iuda, intelligo leonem verum, audita tribu prorsus sentio in me aliud distinctũ concipere. Et in hac, homo est pictus, antequam

quam percipiã prædicatum, cognosco hominem verum, audito vero prædicato quasi per cursus reuertor ad subiectum, vt aliud animo diuersum cognoscam. Vt quid ergo deseruiũt huiusmodi suppositiones impropriæ? nimirũ vt sicut propositio profertur, concipiatur, & manente conceptu leonis discurram ad id, quod virtute orationis repræsentatur, & eius conceptu formato intelligam proportionẽ. Vnde & in mẽte potest manere integra propositio, sicut auditur, licet formen seorsum Christi conceptum. Nam postquam hoc negocium est ad placitum, tantum, in illis locutionibus est suscipiendum, quæ sunt iam susceptæ. Idem de hac, post aliquot mea regna videns mirabor aristas. Certe per aristas non cognoscitur annus: sed formato cõceptu annorum, intellecta propositione poterit manere illæsa adhuc propositio prior, vt etiam mẽte metaphorice loquamur, etsi sensus nõ integre absq; comitatu alterius conceptus percipiatur, idem censeatur de hac: etiã summa procul villarum culmina fumant. Per fumũ noctem imminentem denotat. Sed hoc multos fallit. Quia huiusmodi formatio citissimè peragitur, non percipitur. At si attẽte aduertimus, quasi deprehendemus. Quoties enim nouã notitiam comparo, persuadeo mihi, & arbitror rationabiliter conceptum distinctũ formare. Maxime quando non discurro ex superioribus ad inferiora, & in his quæ sunt includens, & inclusum. In his enim nihil refert, ex eis, & in eis quoq; aliud cognoscatur, vti conclusio in suo principio. Vnde ad argumentum in contrariũ respondetur, quòd nõ variatur cõceptus addita modificatione, sed formatur alius distinctus. Vt clarissime cõperimus in hac. homo est pictus.

¶ De cathegorematicis, & sincathegorema.

Contra definitionem syncathegorematici arguitur. Primo, ly velociter est syncathegorema, & ly sapienter, & tamen significant aliquid. s. sapientiã, & velocitatẽ. Dices, quòd nõ potest pro ea supponere. Contra, suppositio est acceptio, sed accipitur pro suo significato. Primo in ista, velociter est modus adiacẽs rei. Deinde in hac Petrus velociter currit. Nam accipi est, vti termino ad exprimendũ in oratione, quod significat, sed ad exprimendũ illũ modum accipitur, & ponitur, & per nullũ alium terminum illorum exprimitur: igitur supponit. Secũdo arguitur. Syncathegorema est terminus, ergo significatiuus: à definitione ad definitũ, ergo male dicitur esse consignificatiuum, & cathegorema significatiuũ. Confirmatur. Si ob id est cõsignificatiuus, quia eius significatio est in ordine ad cathegoremata, sequeretur, verbũ esse pariter syncathegorema. Significat enim cõpositionẽ, quã sine extremis nõ est intelligere. Et cũ extrema sint cathegorema, sequitur, significare in ordine ad cathegoremata, & per cõsequens esse syncathegorema. Quod est falsum. Tertio syncathegorema est signũ, & habet significationẽ. ergo habet significatum. Probatur. Signũ, & signatũ sunt correlatiua. Quarto, si syncathegoremata sunt in mẽte vltimata, cũ illic nõn sint, nisi actus, vel habitus: vel cõceptus: sequitur, esse conceptus. Hi vero sunt naturales similitudines obiectorũ, ergo correspondent ei obiecta, & per cõsequens significant aliqua. Nullus ergo illorũ tantũ significat aliqualiter. Duplex quæstio hic excitatur, prima de diuisione. Sit ne analoga an vniuoca & videtur vniuo. Diuisum est termin9 vniuoc9, & .i. diuisio vniuocorũ. Vniuocus aũt nõ potest partiri in analogata, ergo. In cõtrariũ est, qđ inter syncathegoremata plurima sunt secundũ quid termini, vt ly, &, vel, si, non, & similes qui nõ sunt profecto cathegorematicis vllatenus æquiparandi. Ad hanc quæstionẽ primo præsupponẽdum est, nõ omnia aduerbia esse syncathegoremata, sicut neq; omnia nomina declinabilia cathegoremata. Nã ly omnis etiã quãdo signũ, est nomẽ adiectiuum, & nullus et quilibet. Et cõtra ly cras, ly intra (meo iudicio) nõ sunt syncathegoremata. Ea. n talia reputo, quæ diminute significãt, etiã si aliquid significent, vt ly proxime, prope. Nã dupliciter cõtingit significare aliqualiter. 1. vt sit secũdũ quid ly aliqualiter. Sicut dicimus ly, Nero significat aliqualiter homines feroces, idest secũdum quid. Altero modo capitur modaliter, vt sit modus significãdi propositionis, vel termini. Syncathegoremata primo modo significãt. Vnde respõdetur. Quòd neq; diuisio est vniuoca, neq; termini æquales. Quod multipliciter probatur. Primo syncathegorema est circa cathegorema, ergo in ratione termini nõ æquãtur. Cõfirmatur. Eadem ratio est de termino & signo, sed syncathegoremata nõ sunt absolute signa, sicut cathegoremata, ergo neq; termini. Minor probatur. Nullis, aut plerisq; illorum correspõdent signata (quod satis probauimus.) quod tñ est de intrinseca ratione signi. Sed quia plures termini synca-

thegoremata videntur, aliquid aliqualiter importare, vt præfati, alij nihil penitus ex parte obiecti, vt ly vel, tantum, quantum, quatenus. Poſſet aliquis dicere, quòd hæc diuiſio eſt quidem vniuoca. Sed rurſus ſyncathegorematicus diuiditur analogice in ſuas partes. Sed (mea ſententia) ex his duobus modis reſpondendi prior rationi magis eſt conſentaneus. At ſyncathegorematici ſunt in duplici differencia, quibuſdam correſpondet aliquis modus realis, vt ly ſapienter, ly iuſte, ſignificat aliquid. Quibuſdam nõ correſpondet vt ly nõ, ly vel. Quam diuiſionem, ita nonnulli intelligunt, vt priores ſignificent aliquod ens reale, & poſteriores ens rationis. Sed nihil prorſus id refert: quemadmodum in cathegorematicis ſignificatum nõ facit diſcrimen. Siue enim ſignificet ens reale, ſiue ens rationis, tam ſimpliciter & eodem modo eſt cathegorema vnus ac alter, vt ly equus & chimera, & relatio realis, & relatio rationis. Ita inter ſyncathegorematicos nõ reffert, ſignificet eos reale, vel rationis, vt ſit primæ claſis (quibus correſpondet modus) ſiue poſterioris, quibus nõ correſpondet. Cõfirmatur. Inter priores omnes adnumerant hos, ſcilicet vnicè, identicè, genericè, ſpecificè. Qui tamen important entia rationis, ſeu modos rationis, idem quod ſua abſtracta, ex quibus deducuntur: vt ly idẽticè idem, quod identitas, ly ſpecificè, quod ſpecietas. Quæ tamen nomina ſignant entia rationis. Et quòd ſint cõputanda probatur. Omnes ponuntur in primo membro, quæ deducuntur ex abſolutis, vel cathegorematicis: vt ſapienter ab ſapientia velociter ab velocitate. Sed ly identice ab identitate deriuatur. Igitur ſine ſimultate, & lite hos terminos inter priores ponimus, & per conſequens diſcrimen eſt nullum. Seorſos ergo eſt, eſſe inter ſyncathegorematicos nonnullos, qui repræſentant aliquid intellectui extra ſe. Vt ly ſapienter profecto ſignificat ſapientiam, ſed diminutè, non plenè: ita vt exercitium ipſius ſapientiæ videatur ſignificari, & applicatio in opus poſita. Et ly velociter idem. Siue illud aliquod ſit ens reale, ſiue rationis: dummodo important quid, ſunt huius partis. Alijs autẽ extra ſe nihil prorſus correſpondent, vt ſunt huiuſmodi coniunctiones grãmaticales, & propoſitiones importantes aliquot habitudines extremorum, vt, in, &, abs, & ſimiles. Conſtat, has dictiones nihil prorſus repræſentare, neq; ens rationis, neq; ens reale.

¶ QVIBVS ſuppoſitis, eſt quæſtio: an termini ſyncathegorematici ſiot in mente vltimata? & reſpondetur (vt ab incertis certa ſeceramus,) quòd priores ſignificãtes aliqoid ſunt in mente. Nam voces ſunt ſigna eorum, quæ ſunt in animo: ergo quemadmodom ipſi ſignificant, erunt in mente conceptus ſignificãtes. De quibus poſt modum io ſolotione ad primum rurſus loquemur. De poſterioribus eſt magna controuerſia inter doctores. Quidam arbitrantur, eſſe in intellectu: qnod ſic probant. Latini formant aliom conceptũ præter cõceptum vocis, (vt experientia cõſtat) ſi latinus, & ruſticus audiant pariter vocem. Confirmant. Audita propoſitiooe, homo currit, vbi concipio vnum vel alterum currere, nihil vetat, quominos poſsim apponere, ly omnis, & intelligere omnem hominem currere. Hæc diuerſitas ergo intellectionis ratiooe alicuius cõceptus denno additi prouenit, igitur datũr huiuſmodi actos. Poſſumus etiã arguere, propoſitio affirmatiua, & negatiua reperitur in mẽte vltimata, ergo datur ibi negatio, nõ, qoæ eſt huius claſis. Cõtra hos eſt, quod argumentabamur in principio: ſane vedicant, quid repræſẽtat ille actus, maxime cũ aſſeuerent eſſe conceptum: qoi debet eſſe naturalis ſimilitudo. Et tamen ſi veluti vox ipſa ſignificat, (vt ſignificare debet) com vox ſecũdum omnes nihil prorſus importet ex parte obiecti nec reale, nec rationis: oeq; conceptus. Si ergo nihil importat, qoomodo eſt cõceptus? & naturalis ſimilitudo, ſi noo habet cuius ſit ſimilitudo? aot cuius ſimilis ſit. Præterea dicunt, qnòd ipſe actus de ſe mooet intellectum ſolitarius. Sed profecto oõ poteſt illum mouere niſi in ſuum obiectõ, quod eſt ens. Vnde impoſsibile eſt, ſit conceptus, quin ſignificet aliquid. Præterea mooeat potentiã, & tamen nihil ſignificet, nullum (inquam) obiectum nõ dicet, niſi qui ignorauerit quid eſt potentiam quamlibet moueri. ſ. percipere obiectum, & in illud tendere. Nõ negamus, quin diſtinctũ conceptum formet latinus, qui vocis virtutem capit: ſed debebãt adoertere, nõ eſſe illum conceptum ſyncathegorema, ſed abſolute cathegorema, vt pote aliquid perfecte ſignificans. ſ. ipſam virtutem vocis. Nõ. n. exquirimus huiuſmodi notitias, quibꝰ cognoſcimus munia, officia, & virtutes vocabulorũ. Nulli. n. nõ patet hos dari, ſed hi nõ ſunt actꝰ ſyncathegorematici. Probatur. Actus debet eſſe talis, qualis vox: in voce autem ly omnis

habet

habet virtutem distribuendi, tamen non repræsentat hãc virtutem,& ly,&, habet copulare,& nõ repræsentat vllo modo copulationẽ. Ita reperiẽdi sunt actus in mẽte, si dantur scilicet, qui exerceant huiusmodi officia, vel possint exercere, & oon repræsentent illa. Ergo non sunt, quas quærimus, illæ notitiæ: sane quibus experimur nos cognoscere huiusmodi virtutẽ,& officia.

¶ AD PRIMVM argumentum respondebimus postea. Alij vero dicunt, huiusmodi voces significare ipsos actus mẽtales, sed mẽtales nihil prorsus significare. Sed primũ profecto est sine fuodamento. Nam voces omnes exprimunt conceptus,& nihilominus nõ imponuntur ad significandos illos, nisi nomina adequata conceptuum complexa, vel incomplexa, vt ly conceptus, verbum. Præterea si ly, omnis significat conceptum, aliquid significat. Conceptus enim aliquid importat. Secundum vero est contra omnes vbiq; philosophos. Secundum quos hæc sunt tantum, in intellectu, scilicet species intelligibiles, actiones intellectus, verba formata,& habitus producti siue morales, siue speculatiui. Huiusmodi actus, si nihil significant, conceptus esse non possunt,& multominus aliquid aliorum. Secundo non est infirmum argumẽtum, quo queritur, qnomodo, vel à quo illi actus producuntur? cum ab sola potentia, vel natura, produci non possint. Enimuero omnis cõceptus producitur mediante intellectione, cuius est terminus intrinsecus, sed intellectus, nihil intelligit in illis, ergo nõ producit intellectionem circa illos, & sic ooo producetur actus. Respondent, quòd ab rebus, viso isto igne calefaciente, & sic de alijs, formauerunt homines ly, omnes. Sed quid de alijs, qui ab rebus produci oon possunt? vt, vel, ly,&, non in. Restat etiam ioquirendum? an moueat interpolata intellectione. Nam si oon mouent non poterit rursus ly omnis produci, nisi eisdem rebus intellectis deouo aduerteret. Igitur arbitror huiusmodi sincathegoremata nõ esse in mente vltimata. Qood probatur multipliciter, supposito prius (quod dicit Aristotiles in prohemio perihermenias) conceptus esse eoidem apud omnes. Nos audita hac dictiooe hominis formamus conceptum simplicem significantem hominem per modum, cuius vel possidentis. Quoties ergo homo sic concipitur, talis conceptus formatur, apud omnes. Ergo quando in idiomate Hispano istemet genitiuus explicatur, cum sincathegoremate, scilicet del hombre, non variatur cõceptus, vt patet ex fundamento, igitur nõ est illic sincathegorema, del. Et cum par ratio sit de omnibus, idem infertur. Ad hæc si hæc sincathegoremata in mente reperiuntur, cum diuersa apud diuersos sint profecto diuersimode eadem res sub eisdem rationibus sumta conciperetur, quod est absurdũ. Præterea in eodem idiomate cum audio, doctissimus, nõ ne vnus conceptus formatur, at idem repræsentat,& sub eadẽ ratione, valde doctus (nã sinonomi sunt) igitur iidem permanet,& per consequens ille actus valde, nou est in mẽte. Deinde (vt arguebamus) contra naturam cõceptus est non repræsentare aliquid extra se & tamen ille actus extra se nil refert.

¶ QVARTO solet esse argumentum? an hæc dictio ly, quæ inter dialecticos est signũ materialitatis, reperiatur in mente, quæ pariter est sincathegorema, cum faciat, cathegorema subsequens, sic vel aliter accipiatur. Nec obstat dicere, hanc eous non esse impositam generaliter, sed singulariter, vt pote quæ nõ plus haberet, si vniuersaliter susciperetur. Et arguitur. Si aliquid significaret in mente, idem foret qnod ly, hæc dictio, hæc vox (nã idem prorsus facit, sed breuitatis gratia ponitur ly,)& de facto sunt alia similia inter dialecticos, vt ly, asigoat suppositionem coofusam, ly, B, simplicẽ,& sic de cæteris alijs. Itaq; bæc dictio ly, esset cathegorema, si tantundẽ importat. Postremò arguitur, cũ multa idiomata sunt, quæ huinsmodi habitudines cum suis significatis cathegorematicis simplici dictione significent, profecto non est cur talia sincathegoremata in mente aserantur. Antecedens eo patet, quòd inter idiomata nobis cognita in Indijs,& hic, vnum vtitur paucioribus artitulis, aliud pluribus. Vnde ex beneplacito pendet omnia recindere. Quemadmodum enim dicimus, in me gratia existit, potest aliqua dictio significare me, cum illa habitudine, in, sicut potuit genitiuus latinorũ explicare hominem per modum possidentis simplici voce. Et peculiariter arguitur de hoc termino, hic homo, au in mente, ly hic, subordinetur actui. Si subordinatur, ergo etiam si demonstratiue accipiatur, est communis terminus. Nam ly homo communis, est omnibus, & ly hic etiam est communis, ad demonstrandum quemcumq; ergo integer est communis. Nam (vt constat) cum par

tes communes sint, impossibiliter totus erit singularis, etiam si actu non accipiatur modo, nisi pro isto ostēso. At si de significatione sit sermo, cōmunis profecto manet, quod patēter videtur repugnās. Ad primū argumētū respōdetur huiusmodi sinchategorema non supponere, & in illa ꝓpositione, primo accipitur materialiter. Cuius sensus est, velociter significat modum. Ad secundum notandum, quòd accipi non est vti termino ad significandū. Nā certe extra propositionem sumimus illum ad significandum. Sed est vti termino loco rei, cum de re vel aliquid prædicamus, vel de aliquo eam aserimus. Nam supponere est quasi substitui pro re, & tamē quando significamus rem, non substituimus terminum, Sed tantum in oratione, cum de rebus tractare volumus. Hoc autem non habet velociter. Ad tertium dicimus, quòd esse consignificatiuum, non tollit esse signum, sed dicitur consignificare, etiā si in se habeat significationem, quia eius significatio est agere aliquid circa catbegorema. Ad replicam de verbo. Quòd non dicitur consignificatiuum. Primo quia significat absolute aliquid. s. suam actionem pro vt est in fieri, ideo etiam si importet compositionem, non est cōsignificatiuum. Sensus est, quòd importat vnionem prædicati cum subiecto. Et tamē ly vnio, imo omne nomen relatiuum non potest intelligi sine suo extremo, & correlatiuo, & nihilominus absolute sunt significatiui. Aliud est enim, quòd rēs significata non posit intelligi sine alia (quod habent multoties significata cathegorematicorum) aliud, quòd ipsa significatio sit circa aliud, vel postulet coniungi cum alio (quod est proptium sinchategorematicorum).

¶ AD postremum: difficultas est, an sinchategoremata babeāt significationem, an solum officium accomodatum, & certe ista, quibus correspondēt suo modo obiecta, constat habere significationem, reliqua rationabiliter putabuntur babere solum officium, propter rationem adiectam argumento, quæ nihilo infirma est. At cū hæ significationes sint ad placitum, existimabit quis nō oportere ista tam exacte obseruari, vt significatum silicet correspondeat. Sed profecto si relatio rationis est relatio secundum esse, non est in potestate nostra naturam relationis, nec priuationis, nec negationis mutare, nec posse huiusmodi dictiones significationem sortiri, si significatio necessario est relatio, & non habet correlatiuum.

Et hoc consonat communibus dictis, quibus vtimur. Aimus ly, non, non significat negationem, sed exercet illam, & ly, &, non coniunctionem, sed exercere illam. Quæ officia illis accomodata sunt ab intellectu.

¶ SED QVID dicemus de propositionibus negatiuis mentalibus, inquibus intersunt necessario negationes. In secundo libro respondebimus.

¶ CONTRA ID quòd, hic homo, est terminus singularis. Subordinatur conceptui cōmuni, quia audita hac dictione non intelligitur Petrus, neq; Paulus, sed in communi aliquis, ergo. Secundo partes sunt termini communes: ergo. Antecedens probatur. De catbegoremate constat. Sinchategorema indifferentis & vniuersalis significationis, cum indifferenter cuilibet chategorematico, adhibeatur.

¶ EODEM PACTO arguitur de ly, aliquis homo, qui videtur singularis. Nam ly homo est cōmunis, & restringitur illic, ergo fit singularis. Quia præter speciem specialissimā, vel post terminum specificum, nihil superest inferius, quam singularis, seu indiuiduum. Secundo est singulare vaguum, ergo est singulare. A membro diuidente ad diuisum. Tertio si est communis, vel specificus, vel genericus.

¶ EADEM MODO ly, indiuidum, videtur singularis Significat vnum tantum (vt ex diffinitione indiuidui colligitur), silicet, indiuiduum est vnum, & incommunicabile. ergo nō est terminus communis.

¶ PRO SOLVTIONE primi perpendendum est, an ly hic, sit communis significationis. Pro parte negatiua facit, quòd additū restringit, & singularizat terminos communes, vt hic homo est terminus singularis, & tamen si est communis, non videtur quo nam pacto ex duobus communibus componatur vnus singularis. Pro affirmatiua agit, quòd indifferenter quamcumq; rem demonstrat, ergo vniuocæ & communis demōstrationis nota est. Pro notitia huius aduerte: tripliciter accipi hoc sincathegorema. Primo tāquam pro nomē, vel quasi nomē propriū (nā ꝓ nomē est quod ponitur loco nominis proprij) & tunc significat aliquid. Et si absq; actuali demōstratione proferatur, subordinatur cōceptui communi, sicut quodlibet aliud pro nomē Ex quo enim aptus est, vt loco cuius vis nominis ꝓprij substituatur: sequitur de se omnia significare.

At cum actualiter quidpiam monstramus, adæquato eius cõceptui subijcitur. Accipitur autem aliquando relatiuè. De qua vtraq; acceptione nulla est difficultas. Sed cum sincathegorema, & quasi signum restrictiuum, vt hic homo. Quod in multis alijs terminis reperimus. Nimirum, qui & cathegorematicè, & sincathegorematice inueniuntur accepti: sicut quicumq;, quilibet, omnis, nullus. &c. Sed hoc pacto acceptum tenendum est sine controuersia cõmunis significationis At quemadmodum terminus cõmunis significat immediate rem in vniuersali, & secundario, hanc in singulari, ita primo ly hic est nota communis demonstrationis, & secundario huius. Sicut ly omnis est nota communis distributionis, & mediatè huius. Sed trutinandum superest, quomodo communem reddat singularem. At dicturus erat iste, quem ex aduerso dicere facimus, quomodo ex duobus singularibus fiat vnus communis: vt Petrus, vel Paulus. Dicendum ergo est, quòd ly, hic homo, cũ absolute in scholis, scilicet profertur, singulare vagum est, sicut ly, aliquis homo, at cũ demonstratur quis digito, eius adæquato comceptu percipitur.

¶ PRO solutione reliquorum adoerte. Quòd termini significant res secundum quod aprehenduntur. Vocales enim significant mediantibus conceptibus, cõceptus vero repræsentant secundum quod aprehenduntur: & ita vniuersi modum concipiendi sequuntur. Intellectus vero concipit non tantum res vniuersales in vniuersali, verum & particulares per cõceptum communem. Quia & in rebus indiuiduis humanæ naturæ nõ solum ipsa natura est generalis, verum eis quoq; vniuersale est, vt particulares sint. Nã quodlibet exsistens singulare est. Potest ergo intellectus apræhendere hominem quatenus singularis est, in qua apræhensione nullus signatus splẽdet, non Petrus, nec Paulus: quandoquidem ex æquo ambo & cũcti singulares sunt. Quid ergo significabit conceptus ille? nimirum hominem, secundum quod iã in se exsistit distinctus ab quolibet. Quod apte explicatur per ly, aliquis homo. Quod videor mihi probarè, non inueniri, ly aliquis sincathegorematicè in mente, cum hæc ratio optime simplici conceptu repræsentetur. Neq; in hac ratione latet secunda intentio. Quoniam nomen est primæ intentionis. Re autem significata expræssa, de significatione respoodetur, esse singulare vagum etiam in voce: vbi vtimur duarum vocum circumloquio. Sed quomodo potest ly aliquis determinare communem, cum ipse sit indeterminatior, & tamen quod determinat, debet limitatius esse. Dico, quòd quamquam significatio sit communis, vt pote quæ quibuslibet coadunari potest, habet modum in significatione singularizandi. Terminus cõmunis significat naturam communem incõmuni, sed ly aliquis facit, vt supponat pro supposito iam singulari. Sed ambiguum est, an singulare posit esse terminus communis. Primo non est dubium, quin vagum secundum quid singulare iudicetur & diuisio sit analogata. Vnde posset dici secũdum quid singularis, & absolute communis. Et quidem si singularis perfecte debet repræsentare vnum tantum determinate, nemo non videbit, quam communis ly aliquis supersit, qui vniuocè tot indeterminate significat. Igitur sic est respondendum. Quia nemo inficias ibit, quin aliquis homo ex modo suæ significationis importet vnum tantum (idest) aliquem, licet non determinet quem. Vnde habet quandam singularitatem & cõmunitatem. Si quis vero contenderit, segregandum esse penitus à natura, & definitione communis, is dicet, quòd vt cõmunis foret, opus erat plura diuisim importaret, prout conueniunt in vnum: quod certe ly, aliquis homo, non facit. Potius significat aliquem in singulari. Vnde merito sortitur peculiarem, & propriam nomenclaturam, vt singulare vagum appelletur: quodam reuera medium inter communem, & simpliciter determinatum. Extremorum autem cui sit appellendus, singuli sunto iudices.

¶ QVAERITVR in hac parte de cõplexis: an sint cõmunes vel singulares censendi. Dicendum, quòd vel partes coniungũtur disiunctim vel copulatim. Aut mediãte (inquã) coniunctione, vel copulatione. Primo modo qualescumq; partes sint, vel ambæ cõmunes, vel ambæ singularis, vel altera communis, & altera singularis, complexus est terminus cõmunis. Quia verificatur de pluribus diuisim. Sed obijcies. Partes quandoq; sunt singulares, ergo totum Respondetur; non opus fore, vt totum semper sit homogeneũ, eiosdẽ, scilicet rationis cum partibus. Aliàs non esses homo, cum neq; sis materia, neq; forma. Si copulatum est: & ambæ partes cõmunes, totus complexus est communis: cuius singula supposita est pariter res complexa. Vt vnus

homo,& vnus equus.Cum ergo ille talis cũpactus ex duabus cõmunibus verificetur de multis similibus suppositis, constat esse communis. Sed quando fuerint ambæ partes singulares, distingunt quidam, si diuisim copulatum capiatur, vt Petrus, & Ioannes loquitur, existimant communem, si uero complexim, singularem. Sed mea sententia absq; distinctione est singularis. Probatur. Quomodolibet totum sumatur, non verificatur nisi de vno tantum supposito complexo, de singulis autem partibus seorsum nequaquã. Nã quantumcumq; etiam diuisim supponat, falso de Petro sigilatim ostenso, dicimus, est Petrus et Paulus, ergo est terminus singularis. Sed contra. Redit suppositum verbò singularis numeri, ergo pro pluribus diuisim capitur. Respondetur, quòd secundum totum sui signatum complexum redit suppositum, quod est vnum numero complexũ. Si vero fuerit mixtus ex communi, & singulari, habeatur integer communis. Vt pote de pluribus verificabilis. Etenim aliud complexum est Petrus & Brunelus, aliud Paulus, & Brunelus, & sic de alijs: propter quod homo & Brunelos habent multa supposita.

¶ SED TVNC difficultas est de quibusdam complexis ampliationem inuoluẽtibus, vt omnis homo futurus, homo qui erit omnis homo, vtrum sint cõmunes. Pars affirmatiua probatur ex qualitate partium, vt pote ambæ communes. Negatiua vero, quia repugnat, verificentur nisi de vno. Si enim Petrus est omnis homo futurus, iam nemo alius futurus est venturus. Tenendum est absolute cõmunes esse, vt pote qui de se indiferẽtes sunt, quæ indifferentia est quædam vniuersalitas, & communitas. Ad argumentum tria respondemus. Primũ, & si iam altero designato de nullo alio verificetur, de se tamen non postulat magis signetur iste, quam alius, quod est signum euidens ipsius communitatis, & vniuocationis. Secundo aliud est loqui de significatione, aliud de verificatione. Verificatio respicit veritatem propositionis, significatio impositionẽ. Ille vero terminus significat quoscumque futuros, vt Petrum, & Andream, de quibus potest verificari. Vt Petrus est omnis homo futurus, Andreas itidẽ. Vna quæq; est vera, licet ambæ sint incompossibiles. Tertio in his, siquæ falsæ sunt, falsitas prouenit ex parte ampliationis, seu distributionis, non ex parte significationis. Vnde potest impedimẽtum auferri, vt pote multum extrinsecũ. Verbi gratia Petrus est omnis homo futurus tali tempore, Paulus alio. Hæ vero modificationes, seu restrictiones significationem præcedentis copulati non tollunt, aut tangunt: sed tantum ampliationem modificant, ergo sunt cõmunes. Et quarto de primo specialiter respondetur. Quòd cum posit sumi & diuisim, & complexim non opus est signare pro supposito aliquem, qui sit omnis. Sufficit ostendere singulos quoq; futuros, qui sunt quam plurimi De secũdo dicitur, quòd cum copula nõ distribuatur, potest verificari de pluribus in diuersis instantibus temporis futuri Sed peculiariter de isto omnis homo, & similibus, argutatur non esse communes. Quia neq; successiue possunt de pluribus verificari, etiam si hodie sit vnus viuus & cras alius producatur etenim Aristo.in de celo.1. dicit: quòd ad minus debet esse tres, vt de illis ly omnis dicatur. Secundo non est chategorema vt pote ex sinchategoremate constans, ergo non est communis. Secundo, ly deus est communis & tamen non significat plura, sed vnum tantum. imo repugnat significare plura. Nam repugnantia significationis signi ex repugnantia signati cõsurgit, sed repugnat plures esse deos, ergo vnum repræsentat. Si dicas quòd saltẽ possunt fingi, contra adfictos, seu salsos deos, & veros dicitur analogicè(vt S. Thomas dicit) sicut ly homo aduiuos, & ad pictos, ergo non est communis respectu illorum, cum nõ sit vniuocum. Secundo, ly deus significat deitatem: de ratione deitatis est singularitas, ergo in concepto Dei includitur singularitas, & per consequens non põt intelligi in communi. Nam nulla res potest intelligi per id, qood repugnat suæ naturæ(sed per suam diffinitionem vnũquodq; est intelligibile) ergo Deus non potest abstrahi. Sicut Petrus, vt sic non potest abstrahi. Quia de intrinseca ratione Petri est talem esse. Ita de ratione Dei est, vt vnus singularis exsistae.

¶ SECVNDO, ly homo in hac oratione, homo est species, est communis & tamẽ non significat plura pro vt illic est: vt pote cui repugnat supponere pro pluribus, ergo.

¶ AD PRIMVM argumentum dicitur eum terminum esse, cõmunem. Nam primo ab nobiliori parte fit denominatio, & ideo est chategorematicus. Secũdo, sincbategorema est circa chategorema: vnde auget potius quàm diminuat ratiooem chategorematici.

Et sit

Et sic respondemus ad vltimam probationẽ. Ad primam vero. Quòd siue vnus sit, de quo possit dici, siue tres, potest subcesiue prædicari de pluribus, vt pote si hodie sit vnus, vel tres, & cras alius, vel alij tres. Secundo, respõdemus, quòd dupliciter possumus loqui de totalitate tradita illa dictione. phisicè. s. vel logice, & ad hoc quòd logice dicatur, sufficit, quòd ille sit solus: ad hoc quòd phisice: requiritur, quod Aristotiles exigit. s. principiũ, medium, & finis. Hoc enim est totum ac perfectum. Vnitas principio assimilatur, dualitas medio, ternarius perfectio.

¶ AD secundum argumentum. Vt sæpe aduertimus) nomina non significant res secundum quod ipsæ sunt: sed vt à nobis aprehenduntur: intellectus autem diuina nõ aprehendit vt in se sunt, vt pote tã debilis ad tantam rem capiendam, quam oculus noctuæ ad lumen solis: neq; simplicia multum nisi per modum cõpositorum. Quo circa cum Deus sit infinitus, & simplicissimus. De cuius natura (inquam) & ratione sunt omnes perfectiones, & vnaquæq; sine vlla prorsus compositione, cum infinita vnitate, & simplicitate, intellectus non potest eum sic intelligere, sed distingit in multis, multisq; conceptibus seorsom naturam diuinã, deinde atributa, appræhendit: cum tamen nõ minus sit sapientia ipsa quiditas Dei, quã essentia. Vnde vnum nomen non significat quicquid est in Deo, etiãsi Deum significet, & illud sit de natura Dei. Et quemadmodum simplicia cum cõpositione capit, ita res singularissimas per modum vniuersalium, & particulariũ Vnicus est sol, & tamen aprehendimus hunc solem, & solem in communi. Ita de deo cum sit vnus, impossibileq; vt plures sint: ipsũm vnũ quasi hunc Deũ, & Deum cognoscimus. Itaq; non dicitur ille terminus cõmunis respectu deorum falsorũ & fictorum, de quibus dicitur, dij Gentium, Demonia, aut respectu beatorum (quos antiqui heroes vocabãt. Et scriptura quoq; deos nominat, dicens, ego dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes) nam ad hos omnes sicut participatione gratiæ, & vnione charitatis, ita analogice dicitur, multisq; rationibus importat. Sed respectu veri significati. s. naturæ diuinæ. Nã illud est adeo propriũ intellectus: vt neq; nos lumine fidei illustrati aliter loqui possimus. De ipso enim Deo nostro, qui est pater & filius, & spiritus sanctus, multa atribuimus Deo, quæ nõ patri sigilatim, neq; filio, nec spiritui sancto: & èconuerso multa patri immediate & filio, & spiritui sancto, quæ non deo. His suppositis igitur respondemus eum, esse terminum communem. Ad argumenta patet responsio. Regulam quòd nulla res intelligitur, sub opposito modo, seu sibi incõpossibili, distinguito. Ex parte obiecti se tenenti fateor, sed exparte cognitionis negato. Albedo enim cognoscitur in abstrato, cũ non posset absq; subiecto inueniri.

¶ AD TERTIVM argumentum, est aduertendum quòd multoties terminus cõmunis supponit discrete, seu singulariter propter resolutionem Et licet ibi suam significationem non amittant, secundum tamen acceptionem, qua ibi tenentur, non exercent illam. Ita hic non quæritur? an subiectum sit terminus cõmunis (constat enim significare plura: tametsi non supponat ibi, nisi pro natura humana in abstracto) sed quæritur? an prout ibi est, seu tenetur, sit terminus cõmunis. Adquod respondetur, maxime ibi exercere officium termini communis, esseq; cõmunẽ absolute. Probatur, illic est terminus cathegorematicus, & non singularis? ergo communis. Minor probatur. Non significat vnum singulare, seu numero (quod requiritur) sed vnũ in communi: ergo non est singularis. Secũdo supponit pro maxime communi, quod potest importare: ergo illic complete exercet suum officium termini communis (pro nullo enim maiori supponere potest, quam pro homine in abstracto, & prout substat secundæ intentioni) illud enim est maximũ quod sic illius. Vbi est aduertẽdum: quòd hæc definitio, qui significat plura diuisim, non est propria, neq; exacta. Melior est enim hæc, qui naturam cõmunem significat) sed non decuit tamen sic definire. Quoniam summulistæ nõ poterãt modo huiusmodi naturas vniuersales capere: qui possunt singularia: vnde præstabat ita cõmunem terminum definire. Etetiam, quia cum terminus singularis definiretur per significare vnum numero, optima correspondentia per plura numero definitur communis. At quòd illa nostra de se sit melior, ꝓbatur. Primo multi sunt termini absolute communes; qui non habent plura indiuidua. Bene video in quas angustias incidere soleamus, vt huic obiectioni respondeamus. s. quòd de se non repugnat, sed vide quam melius cõmunis definitur per id, quod omnes habent actu quam per id, quod per non repugnantiã sortiuntur.

Secundo, nullus terminus secundum hanc definitionem est cōmunis primo, & per se, quod est satis absurdum. Nā nullus est communis, qui primo & per se plura significat, sed mediate. Primo vero, & per se vnū in cōmuni significant vel genus, vel species, & sic de alijs. Igitur hæc definitio est quædam discriptio. Illa autem de se optima, summulistis vero obscurior. Confirmatur. Significare plura non constituit terminū in esse cōmuni. Nam & æquiuocus significat plura. Sed significare plura, prout conueniunt in vnum Hoc ergo vnum, in quo conueniunt, origo est & fundamentū suæ communitatis. Dicendum ergo est eum maxime esse cōmunem prout illic tenetur. Sed replicatur. Significare vnum in cōmuni, vel genere vel specie non tollit esse singulare. Nam termini singulares significant immediate ipsas naturas genericas, vt puta si ad intellectum ostensa natura animalis abstrata dicas hoc genus, vel humana hæc species, nōne totum est singularis terminus: & tamē significat naturas in abstracto sumtas. Ad hanc replicā respondetur, aliud esse loqui de terminis primæ intentionis, aliud de secundæ terminis. Nā secundæ intentionis terminus significat ipsam intentionem, & in cōmuni ipsas naturas de materiali etiam formaliter sumtas, prout subiacent secundæ intentioni. Sic natura non est primariū significatū, sicut est in primæ intentionis termino. Vnde primæ intentionis terminus definitur cōmunis, per illam particulā, non autem secundæ. Præterea est aliud discrimen. Quia ipsa natura sic sumta est maximum, & vniuersale significatū illius, respectu termini secundæ intentionis vero minimum, & singulare. Et ideo dicitur, quòd obstat significare naturam in cōmuni sumtam: quæ est maximum significatū illius, & tamen accipi singulariter, sed potius cōmuniter. Idē existimato, de hoc nomine natura: cuius singulare signatum est hæc natura etiā in communi sumta.

¶ AN termini priuatiui significent per modū non adiacentis? arguitur. Ly cæcum significat hominem quatenus habet cæcitatem. Nā siquis exponat significationem, dicet habens cæcitatem: ergo per modum alteri adiacentis. Probatur. Quia per modum habentis. Secundo inter istas duas voces album, & cæcū nullum est discrimen in modo significandi, (vt constat) sed in re significata, quòd vnum significat ens positiuum, alterum priuatiuū. Ergo tam per modum alteri adiacentis vnus sicut alter, scilicet absentiam visus adiacentem Petro, & ita est. Dicimus enim cæcitas est in oculis eius, quod incomplexe significatur illa dictione cæcus. Tertio vel ly cæcum significat aliquid per modum substantiæ, vel per modum accidentis (neq; datur medium) sed non illud: ergo per modum accidentis. Hoc autem est per modum inhærentis: ergo. Pro alia parte facit, quòd termini negatiui, vt ly non videns significat aperte per modū remouētis: ergo necessaria est illa particula. Ad hanc difficultatem respondeo: quòd omnes termini connotatiui significant per modum alteri adiacentis, vt argumenta conuincunt. Nam connotatiuum esse est significare vnum consignificando aliud, vnde debet copulare suum significatum: quod est significare per modum alteri inhærentis. Confirmatur. Isti termini priuatiui sunt nomina plerumq; adiectiua: quæ necessario coniunguntur substantiuo. significatio, & officium adiectiui est profecto applicare suum significatū alteri: ergo per modum inhærentis. Sed non ideo, si dictio vel non adiacentis inseratur, redundat: cum claritatis causa possit poni. Vt innuat. s. quòd quidam illorum significant positiuum, alij priuationē. Vnde ad argumentū sed cōtra dicitur. Quòd vel negatio accipitur infinitanter, vel neganter. Neganter citra dubium eodem modo significat totum complexum, quo significabat pars negata Nam negatio non negat significationem termini, neq; modum significandi illius: sed rem significatā de alio. Et sic ly, non videns significat visionē per modum alteri adiacentis, & negat visionē. Aliud est enim loqui de negatione, aliud loqui de significatione. Quinimo si visionem inhærentem non significaret, tunc ly non, minime negaret. Si autem accipitur infinitanter constat, quòd significat negationem visus, vel cuiuicumq; alterius rei, quasi adiacentis: vt equus est non homo. Et sic propter terminos negatiuuos non opus est particula addatur. Nam quod quidam replicant, quòd cum sint contradictorij, debent significare contradictorio modo, nulla est apparentia: imo debēt eundem modum significandi sortiri Aliàs nō est affirmatio & negatio eiusdem de eodem, & cætera quæ determinātur cōtra sophistas. In hoc solum intelligitur debere, significare, opposito modo. s. affirmatiue, & negatiue.

¶ CONTRA diuisionem termini in diuisiuum,

siuum, & collectiuum arguitur. Nullum est diuisum, cum promiscue ex communibus & singularibus sint diuisiui, & collectiui. Secundo membra coincidunt. Nam ly populus & alij similes sunt diuisiui, & collectiui. Respondemus, quòd hæc diuisio signorum fundamentum habet in rebus. Etenim multoties res in se vna est, & integra, & nihilominus pars cōmunitatis. Et quemadmodum est duplex totum, aliud naturale, aliud politicum, ita terminus est duplex, alius significans rem ipsam integram in se, & (vt ita dicam) integritate naturali, & is est diuisiuus, alius ipsum totum politicum, & iste est collectiuus. Vnde ly homo diuisiuus est. Nam & si componatur ex corpore & anima, non significat partes ipsas quatenus componunt vnum, sed significat potius ipsum totum non differendo, sit ne simplex, an cōpositum ex illis. Quantū ad modum significandi enim ita significat homo, sicut ly, angelus, & anima, sed in re significata est differentia. Et ly pars & partes etiam est diuisiuus. Significat enim istas partes absolute, sed ly populus, &, exercitus, collegium, sunt collectiui, vt pote significantes immediate multitudinem in vnum coordinatā. Quare ly, multitudo est terminus diuisiuus: vt pote significans absolute ipsam multitudiné non in vnū congregatam Confirmatur. Viginti homines vbicūq; dispersi fuerint, multi homines sunt, & multitudo hominum est, tamen nulla collectio est. Nam non quomodolibet multitudo collectionem facit, sed multa simul sumpta habentia inter se aliquam vnitatem. Modo & si diuersi lapides sint distātes, multi sunt & multitudo est, & tamen non est aceruus, quòd non sunt quasi in vnum significati. Quo circa aceruus est collectiuus, multitudo autē diuisiuus, sed exercitus, & populus collectiui. significant enim de per se multa congregata in vnum, pro quibus seorsum nō possunt supponere. Sed est ambiguitas, an ly collectio sit terminus collectiuus, minime gentium. Quia non repræsentat multitudinem, sed ipsam vnitatem multitudinis & aggregationem. Secundo, terminus collectiuus patitur descensum, & resolutionem copulatam. Vt in ly, exercitus dicimus iste, & iste, & iste, est exercitus, & idem de populo, non tamen iste & ille est collectio. Vnde dicimus, quòd significate collectioné stat dupliciter, vno modo in abstracto, & quasi in actu signato, alio modo cōcretiue, & quasi in actu exercito, & certe vt sit terminus collectiuus hoc requiritur, vt patet in eis, qui sine, controuersia collectiui habentur. Igitur ad primum argumentum respondetur, quòd diuisum huius diuisionis est sinchategorematicus non communis, neq; singularis. Nam de singularibus, & communibus partim sunt diuisiui, & partim collectiui, vt ly, Salmantica collectiuum, & ly Petrus diuisiuus.

¶ AD secundum controuersia est: an realiter eidem conuenire possint ambo membra. Et quidem probatur terminos adductos in exemplo esse absolutissime diuisiuos. Natura diuisiui in hoc consistit, quod ita plura significet, vt absolute, ac seorsum vnumquodq; sed hoc habet, ergo Confirmatur. Inquantum ly populus significat plures populos, nullam collectionem importat, inquantum enim significat Hispalim, vel Mexicū significat collectionem, sed in significandis singulis diuisiuus est prorsus. itaq; respondemus esse collectiuum, & diuisiuum diuersis rationibus. Sed oppositum poterit, qui voluerit, defendere: quamquam non ita plane intelligitur.

¶ QVAERITVR quales nam hi termini erunt, hic Deus, & ly hæc essentia. Vidētur communes. Quia verificātur de pluribus maxime primus, qui proprie significat ipsas personas, quarum quælibet est hic Deus. Nam de secundo solet dici non afferre personas, sed propter identitatem eum essentia, de illis verificari: & sic ly, hæc essentia est singularis. Ad hanc difficultatem sub aliorum censura dixerim, quod ad iudicandum de terminis, nō ad res significatas absolute respiciēdum est, sed ad eas, quatenus cōcipiuntur. Nam voces imponuntur ad significandum secundum quod nos intelligimus, qui (vt diximus) & si vnus solus Deus esse posit, concipimus abstrahēdo. Vnde hic Deus sine dubio est terminus singularis, & significat vnum tantum, ly Deus, cōmunis. Etsi verificatur de pluribus, dicimus alterum duorum, primū quòd termino ex modo suæ significationis non conuenit verificari, nisi de vno: de per accidens est illi propter naturá rei significatæ verificari de pluribus. Sicut è conuerso ly, sol, non repugnat verificari de pluribus, etiam si esse nō posint. Imo ly Deus habet hoc. Quemadmodum ergo ly Deus est communis, etiam si non posit verificari nisi de vno reuera, ita & ly hic Deus est singularis, etia si verificetur de pluribus. Quia nec Deo repugnat de pluribus, nec hic Deus

convenit nisi de vno. Secundo respondemus. Quòd verificatur de pluribus, sine plurificatione naturæ importatæ: quod tamen est vniversale in terminis cõmunibus modoquolibet est illemet vnus, qui immediate significatur. Sed quando loquimur de hac dictione in artem syllogisticã: vbi iam non consideratur in eo, significatio, sed potius suppositio, aliter loquẽdũ est. Habet enim suppositionẽ cõmunẽ. SOLET hic magna quæstio moueri, vtrũ ly Petrus sit cõmunis, quòd significat Petrũ iuuenẽ, & senẽ. Quod est quærere, an sit vnus Petrus iuuenis & senex, sed est quæstio prorsus phisica: quæ in prædicabilibus. C. de differẽtia, aptius profecto tractabitur.

De termino absoluto, & cognotatiuo.

DE termino connotatiuo multa sunt perquirenda. Primo (quod est celeberrima quæstio) vtrũ importet solã qualitatẽ, an etiã materiale, & refert plurimũ quidnam respondeas. Videtur nõ significare materiale Primo erit album vnũ de per accidens, quia significat res diuersiorum prædicamentorum, quæ nõ possunt facere vnum de per se. Enimuero vnũ de per se est potentia, & actus proprius eius: sed potentia & actus ponuntur in eodẽ prædicamẽto. ergo res diuersiorum prædicamentorum nõ cõcurrent tamquam propria materia, & propia forma. Circa hanc quæstionem aduertendum, primo quid nã rerum natura habeat, deinde quid ex ad missa responsione consequatur. Primũ meo iudicio nomẽ cõnotatiuũ significat etiam materiale, & ex vtroq; fit vnũ significatum. Nã terminus connotatiuus significat vnum consignificando aliud, seu insinuando Formale est, quod significat, ergo materiale consignificat, seu cõnotat, & tamen nihil facit nisi mediante significatione, ergo sicc̃notat, cõnotare in illo, erit significare Vnde (quod omnes exponẽdo fatentur) cõsignificat materiale. Deinde difficile est, ly albedo, & ly albũ idem significent, & solum differant modo: cum identice nõ possint de se mutuo prædicate, quod videmus in alijs rebus idẽtificatis reperiri. Homo est res, quæ est animalitas, licet non sit ipsa animalitas. & actio est res, quæ est passio, & tamẽ album nõ est res, quæ est albedo. Plus ergo differunt quã modo significandi. Deinde egræ intelligitur, quòd in rebus creatis terminus supponat propriè, & immediate pro re, quã non significat, quinimo neq; in diuinis regula frangitur. Et tamen ly albũ immediate supponit pro materiali, & semper pro illo. Et cum suppositio sit posterior significatione, & consequatur illam, male intelligitur, supponat pro materiali significato, & non significet illud. Confirmatur, nõ minus requiritur, vt propositio de simplici copula inhærentiæ sit vera, extrema significent idẽ, quàm vt supponant pro eodem. Quomodo ergo hæc, Petrus est albus vera est: si albus aliquomodo nõ significat Petrum. Sed quemadmodũ id verosimilius est, ita rationi aduersatur, vt principaliter materiale significetur. Sed inter antiquos exsistimãtes, solum abstractum importari, & iuniores arbitrantes principalius materiale repræsentari, mediũ est, vt materiale importetur, & formalis deferatur. Pro modernis illa sola ratio est, quòd connotatiuum supponit pro materiali, ergo significat principalius illud: cũ suppositio consequatur significationem. Antiqui respondetent, in huiusmodi nominibus aliud esse quod significant, aliud pro quo supponunt, & negarent hic suppositionem cõsequi significationẽ. Nos asserimus cõsequi (vt par est) nõ tamen primo supponere pro eo, quod primo significat. Sed contra nostrã sententiam, & tenentium ambo significati partialiter, sunt multa argumẽta. Primo non poterit vnus cõceptus esse illius vocis. Nam præter conceptum entis, substantiæ, & accidenti, nullus alius est cõmunis, sed ly album significat albedinẽ & corpus. Huic argumento respondimus superius dicentes, quòd ly albũ, non significat corpus sub ratione corpori, sed id, quod est album incomplexe, quicquid sit illud. Sed ly album importat materiale secundũ aprehentionem, sicut ly imaginabile. Sed est plurimũ cõsiderandum, quid ex vnaquaq; harum opinionũ sequatur. Qui cum antiquis exsistimauerit solã qualitatem significare, dicturus est album esse vnum de per se & collocari, in prædicamento directe. Nam ibi possunt collocari, & formæ absolutæ, & etiã in concreto, cũ solum differant penes modum. Et sic loquebantur illi, s. album est ens de per se, corpus album ens de peraccidens. Corpus itidẽ album non ponitur in prædicamento: sed albũ. Ideo de complexis agitur in ante prædicamentis, vt excindantur ab arte. At labor nonnullorum neutericorum est irrationabilis, qui cum opinẽtur importari, pa-

riter

riter materiale significatum :contendunt nihilominus esse quoq; ens de per se, poniq; directe in prædicamento, ac si solam qualitaté importaret. Quod non videtur posse defendi. Primo quiditates ponuntur, in prædicamento, vnde si re ipsa quiditates sunt complexæ, & faciunt vnũ complexum: quòd significétur vno, vel pluribus nominibus, non refert: cum constituantur in prædicaméto principaliter secundum quod sunt entia, non secundum quod significantur. Aliàs si vna vox imponeretur ad significandũ vnica significatione, & per modũ vnius, homo musicus poneretur, hoc in prædicamento: quod est falsum. Præterea directè in prædicamento qualitatis nõ ponitur, nisi qualitas vel in concreto, vel in abstracto: sed materiale significatum est res distincta ab ipsa forma etiam in cõcreto iuncta. Nã in re alba duo sunt, & corpus habens albedinem, & albedo inhærens corpori. Materia ergo distinguitur à forma quomodolibet sumatur. Nisi dixeris, quòd anima prout est in corpore, nõ distinguitur à corpore. Tertio, si cathedra ponitur in recta linea, hæc est vera, cathedra est accidens. Nã accidens prædicatur essentialiter & absq; vlla prorsus diminutione de eo, quod ponitur in recta linea. At si cathedra est accidens: inhæreat necesse est, sed querẽdũ cui nã inest? Hi vero, vt deffẽdãt (quæ semel animo imbuerunt) nõ admittũt propositiones verissimas absq; distinctione: & destruunt arté, & distinctioné prædicamentorũ. Hæc eò dixerim, vt sciat vnusquisq; suam tutare sententiã: & quid ex illa inferatur, non ignoret. Igitur qui iudicauerit significari vtrumq;, debet, & ens per accidens agnoscere, cũ modus significandi (vt aliàs diximus) non faciat quicquã à parte rei, neq; entia de per se, de per accidens, neq; è contra entia de per accidens esse de per se. Modus enim significandi tantum valet admodũ intelligendi, distinctum efficiendũ, non admodum essendi statuendum. Et non ponitur in prædicaméto nisi reductiuè & secundum quid.

¶ QVAESTIO secunda est de istis nominibus, omnis, nullus, sintne idem termini, quãdo accipiuntur cathegorematicè, & sincathegorematice, vel, quod idem est, substãtiuè, & adiectiuè. Et idẽ quæritur de ly, quilibet, quicumq;, & vniuersaliter de omnibus huiusmodi signis vniuersalibus nominalibus. Videtur quòd non. Distinctio in significatione infert distinctioné in esse termini: sed hæc dictiones differunt in significatione. Quia adiectiue tãtum aliqualiter, & substantiue significant absolute aliquid, ergo Præterea nullus aliorum terminorum simul est realiter cathegorematicus, & sincathegorematicus, ergo neq; isti: cũ sint alij maioré caussam identitatis habẽtes. s. ly sapienter & iuste, qui & aliquid significant aliqualiter: & tantũ sunt nihilominus, sincathegorematici. Distinguntur ergo realiter. Secundo, generaliter quæritur de terminis connotatiuis adiectiuis, vt ly albus & iustus, qui non afferunt secũ suppositum, & tamen substantiue capti afferunt Sintne idem termini. Videtur quod nõ. Habent distinctas significationes: cum importare suppositũ sit significare illud. Nam homo extra propositionem etiã, & vbilibet importat suum suppositum: & tamen extra non habet nisi solã significationé (omnes enim aliæ proprietates logicales sequuntur terminos in propositione) ergo afferre suppositum nihil est aliud quam significare illud. Vnde cũ significet illud substantiuè, nõ adiectiue, sequitur habere distinctas significationes.

¶ PRO primo argumento nonnulli fatentur esse terminos distinctos, & æquiuoce sumi: & secundũ diuersas significationes. Incõtrarium est cõmunis modus concipiendi, si quiete consulatur. Nã eandem significationé, & totalitatem hominis importat in his, omnes, qui tetigerint monté, morte morietur, & quicumq; inuocauerit nomen domini, saluus erit, & in his, omnis homo, & quicũq; homo. Et confirmatur. Quanquam terminus æquiuocus discernatur per suppositionem in propositionem: nihilominus in se absq; suppositione, qui cognoscunt impositioné, distinguũt significationes. Vt ly canis. Sed interrogati seorsum quid significet ly omnis, nõ respõdebimus, per distinctioné, sed absolute. Et secũdo relatiuum significat aliquid: & tamé sæpe iungitur suo antecedenti, neq; ob id tamé diuersus est terminus. Diceré ego, quòd est idé terminus, sed ista eiusdem significationis diuersa obsequia, & distinctæ suppositiones. Et licet in alijs sincathegorematicis nõ reperiatur ista distinctio: par est, inueniatur in istis, qui cum sint cathegoremata, sunt pariter nomina. Et ad primum argumentum. Quòd nõ est distinctio in significatione, sed in acceptione, & vsu significationis. Cuius euidés indiciũ est, quòd secundũ se sumtus terminus nõ est substãtiuum neq; adiectiuum, sed ly, nullus, signifi-

significat,ninguno,& omnis,todos, dicuntur tamen absolute sincathegorematici,quia cómuniius accipiuntur vt signa distribuendi, & certe mediante eadé significatione distribuit. Sed quæritur de significatione: an quãdo per se profertur,significet aliquid. Ego quidé me cum ita reputo. Ista duo.i. aliquid significare, sicut ly,qui,& quilibet,& quicumq;. Sed contra est Aristotiles dicens ly,omnis,nó vniuersale est,sed vniuersaliter significat Respondetur,quòd ly,omnis significat hoc, quod dicimus nostro idiomate,todo,idest,totum, vel quilibet,non tamé signat qui quilibet: & quia nó determinat, dixit non vniuersale est, sed vniuersaliter: quia illud proculdubio determinate significat: vel dicito loqui de illo quádo capitur vt signű. Agebat .n. de propositionibus: vbi sincathegorema prope semper est.

¶ AD secundum, argumétum principale (vt respondeamus) necesse est prosuponi, haud esse idem nomen cónotatiuum & adiectiuum: cum multa substãtiua sint connotatiua, sicut magister, discipulus, pater. Secundo substantiuum, & adiectiuum hoc differűt. Quòd substantiuum affert suum suppositum, adiectiuű adiungit, & copulat suum significatum substãtiuo. Et hoc vocant grãmatici significare per modum substantiæ. Nã suppositum est, quod per se stat, & substantia itidem. Vnde meritn nomen, quod affert suum suppositű, vocanetunt per modum substantiæ. Sed rursus quare ly discipulus afferat suppositum, ly albus, minime, huius certe difficilimum fuerit causam cőstituere, præter consuetudiné latinorum, quæ est fundamentum grãmaticæ. Maxime quòd in méte non est huiusmodi differentia adiectiui, & substantiui. Dixerim ego, quòd nomen significans aliquod suppositum determinatum, illud cőstituerint nomen substantiuum. Nã discipulű constat esse nó posse nisi bominé, itidé & magistrű: sed bonum, & iustum, multa rerum genera esse possunt. Et tden licet afferat vnam formã limitatã: quia tamen adeo generalis est, vt nullum subiectum designet: non censetur suppositum afferre, nec reddere verbo. Quando vern in genere neutro sumitur, subintelligitur res. Et ideo potest redere suppositum. Sed nunc vtcumq; istud sit, quæritur quid nam sit afferre suppositum? certe in significantibus suppositű, afferre suppositű est significare illud. Sed obijcies. Ergo non est eadem significatio huius nominis albi, & similium, adiectiuè, ac substantiuè accepti: quãdoquidem adiectiuè nő importat suppositum, substantiuè refert. Sed dupliciter contingit hoc importari, vno modo positiue, & sic substantiuű affert illud (significat enim illud) & negatiue, idest, nő applicando alteri. Et isto modo importatur adiectiuo substãtiue accepto, quo pacto importare, nő est significare illud & ita eadem est vtriusq; acceptionis significatio. Quanquam potest dici (si ré oculatius inspiciamus) quòd non redit vnquam suppositum. Nam non est subiectum, sed prædicatű, vt cum dico. Iustű est amare deum, profecto amare Deum, est subiactum. Etenim quid est rogo, quod prædicatur? certe non amare deum de iusto, sed iustum de illo. Quod semper inueniemus in reliquis loqutionibus, sed grãmatici non adeo speculate rem scruptantes putant, illud esse subiectum.

¶ CONTRA definitionem cőnotatiui pariter arguitur. Ly sanű significat aliquod accidens per modum alteri adiacentis, vel nő adiacentis, & tamen non est connotatiuum, cű non sit cathegorematicus, neq; communis vtpote æquiuocus.

¶ AD secűdum, aduertendum. Genus & diuisum in his partitionibus esse terminum vniuocum, æquiuocum vero relinqui. Vnde per ipsum genꝰ ab definitionibus excluditur. Nã subintelligitur, quòd cónotatiuus sit vniuocus. Sed enim non est negandum de terminn assumto, quin secundum suam latitudiné habeat illum modű significandi per modű alteri adiacentis Tãmersi boc vocabulum in particulari (vt de vrina, pomoq; dicitur) significat per attributionem, nő per modum adiacentis. Itaq; est æquiuocus nnn modo in re significata: sed in modo quoq; significãdi, quòd animal significat, quatenꝰ adiacet illi sanitas, vrinam, vt illam significat, & medicinalia, vt eam efficiunt. Sed qui primum modum sequtus fuerit, dicet, qnòd est vocabulum connotatiuum, licet non sit terminus cónotatiuus: sicut sunt quædam complexa propositionalia: non autem propositiones.

¶ SED contra definitionem eandem arguitur. Ly, cena est cőnotatiuum (siquidem connotat tempus, & prandium) & non significat per modum alteri adiacentis in abstrato. Enimuero cæna abstratum est de ly, cænans, sicut amor de ly amans. Et probatur supponit pro ipsa actione, nő pro agéte: ergo non significat per modum alteri adiacétis. Nã similes

suppo-

supponunt pro materialibus. Confirmatur. Ly homo est cõnotatiuus. Nam significat habens humanitatem, & importat de materiali aliquid, & aliquid de formali. Suppositum materialiter, humanitatẽ de formali. Præterea abstratum eius est ipsa natura, & ipse est concretus: quod idem est ac cognotatiuus: & tamen non significat per modum alteri adiacẽtis (est enim species substantiæ, cui proinde conuenit per se exsistere) & ita significat terminus. Nã non deberet explicari species contra suam naturã. Maxime quòd ita pariter intelligitur etiam, modus significandi sequitur modum intelligendi. Ad hoc argumẽtum aduerte aliud esse ethimologiã vocis, aliud significationem, & aliud id, vnde impositum est nomen, aliud id ad quod significãdum est impositum de quo S. Tho. 1. p q. 13. art. 2. & q. 18. art 2. & q. 33 art. 1. Connotatiuum quidem si cõpositionem vocis expectamus, est quod significat vnum innuendo aliud, quamquã hoc quod est innuere, seu insinuare habeat gradus. Sed non est impositum nomen ad significandum omnem terminum, qui præter vnũ insinuat aliud nisi taliter insinuet, vt significet illud, & significet, quasi cui alterum adiaceat. Et quia multi termini connotãt, qui non ita significant, sed absolutissime per modum per se stãtis, ideo non valet. Cõnotat, ergo est cõnotatiuum, vt hic agimus de illo. Quales arbitror iudicãdos esse multos rerum artificialiũ, vt cathedra Syllogismus, demonstratio, qui videntur absoluti, & aliquod de materiali, & aliquid de formali nihilominus referẽtes: explicant tamen illud per modum per se stantis. Ly cæna ergo connotat tempus, in quo fiat actio, nõ tamen cui adiaceat actio, sicut, cænans, seu agens: idem de ly iantacullum, & prandium, & siqui alij similes sunt. Ad confirmationẽ considera non esse idem concretũ, & connotatiuum, etsi plurimum assimilẽtur. Nam omnes species substantiæ sunt concretæ (vt argumentum probat) & sunt absoluti termini specifici. Neq; est idem suppositum, & subiectum. Nam suppositum est ipsa natura subsistens, & sic significat naturam vt subsistẽtem, nõ per modũ adiacentis. Dicitur autem concretum: quia significat non absolute naturã, sed cum exsistentia. Vnde nihil valet, habere abstratũ. vt dicatur connotatiuũ. Quo circa non videtur abstratum dici relatiue ad connotatiuum, sed ad concretum.

¶ SOLENT duo signa constitui, quibus dignoscatur terminus connotatiuus. s. quãdo significatio explicatur per hoc, quod est habere, & quando terminus potest supponere pro re, & eadẽ manente nõ supponere. Sed regulas tã falsãs stabilire nihil aliud est, quã ex cõposito distinctionibus & regulis futilibus debilẽ adhuc summulistarum memoriam onerare, nedum occupare. Multo conducibilius est, vt regulæ tam inutiles penitus nullæ sint, quã vt exceptionibus, & fribolis excusationibus deffendatur. Sicut & illa distinctio sincathegorematicorũ, in sincathegorematicos officio tantũ, & significatione tantũ, & officio, & significatione: quod est manifestissimus terminorum abusus, & omni penitus doctrinã grauitate exuere.

¶ ARGVITVR cõtra definitionem termini connotatiui. Ly album significat accidẽs per modum alteri adiacentis, & non est connotatiuus, vt pote non vniuocos (est enim denominatiuũ, & Aristotiles in ante prædicamentis separauit denominatiua ab vniuocis. Ad hoc argumentũ scito, quòd quia Aristotiles diffinit æquiuoca & vniuoca, & denominatiua in eodem capitulo logicæ primo, nõnulli exsistimant album nõ esse vniuocum. Pro alia parte cũ euidenter sit connotatiuum, & cathegorematicũ, coguntur miscere quãdam distinctionẽ, dicentes esse quidem vniuocum summulistice, non tamẽ logicè. Et quia vno incõuenienti dato multa sequũtur: vt hæc defendant, concedunt mille absurdia. Arguitur ergo contra distinctionem. Summulæ & logica eadem est scientia: ergo eadem cõsideratio vtrobiq;, vt pote eadem disciplina. Præterea summulistice esse vniuocum est subordinari vnico conceptui, vel significare sua significata mediãte eodem conceptu, sed hoc ipsum est mensura vniuocationis in logica. Etenim corruptibile, & incorruptibile phisice quidẽ æquiuocè forsan, vel saltem differunt genere: logicè autem vniuocè dicuntur, quia conueniunt in vnitate conceptus. Eadem ergo mẽsura est vniuocationis in summulis, & in logica. Confirmatur, si logice denominatiua vniuoca non sint: corruptibile, & incorruptibile (quæ denominatiua sunt) non erunt vniuoca, quod nemo hactenus dixit. Nã & vniuocari concedunt omnes in superiori. s. substãtia, quanto magis in se vniuoca esse. Tertio, nomen est cõmune, & ratio substantiæ nomini accomodata eadem suis significatis. s. Petro albo & parieti albo, & viuo. Respõdent huic

rationi, quòd hoc nomen non habet rationé substantiæ. Nã intelligitur (inquiunt) quòd significet rationem quiditatiuam, at ly album, & similes prædicantur accidẽtaliter. Sed hæc responsio aperte conuincitur falsitatis. Primo sequeretur quòd nullum denominatiuũ pariter esset æquiuocum: cum non habeat rationẽ substantiæ, neq; eandem nec diuersam: quod est contra omnes. Adhæc sicut ly, homo prædicatur quiditatiue de Petro, & Paulo, ita istæ sunt quidditatiuæ, istud album est album: habet ergo rationẽ quiditatiuam aliquã. Confirmatur. Proprium non prædicaretur logicè vniuocè: quod est absurdum. Nam in logica prædicabilia vniuoca esse præsuponuntur. Sequella patet, quia non importat rationẽ quiditatiuam speciei, sed accidentalem inseparabilẽ. Deinde genus dicitur vniuoce & de generibus substantiæ, & de generibus accidentium. Animal enim est genus, & æqualiter color est genus, tamen dicitur denominatiuè. Respondemus ergo simul diuersis rationibus vtrumq; esse. Et ad argumentum, quòd illæ rationes non sunt mẽbra alicuius diuisi, vt necesse sit oppom, ideo non exprimitur diuisum. Neq; denominatiui ratio habet commertiũ cum vniuocatione, sed sunt rationes disparatæ, sicut esse dulce, & album Quod ex definitionibus patet, vbi neq; aliqua idẽtitas, neq; oppositio exprimitur, & nihilominꝰ ambæ erant considerandæ in arte prædicamentorum. Vniuoca enim recipiuntur, æquiuoca vero & denominatiua minime. Illa quia sunt plures rationes integrales; dnominatiua, quia plerumq; significant res diuersorum prædicamentorum. Vnde non sequitur, si est denominatiuum, non est vniuocũ. Quia non definiuntur seorsum: quasi alterum membrum diuisionis, sed quasi alterum necessario considerandũ pro arte prædicamentorum, cuius prohemium illic agebatur.

¶ EST quæstio an ly qui sit connotatiuus. Pars affirmatiua probatur. Significat relationem & non in abstracto, ergo per modũ alteri adiacentis. Incontrariũ arguitur. Est fincathegorematicus. Siquidem significat aliqualiter, aliquid significare non potens, Nam vel illud aliquid est ens rationis, vel reale. Aparet neutrum illorum esse. Quia ita refert antecedens reale, sicut ens rationis. Significare autẽ aliquid cõmune ambobus non potest (nihil enim est extrahibile. Et quod quidã instant: significabile, intelligibile, & similes significare illis. s. enti reali & rationis multa cummunia. Debebant aduertere, illa omnia importare vnam rationem illis, quæ est ens rationis. Sicut ly genus: licet de materiali significet vtrũq; ly, qui, vero nullam rationẽ formalem nec rationis refert suis signatis Maiorẽ efficaciã habet maxima. s. ab enterationis & reali nihil esse abstrahibile. quam quidã neuterici existimãt. Igitur si absolute significat, nõ potest aliquid absolute significare, cõnotatiue minꝰ.

¶ A D hanc difficultatem relatiui prius perpendendum est, sit ne sincathegorema, quam vtrum sit absolutus vel connotatiuus. Hoc. n. est priꝰ illo. Frustra enim quærentur de specie, cum de genere non cõstet Et quidem, qui, est subiectum indiferẽter, in genere etiã (inquã) masculino, quod est signum nõ esse de se adiectiuum, sicut ly, omnis, & nullus. Quod ostendit manifeste significare aliquid, pro quo possit supponere. Confirmatur. Relatiuũ nõ posset referre idem, quod suum antecedens nisi significãdo illud, ergo significat aliquid, & ita omnes dicunt, relatiuum significare id, quod suum antecedens. Confirmatur secundo Ly qui non potest referre sincathegoremata in actu exercito sumta, sed materialiter tantũ: vbi iam vt aliquid sumuntur (idest) pro se ipsis, ergo repugnat ei siguificare aliqualiter. Adderem ego, quòd nõ modo cathegorema est, sed & substantiuum, vt pote quod reddit suppositum verbo. Quòd vero bene cohæret etiã nõnumquã cum suo antecedente (vt homo loquitur, qui homo disputat) hoc est perinde, quòd bene coniuguntur duo substantiua superius & inferius, vt animal homo, (relatiuum autẽ cõmuniter superius est suo antecedente) & quia hoc est peculiare in relatiuo, non nihil comertij habente cum abiectiuo. Primo sine antecedente per se in oratione, nõ ponitur, licet possit esse in altera. Secũdò debet conuenire in genere, & in numero, & non in casu. Itaq; est id peculiare relatiuis: quod ex eorum significatione dimanat. Supposito autẽ esse cathegorema, quæritur de illius significato Primo dico ly, qui, meo iudicio nõ significare relationem magis, quam ly non, negatiõnẽ, exercere tamen illã. Significat ergo ens sub ratione referibilis, nõ tamẽ significat ipsam hanc rationẽ, quasi alteri adiacentẽ. Sicut ly populus significat quidẽ multitudinẽ quatenus in vnum congregatã, haud tamen est cõnotatiuus, neq; quasi alteri adiacentem ipsam unitatẽ importat. Et scientia

signifi

significat habitum, secundum quod est difficile mobilis aut quatenus est de aliquo obiecto: Tamen non ideo non est absolutũ. Ita ly, qui. Vnde indifferenter significat quodcunq;, ens siue reale, siue rationis. Ad argumẽtum quòd non potest quicquã abstrahi, nonnulli addũt, quòd nõ potest significari quid commune excepto nomine entis. Cui omnino sententia nostra aduersatur. Sane quòd licet in ente maxime distent ens rationis, & realè, nec posit abstrahi ab eis aliqua ratio communis inquantũ ens, tamen secundum aliquas alias rationes possunt vniuocè significari. Nomen infinitum indifferenter, & quæ non sunt, & quæ sunt repræsentat, entia vera fictitia & nam eque vtrumq; est non homo, & æqualiter sunt, qui, vel quæ. Sed vrget quis. Iste terminus, si est absolutus, debet subordinari vnico conceptui, in omni autem conceptu includitur ens, quæritur, vel includitur ens reale, vel rationis. respõdetur minime necesse fore, in omni conceptu includatur ens inquantum ens, sed sub aliqua alia ratione, & sub alia quidem ratione nõ est inconueniens dari aliquid commune enti reali, & rationis. Hoc autem est illud, quod quisq; audita hac dictione, el qual, vel, qui, sibi format. Sed est ambiguitas, an in propositionibus relatiuum subordinetur conceptui antecedentis, an proprio, & sinè dubio subordinatur proprio, licet non supponat nisi pro antecedente particulariter. At fallit videri nobis non intelligere nisi antecedens solũ: sed prius profecto intelligitur (si volumus aduertere) significatum commune, deinde supponit pro antecedente, & cognoscitur antecedẽs. Nam memoria quædam, & quidam discursus requiritur ad hoc, quòd intelligatur antecedẽs per relatiuum, & tamẽ significatum proprium relatiui illico percipitur. Confirmatur, Sæpe præcedit relatiuum, & tunc certe intelligitur aliquid, licet non determinatè supponat. Secundo debebant qui oppositum sentiunt aduertere, quæ absurda ex eorum positione, sequãtur. Nimirum esse æquiuocum, vt pote qui pluribus conceptibus subordinatur, imo maximè æquiuocum. Nã nullum aliud tot cõceptibus. Per hæc soluuntur argumenta in principio vtroq; in loco facta.

¶ SED quæritur de nominibus infinitis, sint nè absoluta vel connotatiua. Videntur connotatiua. Significant de materiali, & de formali res diuersorum generum: maxime quòd significant negationem. Pro alia parte agit, quod ly, non homo, cum cathegorema infinitatum sit absolutum, & negatio infinitans nihil aliud faciat quàm reddere illimitatam significationem, seu ampliare illam, nõ potest mutare modum significandi. Ad hoc argumentum considera quòd negatio nec ampliat significationẽ, nec extendit cathegorematis. Quia ly homo vbicunq; est, significat solum hominẽ, sed per coniunctionem negationis totus terminus infinitus significat quicquid nõ est homo. Et rursus considera nomen infinitum esse tam illimitatæ significationis, vt sicut transcendentia verificantur de abstractis, & concretis: ita verificentur & illa. Nam nõ album, & dicitur de nigro, & de ingredine. Quod probat aliquo modo non esse connotatiuum. Quoniam connotatiuum non verificatur de abstracto. Tametsi hoc facile soluitur dicẽdo esse etiã plus quàm transcendens. Tertiò scito ambiguum esse verum infinitetur significatio tantum, vel etiam modus significandi, vt reddatur oppositus. Et quidem si infinitatur modus, tunc connotatiua essent absoluta, & absoluta cõnotatiua. Sed in hoc apparet falsum: quòd de eisdẽ eodemq; modo verificantur ista duo, non album, non albedo, seu non homo. Et si considerentur inquantum infinita eodem modo significant. Hæc omnia faciunt rem plurimum dubiam. At alterum duorum respondeo: primo forsam nec esse absoluta, neq; cõnotatiua: sed terminos infinitos. Sicut neq; sunt nomina. Et dicerem, quòd omnes hæ distinctiones intelliguntur de finitis. Replicatur. Absolute est terminus, ergo absolute est altera species, cum ipsum genus esse nõ posit. Facile respõdetur, quòd est species infiniti, hic quidẽ taciti, quia non sunt in scientijs consueti, nec in argumentis, de quibus hic intendimus tractare. Sed si quis voluerit, sit alterum istorum: certe videntur omnes absoluti. Vt pote qui significant ipsum nõ esse suum positiuum, quasi in supposito, sicut ly homo humanitatem in supposito.

De terminis primæ & secundæ intentionis.

COntra definitionem termini primæ intentionis. Primo ly chimera significat id, quod habet esse per operationem intellectus: quippe significans fictitium, & tamen non est secundæ intentionis, cum eius signatum non fundetur in prima, igitur definitio est nulla. Secũdo ly specietas, & genereitas significat pariter

riter secundum quod est per ordinem ad conceptum mentis, & nõ est secundæ intẽtionis. Si hi sunt nãq; secũdæ intẽtionis, similiter isti, relatio rationis, ens rationis, cæcitas. Nihil.n. amplius habent illi, quã isti, vt tales censeantur. Omnes significant ens rationis. Tertio è contra ly obiectum significat aliquid, secũdũ id quod habet in ordine ad cõceptum mẽtis (loquor de obiecto, non vt est pars propositionis, sed vt est obiectum potentiæ, habitus, & scientiæ) nam significat rem secundũ quòd substat enti rationis. s. relationi, & tamen est primæ intentionis. Quoniam complete, atq; perfectè inuenitur extra intellectum, in obiecto. s. actuali visus, vel alterius sensus, ergo. Idẽ argui potest de ly creator. Quarto signum significat signa naturalia, & ad placitum: ergo non est secundæ, nec primæ, cum vtrumq; significet. Nã aliquot signa non habent esse talia ex operatione intellectus. Quinto si recta est definitio primæ intẽtionis. s. significare aliquid secundum quod habet in re: sequitur necesse fore, vt omnis terminus primæ intentionis significet ens reale. Nã hoc solum esse habet in re, vel est in re. Consequens est falsum. Quia ly Adam, & Abraham & nomina rerũ futurarum non essent primæ, postquam non significant aliquid secũdum id quod est in re. Secundo saltem nullus terminus significans ens rationis esset primæ intẽtionis. Sexto cõtra illam definitionem, in qua dicitur esse secundæ intentionis, qui significat proprietatẽ logicalẽ, vel grammaticalẽ, Ly, propositio, oratio sunt secundæ intentionis, & non significant aliquam proprietatem harum scientiarum (nullius est enim oratio propria) cõmune est omnium hominũ vti orationibus, quãtumcumq; istas disciplinas ignorent.) Præterea cognitum, & intellectũ apertissimè sunt secundæ intentionis (cum significent aliquid secundum id quod habent in ordine ad cõceptum mentis,) & non significant proprietatẽ logicalem, vel reliquas (nam cognosci ad nullã scientiam pertinet. Quæritur præterea ista omnia: scibile, intelligibile sint nè secundæ intentionis. Significant aliquid in ordine ad cõceptum mentis. Maxime quòd scibile dicit relationem rationis. At hæc homo videtur esse esse secundæ intentionis. Vt pote importans naturã prout sumitur per se ipsam, quod nõ habet nisi per operationem intellectus. De secundis intentionibus tractaturi aduertimus multa posse circa secundas intentiones considerari, quæ non debent circa hos terminos ventilari. Aliud quipe est quærere definitionẽ quid nominis, aliud quid rei. De secundis intentionibus tractatur vbi sint, quid sint, quando incipiant, & diuidãtur. Quæ quidẽ ad terminos nullatenus spectant. Sed præsuponere debemus terminum secundæ intentionis significare id, quod cõuenit rebus per operationem intellectus. Quod propterea secunda intentio vocatur, vel secundus conceptus. Nã primo est intelligere rem secũdũ id quod est, deinde, secundum id quod adquirit, ex quo intelligitur, seu ex quo operationi intellectus substat. Quid autẽ sit hoc, quod consequitur, non oportet nunc perpendere. Deinde considera, quòd secunda intẽtio significata terminis est ipsa res, quæ rebus substractis conuenit, non ipse conceptus, quo significatur. Tametsi etiam possit & conceptus dici secunda intentio, sed tamen non denominatur terminus primæ intentionis ab conceptu, sed ab re significata. Nam & secundus intellectus certe significat illum conceptum, & tamen ly, secũdus cõceptus nõ est secundæ intentionis. Et sic relinquitur disputationi locus: an conceptus sit terminus secundæ intentionis, an primæ. Et meo iudicio, par ratio habenda est de ambobus, vocalibus. s. & mentalibus. Nam eadem res significata est, & idem modus in ambobus (voces enim sunt signa conceptus) ergo erit & cõceptus secũdæ intentionis. Quoniam siue terminus denominetur talis ab obiecto, siue à modo: necesse est eadem sit denominatio in conceptibus, vbi sunt ambæ rationes. Confirmatur. Etiamsi voces denominentur ab ipsis conceptibus, conceptus nihilominus essent tales & denominarentur ab obiectiuis cõceptibus. Quod enim conceptus causat in voce, efficit res in conceptibus. s. quòd specificat illos. Quamquam multo verosimilius est, vt tam voces quàm conceptus, ab rebus prout cognoscuntur primæ, & secundæ intentionis denominentur: itaq; quidam conceptus est primæ, quidã secundæ intentionis.

¶ TERTIO considera. Quòd ens rationis est triplex scilicet priuatio, negatio, relatio. Quæ quonam pacto differãt: nõ est opus nunc trutinare. Sed id potest quæri: an sit diuisio sufficiens. Nam esse visum, est ens rationis, & est passio rationis (nõ enim reuera patitur) & esse amatum, esse intellectum. Et licet obiecta dicãt relationẽ rationis, hoc est secundum quod hoc nomine obiectum importan-

portantur. Esse autem visum præsuponit iam obiectum esse, vnde non est formaliter ipsa relatio obiecti. Ac per consequens est aliud ens rationis, quod est actio vel passio rationis. Confirmatur, visum esse, est quædam denominatio ab extrinseco, ab actu scilicet visionis, obiectum autem dicitur respectu potẽtiæ, & actus. Itaq; certe sunt res distinctæ, quicquid sint. Vnde solet ab omnibus passio rationis appellari. Sed respondetur, quòd diuisio illa est celebris, quæ proinde non est cõtemnenda. Hæc verò exempla sunt relationes: reuera quidem rationis passiones. Sed tamen in actione, & passione præter motum, non superest in realibus nisi habitudo. Cum ergo in his passionibus rationis non sit motus, sequitur, quod in esse passionis solum superstit relatio. Et sic sunt relationes rationis.

¶ VLTERIVS meditare, quòd vt sit terminus secundæ intentionis non sat est, significare ens rationis. Nam ly cæcus & cæcitas, & non homo significant entia rationis, & sine controuersia non sunt secundæ, sed primæ intentionis. Præterea ly ens rationis significat ens rationis, & est primæ intentionis quomodolibet, siue complexe siue incomplexe accipiatur. Si priori modo, ambo termini sunt primæ intentionis, ergo & totum, si secundo modo in vi vnius dictionis, idem sequitur. Nam non præsuponit secundum conceptum. Et secundo non significat aliquid secũdum quod conuenit rebus per operationem intellectus. Quinimo nec satis est significare relationem rationis. Nam ly obiectum significat relationem rationis, & tamen non est secundæ intentionis. Enimuero obiectum visus, auditus, & voluntatis, & intellectus æqualiter obiectum est, & tamen obiectum visus non significat aliquid secundum id quod habet per operationem intellectus, sed per operationem visus. Ergo non est cur obiectum vt sic in communi sit secundæ intentionis. Immo neq; respectu obiecti intellectus. Nã illæ relationes sunt eiusdem rationis in omnibus obiectis, & eodem modo dicitur res obiectum auditus, & intellectus, quantum ad hoc, quod est esse obiectum. Præterea visibile, etsi dicat aptitudinem vel potentiam vt videatur, relationem importat rationis, & ly visum (si verum est, quod dudum dicebamus) & tamen non sunt secundæ intentionis. Ad hæc dexter, & sinixter quando nõ dicitur de animalibus, sed de rebus inanimatis dicunt relationes rationis: quæ cõsequuntur res per operationem intellectus.

DICVNT AVTEM aliqui necesse fore, vt significet aliquam proprietatem grammaticalem, rethoricæ, vel logicæ proprerea quòd istæ scientiæ tractant de operibus rationis. Vnde videtur consonum, vt semper terminus secundæ intentionis, qui debet significare aliquid, quod consequatur operationem intellectus, significet aliquid pertinens ad has faculrates. Sed profecto ly oratio significat secundam intentionem, & non videtur ad aliquam disciplinarum spectare. Enimuero nõ afert dumtaxat orationes, arte grãmaticali cõpositas, sed omnes in vniuersum cuiuscumq; sint idiomatis regularis, vel barbari. Præterea ly abstractum est terminus secundæ intentionis, qui non importat propietatem logicalem. Nam tractare de abstractis commune est omni scientiæ, & tractare de abstractione spectat ad methaphisicum. Abstrahere etiam est opus naturale intellectus agentis, & licet logica tractet de genere, & specie (quæ sunt abstracta) constant non pertinere, ad illam scientiam agere de abstractione illorum, & quomodo fiant. Quando quidem neq; Aristotiles, nec Porphirius de hoc egerunt. Ergo non est bona definitio. Sed dicendum est terminum secundæ intentionis esse, qui significat aliquid, secundum quod subslat operationi intellectus, vel vt Sãctus Thomas dicit, (& cedit in idem) quod imponitur rebus secundum quod substant secundis intentionibus.

¶ OPERE PRETIVM est perpendere quid nam sit secunda intentio. Haud enim cuiuis est facile naturam harum intentionũ nosse. Nam præterquam, quòd sunt entia rationis, quæ vniuersa vix intelliguntur ab nobis: non conslat ad huc, quod nã ens rationis esse bebeat. Taceo multiplex significatum nominis, variãq; acceptionem non minoré difficultaté ingerẽté. Atq; eisdẽ de causis multitudinem opinionũ inter doctores grauissimos. Igitur qđ sine cõtrouersia ab cũctis suscipitur paucis nunc differamus ambigua quaq; relinquẽtes. Primo ens rationis esse debet, omnes q; cõcludunt debere esse relationes. Sed quæritur vtrũ omnis relatio rationis, sit secunda intẽtio. Vel quomodo poterimus dignoscere quæ illarum sint secundæ intentiones. Constat enim quòd non omnis relatio rationis

eſt ſecunda intentin, cum creator dicat relatinnem rationis. Poſſet autem cnngrue forſam quis dicere, quòd quemadmodum in relatiuis realibus quædam ſunt relatiua ſecundum eſſe, quædam ſecundum dici, ita & inter relatinnes rationis quædam ſunt tales ſecundum eſſe, quædam ſecundum dici. Nam ſcibile certe relatiuum ſecundum dici eſt: & eſt relatio rationis, & quòd relatiua ſecundũ eſſe inter relationes rationis erant ſecundæ intentionis. Sed id generaliter ſtatui nnn poteſt. Nam dexter, cum de cnlumna dicitur, eſt ſecundnm eſſe, & primæ intentionis. Vnde multo melius via trita ac cnnſueta eius naturam venabimur. Scilicet quòd ſunt quædam relationes, quæ licet ſint ratinnis, non conueniunt rebus, ſecundum quod ſubſunt operatinni eius, ſed potius quia in ſe ipſis ſunt tales, intellectns conſiderat relationes in ipſis. Vt cœcus reuera de ſe talis eſt, & tamen cœcitas non potuit reale eſſe in eo babere. Et iden quod nihil eſt, intelligendo intellectum vt quid, eſt ens rationis. Et ſic creator reuera creator eſt, & in ſehabet quicquid ad hoc requiritur, ſed quia non dependet ab creatura, neq; acquirere quicquã poteſt: ideo denominatut ab creatura. Intellectus autem conſiderat hnc, qund in re eſt, ſcilicet quòd Deus cnndidit creaturas. Et ita hæc comparatio intellectus eſt relatio rationis. At aliæ relationes, quæ non competunt de ſe rebus, ſed quatenus ſubſunt intellectui, ſunt ſecundæ intentinnis. Hoc non habenc creator, nec dexter, nec ſiniſter, ſed genus, & ſpecies, & ſyllngiſmus & reliquæ. Cnnſtat enim de ſe naturas nihil borum eſſe, etſi in ſe nullam repugnantiam babeant, vt hoc ſint. Tales prnprietas ſunt ſecundæ intentinnis.

¶ SED HOC ſnppoſito prima quæſtin eſt an ſat eſt, ſignificentur ipſæ intẽtiones in abſtracto, vel requiritur in concreto. Si enim non ſat eſt in abſtracto. Primo ly ſpecietas, & genereitas non erunt ſecũdæ intentinnes: ſed neq; ly prima intentin, & ſecunda intentio: cum tamen omnes exiſtiment bns terminos eſte ſecundæ. Præterea qoomodo melius definietur terminus ſecundæ intentinnis, quàm vt ſit ſignificans ſecundás inteotinoes. In cnntrarium eſt definitio, ſcilicet eſſe nomen impoſitum rebus ſecundum quod ſubſtant intentionibus. Quod poſtulat ſit nomẽ concretum. Ad hoc primo dicito, ad logicum non ſpectare, tractare de ſecundis intentionibus niſi adinnctis primis. Vt de genere & ſpecie, & reliquis. Et idẽ ad grãmaticã, & rethoricã. Licet differẽtia ſit in materia. Nã illæ diſciplinæ ſolum conſiderant intentiones prout vocibus vel ſcripturis conueniunt (quia tractant ſolum de lncutione) logica autem agit de omni ente (vt dicit Ariſtntiles.) Et ideo materia ſuarum intentionum latiſsime patet. Intentio enim generis rebus ipſis maxime cnnuenit. Agere autem de ipſis ſecondis intentionibus in abſtratn conuenit methaphiſico. Hac de cauſſa exſiſtimo conſuetum eſſe in logica definire terminum ſecundæ intentionis ea forma, vt quadret eis, de quibus ſcientiæ tractant. Hnc enim eſt, quod in his rebus ſciri volumus, quid ſit ſylogiſmus, quid oratio, quid enthimema, non autem quid ſit ipſa intentio ſylogiſmi, vel generis. Et preter banc cõgtuentiam ratio patrocinatur. Nam ſi de ipſis ſecundis intentionibus ſermo eſt, ita quiditates ſuas habent ſicut res, ita quòd nnmina ſignificantia eas in abſtracto ſignificat illas ſicut abſolute, ita ſecundum id quod in ſetunt. Nam licet ipſæ ſint per operationẽ intellectus, hoc non tollit quominus ſignificentur ſicut quædam res ſunt. Enimuern & cnnceptus habet eſſe per operationem intellectus, & nibilominus ſunt primæ intentionis. Significantnr ergo prn vt ſnnt ab intellectu ſnlum in concreto, & ſolum ſic ſetuant formam ſecundæ intentionis. Vnde cnngruũ iudico nomina ſecundæ intentionis debere ſignificare res, quatenus ſubſtant intentionibus ipſis: aot intentiones quatenus ſunt in rebus. Solum ſupereſt argumentum ſecũdnm diloere. Et reſponden: ly prima intentio ſignificat hnminem & leonem, & dicimus homn eſt prima intentio, ſed ſignificat hominem quatenus eſt res pertinens ad primum intellectum, ideo in abſtracto cnnnotant. Sicut ly actin ſignificat motum quatenus eſt ab agẽte, & paſsin quatenus recipitur: & cæna & prandium. quæ (vt ſuperius vidimus) conntabant, & idem habet ly ſecunda intentio. Nam & ipſe homo eſt ptima & ſecnnda intentio diuerſis rationibus. Significatnr.n. & per ly bomo & ſpecies, præterea & quãdn dicitur de abſtractis ipſis, de genereitatẽ, & reliquis ſignificat illas relationes quatenus ab intellectu, quod non exprimitur ipſis nnminibus geneteitas. Et vt cernas quàm in his rebus ſnbſtãtia in modo ſignificandi conſiſtat, aduerte, qnòd ſi diceres hoc ens rationis,

vel bæc

vel hæc relatio rationis ostēsa forma sylogismi essent primæ intentionis (licet significarēt adæquare secundas intentiones) nimirū quia non explicant illam vt sic, aliter quàm ly ens rationis.

¶ AD PRIMVM ERGO DE chimera dicimus significare, absolute monstrum non explicans in sua significatione, illud monstrum esse ab intellectu, licet reuera sit ab illo, & sic non repræsentat aliquid secundum id, quod babet per ordinem ad conceptum mentis. Prætterquam, quòd significat potius negationem non relationem. Ad secundum iam responsum est. Ad tertium dico, obiectum non posse esse secondæ intentionis Quia æqualiter significat quodlibet obiectum, quod est respectu potentiæ. Dicit ergo relationem rationis ad potentiam, cui obijcitur : non tamen est secunda intentio. Ad quartum. Quæstio est de signo vtrum sit secūdæ intentionis? ad quod descernendum oportet statuere, sit ne vniuocum ad signa naturalia & ad placitum. Deficultas in hac re est, quòd signa naturalia dicunt relationes reales, ad placitum rationis. Quidam sentiunt signum dicere duo, relationem ad signatum, & relationem ad potentiam. Et ad signatum aiunt esse diuersas in istis membris. Vt scilicet signum naturale referatur realiter ad obiectum suum, ad placitum autē relatione rationis. Et quantum ad hoc esse signum æquiuocum. Sed signum secundum quod refertur ad potentiam, dicit semper relationem rationis, & sic est vniuocum. Quæ omnia videntur non rectè se habere. Primo signum etsi relatiuum est: tamen correlatiūum est signato. Non ergo signum, vt sic importat relationem ad potentiam, sed tunc dumtaxat quando est eius obiectum, & tunc nō aliam, quàm quæ est obiecti ad potentiam (de qua iam loquti sumus, non vt signum.) Præterea non omne signum reale refertur ad potentiam, relatione rationis. Enimuero conceptus ad intellectum realiter refertur, quomodolibet consideretur. Ad hæc quidquid sit de hac distinctione, certe signum non debet dici æquiuocum, sed vniuocum, vel saltem analogum, sicut ly ens, quòd dicat vnam rationem suis significatis. Nam audito nomine signum, vnū tantum intelligimus, scilicet quod significat. Præterea tunc signum naturale non haberet definitionem distinctam, vt signum, & vt signum naturale, sicud sidus illud nō habet aliā definitionem. In quantum canis cœlestis, & in quantum canis, quod aduersatur doctrinæ omnium doctorum definientium primo signum, & deinde partientium. Maxime quòd signum definitur etiam in ordine & ad rationem, & ad potentiam. Scilicet signum est quod potentiæ cognoscitiuæ aliquid repræsentat, & Augustinus signum est, quod præter speciem, quam ingerit sensibus aliquid aliud facit in cognitionem venire. Sequella autem prior patet regula generali æquiuocorum. Cum enim illis solum vox sit communis, non habent secundum nomen definitionem communem nisi suam particularem. Et secundum hoc silicet vt sit vniuocum, quæritur sit ne secundæ intentionis. Nam prima sententia, facile respondebat priori modo esse primæ intentionis, & secundo modo secundæ. Igitur mea sententia est terminus primæ intentionis. Nam significat signum, quod non dicit esse ab intellectu, sed tantum significare. Et referr parum significet etiam signa ad placitum. Quia non significat illa vt ad placitum sunt, quæ est differentia particularis huius speciei, sed vt signa, & vt sic, nihil horum dicit. Ly terminus quidem & nomen sunt secundæ intentionis, quia significant secundum quod habent esse ab intellectu sua significata. Sed est difficultas (vt apparet) æqualis de termino. Nam est & triplex, silicet vocalis, scriptus & mentalis, & tamen mentalis de se est terminus, vt pote de se signum significans, & aptus, vt propositionem constituat. Nā hæc aptitudo emanat ex significatione, & tali materia, quæ possit integrare propositionem. Ergo videtur, quòd ly terminus non possit esse secundæ intentionis: quādoquidem significat multa secundum suam rationem, secundum id quod habent in te. Respondeo non esse æqualem ambiguitatē. Sed ly terminus, & nomen signant aliquid secundum id, quod intellectus negociatur in eo. Quoniam non significat voces absolute quatenus significatiuas tantum. Quod & videotur habere citra dubium grammatici, sed quatenus explicatiuas conceptus, & componentes orationes, hoc vtrumq; habent quæcumq; signa ex ordinatione intellectos. Etiā conceptus: silicet vt componunt propositiones, & silogismos, & vt in eis veritas, & falsitas, vel genus & differētia reperitur, quæ omnia sunt ab intellectu. Itaq; de se ly terminus, & nomē dicūt quædā entia ratiōis, & intétio

 nes,

nes, operaq; intellectus. Et sicut ly signum in vniuersali sumtum, quamquam repræsentat aliqua signa ad placitum, quoniam non vt sic repræsentabat, non erat secundæ, sed primæ, ita terminus, & nomen etiam si significent aliqua signa naturalia, quia non vt naturalia sunt; sed vt in eis quoq; repetiuntur intentiones logicæ, ideo non est primæ, sed secundæ.

¶ AD quintũ respondetur ly, in re, non intelligi, existere, sed tantum quòd significet illud, non vt est ab intellectu, sed aliàs. Nã definitiones sunt intelligendæ opposito modo. Vnde cum definitio secundæ intentionis, id exigat, sat est vt sit primæ, non habere, quod secunda postulat. Et ideo nomina significantia entia præterita, & futura sunt primæ. Siquidẽ & reuera significant entia realia. Quia ens reale non est illud solum, quod existit, sed quod de se non repugnat in se, vel in alio quomodolibet existere. Aliàs scientiæ nõ essent de entibus realibus. Vt pote quæ disserunt sæpe de non existentibus, & semper de vniuersalibus, quæ vt sic in re nõ inueniũtur.

¶ IN DIVISIONE termini penes cõplexum, & incomplexum. Vna species nõ potest esse pars alterius speciei oppositæ: scilicet homo pars leonis, ergo terminus incomplexus non potest esse pars termini complexi. Primo respondetur, quòd hec diuisio non est generis in species, sed penes vnũ & multa sicut diuisio entis in vnũ & multa & cõstat qđ vnũ est pars multitudinis, & Aristotiles diuisit propositionem. In simpliciter dictã & coniunctione vnã (idest) hipotheticam. Sed contra. Vtrumq; mẽbrũ definitur, ergo vtrumq; est vnum (haud enim nisi vnum definitur. Cõplexa, & ab prædicamẽto, & ab definione arcentur Respondetur, quòd & in genere multa sunt vnũ, & ipsa multitudo definitur, quòd sit aggregatio vnitatum. Quanto magis multitudo incerto aliquo genere putà in terminis vel in propositionibus. Secundo respõdemus. Quòd forsam sunt species termini, & cõplexio est quædam forma simplex in multis partibus materialibus. Sicut domus est figura in multis materialibus. Termini autẽ incõplexi concurrunt tantum vt materia. Cuius signum est euidẽs, quòd nullus eorum respectu alterius habet se vt actus, sed ambo vt materia ad formam complexionis. Complexio autem vnica est, & perconsequens optime potest definiri. Quod maxime splendet incomplexis habentibus aliquam vnionem grámaticalem, vt adiectiuum, & substantiuum, aut copulatũ aliquod, vel disiunctum, vt Petrus, vel Paulus. Vnde complexi disparati etiam grammaticaliter certe minus apti complexi sunt. Vt albedo, nigredo. Ad argumẽtum vero respondetur, quòd illa regula non habet locũ in artificialibus, vt pote in quibus aptissime vna species est pars alterius. Vt domus est pars vici, vicus ciuitatis, ciuitas regni. Cõplexus autem terminus est quodam artificiũ rationis, vnde & terminus est pars orationis, oratio syllogismi: cum silogismus etiam definiatur per orationem.

¶ CONTRA eandem definitionem. Terminus complexus & oratio conuertuntur, sed oratio excluditur ab ratione termini (alias etiam propositio foret oratio) ergo & terminus complexus non est terminus. Antecedens vero primum probatur ex definitionibus. Oratio est vox, cuius partes sunt significatiuæ, non vt affirmatio, vel negatio, sed vt dictio. Terminus autem complexus eodẽ tramite opus est, definiatur, & eius natura intelligatur, sanè vt partes significent, non vt affirmatio, vel negatio, sed tantum vt dictio: ergo conuertuntur. Respondetur primum. Nõ est eadem definitio, cum non sit idem genus propinquum. Complexo assignatur terminus, orationi aliud vniuersalius, scilicet vox. Deinde nec isdem sensus est secundæ partis, scilicet cuius partes sunt significatiuæ. Nam oratio, etsi exigat vt ad minus sint dictiones, non excludit tamen si plus quàm dictiones fuerint. Enimuero quamquam in definitione dicatur non vt affirmatio, sensus est non necessario vt affirmatio, sat est, siue dictio. Quòd ideo euidentet probatur. Quòd aliqua species orationis postulat partes aliquas, orationes. Vt syllogismus est oratio, & hypothetica est oratio, quarum partes debẽt esse affirmatio plerumq; & negatio. Ergo id non excludit in sui ratione, deffinitioneq; oratio. Quia genus non excludit differentias specierum, licet positiuè non claudat. Terminus autem complexus præcindit affirmationem, & negationem. Itaq; oratio admittit affirmationem vel negationem, & in suis speciebus nõ admittit modo, sed requirit: complexus & in se, & in suis speciebus penitus illam respuit. Cum ex quo quidpiam affirmatio, vel negatio fuerit, desinat esse terminus. Sed replicatur. Ad minus (quod omnes ingenuè fatentur) omnis complexus est oratio licet

licet, non conuertatur, & ex definitione colligitur. Cum sit vox significatiua, cuius partium aliquod est significatiuum, ergo oratio est superius, & per consequens genus, ac proinde debuit, per orationem, terminum complexum diffiniri. Dices, quòd est est remotum. Contra. Sequitur, quod oratio sit genus ad terminum, qui est propinquum. Nam cum genus est remotum, continet in se propinquum (vt patet in prædicamẽtis,) maxime, quod propinqum, & remotum non dicũtur nisi, quæ sunt eiusdem ordinis, & lineæ prædicamentalis. Quòd si genus est ad terminũ, erit pariter & ad incomplexũ, quod continetur sub illo. Non enim potest continere vnam speciem, quin & aliam claudat. Respondetur, quòd terminus complexus, vt sic & oratio sunt intentiones penitus disparatæ. Nã primus continet naturam termini atq; intentiones, oratio vero tantum vt quomodolibet partes significent. Vnde complexus terminus habet aliquid orationis. Et ideo omnes termini complexi materialiter sunt orationes. Sed quia rationes formales omnino sunt distinctæ, neutrum est species alterius. Sed quæritur vsquequo terminus complexus est oratio: an omnes, (inquam) orationes, non propositiones sint termini complexi. Et pars affirmatiua videtur, ex definitione termini colligi, per quam sola propositio cathegorica illis verbis excluditur, ex qua simplex conficitur propositio. Ego vero existimo, quòd nulla oratio perfecta etiam aliorum modorum est terminus complexus. Nam etiam similibus perfectis explicatur iudicium intellectus, & verbum, vel affectum voluntatis: & tamen non minus potentia mẽtis nostræ voluntas est libera quam ratio. Nec minus verba ordinantur ad intellectum exprimendũ, quam affectum. Vnde Aristotiles diffiniens terminos ait esse signa earum, quæ sunt in anima passionum. Et profecto nomine passionis secundum significationem termini, prorius appetitus volentis, quam verbum intelligentis explicantur. Vnde similes orationes perfectæ optatiui, & subiunctiui videntur exclusæ, ab ratione termini per illam particulam, ex qua simplex conficitur propositio. Aliàs multi essent termini, quibus definitio illa non competeret, si de oratione strictè cathegorica sit sermo, sane ipsa verba horum, & cæterorum ab indicatiuo modorum. Quæ orationem indicantem apte componere nõ possunt. Oratio vero imperfecta, quæ scilicet nec iudicium explicat intellectus, nec mentis appetitum, iure censebitur terminus complexus. Quia sicut terminus ad propositionẽ ordinatur, ita imperfectum ad perfectum.

QVAESTIO est: an ly ens homo, vel homo ens, & similes sint complexi. Pro parte affirmatiua agit, quòd partes significant, & non sunt sinonimi, sed superius & inferius, ergo est complexus, & ex definitione colligitur. Secundo si quæ ratio impediret complexionem, maxime quia sunt idem, ergo si diceres ens, & homo etiam foret incomplexus, quod est patenter falsum, vt pote terminus copulatus. Tertio ly animal homo est complexus, ergo ens homo. Quia non minus animal homo vnum est, quàm ens homo. In contrariũ, quòd subordinatur conceptui simplici, ergo est incomplexus. Quia complexio, & incomplexio penes mentem metitur. Antecedens probatur. Tum quòd solum significatur homo, tum, quòd, (vt Aristotiles dicit,) ens homo, & homo, & vnus homo idẽ penitus sunt: sic quòd nihil penitus additur. Grauis quæstio est de significato totali similium complexorum: an significet solum hominem. Nonnulli autumant, ly ens etiam intra significare quidem omne ens: homo hominem, cæterũ totum solum ens quod est homo, & nõ aliud ens vllum. Sed est argumentum contra. Primo si pars significat omnem hominem, ergo & totum. Probatur. Non minus significat totum parte, quando quidem includit significationem partis, & aliam denuo superaddit. Confirmatur. Tu aieris, ly ens intra significare omne ens, ergo totum etiam significat omne ens, & hominem. Nam homo, adiectus nõ diminuit significationem, sed restringit acceptionem. Secundo arguitur. Hæc positio est vera, ly ens homo significat ens & hominem ergo significat omne ens, & omnem hominem. Probatur terminus cõmunis idem est, significet indiffinite & distributiue. Nam significat speciem. Nec potest dici, quòd varietur appellatio, vel arguamus ab vnica ad plures. Etenim & vnica infero, ergo significat omne eos, & omnem homem. Vbi ly significat semel fertur. Cõfirmatur. Significatio totius non distinguitur, ab significationibus partiũ (resultat enim ex illis) quinimo tota solet habere partes significatiuas exponi. s. quòd totum significat iuxta significationes partium: sed vna pars significat ens, & alia homi-

nem, ergo totum significat ambo, scilicet omne ens, & omnem hominem. Confirmatur. Sumo in mente illum complexum, ens homo, quæro prior conceptus significat illic omne ens? significat quidem, & cum loquamur de illo secundum quod est pars complexi, sequitur, totum significare pariter ratione partis, aliquod ens, quod non est homo. Nã quod partes habent, id censetur habere totum. Igitur bifarie hæc dictiones accipiuntur: nonnunquam vi vnius ad explicandam aliquo circũloquio quamlibet speciem. Vt ly terminus vocalis est nomen vnius speciei simplicis termini, (quod expenuria nominum frequenter contingit) & certe tunc reuera est incomplexos. Vt pote simplici cõceptui subordinatus. Sed si accipiatur in vi duorum sicut superius & inferius (vt argumẽtum prætendit) necessario & est complexus: & habet partes significatiuas, & totum significat quod suæ partes (vt rationes conuincunt) non quòd vnumquodq; seorsum significet, nisi cum additamẽto partialiter. Vt si quæratur quid significet homo albus? respondeo hominem album, & omnem hominem, & album, sed hæc est falsa, significat omnem hominem. Quia appellat ly significat suum conceptum totalem super illud. Sed potest dici, quòd significat omnem hominem partialiter (id est) secundum partem. At plurimum aduerte aliud esse loqui de verificatione, aliud de significatione. Totum quidem non verificatur nisi de significato, secundum acceptionem, qua ibi partes tenentur. Et cõstat, quòd partes restringunt se ibi. Restrictio autem respicit suppositionẽ, & etiam verificatio. Ergo quia ibi non supponũt pro omnibus suis significatis, quia restringunt se mutuo, nõ verificantur. Hoc ergo est, quod aliquos transuersos detinet. Quomodo, scilicet significet omne ens & omnem hominem, & non verificetur de omni ente, & homine.

¶ AD ARGVMENTVM in oppositum respondemus, quòd si quæstio est de re, eadẽ res omnino est genus & species, & ens, & homo. Nec ens addit quicquam homini: nec in homine aliquis gradus est, qui non sit ens. In quo ab omnibus generibus differt. Et hoc sibi philosophus volt. Si verò de conceptibus, omnino sunt duo, & diuersi. Qomimo omnis cõceptus habet se ex additione ad cõceptum entis. Et ad indicandam complexionem, nõ modo rem signatam respicere oportet, sed modum quoq; significandi, & cognoscendi: & frequenter res incomplexa intelligitur complexè: vt quando cognosco diffinitũ per suam definitionem.

¶ CONTRA definitionem termini complexi. Significatio totius complexi est vna, & distincta ab significationibus partium, ergo non bene definitur per hoc, quòd partes significantes habeat. Antecedens probatur. Partes etiam formaliter sumtæ concurrunt materialiter ad significationem totius, quæ velut forma est illarum, vt in omnibus fere partibus, & toto contigit. Confirmatur. Significationes partium non coadunantur in totali. Enimuero non apparet quo ordine copulentur, vtra vt actus, quæ vt potentia. Magna est & in propositionibus, & in syllogismis lis de distinctione totius, & partium: sed maior quædam est specialis in complexis generaliter loquendo. Nam in prioribus clarior est distinctio, & differentia. Forma enim totius est alterius generis ab formis partialibus. Vt forma propositionis est ipsa compositio extremorum, & quod vnum dicatur de alio. Forma partium est significatio singulorum terminorum. In syllogismo illatio, & dispositio præmissarum extremitatumq; est forma totius, quam non habent partes. At in terminis cõplexis forma totius est pariter significatio, nõ partium coniunctio, aut compositio, quæ sæpe nulla est: vt homo, equus. Sed dicendum, quòd significatio totalis est forma totius: nõ distincta tamen à significationibus partium: tametsi partes censeantur vt materia respectu totius. Cuius exemplum est in rebus naturalibus, vbi totum vt homo, est, caussa formalis partibus, & partes vt eius materia, & tamen partes simul sumtæ non distinguntur ab toto. Quanto magis in his entibus rationis, hæc identitas, & diuersitas admittenda est.

Caput vltimum, de pertinentibus.

TErminis ideo pertinentia vel impertinentia cõtingit, quòd sunt rerum, ac intentionum signa, quarum nõnullæ aliquẽ interse

reſpectum gerunt, vel conuenientiæ, aut oppoſitionis, aliæ habent ſe omnino diſparatè. Ex conuenientia ergo aut contrarietate rerum, termini pertinentes ſunt illi, quorum alter alterum infer, aut alteri repugnat, impertinentes vero, quos nullus nexus, nulla neceſsitudo aut affinitatis, aut contrarietatis connectit, vt paries, & homo. Vnde cum hactenus terminos ſingulos conſiderauerimus, in præſenti alterutri relatos penſamus. Enimuero etſi de complexis ſermonem dudum faciebamus, complexus vnicus eſt terminus: at pertinentes non componunt vnũ, ſed vt plures ſumuntur Hi ergo pertinet partim ſequella, (idest) conuenientia, partim repugnantia. Priores ſunt quorum alter alterũ infert, vt genus & ſpecies, differentia, & propria paſsio, actus & potentia, cauſſa & effectus & alij quam plurimi, inter quos vel mutua, vel non mutua ab vno ad alterum, valet affirmatiua conſequentia. Poſteriores, qui repugnãt. Et quia oppoſitio in terminis eſt quadruplex,) aut enim opponuntur cõtradictorie, aut contrarie, priuatiue, aut relatiue) ſub contrarietas enim non eſt oppoſitio, terminorum, ſed propoſitionum. In terminis repugnantibus princeps quæſtio eſt. Quantum ſinguli repugnent. Et quia eos pugnare eſt, non poſſe eidem competere, hæc eſt digna ſophiſta inquiſitio, vtrum contradictorij, contrarij priuatiui poſsint de eodem verificari. Et præter ea, quæ in tertio libro ſummularum, de hac re diſeruimus: quæritur de his ſpecialiter priuatiuis, cæci & vidẽtes, an eiſdem cõuenire poſsint. Et caſus eſt inter nos vulgatiſſimus: ſanè vt ex duobus hominibus videntibus fiant alij duo cæci per tranſpoſitionẽ partium manentibus prioribus. Qua in re prius perpendendum eſt, an caſus ſit poſsibilis. Et non videtur id eſſe impoſsibile ſupernaturaliter, vt vna materia duabus formis actuetur, vel vna forma duas informet miraculo materias. Nulla enim repugnantia, vel contrarietas hic exprimitur, aut inuoluitur. Quòd exiſtimo fieri nõ poſſe, eſt vt poſteriores denuo conditi eſſent priores. Nec identicè. Primo, in ſingulari nemo horum eſt aliquis illorum, cum non habeat idem corpus, nec eandem animam ſimul, quæ alter) vt ex hypotheſi cõſtat) ergo nec pluraliter iſti ſunt illi. Quoniã in prædicamento ſubſtantiæ, quod vnum ſuppoſitum per ſe non eſt, neq; cum alio. Ad hec iſti indiuidui præter partes eſſentiales includunt perſonas vel ſunt perſonæ, & ſuppoſita; perſonalitas intrinſicè eſt incommunicabilis, ergo duæ perſonæ nõ poterunt eſſe aliæ duæ perſonæ, quamquam eaſdem partes ſeparatim habeant eſſentiales. Quod ſi hoc verum eſt, omnis diſputatio intercipitur. Nam primi ſunt videntes, & non cæci, poſteriores cæci, non videntes. Quidam exiſtimant, quòd bini poſteriores identificantur cum prioribus, de quibus proinde prioribus concedunt, ambos terminos diuerſimode tamen verificari, alterum formaliter, alterum idẽtice vt ſcilicet ſint formaliter videntes, identicè cæci. & è contra poſteriores. Sed incontrarium arguitur. Nemo priorum eſt cæcus, ergo ambo non ſunt cæci. Nam plurale hoc reſoluitur, quòd non ſint cæcus & cæcus. Antecedens probatur. Nemo illorum eſt alter iſtorum nemo videntium (inquam) vllus cæcorum, & tamen vna cœcitas non poteſt in duobus, ſed in vno eſſe. Cum ergo nec formaliter, nec idẽticè vllus priorum ſit cæcus, profecto, nec idẽticè ambo. Sed ſunt nonnulli, qui admittentes caſum, & illorum identitatem, vltro concedunt eſſe ſimul videntes, & cœcos. Nec putant inconueniens priuatiuè oppoſitos de eodem ſupernaturaliter verificari. Negant tamen vllo pacto poſſe conuenire contradictoris, ſane vt illi ſint etiam non videntes. Sed videor mihi manifeſtiſsimè hoc exprima conceſsione profluere. Nempe, vt hæc conſequentia ſit inſtabilis, iſti ſunt cœci, ergo nõ vidẽt. Probatur. Bene valet, ſunt cæci, ergo carent viſu. Rurſus carent viſu: ergo habent negationem viſus in ſe. Tertio habent viſus negationem: ergo verè negatur de illis. Conſequentiæ iſtæ ſunt immediatæ. Prima: cœcitas eſſentialiter eſt carentia viſus. Secunda, carẽtia ſeu priuatio itidem quiditatiue eſt negatio habitus in ſubiecto apto. Tertia, quoniam neceſſario de habenti in ſe alicuius negationem, negabitur illud. Neq; inſtatur incontrarijs quorum alterum includit negationem alterius, & tamen non ſequitur, eſt, album, ergo non nigrum. Reſpondemus enim, quòd nullum contrarium eſt negatio alterius. Sicut priuatio eſt negatio habitus Et ideo valet, ſi eſt cœcus, ſit non videns: non valet autem, ſi eſt albus, vt ſit non niger, niſi ordine naturali ſuppoſito. Secundum quem duo contraria non inhærent eidem adhuc in abſtractis, & ſimplicibus formis, vt in albedine, nigredine, anima, materia, cum iſtæ ſint en-

titates positiuæ. Valet si hoc est albedo, non est nigredo, nec quæq; aliarum. Quantomagis ab priuatione ad negationem habitus, cũ priuatio essentialiter sit ipsa negatio habitus. Cõfirmatur. Secundum philosophum nihil differt inter priuationem, & merè negationem contradictoriã alicui habitui, nisi quòd illa est negatio contracta ad aptum subiectum, hæc vero soluta, ergo respectu capacis subiecti, idem est cæcus, & non videns, & per consequens cæci & non videntes.

¶ SED arguitur, vel quòd contradictorij, & priuatiui verificentur de eodem, vel quòd priuatiui non inferant contradictorias. Hæc duo mortalis immortalis, corruptibilis, incorruptibilis, verificantur de Christo, qui est passibilis, & impassibilis, mortalis & immortalis. Etsi valet, est imortalis, ergo non mortalis, duo contradictorij dicentur de eodem numero. Si logicaliter (vt decet) argumentum diluimus, nõ theologicè, differentiæ eiusdem generis nõ opponuntur priuatiue, sed cõtrarie (vt dicit philosophus. 9. Methaphisicæ) & rationi cõsonat postquam sunt qualitates, imo formæ positiuæ. Contraria autem per miraculum eidẽ bene cõuenire possunt. Dicimus ergo, quòd immortalitas in Christo nõ est tã negatio, quàm naturæ integritas, tamet si à negatione mortalitatis nomen imponatur.

¶ SED arguitur, quòd contradictorij verificentur, vt vident, & nõ vidẽt de duobus, quorũ alter cernat, alter careat obtutibus. De verificatiõe, & falsificatiõe cõtradictoriorũ multa satis loco præfato adduximus, ideo breuiter dicito, quòd si complexiuè verba sumãtur, hæc est vera, Petrus & Paulus nõ vidẽt, & sunt non videntes. Nam de duobus his simul sumptis, quorum alter sit cœcus, verè negatur visus. Nam affirmatio vt bonum, requirit singulis conuenire, sed replicabis. Ergo sunt non vidẽs, & nõ videns, quod est falsum. Nã vna pars complexi nõ supponit. Negatur sequella. Negatio enim nõ est repetẽda, sed semel ferẽda. i. ergo sunt nõ videns, & videns. Sed quæres, postquam etiam nõ repetita negat secundam partẽ, quid refert formaliter profetatur, multum. Quia in priori negatur secunda pars diuisim, & sensus est, quòd vterq; vnus & alter sunt coeci, ita vt nullus videat: in secundo negatur vnica, & complexim, & sensus est quòd non ambo vident.

¶ QVAERITVR de ly, nõ homo, & similibus an infinitanter, & neganter accepti sint idem termini pertinentes, aut disparati, & videntur impertinentes, cum res importata sit penitus alia, & alia. Infinitanter repræsentat quicquid nõ est homo cœlum, & terram, & demum (vt dixit Aristoteles,) tã quæ sunt, quàm quæ non sunt in rerum vniuersitate. Negãter vero hominem, & negationem, vt pote complexum constans ex partibus significantibus. Pro alia parte aparent pertinẽtes sequela. Nã ex nõ homo infinitanter infertur ipsum negãter captum. Valet, hæc res est nonhomo, ergo nõ est homo, ab affirmatiuã ad negatiuam variato prædicato penes infinitũ, & finitũ. Huic argumento do primum esse disparatos, primo proter rationem factã. Deinde si pertinerẽt, maxime sicut superius, & inferius. Quicquid enim est nõ homo nõ est homo. Et tamen vnum non prædicatur de alio. Quod tamen impendio requiritur. Et deinde nõ verificantur de eodem. Quia nõ homo neganter verificari nõ potest (verificari enim nõ est, quòd propositio sit vera, cum verificari, & verè negari omnino opponantur,) ergo in propositione vera negatiua nulla est verificatio prædicati, & est veritas, sed verificari est vere conuenire alteri. Vnde negãter nõ potest verificari. Poterit autem verè negari. Ad argumẽtum ergo negamus inferatur de se ex infinitato negatus. Quia per copulam extrinsecam nõ sequitur, fuit nõ homo, ergo nõ fuit homo, nec ẽ cõtra. Deinde nõ sat est, quomodolibet vnus ex altero inferatur, vt pertineãt ambo, sequella. Non sufficit si extrinsicè inferatur, alias albedo, & nõ nigredo pertinẽtes forẽt, quia sequitur, si est albedo, nõ est nigredo, qui tamen iure ab omnibus disparati cẽsentur. Etpræterea relatiuè oppositorum vnus infert alium, & tamen nõ dicuntur pertinentes sequella, sed repugnantia. Sed requiritur in re significata vnius, alterius cõtineatur, vel sit eadẽ ita vt sequella sit intrinseca. Et talis nõ est vllo pacto horum duorum. Ad minus hij duo termini cõtradictorij homo, nõ homo falsificãtur de eodem numero. Vt si dicas chimera est homo, chimera est nõ homo, ambæ sunt falsæ. Nota Quòd infinitanter nõ cõtradicunt: quia nõ significant idem, nec est affirmatio, & negatio eiusdem.

¶ POSTREMO arguitur. Ens, nõ ens cõtradicũt, & tamẽ verificãtur de eodem. Nam affirmatiuus significat tam entia realia quam rationis, vnde significat etiam negationes: sed non ens est negatio, ergo nõ ens est ens, & ita

vnum

vnom cõtradictoriorũ de altero prædicatur, qnod est ambos de eodem verificari. Quæstio grauis est inter metaphysicos: an ens sumtũ in tota suæ analogiæ amplitudine possit habere contradictorium. Et pro parte negatiua agit, & qnod mox intulimus, & quod est æquiuocus. In æquiuocis vero æquiuocè sumtis non est contradictio, quia non est affirmatio & negatio eiusdem de eodem, sicut non contradicunt canis latrat, non canis latrat, nec ipsi termini canis, non canis. Pro parte affirmatiua est principium Phylosophi. I. perihermenias quicquid affirmatur, contingit & negari. Vnde palam (inqnit) est, quòd cuilibet affirmationi contradicit negatio, & cuilibet negationi affirmatio. Primo circa hoc dialecticorum prouerbium, in æquiuocis non est cõtradictio, aduerto intelligi certa & patens. Nam cum mnltiplex sit eorum significatio, nõ constat, nec secundum qnàm affirmatiuus sumatur, nec quã auferat negatio. Vnde prius sunt æquiuoca distinguenda, distincta vero optime habent contradictioné. Imo & sumta in omni sui significatione habent qnoq; contradictorium, quid enim difficile? si affirmatiuus capitur, secundnm omnem significationem, & negatiuus in omnem feratur, & omnia significata neget. Ens autem dupliciter accipitur. I. pro omni ente reali siue substantia, siue accidenti. Aliomodo vt entia etiam rationis amplectitur. Primomodo etsi re vera sit analogum, nulla opus est distinctione significationis: quia eadem significatione omnia importat. Vnde saluatur in eo cõtradictio, sicut in vniuocis. Secundo modo mea sententia etsi quoquo pacto analogum sit, non est eadem significatio, sed multiplex: sicut homo ad pictum & viuum. Nec est isdem conceptus. Vnde communiter nõ admittitur contradictio absq; distinctione, sed opus est distinguere: an ens pro ente rationis etiam tũc capiatur. Qnnd est euidens signum nõ eadem significatione reale & rationis importari, sicut importat substantiam, & accidens. Sed nihilominus siue vna, siue multiplici referat, potest (vt existimamus) contradictoriũ habere. Vnde admisso illos contradictorios dicimus, nõ opus fore vterq; termin9 habeat seorsum aliquod significatum, de quo verificetur. Imo negatiuus in illis de nullo debet verificari, sed tantum negat, quod affirmatiuus ponit. Negationis vero non est verificari. Quando vero verificatur, iam non neganter, sed infinitanter accipitur. Vt homo, & nõ homo, si contradictorij, non homo de nullo verificatur, sed tãtum negat hominem. Respõdemus ergo, quòd concesso eos ita sumtos contradicere ly nõ ens de nullo verificatur. Et ad argumẽtum quod ens verificatur de altero extremo, dicito q̃d tonc accipitur infinitanter non ens, quo pacto vero se habeat infinitanter acceptus, dicemus in secundo libro.

ARGVMENTA in aliquot regulas & locos secundi libri Summularum de nomine.

IN id quod obliquũ non est nomen. Connenit cũ recto in significatione logicali (vt aiũt), ergo apud logicum est nomen. Nam differentia per modum vt quid, vel cuius est grãmaticalis: ergo nõ distinguit quicquam in logica. Secundo subordinantur eidem conceptui, ergo. Ans patet. Significant idem, & eodẽ mndo ex parte obiecti. Nã ille modus significandi vt qnid, vel cuius nõ se tenet ex parte obiecti, sed ex parte termini. Probatur. Cum sit ens rationis, si se teneret ex parte rei, quilibet termin9 significaret ens rationis. Pro hac difficultate nota, quòd siue ethimologiã nominis consideres, siue definitioné, obliquus nõ est nomen. Nnmine enim rem nominamus seu (vt ita dixerim) vncamus, & appellamus, & certe rem non nominamus nisi recto (aliud est enim significare, aliud nominare) obliquus significat rem, nõ tamen nominat. Si quæsieris, quid nomẽ huius, & quomodo appelletnr: nõ respondetur per obliquum, est hominis: sed per rectum: & in quolibet genere obliquum est imperfectum & deficiens. Vnde obliqui dicũtur casus, qui non complete rem nominant, sed deficiunt, significantes rem non recte, sed deflexè, & incurue. Discrimen etiam Aristotelis est dialecticum. s. quòd regulariter obliquus & verbum non faciunt propositionem, cum tamẽ enuntiatio constet ex nomine & verbo, vel casu verbi (vt habetur peribermenias). Vnde ad primũ argumẽtum dicimus, quòd rectus & obliquus differũt essentialiter in ratione nn-

minis: res autem significata differt accidentaliter. Verum introducta est quædam inepta distinctio: sane quòd illa differentia significandi vt quid vel cuius est grammatica, non logica. Quòd est falsum, immo est logica, & non grammatica. Logicalis quidem, quia tractatur de illa principaliter in hoc loco, & formaliter inseritur definitioni. Et penes hanc separamus nomẽ ab non nomine. Non grammaticalis, quia grãmatici non considerant illam, sed potius censent obliquum esse nomen. Nõ videbis grãmaticum exigentem significare, per modum vt quid, vt aliqua dictio sit nomẽ immo nec intelliget hæc vocabula. Sed differentia accidentalis, quæ dicitur esse recti & obliqui, referenda est ad rem significatam. Sicut enim senex & iuuenis differunt accidentaliter, ita homo & hominis ex parte rei. Ad secundum negatur antecedẽs: quinimo sunt diuersi conceptus. Sic enim concipimus, sicut audimus.

¶ SED EST difficultas, vbi nam, & quid sit iste modus diuersus significandi? dicimus, quòd modus diuersus significandi formaliter sumtus est ipsa significatio. Nã res & modus rei simul sunt. Et ideo est in terminis sicut & ipsa significatio, & est ens rationis. Cæterum huic significationi correspõdet obiectum cũ simili modo. Vt homo significat hominẽ absolute: sed ly hominis importat hominẽ, quasi vt cuius sit aliquid, & ita est in re. Neq; ob id sequitur hos modos semper esse entia realia, quando quidem nec ipsum obiectum semper est ens reale. Nec est opus rursus, vt distinguãtur realiter ab obiecto. Significatio enim termini diuersa & diuersus conceptus abstrahit ab omnibus istis. Hoc autem eo constat esse verum, quòd sine vocibus præcedentibus cõcipimus tales cõceptus, quales conciperemus eis perceptis. Nam quando ego absq; terminis præuijs cognosco hominẽ quasi possidente, nonne formo conceptum hominis vt sic? vtiq;. Igitur hæc diuersitas modi suo modo est in re. Sed quæritur nunc, an omnes obliqui differant essentialiter? & an sit in libito grãmaticorum obliquos multiplicare? Dico breuiter non omnes differre conceptu vltimato. Nam rectus & vocatiuus meo iudicio coincidunt, nec habent diuersum modum significandi, etsi habeant diuersa officia. Deinde effectiuũ & ablatiuũ arbitror dissidere accidentaliter. Hij differunt quidditatiue, qui diuersum modum obiecti important, non qui congruentiam tantum locutionis.

¶ QVAERITVR de nomine infinito? an excludatur, & per quid, arguitur. Volũtarie videtur exigi vt nomen sit limitatæ significationis. Nã vt quid magis nomen, quã conceptus cuius est signum? & tamen conceptus significat rem indeterminatam. Etenim aliquis conceptus correspondet huic voci non homo. Præterea quid magis proprium intellectui, quã vniuersalia cognoscere, qui tanto melius quanto vniuersaliora percipit, siue secundũ rationem positiuam cõmunem, siue priuatiuã, ergo cognoscere omnia secundum quòd nõ sunt homo, bona est intelligentia, & hanc notitiam nomine explicare. Tertio cur imaginabile nomẽ est? cum amplioris sit significationis quam quodlibet infinitum. Significat enim obiectum vtriusq; termini, & positiui homo, & infinitati nõ homo? & ly non homo nõ erit nomen inferioris multo significationis. Quarto, & hæc vox non homo limitatæ significationis est, cum significatio sit relatio, quæ debet claudi extremis. Et si est certa relatio, certus certe debet esse terminus, qui est obiectum. Si ergo significatio & obiectũ est certum, & limitatum, profecto nomen erit. Quinto, ly, non ens, & ly nihil æqualis sunt significationis & eiusdem modi. s. negatiui: ergo si vnum est nomen infinitum, & alterum. Ad hanc difficultatem notato, quòd aliud est esse signum, aliud esse nomen. Præsupponit enim quasi superiorem naturam signi quidditas nominis: nomen autem exigit talem significationẽ, quæ sit nota rei, & quasi signaculũ eius. Vnde intrinsece postulat vt rem certam & determinatã repræsentet. Nõ enim potest notari, & insigniri aliquo signaculo, quod est indeterminatum, & vagum. Hæc autem determinatio rei, non consistit in hoc, quòd sit vna numero, cum nominẽtur potissime vniuersalia, sed in hoc, quòd explicet taliter aliquid, vt ostendat illud, & quasi digito intellectui demonstret, & dicat, ecce hoc, quantũcunq;, illud sit commune. Hoc autem habent transcendentia & super: vt potequæ, & si de omnibus verificentur, ly, intelligibile significat naturam certã & qualitatem. s. intelligibilitatem, & ly imaginabile itidem. Sed ly non homo, nõ exprimit aliquam naturã neq; personam, neq; suppositum, nec simul hæc omnia, vel aliqua istorum: potius innuit, quid nõ significet. Potius (inquam) si ita fas est dicere, significat hominem, quem non significat, quã

quod

quod significat, eũ in explicationẽ eius, quod
significat, nihil magis exprimatur, quã homo.
Dicimus enim significat quicquid non est ho-
mo. Et ita protet hanc confusionem sui, nõ
est significationis aliquid determinantis. Qua
re est nomen multum ineptum. Significat. n.
tam quod est, quàm quod non est. Quod vt
melius intelligatur, arguitur. Ly non ens sig-
nificat solum quod non est, quia natura infini
ti est significare quod nõ est suum positiuum,
cum ergo ens significet quod est: quid super
est non ente significetur, nisi quod non est, &
tamen est infinitum. Ergo maledicitur gene
raliter de omnibus significare tam quod est
quam quod non est. Hæc sententia Aristote-
lis si bene intelligatur, vera inuenietur. Quo
niam de similium significatione dupliciter lo
quimur. Vno modo quoad rem significatam.
Secundo de modo significãdi. De re significa
ta regula vniuersalis est. Refert quicquid non
est suum positiuum, & sic necesse est, ne sit ea
dem omnium amplitudo, sed varia, secundũ
exigentiam sui oppositi. Quanto infinitatus
fuerit amplior, tanto strictior infinitus. Vnde
ly nõ ens significat, seu potius verificatur de
his solum: quæ non sunt entia, nõ autẽ de eo
quod est. Quare nõ intelligitur Aristoteles in
hoc sensu, tametsi possit quoq; quis in hoc
sensu eũ defensare, dicens, quòd aliud est lo-
qui de termino infinito in communi, aliud de
isto. Illi non repugnat significare vtrumq; quã
do quidem multa sunt de facto talia: huic au
tem repugnat in singulari. At vero si modum
significãdi omnium prospectes, omnibus ex
quo congruit importare tam quod est, quam
quod non est. Quia cum nihil certe & positi-
ue afferat, significat vtrũq;. Nã cum significet,
& non magis vnum quam aliud, potest dici re
ferre vtrunq;. Si vero iste in particulari. s. non
ens non possit verificari de illo, hoc illi aliàs
prouenit ratione. s. sui positiui. Sed tamen
aliud est significatio, aliud verificatio termi-
ni. Cæterum ex se non magis declinat in vnã
partem quã in aliam. Secundum hanc exposi
tionem, cunctis æquale est referre, tam quod
est, quam quod non est. Sed replicatur. Om-
nia hæc importat sub vna ratione negatiua:
cur hoc nõ sufficet ad denominãdũ illud cer-
tæ significationis: quandoquidẽ ab significa-
tione formali, ly, intelligibile est limitatũ. Nã
de materiali significato multo plura impor-
tat. Respondemus, quòd significatio etiã for-
malis in his est illimitata: quia est negatio. No

mina vero transcẽdentia important vnam ra
tionem positiuam: ratio autẽ positiua potest
dare speciem, negatio vero non potest. Actus
enim & habitus est specificare, non negationis
aut priuationis. His suppositis respondetur pri
mo & secũdo argumento principali, quòd pro
bant quidem esse signa, tã ipsæ voces quam cõ
ceptus, non vero, quòd sint nomen. Verum hæ
sitabit quis: quid nam significet iste talis cõce
ptus de materiali, quod suppositum. Sed non
est specialis difficultas. Idẽ quæretur de ly ima
ginabile, & de ly genus. Vnde dicimus, quòd
habet suppositum secundum apprehẽsionem,
& si à parte rei non sit vllum commune, quod
est vniuersale multis nominibus significanti-
bus materialiter res diuersorum prædicamen
torum. Ad tertium iam est datum discrimen.
Ad quartum dicimus, quòd aliud est, esse cer-
tum obiectum, aliud esse limitatum. Relatio
est vna significatio & terminũ habet, & certũ
terminũ, sed tñ illud est illimitatũ: sicut ly Deus
obiectũ habet certũ, at infinitũ. Tametsi discri
mẽ est, quòd deus est infinitus in se & positiue:
obiectum istius nõ homo infinitũ in esse signi
ficati & negatiue, quia nõ est magis hoc, quam
illud. Sed hoc sic confusũ & informe est certũ
significatũ illius. Quintũ argumentũ petit an
ens pro ente reali & rationis sumptum infini-
tetur. Nam quando tantumtaxat pro ente reali,
nemini dubiũ est. Et pro parte negatiua agit,
quòd infinitus debet habere seorsum significa
tum. Non enim solummodo negat positiuum,
hoc enim agit cõtradictorie captum, & tamẽ
nihil, nec imaginario superest, quod importet
quatenus sic non est ens. Secundo implicat si-
gnificetur & intelligatur vt necessario contin
git, & tamen quod rationem entis sic accepti
non subeat. Respondemus probabile esse non
posse sic infinitũ, esse. Nullum sequitur incon-
ueniens. Ex hac positione: & opposita senten
tia non facile defenditur, & egræ intelligitur.
Etenim cum significatum infiniti debeat esse
extra sphærã finiti, nihil vllo modo superest,
quod nõ ens significet. Ita ente generalissime
capto. Secundo respondetur communiter in-
finitari, nec esse inconueniens, quòd non ens
simpliciter sit secũdum quid ens. Vnde hæc est
falsa in illo casu non ens est ens, nisi addas di-
ctionem diminuentem. Idem quodam modo
contingit in transcẽdentibus; vt patet de vno
& de multis, quæ cum distinguantur etiam pri
uatiue, multa quantũcunq; plura quodam mo
do est vnum. Ad replicam dicito, quòd nihil &
non

nõ ens,& si æqualis significationis esse possint in modo significandi, differunt, quòd ly nihil significat negationem positiue, id est quasi affirmationẽ, & determinate significat illã. Quod nullatenus habet nomẽ infinitũ, vt pote quod in differẽter, & affirmatiua, & negatiua refert.

¶ SED statuto excludendum fore nomẽ infinitum, quæritur perquid excluditur, apparet partes significantes sortiri. Quia si altera eius pars deponatur, vt si lapis ad aliud significandum statuatur, totum ly non lapis mutabit significationem, quod est signum complexionis terminorum, ergo habet partes repræsentantes. Dupliciter respondetur. i. qui tenent inmẽte quidem simplicem cõceptum esse nomem infinitum (licet in voce circunloquio duarum vocum ob penuriam nominum exprimatur) respondent consequenter in intellectu nullam inueniri partem, quæ deponatur, in voce vero fatentur complexionẽ, & sic excludi per dictionem vltimam. Qui vero tuẽtur & in voce pariter incomplexum, & si compositæ figuræ, negant etiam si pars deponatur, totũ amittere præcedentem significationem. Quãquam id certe tunc appareret, sed cohibẽda erat apparentia, sicut corrigeretur in alijs nominibus compositæ figuræ: quæ de positis aliquot partibus viderẽtur alterius significationis, cuius tamen minime forent. Ego vero addiderim tũc & si non lapis eandem significationem retineret, nouam nihilominus adquireret. Quia lapis infinitari tunc quoad nouam impositionẽ posset, & sic repreſẽtaret aliud. Vterq; est modus tutus respondendi, licet primus sit sensui communi conformior. Nã certe significatio nominis infiniti à finito pendet, nec vnquam homines seorsum nomina infinita imposuerũt. Vnde sicut posita dictione homo, ad significandũ hominem, consequenter ly, non homo, ad repræsentandum quod non est homo, ita deposita etiam ly non homo, non repræsentabit nobis, quod antea. Et in hoc apparet non esse cõpositæ figuræ, quoniam similia seorsum profecto & sigillatim imponuntur.

¶ V T R V M genus reperiatur inmẽte. Pro parte affirmatiua facit, quòd sexus masculinus & fæmineus exigunt distinctos cõceptus. Etenim & si communi notitia apprehandũtur, diuersæ formabuntur. Eadem ratio est & de genere. Nam masculinum importat virum, alterum refert fæminam. Secundo, distinctio casuum facit distinctionem inmente: ergo & diuersitas generis, quia tam accidẽs est hoc grãmaticæ sicut illud. Tertio per albus & alba diuersa cõcipimus, & de diuersis prædicamus. Nam si penitus idem, nugatio foret, albus, alba, album. In contrarium est, quòd lapis & petra eodem penitus conceptu capiuntur, & distinguuntur genere: ergo hæc diuersitas in mente non offenditur. Pro notitia huius quæstionis, nota quòd de genere hic tantũ grãmaticaliter loquimur non logicè secundum quod genus in prædicabilibus & in mente semper reperitur, imo ab mente (vt ita dicam) efficitur. De sexu vero haud negari vllatenus potest, quin sexus distinctio, sicut in natura res multiplicatur, ita & inmente diuersis conceptibus apprehẽdatur. Sed grammaticaliter nomina terminata sic vel aliter diuersa genera constituunt, quæ nullam germanitatem habent cũ genere naturæ, vel sexu. Vnde & ipsi grãmatici, scite, ac probe docent genus cognosci dupliciter. i. per naturam & rem significatam, alio modo, per terminationẽ, vnde & duplex est pars præceptorum generis. Prima inquit, fæminina, masq; genus nullo monstrante reponunt. Hæc diuersitas generis non est grammaticalis, sed naturalis. Alia penes terminationem, vt nomen quod fit in. a. finitum dic muliebre: de quibus statuitur conclusio vniuersalis. Genus grãmaticale, non est in mente. Nec (inquam) ipsum genus est, nec eius pluralitas, sane masculinum, femæninum, neutrũ aut cõmune duorum vel trium Probatur, & genus hoc & eius diuersitas constituitur tantum penes diuersas terminationes dictionũ in sermone latio, vel articulorum in græco, sed nulla est terminatio conceptus, vt pote indiuisibilis, ergo nullũ est genus. Multa sunt nomina fæmenini generis, nullum penitus sexum importantia, sed indifferẽter omnia cuiuscunq; sint conditionis referentia. Vt ly res est transcendens, & ly alba non mulierẽ, sed & papyrum & niuem & alia significat, & ly albus parietem, ergo non potest conceptus esse certi generis: quia nullam rationem fæmininam eis importat. Tertio diuersitas generis est admodũ in diuersis nationibus varia. Quod Hispani vnius generis facimus, alij distinxẽt: conceptus vero ijdem sunt apud omnes ergo. Quarto conceptus non diuersificatur nisi aut per rem significatam, aut modũ significandi, sed idem omnino, & eodẽ modo importatur per lapis, & petra, & per albus, & alba, ergo. Regula generalis enim habenda est, quod cõceptus vltimatus nõ diuersificatur

per

per voces nisi quando vocum distinctio in rebus trãsit, vel ex rebus significatis colligitur. Vt diximus de recto & obliquis: quòd ille modus, vt quid & cuius erat in rebus & distinctio definiti & definitionis penes confusius ac expræssius significare transit in rem: vt pote cuius partes clarius aprehenduntur & seorsum distinctius. Per quod patet, quid primo, quidq; secundo respondeatur argumento. Ad tertiũ quòd non est nugatio in voce nisi de eadem re ambo prædicarentur, sicut non est nugatio dicere lapis petra, vt pote nomina diuersorum generũ. Et ita illæ particulæ sunt partes vnius nominis, sed sicut de eadem re non dicimus est lapis petra, ita nec est albus alba. Et quidem in mente non diuersa vllomodo intelligimus per hæc, homo est albus, homo est alba, nisi argumentatiue diuersitas ipsius generis in tali materia, vbi est sexus quoq; disparitas, nos duceret in notitiam mulieris & viri. Sed communiter significatione considerata vt debet cõsiderari in præsenti, idem penitus referunt. An verbum infinitum reperiatur in propositione. A parte negatiua arguitur. In hac petrus non currit, negatur cursus: ergo non infinitanter, sed neganter. Dices sic in hunc sensum. Petrus facit aliquid, quod nõ est currere. Contra, sequeretur, quòd si curerat, & ratiocinetur, vel quid aliud simul faciat hæ sunt ambæ veræ. Petrus currit, & Petrus non currit: infinitanter negatione interposita: & cum ab affirmatiua ad negatiuã variato prædicato penes infinitum, & finitũ valeat, inferretur hec negatiua Petrus non currit, sic darentur duæ contraditoriæ. Ad hec quærendum est, quid infinitatur in verbo: an vnio, an sola actio importata. Illud non videtur fieri, vt pote enim vniat extrema ibidem, & significet cum tempore secundum Aristotelẽ, hoc autẽ est significare actionẽ pro vt exercetur, id vero compositionẽ importat, & per consequens vnionem prædicati cum subiecto. Hæc argumenta videntur concludere, non esse vllum verbũ infinitum, aut sane non inueniri in propositione.

¶ SECVNDO quæritur, an propositio sit ens reale vel rationis. In voce ac scriptura nõ dubium, quin ens rationis sit, sicut terminus vocalis. Quæstio est de mentali, & videtur, esse rationis. Nomen ipsum propositio est secũdæ intentionis, ergo. Præterea dialectica agit de secundis adiunctis primis: sed agit de propositione ergo est secunda intentio adiũcta primæ. Tertio, in ea nostras intẽtiones reperimus. s. subiecti, & prædicati. Sunt nõnulli contendentes esse ens rationis formaliter, quod sicut nunquam mihi persuasi, imo neq; intellexi, ita neq; recte possum explicare. Ostẽdemus tamen id esse nõ posse. In propositione sunt conceptus cum suis significationibus, cõiunctio eorũdem, seu compositio, significatio totalis propositionis, deinde quòd vnum est subiectum, aliud prædicatũ, aliud copula. Nõ possũt neq; fingi quidẽ plura. Ex quibus omnibus hoc postremum est ens rationis, reliqua entia realia. Nam de cõceptibus & significationibus nemo hactenus ambigit, de coniunctione, seu compositione patet. Quia est operatio intellectus, & per consequẽs est ens reale. Deinde licet fuisset ens rationis, nõ tamen est cõiũctio ipsa propositio, sed terminus, qui resultat ex compositione, seu coniunctione.

¶ RESTAT ERGO ostendere, quòd formale ipsius propositionis nõ sit ens rationis. Primo in definitione explicatur eius formalitas, per hoc, quod est significare vere vel false, hæc autem significatio est ens reale. Nõ enim propositio significat ad placitũ. Et deinde significatio hæc totalis nõ differt realiter ab ipsis significationibus partium. Idẽ est realiter cum illis, ergo. Secundo principaliter arguitur. Hæ tres intentiones subiecti, prædicati, copulæ sunt ita seiunctæ, vt nõ possint vllo modo facere, seu esse vnam formã. Quoniam duæ illarũ relatiuè opponuntur. Et præterea apparet has intẽtiones in partib9 subiectari. Vnde quãdo definimus propositionem esse illam, quæ constat ex subiecto, & prædicato, & copula, aimus esse definitionem materialem, & quòd datur per partes materiales: ergo nõ sunt hæ intẽtiones forma propositionis. Tertio propositio est terminus primarius intrinsecus compositionis, quæ est secunda operatio intellectus, ergo cum operatio sit reale, debet habere terminum realem. Qui cum sit propositio, erit ens reale. Ita q; forma est ipsa significatio totalis. Ad argumẽtum dicitur. Quòd nomen est secundæ intentionis si pro vocali accipiatur, sicut nomẽ terminus & signum. Ad secundũ responde, quòd quia agit de secundis adiunctis primis non oportet, semper agat de ipsis secundis, aliquando de illis primis, vbi necessario, reperit secũdas, ita cum de mentali. Quamquam possit iudicari proprium esse illorum agere de vocibus, quatenus exprimunt conceptus: in voce propo-

propositio ens rationis est.

¶ QVEARITVR quare sola indicatiui, & subiunctiui oratio significet verum vel falsum. Exsistimo ideo esse, quòd veritas consistit in compositione intellectus, inter omnes alios modos hi duo solum exprimunt cõpositionem illius. Nam imperatiuum, & optatiuum exprimunt voluntatem, infinitiuom significat ipsum exercitium verbi Deinde iuditium intellectus est duplex, aliud, scilicet, absolutũ, aliud dependens, sicut contractus est vel absolute effectus, vel ex conditione dependens, in indicatiuo est primum iudiciũ, in subiunctiuo secundum. Sed tunc quæritur an hipotheticæ cõueniat definitio, &hoc propter particulam indicãdo. Sed dicimus, quòd particula hæc neq; excludit hypotheticas, neq; includit. Nam qui tenuerit definiri, dicet, quòd indicãdo est asserendo, hypothetica vero asserit Qui verò exsistimauerit oppositũ, interpretabitur, quòd sit indicatiua. Quamquam neq; ita videntur excludi, cum plurimæ sint hypotheticæ indicatiui, vt Petrus currit, & Ioannes mouetur.

¶ QVAERITVR sit oe idem orationẽ significare per modum indicatiui, & esse indicatiui. videtur, qoòd non. Quia dicere significat per modum talem, insinuat non habere substantiam illius, sed modum, sicut aliud est substantia, & aliud habere se per modum substãtiæ, & aliud quãtitas, continua, vel discreta & aliud habere se modo quãtitatiuo. Sed exsistimo hic esse idem. Nam hi sunt quinq; modi, in modis autem ipsis, quibuscumq; non differ substantia modi, & modus, vt in modo quantitatis idem est habere se per illum modum, & esse illius modi. Ita idẽ est habere se per modũ indicatiui, & esse modi indicatiui.

¶ DE istis qoæritur nescio loqui, nego consequentiã: ignoro lectionẽ, an sint negatiuæ, pars affirmatiua probatur. Aequiualẽt negatiuis. Etenim nescio lectionem, idẽ est, ac nõ scio lectionem, nolo papirum, nõ volo, ergo sunt negatiuæ Aequipollentes enim non possunt esse oppositæ qualitatis. Dicendum esse affirmatiuas excepra priori, de qoa postea. Etenim lynollo significat actum positiuum. Nolitio siquidem est quædam volitio. Sed de hac nego consequentiam potest argui. In ea exercetur negatio, seu actus negãdi, ergo est negatiua. Probatur antecedens. De formali verbum significat negationẽ, ergo significat eam in actu exercito. Proprium enim verbi est referre suum signatom prout est in fieri, (idest) in actu exercito, ergo est negatiua, quia vbi negatio exercetur, non potest non aliquid negari. Respondetor significari illic, negationem per modum affirmationis. Affirmatur enim illic ipsa negatio. Ad probationem dicito, quòd quando exercetur negatio extra verbum, tunc est propositio negatiua. Quia exercitium negationis feretur in verbum quasi in obiectum, & sic negabit illom, verum cum intra verbum, minime. Negatiua enim est, cum negatur copula, illic non negatur copula. Præterea in negatiuis etiam de verbo adiectiuo resolutis copula negatur. Vt non amo (idest) non sum amans, sed hæc, nego, resoluitur som negans, ergo est affirmatiua. Verum de ista, nescio loqui certe videtur negatiua, quia explicita est ibi negatio in cõpositione. Neq; est par ratio de hac ignoro. Hæc enim importat priuationem, & ideo nõ dicetur nisi de rebus potentibus scire. Verũ hæc paries nescit intelligere, verissime sonat. Secundo ad argumentum negatur illas æquiualere negatiuis. Nam sequeretur has consequentias esse bonas, ignoro lectionem ergo non scio lectionem, & è contra, & ista nego consequentiam, ergo non concedo consequẽtiam, & è contra, (nam inter æquiualẽtes mutua est consequentia) consequens est falsum. Nam argumentamur ab non distributo, ad distributum, & per ascensum datur antecedens verum, & consequens falsum. Præterea hæc non concedo consequentiam est vera me non disputante: hæc autem nego consequentiam non nisi reoera negem, & disputem. Vnde instantur istæ non concedo consequentiam, ergo nego consequentiam, & non volo esse iustus, ergo nollo.

¶ AN diuisio propositionis in cathegoticã, & hypotheticã sit vniuoca, vel analogi in analogata. Quod est quærere: an hypothetica secundum quid sit propositio vel simpliciter. Videtur non vsq; adeo naturã propositionis participare. Primo Aristoteles dicit, quòd vna est propositio absolute, alia cõiunctione vna (idest,) vt exponunt interpretes aotiqui, alia secundũ quid propositio. Eadem enim videtur esse ratio propositionis, & vnius propositionis. Sicuti eadẽ est natura hominis & vnius hominis, & entis & vnius entis, (vt dicit philosophus in methaphisica) sed hypothetica nõ est vna absolute, sed cum addito diminuente, ergo neq; est propositio. Secundo non est

con-

consonum,vt vna propositio sit pars alterius
speciei sui generis,igitur hypothetica non est
species propositionis.Confirmatur.Condicio
nalis,maxime est bypothetica.Huic enim ip-
sa etiam etymologia nominis solũmodo pa-
trocinatur.Est enim oratio, quæ ex supposi-
tione significat, & tamen non significat sim-
pliciter veritatem,vel falsitatem, sed diminu
tissime ex suppositione.Quinimo neq, disiun
ctiua quicquã certi refert,sed vnum vel alte-
rum Copulatiua debiliter. Ponit enim tantũ
coniunctionem partium. Analoga ergo pro-
positio suis membris apparet In contrarium
est,quòd diuisio termini in complexum & in
complexum censetur vniuoca , & illa in ter-
mino est similis huic in proposisione.Deinde
propositio est operatio secunda intellectus,
& nõminus hypothetica est cõpositio,& diui
sio,quàm cathegorica,neq;minus exprimitur
iudicium in vna, quàm in alia Pro hac quæ-
stione aduerte,quòd natura propositionis cõ
sistit in boc , quod est significare verum , vel
falsum,& in tãtum quodpiam participat na-
turã propositionis , inquantum significat ve-
re,vel false Et meo iudicio sunt multa vera,
& falsa,quæ aptissime explicantur hypotheti
cã. Nam quòd si Petrus currat, moueatur,est
quædam veritas necessaria,quæ illa oratione
optime explicatur,& alia similia sunt nõ pau
ca Præterea,omne antecedens syllogismi &
demonstrationis est propositio hypothetica
& tamen nõ modo verum est,sed necessariũ.
Quinimo est caussa,vt hypothetica est(idest)
secundum totum simul , & non singulæ par-
tes seorsum veritatis cõseqnẽtis. Vnde si per
fecte est hypothica necessaria , absolute est
vera. Igitur si perfecte verum vel falsum sig-
nificat, negari non potest quin sit propositio
absolute.Neq; potest dici,quòd sit eiusdẽ spe
ciei cum cathegorica,solumq; differant vt v-
num & multa,sicut non differunt specievnus
homo & multi homines. Non enim sine fur-
ma & ordine cathegoricæ coniunguntur , si-
cut multi homines.Et ideo pluralitas cathe-
goricarum sic positarum constituit speciẽ hy
potheticæ.Nam forma propositionisvidetur
esse copula,& copula hypotheticalis in ratio
ne copulæ differt specie ab copula cathego-
ricali,igitur & ipsæ propositiones.

¶ AD primum argumentum respondetur,
quòd Aristoteles non dicit hypotheticã esse
vnam propositionem secundum quid seu cõ
iunctionem(absolute vna propositio est)sed
quòd non est simpliciter vna,vel vnum.Sicut
exercitus vnus simpliciter exercitus est, non
tamen exercitus est simpliciter vnum.Ita hy
pothetica quidem simpliciter est vna propo-
sitio,& tamen eius vnitas nõ est absolute vni
tas,saltẽ si referatur ad vnitatem cathegori-
cæ.Constat enim esse simpliciorem. Ait enim
sic.Est autem vna enũciatiua oratio affirma-
tio,deinde negatio:aliæ vero omnes coniun-
ctione vna. Et illico,est (inquit) enunciatiua
vna oratio,aut ea quæ vnum significat,aut ea
quæ coniunctione est vna : plures vero,quæ
plura & non vnum significat,vel ea , quæ ca-
ret coniunctione. Vnde constat apud Aristo
tilem vnam esse orationẽ sine addito vtrãq;
scilicet,& quæ vnum de vno, & quæ coniun-
ctione vna ,eandemq; appellat enunciatiuã.
Dices,quòd posteriori loco hanc posuit,id ni
hil refert. Nam & tu asseris quòd negatio, &
affirmatio sunt pariter species, & negatio est
reuera posterior secundum se , & posteriori
loco composita.Per quid autem vnitas pro-
positionis pensetur & quomodo is textus in
telligatur,varie sunt S.Thomæ & Boetij sen
tentiæ,quas.1.peri loco præfato vide Mihi di
cendum occurrit ,quòd cum propositio res
artificialis sit,in quibus vnitas ex forma colli
gitur,non ex materia,quæ sæpe non est con-
tinua,vt in exercitu,& oratione:& forma ꝓ-
positionis in asseuerando consistat , si vnum
asseueratur vel affirmando,vel negando pe-
nes boc vnitas recte trutinabitur, non penes
hoc,quòd vnum simplex de vno simplici.Nã
certe,& in cathegorica asseueratur vnum cõ
plexum quandoq; de alio complexo , vt Pe-
trus,& Brunellus sunt animal,& viuẽs, & ita
neq; catbegorica est simpliciter vna. Sed sat
exsistimare debemus,asseueretur vnum: quã
quam hoc vnum habeat latitudinem secun-
dũ quod vnitas propositionis erit minor vel
maior vnitas. Ad probationem concedimus
eandem esse rationẽ propositionis , & vnius
propositionis,sed nõ propositionis , & vnius.
Nam potest esse res talis absolute, & non ab
solute vna. Vt patet in exemplis rerum artifi
cialium.Ad secundum respondetur, nõ opus
fore in his artificialibus, quæ cõponuntur ex
multis rebus,illas regulas & similes etiam su
perticiose obseruari. Quæ nisi in prædicamẽ-
to substantiæ,quod est maximæ entitatis fe-
re non verificantur. Sed replicas,vna species
nonquam cõponit formaliter alteram condi
uisam:hypothetica verò componitur forma
liter.

liter. Nam secundum formam suam ingrediũtur chategoricæ, i. vt significant vere vel falsè, ergo formaliter. Confirmatur. Si elemẽta secundum suas naturas manerent in mixto, dicerentur componere formaliter, ergo si chategoricæ manent, formaliter componũt. Negatur consequentia. Neq; est idem componere secundum suas formas, seu manere secundum suas formas illic, & cõponere formaliter. Nam illæ formæ possunt esse materia respectu alterius, & ita ipsæ veritates cathegoricarũ sunt velut materia relatæ ad totum. Et negatur etiam dicerentur tunc elementa formaliter componere: sed dicerentur manere formaliter, & possunt ita manere, & componere materialiter. Ad tertium negamus, non significari absolute verum & falsum, sed ly absolute, non opponitur condisionaliter, sed solum ad secundum quid. Nõ autem debemus arbitrari, vno tantum modo explicari debere veritatem, vel falsitatem. Adderim postremo, quòd in rebus dialecticis hæc doctrina deberet absq; controuersia suscipi. Quia certe in ratione propositionis cum tam diuerẽter habeant se cathegorica, & hypotetica, iure absq; subtiliori examine diuersæ speciei cẽsendæ erant.

¶ MAGNA pars occeani sophistarum in materia inductionis, & ampliationis expẽditur. Quod & si nos in summulis tantisper deludimus, in præsẽti adstringimur, id mare magnum, & pelagus vastissimum pernatãdò trãsmeare. Vtinam nõ sæpe demergamur. Et quidem de inductione duo in vniuersali quærũtur, primum de ipsa in genere, deinde de eius speciebus. Et præter ea, quæ d̃ his duabus quæstionibus in 2. libro summularum, & . 5. tradidimus, nunc multa circa singula, differenda sunt. Et primo de entitate inductionis quæritur, an sit species argumenti. Pro parte negatiua arguitur. Omnis argumentatio est motus, operatioq; rationis, inductio non est motus illius, sed ad illud (est enim ab singularibus ad vniuersale) illa percipiuntur sensu, ergo est motus sensus tendens ad intellectum. Secũdo, inductio reducitur ad syllogismum, ergo non est species diuersa, quia vna species non reducitur ad aliam. Tertio, in omni argumentatione antecedens debet esse notius consequenti, in inductione necessario antecedens est obscurius. Nam singularia minus nota sunt quam vniuersalia, illa sunt antecedens, hæc consequens, ergo. Quarto, inductio est ab singularibus. Ergo non est modus sciẽdi, quia scientia est de vniuersalibus, maxime scientia naturalis & suæ pedisequæ de rebus sensibilibus, vbi singularia sunt corruptibilia. Ergo neq; ad scientiam, neq; ad artem inductio prodest. De inductione legendi sunt Aristo. 1. Topicorum. c. 10. 1 methaphis. c. 1. Plato in Phedone. Auerro 1. priorum c. 1. S. Tho. 2. post. c. 4. & . 1. lectio 1. & lectio 3. & lect. 30. & Caiet 2 post. c. 4 Inductio nõ modo species argumẽtandi est, sed omnium naturalissima homini, cuius omnis eruditio prius sensualis est (vt ita loquar) ex sensibilibus per sensum collecta. Et sicut res cognitæ priores sunt cognitione particulares i. quã communes, & sicut in rebus singularibus duntaxat, & nõ alibi exsistunt realiter vniuersalia, ita & resolutione, & vltimatè singularia & caussa, & mensura sunt nostrarum disciplinarum. Vnde est inductio fons & origo omnium specierũ argumentandi, vt pote prima species via generationis. Cuius proinde robur atq; efficacia non tam rationi, quam sensui, non tã formæ consequentiæ, quam experientiæ innititur. Deseruit quidem rationi inductio ministerialiter, sicut sensus species rerum offerendo, & sicut corpus ancillatur menti ad actus contẽplationis. Syllogismus vero iã quasi proprius & intraneus, intellectus actus. Et cũ eius vtilitas sit maxima, eius natura simplex, omnia certe iuniores quidam inuertunt, dum plus quàm inductio valet, inductio valeat, conantur. Modus autem hominis adiscendi naturalis maximè adiscẽdi naturalia est duplex. Vel enim proceditur via inuentionis, aut doctrinæ. Aut (inquam) natura discimus, aut doctore viuo, vel scriptura docemur. Omnes quotquot disciplinas inuenerunt ab singularibus, & ab experiẽtia exorsi sunt. Ita enim doctrina inuenitur sicut cognitio, rerumq; notitia, & tamen sicut priora quoad nos singularia sunt, ita prius cognoscuntur, vniuersalia posterius. Inuentoribus ergo inductio ascensus profuit. Est enim duplex. s. ascẽsus, & descensus. Ille est ab singularibus ad vniuersale progressio, is vero è conuerso ab vniuersali ad singularia processio. Via doctrinæ ab vniuersalioribus inchoatur, quia non sequitur iam sensus, sed intellectus, & tamen via intellectus vniuersaliora sunt notiora nobis. Vnde Aristotiles in methaphisica asserit ex singularibus omnem doctrinam genitam fuisse atq; inchoasse, in primo vero phisicorum ab

vniuer-

vniuersalioribus inchoandum esse, vt pote à nobis notioribus. Nimirum, quòd in methaphisica de disciplinarum ortu, inuentioneq; agebat. Cæperunt (inquit) homines admirari, postea philosophari. In prologo phisicæ de scientia iam existenti sermo sibi erat. Quocirca philosophis nunc adiicētibus subierunt descensus. Quo silicet præcepta vniuersalia, atq; definitiones per singularia examinent, atq; perpendant. Vt si motus dicitur ad diuisionem spatij, diuidi, ergo iste motus ad diuisionem huius spatij, & iste, & sic in aliquot singulares Quod cum experitur, firmiter regulæ vniuersali consentit. Et deniq; siue inuenia mus, siue doceamur, vtraq; inductio omnino ad omnia prodest. Nam intelligendum est, quòd intellectus noster àbsensu dependet nō modo quoad obiectum (sane quod per sensus ingreditur) verum & quoad cognitionē. Nam & vniuersale ab singularibus cognitis abstrahit, & postquam abstractum est, vt intelligat, suam cognitionem per ipsa phantasmata singularia regulat ac expendit & ipsa vniuersalis rei cognitio per singularia cathezatur Et hæc est necessitas, atq; fundamentum quare oportet intelligentem phantasma ta speculari. Non enim ipsæ species abstractæ opera intellectus agentis sic sufficiēter ipsam rem vniuersalem repræsentant, vt absq; singularibus intellectus possibilis naturam in cōmuni percipiat. Et sic inductio vbiq; operibus intellectus nostri admiscetur. Et ascensus in abstractione specierum, dum ex pluribus expertis vniuersale colligitur, & descensus, quando omnis rei vniuersalis cognitio, per ipsa singularia mensuratur. Vnde ad primum argumentum negamus minorem. Est enim motus rationis duplex. Et quia pars cōstiua hominis capax est rationis, & nata illi obedire Maxime, quod discursiua est inhomine corporalis circa singularia, quæ est per essentiam quædam species rationis corporalis & non ta-tum participatione. Et deniq; quia & descensus, & ascensus numquam absq; intellectus motione fiunt. Nam inductio est ab singularibus, non prime intētionaliter pro vt sensu percipiuntur, sed ab singularibus propositionibus ad vniuersalem propositionē. Propositio autem singularis nō formatur ab sensu, saltem non cognoscitur formaliter ab illo, sed ab intellectu, & multominus vniuersalis. Vnde inductio est semper opus rationis. Ex quo sequitur, nō sumi hic singulare, & vniuersale sicut in prædicabilibus pro specie, vel genere aut indiuiduo: sed pro propositionibus. Quæ tamen fundātur in illis. Nam subiectum propositionis singularis est indiuiduū, & vniuersalis est terminus communis: qui est vel specificus vel genericus, vel alius similis. Ad secundum dicimus materiam inductionis & satismediate, & multis medijs conuersionibus reduci ad syllogismum, formam vero minime. Et quia forma dat speciem, est peculiaris integraq; argumentandi modus inductio. Ex materia vero inductionis nihil probibet, formetur syllogismus. Ad tertium negatur minor. Quia antecedens est notius quoad nos via sensus, & notiꝰ quoad nos vel via sensus, vel intellectus debet esse antecedens, quandoquidem probatiuum est conclusionis respondenti. Sed replicatur. Singularia sunt infinita, ergo minus nota. Respondeto aliqua esse nota, per quæ experta cognoscimus in communi ita esse in cæteris. Vnde incipit aparere, quàm naturam huius argumentationis destruat constantiæ positio: quæ est ostensio omnium singularium, & inclusio. Quis omnia ostendere potest. Replicatur. Ergo descensus non est vtilis modus: ex quo ex vniuersali procedimus nobis minus noto, quā consequenti. Respondemus duo, primū, quòd descensus est manifestatiuus falsitatis, & quo ad falsitatem magis compertum est vniuersale singularibus. Falsius nobis est, omne inhominem album esse, quam hunc, aut illum, vel dicendum, quòd in descensu potius consequens probat antecedens, quàm è contra. Sic enim argumentamur. Omnis homo currit, ergo iste currit, & iste, vbi ostendimus sedendentes; per quos manifeste conuincitur antecedens falsitatis. Et demum non est opus procedat argumentum ex notioribus via sensus: aliàs nullus syllogismus, nulla demonstratio foret aptus modus arguendi, vt potequæ procedunt prope semper ex ignotis ad sensum, manifestis aut via intellectus.

¶ SVPPOSITO tamen vtilem argumentationem esse, queritur an sit efficax, & videtur debere saltem esse efficacissima. Nā si principiorum cognitio firmissima est: vt pote quibus (vt Aristotiles in posterioribus) efficatius, & firmius ad hæremus, principia vero (vt patet) capiuntur inductione, non demonstratione, vt pote indemonstrabilia: ergo est forma ad modum efficax. Secundo euidentia maxime prouenit ex antecedenti:

sed antecedens assensus est euidentissimum, scilicet ad sensum, ergo inductio est maxime euidēs Pro alia parte agit quòd inductio passim instatur, & in se & in similibus forma. Circa hcā quæstionem meditare quod aliud est certitudo euidentiaq; propositionum, ex qua argumentum constat, aliud efficacia illationis, & vis. Possunt propositiones euidentissimæ componere consequentiam infirmissimam, & inapparētem. Vt si dicas omnis homo est animal ratiōale, ergo quatuor sunt elementa mundi. Hic non queritur de propositionibus inductionem componentibus, sed de inductionis illatione, vtrum sit efficax. Et per hoc resoluitur argumentum secundum. Ad hæc, aduerte, quod cum inductio sit ab singularibus ad vniuersale progressio, intelligitur ab singularibus propositionibus ad vniuersalem propositionem. Nam omnis argumentatio pangitur ex propositionibus. Vnde non potest maior efficacia in illatione inductionis reperiri, quàm sit connexio antecedētis & consequentis. Inter res autem singulares, & vniuersale ipsum, & vniuersalis & necessaria infallibilisq; dependentia, atq; sequella est. Impossibile enim est res quæpiam singularis exsistat, quin & vniuersalis eius vel species, vel natura, vel genus sit. Vniuersale enim in singularibus est & in singulis integrū. At inter propositiones singulares, & vniuersalē non est tanta propinquitas, tum propter distinctionem rationis vniuersalis, & particularis, tum ob distributionem propositionis vniuersalis. Vbi considera, quòd duplex est propositio vniuersalis, prima, quæcumq; non est particularis, & sic indiffinita erit vniuersalis. Vnde philosophi freqūēter indefinitis pro vniuersalibus vtuntur. Et quidem ab singularibus propositionibus ad indiffinitam affirmatiue necessarissima, efficacissimaq; inductio perpetuo existit. Est enim arguere ab inferiori ad suū superius affirmatiuè sine distributione: quod nunquam non licet. Sed propositio de forma logica vniuersalis est, vbi subijcitur terminus communis signo vniuersali determinatus. Ad hanc duplex abstaculum est, nec fit generalis cōsequutio. Primo, quòd singularia maxime substantiæ pluribus prædicatis substant, quàm vniuersalia, quæ sunt secunda substantia. Et sic multa prædicantur de singularibus, quæ non semper verificantur de vniuersalibus. Deinde propositio vniuersalis claudit distributionem subiecti, & sic de illo, imo de omnibus indiuiduis dicitur prædicatum, & tamen propter distinctionem rationis particularis & vniuersalis, nō quicquid competit alicui, vel aliquibus singularibus, cōpetit omnibus. Immo indiuidua debent inter se proprietatibus incōmunicabilibus differre. Vnde nulla est illatio, si tribus aut quatuor aliquid conuenit, iam congruat omnibus. Sed tantum, quando de singularibus aliquot eorum essentialia prædicātur. Tunc enim si quibusdam competant, omnibus etiā. Quia essentia illis nulla est alia, præter species, & genera, & differētias, quæ cunctis singularibus suis competunt. Et quoniam principia scientiarum, propositiones; scilicet immediatæ semper sunt prædicationes essentiales, & de per se, ideo ad principia indaganda & colligenda efficacissima species argumenti est inductio. Inter prædicationes accidentales, vbi accidentia prædicantur de primis substantijs, valde profecto debilis. Sed argues contra primum. Ergo hæc consequentia est bona. Hoc animal est rugibile, & hoc animal, & sic monstratis quatuor, & quinq; leonibus, quibus essentiale est forsam rugibile esse: ergo omne animal est rugibile. Dicito, quod inter singularia & vniuersalia est ordo plurimum in ascensu obseruandus, sane vt indiuidua sint immediata speciebus imis, & hæ generibus, & sic vsq; ad supremum. Inductio ergo est & debet esse ab singularibus ad suum immediate vniuersale, non ad mediatum saltem efficaciter. Vnde non valet ab animalibus singularibus ad animal genus, si propositiones sint de tertio adiacenti, sed ad singulorum species, de secūdo vniuersalissime tenet. His & alijs (quæ loco præfato tradidim9, præsupositis, respondetur, quòd inductio non est consequentia formalis. Quia est ab singularibus propositionibus ad vniuersalē Inter quæ est maxima distantia, suntq; prædicta obstacula, nec valeat. Sed materialiter est bona in propositionibus, de per se, si sincerè, & candide nulla fraude formetur, quas fraudes dudum insinuabamus Sed cum inductio ad vniuersalia disciplinarum principia venanda primitus introducta fuerit, nunc dialectici eam ad suppositionem terminorū dumtaxat metiendam vtuntur. Ad quod proinde obtinendum auferunt prædicta impedimena tot additionibus, quibus non potest quidem ad rerum naturas scructandas (vt prius) prodesse: prodest tamen ad suppositiones

sitiones terminorum cognoscẽdas. Primo ad
dũt singularibus signatis ly, & sic de singulis,
quod omoibus non numeratis, atq; ostensis
æqui polleat. Ideo enim in primis consequen
tia formalis non est, quòd omnia haud nume
rantur. Et præterea coostat iam illos, scilicet
esse omnes illius propositionis vniuersalis sin
gulares. Sed hæc duo videntur sibi re ipsa op-
pugnare. V.g. iste homo currit & ille, & sic de
singulis, & isti sunt omnes homines, ergo om
nis homo currit. Primo si tu ostẽdis iam om-
nes homines vt quid, et sic de singulis, inferi-
tur. Hæc particula enim eo subseruit, vt quia
singulares omnes ostendi nequeunt, sub intel
ligantur. Præterea, quam nunquam in philo-
sophia is modus arguendi frugi esse potest,
nemini profectò palàm non est, sed isti sophi
stæ (vt dixi) omnes inductiones formant futi
les, ac inanes, tantum, vt suppositiones termi
norum rimentur. De qua re quia fuse locis ci
tatis loquti sumus, superest, vt eis hoc in loco
solummodo disputationis gratia subscriben
tes de inductione sophiste ea proponamus,
quibus se se vexẽt, tortura non intellectum
sed caliginem paritura. Qui non sereno, sed
terro, obscuroq; gaudeat cœlo frui.

¶ IN HAC materia princeps quæstio est
de resolutione complexorum, cum vnica vel
plures accipiuntur: & terminorum suppopen
tiũ confusè. Circa primum cum regula plana
sit: vt is ordo in resolutione teneatur, quòd
prius omnis terminus supponens determina
te, deinde supponẽs distributiuè, & vltimo lo
co supponens cõfusè resoluantur, quædam
consequentiæ inueniũtur, in quibus cum ista
regula violetur, tenent. V.G. genitiuus huius
quilibet equus hominis currit secundum re-
gulam est post rectum resoluendus, & tamẽ
immediate licet descendere. Vt valet, ergo
quilibet equus istius hominis, vel sic de singu-
lis. Vbi & alius deffectus committitur, quòd
arguimus ab vnica distributione ad plures.
Præterea in hac, equus cuiuslibet hominis cur
rit, genitiuus supponens distributiue resolui-
tur post habito recto supponente determina
te, qui tamen secundum regulam prius resol-
uendus erat. Vt valet, ergo equus istius homi
nis currit, & sic de singulis. Is ergo subtilissi-
mus est istorũ labor, quando scilicet liceat re
gulam illam transgredi, atq; violare. Nos aũt
in summulis regulam inuiolabilem ea doctri
na reddimus: vt descensus legitimus non ha-
beretur, si ascensus in eisdem terminis & sup

positione non valeret: & è contra, quam cer-
to iudico verosimilimam. Maxime quòd cũ
secundum istos inductio sic formetur, vt an-
tecedens & consequens æquipolleant, & in-
ter æquipollentes videamur arguere (constã
tia enim & sic de singulis pene ipsa proposi-
tio vniuersalis est) non video, cur non debeat
esse mutua consequẽtia. Deinde, cum iam in
ductio sit quædam resolutio suppositionis: &
suppositio sit eadem, siue propositio sit ante-
cedens siue consequens, debet profecto eodẽ
modo resolui, siue ascendatur, siue descenda-
tur. Sed modo quando sententiam nostram
non sequimur, demus & hoc tempori, dicen-
tes quo pacto regula violari possit. Vbi pri-
mum fundamẽtum est, quòd cum infringitur
bonitas consequentiæ, metienda est per regu
las restrictionis, vel ampliationes (hæc enim
duæ conditiones sunt suppositionis) nec nõ
& per distributionem, & omnino appellatio
nis. Quo circa aduerte, quòd distributio abso
luta & completa est tamquam terminos su-
perior ad distributionem incompletam seu
dependentem. Est autem distributio comple
ta seu absoluta, sub qua licet ascendere, & des
cẽdere immediatè, dependes autem sub qua
ista nõ licent. Ex quo primò colligitur, quòd
ab distributione completa ad incompletam
valebit, dummodo alius deffectus non com-
mitatur, vel commissus aliàs resarciatur. Quæ
duæ conditiones in omnibus regulis subijcié-
dis (ne sit opus toties eas repetere) subintel
ligantur. Sicot valet ab termino superiori di-
stributo ad suum ioferiorem affirmatiuè, &
negatiuè. Vt omne animal est sensibile: ergo
omnis homo est sensibilis, & sic de singulis,
contra vero non valet ab distributione incõ-
pleta ad independentem. Est enim arguere
ab inferiori ad suum superius cum distribu-
tione superioris, quod non tenet. E conuerso
verò particularitas incompleta est terminus
aliquid vniuersalitatis participans; completa
vero est pura, & immixta. Ideo ab incomplè
ta & independente particularitate ad com-
pletam valet, è contra minime.

¶ AD HAEC QVIA similes illatiooes
fundantur in restrictione, (nam ab magis ad
minus restrictum valet) necessario cognos-
céda est vbilibet maior vel minor restrictio.
Et quidem ad eam cognoscendam in resolu
tione copulatiua copula hypothetica omniũ
singularium consideratur. Quoniam earum
veritas requiritur. In disiũctiua, vero verbali.

cuiusuis particularis, cum veritas vnius sufficiat. Et in vtraq; non modo restrictio maior, vel minor expeditur penes suppositionē, sed multo melius in his resolutionibus penes verificationem. Haud enim (vt videbimus) pari passu semper suppositio terminorum, & verificatio totius propositionis currunt.

¶ TANDEM cum huiusmodi complexa accipiātur vnica & plures, & hic sit acceptio clarior, de illa prius nobis agendum est. Sed quadrifarie potest huiusmodi complexum, quoad soppositionem se habere. Vel enim nulla pars distribuitur, vel ambæ distribuuntur, vel prima distribuitur tantum: vel duntaxat secunda. Quæ distinctio habet etiam locum in acceptione vnica tam in affirmatiuis, quam in negatiuis. Igitur qoatuor regulas cōstituemus de complexis affirmatiuis, vbi accipitur pluribus, & totidem de negatiuis & sic de cæteris. Vniuersas nullibi gentium hactenus luce visas, nuoc receos natas, & in gratiam sophistarum editas.

¶ SED ANTEQVAM hoc complexorum, & acceptionum vepratū aggrediamur, operepretium fore credo aduertere, non tā toto cœlo has acceptiones vnica, & plures differre, quin quandoq; vel æquipolleant, vel saltem ab vna ad alteram illatio teneat. Nā quando neutra pars distribuitur, mutua consequentia est in affirmatiuis, velut inter æquipollentes. Vt equus hominis sedet, ergo hominis equus sedet, dum modo copula sit præsentis temporis. Nam si extrinseci, maxime si determinatio terminus est cōnotatiuus, valebit quidem ab vnica ad plures, vt equus regis fuit albus, ergo regis equus fuit albus, sed nō è conuerso ab pluribus ad vnicam, vtpote ab non appellante ad appellantem, & ab minus ad magis restrictum sine distributione. Etsi nudius tertius Petrus non esset rex, & haberet equum album, cras vero coronam adipisceretur, nullum album equum habens, antecedens esset verum, & consequens falsum. Secunda regula, quando pars (idest) determinatio accepta vnice destribuitur non totum, vel si totum distribuitor non determinatio, in affirmatiuis valet consequentia ab vnica ad plures, sed non ab pluribus ad vnicam. Vt tenent, equus cuiuslibet hominis currit, ergo cuiuslibet hominis equus currit, vtpote à magis ad minus restrictum sine distributione minus restricti. Et valet itidem, quilibet equus hominis currit, ergo hominis quilibet equus currit, ab distributione completa ad dependentem. Neq; reputatur hic inconueniens arguere ab confusa ad determinatam respectu determinabilis distributi, quia formaliter, & totaliter etiam determinatio distribuitur ab signo determinabilis, cum vnica acceptione feratur in totum. Hæc regula intelligitur pariter quando copula est intrinseci temporis. Quia de extrinseco tantum valet, quando determinatio destribuitur. Ab pluribus vero ad vnicam neutrilibet licet. Vt non sequitur: cuiuslibet hominis equus currit, ergo æquus cuiuslibet currit, ab minus restricto ad magis restrictum sine distributione, & sine constantia ex parte determinabilis, quod in antecedenti supponit pro singulorum proprijs, in consequenti pro communi. Vnde si nullus exsistat, datur antecedens verum, & consequens falsum. Constantia vero non potest poni, quia non est ponenda consequentis, sed antecedētis. Sed de his statim.

¶ QVANDO vero vtraq; distribuitor siue pluribus, siue vnica somantor, nec valet ab vnica ad plores, nec ab pluribus ad vnicā. Nam si ab pluribus ad vnicam, vt cuiuslibet, hominis quilibet equus currit, ergo, quilibet cuiuslibet: argoitur ab mious ad magis restrictum affirmatiuè sine constanria, & datur antecedena verum, & consequens falsum, hypotesi cōmuni, vel rebus vt nunc, vt nullus sit communis. Neq; tenet quilibet equus cuiuslibet hominis currit, ergo cuiuslibet quilibet, ab magis ad mious restrictum cum distributione non restricti.

¶ DE ACCEPTIONE plures, prima etiam prædictatum & quarta loquuntur, quādo videlicet vel neutra, vel vtraq; distribuuntur. Sed quid si altera tantum (dico, quæcūq; sit illa, ab pluribus ad vnicam non valet. Vt cuiuslibet hominis equus currit, ergo equus cuiuslibet hominis currit, ab minus ad magis restrictum sine distributione. Neq; hominis quilibet equus currit, ergo quilibet equus hominis currit, ab vniuersalitate incompleta ad completam, & ab restricto ad non restrictū cum distriburionem restricti ex parte determinabilis, & ab particularitate completa ad incompletam ex parte determinationis. Vnde regula generalis. Quoties aliqua vel aliquot distributiones interfuerint, nunquam ab pluribus ad vnicam valet. Hactenus de affirmatiuis.

SED pro negatiois sit prima. Qnādo neutra distri-

distribuitur ab vnica ad plures, apud oẽs valet. Vt equus hominis non currit, ergo hominis equus non currit. Si vero fingas cum non nullis genitiuũ in his ab negatione distribui nõ tenet ab pluribus ad vnicã. Quia arguimus virtualiter ab non distributo ad distributum. Ego vero etiam quasi inter æquipollentes & hanc illationem admitterem.

¶ SI vero vtraq; pars distribuitur ab vnica ad plures non tenet. Vt quilibet equus cuiusli bet hominis nõ currit, ergo cuius libet equus non currit. Instatur si rebus vt nunc nullus sit cõmunis & aliqui proprij currant, antecedẽs est verum, per nõ suppositione in subiecti, cõsequens falsum, per resolutionem à magis ad minus restrictum sine constantia & cum distributione nõ restricti. Ab pluribus ad vnicã tamen valet, vt cuiuslibet hominis quilibet equus non currit, ergo quilibet equus cuiusli bet non currit. Locus est ab minus ad magis restrictum cum distributione minus restricti negatiue. Si vero non determinario, sed determinabile distribuatur, ab vnica ad plures bene valet. Vt quilibet equus hominis nõ currit, ergo hominis quilibet equus non currit: ab vniuersalitate completa ad incompletam ex parte determinabilis: & ab distributo ad nõ distributum ex parte determinationis, è contra minime (vt in principio diximus.) Hucusq; de æquipolentia harum acceptionũ, etiam, secundum sophistarum sententiã. Nã nostra pluta horum recideret, vt pote aibi trata (vt in summulis explicui) nullam collectionem seu cõmunem possessionem geniti uo post rectum colocato magis referri, quã ante prolato. Que opinio vniuersas has distinctiones amputat, & instantias illarionum sub cidit. Cur enim hæc impugnatur? cuiuslibet hominis quilibet equus currit, ergo quilibet cuiuslibet, nisi quòd in consequenti putant restringi rectum pro equis cõmunibus, qui pe resolutione ab determinabili inchoante. Ego vero existimo semper determinabile ab determinatione dependere, ipsiusq; resolutionem expectare: hanc vero supponere independenter, ita vt perpetuo prius sit resoluenda. Vtcunq; vero res se habet, horũ tractatu peracto, resolutionem complexorum methodo præfacta dixeramus.

¶ PRIMA regula in his. Si nulla pars distribuitur, sub qua vis licet immediate vtraq; inductio siue descensus, siue ascensus, nisi aliquis deffectus aliàs committatur.

¶ SECVNDA regula, quando vero ambæ distribuuntur: eum semper difficultas sit de secunda (nam de prima regula generalis loquitur, quam modo violare quærimus) sane vt ab ea resolutio incipiat, licet sub secunda ascendere, non tamen descendere. Vt cuiuslibet hominis iste æquus currit, & sic de singulis, ergo cuiuslibet quilibet. Sed cuiuslibet quilibet, ergo cuiuslibet iste: nihil. Vt pote ab minus ad magis restrictum absq; constantia; & ab distributione dependenti ad singulares absolutæ. Instatur & casu sint singuli singulorum currentes, nullus tamen communis, vel si fuerit, quiescat.

¶ SCVNDA regula. Quando prima pars tantum destribuitur, licet ascendere disiunctiue sub determinabili immediate: descendere vero neutiquam. Vt cuiuslibet hominis iste, canis latrat vel cuiuslibet iste: ergo cuius vis canis latrat. Arguimus enim ab magis ad minus restrictum affirmatiuè sine distributione; qui est locus arguendi. E contra non tenet. Cuiuslibet hominis equus ambulat, ergo cuius vis iste. Argumẽtamur enim ab minus ad magis restrictum affirmatiue, sine distributione, sine constantia magis restricti & sine distributione. Instatur, si omnes singulorũ ambulent, nullusq; ab omnibus habeatur.

¶ QVARTA, regula, cùm secunda pars dumtaxat vniuersaliter supponit, immediate sub illa potest quisq; ascendere copulatiue. Vt hominis iste equus currit, & sic de singulis, ergo hominis quilibet equus currit. Ab distributione cõpleta, id est, ab singularibus, ad dependẽtem. Descensus vero iden nõ ius, ad dependẽtem. Descensus vero iden nõ valet, quòd argueremus ab depẽdenti ad absolutam. Et instatur, si cum tres homines habeant singuli plures equos, omnes vnius curtant, cæterorũm equi iaceant.

¶ HACTENVS de complexis propositionum affirmatiuarum, de negatiuis iudicandum reor, & per affirmatiuas (vt par est) & per regulam vniuersalem contradictoria, & per illam, si ex opposito consequentum, & per illam, si ex opposito consequentis valeat ad oppositum antecedentis. Quæ tres regulæ eadem in sententia resident.

¶ SED nihilominus totidem formãtur regulæ. Quando neutra distribuitur, licet descẽdere sub determinabili, non autem ascẽdere. Vt non valet, hominis iste equus non currit, vel sic de singulis, ergo hominis equus non currit: ab minus restricto ad magis negatiuè, & sine distributione. Instatur, si sit so-

lius vnus homo habens equum currentem, antecedens verificatur per non suppositionem vnius signati (sufficit enim vna pars sit vera. Sed si ponatur constantia, vtraq; resolutio licet, sicuti in affirmatiuis.

¶ QVANDO ambæ distribuuntur, euidés est asceosum sub secunda parte nõ licere. Vt cuiuslibet hominis iste equus nõ currit, & sic de singulis, ergo cuiuslibet hominis quilibet equus non currit, casu sint tres equi cõmunes currentes, alij autem singulorũ sedentes. Sed an liceat descẽsus dubium est, & ambiguitas consistit, an in huius resolutione, cuius libet hominis quilibet equus non ambulat, liceat demonstrare equos communes. Vtrum (inquam) equi cõmunes sint, & possint dici singulorum. Si datur posse, tunc ad veritatem illius opus est nec cõmunes, nec singulares currant, & valebit descensus. Si vero non monstantur communes, nec tenebit descẽsus. Vt cuiuslibet, nullus, ergo cuiuslibet iste non currit, datur antecedens verum, & consequens falsum, si singulorum proprij sedeant, cõmunes currant. Argumẽtamur ab minus ad magis restrictum negatiuè, & cũ distributione. dicet quis, quare non possint etiam communes osteodi, cum si proprius est cunctorum, videatur pariter singulorũ. At cum inter monachos posscssiones sint cõmunes, nemo tamen illorum absolute, & vere dicit hoc est meum, nisi cum addito prout sum pars istius cõmunitatis, vel cum alijs confratribus, & sicut hæreditas antequam diuidatur, est omniũ filiorum, non singolorum, ita videtur in præsenti philosophandum.

¶ QVANDO vero prima tantum distribuitur, non licet verè (idest) ab vniuersali ad sua singularia descendere. Quod est dictu, cũ constantia. Vt non valet. Cuiuslibet hominis equus noo currit, ergo cuiuslibet hominis iste equus nõ currit, vel sic de singulis. Antecedẽs enim est verum, & cõsequẽs falsum, casu sint tres homines habentes tres equos proprios sedentes, & tres cõmunes currentes. Antecedens est verum, vt patet per legitimam resolutionem determinationis, & consequẽs falsum, vt pote disiunctiua, cuius quælibet pars est falsa. Sed neq; ascendere, vt cuiuslibet hominis iste equus non currit, vel sic de singulis, ergo cuiuslibet hominis equus non currit. Expugnatur, casu nullus sit communis, sed plures, particulares. Forsam cum constantia valeret.

¶ QVANDO secunda pars tantum distribuitur, ascensus immediatus est licitus, descensus prohibitus, vt hominis iste equus non curris, & sic de singulis, ergo hominis quilibet equus non currit. Arguimus enim ab singularibus vniuersalitatis completæ ad dependentẽ in descensu vero oppositus deffectus comittitur, & si duo homines sint, quorum alterius equi currãt, alterius sedeant, antecedens erit verum, & consequens falsum.

¶ HACTENVS de acceptione cõplexi pluribus. De vnica acceptis, suposita distinctione penes distributionem prima regula. Si nulla pars distribuitur, vtraq; resolutio sub quacumq; illarum immediate licet, quando certe indifferens est etiam vtraq; acceptio. AEquipollet enim eqo9 hominis, & hominis æquus.

QVANDO vero vtraq; distribuitur neutra resolutio conuenit sub determinatione. Nam in descensu, vt quilibet cuiuslibet, ergo quilibet istius, arguitur ab magis ad minus restrictum cũ distributione minus restricti, & infringitur, si eqos omnes cõmunes currãt, pro quibus secundum istos sophistas solũmodo supponit in vniuersali, & proprij quicũq; dormiant. In ascẽsu arguitur ab minus ad magis restrictum sine constãtia: & demum ab acceptione distributiua ad collectiuã: & ab singularibus vniuersalitatis cõpletæ ad depẽdentẽ.

QVANDO vero determinabile dũtaxat distribuitur, licet descendere prius sub determinatione. Quia arguitur ab distributione absoluta ad dependẽtem. Nec incõuenit arguere ab vnica distributione ad plures respectu termini supponẽtis confusè. Quia ex parte verificationis disiunctiuè recõpẽsatur defectus. Ascendere vero, minime permittitur. Vt non valet, quilibet equus istius hominis nõ currit, vel sic de singulis, ergo quilibet equus hominis currit, ab restricto ad nõ restrictum cum distributione non restricti. Instatur, si equi vnius hominis currant, aliorũ iaceant. Et hic cernis, quòd cum genitiuus supponat confusè pro vno, propositio postulat, equi omnes, qui possidentur ab hominibus, currant.

QVANDO VERO secunda pars distribuitur, ascẽsus non licet, sed neq; descensus. Vt equus cuiuslibet hominis currit, ergo equus istius hominis, & sic de singulis. Quasiatur, si equus cõmonis cursum agat, peculiares quiescant. Nisi dicas, licere sub recto illis singularibus ostẽdere communem. Quod

supra improbauimus.

¶ HACTENVS de affirmatiuis. In negatiuis exsistimãt hi, distribui virtualiter determinationẽ ab negatione subsequẽti. Vt hic equus hominis non currit, genitiuus supponat distributiuè, propterea quod in contradictoria affirmatiua, quilibet equus hominis currit, supponit vltimo determinatè. Vnde totidem regulis respondemus. Quòd quando neutra formaliter distribuitur, licet ascendere immediatè sub determinatione copulatiuè, quoniã supponit virtualiter vniuersaliter. Vt valet, equus istius hominis non est albus, & sic de singulis, ergo equus hominis non est albus. Neq; reputatur deffectus argui a pluribus determinatis ad vnicam respectu termini virtualiter destributi. Descendere vero non permittitur. Vt equus hominis non ambulat, ergo equus istius non ambulat, & sic de singulis. Aduersus hanc obliqui suppositionem virtualiter distributam aliàs argumẽtati sumus, vt pote quæ nobis ficta visa est. Quod si cuipiam euerit, dicturus est licere ascensum, & descensum disiunctiuum. Et demum sit pro his regula generalis, licere similes negatiuas resoluere sicut resoluuntur contradictoriæ affirmatiuæ. Quia in oppositis semper idem ordo resolutionis obseruatur.

¶ SICVI hæ regulæ vniuersæ plures visæ fuerint has pauciores subnectendas & breuiores sumat. Prima, quando nulla est distributio, quomodolibet vnica vel pluribus determinatio, & determinabile capiantur, liber est modus, ordoq; resolutionis. A quocumq; libet, licet. Nã si sunt affirmatiuæ, æquipollẽt vnica pluribus. Et deniq; inueniet quisq; sine labore eandem esse licentiam, & in contradictorijs negatiuis.

¶ IN ACCEPTIONE pluribus affirmatiuarũ, quomodolibet termini supponãt, potest quispiam prius ascendere sub determinabili, nunquam descendere. Hæc regula supponit, quòd in hac, cuiuslibet hominis quilibet equus, licet ostendere tã communes quã proprios. Alias non valet, cuiuslibet hominis iste equus currit, & sic de singulis, ergo cuiuslibet hominis quilibet equus currit. Vt pote si in consequenti tantum pro proprijs supponat. In negatiuis vero semper ascendere, nunquam descendere licet. Excipitur hæc (aiunt quidam) cum sua contradictoria, quilibet equus cuiuslibet hominis currit. In qua neutrũ licet. In acceptis vnica affirmatiuis semper licet descendere sub determinatione vt cumq; termini supponant, non tamen ascendere.

¶ DVPLEX est sophistis nemus in ampliationis vastissimo cãpo. Primum in copulis dilucidandis, secundũ, in defensione locorum, quæ multis obiectionibus impugnãtur. Quo circa vt huius operis instituto satisfaciamus, necessum est, & nos has siluas arcu & pharetra deambulemus.

¶ CIRCA primum notandum reor, esse aliquas propositiones, quas dicunt de copula copulata, & de disiuncta copula, in quibus difficulter regulæ ampliationũ obseruãtur. Vnde pro earum intelligentia notato ex lib. 2. c. 8. de qualitate propositionis. Quòd copula principalis est duplex, altera simplex, vt in hac homo est animal, altera complexa, vt in hac homo est, vel fuit animal. In copula complexa qualitas propositionis attẽdetur, si hæc affirmatur, vel negatur, siue coniunctio negetur, siue non. Vnde si vtraq; pars copulæ affirmatur, propositio erit affirmatiua, si vtraq; negatur, negatiua: si tamen altera negatur, & altera affirmatur, formaliter mixtæ qualitatis. Exemplũ primi, homo est, vel fuit albus, secundi, homo non est, vel non fuit albus, tertij, homo est vel non fuit albus. Et ex his propositionibus, quæ sunt mixtæ qualitatis, quædam sunt virtualiter affirmatiuæ, quæda virtualiter negatiuæ. Virtualiter affirmatiua est, quæ infert ex se vnam pure affirmatiuam. Vt homo est, & nõ fuit albus, infert hanc, homo est albus. Virtualiter negatiua, quæ infertur ex vna purè negatiua. Vt hõ est vel non fuit albus, infertur ex hac, homo non fuit albus. Secundo notato quòd veritas istarum propositionum cognoscitur per resolutionẽ præcedentiũ terminorũ. τ illæ propositiones nõ sunt immediate reducibiles ad propositiones copulatiuas vel disiunctiuas, sed prius termini resoluuntur ratione quantitatis, deinde ratione cõnotationis, & postea ad copulatam, si fuerit de copula copulata, si vero de disiuncta, ad disiuntiuã. V. G. hæc propositio, omne album est, & fuit nigrum, resoluitur ratione quãtitatis hoc modo, hoc album est & fuit nigrum, & hoc album est & fuit nigrum, & sic de singulis, ergo omne albũ est & fuit nigrũ. Deinde sumpta quacumq; singulari. Ratione cõnotationis hoc pacto, hoc est & fuit nigrũ, & hoc est, vel fuit hoc album, ergo hoc albũ est & fuit nigrum. Ac demum reducẽdæ sunt in copulatiuas. Hoc intelligendum est quando

do subiectum est resolubile ratione quantitatis aut cōnotationis) aliàs propositio de copula copulata immediate est reducibilis ad copulatiuas. V.g hæc præpositio, Petrus est & fuit albus, immediate reducitur in istã, Petrus est albus, & Petrus fuit albus. Et ista Petrus est vel fuit albus in istã, Petrus est albus, vel Petrus fuit albus.

¶ TERTIO cōsiderato prædicata istarũ propositionum supponere, sicut prædicata illarum ad quas reducuntur. Vnde ad cognoscendum quomodo supponant debemus consulere propositiones, ad quas reducuntur. V.g. prædicatum huius propositionis Petrus est vel non fuit albus, non supponit pure distributiue, sed partim particulariter, partim distributiuè. In ordine ad primam copulã particulariter, in ordinẽ ad secundam distributiue Hoc patet. Nam ista Petrus est albus, vel Petrus non fuit albus ad quam immediate reducitur, supponit in prima particulariter, & in secũda distributiue. Vnde hæc est bona cõsequẽtia Petrus est albus, ergo Petrus est vel non fuit albus, à parte disiunctiua ad totã virtualiter. Nec argumentamur ex parte de ly albus à non distributo ad distributum. Quoniã in consequenti etiam prædicatum in ordine ad illã copulam non distribuitur. Idem cẽleto de prædicato huius propositionis, Petrus est, & nõ fuit albus. Neq; enim est verus modus dicendi quorumdã, quòd in hac propositione, Petrus est, & non fuit albus, prædicatum non distribuitur, sed supponit particulariter, quia infert ex se vnam pure affirmatiuam formaliter: in qua prædicatum supponit particulariter. Et in hac Petrus est, vel non fuit albus, prædicatum supponi distributiuè. Quia infertur ex vna pure negatiua formaliter: in qua prædicatum distribuitur. Nam eadẽ ratione possumus dicere in secunda supponere distributiuè, quia formaliter infert vnam negatiuam, in qua prædicatum simpliciter distribuitur. Bene sequitur. Petrus est & non fuit albus. ergo Petrus non fuit albus. Et quòd in secũda supponit particulariter. Quia infertur formaliter ex vna affirmatiua, in qua prædicatũ supponit particulariter. Vt tenet Petrus est albus, ergo, Petrus est vel nõ fuit albus. Confirmatur, sequitur ex illa sentẽtia, quòd hæc consequentia non esset bona, Petrus est albus, ergo Petrus est, vel non fuit albus, quia argumentamur à non distributo ad distributum ex parte prædicati. Neq; illa valeret, Petrus est & nõ fuit albus, ergo Petrus non fuit albus: cum isdem defectus committatur. Sed dicito nec supponi pure distributiuè, nec pure particulariter, sed partim particulariter, partim distributiue (vt expositũ est)

Quarto aduertito in propositionibus de disiuncta copula pure affirmatiuis, idẽ esse prædicatum præcedat, vel sequatur copulas. Vnde hæ propositiones æquipollent, Petrus est, vel fuit albus, Petrus album est vel fuit. Hoc intelligito quantum ad ampliationem, vel restrictionem. Nam in propositione, de disiuncta copulapure affirmatiua ita ampliãtur termini sequentes, sicut antecedentes. Quantum vero ad distributionem non est idem, sequatur, vel præcedat. Siquidem cum prædicatũ distributum sequitur copulam: illud prædicatum non est immediate resolubile ratione illius distributionis. Quoniam dependet ab illa particularitate, vel, & sic est distributio incompleta. Quando vero prædicatum distributum copulam præcedit, immediate est resolubile ratione illius distributionis. Quia illa distributio est independens & absoluta distributio Qua de caussa ista consequentia nihil valet, Petrus est, vel fuit omne album, ergo Petrus omne album est vel fuit. Argumentamur virtualiter à non, ad distributum. Violatur si fuerit Petrus omne album, & modo sint alij homines albi cum illo. Præterea est alia differentia, quòd cum prædicatum sequitur copulam in propositione de disiuncta pure affirmatiua, illa propositio est immediate reducibilis ad disiunctiuam, nisi aliunde commitatur deffectus. Quãdo vero præcedit copulam, & distribuitur, haud immediate reducitur, sed prius resoluitur ratione quãtitatis, & distributionis. Si autẽ propositio fuerit de copula copulata non est idẽ, quòd prædicatũ præcedat, aut sequatur. Nã sequtum restringitur ad id, quod est, & fuit, præcedens vero ampliatur ad illud, quod est, vel fuit. Propositio insuper de copula copulata non statim reducitur ad copulatiuam, sed prius resoluitur ratione quãtitatis, & connotationis. Verbi caussa, hæc propositio, omne album est, & fuit nigrum, non illico reducitur ad copulatiuam. Aliàs daretur antecedens verum, & cõsequens falsum. Vnde non sequitur. Omne album est & fuit nigrum, ergo omne album est nigrum & omne album fuit nigrum. Frangitur casu sit Petrus nunc albus, qui antea fuerit niger, antecedens est verum, & conse-

quens falsum pro prima parte. Vode illa propositio prius resoluenda est ratione quantitatis per ascensum,& descensum, deinde ratione connotationis,& postremo omnes singulares construendæ in copulatiuā. In propositione etiam de disiuncta copula, aut de copula copulata mixtæ qualitatis idem iudicato. Quibus suppositis statuitur prima regula pro materia copnlarum.

Prima Regula.

AB PROPOSITIONE pure affirmatiua ad propositionē de disiuncta copula participaotem cum illa ad minus in altero termino, in qua similis copula affirmatur, & altera pars copulæ negatur (dūmodo prædicatum præcedat copulam,& non cōmittatur deffectus respectu illius extremi, respectu cuius arguitur, est formalis consequētia. Vt sequitur Petrus est homo, ergo Petrus currens est, vel nō fuit. Ergo Petrus chimera est vel non fuit. Dixerim pure affirmatiua: quia non sequitur. Deus contingenter est creans, ergo Deus creans contingenter est vel non fuit. Beoe tamē sequitur Deus possibiliter est creans, ergo Deus creans possibiliter est, vel non fuit. Item dixi dummodo prædicatū præcedat, quia noo sequitur. Petrus est homo, ergo Petrus est vel non fuit currens. Intercidi-tur: si Petrus aotehac semper cucurrerit, & modo quiescat. Et dummodo non cōmittatur deffectus ex parte illius termioi respectu cuius arguitur, quia non tenet. Omnis homo est albus, ergo omnis bomo currens est, vel non fuit. Quia ex pare subiecti arguitur, à minus ad magis amplum cum distributione ampli. Instatur. Sit modo solus Petrus, & sit albus & fuerit Paulus currens: antecedens verū & consequens falsum, at quamquam hec regula nullius sit frugis aut momenti, ex illa sequitur secunda.

Secunda Regula est.

A PROPOSITIONE de copula copulata, cuius vna pars est affirmatiua, & altera negatiua (dūmodo prædicatum præcedat) ad propositionē negatiuam participantē cum illa in altero extremo,& in copula oegata, eit bona consequentia. Etiamsi cōmitatur defectus ex parte alterius extremi, respectu cuius argumentū non formatur. Bene sequitur. Petrus currens est & non fuit, ergo Petrus uullum currens fuit. Ratio buius regulæ est. Quòd in bona consequentia ex opposito consequentis ad oppositum antecedentis. Vnde arguendo ex opposito consequētis huius consequentiæ ad oppositum antecedentis est bona consequentia. Valet Petrus currēs fuit, ergo Petrus curreos non est vel fuit.

Tertia Regula est.

QVANDO PROPOSITIO est de copula copolata, cuius vna pars affirmatur, altera negatur (nempe propositio mixtæ qualitatis) optimum est argumentum ab amplo, ad nō amplū sine distributione ampli,& sine cōstantia non ampli. Vt tenet, Petrus albus est,& nō fuit: ergo Petrus est,& nō fuit albus, similiter etiam, Petrus albus nō est at fuit, ergo Petrus nō est,& fuit albus. In quibus consequentijs etiam si videatur, argui ex parte prædicati, ab amplo ad nō amplum sine distributione, & sine constantia ex parte prædicati. Argumentamur tñ à magis ad minus ex parte totius propositionis quoad veritatem illius propositionis. Vnde arguendo opposito modo, nihil valent illæ consequentiæ. Scilicet, Petrus est,& noo fuit albus, ergo Petrus albus est,& nō fuit. Instatur, si Petrus sit modo albus,& non fuerit albus. Neq; ista valet, Petrus ooo est & fuit currens, ergo Petrus currens noo est & fuit: vt pote si ille nō sit currens, fuerit tñ currens. Ex opposito cōsequeotis ad oppositum antecedeotis huic regulæ tertiæ est optima consequētia. Bene sequitur. Petrus non est, vel fuit albus, ergo Petrus omne album non est vel fuit. Optime etiam, Petrus est, vel nō fuit currens, ergo Petrus omne currens est, vel non fuit. Nam & si videatur argumentum formari ab nō amplo ad amplum ex parte prædicati cum distributione, nō tamen argumentamur, nisi à minus ad magis restrictum cū distributione minus restricti negatiue.

Quarta Regula est.

QVANDO VTRAQVE negatur in propositione de copula copulata vt in ista propositiōe Petrus nō est & nō fuit albus, prædicatū illius propositionis æque ampliatur, siue præcedat siue sequatur. Vnde nūquam cōmittitur deffectus ab amplo ad oon amplum, nec è conuerso. Probatur ista regula. In sua contradictoria æque ampliantur omnes termini siue præcedant, siue sequantur, vt patet in ista, Petrus est, vel fuit albus, quæ eit

quæ est contradictoria illius:ergo. Quinta regula est quando vtraq; pars affirmatur, vt in ista Petrus est & fuit albus. Seruandæ sunt regulæ generales ampliationum. Quoniam nõ est aliã specialis difficultas. Vt infertur, Petrus est & fuit albus, ergo Petrus albus est, & fuit, per quartã regulã ampliationum. E cõtra vero minime. Quia argumentamur ab amplo ad non amplũ sine distributione, & sine constantia.

¶ ADVERTE, quòd ista consequentia non est firma Petrus omne album est, & fuit, & Petrus est, & album est; ergo Petrus est, & fuit albus. Nã si modo Petrus sit solus in rerũ natura, & albus, non tñ fuerit albus, diluitur, ratio est, nõ recte poni constantiã nõ ampli. Debet enim hoc pacto, & album, quod est & fuit album, est. Quia consequẽs pro tali albo restringitur.

Contra locos arguendi, & in ampliationibus & restrictionibus.

HACTENVS de copulis copulatis in cõmuni dixisse, sufficiat, vt pote cum maxime in examinatione locorũ, quæ supersunt, plura inserturi simus.

¶ Loci vero arguẽdi in hac ampliationis materia (quos sophistæ traduot) sunt nume. sex.

¶ Prima, ab amplo ad non amplũ affirmatiuè cũ distributione ampli, & posita constantia non ampli formaliter sequitur. Vt omnis homo potest ambulare, & homo est ergo omnis homo, qui est, potest ambulare.

¶ Secunda ab amplo, ad non amplũ negatiuè cum distibutione ampli etiã sine constantia, valet. Vt nullus equus potest esse lapis, ergo nullus equos est lapis.

¶ Tertia. Ab nõ amplo ad amplum negatiuè sine distribotione ampli, & cum constantia non ampli, tenet. Hæc sequitur ex prima.

¶ Quarta, ab non amplo ad amplũ affirmatiue sine distributione ampli etiam sine cõstãtia, valet Hæc profluit etiam ex secunda.

¶ Quinta, ab amplo ad non amplum sine distributione ampli nunquã, neq; affirmatiuè, neq; negatiue. Vt Deus potest esse homo, & Deus est, & homo est, ergo Deus est homo.

¶ Sexta, ab nõ amplo ad amplũ cum distributione ampli, nullatenus. Sed libet paulisper cõtra has regulas imitãdo sophistas argutari.

¶ CONTRA primã. Hec est nulla, omnis hõ in omni loco possibiliter est, & hõ est, & locus est, ergo, omnis hõ in omni loco est, & argumentamur per illã regulã, ergo. Ad argumentũ cõcessa maiore negatur minor. Nam propatte dely ens incluso in copula arguitur ab amplo ad nõ amplũ sine distributione. Sed cõtra. Etiã si distribuatur, consequẽtia nõ valet, ergo. Antecedens probatur. Vt hec, omnis hõ in omni loco omne ens possibiliter est, & hõ est, & locus est & ens in loco est, ergo omnis hõ in omni loco; omne ens est. Nã in simili nõ sequitur. Omnis hõ in omni loco omne animal possibiliter est, & homo est, & animal in loco est, ergo omnis hõ in omni loco õne animal est. Sequitur enĩ tãtũ sit vnus hõ & neq; sit, neq; possit esse aliud animal, antecedens est verũ, & consequens falsum. Ad replicã negatur sequela. Ad probationẽ cõcedito nihil valere, tñ negato, quod cum distributione nõ valet, si debite ponatur cõstantia. Quæ debet isto modo, & hõ est & animal in omni loco est, & ita sicut consequens est falsum ita & antecedens.

¶ CONTRA eandẽ regulã; oẽe ista, omnis hõ omne albũ imaginario est; & hõ est, & album est, ergo omnis hõ est albus, & arguitur per illã regulã. Respõo concedẽdo maiorẽ, & negãdo minorẽ. Quia arguitur à dicto secundum quid, ad dictum simpliciter.

¶ IN eandẽ, hec est mala, omnis hõ est, vel fuit iustus, & hõ est, & iustũ est, ergo hõ est iustos. Instatur. Si vnus hõ hactenus fuerit iustos, modo sit iniustus. Et cũ illo vnꝰ angelus. Resp. cõmitti defectum expatte prædicati. Argumẽtando, sine distributione. Contra sequitur istã non esse bonam. Omnis hõ est vel fuit iustus, & hõ est, & iustũ quod fuit homo, est, ergo hõ est iustus. Sequela patet. Cõmittitur deffectus idẽ. Ad replicã cocedito sequelã. Nã instatur, si vnus hõ fuerit vsq; adhuc iustus, & modo sit iniustus & Christus relinquat humanitatem.

¶ IN eand. Hæc consequentia est bona, hõ omne albũ possibiliter est, & hõ est, & albũ est, ergo album est homo. Tamẽ arguitur cõtra regulã. Ad argumẽtũ negatur maior, et instatur in simili. Homo omnis deus possibiliter est, & hõ est, & Deus est, ergo hõ est Deus. Ante incarnationem antecedẽs erat verum, & consequens falsum.

ITIDEM, ista, quemlibet equũ homo videt, & hõ videos equũ suum est, ergo quẽlibet equum

equum suũ hõ est,vidẽs,& arguitur per regulam,ergo.Minor probatur.In antecedenti ly equus distribuitur pro omni equo,& in consequenti pro equo hominis Ad argumẽtũ nega tur cõsequẽtia & minor.Argumẽtamur à cõfusa ad determinatã ex parte de ly hõ. Contra,sequitur hæc nihil valeat. Quẽlibet equũ hõ videt,& eiusdẽ hominis idẽ equus est, ergo quẽlibet equũ suum hõ videt. Quia rationẽ cõstantiæ tã determinate stat in antecedẽti,sicut in consequenti. Quoniã in antecedenti ad singularizationẽ subiecti singularizatur ly hõ ratione constãtiæ.Et ratio, quare in cõsequẽti stat determinate, est.Quia sub termino includẽte relatiuũ reciprocum non licet descendere priusquã sub antecedenti.

CONTRA eand. reg.ampl hæc est bona consequentia,albũ, quod est albũ,nigrũ fuit, vel erit,ergo albũ,quod est album, nigrũ fuit, vel album,quod est album nigrum erit, tñ arguitur contra regulã,ergo.Conceditur nõ valere:instatur in simili,albũ,quod est ens,nigrũ fuit vel erit,ergo albũ quod est ens nigrũ fuit, vel albũ quod est ens,nigrũ erit. Casu quo Petrus, nec est albus,nec niger, fuerit tñ antea albus,& nõ niger & erit niger,& nũquã albus.

CONTRA eandẽ reg. ampliationis,bene sequitur, Brunelus albi equus est,vel fuit, ergo Brunelus albi equus est,vel albi equus fuit, tñ arguitur cõtra illã regulam,ergo Negatur maior.Et instatur casu,Petrus sit niger & fuerit albus,& modo possidet Brunelũ: qui nunquã antehac fuit, sed modo incipit esse. Si tũ dicas,Brunelus equus albi est vel fuit,quia tũc eadẽ est ampliatio quoad veritatẽ in cõsequẽti,& in antecedenti valet.

¶.CONTRA eand reg ampliationis, hæc consequẽtia,nihil valet,omnis locus omnis superficies est,& locus est,& superficies est, ergo locus omnis superficies est.Probatur maior,casu maneat idẽ locus,varietur tñ superficies.Si aliquis dicat,quòd ille terminus locus cũ sit cõnotatiuus sit singularizatus,vt iste locus,qui significat superficiẽ in hac distãtia,debet iterũ probari ratione cõnotationis, & sic antecedens est falsum ſ ista superficies in ista distantia, quæ est superficies aeris,superficies aquæ est,vel fuit Sed est argumentum, quòd nõ debeant isto pacto resolui Quia tunc ista ꝓpositio in illo casu esset vera, videlicet iste locus nõ fuit locus.Probatur.Ista superficies quæ modo est,nõ fuit locus. Propter hoc argumentũ aliqui dicunt,quòd arguitur à sensu diuiso ad cõpositum.In eodem casu instatur illa regula à ꝓpositione pure affirmatiua Locus est superficies ergo, locus omnis superficies est,vel nõ fuit,cõsequens est falsum,imo aliqua nõ est,& fuit Nã illa regula fundatur in hoc,quòd vnũ suppositũ non potest successu tẽporis esse plura Et cum superficies & locus sint tã paruæ quãtitatis, potest idẽ locus plures superficies habere distintis tẽporibus, licet non habeat omnes simul.

CONTRA secũdã reg. hæc est bona consequentia.Aliquod animal quod est rationabile,nõ est risibile, ergo aliquod animal non est risibile,tñ argumentamur sine constantia ergo regula nulla. Maior est nota, & minor probatur.Ly animal in antecedẽti stat restricte,& in cõsequenti non. Ad argumentũ negatur minor.Quia in consequenti stat restricte,sicut in antecedẽti quãtũ ad verificationẽ.

CONTRA eand.reg.ista nõ est bona.Omnis hõ,omne albũ possibiliter non est, & hõ est, & albũ est,ergo hõ non est albus, & arguimus per regulã.Sed instatur casu,sit vnus homo albus,& ille sit contingenter.Et defectus est à magis ad minus amplum ex parte prædicati, quoad materiale,& quoad veritatem,quia in sua contradictoria stat pro necessario. Vnde si ponatur cõstãtia:& hoc necesse est, erit bona.Dũmodo non distribuatur ꝓdicatũ,& iste est optimus defectus Non tñ si dicas,argui à propositione de copula particulari negatiuè ad suã de inesse. Quia sequeretur, quòd affirmatiuẽ non valeret.Omnis hõ omne album possibiliter est,& homo est,& album est, ergo homo est albus.

CONTRA eand.reg.nõ sequitur.Essentia nõ generat,& essentia est,& generãs est, ergo essentia generãs possibiliter non est.Nam casu Deus creet,antecedẽs est verũ, & cõsequens falsum.Quod probatur. Quia cũ sit negatiuũ & prædicatũ sit notiale,æquiualet vni de omni.i.nulla res,quæ est essentia generãs, possibiliter est.Respõ.quòd consequentia est bona,& cõsequẽs probatur verũ: quia sua cõtradictoria est falsa.i.essentia generans necessario est. Nã bene sequitur,essentia generans necessario est, ergo essentia generãs possibiliter est. Rursus, ergo essentia possibiliter est generans,rursus ergo hæc est possibilis,essentia generat,consequẽs tñ est falsum (quia est hæretica,) ergo & antecedens.

CONTRA eand.reg.ampliationis,non sequitur.Aliquis hõ non est albus,& homo est,

ergo

ergo aliquis hō non est vel fuit albus:tn̄ arguitur per illā regulam, ergo. Probatur maior, casu omnis hō fuerit albus, & modo sit niger antecedēs est verū, & cōsequēs falsum. Iā ex casu antecedens constat verū, probatur consequens falsum. Sua cōtradictoria est vera, ergo illa est falsa, Probatur antecedens Ista est sua cōtradictoria, omnis hō est vel fuit albus, ista est vera, ergo. Resp. quòd habet aliū maiorē deffectū. Quia arguimus ab amplo ad nō amplum cū distributione ampli ex parte prædicati. Nam illa negatio fertur in illud, & distribuit.

¶CONTRA eand. reg ampliationis. Hæc consequentia nihil valet, hō non currit, ergo hō possibiliter nō currit. tn̄ arguitur per illam regulā, ergo. Respō. concedēdo maiorem, & negādo minorem, quia deficit constantia, & instatur in simili. Creans non est Deus, ergo creans possibiliter non est Deus, casu, Deus non creet.

CONTRA tertiā regulā. Ista consequentia nihil valet, omnis ho omne album est, vel fuit, ergo omnis hō est vel non fuit albus, tn̄ argumentamur per illā regulam, ergo, maior ꝓbatur casu, sit, & fuerit solꝰ petrus, & fuerit albus, & modo niger Antecedens est verū, & consequens falsum. Minor probatur. Quia ex parte prædicati argumētamur à nō restricto ad restrictum. Ad argumētū negatur minor. Defuit enim cōstatia. Quæ etiāsi quando argumētamur negatiuè, non requiratur, tn̄ hoc intelligēdū est, quādo argumētamur pure negatiue Contra sequeretur, quòd è conuerso nō esset bona cōsequentia, quia argumentamur à restricto ad nō restrictum nō pure negatiue & sine cōstantia, & etiā cum distributione non restricti: consequens tn̄ est falsum, ergo & antecedēs. Solutio vera primi argumēti est, quòd argumentamur à cōfusā ad determinatā ex parte de ly vel. Quod in antecedenti stat confuse in ordine ad secundū terminū, & in consequenti determinate in ordine ad primū. Et ideo ècōtrario est bona, quia arguimus à determinata ad cōfusam. Posita tn̄ constātia prædicati sic, & idē albū est, bona cōsequētia esset. vt ly idē referat sigilatim suppositā de ly album in maiori.

CONTRA quartā regulā. Hæc consequētia nihil valet. Homo albus est, ergo hō albū erit, tn̄ argumētamur per regulā, ergo. Negatur minor. Quia argumentamur à disparatis. Cōtra sequitur, quòd ista nō sit bona. Homo albū non est, & hō est, & album non est, ergo hō albū non erit. Respondet, negādo sequellā. Quia arguendo ex opposito consequentis ad oppositū antecedētis est bona. Cōtra arguēdo ex opposito cōsequētis. &c. per nullū locum tenet, ergo. Respō. quòd tenet ab amplo ad nō amplū affirmatiuè cū distributione & cū constātia. Cōtra sequitur istā esse bonā. Nullus hō albū erit, ergo nullus hō album est. Consequēs est falsum. Expugnatur casu sit vnus hō tātū albus, & deinceps non sit. Et sequella ꝓbatur. Per te in hac, omnis homo, omne albū erit, & hō est, & albū est, ergo hō est albus, argumentamur ab amplo ad nō amplū. Respō quòd affirmatiue tenet ab amplo ad nō amplum sine aliquo defectu. Quoniā, etsi prædicatū nō ampliatur quoad materiale, tn̄ quia antecedēs non potest reddi verū, nisi pro vnico homine existente dūtaxat, qui sit albus, ideo suppletur ille defectus a disparatis. In negatiua aūt non suppletur. Et ideo arguitur à disparatis, ex parte materialis prædicati, quoad veritatē, quo, non ampliatur quo ad eam.

CONTRA quintā. Bene sequitur. Homo est vel fuit animal, & hō est, & animal est, ergo hō est animal, vel hō fuit animal, & tn̄ arguitur cōtra regulā, ergo est falsa Respon. negādo maiorē, & instatur in simili forma. Albū est vel fuit nigrū & albū est, & nigrū est, ergo albū est nigrū vel albū fuit nigrū, casu Petrus ante hac fuerit albus, & modo incipiat esse niger & nō fuerit aliqđ nigrū, sint tn̄ alia alba.

CONTRA eand. bene valet. Hō necessario disputat, & hō est, & disputās est, ergo hō disputat, & tn̄ arguitur sine distributione, ergo. Præterea albū omnis hō vel fuit, ergo albū est hō, si concedatur, quia maior nō potest redi vera, nisi pro vno supposito. Cōtra sequitur istas esse æquiualentes, videlicet, albū omnis hō est, vel fuit, et ista, omne albū omnis hō est vel fuit, cōsequēs est falsum, ergo. Probatur sequella. Quia etiā non potest reddi vera ista secūda nisi pro vnico supposito. Negatur sequella. Prima enim nō potest reddi vera nisi pro vnico existēti supposito prædicati: secunda vero subiecti & prædicati. Et illa consequētia nihil valet, & instatur sumēdo in maiori album & omne nigrum, casu sit vnus lapis tantum albus, & sit Petrus niger & fuerit Petrus albus.

Laus Deo.